

મુદ્રક : મુદ્રણશાળા :
 અમલીયાસ રેવણદ મહેતા
 IV નંબર ૧ ત શ્રી સ,
 સાકમારહેદ પાસે : સાચ/મેદ.

આવૃત્તિ ચોથી

વીર સવત ૨૪૮૬
 વિક્રમ સવત ૨૦૧૬
 પ્રત-૧૦૦૦ એક દુબાર

પડતર કિંમત.

રૂ. ૩-૫૦

અધી કિંમત.

રૂ. ૧-૭૫

અનુક્રમણિકા

પ્રાલિટ, ૧

૧, ૧૧૫૨ ૧૩

વિષય

ક્રમાંક

પૃષ્ઠ

મંગલાચરણ	૬
૧ નિવેદન	૭-૮
૨ બા. પ્ર. શ્રી વિનોદમુનિનું સંક્ષિપ્ત જીવન ચરિત્ર	૯-૧૬
૩ આદર્શ ખતાકર ચલે ગયે તુમ	૨૦
૪ ઝન્થો અને ધાર્મિક ઉપકરણોનું મૂલ્ય	૨૧
૫ ભવ્ય આત્માઓની પુણ્ય તિથિઓ	૨૨
૬ આત્મ સાધના	૨૩
૭ આચાર્ય દેવો ભવ	૨૪
૮ શ્રી સામાયિકવ્રત અર્થ સહિત	૧
૯ શ્રી સામાયિકના ખત્રીસ દોષ	૬
૧૦ શ્રી કાઉત્સગ્ગના વીશ દોષ	૧૩
૧૧ શ્રી પ્રતિક્રમણ સૂત્ર અર્થ સહિત	૧૪
૧૨ શ્રી શ્રમણ સૂત્ર	૩૭
૧૩ ખામણ	૫૨
૧૪ ધર્મધ્યાનનો કાઉત્સગ્ગ	૬૩
૧૫ દશમું-અગિયારમું વ્રત આદરવાની વિધિ	૬૫
૧૬ પોષાના અહાર દોષ	૬૫
૧૭ શ્રાવકનાં દશ પરચક્રખાણ	૬૬
૧૮ પચ પરમેષ્ઠિકા ૧૦૮ ગુણ-અર્થ સહિત	૬૮
૧૯ શ્રાવકના ૨૧ ગુણ	૭૧
૨૦ છકાયના યોલ	૭૩
૨૧ નવ તત્ત્વ	૭૭
૨૨ મગળ સ્તોત્રમ્	૧૦૭
૨૩ લઘુ દંડક	૧૦૮

૨૪ અતામતના બોલ	૧૩૦
૨૫ કર્મ પ્રકૃતિના બોલ	૧૩૫
૨૬ શુભસ્થાન દ્વાર	૧૪૧
૨૭ મહેલો બાંધીએ	૧૫૬
૨૮ ચાર કથાઓ બોલે	૧૭૩
૨૯ અઠાણુ બોલેનો અર્થ બહુત્વદ્વાર	૧૭૪
૩૦ ધોવીસ બિનાવરા	૧૭૬
૩૧ શાસોચ્છવાસનો ચોકડો	૧૮૩
૩૨ છ આરાના બોલ	૧૮૬
૩૩ ત્રેવીશ ખડવીના બોલ	૧૯૦
૩૪ વિરહ દ્વાર	૧૯૨
૩૫ પ્રમાણુ બોલેનો ચોકડો	૧૯૪
૩૬ પચીશ બોલેનો ચોકડો	૧૯૬
૩૭ મોતા અધિકાર	૨૦૬
૩૮ પાત્રીશ બોલ	૧૫
૩૯ સિદ્ધ દ્વાર	૨૧૬
૪૦ જ જૂદીપ વિચાર	૨૨૪
૪૧ ગર્ભ વિચાર	૨૩૭
૪૨ બત્રીસ અસંજ્ઞામ	૨૪૬
૪૩ અધ્યયનો	૨૫૦
(૧) પુષ્કિન્સુણુ ગર્ભ સાથે	૨૫૦
(૨) પરચુરણુ ગાથાઓ	૨૫૬
(૩) ઇશૌકલિક સૂત્રનાં અધ્યયન-૧-૨-૩	
(અર્થ સાથે)	૨૫૮
(૪) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનાં અધ્યયન ૩-૪-૬-૧૬	
(અર્થ સાથે)	૨૬૪
૪૪ ભક્તામર સ્તોત્ર ગર્ભ સાથે	૨૬૫
૪૫ કસ્માબુમંદિર સ્તોત્ર (પદ્યાનુવાદ)	૩૧૧

૪૬ ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર અર્થ સાથે	૩૧૭
૪૭ ધર્મસિંહ મુનિના અર્ઘાવીશ બોલ	૩૨૨
૪૮ વ્યાખ્યાન પ્રારભે કહેવાની મહાવીર સ્તુતિ	૩૨૪
૪૯ પાંચ જ્ઞાન	૩૨૭
૫૦ વ્યવહાર સમક્રિતના ૬૭ બોલ	૩૪૬
૫૧ પદ દ્રવ્ય પર ૩૧ દ્વાર	૩૫૩
૫૨ ચાર ધ્યાન	૩૬૦
૫૩ રૂપી અરૂપીના બોલ	૩૬૨
૫૪ પ્રમાણુ-નય	૩૬૩
૫૫ કાવ્ય સંગ્રહ (વિધવિધ કાવ્યો)	૩૭૩
૫૬ ઉવસગ્ગહરં મહાપ્રભાવિક સ્તોત્રમ્	૪૦૧
૫૭ પરચક્ષ્ણાણુનું કાયમી કોબટક	૪૦૪

*

: ફોટા :

- ૧ શ્રી શામળ વેલળ વીરાણી
- ૨ શ્રી કડવીબાઈ વીરાણી
- ૩ શ્રી વિનોદમુનિ 'સંસારી જીવનમાં શાસ્ત્ર અધ્યયન'
- ૪ સ્મરણાંજલિ.

*

નમો સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ ।

શ્રી મંગલાચરણ

હસ્તીત

સત્ ચિત્ અને જ્ઞાનદર્શન, અર્થ, અર્થ, અર્થ, અર્થ અર્થ
છો પુણ જ્ઞાનાલોકના, આ લોકના ભારતર મહા,
ને અવિરત અનુપમેય જ્ઞાનાભિધિ અવગાહન કરે,
તે જ્ઞાનસાગર વીર ત્રિશ્વજ્ઞાનક અમ અધ તમ હરે

અર્થ - જ્ઞાનસાગર એવા ત્રિશ્વજ્ઞાનક શ્રી વીર પ્રભો!
આપ સત્-ચાત્ર, ચિત્-જ્ઞાનમન અને જ્ઞાનદર્શન
હોવાથી સાચા રૂપમાં સમિદ્ધાનક છે. સિદ્ધિ વરી અશરીરી થયા
તેથી અર્થ છે પુનર્મન હોવાથી અર્થ છે. અવિનાશી
હોવાથી અર્થ છે. જ્ઞાનર્થ પ્રાપ્તિ પુણ છે. આ લોકના
એકલે વિશ્વના મહાન ભારતર છે

એક સમમનું પશુ આત્મ પાયા સિવાય-પ્રતિસમય
નેજો અનુપમ જ્ઞાનસાગરનું અવગાહન કરી રહ્યા છે તે જ્ઞાનસાગર
શ્રી વીર પ્રભુ અમારું અધ (પાપ) અને તમ (અજ્ઞાનકાર) ને
હરી લે છે

અસારિ પરમગાણિ બુદ્ધિજાણીદ્ અંતુણો ।

માણસસં સુર્મદ્વા, સંજ્ઞમમ્મિ ય ચીરિય ॥૧॥

આ સસારમાં પ્રાણીઓને નીચેની વ્યાર વસ્તુઓ (ને) જીવન-
વિકાસમાં સાધનો છે તે) મળવી અતિ દુર્લભ છે -

મનુષ્યત્વ ધર્મ અવજ્ઞ ધર્મમદ્વા; સમમમા પરાક્રમ (૧)

ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર ૩/૧-૪

નિવેદન.

“ અસંખ્યં જીવિય મા પમાયણ ”

સ્વર્ગસ્થ યા. પ્ર વિનોદમુનિજી આગમોક્ત જિનવાણીના પરમ ભક્ત હતા. આગમવચનો પર એમની અગાધ શ્રદ્ધા હતી, અને ‘ અસંખ્યં જીવિય મા પમાયણ ’ (જીવન તટસ્થ સંધાતું નથી માટે ક્ષણ માત્રનો પણ પ્રમાદ ન કરવો જોઈએ) આ તેમનું ધ્યેય હતું

વીતરાગની વાણીનો વિશેષ પ્રચાર કેમ થાય એની એમના હૃદયમા ઘણી જ ધગશ હતી વીતરાગના વચનોનું શ્રદ્ધાન્ કરીને એમણે ભાગવતી દીક્ષા અંગીકાર કરી. એમની દીક્ષા સસ્કાર વિધિમાં અમે નિમિત્ત ન થઈ શક્યા, એ અમારી કમનસીબી છે વીતરાગ વાણીના પ્રચારની એમની જે ઉત્કૃષ્ટ ઇચ્છા હતી તે સદ્ભાવનાની પૂર્તિરૂપે વીતરાગવાણીમાથી જે ઉત્તમ જ્ઞાન કે જે નિત્ય શ્રાવક-જીવનમા ઉપયોગી થઈ શકે તેવા સાહિત્યનું પ્રકાશન કરીને અમુક અંશે એ દુ ખને હળવું કરવા અમારા ચિત્તને શાન્તવન આપવાનો સ્વલ્પ પ્રયત્ન કરી આ ગ્રંથ સ્વર્ગસ્થ યા પ્ર. શ્રી વિનોદમુનિજીને શ્રદ્ધાંજલિરૂપે અર્પણ કરીએ છીએ

સ્વર્ગસ્થ મુનિશ્રી નિર્વાણ પામ્યા પછી તેમના સ્વર્ગારોહણનું જે નિમિત્ત સરજાયું, તેનું વર્ણન તથા તેમના આદર્શ જીવનનો વૃતાંત સક્ષિપ્તમાં આ ગ્રંથમા આપેલ છે તેમજ તેમના અનુપમ

જીવનને આગવી લેતો મધ સુજનતી તથા હિન્દી બાષામાં હુદા
તા મધ રૂપે પ્રદાશન થએલ ૭ " શ્રી જૈન જ્ઞાનસાગર " નામનો
મધ વરનો શ્રી જૈન ધર્મગ્રંથો મુમુક્ષુઓ સમક્ષ મૂઢીએ છીએ જેમાં
તિથ સ્વાધ્યાય કરવા માટે ઘણા ઘણા છાપ્યુ છે

આવા બધા સસ્તી કિંમતે મળી શકે તે તેનો લાભ સૌ
કોઈ વધારે પ્રમાણમાં લીએ અને જૈન જ્ઞાનનો પ્રચાર વધે એ
કારણને અંજે અને અમાગ સ્વ પૂ પિતાશ્રીની જે ખરા અત-
કરણની ધજરા અને નાકાક્ષા હવી તેમ જ તેઓશ્રીની પુણ્યના હવી
તે પ્રમાણે જાણે આ મધ ' શ્રી જૈન જ્ઞાનસાગર ' તેમ જ
શ્રી જૈન તત્ત્વ પ્રકાશ, શ્રી સમ્યક્

આરાધના સુવર્ણાન પ્રભો-
અને સુજ્ઞાનમાળા
મધ, અનિ-
તથા

૧૪ ન નાન, મહામત્ર
૨૫ મધ, શ્રી ધર્મધ્યાન
૩૬ ૧૪૪ શ્રી હડકાવ બ્રાહ્મ
૪૭ ગુનિ ૭૫૦ ચરિત્ર (સુજ્ઞાતી)
૫૦ નાપાત શ્રી નવનત્ત્વ અને છવ વિચાર,
૫૧ ન માનો સયોજ, શ્રી પ્રતિકમલ

૬૧ ત્વા ધાનિક મધો અને ધાર્મિક ઉપકરણો
૫૨૦ કરના અર્ધ કિમતે આગીન તેઓશ્રીની ઇચ્છા અને
ભાવનાન મોન આધ્યાનો અમોને ગૂઢાં જ્ઞાનક યાત્ર છે તે સાથે
આ મધની નામી આવૃત્તિ જૈનધર્મ પ્રતી સમાજ સમક્ષ સાદર સજ્જ
કરવાના અનને માગ થયેલા શુભ અવસર બદલ અમારી અતને
કૃતકૃત્ય માની- ૫૧ ૨

લિ. આત્મજયુ,

હુદા ૧૪૭ શામજી વીરાણી

સ્વ. ધર્માનુરાગી પૂજ્ય

શ્રી શામળ વેલ્લ વીરાણી

બા. બ્ર શ્રી વિનોદમુનિનું સંક્ષિપ્ત જીવન ચરિત્ર.

*

આ પુસ્તક બા બ્ર શ્રી વિનોદમુનિના સ્મૃતિર્થે પ્રગટ કરવામાં આવેલ છે તેથી તેમના જીવન ચરિત્રના પુસ્તકમાંથી અહીં સંક્ષિપ્તમાં તેઓશ્રીનું જીવન વૃતાત છાપવામાં આવેલ છે અને તેમને આ અથ અર્પણ કરવામાં આવે છે.

આ પરમ ગૌરાગી પુરુષનો જન્મ, વિક્રમ સવત ૧૯૯૨ માં પોર્ટુગલ (આફ્રિકા) માં કે જ્યાં વીરાણી કુટુંબનો વ્યાપાર આજ દિવસ સુધી ચાલુ છે, ત્યાં થયો હતો.

શ્રી વિનોદકુમારના પુણ્યવાન પિતાશ્રીનું નામ શેઠશ્રી દુર્લભજી શામજી વીરાણી અને મહાભાગ્યવાન માતૃશ્રીનું નામ બેન મણિબેન વીરાણી, બન્નેનું અસલ વતન રાજકોટ (સૌરાષ્ટ્ર) છે. બેન મણિબેન ધાર્મિક ક્રિયામાં પહેલેથી જ રુચિવાળા હતા, પરંતુ શ્રી વિનોદકુમાર ગર્ભમાં આવ્યા પછી વધારે દૃઢધર્મી અને પ્રિયધર્મી બન્યા હતા.

પૂર્વ જીવનના સંસ્કારથી શ્રી વિનોદકુમારનું લક્ષ ધાર્મિક અભ્યાસ અને ત્યાગભાવ તરફ વધારે હોવા છતાં તેઓશ્રીએ નોન-મેટ્રીક સુધી અભ્યાસ કરી વ્યાવહારિક કેળવણી લીધેલી અને વ્યાપારની પેઢીમાં કુશળતા બતાવેલી.

તેઓશ્રીએ યુનાઈટેડ કિંગડમ, ફ્રાન્સ, બેલ્જિયમ, હોલેન્ડ, જર્મની, સ્વિઝર્લેન્ડ, તેમજ ઇટાલી, ઇંગ્લેન્ડ વગેરે દેશોમાં પ્રવાસ કરેલ સાં ૨૦૦૬ના ગૌશાખ માસ, સને ૧૯૫૩ માં લડનમાં રાણી એલીઝાબેથના રાજ્યારોહણ પ્રસંગે તેઓશ્રી લડન ગયા હતા. કાશ્મીરનો પ્રવાસ પણ તેમણે કરેલ, પરદેશ ફરવા છતાં પણ તેમણે કોઈ વખતે પણ કદમ્બજનો આહાર વાપરેલ નહીં.

ઉગતી આવતી યુવાનીમાં તેઓશ્રીએ દુનીયાના સમગ્રીય સ્થળો જેવા કે કાશ્મીર, ઇંગ્લેન્ડ અને યુરોપના સુદર સ્થળોની

ચુલાકાત લીધી હોવા છતાંયે તેઓને રમણીય સ્થળો કે રમણીય
 સુવર્ણોનું આકર્ષણ થતું નહીં, એ એના પૂર્વજાવના ધાર્મિક સંસ્કારોનો
 રંગ હતો. અને એ રંગે જ તેમને તે બધું ન ગમ્યું અને તુરત
 વતન પાછા ફર્યા અને સાધુ-સાધ્વીજીના કથાન કરવા ઠેકઠેકાણે
 ગયા અને તેમના ઉપદેશનો લાભ લીધો અને ગૌરાગ્રામાં જ મન
 લાગ્યું હું કા ધોવીસીના પાંચમાં આશનું વિચિત્ર વાતાવરણ જોઈ
 તેમને કંઈક શોભાયતો કે તુરત જ તેનો ચુલાસો મેળવી લેતા અને
 ત્યાજ ભાવમાં સ્થિર રહેતા. દેશ પરદેશમાં પણ સામાયિક પ્રતિક્રમણ,
 ધોવિહાર આદિ પચ્ચક્ષુઓ તેઓ ચૂક્યા નહીં કોઈ ઠાટિની શૈયાનો
 ત્યાજ કરી તેઓ સૂવા માટે માત્ર એક શેતરંજ એક ઓસીકું અને
 ઓઢવા માટે એક બાફર ફક્ત વાપરતા, અને પલંગ ઉપર નહીં પણ
 ભૂમિ પર જ શયન કરતા અને પહેરવા માટે એક ખાદીનો લેપો અને
 ઝળો વાપરતા. કોઈ વખતે કબજે પહેરતાં બહુ ઠંડી હોય તો વખતે
 સાદો ગરમ કોટ પહેરી લેતા અને મુઠપત્તિ, પાવરણ, રત્નોદરણ અને
 બે વ્યાર ધાર્મિક પુસ્તકોની ઝોળી સાથે રાખતા સંકાસમાં નહીં પણ
 જગલમાં એકાંત જગ્યામાં મલ્લે ભાગે શરીરની અશુભિ દૂર કરવા જતા.
 હાલતા, થાલતા, સંકાસ અને પેશાબ સળખીમાં જીવલેવાની બરાબર
 જતા કરતા.

દેશમાં કે પરદેશમાં જ્યારે તેમને કોઈની સાથે મળવાનું થતું
 ત્યારે તેમની સાથે અહિંસામય હૈન ધર્મનું સ્વરૂપ પ્રગટ કર્યા વગર
 રહેતા નહીં.

દીક્ષાર્થીઓને જલદી દીક્ષા લેવાની પ્રેરણા કરતા અને એમજ
 કહેતા કે જીવંતો કોઈ ભયસો નથી. “જ્ઞાનસંખ્યમ જીવિત્ત્વ મ્હા
 પમામયમે” આશુભ્ય તૂટતાં વાર લાગતી નથી, જીવન તૂટતું સંપાદન
 નથી માટે ધર્મકરણીયા સમજમાત્રનો પ્રમાદ ન કરવો જોઈએ.

વેંકલ સમ્રાટના મહાપ્રણામ પૂરું થઈ ગયું અને પૂરું મહાસતીજી
 એનો તથા બોટાદ સમ્રાટના પૂરું આચાર્યશ્રી માણેકજી મહારાજ

અને દરિયાપુરી સપ્રદાયના લાયચદંત્ર મહારાજ, શ્રમશુ સંઘના મુખ્ય આચાર્યશ્રી આત્મારામજી મહારાજ વગેરે અનેક સાધુ સાધ્વીઓના ઉપદેશનો તેમણે લાલ લીધેલ. મુળમાં સા. ૨૦૧૧ની સાલમાં શ્રી ધર્મસિંહજી સપ્રદાયના શ્રી લાલચદંત્ર મહારાજનો પરિચય થયો. લાલચદંત્ર મહારાજ પોતે, સસારપક્ષના ત્રણ પુત્રો અને બે પુત્રીઓ એમ કુલ ૬ જલકે આખા કુટુંબે સચમ અગીકાર કરેલ, તે જાણી તેમને અદ્ભુત ત્યાગ લાવના પ્રગટ થઈ કે જે કદી ક્ષય પામી નહીં.

આ પહેલાં તેઓ જ્યારે માતા-પિતાની સાથે પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી માણેકચંદ્રજી મહારાજનાં દર્શને બોટાદ ગયેલા ત્યારે તેમના ઉપદેશની જે અસર થઈ તે પણ મુખ્ય અસર પહેલી હતી અને બીજી અસર પૂજ્ય શ્રી લાલચંદ્રજી મહારાજના સહકુટુંબની દીક્ષા એ હતી આ બેઉ પ્રસંગોએ પૂર્વાલવની બાકી રહેલી આરાધનાને પૂરી કરવાના નિમિત્તરૂપ હોઈને વખતો વખત તેઓ માતા-પિતા પાસે દીક્ષાની આજ્ઞા માગતા હતા અને તેનો જવાબ તેમના પિતાશ્રી તરફથી એક જ હતો જે ‘હજુ વાર છે. સમય પાકવા દીઓ જ્ઞાન અભ્યાસ વધારો.’

સા. ૨૦૧૨ના અષાઠ શુદ્ધ ૧૫થી શ્રી વિનોદકુમારે આચાર્યશ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ સાહેબ પાસે વેરાવળ ચાતુર્માસ દસ્મ્યાન ખાસ નિયમીત રીતે દીક્ષાની તૈયારી કરવા માટે તેમની પાસે જ્ઞાનાભ્યાસ કર્યો. તેની સાથે શ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજના સસાર પક્ષના કુટુંબીક, દીક્ષાના ભાવિક શ્રી જસરાજભાઈ પણ જ્ઞાનાભ્યાસ કરતા હતા. તેઓએ ત્યાં એવો નિર્ણય કરેલો કે શ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ પાસે આપણે બંનેએ દીક્ષા લેવી. પહેલા વિનોદકુમારે અને પછી શ્રી જસરાજભાઈએ દીક્ષા લેવી શ્રી જસરાજભાઈની દીક્ષા તિથિ પૂ પુરુષોત્તમજી મહારાજ સાહેબે સા. ૨૦૧૩ના જેઠ શુદ્ધ પંચમીએ માંગરોલ મુકામે નક્કી કરી શ્રી જસરાજભાઈ, વિનોદકુમારને રાજકોટ મળ્યા શ્રી વિનોદકુમારે શ્રી જસરાજભાઈની યથાયોગ્ય સેવા બજાવી, માંગરોલ રવાના કર્યા અને પોતે નિશ્ચયપૂર્વક દીક્ષા માટે આજ્ઞા માગી પણ તેઓના પિતાશ્રીની

એકને એક વાળી સાબળીને તેમના મનમાં આઘાત થયો અને દીકરા
લેવા માટેના તેમણે ખીંચે રમ્તો ચોખી કાઢ્યો.

પૂજ્ય શ્રી લાલચંદ્ર મહારાજ અને તેમના ગ્રિધ્યોનો પરિચય
મુળમાં થયેલ હતો અને ત્યારબાદ કોઈ કોઈ વખત પત્ર વહેવાર
પણ થતો હતો. છેલ્લા પત્રથી તેમણે જાણેલ હતું કે પૂ. શ્રી લાલ-
ચંદ્ર મહારાજ, ખીચન, પૂ. આચાર્ય શ્રી સમર્થમહાશય મહારાજ
સાહેબ પાસે શાનાશ્યાન અર્થે ગયા છે. પોતાને પિતાશ્રીની આજ્ઞા
(દીકરા માટે) મળે તેમ નથી અને દીકરા તો લેવી જ છે આરા વિના
કોઈ સાધુ મુનિરાજ દીક્ષા આપશે નહિ અને સ્વયંમેવ દીક્ષા સૌરાષ્ટ્રમાં
લઈને આવશે. શ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ પાસે જવામાં લણ
વિના થશે, એમ ધારીને તેઓએ દૂર રાજસ્થાનમાં આશ્વા જવાનું
નક્કી કર્યું.

તા. ૨૪-૫-૫૭ સા. ૨૦૧૮ના ગૈશાખ વદ ૧૦ ને શુક્ર
વારના રાજ સાજના માતૃશ્રી સાથે છેલ્લું જમણું કર્યું. સોજન કરી
માતૃશ્રી સામાયિકમાં બેસી ગયા. તે વખતે કોઈને જાણુ કર્યા. વચર
દીકરાના વિધોભાષી બચવા માટે ઘર કુટુંબ, સૌરાષ્ટ્ર ભૂમિ અને
ગોદાવરી સંપ્રદાયનો ત્યાગ કરી તેઓ ખીચન તરફ રવાના થયા.

શ્રી વિનોદમુનિના નિવેદન પરથી માણસ પડ્યું કે તા. ૨૪-
૫-૫૭ના રાજ રાત્રે આઠ વાગ્યે થેરથી નીકળી રાજકોટ જઈને
જોધપુરની ટ્રિબિટ લીધી તા. ૨૫-૫-૫૭ના સવારે ૮ વાગ્યે મહેસાણા
પહોંચ્યા ત્યાં અહીં કલાકે ગાડી પરી રહે છે, તે હરમ્યાન ગામમાં
જઈને હોય કરવા માટેના વાગ રાખીને બાકીના કલાવી નાખ્યા અને
ગાડીમાં બેસી ગયા, મારવાડ જઈને ત્યાં જોધપુર જઈને થઈને
તા. ૨૬-૫-૫૭ની સવારે ૮ વાગ્યે રેલોની પહોંચ્યા ત્યાંથી પંચે
આલીને ખીચન ઉપાસ્યમાં પહોંચ્યા અને ઉપાસ્યમાં બિરાજતા
મુનિવરોના દર્શન કર્યા. વહણા નમસ્કાર કરી સુખશાતા પૂછી, જહાર
પ્રેમ્યા અને પોતાના સામાયિકનાં કપડા પહેર્યા અને પછી પૂજ્ય

શ્રી સતોની સન્મુખ સામાયિક કરવા બેઠા, તેમાં “જાવ નિયમ પબ્જી-
વાસામિ દુવિહુ તિવિહેણુ” ના બદલે “જાવ જીવ પબ્જીવાસામિ
તિવિહુ તિવિહેણુ” બોલ્યા તે શ્રી લાલચદળ મહારાજે સાંભળ્યું
અને તેઓશ્રીએ પૂછ્યું કે “વિનોદકુમાર! તમે આ શું કરો છો,
તેનો જવાબ આપવાને બદલે “અખાણુ વોસિરામિ” બોલી પાઠ પૂરો
કર્યો અને પછી વિનયપૂર્વક બે હાથ જોડીને બોલ્યા કે “સાહેબ!
એતો બંની ચૂક્યું અને મેં સ્વયમેવ દીક્ષા લઈ લીધી, તે બરાબર જ
છે અને તેમાં કાઈ ફેરફાર થઈ શકે તેમ નથી આ સિવાય આપશ્રીની
બીજી કોઈ પણ પ્રકારની આજ્ઞા હોય તો ફરમાવો

તે જ દિવસે બપોરના મુનિશ્રી સમર્થમલજી મહારાજ સાહેબે
શ્રી વિનોદકુમાર મુનિને પોતાની પાસે બોલાવ્યા અને સમજાવ્યા કે
“તમે એક સારા ખાનદાન કુટુંબના વ્યક્તિ છો તમારી આ દીક્ષા
અંગીકાર કરવાની રીત બરાબર નથી, કારણ કે તમારા માતા-પિતાને
આ હકીકતથી દુઃખ થાય અને તેથી મારી સમતિ છે કે રજેહરણની
ડાંડી ઉપરથી કપડું કાઢી નાખો જેથી તમો શ્રાવક ગણાવ અને જરૂર
પડે તો શ્રાવકોનો સાથ લઈ શકો, એમ ત્રણવાર પૂજ્ય “મહારાજશ્રીએ
સમજાવેલા પરંતુ તેમણે ત્રણેય વખત એક જ ઉત્તર આપેલો કે “જે
થયું તે થયું હવે મારે આગળ શું કરવું તે ફરમાવો”

શ્રી વિનોદમુનિના શ્રી સમર્થમલજી જેવા મહામુનિના પ્રશ્નના
જવાબ પછી ખીચનનો ચતુર્વિધ સઘ વિચારમાં પડી ગયો અને
મુનિશ્રીઓ પર સસારીઓનો કોઈપણ પ્રકારનો નિષ્કારણ હુમલો ન
આવે તે માટે શ્રી વિનોદમુનિને જણાવવામાં આવ્યું કે “અમારી
સલામતી માટે તમારે જાહેર નિવેદન બહાર પાડવાની જરૂર છે”
ત્યારે શ્રી વિનોદમુનિએ પોતાના હસ્તાક્ષરે નિવેદન શ્રી સઘ સમક્ષ
પ્રગટ કર્યું તેનો સાર નીચે મુજબ છે -

મારા માતા-પિતા મોહને વશ થઈને દીક્ષાની આજ્ઞા આપે
તેમ ન હતું અને “અસંખ્ય જીવિય મા પમાયએ” ને આધારે

એક ક્ષણ પણ દીક્ષાથી વંચિત રહી શકુ તેમ નથી, એમ મને લાગ્યું. શ્રી લાલચદાસ મહારાજ સાહેબ-વજેશ્વરે મારી દીક્ષા માટે વિચારી પછી કરવાનું કહેલ પરંતુ મને સમય માત્રનો પ્રમાદ કરવો ઠીક ન લાગ્યો, તેથી શ્રી અરિહંત ભગવતો તથા શ્રી સિદ્ધ ભગવતોની સાક્ષીએ મારા શુરુ મહારાજ સમક્ષ પ્રવચનના પાઠ ભણીને, મારા આદરના કસ્યાણુ માટે દીક્ષા અંગીકાર કરી છે. સમાજને ઓટો ખ્યાલ ન આવે કે મારી દીક્ષા ક્ષણિક જુસ્સાથી અગર ગેરસમજથી થઈ છે તેથી તથા સમાજમાં જ્ઞેનશાસનની પ્રભાવના થાય તે હેતુથી મારે મારો વૃત્તાંત પ્રગટ કરવો ઉચિત છે.

ઉત્તરાખ્યનંદા સૂત્રના ૧૬મા અધ્યયન પરથી મને લાગ્યું કે મનુષ્ય-જીવનનું અનુ કર્તવ્ય, મોક્ષદાન આપનારી દીક્ષા જ છે.

ઉવટ સુધી મેં મારા બાપુજી પાસે દીક્ષા માટે આજ્ઞા માગી અને તે વખતે પણ પહેલાની જેમ વાત ઉઠાવી દીધી અને અનંત ઉપકારી એવા મારા બાપુજી સમક્ષ હું તેમને કહક લાપમા પણ કહી શકતો નહીં અને બીજી બાજુથી મને થયું કે આમુખ્ય અશાશ્વત છે અને આવા ઉત્તમ કાર્ય માટે મારે જરાપણ પ્રમાદ કરવો ઉચિત નથી તેથી મેં વિચારીને આ પગલું ભર્યું છે અને મને પૂર્ણ વિશ્વાસ છે કે, શ્રી વીરમજુ મહાવીર સ્વામીના સંકળ સહ મારા આ કાર્યને અનુમોદશે જ “તથાસ્તુ”

રાજકોટમાં શ્રી વિનોદકુમારના ગજા પછી પાછળથી ખબર પડી કે વિનોદકુમાર કેમ દેખાતા નથી જોડે તપાસ થવા માંડી. જામમાં કયાંય પત્તો ન લાગ્યો. જોડે જહારગામ તારો કર્યા. કયાંયથી પણ સંતોષકારક સમાચાર શ્રાપ થા નહીં. અર્થાત્ પત્તો મળ્યો જ નહીં. આમ વિમાનજનના પરિજામે પિનાશીને જે મહિના પહેલાંની જોડે વાતની યાદી આવી તે જો દલી કે તે વખતે શ્રી વિનોદકુમારે આજ્ઞા માગેલી કે “બાપુજી! આપની આજ્ઞા દોષ તો આ યાત્રામાં જ ખીચન (રાજસ્થાન) બાંડ કારણ કે ખીચનમાં પૂ. શુરુમહારાજ શ્રી સમર્થમલજી મુનિ કે

જેઓ સિદ્ધાંત વિશારદ છે અને અનેકાંતવાદના પૂરા જાણકાર છે, તેઓ ત્યાં બિરાજમાન છે કે જેઓશ્રી પાસે શાસ્ત્રાભ્યાસ કરવા માટે પુ શ્રી લાલચંદ્રજી મહારાજ આદિ ઠાણુ ૪ જવાના છે. તો મારી ઇચ્છા પણ ત્યાં તેમની પાસે જવાની છે.

આ વાતચીતનું સ્મરણ પિતાશ્રીને આવવા સાથે તેઓએ પં. પૂર્ણચંદ્રજી દકને પોતાની પાસે બોલાવ્યા અને વિનોદકુમાર માટેની પોતાની ચિંતા વ્યક્ત કરી પંડિતજીનું પણ આ વાતને સમર્થન મળ્યું. તેઓશ્રીએ જણાવ્યું કે “ થોડા સમય પૂર્વે શ્રી વિનોદકુમારે મારી પાસે જાણવા માગ્યું હતું કે, ખીચનમાં કેવા પ્રકારની સગવડ છે ?” આમ મારી સાથે પણ વાર્તાલાપ થયો હતો બન્નેને. આ પ્રમાણે એકમત થતાં પિતાશ્રીએ ખીચન તાર કરવા સૂચના કરી. તા. ૨૬-૫-૫૭ ના રોજ પૃથ્વીરાજજી માલુ ખીચન (રાજસ્થાન) ઉપર, તાર કર્યો.

તા. ૨૮-૫-૫૭ ના રોજ જવાબ આપ્યો કે શ્રી વિનોદલાલજીએ ખીચનમાં સ્વયંમેવ દીક્ષા ગ્રહણ કરી છે એટલે તેમના પિતાશ્રીએ રાવબહાદુર શ્રી એમ. પી. સાહેબ, શ્રી કેશવલાલભાઈ પારેખ અને પંડિતજી પૂર્ણચંદ્રજી દક એમ ત્રણેયને શ્રી વિનોદકુમારને પાછા તેડી લાવવા માટે ખીચન મોકલ્યા તા. ૨૮-૫-૫૭ ના રોજ રવાના થઈ તા. ૩૦-૫-૫૭ ના રોજ સવારે ફ્લોદી સ્ટેશને પહોંચ્યા. બેલગાડીમાં તેઓ ખીચન ગયા કે જ્યાં સ્થિતિ સુનિશ્ચી શીરોમલજી મહારાજ તથા પૂજ્ય પંડિત રત્ન, શાસ્ત્ર વિશારદ શ્રી સમર્થમલજી મહારાજ આદિ ઠાણુ ૮ તથા પૂજ્ય તપસ્વીજી મહારાજ શ્રી લાલચંદ્રજી મહારાજ આદિ ઠાણુ ૪ બિરાજતા હતા કુલ સાધુ-સાધ્વીની સંખ્યા અઠ્ઠાવીસથી ત્રીસની હતી

પૂછપરછના જવાબમાં શ્રી વિનોદસુનિએ કેશવલાલભાઈ પારેખને કહ્યું કે “ મેં તો દીક્ષા અગીકાર કરી લીધી છે, તેમાં કંઈ ફેરફાર થાય તેમ નથી તમે અમારા વીરાણી કુટુંબના હિતૈષી છો અને જો સાચા હિતૈષી હો તો મારા પૂ જા અને બાપુજીને

સમજાવીને મારી હવે પછીની ગોટી હીક્ષાની આજ્ઞા અઠવાડીયાની અંદર અપાવી દીધો, જોટલું જ નહીં પણ 'સવિજ્ઞાવ ઠરુ શાસન રમી' ની નાવનામા અને આજ દિવસ સુધીના મારી ઉપરના ઉપકારના ઘટલામાં આગમને અનુલક્ષીને મારી ભાવના એ હોય જ અને છે-કે, મારી હીક્ષા, તેઓની હીક્ષાનું નિમિત્ત બને અને મારા માતા-પિતા સદ્ગતિને સાથે અર્થાત મારી સાથે હીક્ષા લીધો

આજા દહ જવાળના પરિણામે તે જ સમયે શ્રી 'વિનોદકુમાર', ને પાછા લઇ જવાની ભાવનાને નિષ્ફળતા સાંપડી અને તા. ૩૧-૫-૫૭ની રાત્રિના રવાના થઇ તા. ૨-૬-૫૭ ના સવારે મહા પરીવહરૂપ ક્ષેત્રનો અનુભવ કરી, શ્રી વિનોદકુમારના પિતાશ્રીને તમામ વાતથી વાકેફ થયાં

યોગ વખતમાં કલેહીના શ્રી સમ પૂ શ્રી લાલચદાસ મહા રાજને કલેહીનાં શોભાસુ કરવાની વિનંતી કરી તેનો અસ્વીકાર થવાથી સઘ ગમગીન બન્યો જોડે નિર્વ્યય દેરવ્યો અને અપાઠ શુદ્ધ ૧૩ ના રાજ ખીચનથી વિચાર કરી કલેહી આવ્યા.

હીમા પછી અઢી ગહિનાને આવડે, કલેહી શોભાસુ દરમ્યાન, શ્રી વિનોદકુમારને કાજતે જવાની સૂના થઇ અને તે માટે જવા તૈયાર થયા જોડે તેમના શુરુએ કહ્યું કે બહુ ગરમી છે, જરાવાર થોભી બાંધો જોડે શ્રી વિનોદકુમારે રજોચરણ વગેરેની પ્રતિજ્ઞા કરી તે દરમ્યાન ન રાહી શકાય એવી કાજત લાગી તેથી કરી આજ્ઞા માત્રતાં જવામ્મુ કે ને કાજત બહુ લાગી છે તેથી બંડ પું, જલદી પાછે દરીશ. કાજતી જલ્દન ગતિને દુઃખદ પ્રતાપથી સતી આજે જ કાજત નોકલા જવાનો બનાવ દનો. હમેશા તો બધા સાધુઓ સાથે મળીને રિશાઓ જતા

કાજતથી આજ્ઞા થઇ પાછા ફરતા હતા, ત્યાં રેરવે લાઇન ઉપર એ પ્રાપ્તો આવી પ્લીટની જીડ બાલુથી ટ્રેઇન પણ આવી રહી હતી તંની પ્લીટવા પાજતા હતા પણ ગાયો અડતી ન હતી શ્રી વિનોદકુમારે

હૃદય થરથરી ઊઠ્યું અને મહા અનુકંપાએ મુનિના હૃદયમાં સ્થાન લીધું. હાથમાં રજોહરણ લઈ જાનના જોખમની પરવા કર્યા વગર ગાયોને બચાવવા ગયા. ગાયોને તો બચાવી જ લીધી, પરંતુ આ ક્રિયામાં છકાય જીવની દયાના સાધનભૂત રજોહરણ કે જે વિનોદમુનિને આત્માથી વધારે પ્યારો હતો, તે રેલ્લે લાઇન ઉપર પડી ગયો અને શ્રી વિનોદમુનિએ તે પાછો સપાદન કરવામાં જડવાદને સિદ્ધ કરતાં રાક્ષસી એન્જનને ઝપાટે આવ્યા અને પોતાનું બલિદાન આપ્યું. અરિહંત...અરિહંત...એવા શબ્દો મુખમાંથી નીકળ્યાં અને શરીર તૂટી પડ્યું. રક્ત પ્રવાહ છૂટી પડ્યો અને થોડા જ વખતમાં પ્રાણોત્થઈ ગયો. બધા લોકો કહેવા લાગ્યા કે ગૌરક્ષામાં મુનિશ્રીએ પ્રાણ આપ્યાં. અંતિમ સમયે મુનિશ્રીના ચહેરા પર લબ્ધ શાન્તિ જ દેખાતી હતી.

હમેશાં તેઓ જે તરફ હાજરે જતા હતા તે તરફ ફલોદીથી પોકરણ તરફ જવાની રેલ્લે લાઇન હતી આ લાઇન ઉપર રેલ્લે સત્તાવાળાઓએ ફાટક મૂકેલ નથી અને ત્યાં રસ્તો પણ છે એટલે પશુઓની અવરજવર હોય જ છે અને વખતો વખત ત્યાં ઢારો રેલ્લેની હડફેટે ચડી જવાના પ્રસંગ બને છે.

ફલોદી સઘે આ દુર્ઘટનાના બખર રાજકોટ ટેલીફોનથી આખ્યા જે વખતે ટેલીફોન આવ્યો, તે વખતે પિતાશ્રી બહાર ગયા હતા અને માતૃશ્રી મણિબેન સામાયિક-પ્રતિક્રમણમાં બેઠાં હતાં માત્ર એક નોકર ઘરમાં હતો કે જેણે ટેલીફોન ઉઠાવ્યો પણ તે કાંઈ ટેલીફોનમાં હકીકત સમજી શક્યો નહીં અને સાચા સમાચાર મોડા મળ્યા સ્પેશલ પ્લેઈનથી ફલોદી પહોંચે તે પહેલાં અગ્નિસસ્કાર થઈ ગયો. સૂચનાનો ટેલીફોન અધીરું કલાક મોડો પહોંચ્યો. જો સંદેશો સમયસર પહોંચ્યો હોત તો માતા-પિતાને શ્રી વિનોદમુનિના શબરૂપે પણ ચહેરો જોવાનો અને અંતિમ દર્શનનો પ્રસંગ મળત, પરંતુ અતારાય કર્મે તેમ બન્યું નહીં.

આથી રહેઈનેના ગ્રોઆમ પડેલા મૂકવામા આખી અને માતા-પિતા તા. ૧૪-૮-૫૭ના રોજ દ્રૌપદી મારફત દસોડી પહોંચ્યા. શ્રી દુર્લભલુભાઇ અને મણિબેને પૂજ્ય તપસ્વી શ્રી લાલચંદ્ર મહારાજ સાહેબના હાથેન કર્યા.

આ પ્રસંગે શ્રી લાલચંદ્ર મહારાજ સાહેબે જવસરને વિદ્યાળીને અને ધૈર્યનું લોકાલોક જોડ્ય કરીને શ્રી વિનોદમુનિના માતા-પિતાના સંતવન અર્થે ઉપદેશ કર્યું છે. જેનો દુઃખમા સાર આ પ્રમાણે ॥

‘હવે તો જો રત્ન આદ્યુ અયુ ! સમાજનો આશા દીપક જોડવાઈ મયો! ઝટ ભગીને આથમી મયો! હવે જો દીપ ફીટીથી આવી શકે તેમ નથી.” શ્રી વિનોદમુનિના સમ્રાટ પક્ષના માતૃશ્રી મણિબેનને યુનિશીએ કહ્યું કે - ભેન! જાવિ પ્રમળ છે આ જાળતમાં મહાપુરુષોએ પણ હાથ ધાઈ તાપ્ત્યા છે અને સૌને ગરજને ગરજ થવું પડે છે તો પછી આપણા જેવા પામર પ્રાણીનું શું ગરજ છે? હવે તો ચોક ફર કરીને આપણે જેમના મૃત્યુનો આઠ્ય નોંધને માત્ર ધીરજ ધગવાની રહી.”

પૂ. શ્રી સમયમંજર મહારાજ સાહેબનો અભિપ્રાય:-

પ્રાથમિક તેમજ અરૂપકાળના પરિચયથી મને શ્રી વિનોદ મુનિના વિષે અનુભવ થયો કે તેમની ધર્મપ્રિયતા અને ધર્માભિલાષ અર્ધિમિત્ત પેમાલુશાગરત્તે’નો પરિચય કરાવતી હતી. પ્રાપ્ત નામાગ્નિક પ્રકૃષ્ઠ ભૌત્ય તરફ તેમની રુચિ દષ્ટિજોશર થતી ન હતી, પરંતુ તેઓ વીતરાગવાણીના સસર્ગથી વિવશવિમુખ, ધર્મકાર્યમાં સદા તપર અને વચ્ચીન રેખાતા હતા ખાત્ર પરિચયના અભાવે પણ તેમની બૈરાગ્ય ધારાથી તેમની ધર્માનુશાસીતા તથા જીવનઅર્થાથી જ્ઞાન કાવ્ય જ્ઞવામાં પણ અભરાટના સ્થાને યુગાનુભવની વૃત્તિ દક્ષમા આવતી હતી.

હવે,

શ્રી વિનોદમુનિના જીવનના બે પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થયે છે તેનો

બુલાસો કરવામાં આવે છે.

પ્ર. ૧. તેમણે આજ્ઞા વગર સ્વયમેવ દીક્ષા કેમ લીધી ?

ઉત્તર:— પાંચમા આરાના ભદ્રા શેઠાણીના પુત્ર એવંતા (અતિ મુક્ત) કુમારને તેની માતૃશ્રીએ દીક્ષાની આજ્ઞા આપવાની તદ્દન ના પાડી એટલે તેણે સ્વયમેવ દીક્ષા લીધી. ત્યારબાદ ભદ્રા શેઠાણીએ પોતાના કુમારને ગુરુને સોંપી દીધા. તે જ રાત્રે તેણે ખારમી લિખ્ખુની ખડિમા અંગીકાર કરી અને શિયાળાણીના પરિષદથી કાળ કરી નલીન-ગુદ્ધમ વિમાનમાં ગયા તેવી જ રીતે શ્રી વિનોદકુમાર સ્વયં દીક્ષિત થયા.

પ્ર. ૨. આવા વૈરાગી જીવને આવો ભયંકર પરિષદ કેમ આવે ?

ઉત્તર:— કેટલાક ચરમ શરીરી જીવને મારણાંતિક ઉપસર્ગ આવેલ છે. જુઓ ગજસુકુમાર મુનિ, મેતારજ મુનિ, કોશલ મુનિ, કારણ કે તેમની સત્તામાં હજારો ભવનાં કર્મ હોવા બેઠાં, ત્યારે તેમને એકદમ મોક્ષ જવું હતું. તો મારણાંતિક ઉપસર્ગ આવ્યા વગર એટલાં બધાં કર્મ કેવી રીતે ખપે? બા. પ્ર શ્રી વિનોદમુનિને આવો પરિષદ આવ્યો, જે ઉપરથી એમ અનુમાન થાય છે કે તે એકાવતારી જીવ હોય.

શ્રી વિનોદમુનિનું વિસ્તૃત જીવનચરિત્ર જુદા પુસ્તકથી ગુજરાતી ભાષા તથા હિન્દી ભાષામાં છપાયેલ છે. તેમાંથી અહીં સાર રૂપે સંક્ષેપ કરેલ છે.

આથી પ્લેઈનનો પ્રોગ્રામ પડતો મૂકવામાં આવ્યો અને ગાના-પિતા તા. ૧૪-૮-૫૭ના રોજ ટ્રેઈન મારફત ફોઈડી પહોંચ્યા શ્રી હર્શભજસાથ અને મલિંગેને પૂજ્ય તપસ્વી શ્રી લાલચંદ્ર મહારાજ સાહેબના કચેરી કર્યા.

આ પ્રસંગે શ્રી લાલચંદ્ર મહારાજ સાહેબે અવસરને પિછાળીને અને ગૈર્યાનુ એકાએક એકમ કરીને શ્રી વિનોદમુનિના માતા-પિતાના સર્તવન અર્થે ઉપદેશ કર્યું હતો જેનો દૂક્ષમા સાર આ પ્રમાણે છે

‘હવે તો કો રત્ન આશુ અયુ ! સમાજનો આશા દીપક એકલાઈ ગયો! જટ બીજીને આથમી ગયો ! હવે કો દીપ ફરીથી આવી શકે તેમ નથી.” શ્રી વિનોદમુનિના સસાર પક્ષના માતૃશ્રી મલિંગેનને મુનિશ્રીએ કહ્યું કે :- બેન ! લાલિ પ્રબળ છે આ બાળતમા મહાપુરોષે પણ હાથ ધાઈ નાખ્યા છે અને કોને મરણને શરણ થવું પડે છે તો પછી આપણા જેવા પામર પ્રાણીનું સુ ગજ છે ! હવે તો ચોક્કસ કરીને આપણે એમના મૃત્યુનો આક્રમ્હ બોધને માત્ર ધીરજ ધરવાની રહી.”

પૂ શ્રી સુમધ્યમજી મહારાજ સાહેબનો અભિપ્રાય:-

પ્રાથમિક તેમજ અલ્પકાળના પરિચયથી મને શ્રી વિનોદ મુનિના વિષે અનુભવ થયો કે તેમની ધર્મપ્રિયતા અને ધર્મસિદ્ધાન્ત અર્થિભિલાષે આત્મશામરત્તેનો પરિચય કરાવતી હતી. પ્રાપ્ત પ્રાંગાંગિક પ્રવૃત્તિ બેબવ તથા તેમની કુચિ દષ્ટિએવશ થતી ન હતી, પરંતુ તેઓ વીતરાગવાણીના સસર્ગથી વિવચવિમુક્ત ધર્મકાર્મમાં શ્રદ્ધા તપર અને તાત્કીન દેખાતા હતા આમ પરિચયના અભાવે પણ તેમની બૈશાખ્ય ધારાથી તેમની ધર્માનુરાગીતા તથા જીવનઅર્થથી જ્ઞાન ઠાવ કરવામાં પણ અશકતના સ્થાને સુખાનુભવની વૃત્તિ વશમા આવતી હતી

હવે,

શ્રી વિનોદમુનિના જીવનના બે પ્રશ્નો ઉપરિચિત થઈ છે તેનો

“असंख्यं जीविय मा पमायए”

श्री विनोद कुमार वीरणी
(टीक्षा लीधा पढेवां शास्त्राभ्यास करता)

जन्म . पोर्टब्लेन सां. १९६२

टीक्षा

भीयन - (राजस्थान)
सां. २०१३ वैशाख वद १२
ता. २६-५-५७ रवि वार

निर्वाण

इलोही - (राजस्थान)
सां. २०१३ आवण शुद्ध १२
ता. ७-८-५७ पुष वार

મહાનુભાવો,

નીચેના ધર્મકરણી કરવામાં ઉપયોગી ધાર્મિક પુસ્તકો અને ઉપકરણો પડતર કિંમત કરતા અર્ધી કિંમતે આપવામાં આવે છે તો જેઓને જરૂરત હોય તેમણે નીચે જતાવેલ સ્થળેથી મેળવી લેવા અગર પોસ્ટથી મંગાવી લેવા (પોસ્ટેજ અર્થ અલગ થશે.)

વિગત

પડતર કિંમત અર્ધી કિંમત

શ્રી જૈન તત્ત્વપ્રકાશ	૬-૦૦	૩-૦૦
સમ્યગ્દર્શન અને અધ્યાત્મ જ્ઞાન	૪-૦૦	૨-૦૦
મહામંત્ર આરાધના, શ્રુતજ્ઞાન- પ્રશ્નોત્તરી અને તત્ત્વ સંગ્રહ	૪-૦૦	૨-૦૦
શ્રી ધર્મધ્યાન અને સજ્જાતમાળા	૩-૫૦	૧-૭૫
શ્રી જૈન જ્ઞાનસાગર	૩-૫૦	૧-૭૫
શ્રી બૃહદ્ જૈન થોડ સંગ્રહ	૩-૦૦	૧-૫૦
શ્રી દહકાવ બોધ ગ્રંથ	૩-૦૦	૧-૫૦
અતિસુકેત બા. પ્ર. શ્રી વિનોદમુનિનું જીવન ચરિત્ર (ખીજી આવૃત્તિ) ગુજરાતી	૨-૫૦	૧-૨૫
અતિસુકેત બા. પ્ર. શ્રી વિનોદમુનિનું જીવન ચરિત્ર - હિન્દી	૨-૫૦	૧-૨૫
શ્રી સિદ્ધિના સોપાન	૧-૫૦	૦-૭૫
શ્રી નવતત્ત્વ અને જીવ વિચાર	૦-૫૦	૦-૨૫
ભાવના શતકે તથા કર્મ અને આત્માનો સંયોગ	૦-૫૦	૦-૨૫
શ્રી પ્રતિક્રમણ સૂત્ર	૦-૪૨	૦-૨૧
શ્રી સામાયિક સૂત્ર	૦-૧૦	૦૦-૫
ગુરુજી ઉનના	૪-૨૫	૨-૧૨
કેટાસણું ઉનનું	૪-૨૫	૨-૧૨
માળા (નવકારવાળી) મુખડની	૧-૦૦	૦-૫૦
પુસ્તકો સુકવા માટે લાકડાના સાપડા	૧-૦૦	૦-૫૦

: સ્થળ :

દિવાન પરા શ્રેરી ન. ૬

રા જ કો ૮

શ્રી શામજી વેલજી વીરાણી અને

શ્રી કહવીબાઈ વીરાણી સ્મારક ટ્રસ્ટ.

સ્વર્ગસ્થાની તિથિઓ,

૫ પિતામહી, ૧

શ્રી શામળ વેદજીવીરાણી ૩

[સં. ૨૦૦૨ મહા વદ ૧૨, તા. ૨૮-૨-૪૬]

૫ માતુશી,

શ્રી કંકવીળાઈ : વીરાણી ૪

[સં. ૨૦૧૦ શાકરવા શુક ૧૪, તા. ૧૧-૬-૪૪]

બા. જા. વિનોદસુનિશી,

[સં. ૨૦૧૭ આવણ શુક ૧૨, તા. ૭-૮-૫૭]

ઉપરોક્ત તિથિઓએ

કુટુંબીજનો તથા સ્નેહીઓ

પોતાના આત્માની ઉત્તરિને માટે જન્માત્માઓના
જીવનમાંથી અનુકરણીય યત-નિયમ જેવાં કે સમાયિક,
પ્રતિક્રમણ, સવર શાવિહાર, ઉપવાસ, એકાગ્રણ, આશ્વિનિ,
ઉણાદરી આદિ તપ પોતાના ભાવ પ્રમાણે કરી તેઓની
વાસ્તવિક જીવન-સ્મૃતિ પોતાના જીવનમાં ઉતારે
એવી નમ્ર વિનવી.

“આપણી ભગૃતિ એજ એમની સ્મૃતિ બને”

આત્મજીયુ

સ્મરણાંજલિ

“અસંરવયં જીવિય મા પમાયદ્”

પોતાના હૃદયની ચિરંતન પ્રકાશતી
ધર્મ જ્ઞાન-જ્યોતે

અમારા જીવનમાં પણ ધર્મતા તેજ પાથરનાર

સ્વ. પૂ. પિતાશ્રી

શામજી વેલજી વીરાણી

તેમજ

સ્વ. પૂ. માતૃશ્રી

કડવીલાઈ વીરાણી

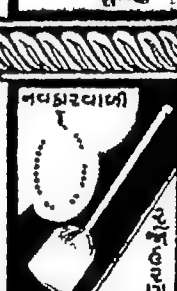
અને

જલમથીજ ધર્મતા રંગે રંગાયેલા

સ્વ. જા. જી. વિનોદ મુનિશ્રી ને

શ્રી જ્ઞાન જ્ઞાન સાગર
ગ્રંથ
સમર્પણ

લી દુલભ જ્ઞાનનું વારસું
ના વહન

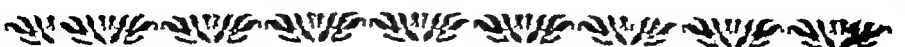

આત્મ સાધના

(રાગ :- ધોળ, સદ્ગુરુનાં વચન વિચારતાં)

માનવભવ સાર્થક કરવા તાણી, જિજ્ઞાસા જવલત સદાય. ..
 વદન એ વિનોદ વીરને.
 સ્વપ્ન સમ જગ નિશ્ચા બાણીયુ, ગૈભવમાં ન રાચે સદાય....વંદન.
 જેણે સદ્ગુરુ શાસ્ત્રના યોગથી, બાણ્યાદુઃખકર વિષય સભોગ...વદન.
 બાણ્યા જીવ,અજીવ આશ્રવ સવરને, વળી નિર્જરા બંધને મોક્ષ....વદન.
 જેની વિવેકદષ્ટિ બગૃત સદા, બાણે તત્ત્વ પ્રત્યક્ષ પદોક્ષ. ..વંદન.
 એમ મુક્ત થયા દર્શન મોહથી, સમ્યગ્ દર્શન પામી પ્રકાશ... વંદન.
 લક્ષ જીવનનું જેણે બાણીયુ, ત્યાગે ઐહિક સુખની આશ .. વંદન.
 જેહનું સયમ જીવન મત્ર છે, નિઃસ્પૃહતા શ્વાસોચ્છ્વાસ....વંદન.
 જેણે ચારે કષાયો ઉપશમ કર્યા, અહંભાવનો જ્યા નહીં વાસ ...વદન.
 રિદ્ધિ સિદ્ધિ કીર્તિ એના કુળની, જેણે બાણ્યા છે તૃણ સમાન....વંદન.
 આત્મભાવે અપ્રમત્ત થઈ રહ્યા, નહીં પાચે પ્રમાદને સ્થાન....વંદન.
 બાણે નિજ સમ જગતના જીવને, પ્રેમ સરિતા વહે નિરપેક્ષ ...વંદન.
 જેહની આત્મસ્થિરતા અડોલ છે, ચંચલતા નહીં લવલેશ. ..વદન.
 સર્વભાવ પ્રત્યે ઉદાસીનતા, રહે તન્મય નિજ સ્વરૂપ....વંદન
 જીવન મુક્ત દશા છે એહની, તેહ છે ત્રણ જીવનનો ભૂપ ..
 વદન એ વિનોદ વીરને .

“માચાર્ય દેવો મય :”

મારા પરમ ઉપકારી, ધર્મહિતુષત
પરમ પૂજ્ય શાસન ભૂખણ
મહારાજશ્રી ૧૦૦૮ બાલધંધાચારી પદ્ધિતરત્ન,
મહા પ્રભાવશાળી અખર તત્ત્વજ્ઞાની જ્યોત્સ્વી
મહાન આત્મા,

મુનિશ્રી પ્રાણુલાલજી સ્વામીને

મારા અતઃકરુણા શુદ્ધ ભાવથી
કોટિ કોટિ વદન હોબો

ૐ શાન્તિ ! શાન્તિ !! શાન્તિ !!!

ગુણાનુરાગી,
દુર્લભજી સામજી વીરાણી.

શ્રી સામાયિક વ્રત.

(૧) નવકાર.

નમો-નમસ્કાર હોજો અરિહંતાણુ-કર્મરૂપ વેરીના હણનાર એવા અરિહંતને, જેણે ચાર ઘનઘાતી કર્મ-જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય મોહનીય અને અંતરાય, ક્ષય કર્યા તથા જેનાથી કાઢ રહસ્ય (છાતુ) નથી અને જે ચોત્રીશ અતિશયે તથા પાંત્રીશ પ્રકારની વાણીએ તથા બાર ગુણે કરી બિરાજમાન છે નમો-નમસ્કાર હોજો. સિદ્ધાણુ-સકલ કાર્ય સાધ્યાં જેણે તે સિદ્ધ ભગવંતને, જે આઠ કર્મ અપાવી સિદ્ધના સુખને પામ્યા તથા એકત્રીશ ગુણે કરી સહિત છે નમો-નમસ્કાર હોજો. આયરિયાણુ-આચાર્યજીને જે શુદ્ધ રીતે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ અને વીર્ય એ પાચ આચાર પોતે પાળે અને બીજને પળાવે, તથા છત્રીશ ગુણે કરી સહિત છે. નમો-નમસ્કાર હોજો. ઉવજ્ઞાયાણુ-ઉપાધ્યાયજીને, જે શુદ્ધ સૂત્રાર્થ ભણે, ભણાવે તથા પચીસ ગુણે કરી સહિત છે નમો-નમસ્કાર હોજો. લોચ્ચે-લોકને વિષે સવ્યસાહુણુ-સર્વ સાધુને, જે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપના સાધનથી આત્માની સિદ્ધિને સાધનાર તથા સત્તાવીશ ગુણે કરી સહિત છે

(૨) તિફ્ફુતો અથવા વંદના.

તિફ્ફુતો-ત્રણવાર આચારિણુ-એ હાથ જોડીને જમણા કાનથી કાળા કાન સુધી પચારિણુ-પ્રદક્ષિણા કરીને વદામિ-વાંદું છુ એટલે પગે લાગુ છુ (પાઠાંતરે ગુણુગ્રામ કરૂ છુ) નમ્સામિ-નમસ્કાર કરૂં છું (પાચ અગ નમાવીને) સક્કારેમિ-સત્કાર દઉં છું સન્માણેમિ-સન્માન દઉં છું કલ્લાણુ-કલ્યાણુકારી છો મગલ-મગળકારી છો દેવય-ધર્મદેવ સમાન છો ચેમય-છકાય જીવને સુખદાયક, જ્ઞાનગુણસંપન્ન છો પન્નજીવાસામિ-સેવા કરૂં છું (મન વચન કાયાએ)

(૩) ઈરિયાવહી.

ઈરિયામિ-ઈચ્છું છુ. પડિક્કમિઉ-પાપ કર્મથી નિવર્તવાને. ઈરિયા-(સ્તામા) પથને વિષે વહિયાએ-ચાલતી વખત. વિરાહણાએ-

દુઃખ દીધું હોય ગમણાગમણે-આવતા જતાં પાણુ-પ્રાણીજીવને
 ક્ષમણે-કચર્યાં હોય. બીજ-બીજ ક્ષમણે-કચર્યાં હોય. હરિષ-
 હીષોતરી. (વનસ્પતિ) ક્ષમણે-કચરી હોય એસા-ઝાકળ, ઠાર
 ઉત્તિગ-હીટીયારાં પણુગ-લીલ, પુલ (પથવણી) દગ-કાચુ પાણી.
 મટ્ટી-કાચી મારી મક્કડા-કશીજાના પક સુતાણા-કેળીજાની
 લાળ. સ્કમણે-એ સર્વને કચર્યાં હોય જે એ જીવા-મે કેઈ
 જીવને વિરોધિયા-દુઃખ દીધું હોય, વિરોધના કરી હોય એગેંદિયા-
 એક હૃદય શરીરવાળા (પૃથ્વી પાણી અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિના)
 જીવ એઈદિયા-મે હૃદય, શરીર અને જીવવાળા (ક્ષિડા, વાળા, પેલ
 અને કરમીયાં વગેરે) તેઈદિયા-ત્રણ હૃદય, શરીર, જીભ, નાકવાળાં
 (ક્ષિડી મકેડી જૂ માંકક, ધનેમ વગેરે.) એઈદિયા-ચાર હૃદય-
 શરીર, જીભ, નાક ને આંખવાળાં (પતંગીયાં, માખી, કુકા, વીંક
 જમરડા, વીંછી વગેરે) પાંચદિયા-પાંચ હૃદય-શરીર, જીભ, નાક,
 આંખ ને કાનવાળાં (મનુષ્ય પશુ પંખી વગેરે.) અષ્ટદિયા-સાત
 આવતા હવચા હોય. વસિયા-વાટલા વાલ્યા હોય ધૂળે કરી કાઢ્યા
 હોય લેસિયા-મસળ્યા હોય. સ્થાકિયા-એક બીજા સાથે અયમ્યા
 હોય. સ્થાકિયા-ચેડા સ્પર્શ કરી દુઃખ દીધું હોય પરિચાલિયા-
 સર્વ પ્રકારે પીડા ઉપજવી હોય કિચામિયા-કિલામના ઉપજવી હોય.
 ઉદ્ધવિયા-ફાળ પાડી હોય ઠાણુઓ-ઠાણુએક ઠેકાણેથી ઠાણુ-બીજે
 ઠેકાણે સ્થાકિયા-મુકયા હોય જીવિયાઓ-જીવિત થઈ
 વવરોવિયા નાથ કીધા હોય તસ્સ-તેનું મિચ્છા મિ દુક્ક-ફળ
 મને નિષ્ફળ થાઓ.

(૪) તસ્સઉત્તરી

તસ્સ તેને ઉત્તરી-વિશેષ શુદ્ધ કરણેણુ-કરવા સાફ પામ
 મિહત્ત-હાએલાં પાપનું ઉત્તન કરણેણુ-કરવા સાફ વિરોહી-વખાર
 નિમળ કરણેણુ-કરવા સાફ નિસરણી-ત્રણ શસ્ત્ર સ્થિત (કપટ, નિયાણુ
 અને મિચ્છાત્વ) કરણેણુ-કરવા સાફ પાવાણુ-પાપ કરમાણુ-કર્મ
 નિચ્છામણુ-ટાળવાને ક્રા એ-અથે કામિ-સ્થિર રહીને કરે છે કાકિ-
 સ્ત્રગ-કાવાને હલાવવી નહિ તે અજાત્ય-તેમાં આખળ કદા મુજબ
 કદા હશે તેનો છૂં રાખુ છું ઉસ્સસિએણુ-ઉંચા આગ લેવાથી નિસ્સ-
 મિએણુ-નીચે થાસ રહેવાથી. આસિએણુ-ઉપરસ આવવાથી.

છીએણું-છીકથી જ'ભાઈએણું-ખગાસું આવવાથી ઉડુએણું-
એડકાર આવવાથી, વાયનિસગેણું-વાયુ સરવાથી ભમલીએ-ફેર
તથા ચકરી આવવાથી પિત્ત-પિત્તના પ્રકોપથી મુચ્છાએ-મૂર્છા
આવવાથી. મુહુમેહિં-સૂક્ષ્મ (થોડુંક.) અંગ-શરીર. સચાલેહિં-
હલવાથી મુહુમેહિં-થોડોક-ખેલ-ખળખે આવવાથી. સચાલેહિં-
હલવાથી મુહુમેહિં-થોડિક દિહિ-નજર (દષ્ટિ) સચાલેહિં-હલવાથી.
એવમાઈએહિં-એ આદિ બીજા મનમાં ચિતવ્યા હોય તે આગારેહિં
-આગાર એટલે મોકળથી અભગો-ભાગે નહિ અવિરાહિઓ-હાનિ
પહોચે નહિ હુબજ-હોળે મે-મારો કાઉસ્સગો-કાઉસ્સગ એટલે
કયાનુ અણુ હલાવવું જાવ-જ્યાં સુધી અરિહંતાણું-અરિહંતને
ભગવંતાણું-સિદ્ધ ભગવતને નમુસ્કારેણું-નમસ્કાર કરીને ન
પારેમિ-ખાન મૂકુ નહિ (પાર નહિ) તાવ-ત્યા સુધી કાય-કયાને
ઠાણેણું-એક સ્થાને સ્થિર રાખીને. મોણેણું-અમોલ રહીને ઝાણેણું
-ધ્યાને કરીને. અરખાણું-આત્માને વાસિરામિ-તબુ છું.

આ ઠેકાણે (“ધ્વજામિ પરિક્ષમિઉ” થી તે “જીવિયાએ।
વવરેવિયા તસ્સ મિચ્છા મિ હુક્કડ ” સુધી તથા એક નવકાર પાઠ
મનમાં બોલીને કાઉસ્સગ કરવો અને નમો અરિહંતાણુ શબ્દ બોલી
પારવો).

(૫) લોગસ્સ.

લોગસ્સ-લોકમાં, ઉજ્જયેગરે-ઉજ્જૈનના કરનાર ધર્મ-ધર્મ
તિથ્યરે-તીર્થના સ્થાપનાર જિણે-જિન, રાગ-દ્વેષના જીતનાર.
અરિહંતે-અરિહંત દેવની કિત્તધસ્સં-નામ લઈને સ્તુતિ-કીર્તિ કર
છું. ચઉવીસં પિ-ચોવીસે તીર્થ કરે તથા બીજા કેવલી-કેવળજ્ઞાની-
જ્ઞાની ઉસલ-પહેલા ઋષલદેવ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમા આવ્યા પછી
માતાએ સ્વપ્નામાં વૃષલ દીઠો તેથી એ નામ આપ્યું મજિથ ચ-
અને બીજા અજિતનાથ સ્વામી સ્વામી ગર્ભમા આવ્યા પછી
માતા પાસે રમતા જતા તેથી એ નામ આપ્યું વદે-વાંડુ
છું સંભવ-ત્રીજા સંભવનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમા આવ્યા
પછી દુષ્કાળ ટળીને સુકાળ થયો, ધાન્યના સંભવ થયા તેથી
એ નામ આપ્યું. મલિનંદણ ચ-અને ચોથા અભિનંદન સ્વામી

સ્વામી ગર્ભમાં જાળ્યા પછી ઇન્દ્રે જ્યેષ્ઠાર કયો તેથી જો નામ જાણ્યું
 સુમર્ષ-પાંચમા સુમતિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં જાળ્યા પછી
 માતાને ભદ્રી મતિ હિપ્પલ તેથી જો નામ જાણ્યું, ચ-વળી. પશ્ચિમ-પદ્મ-
 છમ્મ પદ્મપ્રભ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં જાળ્યા પછી માતાને પદ્મ-કમળની
 શબ્દમાં સુવાની ઇન્દ્રા મધ્ય તેથી તે નામ જાણ્યું, સુપાસ-સાતમા
 સુપાસનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં જાળ્યા પછી માતાનાં પાસાં બસ-
 સદ્ હતા તે સુવાળાં થયાં તેથી જો નામ જાણ્યું જિજ્ઞુ-રાગદ્વન
 છતનાર ચ-વળી. ચદ્વપદ્મ-જ્ઞાઠમા ચદ્વપ્રભ સ્વામી, સ્વામી
 ગર્ભમાં જાળ્યા પછી માતાને ચદ્વમાની રમુજ થઈ તથા ચદ્વ સરખી
 શરીરની પ્રભા થઈ તેથી તે નામ જાણ્યું વદે-વાદુ છ સુવિહ-
 નવમા સુવિધિનાથ સ્વામી સ્વામી, ગર્ભમાં જાળ્યા પછી નગરમાંથી
 જીવિધિ ટાળીને સુવિધિ કરી તેથી તે નામ જાણ્યું ચ-વળી પુષ્કલ-
 તથા બીજુ નામ પુષ્કલ સ્વામી સ્વામીના થત પુલ ચરમા હતા
 તેથી તે નામ જાણ્યું સીચલ-કશમા શીતળનાથ સ્વામી, તેમના પિતાને
 જવર થયેલો પછી સ્વામી ગર્ભમાં જાળ્યા ત્યારે સ્વામીની માતાને
 હાથ ફરસાથી પિતાની કથા શીતળ થઈ તેથી તે નામ જાણ્યું
 સિદ્ધાન્ત-જ્ઞાપમા શ્રીકૃષ્ણાસનાથ સ્વામી શીતળ પાદવાની શબ્દમાં
 જ્ઞાપ્ત દેવ રહેતો, સ્વામી ગર્ભમાં જાળ્યા પછી માતા સૂતાં તે પછી
 તે દેવતા નામે તેથી તે નામ જાણ્યું વાસુપુલ્ક-આરમા વાસુપુલ્ક
 સ્વામી, માતાની સુવાની શબ્દમાં દેવતા રહી કૌમ્બિ સુવા દેવો નહિ
 પણ સ્વામી ગર્ભમાં જાળ્યા પછી દેવતા તેમથી નામી ઉદયી માતાની
 પૂલ કીધી તેથી કરી જો નામ કીધું સ્વામી ગર્ભમાં જાળ્યા પછી
 છત્રે માતાની પૂલ કીધી તથા કુબેરે ઘરમાં ધનની વૃષ્ટિ કરી. ચ-વળી.
 વિમળ તેરમા વિમળનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં જાળ્યા પછી
 માતાની પુઠ વાઢી હતી તે પાંસરી થઈ તેથી તે નામ જાણ્યું મધુત-
 ચક્રમા જનતનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં જાળ્યા પછી જનત
 રત્નોની ચક્ષિ સ્વપ્નમાં દીઠી તેથી તે નામ જાણ્યું ચ-જિજ્ઞુ-રાગ
 દ્વન છતનાર ધ્રુમ-પદ્મમા ધર્મનાથ સ્વામી. સ્વામી ગર્ભમાં
 જાળ્યા પછી માતા ધર્મને પામી, સ્તિ સોળમા શાંતિનાથ સ્વામી. સ્વામી
 ગર્ભમાં જાળ્યા પછી મરહીનો રોગ મર્યાને ચાંતિ થઈ તેથી તે નામ
 જાણ્યું ચ-વળી જહામિ-વાદુ છ કુંથુ-સત્તરમા કુંથુનાથ સ્વામી,
 સ્વામી ગર્ભમાં જાળ્યા પછી શત્રુ કમવા સરખા થયા તેથી તે નામ જાણ્યું
 ઝર-અદારમા અરનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં જાળ્યા પછી માતાને

રતનમય આરો દીઠો તેથી તે નામ આપ્યું ચ-વળી મહિંદ્ર-
ઓગણીશમા મહિનાથ સ્વામી, ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાને
પુલની શય્યાનો દોહડ ઉપન્યો તે દેવતાએ પૂરો પાડ્યો તેથી તે નામ
આપ્યું વહે-વાહું છું મુણિમુવ્યય-વીશમા મુનિસુવ્રત સ્વામી,
સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી વેરી નમી ગયા તેથી તથા માતાએ
મુનિના જેવાં વ્રત પાળ્યાં તેથી તે નામ આપ્યું. નમિ જિણુ-એક-
વીશમા નમિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી વેરી નમાડયા
તેણે કરી તે નામ આપ્યું ચ-વળી વંદામિ-વાહું છું રિઠ્ઠનેમિ-
બાવીશમા અરિષ્ટનેમિ સ્વામી (નેમનાથ), માતાએ સ્વપ્નમાં અરિષ્ટ
(શ્યામ) રતનમય (નેમી) ચક્રધારા દીઠી તેથી તે નામ આપ્યું. પાસ-
ત્રેવીશમા પાર્શ્વનાથ સ્વામી, પિતાની શય્યા નીચે સર્પ આટા દેતો
હતો ને તેનો હાથ હેઠે હતો તે માતાએ ગર્ભના પ્રભાવથી જોઈ લઈ
ઉપર મુક્યો અને વિઘ્ન ગયું તેથી તે નામ આપ્યું તહ-તેમજ
વર્ધમાણુ-ચોવીશમા વર્ધમાન સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી
ધન વગેરેના ખૂબ વધારા થયા તેથી તે નામ આપ્યું ચ-વળી
એવંમએ-એ પ્રકારે એ અભિથુઆ-નામે કરી સસ્તવ્યા, તે ચોવીશ
તીર્થ કર કેવા છે ? વિહુય-ટાળ્યા છે રય-કર્મરૂપી રજ મલા-બાધેલ
કર્મરૂપી મેલ પહીણુ-ખપાવ્યાં છે જરમરણુ-જરા ને મરણુ ચક્રિ-
વિસ પિ-ચોવીશે એકઠા જિણુવરા-જિનવર તિથયરા-તીર્થ કરો
મે-મુજને પરસીયતુ-પ્રસન્ન થાઓ કિત્તિય-કીર્તિ કરાયેલા વદિય-
નમસ્કાર કરાએલા મહિયા-શુભ ધ્યાનયોગે કરી પૂજા કરાએલા જે
એ-જે કહ્યા તે લોગસ-લોકમા ઉત્તમા-ઉત્તમ-સિદ્ધા-સિદ્ધ પદ
પામ્યા આરંગ-સર્વ રોગ રહિત યોહિલાલ-સમકિતરૂપ બોધની
પ્રાપ્તિ સમાહિ-સમાધિ વર-પ્રધાન-મુત્તમ-સર્વોત્તમ દિતુ-દીઓ
ચદેસુ-ચંદ્રમાથી અધિક નિરમલયરા-નિર્મળ છો આઈએસુ-
સૂરજ થકી અહિય-અધિક પચાસયરા-પ્રકાશના કરનાર છો. સાગર-
સમુદ્ર વર-મ્હોટો તે (સ્વયંભૂ રમણ મસુદ્ર) ગલીરા-ગલીર એટલે
મ્હોટા સમુદ્રથી પણ વધારે ગલીર છો સિદ્ધા-એવા હે સિદ્ધ ભગવાન
સિદ્ધિ-મુકિત પદ મમ-મને દિસતુ-દીઓ

સાધુ અથવા શ્રી સીમધર સ્વામીની આજ્ઞા માર્ગી

(૬) સામાયિક આદરવાનો વિધિ.

દ્રવ્યથકી-કથાએ કરી, સાવજીવજોગના-પાપના બાપાર કરવાના પચ્ચક્ષુઆણુ-મખી. ક્ષેત્રથકી-જમીનથી આખા લોક પ્રમાણે. બધા જગતમા કાળથકી-કેટલો વખત એ ઘડી સુધી ઉપરાંત ન પાડે ત્યાં સુધી-એ ઘડી ઉપરાંત જેટલું સ્થેતું હોમ તેટલું આવથકી-મનની ધારણાથી છકેલીએ-છ પ્રકારે તે બે કરણ ને ત્રણ ભેગથી પચ્ચક્ષુઆણુ-મખી કરેમિ-કરે કું ભતે-હે પૂજ્ય સામાયિક-સમવારૂપી સામાયિક સાવજીવ-પાપના કામની જોમ-મન વચન કાયાના ભેગે પચ્ચક્ષુઆણુ-મખી કરે કું ભવ-ભવાં સુધી નિવરમ પચ્ચુઆણુ-મખીની મર્જાદા કરી છે ત્યાં સુધી સેવા કરે કું દુવિહ-એ કરણે તિવિહોણુ-ત્રણ ભેગે ન કરેમિ-કરે નહિ ન કરવેમિ-કરાવું નહિ (એ બે કરણ) મણુઆ-મનની કથપાએ કરી વચસા-વચનથી. કાચસા-કાયા પ્રવર્તાવવી (એ ત્રણ ભેગ) તસ્મ-તે સર્વને, ભતે-હે પૂજ્ય ! પદ્ધિકકમામિ-નિવર્તુ છ નિદામિ-નિદુ છ આત્માની જાણે અરિહંતમિ-ગરહુ છ શુરની સાથે આપણુ-અશુભ ભેગમા જવા આદમાને વેદસિદ્ધામિ-વણુ છ

(૭) નમોસ્તુણુનો પાઠ

નમોસ્તુણુ-નમસ્કાર હો. અરિહંતાણુ-અરિહંત કેવન ભગવતાણુ-જ્ઞાવતને આર્ઠમરાણુ-ધર્મની આદિના કરનારને તિલ્લમ-રાણુ-વીર્મના આપનાર જેટલો સાધુ, સાધ્વી, આવક, આદિના બે બાર બાતના વીધના સ્થાપનારને સ્વચ્છ શુદ્ધાણુ-પોતાની મેળે શુદ્ધમા છે તેને પુરિસ્તુતમાણુ-પુરુષમાહે ઉત્તમ પુરિસસીદ્ધાણુ-પુરુષમાહે સિદ્ધ સમાન, પુરિસ વર પુદરીયાણુ-પુરુષમાહે ઉત્તમ પુદરિક કમળ સમાન.-પુરિસ-પુરુષમાહે-વર-પ્રધાન, બંધ હંતથીણુ-ગધ હંતવી સમાન છે જેમ ગધ હંતીને ભેધને બીજા હાથીએ નાસી બચ તેમ તિથ કરને ભેધને બધા મિશ્યાત્વી પાપ ડીએનો મદ ગળી બચ. લોગુત્તમાણુ-લોક માહે ઉત્તમ છે લોગનાહાણુ-લોકના નાથ છે લોગહિયાણુ લોકના દિતમારી

લોગપદવાણું-લોકને વિષે દીપક સમાન છે લોગપદ્મજેયગરાણું-લોક માટે ઉદ્યોત કરનાર અભયદયાણું-અભય દાનના દેનાર ચક્રબુદ્યાણું-જ્ઞાનરૂપ ચક્ષુના દેનાર અગ્નિદયાણું-મોક્ષ માર્ગના દેનાર સરણદયાણું-શરણના દેનાર જીવદયાણું-સજ્જનરૂપ જીવતરના દેનાર ધોહિદયાણું-સમકિતરૂપ ધોધના દેનાર ધર્મદયાણું-ધર્મના દેનાર ધર્મદેસિયાણું-ધર્મઉપદેશના દેનાર ધર્મનાયકાણું-ધર્મના નાયક ધર્મસારહીણું-ધર્મરૂપ સ્થના આરથિ ધર્મ-ધર્મને વિષે, વર-પ્રધાન આરત-આર ગતિનો અત કરવા માટે ચક્રવર્તીણું-ચક્રવર્તી સમાન છે દીવો-સસાર સમુદ્રમા ખૂડતાં જીવને જોડ સમાન તાણું-દુઃખના નિવારણ કરનાર સરણ-આધાર ગર્ભ-આર ગતિમા પદ્મણું-પડતા જીવને અપહિલ્ય-નથી હણાણું એવું. વર-પ્રધાન (કેવળ) નાણું-જ્ઞાન. દસણું-દર્શન જોડલે દેખવું. ધરાણું ધરનાર વિચિત્ર-ગચ્છ છે છત્રમાણું-છદ્મસ્થપણું જિજ્ઞાણું-જીત્યા છે ગગદેવને જીવયાણું-ખીજીને જીતાવ્યા છે રાગ, દ્વેષ તિન્નાણું-તર્યા છે સસારરૂપી સમુદ્ર તારયાણું-ખીજીને તારે છે સસાર સમુદ્રથી બુદ્ધાણું-પોતે સમજ્યા તત્ત્વજ્ઞાનને. ધોહિયાણું-ખીજીને તત્ત્વજ્ઞાન સમજવનાર સુત્રાણું પોતે મુકાણા બહારના તથા અંતરના કર્મ બધનથી મોયગાણું-ખીજીને એથી મુકાવનાર સવવન્નુણું-સર્વ જ્ઞાની છે સવવદરિસિણું-સર્વ પદાર્થના દેખનાર સિવ-ઉપદ્રવ રહિત મલય-અચળ મરૂ-રાગ રહિત, મણુત-મરણ રહિત મદ્મઅ-ક્ષયરહિત મવ્યાબાહુ-બાધા પીડા રહિત મપુણુરાવિત્તિ-નથી ફરીથી અવતરવું જોને સિદ્ધિગર્ભ-એહવી સિદ્ધની ગતિ-નામધેય-એવું અમર નામ ઠાણું-એવું સ્થાનક સંપત્તાણું-પામ્યા છે. નમો જિજ્ઞાણું-નમસ્કાર હોજો એવા તીર્થકરોને જિયલયાણું-સાત ભયના જીતનારને

(પહેલું નમોત્યુજી શ્રી સિદ્ધ ભગવતને કહેવું બીજું શ્રી અરિહત દેવને કહેવું તેમા ઠાણુંસ પત્તાણુંને બદલે ઠાણુંસ પાવિઉ કામાણું કહેવું ને પછીના બોલ કહેવા નહિ.)

ત્રીજું નમોત્યુજી-વર્તમાનકાળના સ્વધર્માચાર્યો-સ્વધર્મોપદેશકોને કરવાનું છે તેનો પાઠ :-

નમોત્યુજી, મમધર્મ આચરિયસ્સ, મમધર્મોવદેસિયસ્સ, જીવ સ પાવિઉ કામસ્સ, નમો આચરિયસ્સ.

સામાયિક પારવાનો વિધિ

(પહેલા પાઠથી લોગસ સુધીની ક્રિયા આદરવાની રીતે કરીને છઠ્ઠા પાઠને ઠેકાણે નીચે મુજબ કરેવું)

દ્રવ્યચક્રી સાવજી જોગનાં પચ્ચક્ષણાણ કયાં હતાં તે પૂર્વ થયા તે પાઠ છુ ક્ષેત્રચક્રી આખા લોક પ્રમાણે માળચક્રી બેઘડી, ઉપરાંત ન પાઠ ત્યાં સુધી સાવચક્રી છ કોટીએ પચ્ચક્ષણાણ કયાં હતા તે પૂરા થયા તે પાઠ છુ (૧) એકવા નવમા સામાયિક પ્રતના ઉપરની વિધિ મુજબ આદરેલા સામાયિક પ્રતને વિષે પચ્ચક્ષણાણ-પાંચ અતિથાર બાહ્યિયબ્ધા-બાહ્ય ન સમાવરિયબ્ધા-આવરવા નહિ. ત જહા-તે આ પ્રમાણે તે અપોર્ણ-તે કહી દેખાડુ છ મણ્ડુપણ્ડિહાણે-મન માડુ પ્રવર્તાબ્ધ હોય વચ્ચુપણ્ડિહાણે-વચ્ચન માડુ પ્રવર્તાબ્ધ હોય કાચુપણ્ડિહાણે-કાચ માડી પ્રવર્તાવી હોય સામાઈયસ્સસઈ-સમતપ્પ સામાયિક અકરણાણાએ-બરાબર કીધુ કે નહિ તેના બરાબર ખબર ન રહ્યા હોય સામાઈયસ્સ સામાયિક અણ્ણવક્રિયસ્સ કરણાણાએ-પૂર થયા વિના પર્ણ હોય, વસ્સ-તેનું મિચ્છા મિ દુકકક-એડુ કીધેક નિક્કળ થાએ.

(૨) સામાયિકના વિષે દશ મનના દશ વચ્ચનના બાર કાષાના એ બત્રીગ દોપમાંથી કોઈ દોપ લાગ્યો હોય તો તસ્સ મિચ્છા મિ દુકકક

(૩) સામાયિકમા આહારમજ્ઞા-ખાવાની ઇચ્છા થઈ હોય ભવ મજ્ઞા-નીક લાગી હોય મૈથુનમજ્ઞા-સ્ત્રી સેવવા 7 ઇચ્છા કરી હોય પરિમદ્દસમજ્ઞા-લાલ મેગવવાની ઇચ્છા કરી હોય એ ચાર મજ્ઞા માદિહી કોઈ સમજા કરી હોય તો તસ્સ મિચ્છા મિ દુકકક

(૪) મામતિકમાં ઓકથા, બત્તકથા, દેશકથા, રાજકથા એ ચાર કથા માદિહી કોઈ કથા કરી હોય તો તસ્સ મિચ્છા મિ દુકકક

• શ્રીચોએ આ ઠેકાણે પુરવકથા જોમ કરેવું

(૫) સામાયિક સમકાએણું-સામાયિક કાયાએ ધરાળર રીતે. ન ફાસિયં-સ્પર્શ કર્યું.-અગીકાર કર્યું ન હોય. ન પાસિયં-તેવું જ પાળ્યું ન હોય ન સોહિય-શુદ્ધ કર્યું ન હોય ન તીરિયં પાર ઉતાર્યું ન હોય ન કિન્તિય-કીર્તિ કીધી ન હાય ન આરાહિયં-આરાધના કીધી ન હોય આણુએ-વીતરાગ દેવની આજ્ઞા પ્રમાણે આણુપાસિતા-વિશેષે પારતા થકા ન ભવઈ-તે પ્રમાણે ન વરતાયુ હોય તરસ મિચ્છા મિ દુકકડં-તે ખોટા કીધાનુ ક્ષણ નિષ્ક્રમ થાએ.

(૬) સામાયિક વિધિએ લીધું, વિધિએ પાળ્યું, વિધિએ કરતાં અવિધિએ થયું હોય તો તરસ મિચ્છા મિ દુકકડં (૭) સામાયિકમાં અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અણુચાર, જાણુતાં અજાણુતાં મને, વચને, કાયાએ કરી કાંઈ દોષ લાગ્યો હોય તો તરસ મિચ્છા મિ દુકકડં.

સામાયિકમાં કાનો, માત્રા, મીંડી, પદ, અક્ષર, ગાથા, સૂત્ર એાછુ આધક વિપરીત કહેવાણું હોય તો અનંતા સિદ્ધ અને કેવળીની સામે તરસ મિચ્છા મિ દુકકડં.

(૫છી આગળ સુજળ વ્રણ નમોત્યુણં કહેવાં.)
સામાયિક વ્રત સંપૂર્ણ.

સામાયિક કરતાં મનના દશ, વચનના દશ તથા કાયાના બાર એ પ્રમાણે બત્રીશ દોષ ન લાગે તે માટે નિરંતર ઉપયોગ રાખવો. તે બત્રીશ દોષ નીચે પ્રમાણે :-

મનના દશ દોષ.

૧ અવિવેક દોષ-સામાયિક કરે તે વારે સર્વ ક્રિયા કરે પણ મનમાં વિવેક ન હોય એટલે સામાયિક શુ ચીજ છે તે જાણે નહિ અને વિવેકસહિત સામાયિક કરવાથી કોણુ તર્યા છે ? એનાથી શુ ક્ષણ પ્રાપ્તિ છે ? એ કોનુ સાધન છે ? એમા શુ સાધ્ય છે ? વ્યવહાર સામાયિક કયુ અને નિશ્ચય સામાયિક કયુ ? સામાયિકની રીતિ જિનેશ્વરે શા પ્રમાણે કહી છે વગેરે વિવેક વિના જે સામાયિક કરે તે અવિવેકનો પ્રથમ દોષ.

૨ યથો વાચ્યા દોષ-સામાયિક કરીને ક્રીતિની વાચના કરે એટલે સામાયિક તો નિર્જરનો હેતુ છે અને સિદ્ધપદનું સાધન છે તેને જાહેરે તેનાથી ક્રીતિની વાચના કરે તં યથો વાંછ દોષ.

૩ ધન વાચ્યા દોષ-સામાયિક કરવાથી ધન-પ્રાપ્તિની ધૃમ્મ કરે તે.

૪ ગર્વ દોષ-સામાયિક કરીને મનમાં ગર્વ આણવો કે હું જ ધર્મ જાણનાર છું હું જેવું સામાયિક કરે છું । જીભ ખૂબ દોષ સામાયિક શું સમજે ? વગેરે જાણતો ને ગર્વ કરવો તે ગર્વ દોષ. અમે સુધમા મોગ છીએ માટે અમારે સામાયિક કરવું પડે તે ગર્વ દોષ.

૫ ભય દોષ-એટલે દોષ પ્રકારના ભયથી કે લોકમા પોતાની નિદા યથો એવી બીકથી સામાયિક કરે પણ મનમાં સામાયિક કરવાનો ભાવ ન હોય તે ભય દોષ. સામાયિક ન કરે તો કામ કરવું પડ્યો એવો ભય લાવી સામાયિક કરવા ગેરી જાય.

૬ નિદાન દોષ-સામાયિક કરીને ધનાયિકનું અથવા બીજી કોઈ કામિયત વસ્તુનું નિવાસુ કરે તે કારણે સામાયિકનું તો મહત્ત્વ ફળ છે, તે ન વિચારતા એવા ખોળા કાયદા ઉપર લક્ષ રાખી નિવાસુ કરી તે વેચી નાશ્યા બદલે ભય થાય તે માટે તે નિદાન દોષ.

૭ સ્વશય દોષ-સ્વશયયુક્ત સામાયિક કરે એટલે મનમાં વિચારે કે સામાયિક કરીએ છીએ તો જરા પણ આગળ ઉપર ફળ યથો કે નહિ ? એમ પ્રતીતિ નહિ તે.

૮ કપાય દોષ-કપાયજન્ય સામાયિક કરે એટલે કોઈની સાથે શય વને છે તેથી તેને જવાબ દેવો નથી એમ ખારી સામાયિક કરી એને એવું રહસ્ય છે છતાં કપાયયુક્ત કરે તે દોષિત ગણાય, તેનું નામ કપાય દોષ સામાયિકમા કોષ, માન, માયા લોભ કરે તે કપાય દોષ.

૯ અવિનય દોષ-વિનય રહિત સામાયિક કરે તે ગુરુ વધેરનો અધાર્મિક વિનય ન કરવો તે.

૧૦ બદુમાન દોષ-બદુ માન મદિત કરે પણ અકિનજવયો ન કરે તે.

વચનના દસ દોષ.

- ૧ કુસ્તિક વચન દોષ-જે વચન સાંભળી કોઈને લજ્જા, લય, કષાયાદિ ઉપજે તેવાં કુસ્તિક વચન સામાયિકમાં બોલે તે કુસ્તિક દોષ
- ૨ સહસાકાર દોષ-સામાયિકમાં આગળ પાછળનો ઉપયોગ રાખ્યા સિવાય અણવિચાર્યું બોલે તે.
- ૩ અસદારોહણ દોષ-સામાયિકમાં કોઈ ઉપર અસત્ય દોષ (તહોમત) મૂકે તે.
- ૪ નિરપેક્ષ વાક્ય દોષ-સામાયિકમાં શાસ્ત્રની અપેક્ષા વિના સ્વમતિના વચન બોલે તે.
- ૫ સંક્ષેપ દોષ-સામાયિકમાં સૂત્ર પાઠે વચન સંક્ષેપ કરી બોલે, અક્ષર-પાઠાદિ હીણા બોલે તે
- ૬ કલહ કર્મ દોષ-સામાયિકમાં કોઈની સાથે કલેશ કરે તે
- ૭ વિકથા દોષ-સામાયિકમાં સજ્જાય, ધ્યાન, ધર્મકથા, મહાપુરુષના ચરિત્ર અથવા તીર્થ કર આદિનો મહિમા વગેરે ક્રિયા કરવાની કહી છે તે પ્રમાણે ન વર્તતા રાજ્યાદિ વગેરેની ચાર કથા કરે તે
- ૮ હાસ્ય દોષ-સામાયિકમાં કોઈની મશકરી કરે તે
- ૯ અશુદ્ધ પાઠ દોષ-સામાયિકનાં સૂત્રાદિ ઉચ્ચાર કરે તેમાં મુખથી દીર્ઘનો હ્રસ્વ અથવા હ્રસ્વ અક્ષરને ઠેકાણે દીર્ઘ બોલે, કોઈ ઠેકાણે માત્રાહીન અથવા અધિક ઉચ્ચરે, અશુદ્ધ પાઠનો ઉચ્ચાર કરે તે
- ૧૦ મુણુ મુણુ વચન દોષ-સામાયિક લઈને ઉતાવળે પાઠનો ઉચ્ચાર કરે, સ્પષ્ટ પ્રગટ અક્ષર ન ઉચ્ચરે, પદનુ, ગાથાનુ ઠેકાણું માલુમ ન પડે, માળીની પેઠે બાણબાણ કરે એમ ગડબડ કરીને પાઠ પૂર્ણ કરે તે

કાયાના ખાર દોષ.

- ૧ અયોગ્ય આસન દોષ-સામાયિક કરતી વખતે પગ ઉપર પગ ચડાવીને બેસે, મહાત્મપર્યાય થકી વિનય ગુણની વૃદ્ધિની હાની કરે, વસ્ત્ર-

વઠે જાનું બાધિને બેસે તે પ્રથમ દોષ, માટે જે વઠે વિનય ગુણ રહે. ઉદ્ધતાર્થ ન જણાય, અજયણ ન થાય તેવી રીતે બેસવું

૨ યાસાસન દોષ—યાસનને સ્થિર ન રાખે વારવાર આમળ પાછળ બહાયમાન કરે ને પોતે અપજતા થઈ કરે તે યાસાસન દોષ કહેવાય.

૩ ચલદૃષ્ટિ દોષ—સામાયિક લઈને દૃષ્ટિને નાસિકા ઉપર સ્થાપી મનમાં સુતપયોગ રાખી મૌનપણે જ્ઞાન ન થઈ શાસ્ત્રાભ્યાસ કરવો હોય તે જયણાશુકત પુસ્તક ઉપર દૃષ્ટિ સખવા વગેરે શુદ્ધ સામાયિકની રીતિ જે શાસ્ત્રકરે કહેલી છે તે રીતિનો ત્યાગ કરી અકિત મૂચની જેમ આરે દિશાએ નેત્રો ફેરવે તે ચલદૃષ્ટિ દોષ.

૪ સાવધક્રિયા દોષ—ઠાણાવઠે કંઈ સાવધ ક્રિયા કરે અથવા સાવધ ક્રિયાની સંજ્ઞા કરે તે

૫ આલ્લબન દોષ—સામાયિકમાં દીવાલ પ્રમુખનો આશ્રય બેઠી એકાંત બેસવું એ રીતિ છે તે રીતિ ત્યાગી દીવાલ, થામલા વગેરેને પીઠ લગાડીને બેસે તે કારણે પુજ્યા વિનાની દીવાલ ઉપર ઘણાં જીવોનો વિશ્રામ હોય ત્યા પીઠ લગાડતાં ઘણાં જીવોની વિશ્રામના થાય અથવા બેઠી ગણુ હાં બેસવાથી નિદ્રાદિક પ્રમાદ વધે અને તેથી શુભ જ્ઞાનાદિકમાં ખામી આવે તેથી તે દોષશુકત છે

૬ આકુચ્યન અસારણુ દોષ—સામાયિક લઈને કારણુ વિના હાથ પગ સંકેતે અથવા લાળા કરે

૭ આલ્લસ્ય દોષ—સામાયિકને વિશે અજે આજસ મરડે, ટાવકા ફેરડે, કરકા કરે, કમ્મર વાંછી કરે વગેરે પ્રમાદની બહુલતાનાં કાર્યો કરે તે

૮ મોઠન દોષ—સામાયિકમાં અશુભી પ્રમુખને વાંછી કરી ટાવકા ફેરડે તે.

૯ મલ દોષ—સામાયિક લઈને શરીરે ખસ પ્રમુખ અમ્મ હોય તે વહુરે, મેલ ઉતારે તે.

૧૦ વિમાસણુ દોષ—સામાયિકમાં અજ વિમાસણુ કરાવે, હાથનો ટેંકા દીએ લમણે હાથ દઈ બેસે તે.

૧૧ નિદ્રા દોષ—સામાયિકમાં નિદ્રા કરે તે.

૧૨ વસ્ત્ર સંકેત્યન દોષ-ટાઢ પ્રમુખની પ્રબળતાથી પોતાને સમસ્ત અંગે સારી પેઠે વસ્ત્ર ઓઢે તે

એ પ્રમાણે મનના દશ દોષ, વચનના દશ દોષ અને કાયાના બાર દોષ એ સર્વ બત્રીસ દોષ થાય. વિવેકી પુરુષો તે દોષ ટાળી શુદ્ધ સામાયિક કરે

નીચેના વીસ દોષ ટાળી કાઉસગ્ગ કરવો.

૧ ઘોડાની પેઠે પગ ઉંચો નીચો કરે તે ઘોટક દોષ ૨ લતાની પેઠે સૂઈ રહે તે લતા દોષ ૩ સ્થલને આધારે ઓઢી ગે રહી ઉભો બુદ્ધે તે સ્થંભ દોષ ૪ પર્વતના ફૂટની પેઠે અકકડ ઉભો રહે તે ફૂટ દોષ ૫ ઝાલણીઆના ઉંચા ઓઢી ગે રહી કાઉસગ્ગ કરે તે માળા દોષ ૬ ભીલડીની પેઠે હાથ આગળ રાખી કરે તે શબરી દોષ. ૭ વહુની પેઠે ધુંધટો કાઢી વસ્ત્ર ઓઢે તે વધુ દોષ ૮ પ્રમાણ ઉપરાંત વસ્ત્ર માથે રાખી કરે તે લભોત્તર દોષ શરીરને સ્તનની પેઠે ઢાકીને કરે તે સ્તન દોષ ૧૦ ગાડાની ઉધની પેઠે બે પગની પાની એકઠી રાખે તે ભિખ્વિકા દોષ. ૧૧ સાધ્વીની પેઠે વસ્ત્ર ઓઢી કરે તે સયતિ દોષ ૧૨ દિગબરની પેઠે હાથ ઉંચા રાખી કરે તે ખલીન દોષ ૧૩ કાગની પેઠે નેત્ર અચળ કરે તે વાયસ દોષ ૧૪ કોઠના કૂળ એકઠાં કર્યાની પેઠે વસ્ત્ર એકઠાં કરે તે કવીઠ દોષ ૧૫ શરીરમા ભૂત પ્રવેશ જેમ મસ્તક ધૂણાવે તેમ ધૂણી કાઉસગ્ગ કરે તે શશીકંપન દોષ ૧૬ મૂંગાની પેઠે હું હું કરે તે મૂક દોષ ૧૭ આગળી પાપણે રાખી વિચાર કર્યાની પેઠે કાઉસગ્ગ કરે તે અશુલીભ્રમૂહ દોષ ૧૮ દારૂ શીશામાં નાખતાં ગરમીને યોગે બડબડ થાય તેની પેઠે કરે તે વાફળી દોષ ૧૯ તરસ્યા કપિની પેઠે હોઠ હલાવે તે પ્રેક્ષા દોષ ૨૦ બીજાની પાસે પાઠ ઉચ્ચરાવી કરે તે અન્ય પાઠોચ્ચરિત દોષ

કાઉસગ્ગ કરતી વખતે ઉપરના વીસ દોષોમાથી એક પણ દોષ ન આવે તેનું બરાબર ધ્યાન આપવું

શ્રી પ્રતિક્રમણુ સૂત્ર

પ્રતિક્રમણુ શરૂ કરતાં પહેલાં ઊભા થઈ સવિનયે ગુર્વાદિકને
આગર તેમની ગૌરહાજરીમાં શ્રી સીમધર ભગવાનને તથાવિધિ
વદણા કરી પ્રતિક્રમણુના ત્રણ, આવશ્યકની આજ્ઞા માગવી

પહેલો આવશ્યક *

(આ ઠેકાણે નવકાર તથા તિહ્ણુતોનો પાઠ પૂરા કરેવે.) ખી
સ્વામીનાથ પાપનું આદેશજી પ્રતિક્રમણુની આજ્ઞા (જે પ્રમાણે કહીને)
જી ૧ હો ઇચ્છામિજી જાતે । પ્રતિક્રમણુની આજ્ઞા માગવાનો પાઠ

ઇચ્છામિજી-મારી ઇચ્છા છે જાતે-હે પૂજ્ય તુલસોદિ-તમારી
આજ્ઞામણુનાથ સમક્ષે-આજ્ઞા થવાથી. દેવસિંહ-દિવસ સળખી
પ્રતિક્રમણુ-પાપને નિવારણ કરવાને. ઠાણેમિ-એક સ્થાને બેસુ છું
દેવસિંહ-દિવસ સળખી. જ્ઞાન-જ્ઞાન. દસણુ-દશન ચારિત્ર-
આવતાં કર્મને શેકવા તે તપ-પૂર્વ કર્મ ખપાવવા તે અતિચાર-
હીધેલા તન ભાગવાને વેવાર થવું તે ચિંતાવનાર્થ-વિચારવાને જાવે
કરેમિ-કરુ છું કાઉચ્છગ-કાચ સિંચર રાખવી તે (નવકાર તથા
કરેમિજાતેનો પાઠ બાદવે.)

સ્તુતિ-માર શુભ શ્રી અરિહ તના, આઠ શુભ શ્રી સિદ્ધભગવતના,
છત્રીશ શુભ શ્રી આચાર્યજીના, પચીશ શુભ શ્રી ઉપાધ્યાયજીના સત્તવીશ
શુભ શ્રી સાધુના, જે પણ પરમેશ્વીના મળી એકસો આઠ શુભ સળખી
જ્ઞાન, કર્મ, ચારિત્ર તપ સળખી અવિનય અર્પાદિત, આજ્ઞાતના ઇશ હોય
તે, મન, વચન કાયાએ કરી જાણપણે, જાણપણે, આકૃતિપણે, જાણકૃતિ
પણે દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી કાળથી, ભાવથી, દેશથી, સર્વથી વિરાધના કરી
હોય, ને દિવસ સળખી અવજ્ઞા-અપરાધ ક્ષીપી હોય, કરાવ્યો
કેમ, અનુભવો હોય તે સવે અરિહ ત જાનતા સિદ્ધ ભગવાનની સામે
તરસ મિચ્છા મિ દુષ્ટક

* સાધુ સાધ્વી, આવક અને આનિકાએ વિશેષ કરીને અવશ્ય
કરવું તેને આવશ્યક કહે છે

પાઠ ૨ જો, ઈચ્છામિ ઠામિ કાઉસ્સગં.

ઈચ્છાસિ-ઈચ્છું છુ ઠામિ-એક ઠેકાણે રહીને કરૂં છું
કાઉસ્સગ્ગ-કાયા સ્થિર રાખવી તે જો-જે મે-મારે જીવે
દેવસીઓ-દિવસ સખાધી અધ્યારો-અતિચાર કર્યો-લગાડયો હોય
કામ્યો-કાયાએ કરી વામ્યો-વચને કરી માણુસિઓ-મને કરી
ઉસુતો-સૂત્રવિરૂદ્ધ કર્યું હોય ઉમ્મગ્ગો-જિન માર્ગ છોડીને અન્ય માર્ગ
પકડયો હોય અકરપો - ન લોગવવા જેવી વસ્તુ લોગવી હોય.
અકરણિજ્જો-ન કરવા જેવું કર્યું હોય. દુજ્જાઓ-માહું કપાન ધર્યું
હોય દુવિચિતિઓ-માઠી ચિતવણી કરી હોય અણુપારો-
આચરવા યોગ્ય નહિ અણુચિયવો-ઈચ્છવા યોગ્ય નહિ અસાવગ-
શ્રાવકને નહિ કરવા યોગ્ય પાઉગ્ગો-કોઈ પ્રયોગ કર્યો હોય. નાણે-
જ્ઞાનને વિષે તાહ-તેમજ દસણે-દર્શનને વિષે ચરિતાચરિતો-જેટલે
અશે પચ્ચક્ખાણુ તે ચારિત્ર અને જેટલા અપચ્ચક્ખાણુ તે અચારિત્ર
તેને વિષે, સુએ-સૂત્ર સિદ્ધાંતને વિષે સામામ્યે-સમતારૂપ સામાયિકને
વિષે તિણ્હ-ત્રણ પ્રકારની ગુણિણ-ગુણિ, -મન, વચન અને કાયા
એ ત્રણને ચઉણ્હ-ચાર પ્રકારના કસાયાણું-કષાય એટલે ક્રોધ, માન,
માયા ને લોભ. પચાણ્હ-પાચ પ્રકારના માણુવવયાણું-અણુવ્રત
(પહેલેથી પાચ વ્રત) તિણ્હ-ત્રણ પ્રકારના ગુણુવવયાણુ-ગુણુવ્રત
(તે છઠું, સાતમું અને આઠમું વ્રત) ચઉણ્હ-ચાર પ્રકારના
સિકેખાવયાણું-શિક્ષાવ્રત (તે નવ, દસ, અગિયારને બારમું વ્રત)
બારસાવહસ્સ-(એ કહ્યા તે) બાર પ્રકારના સાવગ-શ્રાવકના
ધમ્મસ્સ-ધર્મને વિષે જ-જે કાંઈ ખડિયાં-ખડિત કયું હોય. જ-
જે કાંઈ વિરાહિયાં-વિરાધ્યુ હોય તસ્સ-તેનું મિચ્છા મિ દુકકં-
દુષ્કૃત, પાપ નિષ્ક્રુણ થાઓ

સ્તુતિ-પ્રથમ મારો આત્મા અનાદિકાળનો મમતાપણે પરિણુમ્યો
છે તેને સમતાપણે પરિણુમવાને વાસ્તે સાવજ્જ જોગની ખાધી કરવી
સમભાવનો લાભ તે સામાયિક કહીએ. પ્રથમ સામાયિક આવશ્યક તે
સમતા પરિણુમ રાખવા માટે નિયજ્જવો

તસ્સઉત્તરીકરણેણંથી ઠેઠ અપ્પાણુ વોસિરામી સુધી કહીને
તે પછી સ્થિર રહી કાઉસ્સગ્ગ કરવો તેમા નવાણુ અતિચાર જે
દરેક વ્રત વગેરેને અતે કહેવાશે તે અથવા ચાર લોગસ્સ મનના મોક્ષવા
અને એક નવકાર ગણી કાઉસ્સગ્ગ પારવો.

બીજો આવશ્યક

સ્તુતિ-ને સમતાપણે પરિણમ્યા, મમતા પારકર્મ, યોદ્ધ રાજ દોષને મસ્તકે સિદ્ધિ વર્મા, સંસાર સમુદ્ર નિસ્તર્મા, સર્વ ઉપમા અલકૃત સર્વ અધમજાદર, જોવા યોવીશ તીર્થ કર જ મ, જરા મરણને પરિક્ષીણ કરી, આત્મગુણ, આત્મપણે પરિણમ્યા, સાદિ જનત ભાવે સિદ્ધ થયા, સમણ રમણરૂપ અનુભવ નિયર રણા તમારી સહાયપણે સમતા પ્રગટ થવા મમતા પરિકરવાને અવસર, રમરણ, ચિંતાન, મનન, જ્ઞાનરૂપે સહાય છેલે જોવા યોવીશ તીર્થ કરની સ્તુતિરૂપ બીજો ઘડવીસત્યો આવશ્યક (લોગરસનો પાઠ કરવો)

ત્રીજો આવશ્યક

સ્તુતિ-કરે જોવા યોવીશ તીર્થ કર જેણે જોળખાયા તેવા મારા ધર્મશુર ધર્માચાર્ય, મહાઉપકારી, જ્ઞાનદોષનના દાતા, અજ્ઞાનભિરના ફેડણકાર મિથ્યા વ દલના મિટાવણકાર ભવકાવાનજ સમાવવાને અર્થે અમૃતધારા વાણી વરસાવતા, મુજ અપરાધીને ન્યાય કરવા, માર્ગથી ભૂલ્યાને માર્ગે ચલાવ્યા, (પછી જ્ઞાનની વાત) જોવા ધમ શુર ધર્માચાર્ય ધર્મપ્રદેશક, ધર્માત્મા, છ કાયના ગોવાળ, અધમ ઉદ્ધારણ, ભવદુ ખલાજન, દોષનદાતા નિર્દોષી, નિર્દોષી, સમતાવત, ધૈર્યવત, વિવેકી વિજ્ઞાની જોઈતો ઉપકાર નિમિત્તે મહેરબાની કરી સાચા મિત્રપણે હાથ રૂઈ મુજ કિંકર અપરાધી, શુભરહિત કંઈના જુદાને ન્યાયમાત્ર દેખાડી સાચા દેવાધિદેવને જોળખા ૮.

પાઠ કરે વહણા ઈશ્વરમિ અમાસમણો

(ઉપકાર બેસીને જ પાઠ બે વાર બોલવો)

ઈશ્વરમિ અમાસમણો. (ઉકર (ઉપકાર) આસને બેસીને કરવું)

ઈશ્વરમિ-ઈશ્વર હુ અમા-શમાવત સમણો-સાધુ વહિઈ-વાંદુ હુ અવણિજાની મયાશકિત નિસીદ્ધિયાએ-અશુભ નેત્રને નિવેધ કરીને અણુઅણુક-આગ્રા આપી. મે-મુજને મિ-મયાદામા ઉગાહ-આવવાની નિસીદ્ધિ-નિવેધ કરીને અશુભ જોગને. અહોકામ-

-તમારા ચરણોને-કાયસંક્રાસ-મારી કાયાએ સ્પર્શ કરે છું.
 ખમણિજને-ખમને લે-પૂજ્ય. કિલામો-કલેશ ઉપજાવ્યો હોય તે.
 અપ-ગઈ છે કિલતાણું-કિલામના તમારી ખડુ-ઘણી મુભેણું-
 શુભયોગે કરી લે-પૂજ્ય દિવસો-દિવસ વધકકેતો-વહી ગયો.
 (ચાલ્યો ગયો) જત્તા લે-મત્રારૂપ પૂજ્ય જનણિજ-જીતી છે
 ઇંદ્રિયોને ચ-અને લે-પૂજ્ય તમે ખામેભિ-ખમાલું છું.
 ખમાસમણો-ક્ષમાસહિત સાધુ તમને દેવસિય-દિવસ સંબંધી.
 વઈકકેમ-થયેલા અપરાધને આવસિસયાએ-અવશ્ય કરણી કરતાં
 થયેલા અતિચારથી. પડિકકેમામિ-હું નિવર્તું છું ખમાસમણાણું-
 ક્ષમાવત સાધુની દેવસિયાએ-દિવસ સંબંધી. આસાયાણાએ-
 આશાતના તિત્તીસન્નયરાએ-તેત્રીસ તથા તેથી અનેરે પ્રકારે. જ-
 જે કિચિ-કાઈ. મિચ્છાએ-ખોટું કીધું હોય. માણુ-મને દુકકડાએ-
 માહું કર્યું હોય વય-વયને દુકકડાએ-માહું ખોલ્યો હોઉ કાય-કાયા
 દુકકડાએ-માઠી વર્તાવી હોય કોહાએ-કેધ કર્યો હોય. માણુએ-
 માન કર્યું હોય માયાએ-કપટ કર્યું હોય લોહાએ-લોભ કર્યો હોય.
 સવ્વકલિયાએ-સર્વ કાળને વિષે સવ્વમિચ્છોવયારાએ-સર્વ જે
 કાંઈ ખોટું કર્યું હોય સવ્વ-સર્વ ધમ્માઈ-ધર્મની કકેમાણાએ-કર-
 ãીને વિષે. આસાયાણાએ-આશાતના કરી હોય ને-જે મે-મને
 દેવસિઓ-દિવસ સંબંધી અધ્યારો-અતિચાર કર્યો-લાખ્યા હોય.
 તસ્સ-તે અતિચારને ખમાસમણો-ક્ષમાવત સાધુ, પડિકકેમામિ-
 નિવર્તું છું નિદામિ-નિહું છું, ગરિહામિ-ગર્હું છું અપ્પાણું-
 વોસિરામિ-આત્માને તણુ છું, દોષોને આત્માથી તણુ છું (આ પાઠ
 બે વખત કહેવો)

સ્તુતિ-એવા મારા ધર્મશુરુએ, મુજને ન્યાલ કરવા મહેરબાન
 થઈને મુજ અપરાધીને સુકૃત કમાણીરૂપ પુણ સમજળ, અર્થ લાવ,
 લક્ષ્મી, લવોલવ કલ્યાણકારી, શિવ-એકાંત સુખકારી, આનંદકારી,
 જયવિજયકારી પુણ્ય અને ધર્મબુદ્ધિકારી, સુલભભોષણીજદાયક, સંવર
 કરણી બતાવી મારી સમજણ માફક લાગ્ય પ્રમાણે, છતી શક્તિ પ્રમાણે,
 મૂળશુણુ, ઉત્તરશુણુ વ્રત, પચ્ચક્ષુખાણુ નિયમ મર્યાદા કરાવી છે, તે
 પાત્ર આચાર સંબંધી થોડા કાળની મર્યાદા કરી લલા પચ્ચક્ષુખાણુ
 કરાવ્યાં છે પાત્ર અણુપ્રા, ત્રણ શુણુવ્રત ચાર શિક્ષાવ્રતાદિને વિષે
 કાંઈ અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અણુચાર દોષ લાગ્યો, હોય, તે

આલવણ, નિદણ, બદાણ, આત્માને વિશુદ્ધ કરી પાપથી પાછા ખજાલી
ભરીને, આત્માને વિશુદ્ધ કરવા સારુ સજારી-સજારી, ખારી-ખારી,
વિચારી-વિચારીને દોષ નિવારવા પ્રતિક્રમણરૂપ થાયો. આવશ્યક કરવાની
કૃતિ થયે છે તે સૂક્ષ્મ હોય. દુષ્ટિ નિર્મૂળ હોય.

સામાયિક જોઈ, ચતુર્વીસતથા જોયે હોય. એ અને વડણા તથા
જો તથા આવશ્યક પૂરા થયા તેને વિષે જાણે, માત્રા, મીઠી, પદ, અક્ષર,
અથા, સત્ર જોઈ. અધિક વિપરીત કહેવાણું હોય તે મિથ્યા મિ દુષ્ટ

(ધોષા આવશ્યકની આજ્ઞા માળવી)

ધોષી આવશ્યક

પાઠ ૪ ધો-જ્ઞાનના અતિચારનો

દિવસસખેથી-દિવસને વિષે. જ્ઞાન-જ્ઞાન દર્શન-દર્શન
ચારિત્ર-તપને વિષે જે અતિચાર થાયો હોય તે આસેઈ-કો
દેખાડુ હુ આગમે-સૂત્ર, સિદ્ધાંત. તિવિદે-તથા પ્રકરનાં પદ્યુત્તે-
પદ્યુત્તે ત જહા-જેમ છે તેમ કહે છે સુત્રાગમે-સૂત્ર જાગમ
અત્યાગમે-અથ જાગમ જોયે સૂત્રના અથ કરવા તે તદુભયાગમે-
તે જે જાગમ-સૂત્ર તથા અથ જાગમે સાચે જ હોય તે એવા જ્ઞાનને
વિષે જે અતિચાર હોય હોય હોય તે આસેઈ-કહુ હુ જ
વાઈઈ સૂત્ર જાગમે પાછા જહાયા હોય. અથામેદિય-ધ્યાન વિના
શુચ ઉપયોગે સૂત્ર જહાયા હોય દિયુકખર-જોઈ જહર જહાયા
હોય. અથાકખર-અધિક જહર જહાયા હોય પમહીયુ-પદ જોઈ
જહાયા હોય. જિયુયહીયુ-જિ ચરકિત જહાયા હોય. જોગહીયુ-મન,
વચન કપાના જોગ સ્થિર થયા વિના જહાયા હોય ધોસહીયુ-શબ્દ
ઉચ્ચારકિત જહાયા હોય મુહુદિન-રૂઢ જ્ઞાન અવિનીતને દીધુ હોય,
દુદુપદિમિય-કુદ રીતે જહાયા હોય અકાસે કયો સંજાગ-
સંજાગ જાદિ જાર જહાગ, તે વખતે સંજાગ કરી હોય. કાસે ન
કયો સંજાગ-પશા વખત છે તે વખત સંજાગ ન કરી હોય.
અસંજાગ-સંજાગ-કોહી, પદ જાદિ અપવિત્ર જગ્યાએ સંજાગ
કરી હોય. સંજાગ-સંજાગ-સંજાગ કરવા મોઝ જગ્યા હોય
ત્યાં સંજાગ ન કરી હોય તરસ મિથ્યા મિ દુષ્ટ-જો શોઈ
પ્રકરના અતિચાર ખાંડો કહે હોય જાગ્યા હોય તે ખેડુ કરુ
નિપૂજ ધાગો.

પાઠ ૫-મો સમકિતનો.

દંસણુ-સદ્દહણા, આસ્થા, સમકિત-૧-ત્રણતત્ત્વની શુદ્ધિ પૂર્વક, પદાર્થોમાં પરમત્થ-પરમ અર્થ-નવતત્ત્વ જાણીને તેમાંથી આત્માનો અનુભવ કરવો તે આત્માના શુદ્ધ ગુણોમાં રમણતા સ્થવો-રાગ, દ્વેષ રહિત દષ્ટિ પરિચય કરવો, વા-અથવા સુદિઠ-મલી દષ્ટિથી પરમત્થ-એ મહાન અર્થની સેવાણુ-જેને અનુભવ છે, સેવના કરવી વા વિ-અને વળી વાવન્ત-સમકિત પામી તેમાંથી ખસી ગયા હોય તે કુંદંસણુ-ત્રણસે ત્રેસઠ પાખડી (મૂળશું) સમકિત જેને ન હોય) વજ્રજણુ-તેને વર્જવા, ત્યાગ કરવો સમ્મત-એ સમકિતવંતની સદ્દહણા-શ્રદ્ધા. એવા સમકિતના સમણોવાસઓણું-એવા સમકિત જીવ, સાધુના પાસાના સેવનાર શ્રાવકને સમ્મતરસ-સમકિતના. પંચ-પાચ અર્ધચારા-અતિચાર પેચાલા-મોટા પાતાળ કળશ સમાન જાણિયવવા-જાણુવા ન સમાચરિયવવા-(પણ) આચરવા નહિ. તંજહા-જેમ છે તેમ તે-તે આલોહ-કહું છું સકા-સમકિતને વિષે શકા રાખે (જૈનધર્મ ખરો હશે કે ખોટો હશે ?) કે ખા-મિથ્યાત્વના મતની ઇચ્છા કરવી તે વિત્તિગિચ્છા-કરણીના ફળનો સહેલ આણુ. પરપાસંડે બીજા પાખડીના મતના પસસા-વખાણુ કર્યા હોય પરપાસંડે-બીજા પાખડીનો સ્થવો-સમાગમ કર્યો હોય (કેમકે જે પોતાના મતમા જાણીતો ન હોય ને બીજાનો સમાગમ કરે તો તે એક તરફી વિચારથી ખસી જાય છે) એ પાચ અતિચાર મધ્યેથી કેઈ અતિચાર લાગ્યો હોય તો તરસ મિચ્છા મિ દુક્કંડ-તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાજે

પાઠ ૬ ઠા-પહેલું આણુવ્રત.

પહેલું-પહેલું આણુવ્રત-નાનું (સાધુના વ્રતથી) થૂણાઓ પાણુ ઇવાયાઓ-મોટકા પ્રાણી હણુવાથી વેરમણું-નિવર્તું છું ત્રસ જીવ-

૧ પાચ ગુણુ જેનામાં હોય તેને સમકિત કહેવું ૧ સમ, ૨ સંવેગ, ૩ નિર્વેદ, ૪ અનુકંપા ૫ આસ્થા

આત્મવશુ, નિરવશુ, ગર્હવશુ, આત્માને વિશુદ્ધ કરી પાપથી પાછાં પજલાં
 કરીને, આત્માને વિશુદ્ધ કરવા માટે સભારી-સભારી, ધારી-ધારી,
 વિચારી-વિચારીને દોષ નિવારવા પ્રતિક્રમણરૂપ યોગ્ય આવશ્યક કરવાની
 કૃત્ય ઉપલક્ષ્ય તે સદેશ હોય. કુશ્વૃત નિષ્ક્રમ હોય

સામાયિક એક ચાલવીસમી એકે સોમસ્સ એ અને વડ્ડા ત્રણ
 એ ત્રણ આવશ્યક પૂરા થયા તેને વિષે કાનો, માત્રા, મી ધી, પદ્મ અક્ષર,
 બાધા, સૂત્ર યોગ્ય અધિક વિપરીત કહેવાણું હોય તે મિચ્છા મિ કુલ્લ

(યોગ્ય આવશ્યકની આજ્ઞા માગવી)

યોગ્ય આવશ્યક.

પાઠ ૪ યો-જ્ઞાનના અતિચારનો.

દિવસસખધી-દિવસને વિષે જ્ઞાન-જ્ઞાન દર્શન-દર્શન
 ચારિત્ર-તપને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે આલોચિ-મ્હી
 કેબાડુ હુ આગમે-સૂત્ર, સિદ્ધાંત તિવિદે-ત્રણ પ્રકારનાં પદ્મવૃત્તે-
 પદ્મના ત બહા-એમ છે તેમ જ છે સુરનાગમે-સૂત્ર આગમ
 અલ્યાગમે-અર્થ આગમ એટલે સૂત્રના અર્થ કરવા તે તદુભાગમે-
 તે એ આગમ-સૂત્ર તથા અર્થ બંને સાથે જ હોય તે એવા જ્ઞાનને
 વિષે જે અતિચાર દોષ લાગ્યા હોય તે આલોચિ-કુ હુ જ
 ચાલુ સૂત્ર આર્થ પાઠ અભ્યાસ હોય અભ્યાસેલિધ-ધ્યાન વિના
 શૂન્ય ઉપયોગે સૂત્ર અભ્યાસ હોય દિણુકખર-જોછે અક્ષર અભ્યાસ
 હોય અભ્યાસખર-અધિક અક્ષર અભ્યાસ હોય પચહીણુ-પદ્મ જોછે
 અભ્યાસ હોય વિણુમહીણુ-નિ વરહિત અભ્યાસ હોય જોગહીણુ-મન
 વચન કથાના જોગ સ્મર શ્યા વિના અભ્યાસ હોય યોસહીણુ-શબ્દ
 ઉચ્ચારરહિત અભ્યાસ હોય સુદુહિન્ન-શબ્દ જ્ઞાન અવિનીતને દીધુ હોય
 દુરુપક્રિયિણ-કુપ રીતે અભ્યાસ હોય અકાલે કમ્પે સંજ્ઞાઓ-
 સંજ્ઞાભગ આદિ બાર અજાણ, તે વળતે સંજ્ઞાય કરી હોય કાસે ન
 કમ્પે સંજ્ઞાઓ-અરે વળત છે તે વળત સંજ્ઞાય ન કરી હોય
 અસંજ્ઞાઓ સંજ્ઞાઓ-લોહી, પર આદિ અપવિત્ર વસ્તુઓ સંજ્ઞાય
 કરી હોય સંજ્ઞાઓ ન સંજ્ઞાય-સંજ્ઞાય કરવા યોગ્ય ન્યા હોય
 ત્યાં સંજ્ઞાય ન કરી હોય તરસ મિચ્છા મિ કુલ્લ-એ ચોક્ક
 પ્રકારના અતિચાર મોકલો દેહ હોય લાગ્યા હોય તે યોડુ કરે
 નિષ્ક્રમ થાય.

પાઠ ૫-મો સમકિતનો.

દંસણુ-સદ્ગુણ, આસ્થા, સમકિત૧-ત્રણતત્ત્વની શુદ્ધિ પૂર્વક, પદાર્થોમા પરમત્થ-પરમ અર્થ-નવતત્ત્વ જાણીને તેમાંથી આત્માનો અનુભવ કરવો તે આત્માના શુદ્ધ ગુણોમાં રમણતા સ્થવો-રાગ, દ્વેષ રહિત દૃષ્ટિ પરિચય કરવો, વા-અથવા સુદિઠ-ભલી દૃષ્ટિથી પરમત્થ-એ મહાન અર્થની સેવાણા-જેને અનુભવ છે, સેવના કરવી વા વિ-અને વળી વાવન્ત-સમકિત પામી તેમાંથી ખસી ગયા હોય તે કુદસણુ-ત્રણસે ત્રેસઠ પાખડી (મૂળશું સમકિત જેને ન હોય) વજજણુ-તેને વર્જવા, ત્યાગ કરવો સમ્મત-એ સમકિતવંતની સદ્ગુણ-શ્રદ્ધા. એવા સમકિતના સમણોવાસએણું-એવા સમકિત જીવ, સાધુના પાસાના સેવનાર શ્રાવકને સમ્મતરસ-સમકિતના. પંચ-પાચ અર્ધયારા-અતિચાર પેચાલા-મોટા પાતાળ કળશ સમાન જાણિયવવા-જાણવા ન સમાયરિયવવા-(યણુ) આચરવા નહિ. તંજહા-જેમ છે તેમ તે-તે આલોહ-કહુ છુ સકા-સમકિતને વિષે શકા રાખે (જૈનધર્મ ખરો હશે કે ખોટો હશે ?) કે ખા-મિથ્યાત્વના મતની ઇચ્છા કરવી તે વિત્તિગિચ્છા-કરણીના કળને સદેહ આણે. પરપાસંકે-બીજા પાખડીના મતનાં. પસસા-વખાણુ કર્યા હોય. પરપાસંકે-બીજા પાખડીનો સંથવો-સમાગમ કર્યો હોય (કેમકે જે પોતાના મતમાં જાણીતો ન હોય ને બીજાનો સમાગમ કરે તો તે એક તરફી વિચારથી ખસી જાય છે) એ પાચ અતિચાર મધ્યેથી કેઈ અતિચાર લાગ્યો હોય તો તરસ મિચ્છા મિ દુક્કડે-તે ખોટું કીધેલું નિષ્કળ થાજે

પાઠ ૬ ઠા-પહેલુ આણુવ્રત.

પહેલુ-પહેલુ આણુવ્રત-નાનુ (સાધુના વ્રતથી) ચૂલાઓ પાણુ ઇવાયાઓ-મોટકા પ્રાણી હણવાથી વેરમણું-નિવર્તુ છુ ત્રસ જીવ-

૧ પાચ ગુણુ જેનામાં હોય તેને સમકિત કહેલુ ૧ સમ, ૨ સંવેગ, ૩ નિર્વેદ, ૪ અનુકંપા ૫ આસ્થા.

હાલતા ચાલતા જીવ (તે કહે છે.) બેઈદ્રિય-અથવા ઇદ્રિયવાળા. તેઈદ્રિય-
ત્રણ ઇદ્રિયવાળા. ચૌદ્રિય-ચાર ઇદ્રિયવાળા, પચોદ્રિય-પાંચ
ઇદ્રિયવાળા. જીવ-આણી બાણી-આણીને પ્રીછી-જોળખ્યા છતાં
સ્વસ્થ બાળી-પોતાના સગાસબાળી શરીરમાંહેલા પીકાકારી-પોતાના
શરીરમાં પીકા ઉપજાવે એવા જીવ સગાપરાધી-પોતાનો અપરાધ
એણે કર્યો હોય તે પણ વિગણેદ્રિય વિનાના-જ્ઞાન રહિત (જ્ઞાન રહિત)
તે બેઈદ્રિય, તેઈદ્રિય ચૌદ્રિય તથા પાગલ એ વરજીને આકુદ્રિ-
બાણીને, હણવા-હણવાની નિમિત્તો-બુદ્ધિએ. હણવાના-હણવાની
પચ્ચાક્ષણી-અર્થાત્. તથા સૂક્ષ્મ એકેદ્રિય પણ હણવાનાં
પચ્ચાક્ષણી બાવજીવાળે-અર્થાત્ સુખી જીવ ત્યાં સુખી દુઃખી-
એ કરણે કરી તિવિહોણુ-ત્રણ જોગે કરી ન કરેમિ-કર નહિ, ન
કારવેમિ-બીજા પાસે કરવું નહી મેળુસા-મને કરી વચસા-વચને
કરી કામસા-કામજે કરી એવા-એવા. પહેલા-પહેલાં, મૂલ-મીટા
પ્રાણાતિપાત-જીવ હણવા થકી વેરમણુ-નિવતવાના મતના-મતના
પચ્ચ-પાંચ અર્થમિત્ર-અતિવાર પેવાલા-પાતાળ કળ્યા સમાન.
બાણીબળ્યા-બાણવા. ન સમાર્થજીવા-(પણ) આવરવા નહિ.
તજજી-જેમ છે તેમ તે આલેવિ-કહું છું બધે-કોઈ જીવને
તાણીને બાળ્યો હોય. વહે-વહે ભાર માર્યો હોય. છવિચ્છેએ-અવવ
કેઈ હોય (કન, નાક બાહિ) અર્થભારે-મણે ભાર માર્યો હોય. (મળ
ઉપરાંત) ભરતપાણુવેચ્છેએ-જન પાણી લોગવતા જટકાબ્યા હોય.
(ભાત, પાણીની અતશય પાણી હોય) તસ્થ મિચ્છા મિ દુષ્ટકે-
તે જોડુ દીપક નિષ્કળ થાઓ.

પાઠ ૭ મા-ગીજી અણુમત

ગીજી અણુમત-ગીજી અણુમત પૂણ્યો-મોટું મુસા-
વાયાઓ-જુડું બાલવાથી વેરમણુ-નિવર્તું છું કન્ટાલીક-કન્ટા
સબાળી કામમાં ગોવાલિક-બાચ, લેશ બાહિ હોય સબાળી કામમાં.

પૂણ્યો-જીવને બાણીને જોળખીને ઉરકેશમને, હણવાની
બુદ્ધિથી હણવાની બાળી છે તેમાં ગાદા ચિવાળ અપરાધીની છૂટ છે તે
અપરાધી હોય તે કે સ્વસ્થ બાળી શરીર મહેલા પીકાકારી.

ભોભાલીક-જમીનના કામમાં થાપણુ-થાપણુ ઓળવવી મોસો-
પચેન્દ્રિય જીવનો વધ થાય અથવા કોઈને મોટા દુઃખનું કારણ થાય
તેવી, મોટકી કુડી સાખ-મોટી ખોટી સાક્ષી આપવા સંબંધી
ઈત્યાદિક-એ વગેરે મોટકું-મોટું જૂકું-જૂકું. બોલવાના-બોલ-
વાની. પરચક્રખાણુ-ખધી, ત્યાગ જાવજીવાએ-જ્યાં સુધી જીવું
ત્યાં સુધી. દુવિહ-એ કરણ. તિવિહણુ-ત્રણ જોગે કરી, ન કરેમિ-
(એ કામ) હું કરું નહિ ન કારવેમિ-(ખીજા પાસે તેવું કામ) કરાવું
નહિ. મણસા-મને કરી વચસા-વચને કરી કાયસા-કાયાએ કરી
એવા ખીજા થૂલ-મોટા. મૃષાવાદ-જૂકું બોલવાનું-વેરમણુ-તજ-
વાના. વ્રતના-વ્રતના પચ-પાચ અઈયારા-અતિચાર. જાણિયબ્વા-
જાણવા ન સમાયરિન્વા-(પણ) આચરવા નહિ તજહા-જેમ છે તેમ
તે આલોઈ-કહું છું. સહસા લખખાણુ-ધાસકો પડે એવું બોલાણું
હોય સહસા લખખાણુ-કોઈની છાની વાત ઉઘાડી કરી હોય સદાર-
મંતસેએ-પોતાની સ્ત્રીના મર્મ ઉઘાડા કર્યા હોય. મોસોવએએ-
ખોટો ઉપદેશ કર્યો હોય કૂડલેહકરણુ-ખોટા લેખ કર્યા હોય તસ્સ-
મિચ્છા મિ દુક્કંડ-તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાશે

પાઠ ૮ મો-ત્રીજી આણુ વ્રત.

ત્રીજી આણુવ્રત-આણુવ્રત થુલાઓ-મોટું અદિન્નાદાણુઓ-
અણુ ઈધેલું લેવાથી એટલે ચોરી કરવાથી વેરમણુ-નિવર્તું છું, ખાતર
ખાણી-ખાતર ખોદીને ગાંડડી છોડી-કોઈની ગાંસડી છોડી તાણુ પર
કુચીએ કરી-કોઈનું તાણુ ખીજી કુચીએ ઉઘાડીને. પડી વસ્તુ ધણી-
યાતી જાણી-કોઈ પડેલી વસ્તુ તેનો કોઈ ધણી છે એમ જાણ્યા છતાં
લેવી. ઈત્યાદિ એ વગેરે ખીજી મોટકું અદત્તાદાન લેવાનાં પરચ-
ક્રખાણુ-મોટી કોઈની ચીજ રજા વગર લેવાની બંધી (તેમા એટલો આગાર
કે), સગાં સંબંધી તથા વ્યાપાર સંબંધી, નિભરમી વસ્તુ ઉપરાંત
ભ્રમ વિનાની વસ્તુ એટલે એવી હલકી કે જે લેતા કોઈ ચોર કરાવે કે
ઠપકો આપે નહિ તે સિવાય ખીજી બધી વસ્તુઓ અદત્તાદાન લેવાનાં
પરચક્રખાણુ-આખ્યા વગર લેવાની એટલે ચોરી કરવાની બંધી. જાવ-
જીવાએ-જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી દુવિહ-એ કરણે કરી તિવિ-
હણુ-ત્રણ જોગે કરી ન કરેમિ-હું પોતે ચોરી કરું નહિ ન કારવે-

મિ-બીજા પાસે કરવું નહિ. મણસા-મને કરી વચસા-વચને કરી
 કાચસા-કાયાએ કરી એવા. નીજા થુલ-મોગ. અદરતાદાન-ચારી
 કરવાનું વેશમણુ મતના-તજવાના મતના પચ્ચ-પાચ. અઈચારા-
 અતિચાર. બાલિમંવા-બાલુવા. ન સુમાયમિમંવા-આચરવા નહિ.
 તજહા-તે જેમ હો તેમ. તે આસોઈ-કહું છું તેન્નાહડે-ચોતર
 વસ્તુ લીધી હોય. તક્કરપચ્ચોગે-ચોરને મદદ આપી હોય. વિરજ
 રજાઈકરમે-રાજ્ય વિરુદ્ધ દ્વિષ્ટુ હોય એટલે હાજીચારી વગેરે રાજ્યને
 મનહ કરેલા ધુના કાપા હોય. કુકંતોલે-ખોડુ તેળ્યું હેલ. કુકમાણે-
 ખોડુ માખ્યુ હોય. બર્ધુ હોય તપકિરુગવવહારે-સારી વસ્તુ
 દેખાડી નરચી આપી હોય. તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કં-ત ખોડુ કીધેલ
 નિષ્કળ થાએ.

પાઠ ૬ મો-ચોથુ અણુમન.

ચોથુ અણુમન-અણુમન. પૂછાએ-મોડું મેહુણુઓ-મૈયુન
 સેવવાથી વેશમણુ નિવરતુ છું સદાર-પોતાની બીચી જ સતોસિએ-
 સતોય રાખવો. અવસેસ-તે સિવાય બીજા કંઈ સાથે મેહુણુવિહ ના
 મૈયુન સેવવાની પચ્ચાહખાણુ-બધી ત્યાગ (અને સીને સસરથાર-
 પોતાના ભરથારથી જ સતોસિએ-સતોય રાખવો. અવસેસ-તે
 સિવાય બીજા કંઈની સાથે. મેહુણુ-મૈયુન સેવવાના-કરવાની પચ્ચ
 હખાણુ-બધી) અને જે સી પુરુષને મૂળથાટી કાચાએ કરી
 મેહુણુ-મૈયુન સેવવાના પચ્ચાહખાણુ હોય-સેવવાની બધી હોય.
 તેને દેવતા મનુષ્ય તિથ થ-દેવતા, માણસ પશુ વગેરે સળધી
 મેહુણુના મૈયુન સેવવાની. પચ્ચાહખાણુ-બધી, ત્યાગ, બરજાણુવાએ
 -બધાં સુધી છડું ત્યાં સુધી દેવતાસળધી-તેમાં દેવતાની સાથે દુવિહ
 -એ કરણે તિવિદેણુ-તણુ ભેગે ન કરેમિ-એ કામ કર નહિ. ન
 કારવેમિ-બીજા પાસે કરવું નહિ. મણસા-મને કરી. વચસા-
 વચને કરી. કાચસા-કાયાએ કરી અને મનુષ્ય તિથ થ સળધી
 અને માણસ તથા પશુ વગેરેને સાથે એગવિહ-એક કરણે.
 એગવિદેણુ-એક ભેગે ન કરમિ-એ કામ કર નહિ કાચસા
 -કાયાએ કરી એવા ચોથા પૂછ - મોગ મેહુણુ - મૈયુન,
 વેશમણુમતના-ત્યાગ કરવાના મતના. પચ્ચ-પાચ. અઈચારા-

x ખટ્ટી છીએ "સતારાં સ મિસિએ કરેવું"

પમાણુઘટકમે-એ પગા, એ પગાની મર્યાદા જોળગી હોય.
 મુવિયપમાણુઘટકમે-ધરવખરીની મર્યાદા જોળગી હોય. તરસ
 મિચ્છામિ દુષ્કંઠ-તે જોડુ દીધેલું નિષ્કળ થાજો.

પાઠ ૧૧ મો-છઠ્ઠું દિશિવત.

છઠ્ઠું દિશિવત દિશાઓની મર્યાદા બાંધવાનું તત્ત્વ છઠ્ઠુંદિશિનું-
 છથી દિશાનું મથાપરિમાણુ-મર્યાદા કરી છે અધોદિશિનું-નીચી
 દિશાની મથા પરિમાણુ-મર્યાદા કરી છે. તિરિષદિશિનું-ત્રીકી (વચલી)
 જમીનની દિશાની (ઉત્તર, પૂર્વ, અને પશ્ચિમ) મથા પરિમાણુ-મર્યાદા
 કરી છે એ મથા પરિમાણુ કીધું છે એ પ્રમાણે મર્યાદા કરી છે. તે
 ઉપરાંત-તે સિવાય સ્વર્ગમાં-પોતાની મરણથી કાચાએ જઈને
 પોતાની કાચાએ કરીને કપાલ આશ્રય સેવવાના-સોમવવાના પચ્ચ
 દુષ્પાણુ બધી. બાવલુવાએ-બધાં સુખી છતું ત્યાં સુખી. દુનિહ-મે
 કરેલું કરી. તિવિદેવ-ત્રણ જોગે કરી ન કરેમિ-હું કરું નહિ ન
 કારગોમિ-બીજા પાસે એ કામ કરાવું નહિ, મણુસા-મને કરી વચસા-
 વચને કરી. કાયસા-કાય એ કરી એવા છઠ્ઠુંદિશિવેરમણુ વ્રતના-એ
 પ્રમાણે દિશાની મર્યાદા ઉપરાંત કોઈ દિશાએ જવાનું તલ દેવાના વ્રતના
 પચ-પાચ આશ્રયાર-અતિચાર બાલિયબા-બાલુવા ન સમાવ-
 રિતબા-અમ્બરવા નહિ તલ પ્રસોજ-તે જેમ છે

છઠ્ઠુંદિશિપમાણુઘટકમે-છથી
 મર્યાદા જોળગી હોય.
 મર્યાદા જોળગી
 (પૂર્વ પશ્ચિમ) ઘ
 કોત્ર વૃધ્ધિ-એ ૧૧
 સદેહ પરમા
 તે જોડુ દી

પરિમાણુ અતિ,
 પમાણુઘટકમે-
 પમાણુઘટકમે
 જોળગી
 હોય
 નિ

પાઠ ૧૨ મો-સાતમું વ્રત.

સાતમું વ્રત ઉલોગ-જે વસ્તુ એકજવાર લોગવાય તે ખાન-
પાનાદિ. પરિભોગવિહ-જે વસ્તુ વારવાર લોગવવામાં આવે તે ઘરેણા,
લૂગડાં વગેરે તેની મર્યાદાની પરચક્રખાયામાણે-ખાધી કરવી ૧
ઉદલણિયાવિહ-અગ-લૂવાના વસ્ત્રની મર્યાદા ૨ દતણુવિહ-દાતણુની
મર્યાદા ૩ ફેલવિહ-ફળની મર્યાદા ૪ અખભગણુવિહ-તેલ વગેરે
શરીરે ચોપડવાની વસ્તુની મર્યાદા ૫ ઉવ્યટણુવિહ-મર્દન કરવાની
વસ્તુ (પીઠી વગેરે) ની મર્યાદા. ૬ મંજણુવિહ-નાહવાના પાણી
વગેરેની મર્યાદા ૭ વત્યવિહ-વસ્ત્રની મર્યાદા ૮ વિલેવાણુવિહ-
વિલેપન કરવાની વસ્તુની મર્યાદા ૯ પુફ્ફવિહ-પુખ્પ-પુવની મર્યાદા
૧૦ આભરણુવિહ-ઘરેણાની મર્યાદા ૧૧ ધુપવિહ-ધુપ કરવાની
મર્યાદા ૧૨ પેજજવિહ-પીવાની વસ્તુ એસડ, કવાથ વગેરેની મર્યાદા
૧૩ ભક્ષખણુવિહ-સુખડીની મર્યાદા ૧૪ ઉદનવિહ-ધાતની જાતની
મર્યાદા. ૧૫ સુપવિહ-કઠોળની મર્યાદા ૧૬ વિગયવિહ-(ધી, તેલ,
ફૂધ, ફઠી, ગોળ આદિ) વગેરેની મર્યાદા. ૧૭ સાગવિહ-દીલોત્રી
શાકની મર્યાદા ૧૮ મહુરવિહ-મેવાની મર્યાદા. ૧૯ જમણુવિહ-
જમવાની મર્યાદા અમુક વખત આટલી વસ્તુ ખાવી ૨૦ પાણીવિહ
પાણીની મર્યાદા ૨૧ સુખવાસવિહ-સોપારી, લવિંગ, એલચી, વગેરે
સુખવાસની મર્યાદા ૨૨ વાહણુવિહ-અશ્વાદિક વાહનની મર્યાદા
૨૩ વાહનિવિહ-પગરખા વગેરેની મર્યાદા ૨૪ સયણુવિહ-શય્યા,
પલંગ આદિ સૂવાની વસ્તુની મર્યાદા ૨૫ સચિત્તવિહ-સચેત (જીવ
સહિત) વસ્તુની મર્યાદા ૨૬ દવ્યવિહ-ખીજાં દ્રવ્ય એટલે પદાર્થની
મર્યાદા ઇત્યાદિકેનું યથા પરિમાણ કીધું છે- એ તથા એ સિવાય
વસ્તુની જે પ્રમાણે મર્યાદા ખાધી, ફલાણી વસ્તુ મારે આજ આટલી
ખાવી કે પીવી તથા ફલાણી વસ્તુ આજ લોગવવી કે નહિ ઇત્યાદિ)
તે ઉપરાંત-જે મર્યાદા ખાધી છે તે ઉપરાંત. ઉવલોગ-જે વસ્તુ એકજ
વાર લોગવવામાં આવે તે પરિભોગ-જે વસ્તુ વારવાર લોગવવામાં
આવે તે ભોગનિમિત્તો-ભોગવવાની મરજી કરી ભોગવવાના
પરચક્રખાણુ-ભોગવવાની ખાધી જાવજાણવાએ- જ્યાં સુધી જીવું
ત્યાં સુધી એગવિહ-એક કરણે કરી તિવિહણુ-ત્રણ જોગે
કરી ન કરેમિ-એ કામ કરે નહિ મણુસા-મને કરી
વયસા-વચને કરી કાયસા-કાયાએ કરી એવા-સાતમા
ઉવલોગ-એકજ વાર લોગવવાની વસ્તુ, પરિભોગ-વારવાર

યોગવવાની વસ્તુ દુવિદ્યે-એ પ્રકારે પન્નરો- કહી છે તજહા-તે
 જેમ છે તેમ લોચણુકિય-લોચનનો એક લેહ. કંઠમકિય-વ્યાપારનો
 બીજો લેહ લોચણુકિય-લોચનના સમણોવાસ્યોણુ - ધાવકને
 પચઅર્ધવારા-પાચ અતિચાર. બાહ્યિયબ્બા-બાહ્યવા ન સમાચ-
 રિયબ્બા-(પણ) આચરવા નહિ. તજહા-તે જેમ છે તેમ તે આલોઈ-
 કહું છું સચિત્પહિમહાહારે-સચેત વસ્તુ ખાધી હોય (વનસ્પતિ આદિ કાચુ
 ખાવું) સચિત્પહિમહાહારે-સચેતની સાથે લાગેલી વસ્તુ (લીમમ્બનો
 ગુહ વગેરે) ખાધા હોય અપોહિઓસહિભક્ષણુમા - વસ્તુમાં
 જીવના પ્રદેશ રહી ગયા હોય એવી વસ્તુ ખાધી હોય - કાચુ પાકુ થાક
 આદિ દુપોહિઓસહિભક્ષણુમા-માઠી રીતે પકવેલી વસ્તુ ખાધી હોય
 ભ્રમ્ય વગેરે તુચ્છોસહિભક્ષણુમા-ખાવું થોડું ને નાખી ફેરું બહુ,
 એવી વસ્તુ ખાધી હોય (સીતાફળ ચેરકી વગેરે) એ પાંચ પ્રકારની વસ્તુ
 ખાધી હોય તો અતિચાર લાગે કંઠમકિય-વ્યાપારના સમણોવાસ-
 યોણુ-ધાવકને. પન્નરસ કંઠમાદાણુઇ-૧૬૨ પ્રકારે કંઠ આવવાના
 ઠંકણા બાહ્યિયબ્બા-બાહ્યવા ન સમાચરિયબ્બા-અચરવા નહિ
 તજહા-જેમ છે તેમ તે આલોઈ-કહું છું ઇગાલકંઠમે-અગ્નિનો વેપાર
 ક્ષીધો હોય (હુહાગાદિ) વણુકંઠમે-મોટા મોટા વનના ઝાંઝ કપાળી
 વેપાર ક્ષીધો હોય સાડીકંઠમે-સોડ કરીને વસ્તુ વેચવાનો વેપાર
 ક્ષીધો હોય (બળી, દારૂ વગેરેનો) ભાડીકંઠમે-ગાડા બર વગેરે નર્વા
 કરાવી તેના ભાડા ખાવાનો વેપાર ક્યોઈ હોય. શ્રેષ્ઠીકંઠમે-પૃથ્વીનાં પે
 ફેરાવવાનો વેપાર ક્ષીધો હોય (કૃષ્ણ, વાવ આદિ કરાવવાનો) દત-
 વાણિયકંઠમે-અધોદાન વગેરેનો વેપાર ક્ષીધો હોય કેસવાણિયકંઠમે-ચમરી
 આય વગેરેના વાગનો વેપાર ક્ષીધો હોય રસવાણિયકંઠમે-મહિસદિન
 રસનો વેપાર ક્ષીધો હોય લખખવાણિયકંઠમે-લાખ વગેરેનો વેપાર ક્ષીધો
 હોય વિસવાણિયકંઠમે-વિષ (ઝેર)નો વેપાર ક્ષીધો હોય જતપીણુ
 કંઠમે-લાણી સત્તા વગેરે ચત્રોનો વેપાર ક્ષીધો હોય નિધ્વછણુકંઠમે-
 બળાં ઘોડા વગેરેના અવશ્ય સમાયના વેપાર ક્ષીધો હોય દવગ્નિ-
 દાવણિયા દાવાનગ સળજાઓ હોય સર-સરોવર ફલ ફલ ફલ તથાગ
 વળાવ પરિઓસણુમા ઉલેચબ્યા હોય અસહજણુપિસણુવા-ઢાર
 તથા ગુલામ આદિને ઉછેરી ઉછેરીને વેચ્યા હોય તસ્સ મિચ્છા મિ
 દુક્કંઠ-એ ખોટું ક્ષીધુ નિધ્વજ યાઓ

પાઠ ૧૩મો-આઠમું મત

આઠમું મત આણુદ્દાદકનું-સ્વાર્થ વિના આત્મા દડાય છે
 વેરમણુ-(તેથી) નિવર્તુ છુ ચઉવિવહે-ચાર પ્રકારે આણુદ્દાદકે-
 અર્થ વિના દડ પડે છે. પન્નત્તો-તે કહે છે તજ્જહા-જેમ છે તેમ
 અવજ્જાણુચરિય-આર્ત તથા રોદ્ર ધ્યાન ધરવાથી (માઠી ચિતવણુ
 કરવાથી) પામાયાચરિય-પ્રમાદ કરવાથી (આળસથી થી, તેલ વગેરેના
 ઠામ ઉઘાડા રાખવાથી જીવ હિંસા થાય છે.) હિંસરપયાણુ-હિંસા
 થાય એવા શસ્ત્રો (છરી, ચાકા સૂડી વગેરે) આપવાથી, પાવકમ્મોવએસ
 -પાપ-કર્મનેા ઉપદેશ કરવાથી એવા આઠમા આણુદ્દાદક-અર્થ
 વિનાના પાપ. સેવવાનાં પરચક્કમાણુ-સેવવાની ણધી જીવજીવાએ
 -જ્યા સુધી જીવુ ત્યાં સુધી દુવિહં-જે કરણે તિવિહેણુ-ત્રણ જોગે
 કરી ન કરેમિ-એ પ્રમાણે કર નહિ ન કારવેમિ-બીજા પાસે તેમ
 કરાવુ નહિ. માણુસા-મને કરી વચસા-વચને કરી કાયસા-કાયાએ
 કરી એવા આઠમા આણુદ્દાદક-તે અર્થ વિનાના દડ આવે તે પાપ
 વેરમણુ-તજ્જ દેવાના મતના પચ-પાંચ અઘ્યારા-અનિચાર
 જાણિયવ્વા-જાણવા ન સમાચરિયવ્વા-આચરવા નહિ તજ્જહા-તે
 જેમ છે તેમ તે આલોઉ-કહું છુ કંદરપે-કામ વધે એવી વાન કરી
 હોય કુકકુધએ-કુચેટા કરી હોય મોહગિએ-જેમ તેમ બોલ્યો હોય,
 જ્ઞાણ દીધી હોય સજ્જુત્તાહિગરણે-ઘણા હથિયારો એકઠા કરી રાખ્યા
 હોય ઉવલોગ પરિલોગઅધરત્તો-એકવાર લોગવાય તેવી તથા વારંવાર
 લોગવાય તેવી વસ્તુ ઉપર આસકત રહ્યો હોય તસ્સ મિચ્છા મિ
 દુક્કંડ-તે બોટુ કીધેલુ નિષ્ફળ થાયો

પાઠ ૧૪ મો-નવમું સામાયિક મત.

નવમું સામાયિકમત-સમતારૂપ સામાયિકનું મત સાવજ્જ-
 જોગનુ-પાપના કામથી વેરમણુ-નિવર્તુ છુ જીવનિયમ-જ્યા સુધી
 મર્યાદા કીધી છે ત્યાં સુધી, પજ્જુવાસામિ-શુભ જોગને સેવું દુવિહં-જે
 કરણે તિવિહેણુ-ત્રણ જોગે કરી ન કરેમિ-પાપનું કામ હું કરું નહિ ન
 કારવેમિ-બીજા પાસે કરાવુ નહિ માણુસા-મને કરી વચસા-વચને
 કરી. કાયસા-કાયાએ કરી એવી મારી તમારી સફલણા પરપણા કરી

સામાયિકનો ભવસર આવે અને સામાયિક કરી હોય તે વારે સ્પર્શનાએ
 ક્ષી મુદ્દ હોએ. એવા નવમા સામાયિક મતના પચ્ચ અઠવારા-
 પાંચ અતિમાર બાણિયબના-બાણવા ન સમામરિયબના-આચરવા
 નહિ તથા તે જેમ છે તેમ. તે આલોઈ-તે કહું છું મણુદુપ
 પિહાણે-સામાયિકમાં માહું વત્તું હોય વચદુપપિહાણે-વચન
 માહું વત્તું હોય કાયદુપપિહાણે-કયા માહી વત્તવી હોય સામા
 ઈચરસ સઈ-સામાયિક કીધું છે છતાં, અકરણુમાએ-મરાબર કીધું કે
 નહિ તેની બજાર ન રહી હોય, સામાઈચરસ-સામાયિક કીધું છે તે
 અણુવકિયસકરણુમાએ-પૂરે મયા વિના પાચું હોય તસસ મિચ્છ
 મિ દુક્કે-તે એટલે કીધું નિષ્ફળ થાએ.

પાઠ ૧૫ મો-દશમુ હેસાવગાસિક મત

દશમુ હેસાવગાસિકમત-શિયાની મર્યાદા બાંધવાનું મત
 (બાંધેલી હક ઉપરાંત છે જે બંધું નહિ.) દિનપ્રતિ પ્રમાત મહી પ્રારબ્ધીને-
 પ્રતિદિન દિવસ ઉત્તવાને વખતે-સવારથી બીજો દિવસ ઉત્તવાં સુધી આદરીને
 પુર્વાદિક છે વિશે-પૂર્વ દિશા આદિ છે દિશાએ. ૧ જેટલી ભૂમિકા-
 જેટલી ધરતી મોકળી રાખી છે-મર્યાદા બાંધી છે એટલે સવારમાથી ઉઠીને
 માન કરવું કે આવ મારે હરેક દિશાએ જાવલા ગાઉ ઉપરાંત બંધું નહિ
 તે ઉપરાંત-બાંધેલી હક ઉપરાંત સઈચ્છાએ-પોતાની મરજીથી કામાએ
 બંધને પાચ આશવ-કાચાએ બંધને છવકિ સારિક પાંચ બાંધવ એવ
 વાના પચ્ચક્ષ્ણાણુ-સેવવાની બધી આવ અહોરત-એક દિવસ અને
 સત સુધી દુવિહ-બે કરણે તિવિહોણુ-ત્રણ એએ. ન કરેમિ-પાપ હું
 કરે નહિ ન કરેવેમિ-બીજા પાસે કરાવું નહિ, મણુસા-મને કરી વચસા-
 ચચને કરી કાપસા-કાયાએ કરી. જેટલી ભૂમિકા મોકળી
 રાખી છે તેમાંકિ જે દ્રવ્યાદિકની મર્યાદા કીધી છે
 મોકળી રાખેલી ધરતીમાં પચ્ચ જે બધી કરી હોય કે જાજ જાવલા
 પદાર્થ ઉપરોગમાં લાવવા તે ઉપરાંત-તે હક ઉપરાંત, ઉવસોગ-
 એક જ વાર લોગવાવ એવી વસ્તુ પરિસોગ-વારવાર લોગવાવ
 એવી વસ્તુ લોગનિમિત્તો-લોગની મુચ્છાએ લોગવવાના પચ્ચક્ષ-
 આણુ લોગવવાની બધી બાદ-અહોરત-એક દિવસ ને સત

૧ બેચી નીચી, ઉત્તર, દક્ષિણ પૂર્વ પશ્ચિમ

સુધી. એગાવિહેણું-એક કરણે. તિવિહેણું-ત્રણ જોગે. ન કરેમિ- હું કરું નહિ મણુસા-મને કરીને. વયસા-વચને કરીને કાયસા-કાયાએ કરી એવી મારી તમારી સફકણા, પડપણાએ કરી દશમુ વ્રત કરવાનો અવસર આવે તે કરીએ તે વારે સ્પર્શનાએ કરી શુદ્ધ હોજો એવા દશમા દેસાવગાસિક વ્રતના પંચ અર્થચારા- પાચ અતિચાર. જાણિયવવા-જાણવા. ન સમાચરિયવવા-આચરવા નહિ. તજહા-તે જેમ છે તેમ તે આલોઉં-કહુ છું આણવણુપઓગે-કાંઈ વસ્તુ મંગાવી ઉપયોગ કીધો હોય ખીજા પાસે વસ્તુ મંગાવી હોય. પેસવણુપઓગે- આકરનો ઉપયોગ. આકર મોકલીને વસ્તુ મંગાવી હોય સદાણુવાએ- શબ્દનો ઉપયોગ, સાદ કરીને હદ ઉપરાતથી બોલાવ્યો હોય. રૂવાણુવાએ- પોતાનું રૂપ દેખાડીને કોઈને બોલાવ્યો હોય બહિયા-બાહર. પોગલપફળેવે-કાકરો નાખી બોલાવ્યો હોય. તરસ મિચ્છા મિ દુક્કડં-તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાજે

પાઠ ૧૬ મો-અગિયારમું પોષધ વ્રત.

અગિયારમું પરિપૂર્ણ પોષધવ્રત-પાપરહિત થઈ સવરે કરી આત્માને પોષવો તેનું વ્રત અસણું-અન્ન. પાણું-પાણી ખાઈમં-મેવાની જાત સાઈમનાં-મુખવાસ-સોપારી આદિક ખાવાની પરચક્ર-ખાણુ-ખધી અખલાનાં પરચક્રખાણુ-મૈથુન સેવવાની ખધી. મણિમુવણુનાં પરચક્રખાણુ- મણિ, સોનું વગેરે રાખવાની ખધી માલાવજગ-માળા વગેરેની વિલેવણુનાં-વિલેપન કરવાની પરચક્ર-ખાણુ-ખધી. સત્ય-શસ્ત્ર, હથિયાર મુસલાદિક-સામેલા વગેરે સાવજજોગનાં પરચક્રખાણુ- પાપનું કામ કરવાની ખધી જાવ-અહોરત્તં-રાત દિવસ સુધી પજજીવાસામિ- એ પ્રમાણે આચરીશ. દુવિહં-એ કારણે, તિવિહેણું-ત્રણ જોગે ન કરેમિ-પાપ કરું નહિ ન કરવેમિ-ખીજા પાસે કરાવું નહિ. મણુસા-મને કરી વયસા-વચને કરી કાયસા-કાયાએ કરી એવી સફકણા-કરવાની શ્રદ્ધા થાય પડપણાએ કરી-પડપણાએ કરી પોષા કરવાનો વખત આવ્યો પોષા કરીએ તે વારે ફરસનાએ કરી શુદ્ધિ હોજો-તે વખત શક્તિ મુજબ શુદ્ધ હોજો. એવા અગિયારમા પરિપૂર્ણ-પરિપૂર્ણ પોષધવ્રતના- સવરે આત્માને પોષવાના વ્રતના પંચઅર્થચારા-પાચ અતિચાર જાણિયવવા-જાણવા ન સમાચરિયવવા-આચરવા નહિ તજહા-

તે આલોહ-તે જોય છે તેમ કહ્યું છે અપ્પહિસેહિય-ઘરાબર
તપાસીને જોયાં ન હોય દુપ્પહિસેહિય-માઠી રીતે જોયા હોય
સિલ્લસધારએ-પાપ વગેરે સેવા તથા પધારીને. અપમન્જિય-
પોલ્યુ નહોય દુપમન્જિય-માઠી રીતે પોલ્યુ હોય. સિલ્લસધા-
રએ-સેવા-પધારીને, અપ્પહિસેહિય-તપાસાને જોઈ ન હોય, દુપ્પહિ-
સેહિય-માઠી રીતે જોઈ હોય. ઉચ્ચારપાસવણુભુમિ દિશા તથા
પેશાએ જવાની જગ્યાને. અપ્પમન્જિય-પોલ્યુ ન હોય, દુપ્પ-
મન્જિય-માઠી રીતે પોલ્યુ હોય. ઉચ્ચારપાસવણુભુમિ-દિશા તથા
પેશાએ જવાની જગ્યાને પોસહસ્સ-પોપો કીધા છે તેમ, સુમ-
પ્રમાદ કરે અપુણ્યપાસવણુયા-પોપાની ક્રિયા આવી પાછી ક્રીધી હોય
તસ્સ મચ્છ મિ કુલ્લ-તેમ થયેલું પાપ, નિપૂણ થએ.

પાઠ ૧૭ મો-બારમું અતિથિ સંવિભાગ મત.

-બારમું અતિથિ-જેની તિથિ નથી (સાધુ આહાર લેવા આવે
જે કાંઈ મુકરર નથી) સંવિભાગમત-જ્ઞાન કરવો એવું આહાર કરતી
વખત ચિતવણી કરવી કે જો સાધુ પધારે તો માંડિથી બાપુ સમક્ષે
નિગમશે-નિમ્મ થ સાધુને ફાનુ-હવ રહિત એસજીએણુ-હોય રહિત
અસાસુ-અ ન પાણુ-પાણી. ખાદ્યમ-મેલે સાઈમિ-મુખવાસ
વસ્થ-વસ પહિંગાહ પાવ કળસ કામળી પામયુ અણેણુ-જનેહરક
ખાદિ પાદિમારૂ-આપીને પાછી લેવાય તેવી વસ્તુ (તે કહે છે) પીડ-
ખાજેક ફેલગ-પાણુ સિલ્લ-ચમ્પા સધારએણુ-તરણા વગેરેની
પધારી ઉચ્ચ-એસદ એસજીએણુ-પણી વસ્તુથી થએલ જેની વગેરે
પહિલાભેમાલે-નિભાલ કરતા થકા (આપના થકા) વિહરિસ્સામિ-
વિચરીવ એવી સમ્પત્તિ-મદ્ય પદ્મપણાએ-કપરેશ સાધુસાધ્વીની
લોગચાઈ મળે સુજતા અપહાર પાણી વદોરાવીએ તેવારે ફરસના
એ કરી શુદ્ધ દોએ એવા બારમા અતિથિસંવિભાગ મતના-
મુકરર નિમિ નહ માટે જ્ઞાન કરી ચિતવવાના મતના પચ્ચઅઘયારા-
પાપ અનિન્ય જાણુયલ્લા-અણુ ન સમાવરિયવ્યા-આચરવા
નહિ તજવ-ત તમ છે તમ તે આલોહ-તે કહ્યું છે સચિત-
નિફળેવણુયા-તવ વસ્તુની ઉપર નયેત વસ્તુ મૂકી દામ.

સચિત્તપેહણુયા-અચેન વસ્તુથી સચેત વસ્તુ ઢાંકી હોય કાલાઈકરમે-
કાળ વહી ગયો હોય ખગડી ગયેલી કે જોરી થયેલી વસ્તુ આપી હોય.
પરોવએસે-સાધુને વહોરાવવાનું બીજાને કહે (સાધુ આવે તે વખતે
પોતે ન આપતાં બીજાને હુકમ કરે) અચ્છરિયાએ-તેન ઘડીને અહ કાર
કીયો હોય તરસ અચ્છા મિ દુક્કડે. તે જોટું ક્રીધેલું નિષ્ફળ થાયો.

પાઠ ૧૮ મો-સથારાનો પાઠ.

અપરિછમ-ખીલું કાંઈ કામ કરવું રહ્યું નથી મારણુ તિય-પંડિત
મરણને અંતે સલેહણા-આત્માને પાપના કામથી દૂર કરવો. પોષધ-
શાલા-સથારો કરવાની જગ્યા પોંજીને-વાળી સાફ કરીને ઉચ્ચાર-
પાસવણુ-દિશા તથા પેશાબની ભૂમિકા-જગ્યા પડિલેહીને-નજરે
જોઈને ગમણાગમણે-જતા આવતા જીવ ચ પાણુ હોય તેનું પડિક્ક-
મીને પ્રાયશ્ચિત લઈને દર્ભાદિક સથારો-કાલ વગેરેની પથારી
સથરીને-પાથરીને, દર્ભાદિક સથારો-કાલ વગેરેની પથારી ઉપર
દુરહીને-બેસીને પૂર્વ તથા ઉત્તરાદિશિ-પૂર્વ કે ઉત્તર દિશા તરફ
પદ્ય કાદિક-પલાઠી વાળી અથવા શક્તિ પ્રમાણે આસને બેસીને-
આસન વળીને, કરચલ-બે હાથ સ પડિગ્ગહિય-જોડીને સિરસા-
વત્તય-માયાને આવર્તન કરી મત્યએ અજલિ કંઠુ-માથા ઉપર બે
હાથ જોડેલા રાખી એવ-એમ વયાસી-કહે નમોત્યુણુ-નમસ્કાર
હોજો અરિહતાણુ-અરિહત દેવને. ભગવતાણુ-ભગવતને જીવ
સ પતાણુ-તે ઠેઠ મુકિત પહોંચ્યા સુધીનો પાઠ (જે સામાયિકને અંતે છે
તેટલો કહેવો) એમ અનતા સિદ્ધને નમસ્કાર કરીને વર્તમાન પોતાના
ધર્મશુભધર્માચાર્યને નમસ્કાર કરીને પૂર્વે જે વ્રત આદર્યા છે તે આલોવી
સભારીને પડિક્કમી પ્રાયશ્ચિત લઈને નિદી-(આત્માની સાથે) નિંદ
કરીને નિ.શદ્ય થઈને-શદ્ય રહિત થઈને સવ્વ પાણુઈવાય-સર્વ
પ્રકારે જીવ હિંસા કરવાની પરચક્રખામિ-બધી કરીને સવ્વ સુસાવાય
પરચક્રખામિ-સર્વ પ્રકારનું જૂઠું બોલવાની બધી કરીને સવ્વ આદિન્ના
દાણુ પરચક્રખામિ-સર્વ પ્રકારની ચોરો કરવાની બધી કરીને સવ્વ-
મેહુણુ પરચક્રખામિ-સર્વથા મૈથુનની બધી કરીને સવ્વ પરિગ્ગહ-
પરચક્રખામિ-સર્વથા હોલતરાખવાની બધી કરીને સવ્વ કોહ પરચ-

ક્રુષ્ણામિ-સર્વથા ક્રોધ કરવાની બધી કરીને. બાવમિચ્છાદસચ્ચુસકલ-
 તે જન્ય ધર્મ એવેલા તથા શબ્દ શખતું ત્યાં સુધીના જે અહાર પાપ
 સમાન બાગળ કહેવાયે ત્યાં સુધીની અકરણિકાએ-એમ-કરવા એજ
 નહિ તેની પચ્ચક્રુષ્ણામિ-બધી કરીને બાવલ્લવાએ-જ્યાં સુધી
 છત્તુ ત્યાં સુધી. તિવિહ-જ્ય કચ્છે કરી તિવિહેણુ-તણુ એવે કરી.
 ન કરેમિ-હુ પાપ કરે નહિ. ન કારવેમિ-બીજા પાસે કરાવું નહિ
 કરતનાણુ બાણુ-કોઈ પાપ કરે તે બહુ બાણુ નહિ. મણુસા-મને
 કરી વચસા-વચને કરી. કામસા-કામણે કરી. એમ અહારે પાપ
 સ્થાનક-પાપના ઠેકાણુ. પચ્ચક્રુષ્ણીને-બધી કરાને. સંબ-સર્વ
 અસાણુ-જન પાણુ-પાણી. ખાઈમિ-મેવે. સાઈમિ-મુખવાસ.
 ચક્રિવિહ પિ અહાર-એ ચાર પ્રકારના અહારની પચ્ચક્રુષ્ણામિ-
 બધી કરીને. બાવલ્લવાએ-છત્તુ ત્યાં સુધી એમ ચારે અહાર
 પચ્ચક્રુષ્ણીને જ-જે પિય-પ્રિય ધર્મ સૂરીર-આ માફ શરીર
 ઇંદુ-ઈષ્ટકારી ઠેલ-કાન્તિવાન પિય-પ્રિય મણુ-મનને શોભીત
 મણુમ-મનને ખતિ વહાણુ ચિહ્ન-ચીરજ દેનાર વિશ્વાસિય-
 વિશ્વાસનું ઠેકાણુ સમય-માનવા યોગ્ય. અણુમય-વિશેષ માનવા
 યોગ્ય. બહુમય-મણુ માનવા યોગ્ય. બહુકરકગસમાણુ-
 ઘરેણાના ઘમલા સમાન રમણુકરકમણુ-સ્તના કરકિયા સમાન
 માણુ સીધ-રખે મને હાલ વાય. માણુ કિંહ-રખે મને વાપ
 લાગે. માણુ ખુહા-રખે મને જૂળ લાગે. માણુ પિવાસા-રખે મને
 વરસ લાગે. માણુ બાહ્યા-રખે મને સપ કરે. માણુ ભોરા-
 રખે ભોર ઉપાડી બાય. માણુ હસા-રખે મને હાંસ કરે.
 માણુ મસમા-રખે મને મચ્છર કરે. માણુ વાહિય-રખે મને
 બામિ ઉપજે પિત્તિય-પીત બજે. સશિમ-એજ માય. સ્થાનિ-
 વાઈમ-સ્થાનિપાત વાય. વિવિહા શેગાલકા-રખે વિવિધ પ્રકારના
 શેગ ઉપજાવ વાય. પરિસહોવસમા-ઉપસર્ગ) બાવીશ બતન
 પરીસહ તથા દેવતાકિની ઠરામણી. ક્રાંસા કુસતિ-એવી
 રીતના સ્પર્શ થયે થકે. એય પીથેણુ-એવું માફ શરીર વહાણુ તે
 ચરિમેહિ-ઉત્થા ઉત્થાસનિસાસેહિ-પાસોગાસ સુધી વાસિરામિ-
 તણુ પું તિહંદુ-એમ કહીને. એમ શરીર વાસિરાવીને-શરીરને
 તણુ કહીને. કાલ અણુવકળમાણુ-કાગને અણુવકળે થકે
 (છવવાની આશા તથા મરણનો ભય ન રાખતો. વિહિરિસ્યામિ
 વિચરીય. એવી સદ્ગતિ પદ્મપણુ કરીને- એવી મહા દે પદ્મપણુ

કરીએ. સંથારાના અવસરે સંથારે કરીએ. ત્યારે સ્પર્શનાએ કરી શુદ્ધિ
હોજે-ત્યારે શક્તિ પ્રમાણે શુદ્ધ થાજે એવા અપરિણમ માર-
ણુતિય-મરણુને અંતે કાંઈ વસ્તુ બાકી નહિ સંલેહણુ-આત્માને
મઠાં કામથી દૂર કરવાના યુગ્મણુ-ક્ષમા કરવાના આરાહણુના-
આરાધના કરવાના પચ અર્થચારા-પાચ અતિચાર જાણિયવ્યા-
જાણુવા ન સમાયરિયવ્યા-આચરવા નહિ તજજા તે આલોઉ-તે
જેમ છે તેમ કહુ છું ઈલોગાસંસપ્પઓગે-આ લોકને વિષે સુખની
વાછના કરી હોય કે મરી ગયા પછી મોટો રાજ થાઉ પરલોગા-
સંસપ્પઓગે-પરલોકને વિષે સુખની ઇચ્છા કરી હોય કે મહર્દિક દેવતા
થાઉ જીવિયાસ સપ્પઓગે-જીવતરની ઇચ્છા કરી હોય કે ઝાઝું
જીવું તેા ઠીક મરણુસ સપ્પઓગે-મરણુની ઇચ્છા કરી હોય કે દુઃખ
પામુ છું, માટે ઝટ મરી જાઉ તેા ઠીક કામલોગાસ સપ્પઓગે-
કામ લોગની ઇચ્છા કરી હોય. તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કંડ-તે ખોટું
કીધેલું નિષ્ફળ થાએ એમ સમકિત પૂર્વક-એમ પૂર્વે કહ્યાં તે
સમકિતના પાઠથી ખાર વ્રત સંલેખણુસહિત-ખાર વ્રત, સંથારાના
પાઠ સહિત તથા નવાણુ અતિચાર એહને વિષે જે કોઈ અતિક્રમ-
(કરેલી બધીમાં દોષના ચાર પ્રકાર છે તેમાં) અતિક્રમ એટલે બધી
કરેલી વસ્તુ કરવાનું મન કરવું વ્યતિક્રમ-તે વસ્તુ કરવા તરફ ચાલ્યો
તે દોષ અતિચાર-તે વસ્તુ હાથમાં લે, તે દોષનું નામ અણુચાર-
તે વસ્તુ લોગવે એટલે બધી લોગે તે દોષનું નામ, જાણતાં અજાણતાં
મન, વચન, કાયાએ કરી સેવ્યો હોય, સેવરાવ્યો હોય, સેવતા પ્રત્યે
રૂઠું જાણુ હોય તે અનતા સિદ્ધ ભગવાન અને કેવળીની સાથે
મિચ્છા મિ દુક્કંડ-નિષ્ફળ થાએ,

પાઠ ૧૯ મો-અદાર પ્રકારના પાપસ્થાનક.

૧ પ્રાણુતિપાત-જીવહિસા ૨ મૃષાવાદ-જૂઠું બોલવું ૩
અદત્તાદાન-ચોરી કરવી ૪ મૈથુન-સ્ત્રી સેવવી ૫ પરિગ્રહ-દોલત
૬ ક્રોધ-રીસ. ૭ માન-અહંકાર ૮ માયા-કપટ. ૯ લોભ-તૃષ્ણા
રાખવી ૧૦ રાગ-પ્રીતિ ૧૧ દ્વેષ-અદેખાઈ ૧૨ કલેશ-કનિયો ૧૩
અભ્યાખ્યાન-આળ ગડાવવું ૧૪ મૈથુન્ય-ચાડી કરવી. ૧૫ પર-
પરિવાદ-પારકું વાકું બોલવું ૧૬ રઈચરઈ-(રતિ, અરતિ) ખુશી-
દિલગીરી ૧૭ માયામોસો-કપટ સહિત જૂઠું બોલવું ૧૮ મિચ્છા

દંસ્યુસસ્થ-જોડી થઈ તથા શમ્ય પાખતું જો બહાર પાપ
સેવ્યાં હોય, સેવરાબ્યાં હોય સેવતાં પ્રત્યે શુદ્ધ બાપ્યુ હોય તે
સિદ્ધ કેવળીની સામે મિથ્યા મિ દુષ્ટકે-પાપ નિષ્ફળ થાયો.

પાઠ ૨૦ મો-પચીસ પ્રકારતું મિથ્યાત્વ.

૧ અભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ-ખરાં જોડાંની ખબર વગર
પકડી રહે, મૂકે નહિ તે ૨ અનાભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ-ખબર
ખબા શરૂને માને ૩ અભિનિવેશિક મિથ્યાત્વ-તીક કરને
બધે ને ઉપદેશ અન્ય ધર્મનો આપે બચવા પોતાની બૂલ કપટથી
૪ આશયિક મિથ્યાત્વ-કયો મત ખરા ને કયો મત જોટો તે
ન કરે અને સચય વેદે તે ૫ અનાલોચ મિથ્યાત્વ-જેમાં મિ
બધુપણ ન હોય તે ૬ લોકિક મિથ્યાત્વ-લોકોને વિષે જે દેવ
મેસામ્યા હોય તે તથા હોગી શરૂજો તથા તેમના નામના જે
જને માને તે ૭ લોકોત્તર મિથ્યાત્વ-તીક કર દેવની માનતા
ફાલુ કામ થાય તે જામ કરીય તે તથા ફળની લાલચે કામ
કરે તે કુમવચન મિથ્યાત્વ-ત્રણસે ત્રેસક પાખડીના મતને
૮ અણવને છવ સરહકે તો મિથ્યાત્વ ૧૦ છવને અણવ સરહકે
મિથ્યાત્વ ૧૧ સાધુને કુસાધુ સરહકે તો મિથ્યાત્વ ૧૨ કુસાધુને
સરહકે તો મિથ્યાત્વ ૧૩ જિન માર્ગને અન્ય માર્ગ સરહકે
મિથ્યાત્વ ૧૪ અન્ય માર્ગને જિન માર્ગ સરહકે તો મિથ્યાત્વ
અધર્મને ધર્મ સરહકે તો મિથ્યાત્વ ૧૬ ધર્મને અધર્મ સરહકે
મિથ્યાત્વ ૧૭ જાઠ કર્મથી જે નથી મુકાણા તેને મુકાણા સરહકે
મિથ્યાત્વ ૧૮ જાઠ કર્મથી જે મુકાણા તેને નથી મુકાણા સરહકે
મિથ્યાત્વ ૧૯ જિન માર્ગથી જોણ પૂરે તો મિથ્યાત્વ ૨૦
માર્ગથી અધિક પૂરે તો મિથ્યાત્વ ૨૧ જિન માર્ગથી વિપરીત
તો મિથ્યાત્વ ૨૨ અવિનય મિથ્યાત્વ ૨૩ અક્રિયા મિથ્યાત્વ
અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ ૨૪ આશાતના મિથ્યાત્વ જે પચીસ પ્રકારતું મિથ્યા
સેવ્યુ હોય સેવરાબ્યુ હોય સેવતાં પ્રત્યે શુદ્ધ બાપ્યુ હોય તો ત
મિથ્યા મિ દુષ્ટકે-તે પાપ નિષ્ફળ થાયો.

ચૌદ સ્થાનકમાં સંમુચ્છિન્ન જીવ ઉપજે છે તે.

૧ ઉચ્ચારેષુ વા-વડીનીતમાં જીવજે તે. ૨ પાસવણેષુ વા-લઘુનીતમાં જીવજે તે. ૩ ખેળેષુ વા-ખળખામાં જીવજે તે ૪ સિંધાણેષુ વા-લીટમાં જીવજે તે ૫ વતેંસુ વા-વમનમાં જીવજે તે. ૬ પિત્તેસુ વા-પીતોડામાં જીવજે તે. ૭ પુચ્છેસુ વા-પડમાં જીવજે તે. ૮ સોણિ-એસુ વા-રૂધિરમાં જીવજે તે ૯ મુકકેસુ વા-વીર્યમાં જીવજે તે. ૧૦ મુકકેપોગ્ગલ પરિસાડિએસુ વા-વીર્યનાં પુદ્ગલ સુકાયેલ ભીનાં થાય તેમાં જીવજે તે ૧૧ વિગયજીવકલેવરેસુ વા-જીવ ગયા પછી રહેલા કલેવરમાં જીવજે તે ૧૨ ઇત્થીપુરિસસજ્જેસુ વા-શ્રી પુરુષના સજ્જેગથી જીવજે તે ૧૩ નગરનિહ્નમણેસુ વા-નગર માહેલી ખાળમાં જીવજે તે ૧૪ સન્વેસુ એવ અમુધકાણેસુ વા-ખધા ગદ્દકીનાં ઠેકાણાંમાં જીવજે તે, એ ચૌદ સ્થાનકના જીવની વિરાધના થઈ હોય તો મિચ્છા મિ દુક્કઠ

“ આ ઠેકાણે ઇચ્છામિ ઠામિ કાઉસસગ્ગ, નવકાર અને કરેમિભંતેના પાઠ કહેવા ”

પાઠ ૨૨ મો-શ્રી ચત્તારિ મંગલ.

ચત્તારિ મંગલ-ચાર પ્રકારના માગલિક, તે કહે છે અરિહંતા-મંગલ-અરહિંત દેવ માંગલિક છે સિદ્ધા મંગલ-સિદ્ધ ભગવાનો માગલિક છે સાહુ મંગલ-સાધુઓ માગલિક છે કેવલિપન્નત્તો ધર્મો મંગલ-કેવલીનો પ્રજ્ઞેલો ધર્મ માંગલિક છે ચત્તારિ લોગુત્તમા-લોકને વિષે ચાર ઉત્તમ છે અરિહંતા લોગુત્તમા-અરહિંત દેવ, લોકમાં ઉત્તમ છે, સિદ્ધાલોગુત્તમા-સિદ્ધદેવ, લોકમાં ઉત્તમ છે, સાહુ લોગુત્તમા-સાધુ, લોકમાં ઉત્તમ છે કેવલિ પન્નત્તો ધર્મો લોગુત્તમા-કેવળીનો પ્રજ્ઞેલો ધર્મ લોકમાં ઉત્તમ છે ચત્તારિ સરણુ પવજ્જામિ-ચાર પ્રકારનું શરણુ અગીકાર કરૂ છું, અરિહંતા સરણુ પવજ્જામિ-અરહિંતનું શરણુ અગીકાર કરૂ છું સિદ્ધા સરણુ પવજ્જામિ-સિદ્ધનું શરણુ અગીકાર કરૂં છું સાહુ સરણુ પવજ્જામિ-સાધુનું શરણુ અગીકાર કરૂ છું, કેવલિપન્નત્તધર્મ સરણુ પવજ્જામિ-કેવળીના પ્રજ્ઞેલ ધર્મનું શરણુ અગીકાર કરૂ છું એ ચાર માગલિક, ચાર ઉત્તમ ને ચાર શરણુ કરે જે, ભવસાગરમાં તરે તે,

સદ્ગુણ કર્મનેાં આણે અત, મોક્ષતણાં મુખ લહે અનત, ભાવ ધરીને જે
 સુખ આપ, તે જીવ તરીને મુક્તે જાય. સ સારમાં શરણા આર, અવર ન
 શરણુ કોય, જે નરનારી આદરે, તેને અશુચ અવિવશ પદ હોય. અનુકે
 અમૃત વસે, લબ્ધિતણા બહાર; શુદ્ધ જીતમને સમરીએ તે સદ્ગુણ
 મનવર્ણિત ફળ દાવાર. દાન દીજીએ, શિમળ પાળીએ, તપ તપીએ
 ભદ્રી ભાવના ભાવીએ તે આ ભવ પરભવ વહેલાં વહેલાં મુક્તિનાં
 મુખને પામીએ

આ ઠેકણે—ઉચ્છ્રમ્ભિઠામિ કાઉસ્સઝ તથા પરિયાવહીના પાઠ
 કરેવા.

આલેખણા—આર અતિ ચોવીશ હઠક, દોરાશી લાખ લવા-
 એનિ, એક કોઠ સારી સવાણુ લાખ, કુલકોટિના જીવન મારે જીવે
 આજના દિવસ સભા ખી આરણે સમારણે, મન વચન, કાયાએ કરી
 દહ્યા હોય, દહ્યાપ્રાણ, ભાવપ્રાણ દહ્યા હોય, પરિતાપના કિલામના
 ઉપભવી હોય, કોપે, માને માણએ, લોભે, રાગે, લોભે હાસ્યે, ભયે,
 ખળાયે પ્રીત્યે, આપયાપનાએ, પરિયાપનાએ, દુષ્ટ લેશ્યાએ દુષ્ટ પ્રભુએ,
 દુષ્ટ ખાને, આર્તખાને રોદધ્યાને કરીને, ઉર્ધ્વાએ, મમતે, હઠપણે,
 પ્રીતિપણે અવશ્ય કરી હોય દુષ્ટમા એકમાં હોય મુખધી મુક્યા
 હોય પ્રાણ, પદ્મિય સદા ઇદ્રિયાદિ લબ્ધિનદિથી જ્યેષ્ઠ કર્તા હોય તે
 સવ અદાર લાખ ચોવીસ હજાર એકસો વીશ પ્રકારે હોય લાગ્યો હોય
 તેા મિચ્છા મિ દુઃખ

શ્રમણ સૂત્ર

પાઠ ૨૩ મો-પહેલું શ્રમણ સૂત્ર.

ઘરઘામિ-ઘરઘું છું. પડિક્કમિઉ-પાપનું નિવારણ કરવાને. પગામસિન્નએ-ઘણું સૂવાણું હોય નિગામસિન્નએ-ઘણું પાથરણું કરી સૂવાણું હોય સ્થારાઉવટ્ટણાએ-સૂતાં સૂતાં વગર પોને પડખું ફેરવું હોય. પરિયટ્ટણાએ-વારે વારે એ રીતે પડખા ફેરવ્યાં હોય. આઉટ્ટણાએ-હાથપગ સંકોચ્યા હોય પસારણાએ-હાથપગ પોન્યા વિના લાંબા કર્યા હોય છપ્પઈસઘટ્ટણાએ-છ પગી જૂને કચરી હોય. કુંધએ, કંકરઈએ-ઉઘાડે મોઢે બોલાણું હોય છિંધએ-ઉઘાડે મોઢે છીંક ખાધી હોય જભાઇએ-ઉઘાડે મોઢે બગાસું ખાધું હોય. આમોસે-પૂન્યા વગર ખણ્યું હોય સસરફખામોસે-સચેત્ત રજે ખરડેલ વસ્ત્રાદિકનો સ્પર્શ કર્યો હોય આઉલ્લામાઉલાએ-આકુળ વ્યાકુળ થયો હોય સુવણુવત્તિયાએ-સ્વપ્ના માંહે અનેક તરેહના રૂપ દીઠા હોય ઈંથીવિપરિયાસિયાએ-સ્ત્રી સગાતે સ્વપ્નામા ભોગ કર્યો હોય દિઠ્ઠિવિપરિયાસિયાએ-દૃષ્ટિએ કરી સ્ત્રી સાથે ક્રીડા કરી હોય માણુ-વિપરિયાસિયા-મને કરી સ્વપ્નામા ભોગ કર્યો હોય પાણુભોયણુ-વિપરિયાસિયાએ-પાણી ભોજન સ્વપ્નામા કરેલ હોય, જો મે-જે મને દેવસિઓ-દિવસ સખધી. અઘયારો કુઓ-અતિચાર લાગ્યા હોય. તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કંડે-તે પાપ નિષ્કળ થાઓ.

.....

પાઠ ૨૪ મો-બીજું શ્રમણ સૂત્ર.

પડિક્કમામિ-પાપનું નિવારણ કરું છું ગોચરગ્ગ ચરિયાએ-ગાયત્રી પેઠે થોડો થોડો આહાર લેવા જતા ભિક્ષુખાયરિયાએ-ભિક્ષા માગવા જતા ઉઘાડકવાડે-અડધું કમાડ ઉઘાડ્યું હોય ઉઘાડણાએ-આખું કમાડ ઉઘાડ્યું હોય સાણુ-કુતરા વચ્ચા-વાછરડા દારા-ખાળક. સઘટ્ટણાએ-અડીને કે ઝોળગીને જવાણું હોય મટીપા-હુડિયાએ-બીજા કોઈને વાસ્તે રાખેલ લીધું હોય ખલિપાહુડિયાએ-ખાકળા ઉઠાડવા સારૂ કર્યા હોય તે લીધા હોય ઠવણુપાહુડિયાએ-કોઈ

જિજ્ઞાસી વગેરે આદિ શાળી મેષુ હોય તે લીધું હોય. સંક્રિએ સહ-
સાગારે-શકા પડ્યા છતાં બળાત્કાર કર્યાની લેવું પડ્યું હોય. આજે
સાસુએ-અન્તને. પાણેસાસુએ-પાણીને આણુસોમણુએ-ભવાતવાળું
લોજન. પાણુસોમણુએ-ભવાતવાળું પાણી લીધું હોય. બીમસોમ-
ણુએ-બીજવળું લોજન લીધું હોય. હરિમસોમણુએ-લીલોત્રીવળું
લોજન લીધું હોય. પચ્છાકામમાએ-આહાર વસ્ત્રાર્થ પછી કોઈ દોષ
લગાડ્યો હોય. મુરેકરિમમાએ-આહાર લીધા પહેલાં કોઈ દોષ લગાડ્યો
હોય. અદિદુહકાએ-નજરે દેખાતું ન હોય ત્યાંથી લાવી દીધેલું લીધું
હોય. દગાસસુદુહકાએ-કાચા પાણીનો સ્પર્શ કરી દીધેલો આહાર
લીધો હોય. રમસસુદુહકાએ-સચેત-રજતા સ્પર્શવાળું લીધું હોય.
પારિસાક્ષિયાએ-વહેરાવતી વખતે વેરાતી કે ઝળાતી વસ્તુ લીધી
હોય. પરિકાવણિયાએ-ખાવો થોડો ને નાખી દેવો થયો. એવો આહાર
લીધો હોય. ઉહાસાસુભિક્ષાએ-વારવાર વસ્તુ માગી લીધી હોય.
જ કિંમમેણુ-જે ગૃહસ્થથી દોષ લાગ્યા હોય. ઉપ્યામણુસાસુએ-
પેતાધક્ષી જે દોષ લાગ્યા હોય અપરિમુદ્ધ-એવા અસ્પૃશ્ય આહાર
પછી પરિગ્રાહિય-લીધા હોય. પરિમુરતવા લોગળ્યા હોય જ ન
પરિદુષિય-જે નાખી દેવા ચેત્ત્વ હોય તે નાખી લીધું ન હોય. તસ્મિ
મિચ્છા મિ દુષ્ટક-તે પાપ નિષ્ફળ યાગે.

પાક રપ મો-ત્રીણુ મમણુ સુત્ર

પદિકકમામિ-પાપનું નિવારણ કરે છુ. ચાકિકકાલ-આર વખત
(સવારે સંજે ખાગલી થતે, પાછલી થતે) સંજ્ઞાપસ્સ અકરણુમાએ-
સંજ્ઞામ પાક ન કર્યા હોય ઉલ્લઝોમક-જે વખત (સંજે સવારે) લાંડો-
વગરણુસ્સ-અક ઉપકરણ (પાત્રાદિ તથા વજાદિને) અપ્પહિસેક-
ણુએ-નજરે એવાં ન હોય. દુપ્પહિસેકણુએ-માઠી રીતે એવાં હોય.
અપ્પમલ્લણુએ- પોળ્યા ન હોય. દુપ્પલ્લણુએ-માઠી રીતે
પોળ્યા હોય. અઠકકમે-અતિક્રમ કીધો હોય. (પાપ કરવાનો વિચાર)
વઠકકમે-વ્યતિક્રમ કીધો હોય (પાપ કરવાને તૈયાર થયો હોય) અપ્પમારે-
અતિચાર તે વસ્તુ કરવામાં લાગ્યો હોય અણુમારે-અનન્યાર તે પાપ
કીધું હોય. એ મે દેવસિઓ-જે મે દિવસ સળખી આપ્યારો-
કઓ-પાપ કીધું હોય તસ્મિ મિચ્છા મિ દુષ્ટક-તે પાપ નિષ્ફળ યાગે.

પાઠ ૨૬ મો-ચોથુ શ્રમણ સૂત્ર.

પડિકકમામિ-પાપનુ નિવારણ કરૂં છું. એગવિહ-એક પ્રકારે
અસજમેહિ-અસંજમપણુ (અવન) પડિકકમામિ- નિવર્તું છું દોહિ-
એ પ્રકારના બધણેહિ-બધનથી, રાગબધણેણુ-પ્રીતિ બધન.
દોસબધણેણુ-દ્વેષ બધન પડિકકમામિ-નિવર્તું છું તીહિદડેહિં-
ત્રણ પ્રકારના દડથી માણુદડેણુ-મનનો દડ (અશુભ મને) વય-
દડેણુ-વચનનો દડ કાયદડેણુ-કાયનો દડ. પડિકકમામિ-નિવર્તું
છું તીહિ ગુત્તીહિ-ત્રણ પ્રકારની ગુપ્તિ (ન કરી હોય તેથી) માણુ-
ગુત્તીએ-મનોગુપ્તથી મનને ગોપવી રાખવુ વયગુત્તીએ-વચનને
ગોપવુ કાયગુત્તીએ-કાયને ગોપવી રાખવી તે પડિકકમામિ-
નિવર્તું છું. તીહિં સદ્લેહિં-ત્રણ પ્રકારનાં શદ્યથી માયાસદ્લેહિં-
કપટ રાખવુ તે શદ્ય નિયાણુસદ્લેહિં-નિયાણુ એટલે ક્રિયાનુ ક્ષણ માગી
લેવુ તે શદ્ય મિચ્છાદસણુસદ્લેહિં-જૂઠો ધર્મ તે શદ્ય પડિકકમામિ
નિવર્તું છું તીહિ ગારવેહિ-ત્રણ પ્રકારના ગર્વથી ઇર્ષ્ટિગારવેણુ-
ઋધિ (નાણા)નો ગર્વ રસગારવેણુ-સ્વાદનો ગર્વ સાયાગારવેણુ-
શાતા (શરીરના સુખનો) ગર્વ પડિકકમામિ-નિવર્તું છું તિહિં
વિરાહણુએ-ત્રણ પ્રકારની વિરાધનાથી (ભગ લગાડવાથી) નાણુવિરા-
હણુએ-જ્ઞાનમા ભગ પડ્યો હોય દસણુવિરાહણુએ-સમકિતમાં
ભગ પડ્યો હોય ચરિત્તવિરાહણુએ-ચારિત્ર કરણીમા ભંગ પડ્યો
હોય પડિકકમામિ-નિવર્તું છું ચઊહિં કસાએહિં-ચાર પ્રકારના
કષાયથી કોહકસાએણુ-ક્રોધ કષાય માણુકસાએણુ-અભિમાન
કષાય માયાકસાએણુ-કપટ કષાય લોહકસાએણુ-લોભ કષાય.
પડિકકમામિ-નિવર્તું છું ચઊહિં સન્નાહિં-ચાર પ્રકારની સજ્ઞાથી
(ઇચ્છા) આહારસન્નાએ-આહારની ઇચ્છા. ભયસન્નાએ-બહીક
ભોગવવી મેહુણુસન્નાએ-મૈથુનની ઇચ્છા પરિગગહસન્નાએ-દોહત
વસ્ત્રાદિની ઇચ્છા પડિકકમામિ-નિવર્તું છું ચઊહિં વિકહાહિં-
ચાર પ્રકારની વિકથાથી (પાપની કથા) ઇત્થીકહાએ-શ્ચીની કથા
(રૂપાદિ સબધી) ભત્તકહાએ-ભોજનની કથા (સાડ નરસુ કલા કરવુ)
દેસકહાએ-દેશની કથાને વિષે (સાડ નરસુ કહેવુ તે.) રાયકહાએ-રાજ
વિષે (સાડ નરસુ કહેવુ) પડિકકમામિ નિવર્તું છું ચઊહિં ઝાણેહિં-ચાર
પ્રકારના ધ્યાનથી અટ્ટેણુ ઝાણેણુ આર્તધ્યાન (વિષય સબધી ધ્યાન ધરવાથી)

રૂદ્રેષુ ઋષિષુ-રૌદ્રધ્યાન (હિંસાહિનું ધ્યાન ધરવાથી) ધરમેષુ ઋષિ-
 શ્રેષ્ઠેષુ-ધર્મસભાથી ધ્યાન (ન ધરવાથી) મુકકેષુ ઋષિષુ-મુકક
 ધ્યાન (નિમળ ધ્યાન ન ધરવાથી) પઠિકકમામિ-નિવર્તુ હ પચહિ
 હિંકિરિયાહિ-પાચ પ્રકારની ક્રિયા લાગે છે તેવી (કમ લાગે છે)
 કાઠ્યાએ-કાષાએ કરી (અજાતનાએ વર્તવાથી) અહિંગરણિયાએ-
 અપિઠરણથી (હથિયારથી) પાઉસિયાએ-બીજા ઉપર દ્રવ રાખવાથી.
 પાનિતાવણિયાએ-બીજાને પરિતાપ ઉપજાવવાથી. પાણ્ઠાઈવામકિરિ-
 યાએ-અવહિ સા કરવાથી. પઠિકકમામિ-નિવર્તુ હ પચહિ
 કામગુણેહિ-પાંચ પ્રકારના કામ વધવાના ગુણથી સરેષુ-શબ્દથી-
 વિષથી ગીત સભળવાથી રૂવેષુ-રૂપ નીરખવાથી. રસેષુ-રસથી
 સ્વાદ લેવાથી. ગધેષુ-ગધેથી સુગંધીઓથી ફાંસેષુ-સ્પર્શથી-હારા
 સારા સ્પર્શ અગીયાર કરવાથી પઠિકકમામિ-નિવર્તુ હ પચહિ
 મહાવચ્ચેહિ-પાંચ મહાવચ્ચને વિષે હોય લાગવાથી પાણ્ઠાઈવાચાએ-
 વેરમણુ-હિંસા કરવાથી નિવર્તુ હ મુસાવાચાએ-વેરમણુ-સર્વથા
 જૂક બાલવાથી નિવર્તુ હ આદિ નાદાજ્ઞાએ-વેરમણુ-અણુદીપેહ
 હેવાથી સ્વપ્ના નિવર્તુ હ મેહુણાએ-વેરમણુ-મૈથુન ધરી નિવર્તુ
 હ પરિજ્ઞાએ-વેરમણુ-દોષના રાખવાથી નિવર્તુ હ પઠિકક-
 મામિ-નિવર્તુ હ (પ્રાયશ્ચિત્ત લઈ હ) પચહિ સમિએહિ-
 પાચ પ્રકારની સમિતિને વિષે હોય લાગે. હોય તેથી ઇશિયાસમિએ-
 રસ્તે બાલતા એકને બાલવું તે સમિતિ ભાસ્યાસમિએ-બાલવાં
 હોય ન લગે તેવું બાલવું તે સમિતિ એસણાસમિએ હોય રહિત
 આદાર આદિ લેવા તે સમિતિ આમાણુકાકમરનિદ્રાએવણુ-
 સમિએ-માત્રા, વજ્રને જાતનાએ લેવા મૂકવા તે સમિતિ. ઉચ્ચાર-
 પાસવણુ, ખેલજાણસિધાણુ પારિહાવણિયાસમિએ-અસે
 પેશાબ, બળએ, લીડ, મેલને પરકવવું એન્દ્રે જાળવીને નાખવું તે
 સમિતિ પઠિકકમામિ-નિવર્તુ હ. છહિ અવનિકાએહિ-છ
 પ્રકારના અવની જાતને વિષે હોય લાગ્યા હોય તેથી પુલ્લવિકાએષુ-
 પૃથ્વીની જાત. આહિકાએષુ-અપકાચ. તેજિકાએષુ-અગ્નિપ્રક
 વાહિકાએષુ-વાયુપ્રકાચ વણુસ્પર્શિકાએષુ-વનસ્પતિકાચ તાસ્પિકાએષુ-
 ત્રસકાચ. બેદાન્દ્રિયથી પચેન્દ્રિય સુધીના અવ. પઠિકકમામિ-નિવર્તુ
 હ છહિ લેસાહિ-છ પ્રકારની લેરના એટલે અવના પરિણામ (મન)
 કિન્દલેસાએ-કૃષ્ણલેરના જાતના હિંસા કરવાનું મન નીલલેસાએ-નીલ
 લેરના-મેઘ દેવ આદિ પુણ્યાર કરવાનું મન, કાલિલેસાએ-વાંકા કાલ કરવા

સરલપણુરહિત પોતાના દોષ ઢાંકવા, મિથ્યાત્વ તથા અનર્થપણું તે. તેઉ-
 લેસાએ-તેણુ લેશ્યા-કપટરહિત, વિનીત, દઢધર્મી, મોક્ષનો અર્થી એવા
 ગુણ હોય તે. પઉમ્હલેસાએ-પદ્મ લેશ્યા-ક્રોધ, માન કપટ આદિને પાતળાં
 કરી નાખ્યા છે તથા આત્માને દમ્યો છે મન, વચન, કાયાને જીત્યા છે, એવા
 ગુણ હોય તે. મુક્કલેસાએ-શુકલ લેશ્યા ધર્મ, ધ્યાન, શુકલ ધ્યાન,
 રાગ દ્વેષ જીત્યા છે જેણે તથા સમિતિ ગુપ્તિ સહિત એવા ગુણ
 હોય તે પડિક્કમામિ-નિવર્તુ છુ સન્નાહિં ભયઠાણેહિં-સાત પ્રકારનાં
 ભયનાં ઠેકાણાથી. ૧ લોકભય. ૨ પરલોકભય ૩ ધનભય ૪ અકસ્માત-
 ભય. ૫ આજીવિકાભય. ૬ મરણભય ૭ અપજ્જશભય પડિક્કમામિ-
 નિવર્તુ છુ અમુહિં મયઠાણેહિં-આઠ પ્રકારના મદના ઠેકાણા ૧ જાતિ.
 ૨ કુળ ૩ ળળ ૪ રૂપ ૫ તપ. ૬ લાભ ૭ સૂત્ર ૮ મોટાઈ નવહિં
 ખંભચેરગુન્નાહિં-નવ પ્રકારનુ પ્રદ્યયર્થઃ (સાધુની ગુપ્તિ) તે ૧ સ્ત્રી, પશુ,
 નયુંસકરહિત ઠેકાણાંમા રહેવું. ૨ સ્ત્રી સાથે એકાંત વાત કરવી નહિ ૩
 સ્ત્રીને આસને બેસવું નહિ. ૪ સ્ત્રીનુ રૂપ નીરખવુ નહિ. ૫ સ્ત્રી રહેતી
 હોય ત્યાં ભીંતને આંતરે રહેવું નહિ ૬ પૂર્વની કીડા સંભારવી નહિ.
 ૭ પુષ્કળ ધી સહિત સરસ આહાર જમવો નહિ ૮ અતિ આહાર
 કરવો નહિ. ૯ ચુવા, ચઢન આદિ વિલેપન કરી શરીરને શોભાવવું નહિ.
 દસવિહેસમણુધમ્મે-દશ પ્રકારનો સાધુનો ધર્મ ૧ ક્ષમા ૨ નિર્દોષતા
 ૩ કપટરહિતપણુ. ૪ માનરહિતપણુ, ૫ બાર પ્રકારનું તપ કરવું ૬
 સજ્જ પાળવો ૭ સત્ય બોલવુ નિર્મળપણુ. ૮ ધનરહિતપણું
 ૧૦ પ્રદ્યયર્થવ્રત ઈક્કારસહિ ઉવાસગપડિમાહિ-અગિયાર પ્રકારની
 શ્રાવકની પ્રતિમા (તપની જાત) ૧ દસણુ પ્રતિમા-એટલે સમકિત
 ચોકષુ રાખવુ ૩ વ્રત પ્રતિમા એટલે બારે વ્રત નિર્દોષ પાળવાં. ૩
 સામાયિક પ્રતિમા-દરરોજ બે વખત સામાયિક કરવું. ૪ પોસહ પ્રતિમા-
 એક મહિનામા બે પોષા કરે ૫ પોષો કરવો તેમા બને તો આખી રાત
 અથવા બે પહોર સુધી કાઉસ્સગ્ગા કરવો. ૬ છટ્ટી પ્રતિમા-પોષાને બીજે
 દિવસે પણુ પ્રદ્યયર્થ પાળવું ૭ સાતમી, સચિત્ત પરિહાર પ્રતિમા-
 સચિત્ત આહાર ન કરવો, સાત માસ સુધી ૮ અણ્ણારભ પ્રતિમા-
 આરભ-પાપ લાગે એવુ કામ આઠ માસ સુધી કરે નહિ ૯ પેસારંભ
 વિવજ્જણુ પ્રતિમા-દાસ વગેરે આગળ પણુ આરંભનું કામ ન કરાવે,
 નવ માસ સુધી ૧૦ ઉદ્દિષ્ટકૃત પ્રતિમા-પોતા સાડુ કીધેલા આહાર,
 પાણી ન લે પણુ નિર્દોષ હોય તે જ લે, દસ માસ સુધી. ૧ શ્રમણભૂત
 પ્રતિમા-સાધુનો વેષ ધારણ કરી તે પ્રમાણે વર્તે ને ઠોઠ વદણા કરે

તો કહે કે હું સાધુ નથી પણ સાધુની ક્રિયા સર્વ પારે, અગિયાર માસ સુધી ઉપવસુજી અગિયાર પ્રતિમા, તે પહેલી એક માસથી છેલ્લી અગિયારમી અગિયાર માસ સુધી પારવાની છે (આગળ આવે તે મુજબ કરતા હતા) ધારસક્રિયા વિદ્યુપક્રિયા—બાર પ્રકારની સાધુની પ્રતિમાના નિયમ એટલે જે સાધુ એકલો વિચારી પ્રતિમા કરવા જાય તે આ પ્રમાણે કરે. ૧ પ્રતિમા—તે શેષ એક વખત એક જ દેશ જાણે રની એક ક્ષતિ [દાત] એટલે એકધર તથા પાણીની એક ક્ષતિ લેવી ને તેથી નિર્વાહ કરવા. બીજા-ત્રીજા ચોથા-પાચમા-છઠ્ઠા અને સાતમા મહિનામાં શેષ બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ અને સાત ક્ષતિ ઉપરાંત લેવું નહિ. એવો નિયમ તે સાત પ્રતિમા થઈ ૮ સાત દિવસ સુધી એકાંતર ઉપવાસ કરે અને ઉત્કૃષ્ટ જાસન એટલે કંઠથી આવડે બેથે ૬ સાત દિવસ એકાંતર ઉપવાસ કરે પણ કાસને બેથે ૧૦ નવમી મુજબ પણ બેથે કાસને એટલે જેમ જાવડે કાઢવા બેથે જેવી રીતે બેસી રહે. ૧૧ એક શેષ દિવસની પ્રતિમા તે જગાઉથી જ ઉપવાસ કરી તે જ દિવસ ને સત્ત બામબહાર કાઠેસુજી કરે ૧૨ એક શવની પ્રતિમા તે પહેલાં ત્રણ ઉપવાસ કરી ત્રીજો દિવસે શવ વનમાં એક ચિત્તે રહીને ઉપસર્ગ આવે તે સહે તેરસક્રિયા કિરિયાક્રિયા—તેર પ્રકારની ક્રિયા એટલે કર્મ બાંધવાના ઉપસર્ગ ૧ કામ સાફ બાર જ કરવો. ૨ વગર કામી આરથ કરવો ૩ જીવવાત કરવા સાફ કામી ક્રિયા કરે ૪ અકસ્માત ક્રિયા—તે જેમ કે હરણને વીર મારતાં માણસને વાળે ને તેનો જીવ જીવ ૫ મિત્રદોષ ક્રિયા તે મિત્રને વેરી કરી માને તથા અધારને ધાર બધી હણે. મુસાવાઈ ક્રિયા—તે જૂઠું બેલવાથી લાગે છે ૭ અદિનાશક્રિયા—અણદીક્રિયા લેવાથી લાગે તે ૮ અનર્થ ક્રિયા—વગર કામી આવશ્યક આન શોધ આન કરવું ૬ માનવચિત્ત ક્રિયા જાહેર કરવાથી લાગે તે. ૧૦ અભિષેક ક્રિયા—પુત્ર, સેવન આદિને જોડે અપસર્ગ પ્રણામ કરે તે ૧૧ મળા કપટ કરવું તે ક્રિયા ૧૨ લેખ-વચિત્ત ક્રિયા—તે લેખ કરવો તે. ૧૩ ઇશિયાવક્રિયા ક્રિયા—માર્ગે અજાત-નામી આલતા ક્રિયા લાગે તે. ચતુર્સક્રિયા ભૂવમાએક્રિયા—ચોર પ્રકારના જીવના જીવ-સુક્ષ્મ એકેદ્રિય, બાહ્ય એકેદ્રિય, બેષદ્રિય, તેષદ્રિય ચૌરિદ્રિય, અસગ્રી પંચેદ્રિય, સગ્રી પંચેદ્રિય, એ સાત જાતના જીવના અપર્માપ્તિ ને પર્યાપ્તિ એ ચીઠ જાતના જીવ. પર્માપ્તિ ૭ છે તે—૧ આકાર ૨ ગરીર, ૩ ઇદ્રિય ૪ આસેષજીવાસ. ૫ ભાષા, ૬ મન, તે જે જીવને એટલી પર્યાપ્ત બાંધવી હોય તે જીવના પછી પૂરી બાંધી ૧૦૦ નથી ત્યાં સુધી તે અપર્માપ્તિ

કહેવાય ને પછી પર્યાપ્ત કહેવાય એ સાત જાતના જીવના જે જે ભા-
 ક્યાં તેનું કારણ એજ કે, અપર્યાપ્તપણે પણ જીવ મરી જાય છે પન્નર-
 હિં પરમાહમ્મિએહિ-પદ્મ પ્રકારના પરમાધામી એટલે અધર્મ
 દેવતા તેના નામ-૧ અળ, ૨ અબરિસ, ૩ શામ, ૪ સળળ, ૫ રૂદ્ર
 ૬ મહારૂદ્ર ૭ કાળ, ૮ મહાકાળ, ૯ અસિપત્ર, ૧૦ ધનુષ્ય, ૧૧ કુભ
 ૧૨ વાહુ ૧૩ વેતરણી, ૧૪ ખરસ્વર ને ૧૫ મહાધોષ સોલસહિ
 ગાહાસોલસએહિં-સૂયગડાંગ સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કધના સોળ અધ્યયન
 છે. સત્તરસવિહે અસંજમેહિ-સત્તર ભેદે અસયમ-૧ પૃથ્વી, ૨
 પાણી, ૩ અગ્નિ, ૪ વાયુ, ૫ વનસ્પતિ ૬ બેધન્દ્રિય, ૭ તેધન્દ્રિય, ૮
 ચૌરેન્દ્રિય, ૯ પંચેન્દ્રિય એ નવને હણવા તો અસંજમ તથા, ૧૦ અજીવ
 તો પુસ્તકાદિને અવિધિએ વાવરે તો. ૧૧ (પેહા) જોયા વગર જમીન
 પર બેસે, ૧૨ (ઉપેહા) સંજમને વિષે લાગેલા સાધુને મદદ કરે નહિ.
 ૧૩ (અપમ્મજજણા) પાત્રાદિકને ખરાખર પોજે નહિ ૧૪ (પરિષ્ઠાપના)
 માત્રાદિકને અવિધિએ પરઠવે, ૧૫ મન, ૧૬ વચન, ૧૭ કાયા તેને
 અયોગ્ય રીતે વર્તાવે, અઠારસવિહેઅળભેહિં-અઠાર પ્રકારનું
 અપ્રજાય-ઉદારિક મનુષ્યને તિર્યચની સાથે વિષય સેવવો, સેવરાવવો
 અને સેવતાં પ્રત્યે રૂઠું જાણવું એ ત્રણ, તે મને કરી, વચને કરી ને
 કાયાએ કરી એટલે નવ, તેમજ વૈકિય શરીર સળધી નવ ભેદ એટલે
 કુલ અઠાર એગુણવીસાએ નાયજ્જયણેહિં-શ્રી જ્ઞાતા ધર્મકથા
 સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કધના ઓગણીશ અધ્યયન છે વીસાએ અસમા-
 હિંકાણેહિં-વીશ પ્રકારના અસમાધિનાં ઠેકાણા (મોક્ષ માર્ગને વિષે
 એકાંત ચિત્તની સ્થિરતાથકી વિપરીતપણે વર્તે તે અસમાધિ) ૧
 ઉતાવળો ઉતાવળો ચાલે ૨ વગર પોજે ચાલે ૩ જેમ તેમ પોજીને
 ચાલે. ૪ ઘણા પાટ પાટલા ભોગવે ૫ ગુરુના સામુ બોલે. ૬ સાધુની
 ઘાત ચિતવે ૭ પ્રાણીની ઘાત ચિતવે ૮ ક્રોધ કરે ૯ પારકું વાકું
 બોલે ૧૦ પૂરી ખખર વિના નિશ્ચયકારી ભાષા બોલે ૧૧ કલેશ
 કરે, ૧૨ બીજને કલેશ ઉપજાવે ૧૩ અકાળે સંજાય કરે ૧૪
 ખહારથી આવ્યા પછી હાથ પગ પોજ્યા વગર બેસે ૧૫ પહોર રાત્રિ
 ગયા પછી ઉતાવળો બોલે. ૧૬ માહોમાંડે કળ્યા કરે. ૧૭ ગમ્મ
 ભેદ કરે એટલે તડા પડાવે ૧૮ પોતે તપે અને બીજને તપાવે
 ૧૯ ઘણું ખા ખા કરે ૨૦ જોઇને કામ કરવું તેમા સાવચેતી ન
 રાખે એગવીસાએ સળલેહિં-એકવીશ પ્રકારના સળળા દોષ કે
 જેથી ચારિત્રને હાનિ પહોચે તે-૧ હસ્તકર્મ કરે તો સળળો દોષ

લાગે, ૨ ગૈયન સેવે તે સળંગો દોષ લાગે. ૩ શત્રિયોજન કરે તે,
 ૪ દોષ સહિત આહાર જમે તે, ૫ સચપિઠ આહાર લોગવે (શ્યા
 રાજને વાસ્તે કીધેલા આહાર જેથી બધું સામઘ્ય ઉપજે તેવો,) ૬
 વેચાલી લઈ અપેલી વસ્તુ લે તે, ૭ ઉછીની લઈ ખાપે તેવી વસ્તુ લે
 તે, ૮ દીક્ષા લઈને ॥ મહિનાની અઢર બીજા રોજામાં જાય તે ॥ જે
 મહિનામાં ત્રણ નદી, નાજમાં પન મેલે તે, ૧૦ જેક મહિનામાં ૩ વર
 કપટ કરે તે ૧૧ વારવાર બપો બાંજે તે ૧૨ પોતાની કાયાએ કરી
 છવની દિસા કરે તે, ૧૩ બધીને જૂકુ બેલે તે ૧૪ બધીને ચોરી
 કરે તે, ૧૫ સચિત પૃથ્વી ઉપર બેસે તે. ૧૬ સચિત માટી તથા
 પાણી લેળા કર્યા હેય તે ઉપર બેસે, સૂવે તે, ૧૭ શમ્બા, પાટ, પાટલા
 પ્રભુ લોગવે તે, ૧૮ સચિત કદમ્બાગનો આહાર લોગવે તે, ૧૯ જેક
 વરસમાં દસ નદી, નાજા પગેથી છિતરે તે. ૨૦ જેક વરસમાં દસ વર
 કપટ કરે તે, ૨૧ સચિતે કરી હાથ કે વાસણ ખરડયાં હેય તે
 ખાસેથી આહાર લે તે સળંગો દોષ લાગે બાવીસાએ પરીસહેલિ-
 બાવીસ પ્રકારના પરીવક એટલે ઉપદ્રવ-૧ કુધાને, ૨ તૃધાને ૩ ઘડાને
 ૪ તાપને ૫ હથમથકને, ૬ અવેલને ૭ અશતિ (સજમને વિષે
 અશિત લાગે ને સસારને વિષે શિત લાગે તે ન લાગવા દેવી,) ૮ સીને
 ૯ ચર્માને (નાકવાને.) ૧૦ બેસવાને (જેક સ્થાનકે બેસી રહેવું
 પડે), ૧૧ સેજને (સ્થાનક વગેરે બંધબર ન મળે), ૧૨ આક્રમ
 વચનને, ૧૩ વધને, ૧૪ બચવાને, ૧૫ અલાભને, ૧૬ શમને, ૧૭
 તુલ્ય સ્પર્શને, ૧૮ મેઢને ૧૯ સત્કારપુરસ્કારને (આદરમાન ન મળે)
 ૨ મજાને (અભ્યુપદ્ય મેગવવાને) ૨૧ અજ્ઞાનને, ૨૨ કસણને,
 તેવીસાએ સુચગકઠ્ઠાભ્યાલેલિ-શ્રી સુપાદાન સૂતના પહેલા બીજા
 મુતરકથનાં મળીને ત્રેવીસ અધ્યયન છે. ચક્રીસાએ દેવેલિ-
 શ્રીવીશ અવતા દેવતા-૧૦ અવતપતિ, ૮ વાણ્વતર ૫ જ્યોતિષી
 ને ૧ વેમાનિક (કુલ શ્રીવીશ) તથા શ્રીવીશ તીર્થકર દેવ છે. પચ્ચ
 વીસાએ ભાવણાલિ-૫વીશ પ્રકારની ભાવના-પાંચ મહાવત-તેમાં
 દરેકની પાંચ પાંચ ભાવના એકત્રે કુલ પચીસ તે કહે છે-પહેલા મહા
 વતની-૧ કલ્પ ભાવના (એકને વાલકું) ૨ મન ભાવના (સજમને
 વિષે શુદ્ધ મન) ૩ ચન ભાવના ૪ એવણા ભાવના (નિરોપિ આહાર
 પાટી વગે,) ૫નિપ્રએવણા ભાવના (પાણી અતનાએ પ્રકર્ષ,) બીજા
 મહાવતની પાંચ ભાવના-૧ ભયા વિચારીને ભેડ, ૨ હાસી ન કરે, ૩

ક્રોધ ન કરે, ૪ લોભ ન કરે, ૫ ભય ન કરે ત્રીજા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના—જે જગાએ રહેવું હોય તેના ઘણી અથવા તેની તરફના માણસની રજા લઈ તેમાં રહેવું ૨ તે માંહેની વસ્તુ રજા લીધા વિના ભોગવવી નહિ ૩ સ્થાનક સમારવું નહિ ૪ સ્વધર્મી સાથે સંવિભાગ કરી વસ્તુ ભોગવવી ૫ પોતાથી મોટા હોય તેનો વિનય કરવો ચોથા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના—૧ સ્ત્રી, ૫યુ, નપુંસક રહિત સ્થાનક ભોગવવું ૨ સ્ત્રીની કથા વાર્તા કરવી નહિ, ૩ પૂર્વના કામભોગ સભારવા નહિ, ૪ સરસ આહાર કરવો નહિ, ૫ સ્ત્રીને આસને બેસવું નહિ પાંચમા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના—૧ શ્રૌતેન્દ્રિય વશ કરવી ચક્ષુ ઇન્દ્રિય વશ કરવી, ૩ ધ્રાણુ ઇન્દ્રિય વશ કરવી ૪ રસ ઇન્દ્રિય વશ કરવી ૫ સ્પર્શ ઇન્દ્રિય વશ કરવી, એ કુલ પચીસ ભાવના છઠ્ઠીસાએ દસાકપ્પવ—વહારેણુ ઉદેસણુકાલાણુ—છવીશ ઉદેશા તેમાં દશાશ્રુતસ્કંધના ૧૦ પૃષ્ઠત્કંપના ૬, વ્યવહાર સૂત્રના ૧૦ એ કુલ ૨૬ ઉદેશા તે શ્રદ્ધયાં તથા પાળ્યા ન હોય સત્તાવીસાએ આણુગારગુણેહિ—સત્તાવીશ પ્રકારે સાધુના ગુણ છે—૧ ગ્રાણુતિપાત, ૨ મૃષાવાદ, ૩ અદંતાદાન, ૪ મૈથુન, ૫ પરિગ્રહ એ પાચથી વિરમીને મહાવ્રત પાળે, ૬ પૃથ્વી, ૭ પાણી, ૮ અગ્નિ, ૯ વાયુ, ૧૦ વનસ્પતિ અને ૧૧ ત્રસ જીવની હિંસા ન કરે, ૧૨ રાત્રિભોજન ન કરે, ૧૩ શ્રૌતેન્દ્રિય, ૧૪ ચક્ષુ ઇન્દ્રિય, ૧૫ ધ્રાણુ દ્રિય. ૧૬ રસેન્દ્રિય ૧૭ સ્પર્શેન્દ્રિયને વશ કરે, ૧૮ લોભ જીતે, ૧૯ ક્ષમાવત, ૨૦ ભાવ વિશુદ્ધ, ૨૧ ક્રિયા વિશુદ્ધ, ૨૨ સજ્જમા ચિત્ત, ૨૩ મન, ૨૪ વચન, ૨૫ કાયાને ગોપાવનાર, ૨૬ બાવીશ પરીવહના સહન કરનાર, ૨૭ મરણથી ડર નહી અઠ્ઠાવીસાએ આયા—રખકપ્પેહિ—અઠ્ઠાવીશ સાધુના આચાર છે તેમાંના પચીસ અધ્યયન આચારાગ સૂત્રમાં છે તથા ત્રણ અધ્યયન નિશીથ સૂત્રમાં છે એગુણ—તીસાએ પાવસુયપ્પસગેહિ—ઓગણત્રીશ પ્રકારના પાપસૂત્ર છે—૧ વ્યતરદેવ કૃત હાસ્યાદિકનો અથ, ૨ રૂધિરાદિક વરસે તેનો અંથ ૩ ગ્રહના આળાના કૂળ લખ્યા હોય તે, ૪ ધરતીકંપના કૂળનું જ્ઞાન બતાવે તે, ૫ શરીરના લક્ષણ સંબંધી અથ, ૬ મસા, તિલકાદિના જ્ઞાનસંબંધી અથ, હાથ પગની રેખા પ્રમુખનું જ્ઞાન બતાવે તે ૮ સ્વરના લક્ષણ સંબંધી અથ, એ આઠ મૂળ તેના પ્રતિ, વાર્તિક, એક એકના ત્રણ ત્રણ ભેદ થાય છે એટલે કુલ ૨૪, ૨૫ ગાધર્વ, ૨૬ નાટક, ૨૭ વાસ્તુવિદ્યાના શાસ્ત્ર, ૨૮ આયુર્વેદ, ૨૯ ધતુર્વેદ એ ઓગણત્રીશ પાપસૂત્ર, તીસાએ મહા—

મોહનીયકુલોદ્ધિ-ત્રીશ પ્રકારના મહામોહનીયના ઠેકાણા છે. (મહા-
મોહનીય કર્મ બાધવાથી જીવ સસારમાં રહ્યો છે.) તે મોહનીય ત્રીશ
પ્રકારથી બાધે તે કહે છે-૧ તસજીવને પાણીમાં ઊભી મારે, ૨ બાળક-
દિકને મોઢે ડુબા દબા મારે, ૩ બાળક વજેરને આળા ચમ વીટીને મારે,
૪ સુદૃઢ પ્રમુખ માથામાં મારે, ૫ પરાપક્ષરી ને ઘણા જીવને આધારભૂત
હોય તેને મારે, ૬ મોટા રાબડેને હથે ૭ છતી શક્તિએ કઠાણ
લોકની સજાળ ન સખે, ૮ ને સાધુ શુદ્ધ ધર્મમાર્ગને વિવે લાગેલો
હોય તેને તેથી બળાકારે બળ કરે. ૯ બિનધર્મનું વાકુ બોલે, ૧૦
જાત્યાવિ મહે કરી જાણાય વજેરને જાણે દે, ૧૧ શુદ્ધ સાધુને આકાર
પાણી ન આપે, ૧૨ ઘણાં હથિયારો જોઈમાં કરે. જ્ઞાનનો માર્ગ ન
પાળે, ૧૪ અધર્મી-પ્રયોજ એટલે મતજન આદિકની સાધના કરે, ૧૫
આરિત્ર લીધા પછી વિષયની વાંછના કરે, ૧૬ પોતે વિજ્ઞાન ન હોય તે
હું બહુ વિદ્વાન છું એમ યોગ જતાવે ૧૭ તપસ્વી ન હોય ને કહે કે
હું તપસ્વી છું, ૧૮ ઘરમાં ઘાલી કેઈને અગ્નિએ બાળે તથા કુમારથી
જુવજીવે. ૧૯ પોતે ખાપ કરી બીજાને માથે નાખે ૨૦ કેઈનું સ્વસ્થ
કામ કારસભામાં જી દે, ૨૧ હંમેશાં ક્રોધ તથા કલેશ કરે. ૨૨ વિશ્વાસ
ઘાત કરે, ૨૩ કેઈ પુરુષથી પ્રીતિ લગાડી તેની જીને લોળવે, ૨૪
પોતે કુવારો નથી ને કુવારો કહે. ૨૫ જેણે પેતાને ધન આદિકે વધાર્યો
તેનું માફું ચિતવે, ૨૬ બ્રહ્મચારી ન હોય ને કહે કે હું બ્રહ્મચારી છું
૨૭ ને ને પ્રતાપે લોકમાં પ્રતિહ થયો હોય મહત્ત્વ પામ્યો હોય તેને
હાનિ કરે, ૨૮ દેશની જોતે શિર ચિત્તા છે તેને હથે ૨૯ કાંઈ દેખતો ન
હોય તો પશુ કપટે કરી કહે કે હું જ્ઞાનમાં દેવતાદિકને પ્રત્યક્ષ દેખું છું
૩૦ દેવને જાવગણે કે દેવ આવેા દેવો કે મને કાંઈ બાપે નહિ, એ ત્રીશ
પ્રકારનું કામ કરે તો મહામોહનીય કર્મ બાધે. ઐગતીસાએસિદ્ધાઈ-
ગુણોદ્ધિ એત્રીશ સિદ્ધ ભગવાનનાં ગુણ કહે છે-પાંચ સહજ ૧ પરિમળ,
૨ વાકે. (નક્કર બોળા.) ૨ ત્રિલેખ, ૪ ચોખ્ખુ, ૫ લાંબુ પાંચ
વલુ-૬ કળો, ૭ લીસો, ૮ રાતો ૬ પીળો, ૧૦ પોળો પાંચ ૧૬
૧૧ ખાટો, ૧૨ ગીઠો, ૧૩ કડવો, ૧૪ કસાપલો ૧૫ લીંબો.
જે ૪૫-૧૬ સુખ, ૧૭ દુર્ગમ આઠ સ્પશ-૧૮ ખરખરો
૧૬ સુહાલો, ૨૦ ઊંચો ૨૧ ટાંચો ૨૨ હળવો, ૨૩ જાણે, ૨૪ લુખો,
૨૫ ચાપડયો, ત્રણ વેદ-૨૬ શ્રી ૨૭ પુરુષ, ૨૮ નપુસક, એમાંનું સિદ્ધને
કાંઈ નથી ૨૯ અશરીરપણુ, ૩૦ અસંગપણુ, ૩૧ યનાવરજીવ

આદિ આઠ કર્મ અપાવ્યાં છે તે કુલ એકત્રીશ સિદ્ધનાં ગુણ ખત્તી-
 સાએ નેગસંગહેદિ-ખત્રીસ પ્રકારના નેગનો સગ્રહ કરવો તે કહે
 છે. ૧ શિષ્ય, આચાર્ય જેવો થાય તેને માટે તેને જ્ઞાન દેવું ૨ પોતાનું
 આચાર્યપણું (જ્ઞાન) તે ખીન્ન આગળ પ્રકાશ કરવું ૩ કંઠણ વખતે પણ
 ધર્મની દૃઢતા મૂકે નહિ ૪ આ લોક પરલોકને વિષે ફળની ધૃષ્ટા રહિત
 તપ કરે. ૫ શિક્ષા મળી તે પ્રમાણે વર્તવું ને નવી ગ્રહણ કરતાં જવું.
 ૬ મમતા ન કરે, ૭ જાનું તપ કરે, ૮ નિર્લોભપણુ રાખે, ૯ પરીષદ
 [ઉપસર્ગ] જીતે ૧૦ સરસ ચિત્ત રાખે ૧૧ શુદ્ધ સંજમ પાળે ૧૨
 સમકિત શુદ્ધ રાખે ૧૩ ચિત્તની સમાધિ રાખે, ૧૪ કપટ રહિત
 આચાર પાળે, ૧૫ વિનય બરાબર કરે, ૧૬ સતોષીપણું, ૧૭ ઐરાગી-
 પણું, ૧૮ કપટ રહિતપણું. ૧૯ શુદ્ધ કરણી ૨૦ સવર ધરે, [પાપને
 રોકે] ૨૧ પોતાના દોષ ટાળે ૨૨ સર્વ વિષયથી વિરકત હોય ૨૩
 મૂળ ગુણ પચ્ચક્ષ્ણાણુ [પહેલાં પાચ] મહાવ્રત પાળે, ૨૪ ઉત્તરગુણ
 પચ્ચક્ષ્ણાણુ [એ સિવાયનાં વ્રત પાળે] ૨૫ ભાવસંહિત કાઉત્સગ્ગ કરે.
 ૨૬ પ્રમાદ રહિત વર્તે, ૨૭ હમેશાં ચારિત્રને વિષે સાવધાન રહે
 ૨૮ ધ્યાન ધરે ૨૯ મરણાત દુઃખ પડયેથી પણ ભય ન પામે. ૩૦ સ્ત્રી
 આદિના સંગને છાંડે, ૩૧ પ્રાયશ્ચિત લે [વિશુદ્ધિ કરે] ૩૨ મરણકાળે
 આરાધના કરે, તેતીસાએ આસાયણાએ-તેત્રીશ પ્રકારની ગુરુની
 અશાતના તે અવિનયને ટાળવો- ૧ ગુરુની આગળ આગળ ચાલે તો
 અવિનય કર્યો, ૨ ગુરુની નેડાનેડ ચાલે ૩ ગુરુને ભરાઈને ચાલે, ૪
 ગુરુને પૂઠ દંધ ઊભો રહે, ૫ ગુરુની નેડાનેડ ઊભો રહે, ૬ ગુરુની
 પૂઠે અડીને ઊભો રહે, ૭ ગુરુની આગળ બેસે. ૮ ગુરુની નેડાનેડ
 બેસે, ૯ ગુરુને અડીને બેસે, ૧૦ ગુરુ પહેલા આચમન લે ૧૧ ગુરુની
 સાથે દિશાએ ગયો હોય અને આવ્યા પછી તે પહેલા ધરિયાવહી
 પડિછમે, ૧૨ કોઈ માણસને ગુરુ ખોલાવવા ચાહે છે તે અગાઉ પોતે
 તે માણસ સાથે વાત કરવા મડી જાય, ૧૩ પોતે સૂતો હોય ને
 જાણતો પણ હોય ને ગુરુ સાદે કરે તો બોલે નહિ, ૧૪ પોતે આહાર
 પાણી લાવ્યો તે પહેલા ગુરુને દેખાડ્યા વિના ખીન્નને દેખાડે,
 ૧૫ પોતે આહાર પાણી લાવ્યો તે પહેલા પોતાના શિષ્યને દેખાડે
 ને પછી પોતાના ગુરુને દેખાડે. ૧૬ પોતે જે લાવ્યો છે તે પહેલાં
 પોતાના શિષ્યને દઈને પછી ગુરુને દે, ૧૭ પોતાનો શિષ્ય
 આહાર પાણી લાવ્યો છે તે ગુરુને પૂછ્યા વિના ખીન્નને આપે. ૧૮
 ગુરુવાદિ સાથે આહાર કરવા બેઠો ને પોતે ઉતાવળો ઉતાવળો

સારૂ સારૂ ખાઈ જાય, ૧૬ શુરુ બોલાવે ને બોલે નહિ ૨૦ શુરુને
 બોલાવ્યા છતાં બેઠો બેઠો હોંકારા કરે પણ જાવી ને જવાબ ન દે, ૨૧
 શુરુ બોલાવે ત્યારે બેરશી બોલે કે શુ કહ્યો છો ? ૨૨ શુરુ કામ કહે તો
 ભલદુ કહે કે તમે કરો ૨૩ શુરુને આકરે વળને બોલાવે ૨૪ શુરુને
 વિરસ્કારે બોલાવી વળન ન માને, ૨૫ શુરુ કયા કહે છે તેમાં આડુ બેઠો કે
 જામ કહ્યો ૨૬ શુરુ કયા કહે છે તેમાં કહે કે, તમે શુ બૂલી ગયા કે ૨૭
 શુરુ ધર્મકયા કહે તેમાં રાજી ન રહે, ૨૮ શુરુનો ધમ કયામા લેક પાકે
 ૨૯ શુરુ ધર્મકયા કહેતા હોય તેમાં પોતે આઠો પડી ભુલ્લુ બતાવે, ૩૦
 શુરુનું વાંકુ બોલે, ૩૧ શુરુની પધારી ન કરી આપે ૩૨ શુરુની પધારી
 પૂરી નાખે, ૩૩ શુરુથી જિંજે આસને બેસે, જો તેનીશ પ્રકરશી આવે તેથી
 શુરુનો અવિનય થાય માટે તેમ કરવું નહિ. અરિહ તામ્બુ આસાયણુએ-
 અરિહ ત દેવની આશાતના કરી હોય જોડે તેના વિષે કાંઈ ખોટું બિ તમ્બુ
 હોય તેનું નિવારણ કરૂ છુ સિદ્ધાણુ આસાયણુએ-સિદ્ધમજવાનની
 આશાતના કરી હોય, તે વિષે કાંઈ ચડેહ આવશે હોય. આચરિયાણુ-
 આસાયણુએ-આચાર્યની આશાતના કરી હોય. ઉવચસાણુ-
 આસાયણુએ ઉવચાચની આશાતના કરી હોય સાદુણુ આસાયણુ-
 એ-સાદુની આશાતના કરી હોય સાદુણીણુ આસાયણુએ-સાધ્વી-
 ની આશાતના કરી હોય. સાવચાણુ આસાયણુએ-સાવકની આશા-
 તના કરી હોય. સાવિચાણુ આસાયણુએ-સાવિકાની આશાતના કરી
 હોય દેવાણુ આસાયણુએ-ચાર જાના દેવતાની મદદા ન આપી
 હોય દેવીણુ આસાયણુએ-દેવતાની દેવીનું મૂડું બેલી આશાતના કરી
 હોય. ઇંદ્રલોગસ્સઆસાયણુએ-જા લોક જે મનુષ્ય વિષ જના થય
 તેની નાસ્તિ કહી આશાતના કરી હોય. પરલોગસ્સઆસાયણુએ-
 પરલોક જે દેવતા નારસીના થય તેની નાસ્તિ કહી, આશાતના કરી હોય
 કેવલીણુ આસાયણુએ-કેવળજ્ઞાનને વિષે શકા આપી તેની આશાતના
 કરી હોય. કેવલીપણ્નસ્સધર્મમસ્સજ્ઞાસાયણુએ-કેવળી પ્રપેઠ
 ધમનું માફુ બોલી તેની આશાતના કરી હોય. સહેવમણુઆસુરસ્સ-
 લોગસ્સ-આસાયણુએ-દેવતા અને મનુષ્ય સહિત જે લોક તેની મદદ
 ન આપી આશાતના કરી હોય સંવપાણુ બૂચ, શુર, સંતાણુ આસાય-
 ણુએ-ભવ, જે પ્રાણ, ચાપતપણુ તથા સત્તા સહિત છે તેની મદદા ન આપી
 આશાતના કરી હોય. કાશસ્સઆસાયણુએ-તણુ કળ નથી જેમ

કહી આશાતના કરી હોય. સુચસ્સઆસાયણાએ—સૂત્ર સિદ્ધાંત વિષે શંકા લાવી આશાતના કરી હોય સુચદેવયાએઆસાયણાએ—સૂત્રદેવ જે તીર્થંકર તેની આશાતના કરી હોય વાયણારિયસ્સઆસાયણાએ—વાયણી આપનાર આચાર્યની આશાતના કરી હોય જ વાઈદ્ય—સૂત્ર આધા પાછાં બણાયા હોય. વચ્ચામેદિય—ઉપયોગ વિના વારંવાર સૂત્ર બણાયેલ હોય હીણુફખર—અક્ષર એછા બોલાણો હોય અચ્ચફખર—અક્ષર અધિક બોલાણો હોય, પયહીણું—પદ એછું બોલાણું હોય. વિણુયહીણું—વિનયરહિત બણ્યો હોય જોગહીણું—ધ્યાન રાખ્યા વિના બણ્યો હોય ધોસહીણું—શુદ્ધ ઉચ્ચાર વિના બણ્યો હોય મુદ્દુદિન્ન—સારૂં જ્ઞાન અવિનીતને બણાવ્યું હોય. દુદ્દુપડિચ્છિય—પ્રમાદસહિત આળસે બણ્યો હોય. અકાલે કચ્ચો સજ્જાએ—કવખતે સજ્જાય કરી હોય. કાલે ન કચ્ચો સજ્જાએ—ખરાખર વખતે સજ્જાય ન કરી હોય. અસજ્જાઈએસજ્જાય—અપવિત્ર સ્થાનકમાં સજ્જાય કરી હોય સજ્જાઈએ ન સજ્જાય—સજ્જાય કરવાને યોગ્ય સ્થાન છે તે સ્થાને સજ્જાય ન કરી હોય. તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કંડ—તે સર્વ ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાજે.

આલોચણા—એક બોલથી ગાંડીને તેત્રીશ બોલ સુધી જે કોઈ બણુવા જોગ જણુતા હશે, આદરવા જોગ આદરતા હશે છાંડવા જોગ છાંડતા હશે, સફળ જન્મ જીવિત કરતા હશે, મુક્તિગામી, હળુકર્મી, સુલભ બોધી, ભવ્ય જીવ, સમતાવત, ધીરજવત લજ્જવત, ધ્યાનવત, તેને ધન્ય છે, તેને સમય સમયની વદણા હોજો મારે જીવે આજના દિવસ સંખ ધી જાણુવા જોગ જણુયા ન હોય, આદરવા જોગ આદર્યા ન હોય, છાંડવા જોગ છાંડ્યા ન હોય, સમકિત સહિત ખાર પ્રત સદેખણા સહિત નવાણું અતિચાર, પાંચ આચાર સંખ ધી એકસો ને વીશ દોષ અતિચાર સંખ ધી, "૧" દ્રવ્યે ૨ પ્રમાદે ૩ અણુભોગે ૪ આતુરતાએ ૫ આપદાએ. ૬ શંકાએ ૭ સહસાકારે ૮ ભયે ૯ ઉપશમભાવે ૧૦ વિષમભાવે. એ દશ પડિસેવણાએ દોષ લાગ્યા હોય તે, સમકાએણું, ફાસિય પાલિય, તીરિય, કીટ્ટિય, સોહિય, સામાઈય, આરાહિય, આણાએ અણુપાલિતા, ભવઈ. મન, વચન, કાયાએ, કરણ, કેટિ ભાગે કરી, કરણ કરાવણ અનુસોદ્ધે કરી, ખડન કરાવ્યો હોય, વિરાધના કરી હોય, દેશથી સર્વથી, દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, વિરાધના કરી હોય, ઉત્સૂત્રે, ઉન્માર્ગે, અકદ્ધે, અકરણીએ, દુષ્ટ ધ્યાને, દુષ્ટ ચિંતવણાએ, અણાચાર આચરવે, અણુવણિક ઇચ્છાએ,

સકલ, વિકલ્ય દીપા હોય આરભ, સમારભ દીપા હોય હાસ્યે, ભયે,
અજ્ઞાને મિથ્યાત્વે, અપતે, પ્રમાદે, કષાયે, અશુભ જોડે કરી, અતિવચ્ચ,
અતિચપળ, દષ્ટિચપળ ભાષાચપળ, આવચપળપણે, અશુદ્ધ ભાવે કરી
આપસ્થાપના, પરઉત્થાપના કરવે અજઘ્યાને, શુદ્ધિપણે, લોહુપતાપણે,
દુષ્ટપણે, મુકપણે, મજાર શુદ્ધિએ કલ કલમકપણે, અવિનયપણે,
અભોગપણે, કામશુદ્ધિ વિષયવિકારપણે, આળસે, આકુટિએ, અધાકુટિએ,
બલુપણે અબલુપણે, ને કાંઈ અતિક્રમ, અતિક્રમ, અતિવ્યાર અણુત્યાર,
સેવા હોય, સેવસેવા હોય સેવતા પ્રત્યે અનુભાષા હોય, ને આલેખ્યા
ન હોય, નિવા ન હોય, પરિક્ષ્યા ન હોય, વિશુદ્ધ કર્યા ન હોય,
પ્રાયશ્ચિત લીધું ન હોય, ને નિવારણ સમી રીતે કર્યું ન હોય એવા
અવિશુદ્ધ આત્મા, સપાપ જોડે કરી આત્માને અસ્થિતની સામે ધર્મ-
આર્યની સામે, સિદ્ધાંતપ્રવચનની સામે, આત્માની સામે, મિત્ર
મિ દુષ્ટક

પાયામુ સૂત્ર.

નમો—નમસ્કાર હોજો. ચાલિવીસાએ—ચાલીસ. તિત્યવશણુ—
તીર્થંકર દેવને. ઉસભાઈમહાવીર—જગભદેવ સ્વામી આદિ મહાવીર
સ્વામી પર્વત. પદ્મજવસણુણુ—સેવા ભક્તિ કરે છું ઈચ્છુમેવ—એવા
નિગ્ધાથ—નિર્મલ (ધન રહિત)નાં. પાવમણુ—પ્રવચન સૂચ્ય—સાચા
અણુત્તર—સર્વથી ઉત્તમ. દેવલિય—દેવળાગનીને કહેલ. પદ્મિપુન્ન—
પ્રતિપૂર્ણ—સ પૂણ નેમાઉમ—આવકારક. સુસુદ્ધ—મરામર શુદ્ધ
સંસ્કરતાણુ—શસ્ત્ર-વહેમને કાપનાર સિદ્ધિમગ્ગ—એવો સિદ્ધ થવાનો
માર્ગ સુત્તિમગ્ગ—(ગુહિત) કમથી મુકવાનો માર્ગ નિવ્વજાણુમગ્ગ—
કર્મનો છેલ્લે આણુવાનો માર્ગ નિવ્વજાણુમગ્ગ—(નિર્વાણ) કર્મ નિવારીને
શીતળ થવાનો માર્ગ અવિતલ—એના વિષે, અવિસાધિ—સરેક રાખવો
નહિ. સંવદુદ્ધખપહીણુમગ્ગ—પ્રવડાં કુળ મટાડવાનો માર્ગ છે
ઈત્ય દિયા છવા—જેને વિષે રહેલા છવ. સિલ્લંતિ—સિદ્ધ થશે
શુભંતિ—જૂઝો સવ બણુયો. સુચ્યતિ—કમથી મુકયો. પરિનિવ્વા-
યતિ—કમ નિવારીને શીતળજૂન થશે. સંવદુદ્ધખાણુ મતકરતિ—
સવ કુખનો અવ કર્યો ત—તે. ધમ્મ—ધમ સમ્મદામિ—
મધુ છ પતિયામિ—પ્રતીતિ આણુ છું રોએમિ—રથવું
પું કોસેમિ—સ્પર્શ કરું છું તે સુજ્જ આણુ છું પાસેમિ—પાડું છું

વર્તુ' છું આણુ'પાલેભિ-વિશેષે પાડું છું. ત-તે ધર્મ-ધર્મ.
 સદ્દત્તો-સદ્દત્તો. પત્તિય'તો-પ્રતીતિ કરતો. શેષ'તો-રૂચવતો ફાસ'તો-
 સ્પર્શ કરતો. પાલ'તો-પારતો આણુપાલ'તો-વિશેષે પારતો. તસ્સ-
 તે. ધર્મસ-ધર્મ કેવલીપન્નત્તસ્સ-કેવળીનો પ્રરૂપેલ તેને અબ્બુ-
 ક્કિઓભિ આરાહણુઓ-આરાધવાને હું ઉવ્વમવંત થયો છું. તત્પર
 થયો છું. વિરઓભિ-હું નિવર્તું છું વિરાહણુઓ-તેની વિરાધના
 કરવાથી અસંજમ-અસંજમ-પાપ પરિયાણુભિ-છાંડું છું. સંજમ-
 સંજમને ઉવસંપન્નભિ-અંગીકાર કરું છું અખંભ-અબ્રહ્મચર્યને
 પરિયાણુભિ-છાંડું છું ખંભ-બ્રહ્મચર્યને. ઉવસંપન્નભિ-
 અંગીકાર કરું છું. અકપ-લેવાનુ અયોગ્ય તે પરિયાણુભિ-છાંડું
 છું. કપ-લેવાનુ યોગ્ય તે. ઉવસંપન્નભિ-અંગીકાર કરું છું.
 અન્નાણુ-અજ્ઞાન, પરિયાણુભિ-છાંડું છું. નાણુ-જ્ઞાન. ઉવસંપ-
 ન્નભિ-અંગીકાર કરું છું અકિરિય-અક્રિય (ખોટી કરણી).
 પરિયાણુભિ-છાંડું છું કિરિય-સુકૃત ઉવસંપન્નભિ-અંગીકાર
 કરું છું. મિચ્છત્ત-મિથ્યાત્વને. પરિયાણુભિ-છાંડું છું સમ્મત્ત-
 સમકિતને ઉવસંપન્નભિ-અંગીકાર કરું છું અબોહિ-દુર્બોધ.
 પરિયાણુભિ-છાંડું છું બોહિ-સુબોધ ઉવસંપન્નભિ-અંગીકાર
 કરું છું અમગ્ગ-ઉન્માર્ગ. પરિયાણુભિ-છાંડું છું મગ્ગ-મોક્ષ
 માર્ગ ઉવસંપન્નભિ-અંગીકાર કરું છું જં સંભરામિ-જે મને
 સાંભરે છે જં ચ ન સંભરામિ-જે મને નથી સાંભરતું જં
 પડિક્કમામિ-જેનું પ્રાયશ્ચિત લીધું છે. જં ચ ન પડિક્કમામિ-
 જેનું પ્રાયશ્ચિત ન લીધું હોય તસ્સ-તે સંવરસ-સર્વ દેવસિયસ-
 દિવસ સંબંધી. કીધેલા-કહેલા અઘઆરસ-અતિચાર પાપનાં.
 પડિક્કમામિ-પ્રાયશ્ચિત કરું છું. નિવારણ કરું છું. સમણોહં-શ્રમણ
 છું સંજય-સંજતિ છું વિરય-સંસારથી વિરકત થયો છું પડિહય-
 હણ્યાં છે-પચ્ચક્ખાય-ખધી કરીને પાવકમ્મો-પાપ કર્મને
 અનિયાણો-નિયાણા રહિત કરણીનું ફળ માગી લેવું નહિ દિઠ્ઠિ-સમકિત
 દૃષ્ટિ. સંપન્નો-સહિત છે. માયા-કપટ મોસો-જૂઠાપણુ વિવ-
 ન્નિઓ-તણ દીધું છે વર્ણ દીધું છે અર્હાહન્નેસુ-જે અદી.
 દીવસસુદેસુ-દ્વીપ સમુદ્ર છે તેને વિષે પન્નરસ કમ્મભુમીસુ-પંદર
 કર્મભૂમિ ક્ષેત્રને વિષે જાવતિ-જેટલા કેઈ-કેઈ સાહૂ-સાધુ રચહરણુ-
 રજોહરણુ જેવી રજ કાઢી શકાય છે ગુરહગ-ગુરહો પડિગ્ગહ-
 પાત્રના. ધારા-ધરણુહાર છે. રાખનાર છે. પચમહવ્વયધારા-

પાંચ મહાવતના ધરનાર છે અદ્યારસસહસ્ત્ર-અદ્યાર હજાર, સીદ્ધિ-
રથધારા-શ્રદ્ધાઅર્થના શ્લોક રૂપી રથના ધારણ કરનાર છે અક્ષબ્ર-
હ્માચાર્યશિષ્યા-અશ્વય છે જેના આચાર અને આશિષ. તે સંવે-તે
સર્વને સિદ્ધિ-મસ્તક નમાવીને. મણુસા-મને કરી મત્સ્યભે-
દ દામિ-મસ્તકે કરી નચ્છ હુ અતિચાર આગેઆ, પશ્ચિમ્યા, નિષ્ઠ,
અર્ચા, નિસદ્ધ થયા, વિશેષે, વિશેષે અરિકત સિદ્ધ, કેવળી, મણુધર,
આચાર, ઉપાધ્યય, સાધુ, સાધ્વી ગુર્વાદિને બુલે બુલે કરી ખમાવું છે

ઇતિ શ્રમણસૂત્ર સમાપ્ત.

પહેલા ખામણા

પહેલા ખામણા પચ્ચમહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે જણવતા તીર્થ-જેવ
નિસજે છે તે જન્ય તીર્થ કર ૨૦ અને ઉત્કૃષ્ટ કોય તે ૧૬૦ તે
સ્વામીના ગુણગામ કરતા જન્ય કમની કોડુ ખપે ઉત્કૃષ્ટે રસ ઉપજે
તે આ જીવ તીર્થ કર નામ ગ્રામ ઉપાજ તે વીશ સ્વામીના નામ કહું
૧ શ્રીસીમધેરસ્વામી, ૨ શ્રીગુણમધરસ્વામી ૩ શ્રીબાહુસ્વામી,
૪ શ્રીસુબાહુસ્વામી, ૫ શ્રીસુભવનાથસ્વામી, ૬ શ્રીમ્મલાતનસ્વામી ૮
શ્રીજનતવીર્યસ્વામી, ૯ શ્રીમુરખસ્વામી ૧૦ શ્રીવિશાખપ્રભસ્વામી,
૧૧ શ્રીવજ્રધરસ્વામી, ૧૨ શ્રીચક્રાનનસ્વામી, ૧૩ શ્રીચક્રબાહુસ્વામી,
૧૪ શ્રી બુદ્ધજેવસ્વામી, ૧૫ શ્રીધર્મધરસ્વામી, ૧૬ શ્રીનેમ્મજસ્વામી,
૧૭ શ્રીવીરસેનસ્વામી, ૧૮ શ્રીમહાભદ્રસ્વામી, ૧૯ શ્રીવજ્રસ્વામી,
૨૦ શ્રી અલિતસેનસ્વામી, તેમને મારી તમારી સમય સમયની વડના
હજે. તે સ્વામી કેવા છે? માત્ર તમારા મનની વાત બાંધી દેખી રહ્યા
છે, પ્રત્યક્ષની વાત બાંધી દેખી રહ્યા છે, સમય સમયની વાત બાંધી
દેખી રહ્યા છે, ચોંટ રાજ દોષ હસ્તામલકવત બાંધી દેખી રહ્યા છે,
અનત જ્ઞાન છે અનત કર્મ છે, અનત આશિષ છે, અનત તપ છે
અનત પીરજ છે, અનત વીર્ય છે, ખડે શુભે કરી સદિત છે, ધ્યાનીય
અતિશયે કરી નિસજમાન છે, પાત્રીય પ્રકારની સત્યવચન બાંધી શુભે
કરી સદિત છે, એક હજારને અષ્ટ ઉત્તમ લક્ષણે કરી સદિત છે, અદ્યાર
દોષ સદિત છે બાર શુભે કરી સદિત છે આર કમ પનપાત્રીયા ક્ષય કર્યા
છે, બાંધીના ચાર કર્મ પાતળા પાકયા છે મુકિત જવાના કામી યકા વિચરે
છે જન્યજન્ય સદેહ જાગે છે, સભેગી, સચારી, કેવળજ્ઞાની, કેવળધ્યાની,

યથાખ્યાત ચારિત્રના ધારણહાર છે, ક્ષાયક સમકિત, શુકલધ્યાન, શુકલ-
લેશ્યા, શુભધ્યાન, શુભજોગ, ચોસઠ ઇંદ્રના પૂજનિક, વંદનિક, અર્ચનિક
છે, પડિતવાર્ધ આદિ અનત ગુણે કરી સહિત છે ધન્ય તે સ્વામી-
નાથ ગામ, નગર, રાયહાણી, પુરપાટણ, એક ગામથી બીજે ગામ વિહાર
કરતા હશે ત્યા જિનેદ્રદેવ રૂપી સૂર્ય આગળ ચાલે તે વાંસે ગણધર
ચાલે, તે વાંસે શેષ સાધુ ચાલે, સ્વામી પગ ધરે ત્યા લાખ પાંખડીનું
પદ્મ કમળ-કૂલ થઈ આવે, પાછો પગ ઉપાડે ત્યારે વિસરાળ થઈ જાય,
નદી-નાળાં આવે ત્યાં પાજ બધામ જાય, કાંટા સમે મુખે હોય તે ઉંધે
મુખે થઈ જાય. સ્વામીજી હજારો ગાઉનો વિહાર કરી બાગ બગીચામાં
વનપાળની આજ્ઞા લઈ સમોસરે, ત્યાંથી પચીશ પચીશ જોજનમાં માર નહિ,
મરકી નહિ, સ્વચક્ર પરચક્રના ભય નહિ, સાત પ્રકારની ભીતિ માત્ર રહે
નહિ, આઝું મિથ્યાત્વ હોય ત્યા ત્રગડા ગઢની રચના થઈ આવે, રૂપાનો ગઢ ને
સોનાના કાંગરા, સોનાનો ગઢ ને રત્નના કાંગરા, રત્નનો ગઢ અને મણિ-
રત્નના કાંગરા, ચાર દિશાએ ચાર ચાર દરવાજા થઈ આવે, એક એક દરવાજે
વીશ વીશ હજાર પગથિયાં થઈ આવે, સમોસરણને મધ્ય ભાગે સ્ફટિક
રત્નનું સિંહાસન થઈ આવે, બારગણ અશોકવૃક્ષ થઈ આવે, અબોડાને
ઠેકાણે ભામડળ થઈ આવે, ઉપર ચોવીસ જોડા ચામરના થઈ આવે,
વનપાળ જઈ રાજદિને વધામણી આપે, બાર પ્રકારની પ્રખટા વખાણુ-
વાણી સામળે, સૌ સૌની ભાષામાં સૌ સમજી જાય, કોઈને શકા ઉપજે
નહિ ભવનપતિ અને તેની દેવી, વાણુવ્યતર અને તેની દેવી,
જ્યોતિષી અને તેની દેવી, વૈમાનિક અને તેની દેવી, મનુષ્ય અને
મનુષ્યણી, તિર્યચ અને તિર્યચણી એ બાર જાતની પ્રખટા વખાણુવાણી
સાંભળતાં કોઈ કોઈનું વેર ઉલ્લસે નહિ ધન્ય તે મહારાજ, જ્યા દેશના
દેતા થકા વિચરતા હશે ત્યા રાઈસર, તલવર, માડબિઅ, કોડબિઅ,
શેઠ, સેનાપતિ, ગાથાપતિ, સ્વામીની દેશના સામળો કર્ણ પવિત્ર કરતા
હશે, દર્શન દેહાર કરી નેત્ર પવિત્ર કરતા હશે, અશનાદિક ચૌદ પ્રકારનું
ઘાન દઈ કર પવિત્ર કરતા હશે, તેને ધન્ય છે. સ્વામીનાથ, તમે પંચ
મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે બિરાજો છો, હું અપરાધી, દીનકિકર, ગુણહીન,
અહીં બેઠો છું તમારા જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર, તપ સંબધી અવિનય
આશાતના, અભકિત, અપરાધ કર્યો હોય તો મન વચન કાયાએ કરી
હાથ જોડી મસ્તક નમાવી બુજે બુજે કરી ખમાવું છું (તિદ્ધુત્તાને પાઠ
ત્રણ વાર કહેવો).

બીજા ખામણા.

બીજા ખામણા જનતા સિદ્ધ ભગવતને કરે છુ તે ભગવતના શુભશામ કરતાં જનન્ય કર્મની મોટા ખર્ચે, ઉત્કૃષ્ટે. રસ ઉપજે તે આ છવ વીધ કર નામ જોત્ર ઉપાત્તે

આ જોવીશીનાં નામ કરું છુ-૧ શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી, ૨ શ્રી અશ્વિતનાથસ્વામી ૩ શ્રી સભવનાથસ્વામી, ૪ શ્રી અભિનંદન સ્વામી, ૫ શ્રી સુમતિનાથસ્વામી, ૬ શ્રી પદ્મભસ્વામી, ૭ શ્રી મુપાસ્વનાથસ્વામી, ૮ શ્રી વદ્રમભસ્વામી, ૯ શ્રી સુવિધિનાથસ્વામી, ૧૦ શ્રી શીતળનાથસ્વામી, ૧૧ શ્રી શ્રેવાસનાથસ્વામી ૧૨ શ્રી વાસુપ્રભસ્વામી, ૧૩ શ્રી વિમળનાથસ્વામી, ૧૪ શ્રી જન તનાથસ્વામી, ૧૫ શ્રી ધર્મનાથસ્વામી, ૧૬ શ્રી શક્તિનાથસ્વામી, ૧૭ શ્રી મુનુનાથસ્વામી, ૧૮ શ્રી જ્ઞાનાથસ્વામી ૧૯ શ્રી મહિલાનાથસ્વામી, ૨૦ શ્રી મુનિસુવતસ્વામી, ૨૧ શ્રી નમિનાથસ્વામી, ૨૨ શ્રી નેમનાથસ્વામી, ૨૩ શ્રી પાત્રનાથસ્વામી ૨૪ શ્રી મહાવીરસ્વામી, આ જોવીશી, જન ત જોવીશી ૫૬૨ લેહે સીકી, ખૂલી, આઠ કર્મ ક્ષય કરી શેષ પદાર્થ છે આઠ કર્મ તે કયા ? ૧ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ કર્મનાવરણીય, ૩ વેદનીય, ૪ મોહનીય, ૫ આયુષ્ય, ૬ નામ, ૭ જોત્ર, ૮ અવશ્ય. જે આઠ કર્મ ક્ષય કરી મુક્તિ શિલાએ પહેાધ્યા છે મુક્તિશિલા ક્યા છે ? સમપૂર્ણીથી સાતસે નેવું જોજન જિવપણે તારામ કળ આવે. ત્યાંથી કયા જોજન જિવપણે સુપંતું વિમાન છે, ત્યાંથી જોશી જોજન જિવપણે વદ્રમાનું વિમાન છે, તે ઉપર ચાર જોજન જિવપણે નક્ષત્રના વિમાન છે, ત્યાંથી ચાર જોજન જિવપણે મુખને તારા છે તે ઉપર ત્રણ જોજન જિવપણે શકનો તારા છે તે ઉપર ત્રણ જોજન જિવપણે બૃહસ્પતિનો તારા છે ત્યાંથી ત્રણ જોજન જિવપણે મ જળનો તારા છે ત્યાંથી ત્રણ જોજન જિવપણે યનિશ્ચરનો તારા છે એમ નવસે જોજન લખી જ્યોતિષચક્ર છે. તે ઉપરાંત અસખ્યાતા જોજન કોલકોટી જિવપણે પહેલા મુખમ નામે અને બીજે ધ્યાન નામે દેવલોક છે એકેક અર્ધ વદ્રમાને આકાર છે જે મળી પૂર્ણ વદ્રમાને આકાર છે પહેલામાં બત્રીશ લાખ વિમાન છે બીજામાં અસૂવીશ લાખ વિમાન છે. ત્યાંથી અસખ્યાતા જોજન ઉપર ત્રીજે સનકુમાર અને ચોથા માર્દેક જે બે દેવલોક છે એકેક અર્ધ વદ્રમાને આકાર છે જે મળી પૂર્ણ વદ્રમાને આકાર છે ત્રીજામાં બાર લાખ અને ચોથામાં આઠ લાખ વિમાન છે તે ઉપર અસખ્યાતા જોજન ઉપર પાંચમી

બ્રહ્મલોક દેવલોક છે એકલો પૂર્ણચંદ્રમાને આકાર છે, તેમાં ચાર લાખ વિમાન છે. તેથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર છઠ્ઠો લાંતક દેવલોક છે. એકલો પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકાર છે, તેમાં પચાસ હજાર વિમાન છે. ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર સાતમો મહાશુક દેવલોક છે એકલો પૂર્ણ-ચંદ્રમાને આકાર છે, તેમાં ચાલીસ હજાર વિમાન છે ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર આઠમો સહસ્ત્રાર દેવલોક છે, એકલો પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકાર છે, તેમાં છ હજાર વિમાન છે ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર નવમો આણુત અને દશમો આણુત એ બે દેવલોક જોડાજોડ છે, એકેકે અર્ધ ચંદ્રમાને આકાર છે, બે મળી પૂર્ણચંદ્રમાને આકાર છે, બેમાં મળીને ચારસો વિમાન છે, ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર અગ્યારમો આરણુ અને બારમો અચ્યુચ દેવલોક છે, એ બે જોડાજોડ છે, એકેકે અર્ધ ચંદ્રમાને આકાર છે, બે મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકાર છે, બેમાં મળીને ત્રણસો વિમાન છે ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર નવ ઐવે-ચક છે. તેના-નામ ભદ્રે, સુભદ્રે, સુભાણુસે, પિપ્પલસણુ, સુદંસણુ, આમોહિ, સુપરિખદ્રે, જસોધરે, તેની ત્રણ ત્રિક છે તેમાં પહેલી ત્રિકમાં એકસો અગિયાર વિમાન છે, બીજી ત્રિકમાં એકસો સાત વિમાન છે, અને ત્રીજી ત્રિકમાં એકસો વિમાન છે ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન જોચપણુ પાંચ અનુત્તર વિમાન છે, તેના નામ-વિજય, વિજયંત, જયંત, અપરાજિત, સર્વાર્થસિદ્ધ તે સર્વાર્થસિદ્ધ મહાવિમાનની ધ્વજ થકી બાર જોજન જોચપણુ મુક્તિશિલા છે તે મુક્તિશિલા કેવી છે ? પિસ્તાલીસ લાખ જોજનની લાંબી પહોળી છે, મધ્યે આઠ જોજનની જાડી છે, ઉતરતા છેડે માંખીની પાંખથકી પાતળી છે, જોજળી, ગોખીર, શંખ, ચંદ્ર, અકરત્ત રૂપાનો પટ, મોતીના હાર, ખીરસાગરના પાણી-થકી પણ અધિક જોજળી છે તે સિદ્ધશિલા ઉપર જોચપણુ એક જોજન તેના છેલ્લા ગાઉના છઠ્ઠા ભાગને વિષે સિદ્ધભગવતજી ખિરાજી રહ્યા છે. તે સ્વામી કેવા છે ? અર્જુન અગધે, અરસે, અક્ષસે, અમૂર્તિ, અવિ-નાશી, ભૂખ નહિ, દુઃખ નહિ, રોગ નહિ, શોક નહિ, જન્મ નહિ, જરા નહિ, મરણ નહિ, કાયા નહિ, કર્મ નહિ, અનંત અનંત સુખની લહેરમાં ખિરાજી રહ્યા છે. તમે સ્વામી ત્યાં ખિરાજો છો, હું અહીં બેઠો છું. તમારા જ્ઞાન, દર્શન સળધી અવિનય, આશાતના, અભકિત, અપરાધ કર્યો હોય તો મન, વચન, કાયાએ કરી હાથ જોડી મસ્તક નમાવી બુજે બુજે કરી ખમાવુ છું. (તિક્કણુત્તોનો પાઠ ત્રણ વખત કહેવો).

ત્રીજી આમણા.

ત્રીજી આમણા પચમહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે જણવતા કેવળી ભગવાન જિજ્ઞાસે છે, તે જન્ય ને કોઈ કેવળી ઉત્કૃષ્ટા નવ કોઈ કેવળી, તે સ્વામી કેવા છે? મારા તમારા મનની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, ધન્યની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, સમય સમયની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, ચોક્કસ રાજકોટ હસ્તમલકવત જાણી દેખી રહ્યા છે જન ત જ્ઞાન છે, જન ત ઈશન છે જન ત ચારિત્ર છે, જન ત તપ છે જન ત વીર્ય છે જન ત ધીરજ છે, બંદે ગુણે કરી સહિત છે, ચાર કમ પનધાતી ક્ષય કર્યા છે ચાર કમ પાતળા પાક્યા છે, સુકિત જવાબ કરી યકા વિચર છે ભવ્ય છવના સદેહ ભાગે છે સુનેખી સશરીરી, કેવળજ્ઞાની કેવળજ્ઞાની જ મયાખ્યાત ચારિત્રના ધરણદાર છે, ક્ષયક સમકિત શુકલધ્યાન, શુકલસેરવા, શુભધ્યાન, શુભભોજ પઠિતવીર્ય જે આદિ જન ત ગુણે કરી સહિત છે ધન્ય તે સ્વામી, ગામ, નગર રાજકોટી, જ્યાં જ્યાં સ્વામી રેશના રતા યકા વિચરતા હશે ત્યાં રાક્ષસ તલવર, માઠાંબિય, કોઠાંબિય ચોક, સેનાપતિ આચાપતિ, સ્વામીની રેશના સાક્ષી કણું પવિત્ર કરતા હશે, અશનાદિક ચોક્કસ પ્રકરણ દાન દાં કર પવિત્ર કરતા હશે, તેને ધન્ય છે, સ્વામીનાથ, તમે પચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે જિજ્ઞાસે છે, હું અપરાધી, દીન કી કર ગુણદીન જાણી બેઠો છું તમારું જ્ઞાન, ઈશન, ચારિત્ર, તપ સુખથી અવિનય, આશાતના અભક્તિ, અપરાધ કર્યો હોય તો મન, વચન, કાયાએ કરી હાય જોડી મસ્તક નમાવી જુલો જુલો કરી ખમાવું છું (વિક્ષુતોને પાક તણવાર કહેવો.)

ચોથા આમણા.

ચોથા આમણા ગણધરણ, આચાર્યજી ઉપાધ્યાયજીને કહું છું ગણધરણ ભાવન ગુણે કરી સહિત છે આચાર્યજી છત્રીસ ગુણે કરી સહિત જ ઉપાધ્યાયજી પચીસ ગુણે કરી સહિત છે. મારા તમારા ધર્મગુરુ ધર્મ આચાર્ય ધર્મ ઉપદેશના દાતા, મહાપુરુષ, પઠિતરાજ, મુનિરાજ ગીતાઈ બહુસુત્રી સૂત્રચિદ્વાતાના પારખામી, તરણ તારણ, તારણીનાવસમાન સહેરી જહાજ સમાન, કંપવૃક્ષ સમાન જિનસાસનના શણગાર ધર્મના નાયક, સચના ગુપ્તી તથા નાયક, જોવી અનેક ઉપમાએ કરી જિજ્ઞાસમાન પૂજ્યજી, સાહેબજી શ્રી (જે હાય તેમનાં નામ બોલવા.)

.સ્વામી આદિ દઈને સાધુ-સાધ્વી આલોવી, પડિછમી, નિન્દી, નિ શલ્ય થઈ પ્રાચે, દેવગનિએ પધાર્યા છે, તેમનો ઘણો ઉપકાર છે આજ વર્તમાનકાળે, તરણ તારણ, તારણી નાવ સમાન, રત્નચિંતામણી સમાન, પાર્શ્વમણિ સમાન, જિનશાસનના શણગાર, સર્વે સાધુજના ગુણે કરી બિરાજમાન પૂજ્યજી સાહેબજી શ્રી (જે હોય તેમનાં નામ લેવાં)

...સ્વામી આદિ દઈ ને સાધુ સાધ્વી વિચરે છે સ્વામી કેવા છે ? પાંચ મહાવ્રતના પાલનહાર, પાંચ સમિતિએ અને ત્રણ ગુપ્તિએ સહિત, છકાયના પિયેર છકાયના નાથ, સાત બચના ટાળણહાર, આઠ મદના ગાળણહાર, નવ વાડ વિશુદ્ધ પ્રહ્લયર્યાના પાળણહાર, દશવિધ યતિધર્મના અજવાળિક છે, બાર ભેદે તપાસ્યાના કરણહાર છે, સત્તર ભેદે સજમના ધરણહાર છે, બાવીસ પરીસહના જીતણહાર છે, સત્તાવીશ સાધુના ગુણે કરી સહિત છે, બેતાળીશ, સુડતાળીશ તથા છન્તુ દોષ રહિત આહાર પાણીના લેનાર છે, બાવન અનાચરણના ટાળણહાર છે, સચેતના ત્યાગી, અચેતના ભોગી, કચનકામિનીના ત્યાગી, માયા મમતાના ત્યાગી, સમતાના સાગર, દયાના આગર આદિ, અનેક ગુણે કરી સહિત છે ધન્ય મહારાજા તમે ગામ, નગર, પુરપાટણને વિષે બિરાજો છો, હું અપરાધી દીનકંકર ગુણહીન અહીં બેઠો છું, તમારા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપસ બધી અવિનય આશાતના, અભક્તિ, અપરાધ કયો હોય તો મન, વચન, કાયાએ કરી હાથ ભેડી ભુજો ભુજો કરી ખમાવુ છું (તિક્ષ્ણુતોનો પાઠ ત્રણ વાર કહેવો)

. . .

પાંચમા ખામણા.

પાંચમા ખામણા પાંચ ભરત, પાંચ ઈરવત ને પાંચ મહાવિદેહ, અઢીઢીપ ક્ષેત્રને વિષે જે સાધુ સાધ્વી બિરાજે છે તે જઘન્ય બે હબ્બર કોડ સાધુ સાધ્વી, ઉત્કૃષ્ટ હોય તો નવ હબ્બર કોડ સાધુ સાધ્વી, તેમને મારી સમય સમયની વદણા હોજો તે સ્વામી કેવા છે? પચમહાવ્રતના પાળણહાર છે પાંચ સમિતિએ સમિતા, ત્રણ ગુપ્તિએ ગુપ્તા, છ કાયના પિયેર, છ કાયના નાથ, સાત બચના ટાળણહાર, આઠ મદના ગાળણહાર, નવ વાડ વિશુદ્ધ પ્રહ્લયર્યાના પાળણહાર છે, દશવિધ યતિધર્મના અજવાળિક છે, બાર ભેદે તપાસ્યાના કરણહાર છે સત્તર ભેદે સજમના ધરણહાર છે, બાવીશ પરી સહના જીતણહાર છે, સત્તાવીશ સાધુજના ગુણે કરી સહિત છે, બેતાલીશ

મુહુર્તાલીય તથા છત્ર દોષ સહિત આહાર પાણીના લેનાર છે, જાવન
જનાચરણના ટાળણહાર છે, સચેતના ત્યાગી, અચેતના ભોગી, કન્ય
કમિનીના ત્યાગી, માયા મમતાના ત્યાગી, સમતાના સાગર ક્યાના
આગર, આદિ અનેક ગુણે કરી સહિત છે મન્ય મહારાજ । તમે આમ
નગર પુરપાટણને વિષે બિરાજો છો. હું અપરાધી દીનકંઠ, બુલ્બલીત
અહીં ઠેકા છે તમારા જ્ઞાન, દર્શન, આસ્ત્ર, તપ સભાષી અવિનય,
આશાતના, અભક્તિ અપરાધ કર્યો હોય તો મન, વચન, કથાએ કરી
હાથ ભેદી મસ્તક નમાવી શુભે શુભે કરી ખમાવું છું (સાધુને ખમાવણ)
(વિક્ષુત્તોને પાઠ ત્રણ વાર કહેવો)

છઠ્ઠા ખામણુ

છઠ્ઠા ખામણુ અલીદ્વીપમહાદેવ સંખ્યાતા, અલીદ્વીપ બહાર અસંખ્યાતા
આવક, આવિકાને કરે હું તે આવકલ કેવા છે । કૃષી, તમથી, ફાને શિયળે,
તપે ભાવે, ગુણે કરી અધિક છે જે વખત આવસ્યક પ્રતિક્રમણ કરનાર છે.
મહિનામાં છ પોષાના કરનાર છે સમકિત સહિત બાર મનધારી, અગ્રિયાર
પદિમાના સેવણહાર છે એવ અણવ આદિ નવ વસ્તુના અણુનાર છે, ત્રણ
મનોરથના ચિતવનાર છે એકવીશ આવકને ગુણે કરી સહિત છે દ્વલજા
પાતળા એવની ક્યાના અણુનાર છે, પરધન પથ્થર બરેબર લેજે છે પરભી
માતા, ભૈન બરાબર લેજે છે દંધર્મી પ્રિયધર્મી, દેવતાના ક્યાવ્યા ક્યે નહિ
એવા છે, ધર્મનાર ગ હાહાકારની મિજાજને લાગે છે એવા આવક, આવિકા,
સવર પોષા, પ્રતિક્રમણમાં બિરાજતાં હશે તેમને અજ્ઞતા દિવસ સભાષી
અવિનય આશાતના કરી હોય તો શુભે શુભે કરી ખમાવું છું

સાધુ સાધ્વીને વાંકું છું, આવક આવિકાને ખમાવું છું સમકિતદષ્ટિ
એવને ખમાવું છું, ઉપકારી બાઈ ભાઈને ખમાવું છું ચેતસી લક્ષ એવા
ભૈનના એવને ખમાવું છું, સાત લાખ પુણ્યક્રમ સાત લાખ અપક્રમ, સાત
લાખ તેડકામ, સાત લાખ વાણિકામ, દશ લાખ પ્રત્યેક વનસ્પતિકામ, બીક
લાખ સાધારણ વનસ્પતિકામ, બે લાખ બેઠદ્રિય, બે લાખ તેઠદ્રિય, બે લાખ
ચૌદદ્રિય, આર લાખ નારદી, આર લાખ દેવતા, બાર લાખ તિર્થંક પંચદ્રિય
બીક લાખ મનુષ્યની જાતિ, એ ચારાશી લક્ષ એવા ભૈનના એવને હાલતાં

કથારે પરિચય છાંદિય. ૨ કથારે દીકા અર્થશ કથારે ત્ર અર્થ કરીય.

ચાલતાં, ઊઠતાં, બેસતાં, જાણતાં, અજાણતાં, હણ્યા હોય, હણાવ્યા હોય, હેઠા હોય, લેઠા હોય, પરિતાપના. કિલામના ઉપજાવી હોય તો અનતા સિદ્ધ કેવળીની સાથે મિચ્છા મિ દુકકડં

ખામેમિ-ખમાવું છું. સવ્વે જીવ્યા-સર્વ જીવને. સવ્વે જીવા વિ-સર્વ જીવ. ખમતુ મે-મારો અપરાધ ક્ષમા કરજો મિત્તિ-મિત્રાઈ છે મે-મારે. સવ્વ ભૂએસુ-સર્વ જીવ સાથે વેર-વેર-દુશ્મનાઈ. મજ્ઝં-મારે. ન કેણુઈ-કોઈ સાથે નથી એવમહં-એ પ્રકારે હું. આલોઈયં-કહું છું. નિદિયં-નિંદા કરું છું. ખોટું કીધું તેની ગરહિય-ગરહા કરૂં છું દુગછિયં-ખોટું કીધું એમ કહું છું. સવં-સર્વ પાપ, તિવિહોણું-ત્રણ પ્રકારે મન વચન કાયાએ કરી. પડિકકંતો-પ્રાપચ્ચિત કરૂં છું. વંદામિ-નમસ્કાર કરૂં છું જિણુ-ચઉવીસં-ચોવીસ જિન-તીર્થ કરને

ઈતિ અતિચાર આલોવ્યા પડિક્કમ્યા, નિંદા, નિઃશય થયા, વિશેષે વિશેષે અરહિત, સિદ્ધ, કેવળી, ગણધર, આચાર્યજી, સાધુ, સાધ્વી, ગુરુ આદિને બુજો બુજો કરી ખમાવ્યા છે.

(આ ઠેકાણે “ઈચ્છામિ ખમાસમણો” એ વખત પૂરું કહેવું).

એમ દિવસ, રાત, પખખી, ચૌમાસી અને સવતસરી સંખધી, મૂલગુણ, ઉત્તરગુણ, દ્રવ્યે, ભાવે, નિશ્ચયે, વ્યવહારે, સામાન્યપણે વિશેષપણે, રમણપણે, ખોછું, અધિક, વિપરીત સ્થાપ્યું હોય, માન્યું હોય, પ્રજ્ઞ્યું હોય, અજાણપણે, સંશયપણે, અવતીપણે, ઓઘસંજાએ ગાડરીઆ પ્રવાહપણે, અણસમજણપણે, આચર્યું હોય, ઇચ્છા, વાછા, મૂર્છાભાવે જે શુભ અને શુદ્ધ આચરણ-કરણી અસાર કરી હોય, તુચ્છ કરી હોય, શુભાવી હોય, સસાર-વૃદ્ધિ કારણે જીવને જોડયા હોય, તે મારા પૂર્વના આકર્ષણ સુદર્ભાત, મારા સર્વે પાપ ફળરૂપ સાવધ મિથ્યા-નિષ્કળ હોજો, એવી રીતે દિવસ અને રાત સંખધી અતિચારના દોષ પડિક્કમણ કરીને, આલોચણ, નિદણ કરીને પૂજનિક, અર્ચનિક, વદનિક, જીવને ભક્તિસહિત વદણા કરીને, સર્વ પ્રાણ, જીવ, ભૂતને ખમત ખામણા કરીને, ચિત્ત ઉપશાત કરીને, વિરુદ્ધ ભાવ મટાડીને, નિજભાવ ઋદ્ધિ સંભાળીને, અસત્યપણ, બ્રાતિપણ, ડોલપણ, ભેગસ ભેગપણ, નિરાકરણ કરીને મૂળગુણ, ઉત્તરગુણના પચ્ચક્કખાણની તજવીજ કરીને, મતનાં છિદ્રો રોકીને, આશ્રવ રૂધીને, કષાયપણું ટાળીને, વિશુદ્ધપણુ કરવાને હવે શરીરની મમતા કાઢક ત્યાગ કરવારૂપ, કાઈક વોસિરાવવારૂપ, પાંચે આવશ્યક

અતિઆર વિશુદ્ધ નિમિત્તો અગ્રરીરી, અભોગી પદ આત્માનું સભાગીને
 દેહ મૂર્તિ ત્યાં કરવારૂપ, પ્રાયશ્ચિત વ્યવહારરૂપ પાંચમો આવશ્યક કરવો.
 સામયિક ૧ અઠવીસતથો [લોગસ્સ] ૨, વદ્ધ્યા ૩, પડિકમલ
 ૪ એ ચાર આવશ્યક પૂરા થયા ને પાંચમા આવશ્યકની આજ્ઞા લેવી.

પાંચમો આવશ્યક

દેવસી-દિવસ સબધી. પાશ્ચાત્-પાપ. વિશુદ્ધનાથ-વિશુદ્ધ
 કરવા માટે. કરેમિ-હું કરું છું કાઉસ્સગ્ગ-સ્થિર ક્ષયા રાખવાનું
 (આ ઠેકાણે નવકાર, કરેમિ બેતે, ઇષ્ઠમિદ્ધમિ કાઉસ્સગ્ગ તથા
 તારસઉત્તરિયા પાઠ કહીને આર લોગસ્સનો અથવા ધમ ધ્યાનનો કાઉ-સગ
 નિત્ય પ્રત્યે કરવો. પાખી પડિકમલે આઠ લોગસ્સનો અઠીસાસી
 પડિકમલે જ્યાર લોગસ્સનો અને સવત્સરી પડિકમલે વીસ લોગસ્સનો
 કાઉસ્સગ્ગ કરવો અને એક નવકાર કહી કાઉસ્સગ્ગ ચારવો. પછી
 (લોગસ્સ એક સપૂણ ભેલવો.)

(આ ઠેકાણે ઇષ્ઠમિ અમાસમલો બે વખત કહેવું)

સામયિક ૧ અઠવીસતથો ૨, વદ્ધ્યા ૩ પડિકમલ ૪, કાઉ-
 સગ્ગ ૫, એ પાંચ આવશ્યક પૂરા થયા એ પાંચ આવશ્યક ચાર
 તીર્થને અવશ્યમેવ કરવા રૂપ અતીત કાલનું કૃત્ય, આલોવી પડિકમની
 નિહી, બકલિ કરી, વર્તમાનકાળનો આશ્રવ રૂપી, સવર કરીને, હવે
 આગામી કાળસબધી અનાદિ કાળનો આકાર લેવા રૂપ આત્માને પુરૂષ
 મૂર્તિ, સસા, અભિગ્રાયા વણી છે, તે મોટું કલક છે અને અણાકારી,
 નિરાશી, નિરાશ બી, નિષ્કલકી નિરાશવી નિસગીર્વ, નિમળ, નિવશ્ચક
 અકળ, અમર્ય અગોચર, અગાધ સુલક્ષણાપણુ આત્માનું આવરણ,
 તેને નિવારણ કરવા સાધન કરણરૂપ, પચ્ચક્ષણુ વચાશકિત, અઠીવિધ
 આકાર ત્યાગરૂપ, પચ્ચક્ષણુ કરણરૂપ છઠ્ઠો આવશ્યક કરવો

છઠ્ઠો આવશ્યક

ધારણા પ્રમાણે અઠીવિધારનાં પચ્ચક્ષણુ કરવા, તે નીચે મુજબ
 અઠીવિધ પિચ્ચાહાર-ચાર પ્રકારના આકાર અસ્યણુ-અન્ન, પાણુ -

પાણી ખાઈમિ-મેવાદિ, સાઈમિ-મુખવાસ અન્નથાણાભોગેણું-
અન્નણતાં મુખમા કાંઈ વસ્તુ ઘલાષ જાય તેની માફી, સહસાગારેણું-
ખળાત્કારે મોઢામા કાંઈ નાખે તેની માફી. વોસિરામિ-તણુ છું.

સામાયિક ૧, ચણવીસથો ૨, વંદના ૩, પડિક્કમણું ૪, કાઉ-
સ્સગ ૫, ને પચ્ચક્ખાણુ ૬, તેને વિષે વીતરાગદેવની આજ્ઞામાં કાનો,
માત્ર, મી ડી, પદ, અક્ષર, ગાથા, સૂત્ર, ઓછુ, અધિક વિપરીત કહેવાણુ
હોય ને જાણતાં અન્નણતાં કાંઈ દોષ લાગ્યો હોય તે મિચ્છા મિ દુક્કડં.

મિચ્છાત્વનુ પડિક્કમણુ, અવતનુ પડિક્કમણું, કયાયનું પડિક્કમણું,
પ્રમાદનુ પડિક્કમણું, અશુભજ્ઞેગનું પડિક્કમણું, ખ્યાશી બોલનુ પડિ-
કકમણુ એ પ્રતિકમણુ વિષે અતિકમ, વ્યતિકમ, અતિચાર, અણાચાર,
જાણતા અન્નણતા કાંઈ દોષ લાગ્યો હોય તે મિચ્છા મિ દુક્કડં.

ગયા કાળનું પડિકકમણું, વર્તમાનકાળનો સવર, આવતા કાળના
પચ્ચક્ખાણુ, કરેમિ મગલ, મહામંગલ, થયથૂઈમગલ, અહી ત્રણુ
નમોત્યુણુ કહેવાં

પ્રતિકમણુમાં લાગતા દોષના ૧૨૪ પ્રકાર.

નવાણું અતિચારમાંથી જ્ઞાનના ૧૪ અતિચાર વર્ણને ખાકીના ૮૫
રજા તે તથા જ્ઞાનના ૮ આચાર તે-૧ ખત્રીશ અસજ્જાય ટાળી વખતસર
બણવું, ૨ વિનય સહિત બણવું, ૩ જ્ઞાનનો સત્કાર કરી બણવું, ૪ ઉપ-
ધાન સહિત બણવું, (સૂત્ર બણવાને માટે જે જે તપ કરવું કહ્યું છે તે તે
કરીને) ૫ ઉપકારીનો ગુણ બૂલવો નહિ, ૬ શુદ્ધ ઉચ્ચાર સહિત બણવું
૭ અર્થ સહિત બણવું, ૮ પાઠ, અર્થ વગેરે શુદ્ધ બણવું તથા સમકિતના
૮ આચાર તે-૧ જૈનમતને વિષે શકા ન રાખવી, ૨ અન્યમતની વાચ્છના
ન કરવી, ૩ કરણીના ક્ષણનો સદેહ ન રાખવો. ૪ અન્યમતનો આડખર દેખી
મુંઝાવું નહિ, ૫ ઉપકારીના ગુણ દીપાવવા, ૬ સમકિતથી પડતા જીવને
સ્થિર કરવા, ૭ ચારે તીર્થનો વાતસલ્યતા કરવી, ૮ જૈનમાર્ગનો મહિમા
નિરવધપણે પ્રકાશવો તથા ચારિત્રના ૮ આચાર, તે ૩ શુદ્ધિ અને ૫ સમિતિ
એટલે ૧૦૯ તથા ખાર અવત તે-૫ મહાવત, ૫ ઇદ્રિય, ૧ રાત્રીભોજન,

૨ મન, એ બાર તથા વીર્યાના ૩ આચાર તે ૧ ધર્મકાર્યમા બળ
ગોપવતું નહિ ૨ ધર્મકાર્ય ઉપયોગ સહિત કરવું, ૩ યથાશક્તિ ક્રિયા,
અનુષ્ઠાન કરવું એ મળી કુલ ૧૨૪ પ્રકાર થયા.

આવશ્યક (પ્રતિક્રમણ) વિષે ખુલાસો.

ખરી રીતે જોતાં વીતરાગભાવિત ધર્મ તેનું મૂળ અને તેના યોગે
આધાર આવશ્યક સૂત્ર ઉપર સ્થેર છે આવશ્યક સૂત્ર વિષે અનેક ભુલ
ભુલ મત મતાવર છે કોઈ કહે છે કે આવશ્યક મૂળ સ પૂર્ણ છે અને
કોઈ કહે છે કે વિચ્છેદ ગમ્ય છે પણ તેના કરતા વધતુ જુદી વાત છે
આજ વીતરાગભાવિત મૂળ આવશ્યક સ પૂર્ણ નથી, કારણ કે ચારાશી
ગમ્યતા આવશ્યક ભુલ ભુલ છે એ મૂળ સ પૂર્ણ હોત તો બધા
ગમ્યનું એક સરણ હોત, તેમ નથી, તેથી નક્કી થાય છે કે મૂળ સ પૂર્ણ
નથી પણ થોડું ઘણું હાલ જે પ્રવર્તે છે તે સૂત્રાનુસાર પાંચમા આરામ
કેમ સુખી સ્થેવાનું છે

સાધુ સાધ્વી, આવક અને આવિકાને-આવશ્યક-અવશ્યકરીને
કરવાનો નિત્ય નિયમ છે તેથી આવશ્યક સૂત્ર વિચ્છેદ ગમાનું જેઓ કહે
છે તે કોઈ પણ રીતે ખરું નથી.

જે આવશ્યક સૂત્ર પોતપોતાના ગમ્યમા જુદી જુદી રીતે પ્રવર્તે
તે તેનું કારણ કે આવશ્યક સ પૂર્ણ રહ્યું નથી, તેમ સર્વથા વિચ્છેદ ગમ્ય
નથી. પણ ત્રુટક થઈ ગયેલ છે તેથી સૌ સૌએ પોતાના બુદ્ધિબલથી
જોઈએ તેટલું નવું વધારી મિલણ કરેલું છે

આવશ્યક સૂત્રનું નામ અનુયોગદ્વાર અને નહીસૂત્રમા છે અને
તે અનિશ્ચિત છે કાલિક કે ઉત્કાલિક નથી આવશ્યકનું બીજું નામ
પ્રતિક્રમણ છે કારણ કે યોગ્યા અભ્યવનનું નામ પ્રતિક્રમણ છે અને
સૂત્રમાં પણે કોઈએ સપદિક્રમણ, ધર્મસ, ઉત્તર પદિક્રમણ,
વિહરણ આ પાઠ છે એ રીતે આવશ્યકનું બીજું નામ પ્રતિક્રમણ છે.

શ્રી પ્રતિક્રમણ સૂત્ર સમાપ્ત.

ધર્મ-ધ્યાનનો કાઉન્સિલ.

સેકિત-શું તે, ધર્મજાણે-ધર્મધ્યાન ? ધર્મજાણે-ધર્મ-ધ્યાન ચતુર્વિધે-ચાર જાતના ચતુરપડીયારે-ચાર ચાર પડેલ છે. પન્નરો-પર્યા તજહા-તે આ પ્રમાણે આણુ વિજયે-આજ્ઞાનો વિચાર કરવો આવાય વિજયે-દુઃખનો વિચાર કરવો વિવાગ વિજયે-સુખ ને દુઃખ શાથી ભોગવે છે તેનો વિચાર કરવો. સઠાણુ વિજયે-લોકના આકારનો વિચાર કરવો ધર્મમરસાણુ ઝાણુસસ-ધર્મ ધ્યાનના ચત્તારિ લક્ષણુ-ચાર લક્ષણ, પન્નતા તજહા-આ પ્રમાણે કહ્યા. આણુરૂઢ-ધર્મ આજ્ઞાની રૂચિ નિસગ્ગરૂઢ-વીતરાગ દેવે પર્યા તેના ઉપર શ્રદ્ધા આણુવાની રૂચિ ઉચ્ચેસરૂઢ-ઉપદેશની રૂચિ સુતરૂઢ-સૂત્ર સિદ્ધાંતની રૂચિ ધર્મમરસાણુ ઝાણુસસ-ધર્મ ધ્યાનના. ચત્તારિ આલંબણુ-ચાર પ્રકારના આધાર પન્નતા તજહા-તે આ પ્રમાણે કહ્યા વાયણુ-વાંચવું, પુચ્છણુ-પૂછવું પરિયટ્ટણુ-શીખેલું સભાળવું ધર્મકહા-ધર્મકથા કરવી. ધર્મમરસાણુ-ઝાણુસસ-ધર્મ ધ્યાનના ચત્તારિ આણુપેહા-ચાર પ્રકારનો વિચાર પન્નતા તજહા-તે આ પ્રમાણે કહ્યા એગચ્યાણુપેહા-એકત્રાપણુનો વિચાર જીવ એકલો આગ્યો ને એકલો જશે તેને વિચાર કરવો અણિચ્યાણુપેહા-અનિત્ય-પણુનો વિચાર કરવો સ સાર અનિત્ય છે. કેઇ કેઇનું નથી એવો વિચાર અસરણુપેહા-અશરણુપણુનો વિચાર સ સારમા કેઇ કેઇને ત્રાણુ-શરણુ નથી એવો વિચાર કરવો સ સારાણુપેહા-સ સાર વિષે વિચાર, સ સાર કેવો અસ્થિર છે તે વિષે વિચાર કરવો તે

એ ધર્મધ્યાનનો સૂત્રપાઠ કહ્યો હવે તેનો અર્થ કહે છે.

ધર્મધ્યાનના પહેલા ચાર ભેદ-૧ આણુવિજયે, ૨ આવાયવિજયે, ૩ વિવાગવિજયે, ૪ સઠાણુવિજયે

પહેલો ભેદ-આણુવિજયે, કહેતા વીતરાગ દેવની આજ્ઞાનો વિચાર ચિતવવો તે વીતરાગદેવની આજ્ઞા એવી છે કે સમકિત સહિત શ્રાવકનાં બાર વ્રત અને અગિયાર પડિમા તથા સાધુના પચ મહાવ્રત ને બાર ભિક્ષુની પડિમા, શુભધ્યાન, શુભજોગ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, છકાય જીવની રક્ષા એ વીતરાગની આજ્ઞા આરાધવી, તેમાં સમય માત્રનો પ્રમાદ ન કરવો, ચતુર્વિધ તીર્થના ગુણ કીર્તન કરવા, એ ધર્મ-ધ્યાનનો પહેલો ભેદ કહ્યો.

બીજે લેહ-અવાયવિજ્યે કહેતાં, જીવ સંસારમાં દુખ શાથી
 લેખવે છે, તેનો વિચાર ચિતવવો. તેનો વિચાર એ કે મિથ્યાત્વ
 અજ્ઞાત, પ્રમાદ, ક્ષાય, અશુભ ભેગ, અહાર પાપસ્થાનક છાયા જીવની
 હિંસા, એથી જીવ દુખ પામે છે, એવું દુઃખનું કારણ બાણી, એવો
 આશય માર્ગ છાંદી, સવર માર્ગ આહરણો જેથી જીવ દુખ ન પામે,
 એ ધર્મધ્યાનનો બીજો લેહ કહ્યો.

ત્રીજે લેહ-વિવાજવિજ્યે કહેતાં જીવ જે સુખ દુઃખ લેખવે છે
 તે શા થયે ? તેનો વિચાર ચિતવવો. તેનો વિચાર એ કે જીવે જેવે
 રસે કરી પૂર્વે જેવાં શુભાશુભ જ્ઞાનવસ્ત્રીય આદિ આઠ કમ ઉપજ્યાં
 છે તે શુભાશુભ કર્મના ઉદયથી જીવે તે પ્રમાણે સુખ દુખ અનુભવે
 છે તે અનુભવતા ઘણાં કોઈ ઉપર રાગ-દ્વેષ ન આણીએ, સમતાશય
 આણી, મન, વચન, કાયાના શુભ ભેગ સહિત, જૈનધર્મને વિશે
 પ્રવર્તીએ જેથી નિશાભાષ પરમ સુખને પામીએ, એ ધર્મધ્યાનનો
 ત્રીજો લેહ કહ્યો.

ચોથો લેહ-સંઠાણવિજ્યે કહેતાં ત્રણ લોકના આકારનું સ્વરૂપ
 સુખાદીકે આકાર છે લોક જીવ અણવે કરી સંપૂર્ણ બધો છે અસંખ્યાતા
 ભોજનની કોણકોણ ત્રિલોકો છે, ત્યાં અસંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર છે, તથા
 અસંખ્યાતા વાજુલ્યતનનાં નમર છે તથા અસંખ્યાતા ભ્યોતિષીનાં
 વિમાન છે તથા અસંખ્યાતી રાજધાની છે, તેને મધ્યભાગે જાદી દ્વીપ
 છે તેમાં જ્યેષ્ઠ વીર્યકર વીર્ય ઉદ્ભૂતા એકસો સાઠ અથવા
 એકસો સીતેર દોઢ તથા જ્યેષ્ઠ જે કોઈ ને ઉદ્ભૂતા નવ કોઈ કેવળી
 દોઢ તથા જ્યેષ્ઠ જે હવ્યર કોઈ ને ઉદ્ભૂતા નવ હવ્યર કોઈ સાણ
 સાધવી દોઢ તેમને 'તિક્ષણુતો' આપાદિણ પદાદિણ વદ્યમિ, નમ
 સામિ સંક્રદેમિ સમ્માજેમિ, કલ્યાણ મગલ, દેવમ, સ્વેષ્ય પલ્લુપા
 સામિ, તથા ત્રિલોકમાહે અસંખ્યાતા આવક આવિકા છે, તેમના જુલુખામ
 કરવા તે ત્રિલોકાકલ્પી અસંખ્યાતા ગુણો અધિક હિંચલોક છે, ત્યાં બાર
 દેવલોક, નવ મૈવલોક, પાંચ અણુતર વિમાન છે, તે સર્વમાં મળી ચારાશી
 લાખ, સત્પણુ હવ્યર, તેવીય વિમાન છે તથા તે ઉપર સિદ્ધચિહ્ના છે. ત્યા
 થી મિદ્ધ અનવતલ નિરજન નિરામાર નિરજે છે, તેને તિક્ષણુતોથી
 વ્યવ પલ્લુપાત્મામિ મુખી કહેવું તે હર્ષલોક થઈ કલ્પક વિશેષ અધિક
 અધીલોક છે ત્યાં સાત નરકના ચારાશી લાખ નરકાવાસ છે, સાત કોઈ
 બદોનેર લાખ ભવનપતિનાં ભવન છે, એવા ત્રણ લોકના સર્વ સ્થાનક
 સમકિત છે ત્યાં ત્રિલોક સર્વ જીવે અનતી અનતી વાર જ મ મરણે કરી

ફરસી મૂક્યાં છે. એમ જાણી સમકિતસહિત શ્રુત અને ચારિત્ર ધર્મની આરાધના કરવી. જેથી અજર અમર નિરાખાધ પરમ સુખને પામીએ. એ ધર્મધ્યાનનો ચોથો ભેદ કહ્યો ઇતિ ધર્મધ્યાનનો કાઉન્સગ સંપૂર્ણ

—૦૦૨.૦૦—

દશમું વ્રત તથા અગિયારમું વ્રત આદરવાની વિધિ.

જેને દશમું વ્રત તથા અગિયારમું વ્રત આદરવું હોય તેણે પ્રથમ વસ્ત્ર તથા રજોહરણ તથા ગુચ્છાનુ પડિલેહણ કરવું, પછી નવકારથી તસ્મઉત્તરીના પાઠ સુધી જાણીને ઇરિયાવહિનો કાઉન્સગ કરવો, પછી લોગસ્સ કહીને સુર્વાદિકને વંદણ કરવી પછી ગુરુને કહેવું કે મને ૧૦ મુ વ્રત અથવા પોષો કરાવો ત્યારે ગુરુ વ્રત અદરાવે, જો ગુરુનો જોગ ન હોય તો પોતાની મેળે પચ્ચક્ષ્ણે, પછી ત્રણ નમોત્યુષ્ઠ ગણવા.

જેણે સામાયિક અથવા દેશાવકાશિક કે પૌષધવ્રત કર્યું હોય ને તેમા લઘુનીત તથા વડીનીત કરવાનું કારણ પડે ત્યારે પરઠવવા જાતાં ખારણામા “આવસ્સહિ” કહેવું પછી જમીને જોવું અને શકેદ્રની આજ્ઞા મારગી પછી જોઈને “અણુજાણુક” કહીને જતનાએ પરઠવવું. પરઠવીને “વોસિરેહ, વોસિરેહ” કહેવું વળતા ખારણામા “નિસીહિ” કહેવું. પછી તેની ઇરિયાવહિયા પડિછમવી.

એ ત્રણે વ્રતમા નિદ્રા કરી હોય તો તેના નિવારણ કારણે ૪ લોગસ્સ ને ઇચ્છામિ પડિકકમિઉ પગામ સિજ્જાએ ઇત્યાદિક પ્રથમ શ્રમણ સૂત્રનો કાઉન્સગ કરવો.

દશમું તથા અગિયારમું વ્રત લીધું હોય તેને પારવાની વિધિ- પ્રથમ ઇરિયાવહિયા કરવી પછી જે વ્રત લીધું, તેના અતિચાર કહેવા શેષ વિધિ સામાયિક પારવાની રીતે જાણવી ઇતિ

—૦૦૩.૦૦—

પોષાના અઢાર દોષ.

નીચે લખ્યા અઢાર દોષ ટાળી પૌષધવ્રત કરવું

પોષો કરવાને આગલે દિવસે-૧ શરીરની શોભા સારૂ હજમત કરાવવી નહી, નખ ઉતરાવવા નહિ અને નાહવું નહી. ૨ પ્રત્યયવ્રત પારવું ૩ સરસ આહાર કરવો નહી ૪ વસ્ત્ર ધોવાવવા નહી.

૫ આબૂપણ પહેરના નહી, ૬ વધારે પડતું ખાવું નહી એ ૬ આખરે દિવસે ટાળવા. ૭ અમતીની ગૈયાવચ્ચ કરવી નહી ૮ શરીરની સુશુષ્ક કરવી નહી ૯ મેલ ઉતારવો નહીં ૧૦ ઘણી નિદ્રા કરવી નહી ૧૧ પૂજના વગર ખાવું નહી ૧૨ ચાર વિક્રમા કરવી નહી ૧૩ પરનિદ્રા કરવી નહી, ૧૪ સસારી બાબતની ચર્ચા કરવી નહી ૧૫ અનઉપચાર નીરખવા નહી ૧૬ સસારની વાતો કરવી નહી ૧૭ યુક્તે મોઢે બાંધવું નહી ૧૮ સપ ઉપજાવવો નહી ઇતિ.

આવકર્તા ઇશ પચ્ચક્ષુખાણુ (પ્રત્યાખ્યાન)

- (૧) નમોઃકારસદ્ધિયઃ (સૂર્ય ઉગ્યા પછી એ ઘડી વીતે ત્યાં સુધી) પચ્ચક્ષુખામિ (પચ્ચક્ષુખાણુ કહી છું) યદિવિવહ પિ આહાર (આર પ્રકારના ખાને બીજા આહાર તે) અસણુ (અન્ન) પાણુ (પાણી) ખાઈમ (મેવો વગેરે) સાઈમ (સુખવાસ) અન્નત્થાણુભોગેણુ (અન્નજીવણુ ભોગવાય તેના તથા) સદ્સાગારેણુ (ભગવાદે કેઈ સુખમા વસ્તુ ધાલી કે તેના આગાર સમીને) વોસિરામિ (પરિત્યાગ કહી છું)
- (૨) પોરિસી (સૂર્ય ઉગ્યા પછી એક પહેર સુધી) પચ્ચક્ષુખામિ, યદિવિવહ પિ આહાર અસણુ પાણુ ખાઈમ સાઈમ અન્નત્થાણુભોગેણુ સદ્સાગારેણુ સંવસમાદિવત્તિમાગારેણુ (સર્વ પ્રકારે અસમાધિ થવાથી બ્રાહ્મવેચક કરવું પડે તેના આગાર સમી છું) પચ્છન્નકોલેણુ (મિથ જાવવા સ્થળી સૂઈ કે કાઈ જતા વખતની જગત ન પડે તેના પશુ આગાર સમી) વોસિરામિ.
- (૩) સાદ પોરિસી કે પુરિમહુ (સૂર્ય ઉગ્યા પછી ચોદ કે એ પહેર સુધી) પચ્ચક્ષુખામિ યદિવિવહ પિ આહાર અસણુ પાણુ ખાઈમ સાઈમ અન્નત્થાણુભોગેણુ સદ્સાગારેણુ પચ્છન્નકોલેણુ સંવ સમાદિવત્તિમાગારેણુ વોસિરામિ.

નોંટલા અહાર જ્યા છે તે પાક તરીકે ભાવવાના છે અને (કોઈમા) પાતળા અહાર છે તે જ્યા અહારનો અર્થ છે તે માત્ર સમજવા માટે છે.

- (૪) એગાસાણુ—(દિવસમા એકવાર જમી રાત્રે ચઉવિહારનાં પચ્ચક્ષુખાણુ કરવા તે) એગાસાણુ ઉપરાંત દુવિહારં પિ આહારં પચ્ચક્ષુખામિ અસાણુ , ખાઇમ અન્નત્યાણુભોગેણુ સહસાગારેણુ ગુરુ અખ્ખુકાણે (ગુરુ પધારે તો ઉભા થવાનો આગાર રાખીને તથા) આઉટ્યુપસારેણુ (અંગ ઉપાંગ લાંબુ દૂંકું કરવું હોય તેનો અને) સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણુ (અસમાધિને લીધે આસડ વેસડ કરવું પડે તેનો આગાર રાખીને) વોસિરામિ.
- (૫) એગઠાણુ—(એક સ્થાને ખેસી અગ ઉપાગ હસાવ્યા વગર જ દિવસમા એક વાર જમી ચઉવિહાર કરી બેઠવું તે) ઉપરાંત ચઉવિહારં પિ આહારં પચ્ચક્ષુખામિ અસાણુ પાણુ ખાઇમ સાઇમ અન્નત્યાણુભોગેણુ સહસાગારેણુ ગુરુ અખ્ખુકાણેણુ સવ્વ સમાહિવત્તિયાગારેણુ વોસિરામિ.
- (૬) નિવિગઇવિહાર—(દિવસમા એક વાર વિગય વિના જમી રાત્રે ચઉવિહારના પચ્ચક્ષુખાણુ કરવા તે) પચ્ચક્ષુખામિ તે ઉપરાંત ચઉવિહારં પિ આહારં અસાણુ પાણુ ખાઇમ સાઇમ અન્નત્યાણુભોગેણુ સહસાગારેણુ લેવાલેવેણુ—(લેપ રહિત નહિ એવી વસ્તુનો તથા) ઉકિખત્તવિવેગેણુ રેટલી વિગેરે ઉપરથી કરેલુ ધી મૂકેલુ હોય તો ઉપાડી લીધેલી રેટલી આવી જાય તો તેનો તથા પદુચ્ચમકિખએણુ (ધૃતાદિકમાં પોળી પ્રમુખ કરેલી હોય અથવા અન્નાદિકમાં ધૃતાદિકના છાટા પડ્યા હોય તે અજાણતા આવી જાય તો તેનો આગાર રાખીને) સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણુ વોસિરામિ.
- (૭) આયખિલ્લવિહાર—(વિગય રહિત—સ્વાદ વિનાનો લૂખો આહાર દિવસમા એકવાર જમીને રાત્રે ચઉવિહારના પચ્ચક્ષુખાણુ કરવા તે) પચ્ચક્ષુખામિ ચઉવિહારં પિ આહારં અસાણુ પાણુ ખાઇમ સાઇમ અન્નત્યાણુભોગેણુ સહસાગારેણુ લેવાલેવેણુ ઉકિખત્ત વિવેગેણુ સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણુ વોસિરામિ.
- (૮) દિવસચરિમ—(સૂર્ય જગ્યાથી તે સૂર્ય આયમે ત્યા મુઘી) પચ્ચક્ષુખામિ અસાણુ પાણુ ખાઇમ સાઇમ અન્નત્યાણુભોગેણુ સહસાગારેણુ સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણુ વોસિરામિ.

- (૬) ચરિત્રવત્તા અથવા આશ્વાત્તક (ઉપવાસ-આનહી રાતે ઘઉંબિહારનાં પચ્ચક્ષુખાણુ કરીને) પચ્ચક્ષુખામિ તિવિહ ચરિત્રવત્ત પચ્ચક્ષુખામિ અસણ પાણુ ખાઈમ સાઈમ અન્નત્યાણુભોગેણુ સહસાગારેણુ સંવસમાહિવત્તિયા-ગારેણુ વોસિશમિ.
- (૧૦) અભિગ્રહ-દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, દેશથી, કળથી, આવથી અભિગ્રહ ધારવો તે સળથી) પચ્ચક્ષુખામિ ચરિત્રવિહ પિ આહાર પચ્ચક્ષુખામિ અસણ પાણુ ખાઈમ સાઈમ અન્નત્યાણુ ભોગેણુ સહસાગારેણુ મહત્તરાગારેણુ (મિરાના ક્ષેવાથી જમવું પડે તેનો આગાર રાખીને સંવસમાહિવત્તિયાગારેણુ વોસિશમિ.

છતિ પચ્ચક્ષુખાણુ સંપૂણુ

પથ પરમેષીના ૧૦૮ બુદ્ધ અર્થ સહિત
અરિહંતાના બાર ગુણ.

૧. જ્યાં જ્યાં જમવત સમોસરે ત્યાં ત્યાં જમવતના શરીરથી બાર ગુણો ઉદ્ભવે. અરિહંતવૃક્ષ થઈ આવે તેની નીચે ભસીને પ્રભુ દેશના હે
૨. જમવતના સમોસરણુમાં પાંચે વણુ નાં જાયેત કુલોની વૃષ્ટિ કરે તે પૂણેના બીડાં નીચે જાને મુખ ઉપર રહે.
૩. જ્યારે જમવત દેશના હે ત્યારે જમવતનો સ્વર અખંડ પૂરત.
૪. જમવતની બન્ને બાજુએ, રત્નજડિત મુવણુની સંઘિવાળો ચેત આમથે વી જાય.
૫. જમવત હોય ત્યાં આકાશમાં નિઃસાપુગણોનું રત્નજડિત સિંહાસન થઈ આવે.
૬. જમવતના મસ્તકના પાછલા બાજે સૂયથી પશુ અધિક પ્રકાશવાળું ભામકળ થઈ આવે.
૭. જમવતના સમોસરણુમાં અર્ધરવ શબ્દવાળી લેરી વાગે.
૮. જમવતના મસ્તક ઉપર અતિશય ઉજ્જવળ બેવ્યાં મણુ હોયે થઈ આવે.

૯. જ્યાં જ્યાં ભગવંત વિચરે, ત્યાં ત્યાં ભગવંતની ચારે ખાણુ પચીશ પચીશ જોજન સુધીમાં પ્રાયઃ રોગ, ગૈર, ઉદર, મારિ મરકી, અતિવૃષ્ટિ, અનાવૃષ્ટિ દુષ્કાલ, પોતાના તથા પરના સૈન્યનો ભય એટલા વાનાં થાય નહિ. [અવાયાપગમ અતિશય]

૧૦. કેવળજ્ઞાન વડે ભગવંત લોક અને અલોકનું સ્વરૂપ સર્વ પ્રકારે દેખી રહ્યા છે.

૧૧. ભગવંતની રાજ, બળદેવ, વાસુદેવ, ચક્રવર્તી, ભવનપતિ, વાણુ-વ્યંતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક પ્રમુખ ભવ્ય જીવો સેવા ભક્તિ કરવાની અમિલાધા રાખે છે. [પરમ પૂજ્યપણનો અતિશય]

૧૨. ભગવંત એવી વાણીથી દેશના દે છે કે, દેવતા મનુષ્ય અને તિર્યંચ, એ સર્વે પોતપોતાની ભાષામાં સમજી જાય. [અનંત વાણી અતિશય].

સિદ્ધભગવતના આઠ ગુણ.

૧. જ્ઞાનાવરણીય કર્મ ક્ષય થવાથી, સિદ્ધભગવંત લોકાલોકનું સ્વરૂપ કેવળજ્ઞાનથી જાણે છે

૨. દર્શનાવરણીય કર્મ ક્ષય થવાથી, લોકાલોકના સ્વરૂપને દેખે છે. [કેવળદર્શન].

૩. વેદનીય કર્મ ક્ષય થવાથી, અવ્યાખાધપણું એટલે સર્વ પ્રકારની ખીડારહિત છે. [અનંત આત્મિક સુખ].

૪. મોહનીય કર્મ ક્ષય થવાથી, ક્ષાયિક સમકિતવાન છે.

૫. આયુષ્ય કર્મ ક્ષય થવાથી, અક્ષય સ્થિતિવાન છે

૬. નામ કર્મ ક્ષય થવાથી, અરૂપી, વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શથી સહિત છે.

૭. ગોત્ર કર્મ ક્ષય થવાથી અગુરુ લઘુ અર્થાત્ જિજ્ઞ ગોત્ર અને નીચ ગોત્રથી રહિત છે.

૮. અતરાય કર્મ ક્ષય થવાથી, અનંત આત્મિક શક્તિ છે.

આચાર્યજીના છવીસ ગુણ.

૫. શોભેન્દ્રિય, ચક્ષુર્દ્રિય, શ્રોત્રેન્દ્રિય, રસેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિય પાંચ ઈન્દ્રિયોને સ્વવરનાર હોય.
૬. નવ પ્રકારની પ્રજાજનનની કૃતિને પારણ કરનાર હોય.
૭. ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર કષાયથી મુકાથેલા હોય.
૮. પાંચ મહામતે ઠરી સહિત.
૯. જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર, અને વીર્યાચાર, પાંચ આચાર સહિત હોય.
૧૦. ઇર્ષ્યા, ભાષા, ક્રોધણ, આકાનસક-મત્ત-નિશ્ચેપતા અને ઉન્ન-પાસવણુ એલ, જ્ઞેષ્ઠ, સિદ્ધાણુ, પાસ્ત્રિવલ્લિયા એ પાંચ સ્ત્રિ સહિત હોય.
૩. મન, વચન અને કાયા એ ત્રણ કૃતિ સહિત હોય.

ઉપાધ્યાયજીના પચીસ ગુણ.

૧૧. આચાર્યજ, સૂચગાધન, કાણ્ડન, સમવાચન, ભગવતી, શ્રી ઉપાસકકથાન, અતમક, અનુવચનવાદ, પ્રકાશ્યકરણ અને ત્રિ-એ અગિયાર જગ પોતે ભણે અને ધીમને ભણાવે.
૧૨. ઉત્તરવાઈ સમ્યક્સેવી જીવાભિગમ, ૫ તવણા જીવુદીપપન્ના સદ્ગુણવિ, સુર્ગપન્નાતિ, ક્રિષ્ણ, કમ્પવદિસમા, પુષ્કિયા પુ-મુલિય અને વન્દિદશ્ય એ બાર ઉપાન પોતે ભણે અને ધી-એને ભણાવે.
૨. સમ્યક્-સિધ્ધી અને કમ્પ-જિત્તરી એ બેઉને શુદ્ધ રીતે પાડે.

સાધુજીના સત્તાવીસ ગુણ

૬. પાંચ મહામત અને છ કુ શત્રિભોજન મત પાડે.
૬. પૃથ્વી, અપ, તેજ વાઉ, વનસ્પતિ અને ત્રસકાય એ છાપ રક્ષા કરે.
૬. પાન ઇન્દ્રિય અને બહો લાભ તેને નિચદ કરે.
૬. ક્રમા રાજે.

૧. ભાવ વિશુદ્ધ-ચિત્ત નિર્મળ રાખે.
૧. બાહ્ય ઉપકરણાદિનુ પડિવેહણ ઉપયોગ સહિત કરે.
૧. સંયમ જોગને વિષે યુક્ત હોય.
- ૩ મન, વચન અને કાયાને માઠા કાર્યમાં જતાં રોકી રાખે
૧. શીતાદિક બાવીશ પરિપક્વ સહન કરે.
૧. મરણાંત ઉપસર્ગ સહન કરે, પરંતુ ધર્મ મુકે નહિ

શ્રાવકના ૨૧ ગુણ.

સમક્રિતી શ્રાવકનાં લક્ષણ શ્રાદ્ધવિધિ ગ્રંથમા નીચે જણાવેલા એકવીશ પ્રકારે બતાવેલાં છે

૧ તુચ્છ પરિણામી ન હોય.	૨ રૂપવંત હોય
૩ સ્વભાવે સૌમ્ય હોય.	૪ લોકપ્રિય હોય
૫ ક્રૂર ન હોય	૬ ભાગ્યવત હોય
૭ મૂર્ખ ન હોય	૮ દક્ષિણયુક્ત હોય
૯ લજ્જાવત હોય	૧૦ દયાવંત હોય.
૧૧ સમાન દષ્ટિ હોય	૧૨ ગુણાનુરાગી હોય
૧૩ ધર્મકથાકથક હોય	૧૪ ઝડા કુટુંબવાળો હોય.
૧૫ લીર્ધદષ્ટિ હોય	૧૬ ધર્મ, અર્થ તથા કામવર્ગના વિશેષને જાણનાર હોય
૧૭ બાપદાદાના માર્ગને અનુસરનાર હોય	૧૮ વડીલોની મર્યાદા જાળવનાર હોય
૧૯ કરેલા ઉપકારને જાણનાર હોય	૨૦ પર જીવના હિતાર્થેના કરનાર હોય.
૨૧ સર્વ સારાં કાર્યમાં સાવધાન હોય.	

સમક્ષિતવત અને બાપા શુભાશ્રમ આવડોને પ્રથમ તો ગૃહસ્થને ઉપયોગી વિદ્યાનો સમ્બંધ કરવો જોઈએ તેમ જ પોતાની સતતિ વિદ્યાનુશાસન અને તેની વૃત્તિ સ્વધર્મ તરફ વળે તેવા ઉપાયો અને તેવી યોજનાઓ યોજાવી જોઈએ કેમકે વિદ્યાવટે ગૃહસ્થ સર્વસ્વ મેળવી શકે છે અને નિપુણ બને છે વાસ્તે વિદ્યારૂપ જોડવડે ભુદિરૂપ પૃથ્વીને અવશ્ય સુધારવી જોઈએ.

અથ શ્રી છ કાયનાં બોલ.

પ્રથમ છ કાયનાં નામ કહે છે :-

૧ પહેલે બોલે ઇદીયાવરકાય, ૨ બંળીયાવરકાય, ૩ સપિથાવરકાય, ૪ સુમતિયાવરકાય, ૫ પયાવચયાવરકાય, ૬ જંગમકાય. હવે તેના ગોત્ર કહે છે-૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેઉકાય, ૪ વાઉકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ વ્રસકાય

(૧) પૃથ્વીકાયના બે લેદ-સૂક્ષ્મ ને બાદર સૂક્ષ્મ તે કોને કહીએ હણ્યાં હણાય નહિ, માર્યાં મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ, તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ, તે તો ફક્ત જ્ઞાની જ જાણે અને દેખે બાદર તે કોને કહીએ ? આપણી નજરે આવે અથવા ના આવે, હણ્યા હણાય, માર્યાં મરે, બાળ્યા બળે, તેને બાદર કહીએ તેના નામ કહે છે- ૧ પહેલે બોલે માટી ને મીઠાની જાત, ૨ ખડી ને ખારાની જાત, ૩ કાળમિઠ મરડીઆ પાણી ને શિલાની જાત. ૪ હિંગળો ને હરતાલની જાત, ૫ ગેરૂ ને ગોપીચંદનની જાત, ૬ રતન પરવાણાની જાત, ૭ સોળ જાતના રતન આદિ લઈને તેંતાળીસ જાતની પૃથ્વીકાય છે તેના એક કકડામાં અસંખ્યાતા જીવ શ્રી ભગવતે કહ્યા છે. જીવાર તથા પીલુ જેટલી પૃથ્વીકાય લઈએ, તેમાંથી એકેકે જીવ નીકળીને પારેવાં જેવડી કાયા કરે તો એક લાખ જોજનનો જ બુદ્ધીપ છે તેમાં સમાય નહિ તેના કુળ બાર લાખ કોડ છે, તેનું આઉંચું જઘન્ય અતર્કુહર્તનું, ઉત્કૃષ્ટ બાવીસ હજાર વર્ષનું તેનો દયા પાળીએ તો મોક્ષના અનંતા સુખ પામીએ

(૨) અપકાય તે પાણી- તેના બે લેદ-સૂક્ષ્મ ને બાદર, સૂક્ષ્મ તે કોને કહીએ ? હણ્યા હણાય નહિ, માર્યાં મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ, તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ, તેને સૂક્ષ્મ કહીએ

હવે બાદર પાણીના નામ કહે છે-પહેલે બોલે વરસાદ ને કરાના પાણી, ૨ ઝાંઝળ ને ધૂમરના પાણી, ૩ ફૂવા, નદી ને તળાવના પાણી,

૪ દરિયા ને જરણનાં પાણી, ૫ ખારા ખાટાં પાણી ૬ મીઠાં મેળા પાણી-
એ આદિ લઈને ઘણી જાતનાં પાણી છે તેના એક બિંદુમાં અસખ્યાતા
જીવ શ્રી જન્મવતે કહ્યા છે તેમાંથી એકેકો જીવ નીકળીને સરસવના ઘણા
જેવડી કામા કરે તો એક લાખ જોજનનો જગુડીપ છે તેમાં સમાય
નહિ. તેના કુળ સાત લાખ કોડ છે તેનું આઉણુ જગન્ય અતર્મુદ્ધર્તનું
ઉદ્દુષ્ટુ સાત હજાર વર્ષનું તેની કયા પાણીએ તો મોક્ષના જનતા
મુખ પામીએ.

(૩) વેડક્રમ તે અગ્નિ-તેના બે લોક-સૂક્ષ્મ ને બાહર સૂક્ષ્મ તે
કોને કહીએ ? હવથા હણાય નહિ, મર્યા મરે નહિ જાળ્યા બળે નહિ,
તે જાખા લોકમાં ભર્યા છે પણ જાપણી નજરે આવે નહિ, તેને
સૂક્ષ્મ કહીએ.

હવે બાહર અગ્નિનાં નામ કહે છે-૧ પહેલે જોલે ચૂલા ને શીની
અગ્નિ, ૨ પૂમાલી ને તાપણીની અગ્નિ, ૩ વાકમક ને વોજળીની અગ્નિ,
૪ દીવા ને ઉમાકાની અગ્નિ, ૫ ધગધગતાં લોહા ને અરણીની અગ્નિ,
૬ ઘાવાતળની અગ્નિ ૭ નીલાકાની અગ્નિ, એ આદિ લઈને ઘણી જાતની
અગ્નિ છે તેના એક તણુખમાં અસખ્યાતા જીવ શ્રી જન્મવતે કહ્યા છે.
તેમાંથી એકેકો જીવ નીકળીને અસખ્યાતા કહ્યા જેવડી કામા કરે તો
એક લાખ જોજનનો જગુડીપ છે તેમાં સમાય નહિ. તેનાં કુળ ત્રણ
લાખ કોડ છે તેનું આઉણુ જગન્ય અતર્મુદ્ધર્તનું ઉદ્દુષ્ટુ ત્રણ
જોજનનું તેની કયા પાણીએ તો મોક્ષનાં જનતા મુખ પામીએ.

(૪) વાઉક્રમ તે વાયુ-તેના બે લોક-સૂક્ષ્મ ને બાહર, સૂક્ષ્મ તે
કોને કહીએ ? હવથા હણાય નહિ, મર્યા મરે નહિ જાળ્યા બળે નહિ,
તે જાખા લોકમાં ભર્યા છે પણ જાપણી નજરે આવે નહિ, તેને
સૂક્ષ્મ કહીએ.

હવે બાહર વાયુનાં નામ કહે છે-૧ પહેલે જોલે ઉત્રમણે ને
જ્યમણે વા, ૨ ઉત્તર ને દક્ષિણે વા, ૩ ઉંચે નીચે ને તિર્થો વા,
૪ વટાળીએ ને મળીએ વા, ૫ શુભ વા ને સૂઘ વા એ આદિ લઈને
ઘણી જાતનો વાયુ થય છે તે વાયુ શા શી હણાય છે ૧-ઉપાટે મોઢે
જોતવાથી ૨ ગાંધા નાંખવાથી, ૩ સૂપટે સોવાથી ૪ ઝાડવાથી, ૫
કાંતવાથી, ૬ વિજવાથી ૭ તાલોટા વગાડવાથી ૮ વિઝે વિઝવાથી,

૯ હીંચોળે હીંચવાથી, એ આદિ લઈને ઘણી જાતનાં શસ્ત્રે કરી હણાય છે. એકવાર ઉઘાડે મોઢે બોલવાથી વાયરાના અસંખ્યાતા જીવ હણાય છે, તેમાથી એકેકો જીવ નીકળીને વડના બીજ જેવડી કાયા કરે તો એક લાખ જોજનનો જ બુદ્ધીપ છે તેમા સમાય નહિ તેના કુળ સાત લાખ કોડ છે તેનુ આઉંચુ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તનુ, ઉત્કૃષ્ટુ ત્રણ હજાર વર્ષનુ. તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના અનંતા સુખ પામીએ

(૫) વનસ્પતિકાયના બે ભેદ-સૂક્ષ્મ ને બાદર. સૂક્ષ્મ તે કેને કહીએ ? હુણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ, તે આખા લોકમા બર્યા છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ તેને સૂક્ષ્મ કહીએ.

હવે બાદર વનસ્પતિના બે ભેદ-પ્રત્યેક ને સાધારણ. પ્રત્યેક કેને કહીએ ? શરીરે શરીરે એકેકો જીવ હોય તેને પ્રત્યેક કહીએ અને એક શરીરે અનંતા જીવ હોય તેને સાધારણ કહીએ. હવે પ્રત્યેકનાં નામ કહે છે-૧ પહેલે બોલે વૃક્ષ ને વેલાની જાત, ૨ રીગણી તળસી ને શુલ્ભની જાત, ૩ ઐરડા આકડા ધતુરાની જાત, ૪ દાડમ સેલડી ને કેળાની જાત, ૫ ધ્રો કેવડો દાલડો ને તરણાની જાત, ૬ ફૂલ કમળ ને નાગરવેલની જાત, ૭ બોરડી કેરડો ને કસેલાની જાત, ૮ જુવાર, બાજરો, મઠ, મકાઈની જાત ૯ તાદળજો, સુવા, મોઘરી, વાલોર ફળીનો જાત, એ આદિ લઈને ઘણી જાતની પ્રત્યેક વનસ્પતિ છે તેમા ભગવાને ત્રણ પ્રકારના જીવ કહ્યા છે. સંખ્યાતા અસંખ્યાતા અને અનંતા તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના અનંતા સુખ પામીએ

હવે સાધારણ વનસ્પતિના નામ કહે છે-૧ પહેલે બોલે લીલકુળ સેવાળની જાત, ૨ ગાજર ને મૂળાની જાત, ૩ કુગળી ને લસણની જાત, ૪ આદુ ને ગરમરની જાત, ૫ રતાળુ ને પીડાળુની જાત, ૬ કંટાલો થોર, ખરસાણી, કુંવાર ને શેલરાની જાત, ૭ મોય ને લુણીની જાત, ૮ ઉગતા અકુરા અને કુણી કાકડીની જાત એ આદિ લઈને ઘણો જાતની સાધારણ વનસ્પતિ છે એક કદમૂળના કકડામાં શ્રી ભગવતે અનંતા જીવ કહ્યા છે તેના કુળ અઠાવીસ લાખ કોડ છે પ્રત્યેક વનસ્પતિનુ અઉંચુ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તનુ, ઉત્કૃષ્ટુ દશ હજાર વર્ષનુ અને સાધારણનુ જ ૭ અંતર્મુહૂર્તનુ તેનો દયા પાળીએ તો મોક્ષના અનંતા સુખ પામીએ

(૬) ત્રયકાય તેના ચાર ભેદ-૧ બેઝદ્રિય, ૨ તેઝદ્રિય, ૩ ચૌરિ-દ્રિય, ૪ પચેદ્રિય

(૧) બે ઇન્દ્રિયના બે લેહ-અપર્માપ્તા અને પર્માપ્તા બે ઇન્દ્રિય તે કોને કહીએ ? જેને કાયા અને જીમ કોય તેને બે ઇન્દ્રિય કહીએ તેના નામ કહે છે-૧ જળો, ૨ ક્ષીરા ૩ પેશા ૪ કરમીઆ, ૫ સરમીયા, ૬ માનસુમુદ્ધ, ૭ અણુસીયા ૮ વાતરા ૯ શબ્દ, ૧૦ છીપ, ૧૧ કોમ્, ૧૨ ઇયળ બે આદિ લઈને ઘણી જીવતા બે ઇન્દ્રિય હવ છે તેના કુળ ચાત લાખ કોડ છે, તેનું આઠીયુ જયન્ય જીવમુલ્લુતનું, ઉદ્ધુદુ બાર વર્ષનું તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના જનતા સુખ પામીએ.

(૨) તે ઇન્દ્રિયના બે લેહ-અપર્માપ્તા અને પર્માપ્તા તે ઇન્દ્રિય તે કોને કહીએ ? જેને કાયા સુખ અને નાસિકા કોય તેને તે ઇન્દ્રિય કહીએ, તેના નામ કહે છે-૧ જૂ ૨ લીખ ૩ ચાચક, ૪ મકક, ૫ ક્ષીર ૬ કચવા, ૭ માલલા, ૮ ખનેલાં, ૯ જુવા, ૧૦ ઇતલી ૧૧ ગીચેલા, ૧૨ ખીમેલ ૧૩ બૈયાં, ૧૪ કાનખજુસ, ૧૫ મકોલ ૧૬ ઉલ્લા ૧૭ શવ બે આદિ લઈને ઘણી જીવતા તે ઇન્દ્રિય હવ છે તેના કુળ આઠ લાખ કોડ છે આઠીયુ જયન્ય જીવમુલ્લુતનું ઉદ્ધુદુ કોમલ પચાસ દિવસનું તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના જનતા સુખ પામીએ.

(૩) ચૌરેન્દ્રિયના બે લેહ-અપર્માપ્તા અને પર્માપ્તા ચૌરેન્દ્રિય તે કોને કહીએ ? જેને કાયા સુખ, નાસિકા અને જાળ કોય તેને ચૌરેન્દ્રિય કહીએ તેના નામ કહે છે-૧ માળી, ૨ મસલા, ૩ લંચ, ૪ મચ્છર ૫ ભારા ૬ લીક ૭ પવગ ૮ કરેળીઆ ૯ કસારી, ૧૦ ખડમાંકી ૧૧ કુઠિયાં, ૧૨ વીળી, ૧૩ બગા, ૧૪ કુદા બે આદિ લઈને ઘણી જીવતા ચૌરેન્દ્રિય હવ છે તેના કુળ નવ લાખ કોડ છે, તેનું આઠીયુ જયન્ય જીવમુલ્લુતનું ઉદ્ધુદુ છ માસનું તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના જનતા સુખ પામીએ.

(૪) પચૌરેન્દ્રિયના બે લેહ-અપર્માપ્તા અને પર્માપ્તા, પચૌરેન્દ્રિય તે કોને કહીએ ? જેને કાયા, સુખ નાસિકા જાળ અને કાન બે પાંચ ઇન્દ્રિય હોય તેનું પચૌરેન્દ્રિય કહીએ પચૌરેન્દ્રિયની ચાર જાત. ૧ નારકી ૨ તિર્થંચ, ૩ મનુષ્ય અને ૪ દેવતા.

તેમા ૧૪ લેહ નાસિકા, ૪૮ લેહ તિર્થંચના, ૩૦૩ લેહ મનુષ્યના અને ૧૬૮ લેહ દેવતાના, કુલ મળી ૫૬૩ લેહ થયા.

દેવતાના ચાર ભેદ-૧ ભવનપતિ, ૨ વાણવ્યતર, ૩ જ્યોતિષી, ૪ વૈમાનિક મનુષ્યના ચાર ભેદ-૧ પંદર કમ્બેભૂમિના મનુષ્ય, ૨ ત્રીસ અકર્મ-ભૂમિના મનુષ્ય ૩ છપ્પન અતરદ્વીપના મનુષ્ય, ૪ ચૌદ સ્થાનકનાં સમૂર્ષિમ મનુષ્ય નારકી ને દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય દશ હજાર વર્ષની ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીય સાગરોપમની, તિર્યચ ને મનુષ્યની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુદ્ગર્તની ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પદ્યની તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનતા સુખ પામીએ

ઇતિશ્રી છ કાયના બોલ સમાપ્ત.

અથ શ્રી નવ તત્ત્વ

વિવેકી સમદષ્ટિ જીવોએ નવ પદાર્થ જેવા છે તેવા તથા૩૫ બુદ્ધિ પ્રમાણે શુરુ આમ્નાયથી ધારવા તે નવ તત્ત્વના નામ કહે છે

૧ જીવતત્ત્વ, ૨. અજીવતત્ત્વ, ૩ પુણ્યતત્ત્વ, ૪ પાપતત્ત્વ, ૫ આશ્રવતત્ત્વ, ૬ સવરતત્ત્વ, ૭ નિર્જરાતત્ત્વ, ૮ ધતત્ત્વ, ૯ મોક્ષતત્ત્વ

વ્યવહારનયે કરી જે શુભાશુભ કર્મોનો કર્તા, હર્તા તથા ભોક્તા છે અને નિશ્ચય નયે કરી જ્ઞાન, દર્શન તથા ચારિત્રરૂપ નિજગુણોનો જ કર્તા તથા ભોક્તા છે અથવા દુઃખ સુખ જ્ઞાનોપયોગ લક્ષણવંત ચેતના સહિત હોય તથા પ્રાણ ધારણ કરે તેને પ્રથમ જીવતત્ત્વ કહીએ, તેથી વિપરીત જે ચેતનારહિત, જડસ્વભાવવાળો હોય તેને બીજું અજીવતત્ત્વ કહીએ, જેણે કરી શુભ કર્મના પુણ્યનો સચય થવાથી સુખનો અનુભવ થાય છે તેને ત્રીજું પુણ્યતત્ત્વ કહીએ, તેથી વિપરીત જેણે કરી અશુભ કર્મના પાપનો સચય થવાથી દુઃખનો અનુભવ થાય છે તેને ચોથું પાપતત્ત્વ કહીએ, જેણે કરી નવા કર્મ બધાય છે શુભાશુભ કર્મોપાદાન હેતુ હિસાદિક તેને પાંચમું આશ્રવતત્ત્વ કહીએ, જેણે કરી આવતા કર્મ રોકાય અર્થાત્ પાપ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ તેણે કરી જે આશ્રવ રોધ કરવો તેને છઠું સવરતત્ત્વ કહીએ જેણે કરી આત્મપ્રદેશમાથી દેશયકી કર્મ જુદાં થાય છે. અથવા પૂર્વે કરેલા કર્મો જે ક્ષય થાય છે એટલે તપ પ્રમુખે કરી કર્મનું પચાવલુ થાય છે તેને સાતમું

નિર્જાતત્વ કહીએ જે નવાં કર્મોનું શ્રદ્ધા કરીને તેની સાથે જીવનું
જાળવે થવું કરી નીરની પેઠે મળી જવું તેને આક્રમ્ય જાતત્વ
કહીએ; અને જે આત્મપ્રદેશથી સર્વથા કર્મોના કાય થવે તેને નવમુ
મેક્ષાતત્વ કહીએ. જે નવ તત્વરૂપ વસ્તુનું ચત્તારિયત સ્વરૂપ જે
પ્રમાણે સિદ્ધાંતોને વિષે કહ્યું છે તેમજ સમ્યક્દષ્ટિ જીવોને જે નવતત્વ
તે “સ” પરિણામે કરી જાણવા મેળવે છે અને કેટલાંકે પ્રત્યાખ્યાન
પરિણામે કરી જાણવા મેળવે છે.

જે નવતત્વ માટેલા જીવ અને અજીવ જે જે તત્વ માત્ર જાણવા
મેળવે છે પુરુષ, સવર, નિર્જા અને મેક્ષા જે આર તત્વ શ્રદ્ધા
કરવા મેળવે છે; પરંતુ જેમાંનું પુરુષતત્વ બ્યવહારનયે કરી જાણકે
શ્રદ્ધા કરવું મેળવે છે અને નિર્જાનયે ત્યાગ કરવું જે મેળવે છે, તેમજ
મુનિને ઉત્સર્ગે ત્યાગ કરવું મેળવે છે અને અપવાદે શ્રદ્ધા કરવું મેળવે
છે તથા પાપ, આશ્રવ અને જાળ જે ત્રણ તત્વ તે સર્વથા સર્વને
ત્યાગ કરવા મેળવે જ છે.

જે નવતત્વનાં નામ કહ્યાં અન્યથા સંસ્કૃતથી તે જીવ અજીવ જે
જે તત્વ જ સીદ્ધાંતજાએ કહ્યાં છે. કેમકે જીવને પુરુષ તથા પાપને
સંભવ છે તથા કર્મનો જાળ પણ તાદાત્મિક છે અને કર્મ જે છે તે
પુરુષ પરિણામ છે અને પુરુષ તે અજીવ છે તથા આશ્રવ જે છે તે
પણ મિથ્યા દર્શનાદિરૂપ ઉપાધિએ કરી જીવને મલિન સ્વભાવ છે જે
પણ આત્માના પ્રદેશ અને પુરુષ વિના બીજે કેઈ નથી તથા સવર
જે છે તે પણ આશ્રવ નિરોધ લક્ષણે દેશ સવ લેઈ આત્માને નિવૃત્તિરૂપ
સ્વભાવ પરિણામ જ્ઞાનપ્રદ છે તથા નિર્જા જે છે તે પણ જીવ અને
કર્મને પૂરક ઉપજાવવાને કારણે હિંસા મલિન ન્યાયે કરી કર્મોના પરિણામ
છે તથા સવ શક્તિએ કરી સકલ કર્મ દૂર ખેંચે નવનીતમત દર્શન
જે નિર્જાન મુત પ્રગટરૂપ દર્શાવે ચિદાનંદમય આત્માનું પ્રગટ થવું તે
મેક્ષા તત્વ છે તે માટે જીવ અને અજીવ જે જે તત્વ જ કહીએ તથા
અન્યત્ર મતાવરે સાત તત્વ પણ છે કેમકે પુરુષ અને પાપ જે જે
તત્વનો અતર્કાજ જાતત્વમહિ જ થાય છે કારણ જે શુભ પ્રકૃતિકર્મ જાળ
તે પુરુષ અને અશુભ પ્રકૃતિકર્મ જાળ તે પાપતત્વ છે માટે પુરુષ પાપ
રહિત સાત તત્વ કહીએ તેમ જ વળી પાંચ તત્વ પણ કહ્યાં છે.
ધૃત્યાર્થિક પદો વિસ્તાર વિશેષાવશ્યક તથા તત્ત્વાર્થ અને લેખ પ્રમાણે
મહા મહા જાણવે.

નવ તત્ત્વના રૂપી અરૂપી લેહોની સંખ્યાનો તથા હેય જ્ઞેયાદિનો યંત્ર નીચે પ્રમાણે :-

અ ક	નામ	રૂપી લેહ	અરૂપી લેહ	હેય જ્ઞેયાદિ
૧	જીવ	૧૪	સિદ્ધ	જ્ઞેય
૨	અજીવ	૪	૧૦	જ્ઞેય
૩	પુણ્ય	૪૨	૦	ઉપાદેય, હેય
૪	પાપ	૮૨	૦	હેય
૫	આસ્રવ	૪૨	૦	હેય
૬	સંવર	૦	૫૭	ઉપાદેય
૭	નિર્જરા	૦	૧૨	ઉપાદેય
૮	બંધ	૪	૦	હેય
૯	મોક્ષ	૦	૯	ઉપાદેય

૧. જીવ તત્ત્વ

ચૈતન્ય લક્ષણ,* સદા સઉપયોગી, અસંખ્યાત પ્રદેશી, સુખ હે અને બીજા, સુખ હે. અને વેદક, અરૂપી હોય તેને જીવ તત્ત્વ કહીએ.

જીવના લેહો વિસ્તારથી કહે છે.

જીવનો એક લેહ છે, સકળ જીવોનું ચૈતન્ય લક્ષણ એક જ પ્રકારે છે તે માટે સગ્રહનયે કરીને એક લેહે જીવ કહીએ, બે પ્રકારે પણ જીવ કહીએ. ૧ ત્રસ ને ૨ સ્થાવર તથા ૧ સિદ્ધ અને ૨ સસારી, ત્રણ પ્રકારે જીવ.

* જેમ ગોળનો ગુણ મીઠાશ તેમ જીવનો ગુણ ચૈતન્ય. જેમ ગોળ અને મીઠાશ એક તેમ જીવ અને ચૈતન્ય એક.

૧ સ્ત્રી વેદ, ૨ પુરુષ વેદ ને ૩ નપુસક વેદ તથા ૧ જાવ સિદ્ધિયા, ૨ અજાવ સિદ્ધિયા, ૩ નોજાવ સિદ્ધિયા, નો અજાવ સિદ્ધિયા, ચાર પ્રકારે જીવ ૧ નારકી ૨ તિર્થંજી, ૩ મનુષ્ય ને, ૪ દેવતા તથા ૧ અસુહૃદશની, ૨ અસુહૃદશની, ૩ અવધિહૃદશની ૪ દેવજાદશની પાંચ પ્રકારે જીવ. ૧ જોરેદ્રિય ૨ ગેષ્ઠદ્રિય, ૩ તેષ્ઠદ્રિય ૪ ચૌરેદ્રિય, ૫ પચ્ચેદ્રિય તથા ૧ સજોગી ૨ મન જોગી ૩ વચન જોગી, ૪ કાચ જોગી, ૫ અજોગી ૭, પ્રકારે જીવ, ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય ૩ તેજકાય, ૪ વાઈકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ ત્રસકાય, તથા ૧ સકાષી ૨ કોષ કાષાલી, ૩ માન કાષાલી, ૪ મામ કાષાલી, ૫ કોષ કાષાલી, ૬ અકાષાલી, સાત પ્રકારે જીવ ૧ નારકી, ૨ તિર્થંજી, ૩ તિર્થંજી ૪ મનુષ્ય ૫ મનુષ્યજી, ૬ દેવતા, ૭ દેવી આઠ પ્રકારે જીવ, ૧ સલેશી ૨ કૃષ્ણલેશી, ૩ નીલલેશી, ૪ કાપીલલેશી, ૫ તેજુલેશી, ૬ પદ્મલેશી, ૭ શુકલલેશી, ૮ અલેશી, નવ પ્રકારે જીવ, ૧ પૃથ્વી ૨ અપ ૩ તેજ ૪ વાઈ ૫ વનસ્પતિ ૬ ગેષ્ઠદ્રિય, ૭ તેષ્ઠદ્રિય, ૮ ચૌરેદ્રિય, ૯ પચ્ચેદ્રિય, ૧૦ ચોરેદ્રિય, ૧૧ જોરેદ્રિય, ૨ ગેષ્ઠદ્રિય, ૩ તેષ્ઠદ્રિય, ૪ ચૌરેદ્રિય, ૫ પચ્ચેદ્રિય જે પાંચના અપર્માપ્તા અને પર્માપ્તા મળી થયા. અગ્યાર લોકે જીવ ૧ જોરેદ્રિય, ૨ ગેષ્ઠદ્રિય ૩ તેષ્ઠદ્રિય ૪ ચૌરેદ્રિય ૫ નારકી ૬ તિર્થંજી, ૭ મનુષ્ય, ૮ સવનસ્પતિ ૯ વાસુજીવ ૧૦ જ્યોતિષી, ૧૧ જૈમાનિક બાર લોકે જીવ, ૧ પૃથ્વી, ૨ અપ, ૩ તેજ ૪ વાઈ ૫ વનસ્પતિ, ત્રસકાય જે છતાં અપર્માપ્તા ને પર્માપ્તા મળી બાર થયા તેર લોકે જીવ ૧ કૃષ્ણલેશી, ૨ નીલલેશી, ૩ કાપીલલેશી ૪ તેજુલેશી, ૫ પદ્મલેશી ૬ શુકલલેશી, જે છતાં અપર્માપ્તા ને પર્માપ્તા મળી બાર ને જોડ અલેશી મળી કુલ તેર થયા.

જીવના ચૌદ લોક કહે છે— ૧ સુશ્રમ જોરેદ્રિયનો અપર્માપ્તો, ૨ સુશ્રમ જોરેદ્રિયનો પર્માપ્તો, ૩ બાહર જોરેદ્રિયનો અપર્માપ્તો ૪ બાહર જોરેદ્રિયનો પર્માપ્તો ૫ ગેષ્ઠદ્રિયનો અપર્માપ્તો, ૬ ગેષ્ઠદ્રિયનો પર્માપ્તો, ૭ તેષ્ઠદ્રિયનો અપર્માપ્તો, ૮ તેષ્ઠદ્રિયનો પર્માપ્તો ૯ ચૌરેદ્રિયનો અપર્માપ્તો, ૧ ચૌરેદ્રિયનો પર્માપ્તો ૧૧ અસગ્રી પચ્ચેદ્રિયનો અપર્માપ્તો, ૧૨ અસગ્રી પચ્ચેદ્રિયનો પર્માપ્તો ૧૩ સગ્રી પચ્ચેદ્રિયનો અપર્માપ્તો, ૧૪ સગ્રી પચ્ચેદ્રિયનો પર્માપ્તો જે ચૌદ લોક જીવના કલ્યાણ.

અવધાર વિરતાર નયે કરીને પાંચસે ત્રેસક લોક જીવના કહે છે—તેમાં ત્રણસે ને ત્રણ લોક મનુષ્યના, એકસે આકાશ લોક દેવતાના, અઘાલીસ લોક

તિર્થંચના, ચૌદ લેદ નારકીના એમ ૫૬૩ લેદ થયા

મનુષ્યના ૩૦૩ લેદ કહે છે—૧૫ કર્મભૂમિનાં મનુષ્ય, ૩૦ અકર્મભૂમિનાં મનુષ્ય, ૫૬ અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય એ ૧૦૧ થયા, તે ક્ષેત્રના ગભ જ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એમ ૨૦૨ અને ૧૦૧ ક્ષેત્રના સમૂહિત મનુષ્યના અપર્યાપ્તા એ સર્વ મળી કુલ ૩૦૩ લેદ મનુષ્યના થયા.

કર્મભૂમિ તે કોને કહીએ ?—૧ અસિ, ૨ મસી, ૩ કૃષિ, એ ત્રણ પ્રકારના વેપારે કરી જીવે તે. તે કર્મભૂમિના ક્ષેત્ર કેટલા અને ક્યાં છે તે કહે છે—ભરત, ૫ ઇરવત અને ૫ મહાવિદેહ એ ૧૫ તે એક લાખ જોજનનો જખૂદ્વીપ છે તેમાં ૧ ભરત, ૧ ઇરવત, ૧ મહાવિદેહ એ ત્રણ ક્ષેત્ર કર્મભૂમિના જખૂદ્વીપમા છે તેને ફરતો એ લાખ જોજનનો લવણ સમુદ્ર છે, તેને ફરતો ચાર લાખ જોજનનો ઘાતકીખંડ દ્વીપ છે, તેમાં ૨ ભરત, ૨ ઇરવત મહાવિદેહ છે તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો કાળોદધિ સમુદ્ર છે, તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો અર્ધપુષ્કર દ્વીપ છે, તેમાં ૨ ભરત, ૨ ઇરવત, ૨ મહાવિદેહ છે એમ સઘળાં મળીને ૫૬૨ કર્મભૂમિના મનુષ્ય કહ્યાં.

હવે અકર્મભૂમિ તે કોને કહીએ ? ત્રણ કર્મરહિત દશ પ્રકારના કન્યવૃક્ષે કરી જીવે તે કેટલાં અને ક્યા છે, તે કહે છે ૫ હિમવય, ૫ હિરણ્યવય, ૫ હરિવાસ, ૫ રમ્યદ્રવાસ, ૫ દેવકુરૂ ૫ ઉત્તરકુરૂ એ ત્રીશ અકર્મભૂમિના નામ કહ્યા ૧ હિમવય, ૧ હિરણ્યવય, ૧ હરિવાસ, ૧ રમ્યદ્રવાસ, ૧ દેવકુરૂ, ૧ ઉત્તરકુરૂ, એ છ ક્ષેત્ર જખૂદ્વીપમા છે. ૨ હિમવય, ૨ હિરણ્યવય, ૨ હરિવાસ, ૨ રમ્યદ્રવાસ, ૨ દેવકુરૂ, ૨ ઉત્તરકુરૂ એ બાર ક્ષેત્ર ઘાતકી ખંડમાં છે, ૨ હિમવય, ૨ હિરણ્યવય, ૨ હરિવાસ, ૨ રમ્યદ્રવાસ, ૨ દેવકુરૂ, ૨ ઉત્તરકુરૂ, એ બાર અર્ધપુષ્કર દ્વીપમા છે એ સઘળા મળી કુલ ૩૦ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય કહ્યા

છાપન લેદ અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય કહે છે.

જખૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રની મર્યાદાનો કળ્ણકાર ચૂલહિમવત નામે પર્વત છે તે સોના જેવો પીળો છે, સો જોજનનો ઊંચો છે, સો ગાઉનો ઊંડો છે, એક હજાર બાવન જોજન ને બાર કળાનો પહોળો છે, ચોવીશ હજાર નવસે બત્રીશ જોજનનો લાંબો છે, તેને પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે બંને દાઢા નીકળી છે એકેકી દાઢા ચોરાસીસે ચોરાસીસે જોજનની ઝાંઝેરી લાગી છે એકેકી દાઢા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વીપ છે. તે અંતરદ્વીપ ક્યાં છે તે કહે છે

વા કહેતાં સર્વ મનુષ્ય સંજ ધી અગ્નિ સ્થાનકોમા ભિપજે; એ ચૌદ સ્થાનકના નામ કહ્યા અને ૧૦૧ દેવતા સમૂહિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા. એ સર્વે મળી કુલ ૩૦૩ લેહ મનુષ્યના કહ્યા

૧૯૮ લેહ દેવતાના કહે છે.

દશ ભવનપતિના નામ-૧ અસુરકુમાર, ૨ નાગકુમાર, ૩ સુવર્ણકુમાર, ૪ વિજયકુમાર, ૫ અગ્નિકુમાર, ૬ દ્વીપકુમાર, ૭ ઉદધિકુમાર, ૮ દિશાકુમાર, ૯ પવનકુમાર, ૧૦ થાણીતકુમાર

પદ્મ પરમાધામીના નામ-૧ અંબ, ૨ અંબરિસ, ૩ સામ, ૪ સબલ, ૫ રૂદ્ર, ૬ વૈરૂદ્ર, ૭ કાળ, ૮ મહાકાળ, ૯ અસિપત્ર, ૧૦ ધનુષ્ય, ૧૧ કુભ, ૧૨ વાલુ, ૧૩ વેતરણી, ૧૪ ખરસ્વર, ૧૫ મહાઘોષ

સોળ વાણુવ્યંતરના નામ-૧ પિશાચ, ૨ ભૂત, ૩ જક્ષ, ૪ રાક્ષસ, ૫ કિન્નર, ૬ કિપુરુષ, ૭ મહોરગ, ૮ ગધર્વ, ૯ આણુપન્ની, ૧૦ પાણુપન્ની, ૧૧ ઇંસીવાઈ, ૧૨ ભુકંવાઈ, ૧૩ કંદીય, ૧૪ મહાકંદીય, ૧૫ કોહુંડ, ૧૬ પયંગદેવ.

દશ જુભકાના નામ- ૧ આણુજુભકા, ૨ પાણુજુભકા, ૩ લયણુજુભકા, ૪ સયણુજુભકા, ૫ વત્યજુભકા, ૭ રૂણજુભકા, ૮ ખીયજુભકા, ૯ વિજયજુભકા, ૧૦ અવિયતજુભકા

દશ જ્યોતિષીનાં નામ- ૧ ચદ્રમા, ૨ સૂર્ય, ૩ ચંદ્ર, ૪ નક્ષત્ર, ૫ તારા, એ પાંચ ચળ તે અઢી દ્વીપમાં છે ને એ જ નામના ખીજ સ્થિર તે અઢી દ્વીપ બહાર છે એ મળી દશ

ત્રણ કિલ્લિષીનાં નામ-૧ ત્રણ પદ્મીયા, ૨ ત્રણ સાગરીયા, ૩ તેર સાગરીયા

નવ લોકાતિકના નામ-૧ સારસ્વત, ૨ આદિત્ય, ૩ વિન્દિ, ૪ વરુણ, ૫ ગર્હતોયા ૬ તોષિયા ૭ અવ્યાબાધા, ૮ અગિચ્યા, ૯ રિંહા

બાર દેવલોકના નામ-૧ સુધર્મા, ૨ ઇશાન, ૩ સનતકુમાર, ૪ મોહેન્દ્ર, ૫ બ્રહ્મલોક, ૬ લતક, ૭ મહાશુક, ૮ સહસ્સાર, ૯ આણુત, ૧૦ પ્રાણુત; ૧૧ આરણુ, ૧૨ અચ્યુત

તવ ઐવયક્ત્ય નામ-૧ ભદ્રે ૨ સુભદ્રે, ૩ સુભજે, ૪ સુભાવુષે,
૫ પ્રિયક સહે, ૬ સુક સહે, ૭ આમોહ, ૮ સુપદિગુહે, ૯ જયોપરે.

પાંચ અનુવર વિમાનનાં નામ-૧ વિજય, ૨ વિજયત, ૩ જયત,
૪ અપરાજિત, ૫ સર્વાધસિદ્ધ.

સઘળા મળી ૬૬ ભતના દેવતા અપર્યાપ્તા ને ૬૬ ભતના પર્યાપ્તા
કુલ મળી ૧૬૮ લોક દેવતાના કલા.

૪૮ લોક તિર્થયાના કહે છે

૧ પૃથ્વી, ૨ પાણી, ૩ તેજ, ૪ વાઉ એ ચાર સૂક્ષ્મ ને ચાર
ભાદર એ આકાશ અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા મળી સોળ ભાવ. વતસ્પતિના
ત્રણ લોક-૧ સૂક્ષ્મ, ૨ પ્રયેક, ને ૩ સાધારણ એ ત્રણના અપર્યાપ્તા ને
પર્યાપ્તા મળી ૬ ભાવા મળી ૨૨ એકેદ્રિના, ત્રણ વિક્ષેદ્રિના ૧
ત્રેષદ્રિય, ૨ તેષદ્રિય ૩ ચૌરિદ્રિય એ ત્રણના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એ
૭ મળી ૨૮ થયા.

૧ જળચર, ૨ ભજચર ૩ ઉરપર, ૪ ભુજપર, ૫ ખેચર એ
પાંચ સમૃદ્ધિમંત્ર ને પાંચ ગર્ભજ એ મળી ૧૦ના અપર્યાપ્તા ને ૧૦
પર્યાપ્તા એ મળી ૨૦ કુલ મળી ૪૮ લોક તિર્થયાના કલા.

ચોદ લોક નારકીના કહે છે

સાત નરકનાં નામ-૧ ધમા ૨ વશા ૩ શિલા, ૪ જલજા, ૫
પિંડ, ૬ મધા, ૭ માલવર્ધ, એ સાતનાં નામ કલા. કહે તેનાં વેત્ર
કહે છે-૧ રત્નપ્રભા, ૨ શર્કરાપ્રભા, ૩ વાલ્લુપ્રભા, ૪ પદ્મપ્રભા ૫ ધૂમ
પ્રભા, ૬ તમસપ્રભા, ૭ તમસ્તમસપ્રભા એ સાતના અપર્યાપ્તા અને
પર્યાપ્તા મળી ચોદ લોક નારકીના કલા.

નારકીનો વિસ્તાર કહે છે

૧ પહેલી નરકનો પિંડ એક લાખ એ સીકલ્લર ભેજનનો છે,
તેમાંથી એક હજાર ભેજન હજી નીચે મૂકીએ ને એક હજાર ભેજન
હજી ઉપર મૂકીએ તે વચ્ચે એક લાખ અઠ્યોત્તર હજાર ભેજનની પોલાણુ

શ્રી નવ તત્વ

છે તે પોલાણમાં ૧૩ પાથડા છે ને બાર આંતરાં છે તે મધ્યે ત્રીસ લાખ નરકાવાસા છે. અસંખ્યાતી નારકીને ઊપજવાની કુલીઓ છે ને અસંખ્યાતા નારકી છે તેની નીચે ચાર બોલ છે. (૧) ૨૦૦૦૦ જોજનનો ધનોદધિ છે. (૨) અસંખ્યાતા જોજનનો ધનવા છે (૩) અસંખ્યાતા જોજનનો તનવા છે. (૪) અસંખ્યાતા જોજનનો આકાશ છે એ ચાર બોલ થયા. તેની નીચે બીજી નરક છે.

બીજી નરકનો પિંડ—એક લાખ બત્રીશ હજાર જોજનનો છે તેમાંથી એક હજાર જોજન દળ ઉપર મૂકીએ ને એક હજાર જોજન દળ નીચે મૂકીએ તે વચ્ચે એકલાખ ત્રીશ હજાર જોજનની પોલાણ છે તે પોલાણમાં ૧૧ પાથડા ને ૧૦ આંતરાં છે; તે મધ્યે પચીશ લાખ નરકાવાસા છે. અસંખ્યાતી નારકીને ઊપજવાની કુલીઓ છે અને અસંખ્યાતા નારકી છે તે નીચે પહેલી નરકમાં કહ્યા તે જ ચાર બોલ છે, તેની નીચે ત્રીજી નરક છે.

ત્રીજી નરકનો પિંડ—એક લાખ અઠ્ઠાવીશ હજાર જોજનનો છે તેમાંથી એક હજાર જોજન દળ ઉપર મૂકીએ ને એક હજાર જોજન દળ નીચે મૂકીએ તે વચ્ચે એક લાખ છવીશ હજાર જોજનની પોલાણ છે તે પોલાણમાં ૮ પાથડા છે ને ૮ આંતરાં છે તે મધ્યે પંદર લાખ નરકાવાસા છે, નારકીને ઊપજવાની અસંખ્યાતી કુલીઓ છે અને અસંખ્યાતા નારકી છે તે નીચે ઉપર કહેલા ચાર બોલ છે, તેની નીચે ચોથી નરક છે

ચોથી નરકનો પિંડ—એક લાખ વીશ હજાર જોજનનો છે તેમાંથી એક હજાર જોજન દળ ઉપર મૂકીએ ને એક હજાર જોજન દળ નીચે મૂકીએ તે વચ્ચે એક લાખ અઠાર હજાર જોજનની પોલાણ છે તે પોલાણમાં ૭ પાથડા છે ને ૬ આંતરાં છે તે મધ્યે દશ લાખ નરકાવાસા છે, તે નારકીને ઊપજવાની અસંખ્યાતી કુલીઓ છે અને અસંખ્યાતા નારકી છે તે નીચે ઉપર કહેલા ચાર બોલ છે તેની નીચે પાંચમી નરક છે

પાંચમી નરકનો પિંડ—એક લાખ અઠાર હજાર જોજનનો છે, તેમાંથી એક હજાર જોજન દળ ઉપર મૂકીએ ને એક હજાર જોજન દળ નીચે મૂકીએ તે વચ્ચે એક લાખ સોળ હજાર જોજનની પોલાણ છે તે પોલાણમાં ૫ પાથડા છે ને ૪ આંતરાં છે તેમાં ત્રણ લાખ નરકાવાસા છે. અસંખ્યાતી કુલીઓ છે અને અસંખ્યાતા નારકી છે તેની નીચે ઉપર કહેલા ચાર બોલ છે તેની નીચે છઠ્ઠી નરક છે.

છઠી નરકનો પિઠ—એક લાખ સોળ હજાર જોજનનો છે તેમાંની એક હજાર જોજન ઇળ ઉપર મૂકીએ ને એક હજાર જોજન ઇળ નીચે મૂકીએ તે વચ્ચે એક લાખ ચૌદ હજાર જોજનની પોલાણ છે તે પોલાણમાં ૩ પાથકા છે ને ૨ આંતરા છે તેમાં એક લાખમાં પાથ જોખા નરકવાસી છે. અસખ્યાતી કુલીએ છે અને અસખ્યાતા નારકી છે, તે નીચે ઉપર કહેલા વ્યાર જોલ છે તેની નીચે સાતમી નરક છે.

સાતમી નરકનો પિઠ—એક લાખ આઠ હજાર જોજનનો છે. તેમાંથી સાડી બાવન હજાર જોજન ઇળ ઉપર મૂકીએ ને સાડી બાવન હજાર જોજન ઇળ નીચે મૂકીએ તે વચ્ચે ત્રણ હજાર જોજનની પોલાણ છે તે પોલાણમાં પાથ નરકવાસી છે. અસખ્યાતી કુલીએ છે ને અસખ્યાતા નારકી છે એ નીચે ઉપર કહેલા વ્યાર જોલ છે તેની નીચે અને તે જાણે છે એ નારકીનો વિસ્તાર સપૂર્ણ થયો.

જીવનું લક્ષણ કહે છે

જ્ઞાન તે મતિજ્ઞાન, કુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મન.પચવજ્ઞાન તથા દેવજ્ઞાન એ પાંચ જ્ઞાન, સમ્યક્ત્વ આશયોને કહ્યાં છે એની સાથે મતિજ્ઞાન, કુતજ્ઞાન તથા વિશગજ્ઞાન એ ત્રણ જ્ઞાન સિદ્ધત્વમાંથી છે તે લેતાં જાકની સખ્યા થાય છે. એમાંનું ગમે તે એક અથવા અધિક જ્ઞાન જેમા હોય, વળી જ્ઞાન તે અણુ, અણુ અવધિ તથા દેવજ્ઞ, એ વ્યાર પ્રકારનાં ઇર્શનમાંનું ગમે તે એક અથવા અધિક ઇર્શન જેમાં હોય તથા ચારિત્ર તે સામાયિક, હેતોપસ્થાપનોય, પરિકાર વિશુદ્ધ, સુક્રમસ પરાય, ચમ્પખ્યાત, દેશવિરતિ તથા અવિરતિ, એ સાત પ્રકારનાં ક્રિસદિકે અણુજ પરિણામથી નિવૃત્તિ તથા અવહારથી ક્રિયાનિરોધરૂપ ચારિત્રમાંનું ગમે તે એક અથવા અધિક ચારિત્ર હોય તથા તપ એ પ્રકારનું કહ્યું છે એક દ્રવ્યથી, એના બાર લેલ છે. તેના નામ નિર્જરા વસ્ત્રમાં કહેવાયો. ઇચ્છાનિરોધરૂપ અવધી, એમાંનું ગમે તે એક અથવા અધિક તપ જેમાં હોય, તેમજ કસણ તથા લબ્ધિરૂપ અથવા બળપરાક્રમરૂપ એ બે પ્રકારના વીર્યમાંનું ગમે તે એક અથવા વધારે જેમા હોય તથા ઉપયોગ તે પાંચ જ્ઞાન, ત્રણ જ્ઞાન તથા બાર ઇર્શન એ બાર પ્રકારના સધાર તથા નિશાકરરૂપ ઉપયોગમાંનો ગમે તે એક અથવા વધારે ઉપયોગ જેમાં હોય, તેને સસારી અથવા સિદ્ધ જીવ કહીએ એ સુણ, જીવ વિના બીજા કોઈમાં હોય નહિ, એ પ્રકારે જીવનું લક્ષણ બાબતુ ઇતિ જીવતત્ત્વ.

૨ અભ્યવતત્ત્વ.

જડ લક્ષણ ચૈતન્ય રહિત તેને અભ્યવતત્ત્વ કહીએ

હવે અભ્યવતત્ત્વના ચૈત્ત્વ લેઈ કહે છે ૧ ધર્માસ્તિકાયનો સ્કંધ, ૨ દેશ, ૩ પ્રદેશ, ૪ અધર્માસ્તિકાયનો સ્કંધ, ૫ દેશ, ૬ પ્રદેશ, ૭ આકાશાસ્તિકાયનો સ્કંધ, ૮ દેશ, ૯ પ્રદેશ, ૧૦ અદ્વાસમયકાળ, એ દશ લેઈ અરૂપી અભ્યવના કહ્યા. રૂપી અભ્યવના ચાર લેઈ કહે છે ૧૧ પુદ્ગલાસ્તિકાયનો સ્કંધ, ૧૨ દેશ, ૧૩ પ્રદેશ ૧૪ પરમાણુપુદ્ગલ એ મળી ૧૪ લેઈ કહ્યા *

*સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશની સમજણ.

પ્રદેશના સમૂહને અસ્તિકાય કહે છે ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાય લોકવ્યાપક અને આકાશાસ્તિકાય લોકાલોક વ્યાપક છે એ ત્રણે સંપૂર્ણ દ્રવ્યોને સ્કંધ કહેવાય છે તેથી કાંઈક ઓછો હોય અથવા સંકળ પ્રદેશાનુગત સામાન્ય પરિણામની પેરે અવયવ ધર્માસ્તિકાય આદિના જે બુદ્ધિ પરિકલ્પનાદિ પ્રકૃષ્ટ દેશ અને અતિ નિર્વિભાજ્ય અવિભાજ્ય હોય તે પ્રદેશ કહેવાય છે અખંડ દ્રવ્યરૂપ આખા પદાર્થને અથવા અનતાદિ પરમાણુના મળેલા સમૂહને સ્કંધ કહે છે સ્કંધનો કેટલોએક ભાગ જેનો સ્કંધની સાથે સળધ હોય તેને દેશ કહે છે જેનો સ્કંધની સાથે નિર્વિભાજ્ય કલ્પના કરી છતાં સ્કંધની સાથે અભિન્ન સળધ હોય તેને પ્રદેશ કહે છે અને તે જ પ્રદેશ જો સ્કંધથી ભિન્ન થાય એવો નિર્વિભાજ્ય ભાગ એટલે જેના કેવળીની બુદ્ધિએ એક ભાગના બે ભાગ થઈ શકે નહિ તેને પરમાણુ કહે છે.

ચાર દ્રવ્યોની દૃષ્ટાંતથી સમજણ.

૧ જેમ માછલાને ગતિ કરતા પાણીનો આધાર અને પાગળાને લાકડીનો આધાર તેમ જીવ પુદ્ગળને ગતિ પરિણમ્યાને ધર્માસ્તિકાયનો આધાર ૨ જેમ ઉજ્જુકાળે તૃષાએ પીડિત પથોને વૃક્ષની છાયાનો આધાર તેમ સ્થિર પરિણમ્યા જીવ પુદ્ગળને અધર્માસ્તિકાયનો આધાર ૩ જેમ ચોરડામાં એક દીવાની જ્યોતિના પરમાણુ સમાય છે અને હજાર દીવાની પ્રકાશ પણ સમાય અથવા લી તમા ખીલો પેસે તેનું કારણ આકાશાસ્તિકાયની અવગાહના દાન શક્તિ છે ૪ જેમ કોઈક ખાળક જન્મ્યો હોય, તે જાલ્યા

અવહાર વિસ્તાર નયે કરી ૫૧૦ લેક

અણ્વતત્ત્વના કહે છે

(૧) ધર્મસ્તિકાય—દ્રવ્યથી એક ૨ ક્ષેત્રથી આખા લોક પ્ર
૩ કાળ થઈ અનાદિ અનંત ૪ ભાવથી અવલે, અજ પે, અરસે, અ
અમૃતિ ૫ અણુથી અણુસહાય ૬ અધર્મસ્તિકાય—દ્રવ્યથી
૭ ક્ષેત્રથી આખા લોક પ્રમાણે ૮ કાળથી અનાદિ અનંત, ૯ ભાવ

વસ્થાવાળો યાજ, પછી યુવાન યાજ, પછી વૃદ્ધ યાજ, એ કે છ
સહાય સરખો છે, પણ બાળ યુવાન તથા વૃદ્ધને કરનાર કાળ છે

પુણ્યભદ્રવ્યનુ ઔપાધિક લક્ષણ કહે છે

સુખ, અપેકાર તથા રત્ન પ્રમુખનો પ્રભા તથા અદ્ભુત પ્રમુ
ખોતિ તથા છયા અને સૂર્ય પ્રમુખનો અભાવ, વર્ણ મધ્ય,
સ્પર્શ એવા ગુણોવાળો હોય અને જે ચોક્કસ લોકમાં બાધક, સખ
પ્રદેશી અસખ્યાત પ્રદેશી તથા અનંત પ્રદેશીનો પૂરણ ગણત સ્વ
વાન એવો અખંડ પુણ્યભાસ્તિકાયરૂપ રહે તે રહેલો એક
અથવા કાંઈ પણ અણુ ભાગરૂપ હોય તથા જે કેવલીની બુદ્ધિએ
એક ભાવના જે ભાગ કાંઈ રહે નહિ, એવો અતિ સૂક્ષ્મ સ્વ
અભિન્ન ભાગ નિર્વિભાજ્યરૂપ તે પ્રદેશ તેની જ બધારે રહે
ભિન્ન રૂપના થાય ત્યારે તે પરમાણુ કહેવાય છે એ પુણ્યદોનું નિર્ણ
પણે લક્ષણ છે

કાળદ્રવ્યના લેક કથાવે છે

એક કોઈ સઠસઠ ભાગ સત્યોત્તર હજાર, બસે અને સોલ
એટલી અવલોકિ એક સુદૃઢ માથા છે એનો ભાવાર્થ કહે છે—આ
એક દેહમાં અથવા એક બપટી વગાડવામાં થા અર્ધું વસ્ત્ર કાંઈ
વખતે એક તટુથી બીજે તટુએ ભય તથા કમગના પાકાના સમ
યુવાન પુરુષ ભાલાવડે વીધતા એક પાંદડાથી બીજે પાંદડે ભાગ પડે
એટલા વખતમાં અસખ્યાતા સમય રહી ભય, એટલે વસ્ત્ર અથવા
કાંડવાના અપેક્ષા સૂક્ષ્માત્ સૂક્ષ્મ અણુરૂપ જે કાળ હોય છે, જે

અવર્ણે અગ ધે, અરસે, અક્ષસે, અમૂર્તિ, ૧૦ ગુણુયકી સ્થિર સ્થાય, ૧૧ આકાશસ્તિકાય-દ્રવ્યયકી એક, ૧૨ ક્ષેત્રયકી લોકાલોક પ્રમાણે, ૧૩ કાળયકી અનાદિ અનંત, ૧૪ ભાવયકી અવર્ણે, અગ ધે, અરસે, અક્ષસે, અમૂર્તિ, ૧૫ ગુણુયકી અવગાહનાદાન, ૧૬ કાળ-દ્રવ્યયકી અનેક, ૧૭ ક્ષેત્રયકી અદ્વીત્રીપ પ્રમાણે, ૧૮ કાળયકી અનાદિ અનંત, ૧૯ ભાવયકી અવર્ણે, અગ ધે, અરસે, અક્ષસે, અમૂર્તિ, ૨૦ ગુણુયકી વર્તના લક્ષણુ, એ વીશ અને ઉપર જે અરૂપી અશ્રવના દશ ભેદ કહ્યા તે મળી કુલ ૩૦ ભેદ અરૂપી અશ્રવના જાણવા

વિભાગ થઇ શકે નહિ, જેનો ભૂત અને ભવિષ્ય વિષે વિચાર થાય નહિ, એટલે વસ્ત્ર અથવા પત્ર ફાડતા પ્રથમ વર્તમાનકાળરૂપ આત્મ સૂક્ષ્મ કાળનું ઉદ્ભવન થઇને તે કયારે ભૂતકાળ થયો ? કયો વર્તમાન કાળ છે ? અને કયો ભવિષ્યકાળ થવા યોગ્ય છે ? તેનું અનુમાન થઇ શકે નહિ તેને સર્વ લઘુકાળરૂપ સમય કહે છે એવા અસંખ્યાત સમયને આવલિકા કહે છે એવી યસેને છાપન આવલિકાનો એક ક્ષુદ્ધક ભવ હોય છે. એ કરતા બીજા કોઇ પણ નાના ભવની કલ્પના થઇ શકે નહિ એવા કાંઈક અધિક સત્તર ક્ષુદ્ધક ભવમાં એક શ્વાસોશ્વાસરૂપ પ્રાણની ઉત્પત્તિ હોય છે, એવા સાત પ્રાણોત્પત્તિ કાળને એક સ્તોક કહે છે એવા સાત સ્તોક સમયે એક ભવ હોય છે એવા સત્યોત્તર ભવે બે ઘડીરૂપ એક મુહૂર્ત હોય છે

ત્રીસ મુહૂર્તે એક અહોરાત્રરૂપ દિવસ થાય છે, પંદર અહોરાત્રિએ પખવાડીયુ થાય છે, બે પખવાડિયે એક મહિનો થાય છે, બાર મહિને એક વર્ષ થાય છે, તેમજ અસંખ્યાતા વર્ષે એક પદ્યોપમ થાય, તેવા દશ કોડાકોડી પદ્યોપમે ૧ સાગરોપમ થાય, તેવા કોડાકોડી સાગરોપમે ૧ ઉત્સર્પિણી અને બીજા દશ કોડાકોડી સાગરોપમે ૧ અવસર્પિણી થાય, એ બે મળી વીશ કોડાકોડી સાગરોપમે એક કાળચક્ર થાય, એવા અનંત કાળ ચક્રે એક પુદ્ગલ પરાવર્તન થાય એ સર્વ મનુષ્ય લોકમા વ્યવહારથી કાળ જાણવો

પૂર્વોક્ત જે કાળના ભેદ કહ્યા, તેથી વળી બીજા પણ કાળના ભેદ ઘણા છે જેમ કે બે માસે એક ઋતુ થાય છે, ત્રણ ઋતુએ એક અયન, બે અયને એક વર્ષ, પાંચ વર્ષે એક યુગ, ચોરાશી લાખ વર્ષે એક પૂર્વાંગ, તે એક પૂર્વાંગને ચોરાશી લાખે ગુણતા એક પૂર્વ થાય છે

પરંતુ એક રૂપી અણવના કહે છે તેમ વર્ણ ૫-૧ કાળે, ૨ લીલે ૩ સતે ૪ પીળે ૫ ઘેળે, અઠેક વર્ણમાં વીસ વીસ બેઠા ભલે, તે ૨ ગંધ, ૫ રસ ૫ સંઠાણ, ૮ સ્પર્શ એ મળી વીસ ને પાંચમાં મળેને સો થયા.

બે ગંધ-૧ સુરભિ ગંધ, ૨ દુરભિ ગંધ, અઠેકા નખમાંથી ત્રેવીસ ત્રેવીસ લેઈ લાલે ૫ વર્ણ ૫ રસ, ૫ સંઠાણ ૮ સ્પર્શ એ ત્રેવીસ, બન્નેમાં મળી છેતાલીસ લેઈ બાણવા

પાંચ રસ-૧ તીળે, ૨ કળે, ૩ કસાયેલે ૪ ખોટો, ૫ મીઠો અઠેકા રસમાં વીસ વીસ લેઈ લાલે ૫ વર્ણ ૨ ગંધ ૫ સંઠાણ, ૮ સ્પર્શ, એ મળી વીસ ને પાંચમાં મળે સો થયા

પાંચ સંઠાણ-૧ પરિમળ સંઠાણ, ૨ વાસ સંઠાણ ૩ ત્રસ ૪ અઠેરસ ૫ આયત સંઠાણ એ પાંચ અઠેકા સંઠાણમાં વીસ વીસ લેઈ લાલે ૫ વર્ણ ૨ ગંધ, ૫ રસ ૮ સ્પર્શ એ મળી વીસ ને પાંચમાં મળેને સો થયા

આઠ સ્પર્શ-૧ ખરખર ૨ સુઠાળે ૩ ભારે ૪ હળવે, ૫ ઠાઠે ૬ ઉન્ડે ૭ ચોપડે ૮ લૂખે એ આઠ અઠેકા સ્પર્શમાં ત્રેવીસ ત્રેવીસ લેઈ લાલે ૫ વર્ણ ૨ ગંધ, ૫ રસ ૫ સંઠાણ, ૬ સ્પર્શ એ ત્રેવીસ લેઈ લાલે ખરખરમાં ખરખર ને સુઠાળે એ વજવા એમ બન્ને સ્પર્શ વજવા એમ ત્રેવીસને આઠે શુદ્ધતા ૧૮૪ થયા એ મળે મળીને પરંતુ એક રૂપી અણવના કહે એમ સમજા મળીને કુલ ૫૬૦ બેઠા અણવના બાણવા ધતિ અણવત્તવ

૩ પુણ્યતત્ત્વ

શુભ ક્રમાણીએ કરી, શુભ ક્રમના ઉદયે કરી જેના કળા આત્માને લોગવતા મીઠા લાગે તેને પુણ્યતત્ત્વ કહીએ

નવ લેઈ પુણ્ય ઉપરાંતે તે કહે છે ૧ આન્નપુ ને, ૨ પાણ્યપુ ને, ૩ લપ્પણ્યપુ ને, ૪ સયણ્યપુ ને, ૫ વત્થપુ ને, ૬ મનપુ ને, ૭ વચ્ચનપુ ને, ૮ કામપુ ને, ૯ ભસ્કારપુ ને, એ નવ લેઈ પુણ્ય ઉપરાંતે તેના શુભ કળા ૪૨ લેઈ લોગવે તે કહે છે

૧ રથાનક આદિ. ૨ ચમ્પા પાટ પાટલા આદિ ૩ વચ્ચ

૧ શાતાવેદનીય-સુખનો અનુભવ કરાવે ૨ ઉચ ગોત્ર
 ૩ મનુષ્યાગતિ ૪ મનુષ્યાનુપૂર્વી-મનુષ્યની ગતિમા દોરી જનાર કર્મ
 ૫ દેવતાની ગતિ, ૬ દેવાનુપૂર્વી-દેવતાની ગતિમા દોરી જનાર
 કર્મ ૭ પચેદ્રિયની જાતિ ૮ ઔદારિક શરીર ઔદારિક શરીર
 યોગ્ય પુત્રગલ ગ્રહણ કરીને તથા તેને શરીરપણે પચિણ્માવીને જીવ પોતાના
 પ્રદેશની સાથે મેળવે તે મનુષ્ય તિર્યચનુ શરીર ૯ વૈકિય શરીર-જે
 પ્રકારનુ છે ૧ ઔપપાતિક તે દેવતા તથા નારદીને હોય ૨ લઘ્વિ
 પ્રાયથી તે તિર્યંગ તથા મનુષ્ય લઘિધવત હોય છે, ૧૦ આહારક
 શરીર-ચૌદપૂર્વધારી મુનિનાજ તીર્થકરની ઋદ્ધિ પ્રમુખ જ્ઞેવાને અર્થે
 એક હાથ પ્રમાણુ દેહ કરે છે તં. ૧૧ હોજસ શરીર-આહારનુ પચન
 કરનાર તથા તેનુસેસ્યાનો હેતુ આ સર્વ સંસારી જીવને હોય છે. ૧૨
 કાર્મણુ શરીર-કર્મના પરમાણુ આત્મપ્રદેશની સાથે મળ્યા છે તે જ
 જાણુ આ શરીર પણ સંસારી સર્વ જીવને હોય છે ૧૩ ઔદારિકતાં
 અગ ઉપાંગ-ઉદારિક શરીરના સઘળા અવયવો પામવા ૧૪ વૈકિયતાં
 અગ ઉપાંગ-૧૫ આહારકતાં અગ ઉપાંગ-૧૬ વજન્કપલ-
 નારાયસઘયણુ-લોહાના જેવુ ઘણુ જ મજબૂત સઘયણુ ૧૭ સમ-
 ચક્રિસસઠાણુ-પલાઠી વાળી બેસતાં ચારે બાજુ સરખી આકૃતિ થાય
 અને પોતાના અંગુલ પ્રમાણુ ૧૦૮ અંગુલ પ્રમાણુ શરીર ભરાય તે
 ૧૮ શુભ વર્ણ. ૧૯ શુભ ગંધ ૨૦ શુભરસ ૨૧ શુભ સ્પર્શ.
 ૨૨ અંગુસુલધુ નામ-મધ્યમ વજનદાર શરીરની પ્રાપ્તિ થાય એટલે
 લોહાની પેઠે અતિ બારે નહિ અને કપાસની પેઠે અતિ હલકુ નહિ અને
 મધ્યમ પરિણામી હોય ૨૩ પરાધાત નામ-ખીજ બળવાન જે
 અતિહ સનીય છતા પોતે ગમે તેવા બળીઆને જીતવા સમર્થ થાય
 એવા બળની પ્રાપ્તિ થાય તે ૨૪ ઉચ્છવાસ નામ-સુખેથી શ્વાસો-
 ચ્છવાસ લઈ શકાય ૨૫ આતાપ નામ-સૂર્યના બિબની પેઠે પરને
 તાપ ઉત્પન્ન કરવાના હેતુરૂપ તેજ્યુક્ત શરીરની પ્રાપ્તિ થાય ૨૬
 ઉદ્યોત નામ ચદ્રબિજની માફક શીતળતા ઉત્પન્ન કરનાર ૨૭ શુભ
 ચાલવાની ગતિ ૨૮ નિર્માણુ નામ-પોતાના અંગના સર્વ અવયવો
 યોગ્ય સ્થળે ગોઠવી શકે તે ૨૯ વ્રસનામ ૩૦ બાદર નામ ૩૧
 પર્વાખતા નામ. ૩૨ અત્યેક નામ. ૩૩ સ્થિર નામ ૩૪ શુભ
 નામ. ૩૫ સૌભાગ્ય નામ. ૩૬ સુસ્વર નામ ૩૭ આદેય નામ
 ૩૮ જશોકીર્તિ નામ. ૩૯ દેવતાનું આઉણુ. ૪૦ મનુષ્યનું
 આઉણુ. ૪૧ તિર્યચનું આઉણું જીગલવત. ૪૨ તીર્થકર નામ
 કર્મ, એમ બેતાલીસ લેદ પુણ્યના જાણુવા ઇતિ પુણ્યતત્ત્વ.

૪ પાપતત્ત્વ.

અશુભ કરણી કરી, અશુભ કર્મના ઉદયે કરી, બેના
કૃણ આત્માને લોગવતાં કહેવા લાગે તેને પાપતત્ત્વ કહીએ.

અઘાર પ્રકારે પાપ ઉપરાજે તે કહે છે

૧ પ્રાણુપતિપાત, ૨ સૂપાવાહ, ૩ અદત્તાહાન, ૪ મૈથુન,
૫ પરિગ્રહ, ૬ ક્રોધ, ૭ માન ૮ માયા, ૯ લોભ, ૧૦ રાગ,
૧૧ ક્રોધ, ૧૨ ઠગી, ૧૩ અવમાખ્યાન, ૧૪ પૈશુન્ય, ૧૫ પર
પરિવાહ ૧૬ રતિ અરતિ, ૧૭ માયામેયો, ૧૮ મિચ્છાદસજ્જ
સજ્જ, એ અઘાર પ્રકારે પાપ ઉપરાજે તે બ્રહ્મશી પ્રકારે
ભોગવે. તે નીચે મુજબ—

૧ મતિજ્ઞાનાવરણીય—પાંચ ઇન્દ્રિય તથા મનદ્વારાજે જે નિષ્વત
વસ્તુનું જ્ઞાન થાય એવા મતિજ્ઞાનનું આચ્છાદન જોટલે પુલિ નિમજ
ન હોય ૨ સુતજ્ઞાનાવરણીય—સૂતજ્ઞાન પામે નહિ ૩ અવધિજ્ઞાના
વરણીય ઈન્દ્રિયાદિકની અપેક્ષા વિના આત્મદ્રવ્યને સાક્ષાત્ રૂપી દ્રવ્યને
જણાવનાર જે જ્ઞાન તે પામે નહિ ૪ મનાપયજ્ઞાનાવરણીય—સરી
પમેદ્રિયના મનોગત ભાવ જણાવનાર જ્ઞાન પામે નહિ ૫ કેવળજ્ઞાના
વરણીય—પૂર્વાકલ આર જ્ઞાન રહિત જે જોજી નિરાવરણ જ્ઞાન હોય
એવા કેવળ જ્ઞાનનું આચ્છાદન જોટલે કેવળજ્ઞાન પામે નહિ ૬ કાર્ત્તવ્ય
—છતી શક્તિએ જ્ઞાન આપી શકે નહિ. ૭ કાર્ત્તવ્ય—લાભ મેલવી
શકે નહિ. ૮ લોભાતરાય—લોભ લોભવી શકે નહિ. ૯ ઉપલોભાતરાય
—વારવાર લોભ લોભવી શકે નહિ. ૧૦ વીર્યાતરાય—પોતાનું બળ
ફેરવી શકાય નહિ. ૧૧ નિદ્રા—સુષેષી જાગી થાય તેવી જિજ્ઞ ૧૨
નિદ્રા નિદ્રા—કુખી જાગી થાય તેવી જિજ્ઞ ૧૩ અચ્છા—છેડતાં
લેસના નિદ્રા આબ્જા કરે ૧૪ અચ્છા અચ્છા—કરતાં કરતાં નિદ્રા
આવે ૧૫ થીજુજિનિદ્રા—દિવસનું ચિત્તવેજી કામ રાત્રે જિજ્ઞાને
જિજ્ઞાને કરી આવે તે, આ નિદ્રાવાળો વાસુકેવના અર્ધ બળમુક્ત હોય
જ તે નરકાગામી સમજવો ૧૬ અશુદ્ધજ્ઞાનાવરણીય. ૧૭ અચ્છા
દશનાવરણીય. ૧૮ અવધિદશનાવરણીય. ૧૯ કેવળજ્ઞાના
વરણીય. ૨૦ નીચ જોત્ર. ૨૧ અશાતાવેદનીય ૨૨ મિચ્છાત્ત્વ-
મોહનીય ૨૩ સ્થાવરપણું ૨૪ સૂક્ષ્મપણું ૨૫ અપમર્શિપણું

૨૬ સાધારણપાણું. ૨૭ અસ્થિરનામ-શરીર કપ્યા કરે ૨૮ અશુભનામ. ૨૯ દુર્ભાગ્યનામ. ૩૦ દુસ્વરનામ ૩૧ અનાદેય-નામ-તેના બોલ કોઈ માને નહિ. ૩૨ અજશોકીર્તિનામ. ૩૩ નરકનીગતિ. ૩૪ નરકનું આઉંખુ. ૩૫ નરકાનુપૂર્વી. ૩૬ અનતા નુખધી ક્રોધ-અનંતો સંસાર બંધાય તેવો જીવના સુધી ક્રોધ રહે તે. ૩૭ અનંતાનુખધી માન. ૩૮ અનંતાનુખધી માયા. ૩૯ અનંતા-નુખંધી લોભ ૪૦ અપચ્ચક્ષ્માણાવરણીય ક્રોધ-એક વરસ સુધી રહે તેવો ક્રોધ ૪૧ અપચ્ચક્ષ્માણાવરણીય માન ૪૨ અપચ્ચક્ષ્માણાવરણીય માયા ૪૩ અપચ્ચક્ષ્માણાવરણીય લોભ. ૪૪ પચ્ચક્ષ્માણાવરણીય ક્રોધ-ચાર માસ સુધી રહે તે ૪૫ પચ્ચક્ષ્માણાવરણીય માન. ૪૬ પચ્ચક્ષ્માણાવરણીય માયા ૪૭ પચ્ચક્ષ્માણાવરણીય લોભ ૪૮ સંજવલનનો ક્રોધ-પદ્દર દિવસ સુધી રહે તે. ૪૯ સંજવલનનો માન ૫૦ સંજવલનની માયા. ૫૧ સંજવલનનો લોભ. ૫૨ હાસ્ય પડ રતિ. ૫૪ અરતિ. ૫૫ ભય પદ શોક, ૫૭ દુઃખ-અણુગમતો ૫૮ સ્ત્રીવેદ. ૫૯ પુરુષવેદ. ૬૦ નપુસકવેદ. ૬૧ તિર્યચની ગતિ. ૬૨ તિર્યચની અનુપૂર્વી ૬૩ એકેન્દ્રિયપાણુ. ૬૪ બેદ્રિયપાણુ ૬૫ તેદ્રિયપાણુ. ૬૬ ચૌરેન્દ્રિયપાણુ ૬૭ અશુભ ચાલવાની ગતિ. ૬૮ ઉપધાત નામ કર્મ કોઈનો ઘાત કરવા જતા પોતાનો જ ઘાત થાય ૬૯ અશુભ વર્ણ ૭૦ અશુભ ગંધ ૭૧ અશુભ રસ, ૭૨ અશુભ સ્પર્શ ૭૩ ઋષભનારાય સઘયાણુ-એ પાસા મર્કટખંધ અને ઉપર પાટો એ બે હોય તે ૭૪ નારાય સઘયાણુ-મર્કટખંધ જ હોય તે ૭૫ અર્ધ-નારાય સઘયાણુ-એક પાસું મર્કટખંધ હોય તે ૭૬ કીલકુ સઘયાણુ-માહોમાંહે હાડકાં અને ખીલીનો બંધ હોય તે ૭૭ દેવદુ સઘયાણુ-ખીલી ન હોય અને હાડકા માહોમાંહે અઠાડી રાખ્યા હોય તે ૭૮ નીગોહ પરિમડળ સઠાણુ-વડવૃક્ષની પેઠે નામિની ઉપર સુલક્ષણયુક્ત અને નીચે નિલક્ષણયુક્ત હોય તે ૭૯ સાદિ સઠાણુ-નામિની નીચેનું અગ સાડ અને ઉપરનું અગ નરસુ હોય તે ૮૦ વામન સઠાણુ-ઉદર લક્ષણોપેત અને હાથ, પગ, માથું, કટિ, પ્રમાણુ રહિત હોય તે ઠીગણો ૮૧ કુખજ સઠાણુ-હાથ, પગ, માથુ કટિ, પ્રમાણુપેત અને ઉદર પ્રમુખ હીન હોય તે કુખડો ૮૨ હુડ સઠાણુ-સર્વ અવયવ અશુભ હોય તે એ બ્યાશી લેદ પાપ-તત્ત્વના જાણવા

૫ આશ્રવતત્ત્વ

અમત તે અપચ્ચક્ષ્ણાણે કરી વિવચ કયાયને સેવવે કરી આત્મા
રૂપ તળાવને વિષે ઇન્દ્રિયાદિક ઘડનાળે છિદ્રે કરી કર્મપાપરૂપ અજનો
પ્રવાહ આવે તેને આશ્રવતત્ત્વ કહીએ

આશ્રવતત્ત્વના સામાન્ય પ્રકારે વીશ ભેદ કહે છે .

૧ મિથ્યાત્વ તે આશ્રવ, ૨ અવન તે આશ્રવ, ૩ પ્રમાદ તે
આશ્રવ ૪ ક્ષાય તે આશ્રવ ૫ અશુભજ્ઞેન તે આશ્રવ, ૬ પ્રાણુતિપાત
તે આશ્રવ, ૭ મૂઘાવાહ તે આશ્રવ, ૮ અકતાહાન તે આશ્રવ, ૯ મૈથુન
તે આશ્રવ ૧૦ પરિશ્કંભ તે આશ્રવ, ૧૧ માનેદ્રિય અસવરે તે આશ્રવ,
૧૨ અણુભિદ્રિય અસવરે તે આશ્રવ, ૧૩ પ્રાણેદ્રિય અસવરે તે આશ્રવ,
૧૪ રસેદ્રિય અસવરે તે આશ્રવ, ૧૫ સ્પર્શેદ્રિય અસવરે તે આશ્રવ
૧૬ મન અસવરે તે આશ્રવ ૧૭ વચન અસવરે તે આશ્રવ, ૧૮
કાયા અસવરે તે આશ્રવ, ૧૯ ભઠ ઉપગરણ ઉપધિ જેમ તેમ છે મૂકે
તે આશ્રવ, ૨૦ શુભિ કુસંગ કરે તે આશ્રવ. ૧

વિશેષ ૬૨ ભેદ કહે છે

૫ આશ્રવ ૫ ઇન્દ્રિય મોહની મૂકે ૪ ક્ષાય અન ૩ અશુભ-
જ્ઞેન જે મળ્યાં ૧૭ ને ૨૫ ક્રિયા તે નીચે પ્રમાણે—

૧ કામક્રી ક્રિયા—અપાને જન્મતાએ પ્રવર્તાવે. ૨ અધિ-
કરણક્રી ક્રિયા—ક્રિયારોમી જીવનું ક્રૂન થાય તે ૩ પાઉંસિઆ—
જીવ અજીવ ઉપર દેવ સખવાલી. ૪ પારિતાપ્રણયીમા-પોતાને તથા
પરને ખરિતાપ ઉપજાવવો તે ૫ પાણુદર્શનાય-જીવ દિશા, ૬ આર-
સિયા-કર્ણેણ પ્રમુખ દિશા થાય એવા કામની ઉપધિ કરવી અથવા
કરાવવી. ૭ પરિગાહુમા-ચતુષ્પદ પરિગ્રહ મેળવી મોહ કરવો તે.
૮ મામાવત્તિયા-કપટથી ઠોળને કાઢવું તે. ૯ અપચ્ચક્ષ્ણાણુવત્તિયા-
ઠોઠ બાના પચ્ચક્ષ્ણાણુ કર્યા વગર ભાગે તે ૧૦ મિથ્યાહ સ્વચ્ચત્તિયા-
જિનવચન અણુસદ્ગતો મોકો જે વિપરિત પ્રરૂપણ કરતાં ભાગે તે
૧૧ દિક્રિયા મોતુકે કરી નજરે નેવું તે. ૧૨ પુઠ્ઠિયા-સાગને

૧ કામની અળી ઉપર પાળી રહે તાજુ પાપ કરે તે ૨ પાંચ મતના

જ્યે કરીને સ્ત્રી, પુરુષ, ગાય, બળદ, વગ્ન પ્રમુખને સ્પર્શ કરતા
 ૧૩ પાદુચિયા-કોઈને વેગ મોટી સાહેળી દેળી દેવથી માઠી ચિંત-
 વના કરવાથી લાગે તે ૧૪ સામતોવાણીયા-પોતાના અર્થ પ્રમુખને
 જોવા આવેલ માણસો પ્રગસા કરે તેથી હર્ષ થાય તથા ધી, દુષ,
 દહી, તેલ વગેરેના વાગણ ઉઘાડા મૂકવાથી જીવ કિંમત થાય તેથી
 લાગે તે ૧૫ નેસતિયા-ગજનિકના આદેશથી યંત્રશસ્ત્રાદિકનું જે
 આકર્ષણ કરવું અથવા શસ્ત્ર કરાવવા, વાવ, કૂવા, ખોદાવવાથી લાગે તે
 ૧૬ સાહતિયા-પોતાને હાથે અથવા ખીજથી ડાલિસા કરાવે તથા
 અભિમાનથી પોતાને હાથે કરે તે ૧૭ આણુવણિયા-કોઈ પાસે વસ્તુ
 માગ્યથી ૧૮ વિદારણિયા-જીવ અજીવને કાપવાથી ૧૯ આણુ-
 ભોળી ઉપયોગવિના શસ્ત્ર ચિત્તે કામ વસ્તુ લેવી મૂકવી અથવા ઊઠવા
 બેસવાથી લાગે તે ૨૦ આણુવકંખતિયા-આ લોક પરલોકથી
 વિરૂદ્ધ કાર્ય કરવાથી લાગે તે ૨૧ અનાપગી-ઉપયોગ ન રાખવાથી
 લાગે તે. ૨૨ સામુદાણી-સમુદાય એટલે ઘણા જણ મળી કોઈ કાર્ય
 કરના લાગે તે ૨૩ પેન્નજવત્તિયા-પ્રીતીને લીધે લાગે તે ૨૪
 દોસવત્તિયા-કોઈ કરવાથી લાગે તે ૨૫ ઈરિયા વહિયા ક્રિયા-
 હાલના ચાલના લાગે તે એ પચીસ અને ઉપર સત્તર કહ્યા તે
 મળી ૪૨ ભેદ આશ્રવતત્ત્વના જાણવા.

૬ સવરતત્ત્વ.

જીવજીવી તળાવને વિષે કર્મરૂપ જળ આવતા, પ્રત પચ્ચદ્રખાણાદિક
 દ્વારા દેવે કરી રોકીએ તેને સવરતત્ત્વ કહીએ

સવરતત્ત્વના સામાન્ય પ્રકારે વીશ ભેદ કહે છે

૧ સમકિત તે સવર, ૨ પ્રત પચ્ચદ્રખાણુ તે સવર, ૩ અપ્રમાદ
 તે સવર, ૪ અડવાય તે સવર, ૫ શુભલોગ તે સવર, ૬ જીવ દયા
 પાળવી તે સવર, ૭ સત્ય વચન બોલવું તે સવર, ૮ દત્તવ્રત ગ્રહણ
 કરવું તે સવર, ૯ શિયળ પાળવું તે સવર, ૧૦ અપરિગ્રહ તે સવર,
 એ દશ ૫ ઈદ્રિય, ૩ ભોગ, એ મળી આઠનું સવરવું તે સવર, એ
 મળી અઠાર ૧૬ બહુ ઉપગરાણુ ઉપધિ જતનાએ લે મૂકે તે સવર.
 ૨૦ શુચિ કુસંગ ન કરે તે સવર, એ વીશ ભેદ કહ્યા

વિશેષે ૫૭ લેહ કહે છે

૧ ઇરિયાસમિતિ-જ્યણા શાખી ઉપયોગ સદિત પુસરા પ્રમાણે જમીન નજરે જોઈ આણવું તે ૨ ભાષાસમિતિ-સમ્યક્ પ્રકારે નિરવવ ભાષા બોલવી ૩ એસણાસમિતિ-સમ્યક્ પ્રકારે નિર્દોષ આહાર વસ્ત્ર, પાત્ર વગેરે ભિક્ષાની ગવેષણા કરવી ૪ આયાણુબાઠ મતનિદ્રાએવણા સમિતિ જતનાએ લેવું મૂકવું તે ૫ ઉચ્ચાર પાસવણુ ખેલ જલ્લ સ્થિધાણુ પારિઠાવણિયાસમિતિ-પરઠવવાની વસ્તુ જતનાએ પરઠવવી તે એ પાંચ સમિતિ તથા ૧ મનગુપ્તિ-મન ગોપવવું ૨ વચન ગુપ્તિ-વચન ગોપવવું ૩ કાથગુપ્તિ-કાપા ગોપવવી એ આઠ પ્રવચનમાતા આકરવા તથા બાવીસ પરીપદ (ઉપસંગ) સહન કરવા તે કહે છે

૧ સુધાનો-મૂખનો, ૨ વધાનો-તરસનો ૩ શીતનો-ઢાંઢો ૪ ઉષ્ણનો-તરકનો, ૫ દસમસનો-રાંસ મચ્છર કરકવાનો ૬ અથેલનો ફાટા ત્રુગ વસનો બથવા વસ્ત્ર ન મળે તેનો ૭ અશતિનો - ૮ જીનો-સી જોવાનો ૯ ચર્ચાનો-ચાલવાનો ૧૦ બેસવાનો- બેસી રહેવું પડે ૧૧ સેવ્યનો-રહેવાના સ્થાનકનો ૧૨ આકોશ-વચનનો-આકર્ષ વચન સંજ્ઞાવા પડે તેનો ૧૩ વધનો-માર ખાવો પડે ૧૪ બથવાનો-માગવાનો ૧૫ અલ્લાલનો-કોઈ વસ્તુની ઇચ્છા થતાં તે વસ્તુ ન મળે ૧૬ રોગનો-રોગ આવ્યે થકે આતમ્યાન કરવાનો ૧૭ તણુસ્પર્શના-તણુખલા વગેરેના સ્પર્શથી દુખ થાય તે ૧૮ મેલનો-મેલને દૂર કરવાની ઇચ્છાથી કાવાનો ૧૯ સત્કાર-પુરસ્કારનો-આદર સત્કાર મગવાનો ૨૦ પ્રજ્ઞાનો-જ્ઞાનતા ગવનો ૨૧ અજ્ઞાનનો-અજાણનો ૨૨ હસણુનો-સમક્રિય, સુદમ વિચાર સાક્ષીને ધર્મને વિશે અસહ્યજા કરવાનો એ મળી કુલ ત્રીશ થયા તથા હસ પ્રકારનો યતિધર્મ આશયવો તે કહે છે

૧ ખતિ-ભ્રમા, કોપનો અભવ ૨ સુત્તિ-નિર્લોભતા સતોષ ૩ અજવે-ઝપટ રહિતપણુ ૪ મહવે-માનનો ત્યાગ ૫ સાધવે-લગુતા અપઉપધિ ૬ સચ્ચે-સત્ય બાપણુ કરવું ૭ સજસે-સત્તર લેઈ સમય પાસવો ૮ તવે-ઇચ્છા નિરોધ-જાર પ્રકારે તપ કરવો

૯ ચિયાએ અથવા અકિચાએ-સમસ્ત પરિગ્રહ ત્યાગરૂપ મૂર્છા રહિત થવું ૧૦ ખલચેરવાસે મૈથુનનો ત્યાગ એ દશ

ખાર ભાવના ભાવવી તે કહે છે ૧ અનિત્યભાવના સસારના સર્વ પદાર્થને અનિત્ય, અસ્થિર જાણવા ૨ અશરણુ ભાવના-કોઈ કોઈને શરણુ નથી, એક ધર્મનું જ શરણુ છે ૩ સસાર-ભાવના-સસારમાં ઘણા કાળ થયા રઝળ્યા કરે છે-મા તે સ્ત્રી થાય, સ્ત્રી તે મા થાય, પિતા તે પુત્ર થાય, પુત્ર તે પિતા થાય ઇત્યાદિ ભાવનો અનુભવ કરવો ૪ એકત્વભાવના-આ જીવ એકલો આબો, એકલો જશે અને એકલો મુખ, હું ખ લોગવે છે પણ તેનું કોઈ સાથી નથી એવી ભાવના ૫ અન્યત્વભાવના-જીવ કાયાથી જુદો છે અને કર્મે કરી જુદી જુદી કાયા ધારણુ કરે છે તેમજ ધન તથા સ્વજનાદિ પણ અન્ય છે એવી ભાવના ૬ અશુચિભાવના-રસ ઝધિર, માસ, મેદ, અસ્થિ, મજ્જા, વીર્ય, પડ, તથા આતરડા પ્રમુખે કરી આ શરીર ખનેલું છે અને જેના નવ દ્વાર સદા વહેતાં રહે છે એ શરીર કોઈ કાળે પણ પવિત્ર થવાનું નથી એવી ભાવના ૭ આશ્રવભાવના-પાપ આશ્રવે કરી પાપ ખ ધાય છે અને તેથી જીવ હું ખ લોગવે છે તેનો વિચાર ૮ સવરભાવના-વ્રત પર્યટ્ટખાણોથી આશ્રવ રોકવો અને સવર આદરવો ૯ નિર્જરાભાવના-ખાર પ્રકારના તપે કરી કર્મને પચાવવું અર્થાત્ પૂર્વના સચેલા કર્મનું તોડવું તે ૧૦ લોકભાવના-લોકનું સ્વરૂપ ચિતવવું તથા આ જીવે સર્વ લોક સ્પર્શી મૂક્યો છે, ૧૧ બોધભાવના-યથાપ્રવૃત્તિ કરણને યોગે કરી અકામ નિર્જરા વડે પુણ્યના પ્રયોગે મનુષ્યભવ, આર્ય દેશ, નિરોગીપણુ તથા ધર્મશ્રવણાદિ પ્રાપ્તિ થઈ તથાપિ, સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થવું હુર્લભ છે એવી ભાવના કરવી તે ૧૨ ધર્મભાવના-હસ્તર સસાર સમુદ્રમાંથી પ્રવહણુ સમાન તે શ્રી જિનપ્રણીત દશવિધ ક્ષમાદિક શુદ્ધ ધર્મ તથા જ્ઞાન, દર્શન, ચરિત્ર એ રતનત્રયાત્મક ધર્મ પામવો તે હુર્લભ તેમજ તે ધર્મના સાધક અરહિતાદિ દેવો પામવા તે પણ હુર્લભ છે એવી ભાવના કરવી એ ખાર.

પાંચ પ્રકારનાં ચારિત્ર-૧ સામાયિક, ૨ છેદોપસ્થાપનીય, ૩ પરિહાર વિશુદ્ધ, ૪ સૂક્ષ્મસપરાય, ૫ યથાખ્યાત ચારિત્ર પહેલું સામાયિક ચારિત્ર કહે છે-સમ અને આયિક એ બે શબ્દનો એક સામાયિક શબ્દ થયો છે સમ એટલે રાગ કેવ રહિતપણાને

વિશેષે ૫૭ લોક કહે છે

૧ ઈરિયાસમિતિ-જ્યણા રાખી ઉપયોગ સ્થિત પુત્રરા પ્રમાણે જમીન નજરે લેઈ ચાલવું તે ૨ આપાસમિતિ-સમ્યક્ પ્રકારે નિરવધ ભાષા બોલવી ૩ એસણાસમિતિ-સમ્યક્ પ્રકારે નિર્દોષ આહાર વસ્ત્ર પાત્ર વગેરે ભિક્ષાની ગવેષણા કરવી ૪ આમાણુબાઠ મતનિદ્રાખેવણા સમિતિ જતનાએ લેવું મૂકવું તે ૫ ઉચ્ચાર પાસવણુ ખેલ જલ્લ શ્રિધાણુ પારિઠાવણિયાસમિતિ-પરઠવવાની વસ્તુ જતનાએ પરઠવવી તે એ પાઘ સમિતિ તથા ૧ મનગુપ્તિ-મન ગોપવું ૨ વચન મુપ્તિ-વચન ગોપવું ૩ કાયગુપ્તિ-કાયા ગોપવવી એ આઠ પ્રવચનમાત્રા આદરવા તથા બાવીસ પરીપદ (ઉપસંગ) સહન કરવા તે કહે છે

૧ છુધાનો-મૂખનો, ૨ વપાનો-તરસનો ૩ શીતનો-ગ્રહનો ૪ ઉષ્ણનો-તાઠકનો, ૫ હસમસનો-દાંસ મચ્છર કરકવાનો ૬ અથેલનો કાગળ વગનો અથવા વસ ન મળે તેનો ૭ અશતિનો - ૮ સ્ત્રીનો-સ્ત્રી ભેગનો ૯ ઘર્ષનો-ચાલવાનો ૧૦ બેસવાનો-બેસી રહેવું ૫૭ ૧૧ સેજાનો-સ્થેવાના સ્થાનનો ૧૨ આકોશ-વચનનો-આકર્ષ વચન સંજ્ઞાગવા પડે તેનો ૧૩ વધનો-માર ખાવો પડે ૧૪ અચ્ચવાનો-માગવાનો ૧૫ અઘ્રાલનો-કોઈ વસ્તુની ઇચ્છા થતાં તે વસ્તુ ન મળે ૧૬ રોગનો-રોગ આવ્યે થકે આર્તધ્યાન કરવાનો ૧૭ તુલુસ્પર્શના-તણખલા વગેરેના સ્પર્શથી દુઃખ થાય તે ૧૮ મેલનો-મેલને દૂર કરવાની ઇચ્છાથી કાવાનો ૧૯ સ્પર્શ-પુરસ્કારનો-આદર સત્કાર મગવાનો ૨૦ પ્રજ્ઞાનો-જ્ઞાનના ગર્વનો ૨૧ અજ્ઞાતનો-અજાણનો ૨૨ હસણનો-સમકિત સુક્રમ વિચાર આજ્ઞાને ધર્મને વિષે અસંકલ્પ કરવાનો એ મળી કુલ ત્રીશ થયા તથા હસ પ્રકારનો ચતિધર્મ આપાણવો તે કહે છે

૧ ખાતિ-ક્ષમા, કોપનો અણવ ૨ મુપ્તિ-નિર્દોષતા સતેષ ૩ અજવે-કપટ સ્થિતપણુ ૪ મહવે-માનનો ત્યાગ ૫ સાધવે-લુપ્તા અપરિપક્ષ ૬ સચ્ચે-સત્ય જાણવું કરવું ૭ સજ્જમે-સત્તર લોકે સમમ પારવો ૮ તવે-ઇચ્છા નિર્ણય-જાર મધરે તપ કરવો

જઘન્યથી ચોથ, મધ્યમથી છઠ્ઠ અને ઉત્કૃષ્ટથી અઠ્ઠમ એવો તપ કરે અને શીત કાળે જઘન્યથી છઠ્ઠ, મધ્યમથી અઠ્ઠમ અને ઉત્કૃષ્ટથી દશમ તથા વર્ષાકાળે જઘન્યથી અઠ્ઠમ, મધ્યમથી દશમ અને ઉત્કૃષ્ટથી દ્વાદશ કરે, પારણે આયંબીલ કલ્પસ્થિતપણે નિત્ય કરે, એમ છ મહિના તપ કરે, તે પછી ફરી ચાર તપસ્યાના કરનાર તે વૈયાવસ્વીયા થાય અને વૈયાવસ્થ કરનાર તપિયા થાય તે પણ છ માસ લગે તપ કરે, તે વાર પછી ગુરુ વાચનાચાર્ય છ માસ લગી તપસ્યા કરે તે વારે આઠ મહિના સુધી તપ સંપૂર્ણ કરી પછી જ્ઞાનકલ્પ આદરે અથવા ગૃહમાં પણ આવે, એ તપ જે પ્રથમ સંઘયણી, પૂર્વધર, લખ્વિવત હોય તે પ્રચૂર કર્મના પરિપાકને અર્થે અગીકાર કરે, એ ચારિત્ર પાંચ ભરત, પાંચ ઐરવતમાં પહેલા અને છેલ્લા તીર્થ કરના તીર્થમાં હોય એ પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રનો સંક્ષેપથી વિચાર કર્યો

ચોથું સૂક્ષ્મસપરાય ચારિત્ર - સૂક્ષ્મ છે કષાય જ્યાં તેને સૂક્ષ્મ સપરાય ચારિત્ર કહીએ તે ઉપશમશ્રેણીએ કર્મ ઉપશમાવતા અથવા ક્ષપકશ્રેણીએ કર્મ અપાવતા હોય ત્યાં નવમે ગુણઠાણે લોભના સંખ્યાતા ખડ કરી તેને ઉપશમશ્રેણીવાળો જે હોય તે ઉપશમાવે તથા ક્ષપકશ્રેણીવાળો હોય તે અપાવે, તે સંખ્યાતા ખડ માહેલો જે વારે છેલ્લો એક ખડ રહે તેના અસંખ્યાતા સૂક્ષ્મ ખડ કરીને દશમે ગુણઠાણે ઉપશમાવે અથવા ક્ષપક હોય તે અપાવે, તે દશમાં ગુણઠાણાનું નામ સૂક્ષ્મસપરાય અને ચારિત્રનું નામ પણ સૂક્ષ્મસપરાય જાણવું. એ ચારિત્ર બે ભેદ છે, એક શ્રેણી ચઢતાને વિશુદ્ધ માનસિક હોય, બીજો ઉપશમ શ્રેણીથી પડતાને સકલિષ્ટમાનસિક જાણવું ઉપશમિકને એ ચારિત્ર આખા સંસારમાં પાંચ વાર અને એક ભવમાં બે વાર આવે

પાંચમું યથાખ્યાત ચારિત્ર - તે જ્યાં તથાવિધે કરીને અકષાયપણ અર્થાત જ્યાં સંજ્વલનાદિકે કરી સર્વથા રહિતપણું કહીએ તે યથાખ્યાત ચારિત્ર જાણવું તેના બે ભેદ છે. એક છદ્મસ્થિક અને બીજો કેવળિક છદ્મસ્થિક તે છદ્મસ્થ ઉપશમિકને અગિયારમે ગુણઠાણે હોય, અને ક્ષપકને બારમે ગુણઠાણે હોય, બીજો કેવળી તેને તેરમે અને ચૌદમે ગુણઠાણે હોય, તે કેવળિક જાણવું એ ચારિત્ર સમસ્ત જીવલોકને વિષે પ્રસિદ્ધ છે તે કેવી રીતે પ્રસિદ્ધ છે તે કહે છે જે ચારિત્ર આચરીને સુવિહિત સાધુ તે અજરામર સ્થાનક પામે એટલે જન્મ, જરા અને મરણ રહિત એવું જે મોક્ષરૂપ સ્થાનક તે પામે ઇતિ સવર તત્ત્વ

માટે આમ જોઈશે. ગમણુ પ્રાપ્ત છે જ્યાં તે સુખ કહીએ, તે જ્યાં
 ઉત્પન્ન થાય તેને સામાયિક કહેવાય છે. વળી સુખ તે જ્ઞાન, દર્શન,
 ચારિત્ર તેનો. સામાયિક તે બાકા જ્યાં થાય છે, જોઈશે જેણે કરી જ્ઞાન
 દર્શન તથા ચારિત્ર જો ત્રણેની પ્રાપ્તિ થાય તેને સર્વ સાવલ મોક્ષ
 ત્યાગરૂપ અને નિરવલ યોગ સેવનરૂપ સામાયિક કહીએ. એને સમ્યક્
 ચારિત્ર પણ કહે છે. એ સામાયિક ચારિત્ર જીવને પ્રાપ્ત થયા વિના
 ખીજા ચારિત્રનો લાભ થાય નહિ. માટે એને આદિમા કહ્યું છે.

ખીજુ છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર-તે પૂર્વોક્ત સર્વ વિચિત્રિ
 સામાયિક ચારિત્રને જ ઉચ્ચારિ વિશેષપણે વિશેષીએ. એ વારે મુખથી
 તથા અર્થથી નાતા પ્રકારપણુ અને તે વારે છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર
 થાય છે. જોઈશે પૂર્વ પર્વાયનો છેદ કરવો અને ઉપસ્થાપન જોઈશે
 ગણુધિપે આપેલુ પદ્ય મહાવ્રતરૂપપણુ જે મહાવ્રતને વિષે હોય તે
 છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર કહીએ. જ્યાં નવા પર્વાયનું સ્થાપન કરવું
 તથા પદ્ય મહાવ્રતનો ઉચ્ચાર કરાવવો. તે બે સેદ એક સાતિચાર તે
 મૂળ ગુણુ ઘાતિને પ્રાચારિત્તરૂપ અને ખીજે નિરતિચાર તે ઇત્તર
 સામાયિક તથા નવ દીક્ષિત શિષ્યને છજીવણીયા અખ્યન સદુચા પછી
 હોય તથા ખીજી તીર્થ આશ્રમી તે, જેમ પાંચ નાચના તીર્થથી, વર્ધમાન
 સ્વામીના તીર્થે જાવી ચાર મહાવ્રતરૂપ ધર્મ ત્યાગીને પદ્ય મહાવ્રતરૂપ
 ધર્મ આદરે તેને હોય.

ત્રીજુ પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર-તપ વિશેષ તેણે કરી વિશુદ્ધિ
 જોઈશે કર્મનાં નિર્જન જે ચારિત્રને વિષે હોય તેને પરિહાર વિશુદ્ધ
 ચારિત્ર કહીએ. તે ઇ સેદ છે તેમાં ખહેલુ જે ચાર જણુ નિવસિત
 ચારિત્રના આ સેવક જે કપમાં પ્રવર્તતા હોય તેનું ચારિત્ર તે નિવિશ
 માનસિક પરિહાર વિશુદ્ધિએ ચારિત્ર બાલુવું અને ખીજુ જે ચાર
 જણુ તેના અનુચારી હોય તેને નિવિશ દકર્ષક પરિહાર વિશુદ્ધિએ
 ચારિત્ર બાલુવું. તે આ ચીતેઃ- નવ જણુનો ગચ્છ જૂદો નીકળે તે
 તીર્થ પર પાસે જાયવા પૂર્વે જેણે તીર્થ પર પાસેથી જો ચારિત્ર પડિવચ્ચું
 હોય તેની પાસે જો ચારિત્ર પડિવચ્ચું હવે તે નવ સાધુમાં ચાર જણુ
 પરિહારક જોઈશે તપના જનતાથ થાય તે નિર્વિશમાનસિક બાલુવા
 અને ચાર તેના વેવાનચના કરનાથ થાય તે નિવિષ્ઠકર્ષિક
 બાલુવા તથા જોકેને વાચનાચાય ગુરુસ્થાનકે કરાને પછી
 તે ચાર પરિહારક છ માસ સુધી તપ કરે તેમાં જીવમળે.

છ પ્રકારનો અભ્યંતર તપ કહે છે.

૧ પ્રાયશ્ચિત્ત-કરેલા અપરાધની શુદ્ધિ કરવી, ૨ યજ્ઞ રહિતપણે લાગેલા દોષ ગુરુ આગળ પ્રકાશ કરી તેની આલોચણા લેવી ૨ વિનય-શુભાંકિકની ભક્તિ કરવી તથા આશાનના ટાળવી ૩ વૈયાવર્ય-અન્ન, પાણી, વસ્ત્ર તથા ઔષધ પ્રમુખે કરી યથાયોગ્ય સેવા-ભક્તિ કરવી. ૪ સંનય-૧ પોતાને બધાં શિષ્યાદિકને બાણાવધુ તથા વાચ્સુ. ૨ સંદેહ પડવાથી શુભાંકિકને પૂછવું ૩ શિષ્યેશ્વર કરી સભારવું ૪ ધારણ ચિત્ત કરવું, ૫ ધર્મ સખાધી કથા કહેવી તથા ઉપદેશ કરવો એ પાંચ ભેદ. ૫ ધ્યાન-આત્મ, શૈલ, એ જે ધ્યાન ટાળી ધર્મ અને શુભ એ જે ધ્યાનથી મનની એકાગ્રતાએ અવલગન કરવું ૬ કાઉસ્સગ્ગ-કથા હલાવવી નહિ તે કાઉસ્સગ્ગ દ્રવ્ય તથા જાવે એ જે ભેદ છે એ છ ભેદને સમ્યક્ દ્રષ્ટિ જીવ તપ કરી આને. એમ બાર પ્રકારના તપે કરી નિર્જરા તત્ત્વ કહ્યો ધર્મ

૮ બંધતત્ત્વ

આત્માના પ્રદેશને કર્મ પુરુષગણના જળ, ખીર નીરની પેઠે લોહપિંડ અગ્નિની પેઠે લોહીભૂત થઈ બધાય તેને બંધતત્ત્વ કહીએ

બંધતત્ત્વના ચાર ભેદ કહે છે.

૧ પ્રકૃતિબંધ-કર્મનો સ્વભાવ તથા પરિણામ. ૨ સ્થિતિ બંધ-જે કર્મની જોડણી સ્થિતિ છે તે. ૩ અનુભાગબંધ-કર્મનો તીવ્ર, મહાદિ રસ પરિણામરૂપ ૪ પ્રદેશ બંધ-કર્મ પુરુષગણના પ્રદેશ

ચાર પ્રકારનો બંધ મોદકને દ્રશ્યોત્તે કહે છે.

૧ પ્રકૃતિબંધ

સુઠ પ્રમુખ પદાર્થ નાખી મોદક કર્યો હોય તે વાયુ રોગનું હરણ કરે છે જરૂર પ્રમુખ ટાઢી વસ્તુ નાખી મોદક કર્યો હોય તે પિત્તરોગનું હરણ કરે છે, ઇલાદિક જે દ્રવ્યના સંયોગે કરી તે મોદક નીપજ્યો હોય દ્રવ્યના ગુણાનુસાર તે મોદક વાત, પિત્ત તથા કફાદિ રોગનું હરણ કરે છે તે તેનો સ્વભાવ જાણવો તેમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો જ્ઞાન અપકારક સ્વભાવ છે સામાન્ય ઉપયોગરૂપ જે દર્શન તેને નાશ કરવાનો

૭ નિર્જરાતત્વ

આત્માના પ્રદેશથી, બાર લોરે તપસ્યાએ કરી, દેશથી કર્મનું નિર્જરવું, ઝરીને દૂર થવું તેને નિર્જરાતત્વ કહીએ.

નિર્જરા એ પ્રકારે છે ૧ દ્રવ્ય નિર્જરા, ૨ ભાવ નિર્જરા તથા અકામ અને સકામ એવા બે લોક પણ છે પુણ્યન કર્મનું જે સહવું તે દ્રવ્ય નિર્જરા અને આત્માના શુદ્ધ પરિણામે કરી કર્મની સ્થિતિ જે પોતાની મેળે પાકે અથવા બાર પ્રકારના તપે કરી નીવડે ક્યાં એવા જે કર્મ પરમાણુ તે જેનાથી સડે એવા જે આત્માનાં પરિણામ થાય તે ભાવ નિર્જરા. તથા વ્યક્તિની માફક ઈચ્છા વિના કષ્ટ સહન કરવા કર્મ પુણ્યગણનું ક્ષયન થાય છે, તે દ્રવ્ય અથવા અકામ નિર્જરા બાર પ્રકારના તપે કરી સચમી થકા કષ્ટ સહન કર્યાથી જે કર્મ પરમાણુનું ક્ષયન કરવું અથવા સાધવું તે ભાવ અથવા સકામ નિર્જરા આ બંને નિર્જરામાં ભાવ અથવા સકામ નિર્જરા એક છે

તે નિર્જરાતત્વ, બાર પ્રકારના તપના લેહે કરી કહે ૭ એટલે બાર પ્રકારનો તપ કરવાથી અનાદિ સભ્ય સર્વ કર્મોનું પરિણામ થાય છે તેને જ નિર્જરાતત્વ કહે છે

બાર પ્રકારના તપથી કર્મોની નિર્જરા થાય છે તે તપના બે લોક છે એક બાહ્ય તપ, બીજો અભ્યંતર તપ. તેમાં બાહ્ય તપના ૭ પ્રકાર કહે છે

૧ અનરોગ-અકારનો. ત્યાગ, ૨ હિંમોહરી ન્યૂનતા કરવી-ઉપમરણ અથવા આહાર પાણીમાં ઝીણું કરવું, ૩ હૃત્તિસક્ષેપ-દ્રવ્ય ક્ષેપ ગ્રાહ અને ભાવમાં આહુતિકાનો સંક્ષેપ કરવો એટલે અનિન્યસ તથા નિયમાદિક ધારવા. ૪ રસપરિત્યાગ-વિન્યાદિક સારા સારા રસનો ત્યાગ. ૫ કાયકલેશ-તપ, લેખાદિક કષ્ટનું સહન કરવું કાર્ત્તિસંગન કરવો. ૬ મતિસહીનતા-અજ ઉપગાનું વપરવું. ગોપન કરવું એ ૭ પ્રકારનો બાહ્ય તપ તે સચમી તથા દેશથી એવા બે લોકે લાણવા જે કષ્ટને મિથ્યાત્વીઓ પશુ તપ કરી માને છે તેને લોક પશુ દેખી શકે છે જેથી કષ્ટ થાતુ ને લાજ અજપ થાય અને બાહ્ય શરીરને તપાવે તેથી એ ૭ પ્રકારનો બાહ્ય તપ કહી

- ૨ દર્શનાવરણીયકર્મ-પોળીઆ સમાન. તેની નવ પ્રકૃતિ, સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટી ત્રીસ કોડાકોડી સાગરોપમની.
- ૩ વેદનીયકર્મ-મધે તથા અપ્રીણે ખરડયા ખડગ સમાન તેની બે પ્રકૃતિ. સ્થિતિ જઘન્ય ૨ સમયની, ઉત્કૃષ્ટી ત્રીસ કોડાકોડી સાગરોપમની.
- ૪ મોહનીયકર્મ-મદિરાના છાક સમાન, તેની અઠ્ઠાવીશ પ્રકૃતિ, સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટી સીતેર કોડાકોડી સાગરોપમની
- ૫ આયુષ્યકર્મ-હોડ સમાન, તેની આર પ્રકૃતિ, સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીસ કોડાકોડી સાગરોપમની
- ૬ નામકર્મ-ચિતારા સમાન, તેની એકસો ત્રણ પ્રકૃતિ, સ્થિતિ જઘન્ય આઠ મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટી નીશ કોડાકોડી સાગરોપમની
- ૭ ગોત્રકર્મ-કુબારના ચાકડા સમાન, તેની બે પ્રકૃતિ, સ્થિતિ જઘન્ય આઠ મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટી વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની
- ૮ અતરાય કર્મ-ઝાડારી સમાન, તેની પાચ પ્રકૃતિ, સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટી ત્રીસ કોડાકોડી સાગરોપમની

૩ અનુભાગબધ સદ્વેપથી બતાવે છે-રાગાદિઅસ્ત જીવ, અભવ્ય જીવની રાશિથી અનંત શુણા અને સિદ્ધતા જીવોની રાશિને અનંતમે ભાગે એટલે પરમાણુઓ નિષ્પન્ન કર્મ સ્કંધ સમય સમય પ્રત્યે ગ્રહણ કરે છે તે દળીઆને વિષે પરમાણુ દીઠ કષાયના વશથી સર્વ જીવની રાશિથી અનંત શુણા રસ વિભાગના પરિચ્છેદ હોય, તે રસ તીવ્ર, તીવ્રતર, તીવ્રતમ તથા મદ મદતર, મદતમાદિ અનેક પ્રકારે હોય ત્યાં અશુભ વ્યાપી પાપ પ્રકૃતિનો તીવ્ર સંકલેશ પરિણામે કરી બધાય અને શુભ બેતાલીસ પુણ્ય પ્રકૃતિનો તીવ્રરસ વિશુદ્ધિએ કરી. બધાય તથા મદરસાનુબધ તેથી વિપર્યય હોય તે આવી રીતે-શુભ પ્રકૃતિનો મદરસ સંકલેશ પરિણામે કરી બધાય અને અશુભ પ્રકૃતિનો મદરસ વિશુદ્ધિએ કરી બધાય

પ્રદેશબધ સદ્વેપથી કહે છે તે-લોકને વિષે ૧ ઔદારિક ૨ વૈકિંચ - ૩ આહારક, ૪ તૈજસ, ૫ ભાષા, ૬ શ્વેસોચ્છવાસ ૭ મન અને ૮ કાર્મણ

૬ અન્યલિંગસિદ્ધા-યોગી, સંન્યાસી પ્રમુખ તાપસના વેષે મોક્ષ ગયા તે વદકલચીરી આદિ

૭ સ્વલિંગસિદ્ધા-સાધુના વેષે મોક્ષ ગયા તે, શ્રી જંખૂસ્વામી વગેરે સાધુ મુનિરાજો

૮ સ્ત્રીલિંગસિદ્ધા-સ્ત્રી લિંગે મોક્ષ ગયા તે, ચદનબાળા આદિ

૯ પુરુષલિંગસિદ્ધા-પુરુષ લિંગે મોક્ષ ગયા તે, ગૌતમઠિક

૧૦ નપુસકલિંગસિદ્ધા-નપુસક લિંગે મોક્ષ ગયા તે, ગાગેય અણુગાર પ્રમુખ

૧૧ પ્રત્યેકબુદ્ધસિદ્ધા-કોઈ પદાર્થ દેખીને પ્રતિબોધ પામવાથી પોતાની મેળે ચારિત્ર લઈ મોક્ષ ગયા તે કરકડું પ્રમુખ

૧૨ સ્વયંબુદ્ધસિદ્ધા-ગુરુના ઉપદેશ વિના પોતાની મેળે જાતિસ્મરણ આદિ જ્ઞાનથી પ્રતિબોધ પામી મોક્ષ ગયા તે, કપિલ આદિ.

૧૩ બુદ્ધબોદ્ધીસિદ્ધા-ગુરુનો ઉપદેશ સાલળી વૈરાગ્ય પામી મોક્ષ ગયા તે.

૧૪ એકસિદ્ધા-એક સમયમાં એક જ જીવ મોક્ષ ગયો તે, મહાવીર સ્વામી.

૧૫ અનેકસિદ્ધા-એક સમયમાં ઘણા જીવ મોક્ષ ગયા તે ઋષભઠિક સ્વામી પ્રમુખ.

એ પદર ભેદ સિદ્ધના જાણવા યદ્યપિ તીર્થસિદ્ધ અને અતીર્થ-સિદ્ધ એ બે ભેદમાં બીજા તેર ભેદ આવી જાય છે, તથાપિ વિશેષ દેખાડવા સારૂ ૧૫ ભેદ કહ્યા

૪ પ્રકારે જીવ મોક્ષ જાય તે કહે છે.

૧ જ્ઞાને કરી, ૨ દર્શને કરી, ૩ ચારિત્રે કરી, ૪ તપે કરી

મોક્ષનાં નવ દ્વાર કહે છે.

૧ સત્પદપ્રરૂપણદ્વાર ૨ દ્રવ્યદ્વાર ૩ ક્ષેત્રદ્વાર, ૪ સ્પર્શનાદ્વાર, ૫ કોણદ્વાર, ૬ અતરદ્વાર, ૭ ભાગદ્વાર, ૮ ભાવદ્વાર, ૯ અદ્યખંડુત્વદ્વાર એ

એ આઠ જાતિની કર્મની વગણા છે તે એકેથી વર્ગણા જીવને મહત્ત્વ યોગ્ય તથા અમહત્ત્વ યોગ્ય એવા બે પ્રકાર છે પ્રથમ જે પ્રદેશથી માંડીને અસંખ્યથી અનંત ગુણાધિક પ્રદેશ હોય તે જૌગરિક વગણા તે પ્રદેશ અને સ્થૂળ માટે જીવને અમહત્ત્વ યોગ્ય વગણા બાણવી બીજી ઔદારિક મહત્ત્વ કરવા યોગ્ય તે પણ અનંતી વર્ગણા બાણવી ત્યાર પછી ધણા પ્રદેશ અને સૂક્ષ્મ પરિણામ માટે ઔદારિકને અમહત્ત્વ યોગ્ય તથા વૈકિયની અપેક્ષાએ ઘોઠા પ્રદેશ અને સ્થૂળ પરિણામ માટે વૈકિયને પણ અમહત્ત્વ યોગ્ય-એમ જોઈને મહત્ત્વ કરવાને અર્થે તે પણ અસંખ્યથી અનંત ગુણાધિક વગણા બાણવી ત્યાર પછી વૈકિયને મહત્ત્વ યોગ્ય વગણા બાણવી એમ સર્વ આઠ જાતિની વગણા તે વિષે મહત્ત્વ યોગ્ય અને અમહત્ત્વ યોગ્ય વગણા બાણવી ઇતિ બધતત્ત્વ.

૬ મોક્ષતત્ત્વ

સકળ આત્માના પ્રદેશથી સકળ કર્મનું જુલું સકળ બધનથી મુક્તિ, સકળ કાયની સિદ્ધિ થાય તેને મોક્ષતત્ત્વ કહીએ

પદર ભેદે સિદ્ધિ થાય છે તે કહે છે

- ૧ તીથસિદ્ધા-તીથ કરને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યા પછી જે મોક્ષ જાય તે મહત્ત્વ પ્રમુખ.
- ૨ અતીથસિદ્ધા-તીથ કરને કેવળજ્ઞાન જિજ્ઞાસા પહેલા જે મોક્ષ જાય તે, માફેવી મહત્ત્વ પ્રમુખ.
- ૩ તીથ કરસિદ્ધા-તીથ કર પકવી પામીને મોક્ષ ગયા તે, તે અવમહત્ત્વ અરિહંત ભગવાન.
- ૪ અતીથ કરસિદ્ધા-તીથ કર પદ પાયા વિના સામાન્ય કેવળી વ્યા મોક્ષ જાય તે.
- ૫ ગૃહસ્થવિગ્રહસિદ્ધા-ગૃહસ્થના વડે રક્ષા થકા મોક્ષ જાય તે માફેવી માતા પ્રમુખ.

૬ અન્યલિંગસિદ્ધા-યોગી, સન્યાસી પ્રમુખ તાપસના વેષે મોક્ષ ગયા તે વડકલચીરી આદિ

૭ સ્વલિંગસિદ્ધા-સાધુના વેષે મોક્ષ ગયા તે, શ્રી જંબૂસ્વામી વગેરે સાધુ મુનિરાજો

૮ સ્ત્રીલિંગસિદ્ધા-સ્ત્રી લિંગે મોક્ષ ગયા તે, ચંદનખાળા આદિ

૯ પુરુષલિંગસિદ્ધા-પુરુષ લિંગે મોક્ષ ગયા તે, ગૌતમઋષિ.

૧૦ નપુસકલિંગસિદ્ધા-નપુસક લિંગે મોક્ષ ગયા તે, ગાગેય આશુગાર પ્રમુખ

૧૧ પ્રત્યેકબુદ્ધસિદ્ધા-કોઈ પદાર્થ દેખીને પ્રતિબોધ પામવાથી પોતાની મેળે ચારિત્ર લઈ મોક્ષ ગયા તે કરકડુ પ્રમુખ.

૧૨ સ્વયંબુદ્ધસિદ્ધા-ગુરુના ઉપદેશ વિના પોતાની મેળે જાતિસ્મરણ આદિ જ્ઞાનથી પ્રતિબોધ પામી મોક્ષ ગયા તે, કપિલ આદિ.

૧૩ બુદ્ધબોહીસિદ્ધા-ગુરુનો ઉપદેશ સાંભળી વૈરાગ્ય પામી મોક્ષ ગયા તે.

૧૪ એક સિદ્ધા-એક સમયમાં એક જ જીવ મોક્ષ ગયો તે, મહાવીર સ્વામી.

૧૫ અનેકસિદ્ધા-એક સમયમાં ઘણા જીવ મોક્ષ ગયા તે ઋષભઋષિ સ્વામી પ્રમુખ.

એ પંદર ભેદ સિદ્ધના જાણવા યદ્યપિ તીર્થસિદ્ધ અને અતીર્થ-સિદ્ધ એ બે ભેદમાં બીજા તેર ભેદ આવી જાય છે, તથાપિ વિશેષ દેખાડવા સારૂ ૧૫ ભેદ કહ્યા

૪ પ્રકારે જીવ મોક્ષ જાય તે કહે છે.

૧ જ્ઞાને કરી, ૨ દર્શને કરી, ૩ ચારિત્રે કરી, ૪ તપે કરી

મોક્ષનાં નવ દ્વાર કહે છે.

૧ સત્પદપ્રરૂપણદ્વાર ૨ દ્રવ્યદ્વાર ૩ ક્ષેત્રદ્વાર, ૪ સ્પર્શનાદ્વાર, ૫ કાળદ્વાર, ૬ અતરદ્વાર, ૭ ભાગદ્વાર, ૮ ભાવદ્વાર, ૯ અરૂપબહુત્વદ્વાર એ

નવનાં નામ કહ્યાં (૧) સત્પદ્મપદ્માદ્યાર તે મોક્ષ મતિ પૂર્વ કાળે હતી, હમણાં પણ છે, આવતા કાળે હશે તે ખતી અસ્તિ છે, પણ આકાશના ફૂલની પરે નાસ્તિ નથી. (૨) દ્રવ્ય પ્રમાણે તે સિદ્ધ જનતા છે અભવ્ય જીવથી જનતગુણા અધિક છે વનરપતિ વજ્રને ૨૩ દંડથી સિદ્ધના જીવ જનતગુણા અધિક છે (૩) ક્ષેત્રદ્વાર તે સિદ્ધ શિલા પ્રમાણે છે, સિદ્ધશિલા ૪૫ લાખ ભોજનની લાંબી પહોળી છે અને ત્રિગુણી ઝાંઝેરી પરિધી છે અને ભિંચપણે ૩૩૩ ધનુષ્યને ૩૨ આંજળ પ્રમાણે એટલા ક્ષેત્રમાં સિદ્ધ રહ્યા છે (૪) સ્પર્શના દ્વાર તે સિદ્ધ ક્ષેત્રથી કાંઈક અધિકી સિદ્ધની સ્પર્શના છે. (૫) કાળદ્વાર તે એક સિદ્ધ આશ્રયી સાદિ જનત, સર્વ સિદ્ધ આશ્રયી જનતાદિ જનત. (૬) અતરદ્વાર-તે ફરી સિદ્ધને સંસારમાં આવતરવું નથી અને એક સિદ્ધ ત્યાં જનત સિદ્ધ છે અને જનત સિદ્ધ ત્યાં એક સિદ્ધ છે એટલે સિદ્ધ બેમાં અતર નથી (૭) ભાગદ્વાર તે સમળા જીવને સિદ્ધના જીવ જનતમે જાણે છે, લોકને જાણખ્યાતમે જાણે છે. (૮) ભાગદ્વાર તે સિદ્ધમાં ક્ષાધિકભાવ કેવળજ્ઞાન કેવળદર્શન, ક્ષાધિક સમક્ષિત છે અને પારિણમિક ભાવ તે સિદ્ધપણુ આવવું (૯) અપમનુસ્ત્રવદ્વાર તે સર્વથી મોડા નપુસક સિદ્ધ તેથી સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી સિદ્ધ તેથી પુરુષ સંખ્યાતગુણી સિદ્ધ એક સમયે નપુસક ૧૦ સિદ્ધ થાય, સ્ત્રી ૨૦ સિદ્ધ થાય, પુરુષ ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

ચોદ બોલ કહે છે

૧ ત્રસપણે, ૨ ભાદરપણે, ૩ સહીપણે, ૪ વજ્રસખમનાસવ સમયપણે, ૫ શુક્રદિવ્યાનપણે, ૬ મનુષ્યગતિ ૭ ક્ષાધિક સમક્ષિત, ૮ સંખ્યાખ્યાત અસ્તિ ૯ પકિતલીય ૧૦ કેવળજ્ઞાન, ૧૧ કેવળદર્શન, ૧૨ જાતસિદ્ધિ ૧૩ પરમશુકલસૈથી, ૧૪ અરમ શરીરી. એ બોલ બોલનો ધણી મોક્ષ બધ જન્મ બે હાથની અરથેણાવાળો ઉત્કૃષ્ટી પાંચસે ધનુષની અરથેણાવાળો જન્મ્ય નવ વરસનો, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીના આધુષ્યવાળો કમ જૂમિનો હોય તે મોક્ષમાં બધ. ઇતિ મોક્ષાત્ત્વ ઇતિ નવતત્ત્વ સ પૂર્ણ

भंगल स्तोत्रे

अर्द्धतो भगवन्तं धद्र भडिताः, सिद्धाश्च सिद्धि स्थिताः;

आचार्यां जिनशासनोन्नतिकराः, पूज्या उपाध्यायकाः ।

श्री सिद्धांत सुपाठका मुनिवरा, ग्लानयाराधकाः,

पश्येते परमेष्ठिनः प्रतिदिनं, कुर्वन्तु वो भंगलम् ॥

प्राक्षी यद्वनपालिका भगवती, राजभती, द्रौपदी,

कौशल्या च भृगावती च सुलसा, सीता सुभद्रा शिवा,

कुति शीतवती नलस्यदयिता, यूदा प्रभावत्यपि,

पद्मावत्यपि सुदरी प्रतिदिनं, कुर्वन्तु वो भंगलम् ॥

वीरः सर्वं सुरा सुरेद्र भडितो, वीर पुधा. सश्रिता,

वीरेषुभिडतः स्वकर्म निययो, वीराय नित्य नमः ।

वीरातीर्थभिदं प्रवृत्तमतुल, वीरस्य घोर तपो,

वीरे श्री धृति कीर्तिं कति नियय, श्री वीरभद्र दिशः ॥

અથ શ્રી લઘુકંઠક

(આર્યા)

સરીરોગારૂપ સઘયણ, સઠાણ કસાય તદ્દ કુતિ સન્નામો ॥

છેસિંદિય સમુગ્ધાણ, સન્નિ વેદે ય પજ્જનચિ ॥ ૧ ॥

દિદ્ધિ દંસણ નાળ અનાળે, જોગુષ્ઠોગે તદ્દા કિમાહારે ॥

ઉવવાય ઠિહ સમુદાથે, વણ મહ આગહ વેવ ॥ ૨ ॥

એ બે ગાથા સૂત્ર પાઠે કહી. તેમાં ચોવીસ કાર કહ્યા.

તે ચોવીસ કાર અથ સહિત કહે છે

(શરીર કે) શરીર પાંચ ૧ ઔદારિક, ૨ વૈકિય ૩ આહારક,
૪ તેજસ અને ૫ કાર્મણ ॥ ૧ ॥

(ઓગાહેણ કે) અવધેણ, ઔદારિકની અવધેણ જનન્ય આત્મ
જનો અસુખ્યાતમો જાગ અને ઉત્કૃષ્ટી એક કહ્યો જોજન કાઝેરી
કમળના છેકને ન્યાયે અણવી, વૈકિયની અવધારણી અવધેણ જ
આમળનો અસુખ્યાતમો જાગ અને ઉં લાખ એજન કાઝેરી અણવી,
૩ આહારકની અવધેણ જ સુદા કાચની અને ઉં એક કાચની
૪-૫ તેજસ અને કાર્મણની અવધેણ જ આમળનો અસુખ્યાતમો
જાગ અને ઉં ચોર રાજ લોક પ્રમાણે તે કેવળ સમુદાથાતની અપેક્ષાએ
તથા પોતપોતાના શરીર પ્રમાણે અણવી ॥ ૨ ॥

(સઘયણ કે) સઘયણ છ ૧ વજ્રજાવનતાકાચ સઘયણ,
૨ કમળનારાચ સ ૦ ૩ નાશાય સ ૦ ૪ અર્ધનાશાય સ ૦ ૫ ક્ષિતિજ
સ ૦ અને ૬ કોવટુ સઘયણ ॥ ૩ ॥

(સઠાણ કે) સઠમાન છ-૧ સમચક્રેસ સઠમાન, ૨ નિચેક
પરિમળ સ ૦ ૩ સાદિ સ ૪ વામન સ ૦ ૫ કુન્જ સ ૦ અને
૬ કુંડ સઠમાન ॥ ૪ ॥

(કપાય કે૦) કપાય ચાર-૧ ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા અને ૪ લોભ
॥ ૫ ॥ (તહહુતિ કે૦) તેમજ આગળ કહેશે, તે પ્રકારે હોય.

(સન્નાઓ કે૦) સંજ્ઞા ચાર-૧ આહાર સંજ્ઞા, ૨ ભય સંજ્ઞા,
૩ મૈથુન સંજ્ઞા અને ૪ પરિચ્છેદ સંજ્ઞા ॥ ૬ ॥

(લેસ કે૦) લેશ્યા છ-૧ કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨ નીલ લેશ્યા, ૩ કાપોત
લેશ્યા, ૪ તેજુ લેશ્યા ૫ પદ્મ લેશ્યા અને ૬ શુકલ લેશ્યા ॥ ૭ ॥

ઇન્દ્રિય પાચ-૧ શ્રોતેન્દ્રિય, ૨ ચક્ષુષ્ઠિન્દ્રિય, ઘ્રાણેન્દ્રિય, ૪ રસેન્દ્રિય
અને ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય ॥ ૮ ॥

(સમુદ્ધાએ કે૦) સમુદ્ધાત સાત-૧ વેદની સમુદ્ધાત, ૨ કસાય
સં, ૩ મારમ્યાનિક સં, ૫ વૈકિય સં, ૫ તૈજસ સં, ૬ આહારક
સં અને ૭ કેવળ સમુદ્ધાત ॥ ૯ ॥

(સન્ની કે૦) સન્ની અને અસન્ની,-તેમા જેને મન હોય તે સન્ની
અને મન ન હોય તે અસન્ની ॥ ૧૦ ॥

(વેદ કે૦) વેદ ત્રણ-૧ સ્ત્રી વેદ, ૨ પુરુષ વેદ અને ૩ નપુસક
વેદ ॥ ૧૧ ॥

(ય કે૦) વળી (પન્નજતિ કે૦) પર્યાપ્તિ છ તે-૧ આહાર પર્યાપ્તિ,
૨ શરીર પં, ૩ ઇન્દ્રિય પં, ૪ શ્વાસોચ્છવાસ પં, ૫ ભાષા પં અને
૬ મન પર્યાપ્તિ ॥ ૧૨ ॥

છ પર્યાપ્તિ સ્વરૂપ દર્શાવે છે.

પુદ્ગલના ઉપચયથી થયો જે પુદ્ગલ પરિણમન હેતુ શક્તિ વિશેષ,
તેને પર્યાપ્તિ કહે છે એના બે લેહ છે-એક લઘિપર્યાપ્તિ અને બીજી
કરણપર્યાપ્તિ, જે કર્મના ઉદયથી આરભેલી સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ સર્વ
પૂરી કરી નથી, પણ કરશે તેને લઘિપર્યાપ્તિ કહે છે અને જેણે સ્વયોગ્ય
પર્યાપ્તિ સર્વ પૂરી લીધી તેને કરણપર્યાપ્તિ કહે છે.

અપર્યાપ્તિ પણ બે પ્રકારની છે-એક લઘિ અપર્યાપ્તિ, બીજી કરણ
અપર્યાપ્તિ આરભેલી સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ પૂરી કરે નહિ તેને લઘિ

અપર્યાપ્તિ કહે છે અને જે સ્વયંભૂત પર્યાપ્તિ સર્વ પૂરી કરશે. પણ હજી ક્ષીણી નથી, તેને કશું અપર્યાપ્તિ કહે છે.

પર્યાપ્તિ છ પ્રકારે છે હરેક જીવને ભર્વાતરની ઉપપત્તિ સમયે જે શક્તિવટે આહાર લઇને તેને રસપણે પરિણમાવવાનો જે શક્તિ વિશેષ તેને આહારપર્યાપ્તિ કહે છે પછી તે રસરૂપ પરિણામને રસ, રૂધિર, માંસ મેદ, અસ્થિ, મજ્જા તથા વીર્ય એ સાત ધાતુપણે પરિણમાવીને શરીર બાંધવાનો જે શક્તિ વિશેષ તેને શરીરપર્યાપ્તિ કહે છે પછી તે સાત ધાતુપણે પરિણામ્યો જે રસ, તે જેને જેટલા દ્રવ્ય ઉદ્ભવ બોધએ તેને તેટલા ઉદ્ભવપણે પરિણમાવવાનો જે શક્તિવિશેષ તેને ઉદ્ભવપર્યાપ્તિ કહે છે પર્યાપ્તિ એ શબ્દ સર્વ સાથે જોડવો કેમકે એ કહેલી ત્રણ પર્યાપ્તિ પૂરી કર્યા વિના કોઈ જીવ મરણ પામે નહિ, માટે પર્યાપ્તિ શબ્દ વચમાં કહ્યો છે એ ત્રણ પર્યાપ્તિ બાંધીને પછી શ્વાસોચ્છવાસ પણે ચેત્ત્વ વળગણનાં દલિત લઈ શ્વાસોચ્છવાસપણે પરિણમાવીને અવલગી મૂકવાનો જે શક્તિ વિશેષ તેને શ્વાસોચ્છવાસ પર્યાપ્તિ કહે છે. જાણાયોચ્ચ પુરુષાળ લઈ ભાષાપણે પરિણમાવીને અવલગી મૂકવાનો જે શક્તિવિશેષ તેને ભાષાપર્યાપ્તિ કહે છે અને મનોવગણ ચેત્ત્વ પુરુષાળ લઈ મનપણે પરિણમાવીને અવલગી મૂકવાનો જે શક્તિવિશેષ તેને મન પર્યાપ્તિ કહે છે એવી રીતે એ છ પ્રકારે પર્યાપ્તિ કહી છે.

આહાર પર્યાપ્તિ, શરીરપર્યાપ્તિ, ઉદ્ભવપર્યાપ્તિ, તથા શ્વાસોચ્છવાસ પર્યાપ્તિ એ ચાર પર્યાપ્તિ એકેદ્રિયને હોય ને તે ચાર પર્યાપ્તિઓની સાથે પાંચમી ભાષા પર્યાપ્તિ બેઠીને પાંચ પર્યાપ્તિ તે વિક્ષેપદ્રિય બેઠેલે બેઉદ્ભવ તેઉદ્ભવ તથા ચૌરિદ્રિય પ્રયેકને હોય, એ જ પાંચ પર્યાપ્તિઓ અનુક્રી પંચેદ્રિયને હોય અને છ એ પર્યાપ્તિઓ સહી પંચેદ્રિયને હોય.

(કિંકુ કે૦) દર્શિ ત્રણ. ૧ સમકિતદર્શિ, ૨ મિશ્રાત્વદર્શિ, અને ૩ સમામિશ્રાત્વદર્શિ ॥ ૧૩ ॥

(કસણુ કે૦) દર્શન ચાર. ૧ અણુદર્શન, ૨ અચણુદર્શન, ૩ અવધિ દર્શન ૪ કેવળદર્શન ॥ ૧૪ ॥

(નાણુ કે૦) જ્ઞાન પાંચ. ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ સુતિજ્ઞાન, ૩ અવધિજ્ઞાન ૪ મનરૂપવજ્ઞાન અને ૫ કેવળજ્ઞાન ॥ ૧૫ ॥

(અન્નાણુ કે૦) અજ્ઞાન ત્રણ. ૧ મતિ અજ્ઞાન ૨ શ્રુત અજ્ઞાન અને ૩ વિભગ જ્ઞાન ॥ ૧૬ ॥

(જોગ કે૦) યોગ પદર ૪ મનના, ૪ વચનના અને ૭ કાયાના તેમા ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મં, ૩ મિશ્ર મં અને ૪ વ્યવહાર મં એ ચાર મનના જાણુવા તથા ૧ સત્ય વચનયોગ, ૨ અસત્ય, ૩ મિશ્ર વં, ૪ વ્યવહાર વં એ ચાર વચનના જાણુવા તથા ૧ ઔદારિક ૨ ઔદારિકનો મિશ્ર, ૩ વૈક્રિય, ૪ વૈક્રિયનો મિશ્ર, ૫ આહારક, ૬ આહારકનો મિશ્ર, અને ૭ કાર્મણુકાય યોગ એ સાત કાયાના જાણુવા સર્વે મળી પંદર યોગ જાણુવા ॥ ૧૭ ॥

(ઉપયોગ કે૦) ઉપયોગ બાર, તે પાંચ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ચાર દર્શન એ બાર ઉપયોગ જાણુવા ॥ ૧૮ ॥

(તહા કિમાહારે કે૦) તેમ જ અનુક્રમે આહાર લે જં ત્રણ દિશિનો અને ઉં છ દિશિનો ત્રણ દિશિ તે ૧ ઊંચી, ૨ નીચી અને ૩ તીરછી, અને દિશિ તે ૧ પૂર્વ ૨ પશ્ચિમ, ૩ ઉત્તર ૪ દક્ષિણ, ૫ ઊંચી અને ૬ નીચી તથા ત્રણ પ્રકારનો આહાર લે તે ૧ સચિત ૨ અચિત અને ૩ મિશ્ર તથા ત્રણ પ્રકારનો આહાર લે તે ૧ એજ, ૨ રોમ અને ૩ કવળ એ ત્રણ પ્રકારનો આહાર ॥ ૧૯ ॥

(ઉવવાય કે૦) કેટલા દંડકનો આવીને ઉપજે ? તે આગળ કહેવાશે ॥ ૨૦ ॥

(કિંઈ કે૦) સ્થિતિ તે જં અતર્મુદ્ધૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટિ તેત્રીશ સાગરોપમની તે સ્થિતિ આગળ કહેવાશે ॥ ૨૧ ॥

(સમુહાએ કે૦) ૧ સમોહિયા મરણ, ૨ અસમોહિયા મરણ, તેમાં સમોહિયા મરણ તે કીડીનો લારની પેઠે જીવના પ્રદેશ છૂટા છૂટા નીકળે તે અને અસમોહિયા મરણ તે બદ્ધકના ભડાકાની પેઠે જીવના પ્રદેશ સામટા નીકળે તે ॥ ૨૨ ॥

(ગવણ કે૦) કેટલા દંડકમાં ગવળીને ગાય તે આગળ કહેવાશે ॥ ૨૩ ॥

(ગઈ કે૦) ગતિ પાંચ, તે ૧ નરકની, ૨ નિર્ચયની ૩ મનુષ્યની, ૪ દેવતાની અને ૫ સિદ્ધની તેમા જે જગુ તે ગતિ

(આગમ ક્રેં) આવવું તે આગતિ, તે ચાર પ્રકારની ૧ નરકની
૨ તિર્થંચની ૩ મનુષ્યની અને ૪ દેવતાની (ધેવ ક્રેં) નિર્લેષ એ બે
આશાનો અર્થ કહ્યો ॥ ૨૪ ॥

પાંચ દશ, તેમાં પાંચેદ્રિયા પાંચ પ્રાણ તે ૧ શોત્રેદ્રિય, ૨
અસુષ્પ્તેદ્રિય, ૩ પ્રાણેદ્રિય, ૪ રસેદ્રિય અને ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય ૬ મનબળ,
૭ વચનબળ ૮ કાયાબળ ૯ આસોષ્યવાસ અને ૧૦ આઈંધુ એ દશ
એ પચ્ચીશ દ્વાર કહ્યા ॥ ૨૫ ॥

ચોવીશ કહકનાં નામ કહે છે

પ્રથમ નારદીનો કહક તે સાત નરકનાં નામ કહે છે ૧ ધમા,
૨ વસા ૩ શીલા, ૪ અવજ્ઞા, ૫ રિદ્ધા ૬ મધા અને ૭ માદમતી,
તેનાં સાત કહે છે ૧ રત્નપ્રમા, ૨ શર્કરાપ્રમા ૩ વાલુપ્રમા, ૪ પદ્મપ્રમા,
૫ મૂત્રપ્રમા, ૬ તમ્રપ્રમા અને ૭ તમ્રતમાપ્રમા એ સાત મળી એક
કહક થયો.

દશ ભવનપતિના દશ કહક, ૧ અસુરકુમાર, ૨ નામ કું ૩
સુવર્ણ કું ૪ વિષ્ણુ કું ૫ અગ્નિ કું ૬ દ્વિપ કું ૭ ઉપિ કું
૮ રિક્ષા કું, ૯ પવન કું અને સ્તનિતકુમાર.

પાંચ ધાવરના પાંચ કહક ૧ ઇદિ ધાવરકાય ૨ જબી ધાં
૩ સપિ ધાં ૪ સુમતિ ધાં અને ૫ પથાવલ ધાવરકાય તેનાં ચોત્ર
કહે છે ૧ પૃથ્વીકાય ૨ અપકાય ૩ તેલકાય, ૪ વાયુકાય અને
૫ વનરપતિકાય.

ત્રણ વિકલેદ્રિયના ત્રણ કહક. ૧ બેષદ્રિય, ૨ તેષદ્રિય અને
૩ શીરેદ્રિય.

વીશમાં તિર્થંચ પચ્ચેદ્રિયનો કહક તિર્થંચ પચ્ચેદ્રિયના પાંચ
લેહ તે ૧ જળચર, ૨ સ્થળચર ૩ ઉરચર, ૪ ભુજચર, અને ૫
ખેચર જળચર તે ઠેને કહીએ ૧ જે જળમા ચાલે તેને જળચર
કહીએ. તેના અનેક લેહ મચ્છ કચ્છ ગાહા, મગ્ગ સુસુમાર પ્રમુખ
॥ ૧ ॥ જે પૃથ્વી ઉપર ચાલે તેને સ્થળચર કહીએ, તેના ચાર લેહ
૧ એકમુશ, ૨ દોમુશ ૩ અદિપચા અને ૪ સજ્જપચા તેમાં એકમુશ
તે થોડા, ખર પ્રમુખ, દોમુશ તે ૧૫ લેહ પ્રમુખ અદિપચા તે
સુવળા પગ, સોનીની એરણને ઘાટે પગ તે હાથી બેઠા પ્રમુખ.
સજ્જપચા તે નહોરવાળા જીવ તે સિંહ વાઘ, ચિત્તા ફૂતરા, બીલામ

પ્રમુખ એ સ્થળચરના ૪ ભેદ જાણવા ॥ ૨ ॥ ઉરપર તે હૈયાભર ચાલે
તે સર્પની જાત. તેની બે જાત, એક ફેણ માટે તે અને બીજી ફેણ ન
માટે તે ॥ ૩ ॥ ભુજપર સર્પ તે ભુજાયે તથા હૈયાભર ચાલે તે ભુજ-
પર સર્પ, તેના અનેક ભેદ નોળ, કોળ, કાકિડા, ઘોડ, ઉંદર, ખિસ-
કોડી પ્રમુખ ॥ ૪ ॥ ખેચર તે જે આકાશે ચાલે તે પંખીની જાતિ તે
પંખીના ચાર ભેદ, ૧ ચર્મ પંખી ૨ રોમ પંખી, ૩ વિતત પંખી, ૪
સમુગ પંખી, ચર્મ પંખી તે ચામડાની પાંખે તે છાપા, વાગુલ પ્રમુખ
॥ ૧ ॥ રોમ પંખી તે રોમરાયની પાખ તે સૂડા, ચકલાં, પારેવા
પ્રમુખ ॥ ૨ ॥ એ બે પંખી અઢી દ્વીપમાંહી અને અઢી દ્વીપ બહાર
છે વિતત પંખી, તે જેની પાખ પડાળી જ રહે તે વિતત પંખી
કહીએ ॥ ૩ ॥ સમુગ પંખી, તે જેની પાખ ડાબડાની પેઠે બીડી રહે
તે સમુગ પંખી કહીએ એ બે પંખી અઢી દ્વીપ બહાર જ છે. એ
પાચ તિર્યચ પચેંદ્રિય, સમૂર્છીમ અને ગર્ભજ જાણવા એ વીશમે
તિર્યચ પચેંદ્રિયનો દંડક થયો.

એકવીશમે મનુષ્ય પચેંદ્રિયનો દંડક, તે મનુષ્ય પચેંદ્રિયના
૪ ભેદ—૧ પદર કર્મભૂમિના મનુષ્ય, ૨ ત્રીશ અકર્મ ભૂમિના મનુષ્ય,
૩ છપ્પન અતદ્વીપના મનુષ્ય અને ૪ ચૌદ સ્થાનકના સંમૂર્છીમ
મનુષ્ય કર્મભૂમિ તે કેને કહીએ ? જ્યાં અસિ, મસિ, અને કૃષિ એ
ત્રણ પ્રકારના વ્યાપાર છે. તે ૧ (અસિ કે૦) તરવાર પ્રમુખ હથિયારનુ
ખાંધવુ, ૨ (મસિ કે૦) લખવાનો વ્યાપાર કરવો, ૩ (કૃષિ કે૦)
ખેતીવાડી પ્રમુખ વ્યાપાર કરવો એ ત્રણ પ્રકારના વ્યાપાર કરીને જે
જીવે, તે કર્મભૂમિના મનુષ્ય કહીએ તે કર્મભૂમિના ક્ષેત્ર કેટલા ?
પાચ ભરત, પાચ ઐરવત, પાચ મહાવિદેહ, એ પદર ક્ષેત્ર કર્મભૂમિના
છે તે કયે કયે ઠેકાણે છે ? તે કહે છે એક લાખ જોજનનો જ ખૂદ્દીપ
છે તેમા એક ભરત, એક ઐરવત, અને એક મહાવિદેહ, એ ત્રણ
કર્મભૂમિનો ક્ષેત્ર, જ ખૂદ્દીપ મધ્યે છે તે જ ખૂદ્દીપને ફરતો બે લાખ
જોજનનો લવણ સમુદ્ર છે તેને ફરતો ચાર લાખ જોજનનો ધાતકીખડ
દ્વીપ છે, તેમા બે ભરત, બે ઐરવત અને બે મહાવિદેહ, એ છ ક્ષેત્ર
ધાતકીખડ મધ્યે છે, તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો કાળોદધિ સમુદ્ર
છે, તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો પુષ્કરાર્ધ દ્વીપ છે તેમા બે ભરત,
બે ઐરવત અને બે મહાવિદેહ, એ છ ક્ષેત્ર, પુષ્કરાર્ધ દ્વીપ મધ્યે છે,
એ પદર કર્મભૂમિ કહ્યા.

ત્રીશ અઠર્મભૂમિ અઠર્મભૂમિના મનુષ્ય તે કોને કહીએ ? જ્યાં અસિ, મસિ અને દુષિ એ ત્રણ વ્યાપાર નથી અને આ પ્રકારનાં કષ્ટ વૃક્ષ કરીને જીવે તે અઠર્મભૂમિનાં મનુષ્ય કહીએ. તે કયા કયા ? પાંચ હેમવય, પાંચ હિરણ્યવય પાંચ હરિવાસ પાંચ રમ્યકવાસ પાંચ દેવકુરુ અને પાંચ ઉતરકુરુ એ ત્રીશ તે કયે કયે ઠેકાણે છે ? એક હેમવય, એક હિરણ્યવય, એક હરિવાસ, એક રમ્યકવાસ, એક દેવકુરુ એક ઉતર કુરુ એ છ ભુવલિધાનાં ક્ષેત્ર જ બુદ્ધીપ મધ્યે છે એવી જમણાં એટલે બાર ક્ષેત્ર ધાતકિષકમા છે. તેમજ બાર ક્ષેત્ર પુષ્કણર્ક દ્વીપમાં છે એ ત્રીશ અઠર્મભૂમિ કહ્યાં.

છપ્પન અતરદ્વીપ અતરદ્વીપ તે કોને કહીએ ? હવણ શમુદ્રના પાણી ઉપર, અતરગ ડહામાં દ્વીપ ઉપર રહેનાર માટે અતરદ્વીપના મનુષ્ય કહીએ તે ક્યાં છે ? જ્યારે ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરનાર પીજા સુવર્ણનો સુલહિમવત નામે પવત છે તે એકસો ભોજનનો લાભ છે, એકસો મહિના ઉઠા છે તથા એક હજાર ભાવન ભોજન અને બાર કળાનો પહેાળો છે યોગીશ હજાર નવસે જગીશ ભોજનનો લાભ છે તેને પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે બંધે ડહા નીકળી છે, તે એકેસી ડહા યોગશીસે યોગશીસે x ભોજનથી ઝાઝેરી લાભી છે. તે એકેસી ડહા ઉપર સાત સાત અતરદ્વીપ છે જગતીથી ડહા ઉપર ત્રણસે ભોજન જઈએ ત્યારે ત્રણસે ભોજનનો લાભ પહેાળો પહેલો દ્વીપ આવે ॥ ૧ ॥ ત્યાંથી ચારસે ભોજન જઈએ ત્યારે ચારસે ભોજનનો લાભ પહેાળો બીજો દ્વીપ આવે ॥ ૨ ॥ ત્યાંથી પાંચસે ભોજન જઈએ ત્યારે પાંચસે ભોજનનો લાભ પહેાળો ત્રીજો દ્વીપ આવે ॥ ૩ ॥ ત્યાંથી છસે ભોજન જઈએ ત્યારે છસે ભોજનનો લાભ પહેાળો ચોથો દ્વીપ આવે ॥ ૪ ॥ ત્યાંથી સાતસે ભોજન જઈએ ત્યારે સાતસે ભોજનનો લાભ પહેાળો પાંચમો દ્વીપ આવે ॥ ૫ ॥ ત્યાંથી આઠસે ભોજન જઈએ, ત્યારે આઠસે ભોજનનો લાભ પહેાળો છઠ્ઠો દ્વીપ આવે ॥ ૬ ॥ ત્યાંથી નવસે ભોજન જઈએ, ત્યારે નવસે ભોજનનો લાભ પહેાળો સાતમો દ્વીપ આવે ॥ ૭ ॥ એમ ચારે ડહા ઉપર યદને સાત યોગુ અગ્રવીશ યાચ. એમજ બૈરવત ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરનાર ચિખરીનામા પવત છે તે પણ પીજા સુવર્ણનો છે તે સુલહિમવત પર્વતની પેઠે બાણુનો તેને પણ પૂવ પશ્ચિમને

+ યોગશીસોને બંધે કોઈ ૧૮૦ ભોજન પણ કહે છે અને દરેક અતરદ્વીપ અનુક્રમે જગતીથી ૩૦૦-૪૦૦-૫૦૦ ચાવત ૬૦૦ ભોજન દર દેવાનું કહે છે

છેડે બપોએ ડાઢા નીકળી છે, તે એકેક્રી ડાઢા ઉપર સાત સાત અંતરદીપ છે એમ અઠ્ઠાવીશ દુ છપ્પન અંતરદીપ છે તેનું સુખ અકર્મભૂમિની પેઠે જાણવું.

ચૌથ સ્થાનકના સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય, ૧ (ઉચ્ચારેસુવા કે૦) વડી- નિતમા ઊપજે, (પાસવણેસુવા કે૦) લઘુનિતમાં ઊપજે, ૩ (ખેળેસુવા- કે૦) બળખામા ઊપજે, ૪ (સિધાણેસુવા કે૦) નાસિકાના શ્લેષ્મમા ઊપજે, ૫ (વતેસુવા કે૦) વમનમાં ઊપજે, ૬ (પિત્તેસુવા કે૦) પિત્તો- ડામા ઊપજે, ૭ (પુએસુવા કે૦) પડમા ઊપજે, ૮ (સોણિએસુવા કે૦) રૂધિરમાં ઊપજે, ૯ (સુકટેસુવા કે૦) વીર્યમા ઊપજે, ૧૦ (સુદ્ધપોગ્ગલ પરિસાડિએસુવા કે૦) વીર્યાદિના પુદ્ગલ સુકાણા તે ભીના થયા તેમા ઊપજે, ૧૧ (વિગય જીવ કલેવરેસુવા કે૦) જીવ રહિત મૃતકના કલે- વરમા ઊપજે, ૧૨ (ધત્તિ પુરિસ સજ્જેસુવા કે૦) સ્ત્રીપુરુષના સયો- ગમા ઊપજે, ૧૩ (નગરની ધમણેસુવા કે૦) નગરની ખાળ પ્રમુખમા ઊપજે અને ૧૪ (સંવેસુ ચેવ અસુધ ઠાણેસુવા કે૦) મનુષ્ય સખધી પિયા પ્રમુખ અશુચિ સ્થાનકમા ઊપજે. એ અસંખ્યાતા સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય અતમુર્હૂર્તમા મનુષ્યના શરીરથી વસ્તુ દ્વર થાય, તેમા ઊપજે, એવા એકસો એક ક્ષેત્રના ગર્ભજ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા અને એકસો એક પર્યાપ્તા તથા એકસો એક સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા એમ ત્રણસે ત્રણ લેદનો એકવીશમા મનુષ્યનો દંડ થયો,

બાવીશમો વાણવ્યંતરનો દડક તેની સોળ જાત છે. ૧ પિશાચ, ૨ ભૂત, ૩ યક્ષ, ૪ રાક્ષસ, ૫ કિન્નર, ૬ કિપુરુષ, ૭ મહોરગ, ૮ ગધર્વ, ૯ આણુપન્ની, ૧૦ પાણુપન્ની, ૧૧ ઇસિવાઈ, ૧૨ ભૂઈવાઈ, ૧૩ કદિય, ૧૪ મહાકન્થિ, ૧૫ કોહંડ અને ૧૬ પયગદેવ એ સોળ જાતના વાણવ્યંતરનો બાવીશમો દડક થયો

ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દડક તેની દશ જાત છે ૧ ચદ્રમા, ૨ સૂર્ય, ૩ ગ્રહ, ૪ નક્ષત્ર, ૫ તારા એ પાચ ચળ તે અઢીદ્રીપમા છે અને એ પાચ સ્થિર તે અઢીદ્રીપ બહાર છે એ દશ જાત, બે ચદ્રમા અને બે સૂર્ય જ બૂદ્રીપમા છે, ચાર ચદ્રમા અને ચાર સૂર્ય લવણ સમુદ્રમા છે, બાર ચદ્રમા અને બાર સૂર્ય ધાતકીખડમા છે, બેતાલીશ ચદ્રમા અને બેતાલીશ સૂર્ય કાળોદધિ સમુદ્રમા છે, બહો- તેર ચદ્રમા અને બહોતેર સૂર્ય પુષ્કરાર્ધદીપમા છે, એમ સર્વ મળીને મનુષ્યક્ષેત્રમા એકસો બત્રીશ ચદ્રમા અને એકસો બત્રીશ સૂર્ય પરિવાર સહિત ચળ છે પરિવાર તે જ્યાં એક ચદ્રમાં અને એક સૂર્ય હોય ત્યાં

અદાશી મહા, અદાવીશુ નક્ષત્ર, છાસક હજાર નવસે ને પચોતેર કોડ
કોડી, તારા જે સર્વ મંદ્રમા સુખનો પરિવાર ગણવો. અસખ્યાતા
વદ્રમા અને અસખ્યાતા સુખ પરિવાર સહિત મનુષ્ય જેવ બહાર,
અસખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્રમા સ્થિત છે, જે દશ ભૂતનો ત્રેવીશમો
અધોતિથીનો હકક યસો.

શિવીશમો વૈમાનિકનો હકક તેના છવીશ લોક છે. બાર દેવલોક,
નવ શ્રૈવેશક અને પાંચ અનુત્તર વિમાન, જે છવીશ તેના નામ કહે છે-
૧ સૌખ્ય, ૨ ઈશાન, ૩ સનત્કુમાર ૪ માહેદ્ર, ૫ પ્રણલોક ૬ લાલક
૭ મહાશુક ૮ સહસાર, ૯ આણુત, ૧૦ પ્રાણુત, ૧૧ આરણુ અને ૧૨
અનુત. જે બાર દેવલોકનાં નામ કહ્યાં. નવ શ્રૈવેશકનાં નામ કહે છે
૧ ભરે, ૨ મુશ્કે, ૩ સુભેજે, ૪ સુમાણુસે, ૫ પ્રિવદ્યલે, ૬ સુદ્યલે,
૭ આમોદે ૮ સુપદ્યલે, અને ૯ જસોધરે. પાંચ અનુત્તર વિમાનનાં
નામ કહે છે ૧ વિજય ૨ વિજયત, ૩ જયત, ૪ અપરાધિત ૫
સર્વાધિસિદ્ધ, જે શિવીશમો વૈમાનિકનો હકક કહ્યો. હવે પદ્મ પરમા
ધામીના નામ કહે છે ૧ જળ ૨ અજરીષ ૩ શામ ૪ સમળ, ૫
રૂદ્ર, ૬ વૈરૂદ્ર, ૭ કાળ, ૮ મહાકાળ, ૯ અગ્નિપત્ર ૧૦ મનુષ્ય, ૧૧
કુમ્ભ, ૧૨ વાહુક ૧૩ વૈનરથી, ૧૪ ખરસ્વર અને ૧૫ મહાધિય. જે
પદ્મ પરમાધામી તે અનુસ્કુમારમાં જળમા દશ ભૂતિના જ ભક્ત તેનાં
નામ કહે છે. ૧ આણુજ ભક્ત, ૨ પાણુજ ભક્ત, ૩ હયણુજ ભક્ત ૪
સયણુજ ભક્ત, ૫ વત્યજ ભક્ત ૬ પુષ્પજ ભક્ત ૭ ફળજ ભક્ત, ૮ બીજ
જ ભક્ત, ૯ વિજ્ઞાનજ ભક્ત, અને ૧૦ અવિચલજ ભક્ત, જે દશ ભૂતિના
જ ભક્ત દેવતા તે વાણુવ્યવરમા જળમા ત્રણ કિસ્મિતીના નામ ૧ ત્રણ
પલિયા, ૨ ત્રણ સાગરીઆ અને ૩ તેર સાગરીઆ જે ત્રણ કિસ્મિતી,
દેવલોક ખતર નિવાસી માટે વૈમાનિકમાં જળમા. હવે નવ લોકાંતિકનાં
નામ કહે છે ૧ સારસ્વત, ૨ અગ્નિ, ૩ વહ્નિ ૪ વરૂણ ૫ મર્ત્યેશ્વ
૬ તોપિશ ૭ અવ્યાબાધા, ૮ અગ્નિશ્વ અને ૯ રિદ્ધા જે નવ લોકાં
તિક પ્રણલોકવાસી માટે ઉત્તમ વૈમાનિકમાં જળમા. ઈતિ શિવીશ હકકના
નામ કહ્યાં ॥ ૨૪ ॥

હવે સાત કોડ ને બહોતેર લાખ ભવનપતિનાં ભવન છે શિરાશી
લાખ નરકવાસા છે વાણુવ્યવરના અસખ્યાતા નગર છે અધોતિથીનાં
અસખ્યાતા વિમાન છે અસખ્યાતી શબ્દમાની છે શિરાશી લાખ
સત્તાણુ હજાર ત્રેવીશ વૈમાનિકનાં વિમાન છે, મનુષ્યના સખ્યાતા
વાસ છે, શેષ નવ હકકના અસખ્યાતા વાસ છે, તે સર્વનું વણુ ન અન્ય
સિદ્ધાંતોથી અણવું.

સિદ્ધશિલાના બાર નામ ૧ ઇસિતિવા, ૨ ઇસિપભારતિવા, ૩ તાણુ-
તિવા, ૪ તાણુ તાણુતિવા, ૫ સિદ્ધિતિવા, ૬ સિદ્ધાલયેતિવા, ૭ મુક્તિતિવા
૮ મુક્તાલયેતિવા, ૯ લેખયેતિવા, ૧૦ લોગયુગિયેતિવા, ૧૧ લોગપડિઓ-
હેતિવા, ૧૨ સવ્વપાણુભૂય જીવસત્તા મુકાવહેતિવા, એ મોક્ષના બાર
નામ કહ્યા.

એ કિચિત્ માત્ર નામ દ્વાર સ પૂર્ણમ

ચોવીસ દ્વાર તે ચોવીશ દડક ઉપર ઉતારે છે.

પહેલો નારકીનો દડક.

નારકીને શરીર ત્રણુ:-વૈકિય, તૈજસ અને કાર્મણુ ભવધારણી
શરીરની અવધેણા જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃં
પાયસે ધનુષની અને ઉત્તર વૈકિય શરીરની જં અંગું સંખ્યાં અને
ઉત્કૃં હજાર ધનુષની પહેલી નરકે જં અંગું અસં અને ઉત્કૃં
પોણા આઠ ધનુષ ને છ આગળની અને ઉત્તર વૈકિય કરે તો જં
અંગું સંખ્યાં અને ઉત્કૃં સાડાપદર ધનુષ ને બાર આગળની બીજી
નરકે જં અંગું અસં અને ઉત્કૃં સાડાપદર ધનુષ ને બાર આગળની
અને ઉત્તર વૈકિય કરે તો જં અંગું સંખ્યાં અને ઉત્કૃં સવાએકત્રીસ
ધનુષની અને ઉત્તર વૈકિય કરે તો જં અંગું અને ઉત્કૃં
સાડીબાસઠ ધનુષની ચોથી નરકે જં અંગું અસં અને ઉત્કૃં
સાડીબાસઠ ધનુષની અને ઉત્તર વૈકિય કરે તો જં અંગું સંખ્યાં અને
ઉત્કૃં સવાસો ધનુષની પાયમી નરકે જં અંગું અસં અને ઉત્કૃં
સવાસો ધનુષની અને ઉત્તર વૈકિય કરે તો જં અંગું સંખ્યાં અને ઉત્કૃં
અઢીસે ધનુષની છઠી નરકે જં અંગું અસં અને ઉત્કૃં અઢીસે
ધનુષની અને ઉત્તર વૈકિય કરે તો જં અંગું સંખ્યાં અને ઉત્કૃં
પાયસે ધનુષની સાતમી નરકે જં અંગું અસં અને ઉત્કૃં પાયસે
ધનુષની અને ઉત્તર વૈકિય કરે તો જં અંગું સંખ્યાં અને ઉત્કૃં
હજાર ધનુષની. સઘયણુ-નારકી અસઘયણીય, નારકીને એક હુડ સંસ્થાન.
કષાય ચારે ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ, પણ નારકીને ક્રોધ ઘણો.
સંજ્ઞા ચારે, આહારસંજ્ઞા, ભયસંજ્ઞા, મૈથુનસંજ્ઞા અને પરિગ્રહસંજ્ઞા
પણ નારકીને ભય ઘણો. નારકીને લેશ્યા ત્રણુ, પહેલી સમુચ્ચે, પહેલી
બીજી નરકે એક કપોત લેશ્યા, ત્રીજી નરકે બે લેશ્યા, કાપોત ઘણી

ધણી અને નીલ શોડી, શ્વેથી નરકે એક નીલ લેશ્યા પાંચમી નરકે
 બે લેશ્યા, નીલ ધણી અને કૃષ્ણ શોડી, છઠી નરકે એક કૃષ્ણ લેશ્યા,
 સાતમી નરકે મહાકૃષ્ણ લેશ્યા. ઇદ્રિય પાંચ ૧ શ્રોત્રેદ્રિય ૨ ચક્ષુ
 ઇદ્રિય, ૩ શ્રોત્રેદ્રિય, ૪ સ્પર્શેદ્રિય અને ૫ રસર્શેદ્રિય. સમુદ્ધવાત બાર તે
 વેદની કથાય, મારણાતિક અને વૈક્રિય, (સન્નિ કેં) પહેલી નરકે સહી
 ને અસહી બે બે હોય બીજીથી માંડી સાતમી નરક સુધી એકલા
 સહી છે વેદ, નારકીને એક નપુસક વેદ. નારકીને પર્વાય છ પશુ
 ભાષા અને મન ભેગાં બાધે. નારકીને હૃદિ ત્રણ સમક્રિત દીક્ષિ,
 મિથ્યાદૃષ્ટિ, અને સમામિથ્યાદૃષ્ટિ. નારકીને હથન ત્રણ. વ્યકુલ્યન,
 અવ્યકુલ્યન અને અવધિકથન. નારકીને જ્ઞાન ત્રણ, મતિજ્ઞાન, કુલજ્ઞાન
 અને અવધિજ્ઞાન. અજ્ઞાન ત્રણ, મતિઅજ્ઞાન કુલઅજ્ઞાન અને વિભજ-
 જ્ઞાન નારકીને યોગ અગ્રીબાર તે ચાર મનના, વ્યાર વચનના ત્રણ
 કાયાના, તે વૈક્રિય, વૈક્રિયનો મિશ્ર અને કામલુક્યયોગ એમ અગ્રિબાર
 યોગ નારકીને ઉપયોગ નવ તે ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ
 હથન, એમ નવ. (તહા કેં) તેમજ આકાર હે, તે ૪૦ ઉત્કૃં છ
 હિચિનો. આકાર હે તે બે પ્રકારનો, એક અને શુભ આકાર તે પશુ
 અશુભ અને અચિત્ત (ઉવવાય કેં) આવીને ઉપજે તે પહેલી નરકે
 બે હકના મનુષ્ય ગર્જજ, તિય ચ ગર્જજ અને સમુર્જિમ બે બે
 હકના આવીને ઉપજે અને બીજીથી માંડીને સાતમી સુધી ગર્જજ
 તિય ચ અને ગર્જજ મનુષ્યના આવી ઉપજે સ્થિતિ, પહેલી નરકે ૪૦
 હથ હથર પથની અને ઉત્કૃં એક સાગરની બીજી નરકે ૪૦ એક
 સાગ. ઉત્કૃં ત્રણ સાગ. ત્રીજી નરકે ૪૦ ત્રણ સાં ઉત્કૃં સાવ
 સામ, શ્વેથી નરકે ૪૦ સાવ સાં ઉત્કૃં હથ સાં પાંચમી નરકે ૪૦
 હથ સાં ઉત્કૃં સત્તર સાં છઠી નરકે ૪૦ સત્તર સાં ઉત્કૃં બાવીસ
 સાં સાતમી નરકે ૪૦ બાવીસ સાં ઉત્કૃં તેજોથ સાગરની સમે-
 દિયા મરણ અને અસમેદિયા મરણ બે પ્રકારે છે વ્યવજ તે નારકી
 આવીને બે હકના બાથ તે મનુષ્ય અને તિર્થજમાં બાથ તેમાં સાતમી
 નરકનો નીકળ્યો એક તિય થના હકમાં બાથ (ગધ કેં) નારકી મરીને
 બે ગતિમા બાથ, તે મનુષ્ય અને તિય ચમા બાથ આવે પશુ બે
 ગતિનો તે મનુષ્ય અને તિય ચનો, માણુ હથ લાણે યોગ ત્રણ, મન,
 વચન અને કાયાના બે ત્રણ

છતિ પ્રથમ નારકીનો ૬૬૬

દશ ભવનપતિના દશ દંડક

તેમા શરીર ત્રણ ગૈકિય, તૈજસ અને કાર્મણુ. ભવનપતિની અવધેણા જ૦ અંગું અસ૦ ઉત્કૃં સાત હાયની, અને ઉત્તર ગૈકિય કરે તો જ૦ અંગું સ૦ ઉત્કૃં લાખ જોજનની સઘયણુ નથી સસ્થાન એક-સમયઉરસ કપાય ચારે, પણ દેવતાને લોભ ઘણો સજ્ઞા ચારે, પણ દેવતાને પરિચ્છ સજ્ઞા ઘણી લેશ્યા, કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત અને તેજુ, ઇન્દ્રિય પાચે છે મમુદ્ધાત પાચ, વેદની, કપાય, મારણાતિક ગૈકિય અને તૈજસ સજ્ઞી અસજ્ઞી બે જાણવા, વેદ બે, શ્રી અને પુરુષ પર્યાય પાચ, ભાષા અને મન ભેગા બાધે દ્વિષ ત્રણ, દર્શન ત્રણ, એક કેવળ-દર્શન નહિ જ્ઞાન ત્રણ, મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન અજ્ઞાન ત્રણ યોગ અગીઆર, તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના, વૈકિય, વૈકિયનો મિશ્ર અને કાર્મણુ કાયયોગ, ઉપયોગ, નવ, ત્રણજ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન, તેમજ આહાર લે તે જ૦ અને ઉત્કૃં છ દિશિનેા આહાર લે વળી બે પ્રકારે આહાર લે ઓજ આહાર ને શેમ આહાર તે પણ શુભ અને અચિત. (ઉવવાય કે૦) બે દંડકના આવીને બપોળે તે મનુષ્ય ને તિર્યચના આવીને બપોળે (કિંઈ કે૦) સ્થિતિ ભવનપતિમા દક્ષિણ દિશાના અસુરકુમારનો સ્થિતિ જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃં એક સાં તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃં સારાત્રણ પદ્યોપમની તેના નવનિકાયના દેવતાની જ૦ દશ હજાર વર્ષની ઉં દોઢ પદ્યોપમની, તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉં પોણા પદ્યની ઉત્તર દિશાના અસુરકુમારની સ્થિતિ જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉં એક સાગર ઝાઝેગની, તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની ઉં સારાચાર પદ્યોપમની, તેના નવનિકાયના દેવતાની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉં બે પદ્યોપમની દેશેબિણી તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની ઉં એક પદ્યોપમ દેશેબિણીની સમોહિયા મરણુ અને અસમોહિયા મરણુ એ બે મરણુ લાભે ચવણુ તે ચવીને પાડ દંડકમા જાય, તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય અને તિર્યચ એ પાચમ જાય (ગઈ કે૦) મરીને બે ગતિમાં જાય (આગઈ કે૦) આવે પણ બે ગતિનો, મનુષ્ય અને તિર્યચનો, ગ્રાણુ દશ લાભે જોગ ત્રણ

ઇતિ દશ ભવનપતિના દશ દંડક.

ધણી અને નીલ થોડી, ચોમી નરકે એક નીલ દેશ્યા, પાંચમી નરકે
 બે દેશ્યા નીલ ધણી અને કૃષ્ણ થોડી, છઠ્ઠી નરકે એક કૃષ્ણ દેશ્યા,
 સાતમી નરકે મહાકૃષ્ણ દેશ્યા. ઉદ્વિય પાંચ. ૧ શોવોદ્વિય ૨ ચ્ચુ
 ઉદ્વિય, ૩ દ્વાલોદ્વિય, ૪ સોદ્વિય અને ૫ સ્પર્શોદ્વિય. સમુદ્ધાત ચાર તે
 વેદની કપાય, આરણ્યતિક અને વૈકિય, (સન્નિ કે૦) પહેલી નરકે સહી
 ને અસહી એ બે હોય બીજીથી માંડી સાતમી નરક સુધી એકલા
 સહી છે વેદ, નારહીને એક નપુસક વેદ નારહીને પર્ચાય છે પણ
 ભાષા અને મન એમાં બાધે. નારહીને દષ્ટિ ત્રણ. સમક્રિત દષ્ટિ,
 મિથ્યાદષ્ટિ અને સમામિથ્યાદષ્ટિ. નારહીને હશન ત્રણ. ચક્ષુહશન,
 અચક્ષુહશન અને અવધિહશન. નારહીને જ્ઞાન ત્રણ, મતિજ્ઞાન, કુતજ્ઞાન
 અને અવધિજ્ઞાન. અજ્ઞાન ત્રણ, મતિઅજ્ઞાન, કુતઅજ્ઞાન અને વિભજ
 જ્ઞાન નારહીને યોગ અગ્રીઆર તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ
 કાયાના તે વૈકિય, વૈકિયનો મિથ્ય અને કામંભાક્યયોગ એમ અમિથ્ય
 યોગ નારહીને ઉપયોગ નવ તે ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ
 હશન; એમ નવ. (તકા કે૦) તેમજ આકાર દે, તે ૪૦ ઉત્કૃં ૭
 દિશિનો. આકાર દે તે બે પ્રકારનો, જોળ અને શમ આકાર. તે પણ
 અશુભ અને અધિર (ઉવવાય કે૦) બાવીને ઉપલે તે પહેલી નરકે
 બે હકકના મનુષ્ય ગર્ભ જ, તિય થ ગર્ભ જ અને સમુદ્ગર્ભ એ બે
 હકકના. બાવીને ઉપલે અને બીજીથી માંડીને સાતમી સુધી ગર્ભ જ
 તિય થ અને ગર્ભ જ મનુષ્યના બાવી ઉપલે સ્થિતિ, પહેલી નરકે ૪૦
 હશ હંબાર વચની અને ઉત્કૃં એક સાગરની બીજી નરકે ૪૦ એક
 સાગર ઉત્કૃં ત્રણ સાગર બીજી નરકે ૪૦ ત્રણ સાગર ઉત્કૃં સાત
 સાગર બીજી નરકે ૪૦ સાત સાગર ઉત્કૃં હશ સાગર, પાંચમી નરકે ૪૦
 હશ સાગર ઉત્કૃં સત્તર સાગર છઠ્ઠી નરકે ૪૦ સત્તર સાગર ઉત્કૃં બાવીસ
 સાગર, સાતમી નરકે ૪૦ બાવીસ સાગર ઉત્કૃં તેત્રીસ સાગરની સમા
 દ્વિયા મરણ અને અસમોદ્વિયા મરણ બે પ્રકાર છે ચવણ તે નારહી
 અધીને બે હકકમાં બાય તે મનુષ્ય અને તિય થમાં બાય તેમાં સાતમી
 નરકનો નીકળ્યો એક તિય થના હકકમાં બાય (ગર્ભ કે૦) નારહી મરીને
 બે મતિમાં બાય, તે મનુષ્ય અને તિય થમાં બાય આને પણ બે
 મતિનો તે મનુષ્ય અને તિય થનો, પ્રાણ હશ લાલો યોગ ત્રણ, મન,
 વચન અને કાયાના એ નવ

છતિ પ્રથમ નારહીનો હકક

દશ ભવનપતિના દશ દહકે

તેમા શરીર ત્રણ વૈક્રિય, તૈજસ અને કાર્મણ. ભવનપતિની અવધેણા જ૦ અંશુ૦ અસ૦ ઉત્કૃ૦ સાત હાથની, અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જ૦ અંશુ૦ સ૦ ઉત્કૃ૦ લાખ જોગનની સઘણ નથી મસ્થાન એક-સમચઉરસ કપાય આરે, પણ દેવતાને લોભ ઘણો સજ્ઞા આરે, પણ દેવતાને પરિચ્છ સજ્ઞા ઘણી લેશ્યા, કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત અને તેજુ, ઇન્દ્રિય પાંચે છે મમુદ્ધાત પાંચ, વેદની, કપાય, મારણાંતિક વૈક્રિય અને તૈજસ સંજ્ઞી અસંજ્ઞી બે જાણવા, વેદ બે, સ્ત્રી અને પુરુષ પર્યાય પાંચ, ભાષા અને મન ભેગા બાધે દ્વિષે ત્રણ, દર્શન ત્રણ, એક કેવળ-દર્શન નહિ જ્ઞાન ત્રણ, મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન અજ્ઞાન ત્રણ યોગ અગીઆર, તે આર મનના, આર વચનના, ત્રણ કાયાના, વૈક્રિય, વૈક્રિયનો મિશ્ર અને કાર્મણ કાયયોગ, ઉપયોગ, નવ, ત્રણજ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન, તેમજ આહાર લે તે જ૦ અને ઉત્કૃ૦ છ દિશિનો આહાર લે વળી બે પ્રકારે આહાર લે એજ આહાર ને રોમ આહાર તે પણ શુભ અને અચિત. (ઉવવાય કે૦) બે દહકના આવીને ઊપજે તે મનુષ્ય ને તિર્યચના આવીને ઊપજે (દિંધ કે૦) સ્થિતિ ભવનપતિમાં દક્ષિણ દિશાના અસુરકુમારનો સ્થિતિ જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃ૦ એક સા૦ તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃ૦ સાદાત્રણ પદ્યોપમની તેના નવનિકાયન. દેવતાની જ૦ દશ હજાર વર્ષની ઉ૦ દોઢ પદ્યોપમની, તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ પોણા પદ્યની ઉત્તર દિશાના અસુરકુમારની સ્થિતિ જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ એક સાગર ઝાઝેગની, તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની ઉ૦ સારાઆર પદ્યોપમની, તેના નવનિકાયના દેવતાની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉ૦ બે પદ્યોપમની દેશેજાણી તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની ઉ૦ એક પદ્યોપમ દેશેજાણીની સમોહિયા મરણ અને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ લાભે ચવણ તે ચવીને પાડ દંડકમા જાય, તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય અને તિર્યચ એ પાચમ્સ જાય (ગધ કે૦) મરીને બે ગતિમા જાય (આગર્ષ કે૦) આવે પણ બે ગતિનો, મનુષ્ય અને તિર્યચનો, ત્રણ દશ લાભે જોગ ત્રણ

ઇતિ દશ ભવનપતિના દશ દહકે.

પાપ સ્થાવરના પાપ કહક

૧ પૃથ્વી ૨ પાણી ૩ તેઉં ૪ વનસ્પતિ એ ચારને શરીર ત્રણ તે ઔદારિક તૈજસ અને કાર્મણ અને વાયુને શરીર આદ, તે ઔદારિક પૈકિય તૈજસ અને કાર્મણ, પૃથ્વી પાણી, તેઉં અને વાયુ એ ચારની અવધેણા જ ને ઉત્કૃં અશુભનો અસં ભાગ અને વનસ્પતિની જાં અશુભ અસંખ્યા ઉત્કૃં હજાર જોજનની ઝાંઝેરી કમળ પ્રસુખની સઘમણ એક ઉવટુ સંસ્થાન એક હુંક, પાણીના સંસ્થાન કહક છે ૧ પૃથ્વીનું સંસ્થાન મસૂરની ઠાળ તથા સદ્માને આકારે. ૨ પાણીનું સંસ્થાન પાણીના પરપીટાને આકારે ૩ તેઉંનું સંસ્થાન સોયના ભારને આકારે ૪ વાયુનાં સંસ્થાન ખ્વજને આકારે. ૫ વનસ્પતિનું સંસ્થાન નાના પ્રકારનું કપાચ ચારે, જાડા ચારે લેસ્ખા-પૃથ્વી, પાણી વનસ્પતિ એ ત્રણને અપર્યાપ્તા વેળા લેસ્ખા ચાર પહેલી, બાકીના અપર્યાપ્તામા અને પાણીના પર્યાપ્તામા લેસ્ખા ત્રણ પહેલી. ઇંદ્રિય એક કાયાની, સમુદ્ધવાત પૃથ્વી પાણી તેઉં ને વનસ્પતિ એ ચારને ત્રણ તે વેદની કપાચ ને મારણાતિક અને વાયુને સમુદ્ધવાત ચાર તે બૈકિયની વધી સત્તી તે પાપે સ્થાવર અસત્તી વેદ એક નપુસક પર્વાથ પાણેને ચાર - આકાર પર્યાય, શરીર પર્યાય ઇંદ્રિય પર્યાય, શ્વાસોચ્છવાસ પર્યાય દ્રષ્ટિ એક મિથ્યાત્વ કથન એક અજ્ઞાનકથન, જ્ઞાન નથી, અજ્ઞાન એ તે મતિઅજ્ઞાન ને છુતઅજ્ઞાન. પૃથ્વી પાણી તેઉં અને વનસ્પતિ એ ચારને યોગ ત્રણ તે ૧ ઔદારિક ૨ ઔદારિકનો મિશ્ર અને ૩ કાર્મણ કાય યોગ અને વાયુને યોગ પાંચ તે બૈકિય અને બૈકિયનો મિશ્ર એ બે વધ્યા ઉપયોગ ત્રણ પાણેને બે અજ્ઞાન ને એક અજ્ઞાનકથન, (તહા કેં) તેમજ આકાર લે જન્ય ત્રણ દિશિનો ઉત્કૃં ૩ દિશિનો કેવળ વજ્ર ને બે પ્રકરનો આકાર કર, ઉવવાય તે આવીને જિપજે, પૃથ્વી પાણી ને વનસ્પતિમા ત્રેવીશ કહકના એક નારહી વજ્રને અને તેઉં વાયુમા દશ કહકના આવીને જિપજે, પાંચ સ્થાવર ત્રણ વિકલોદ્રિય, મનુષ્ય ને તિથ અ ૧ પૃથ્વીની સ્થિતિ જાં અતમુદુર્ત નાં ૩ બાવીશ દહાર વષની ૧ પાણીની સ્થિતિ જાં અં ૩૦ માં દહાર વર્ષની. તેઉંની સ્થિતિ જ અતમુદુર્તની ૩૦ ત્રણ અલોચાવિની ૪ વાયુની સ્થિતિ જ અતમુદુર્તની ૩૦ ત્રણ દહાર વષની, ૫ વનસ્પતિની સ્થિતિ જાં અતમુદુર્તની ૩૦ દશ દહાર વર્ષનો સમીપિયા મરણ અને અસમીપિયા મરણ એ બે મરણ ૩ વ્યવજ તે અવીને પૃથ્વી પાણી ને વનસ્પતિ એ દશ કહક બાચ પાપ સ્થાવર ત્રણ વિકલોદ્રિય, મનુષ્ય ને તિથ અમા

નવ દંડકમાં જાય, મનુષ્ય વર્ણ પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેદ્રિય ને તિર્યચ
(ગદ્ય કે) ગતિ તે મરીને પૃથ્વી, પાણી ને વનસ્પતિ, બે ગતિમાં
જાય. મનુષ્ય ને તિર્યચમાં અને તેઉ, વાયુ એક, તિર્યચગતિમાં જાય
આગદ્ય તે પૃથ્વી પાણી, વનસ્પતિમાં ત્રણ ગતિનો આવે તે દેવતા,
મનુષ્ય ને તિર્યચનો. પ્રાણ પાંચેયને ચાર ૧ એકેદ્રિયપણું, ૨ કાયબળ,
૩ શ્વાસોચ્છવાસ, ૪ આઉણું ભેગ એક, કાય ભેગ.

ધતિ પાંચ સ્થાવરના પાંચ દંડક

ત્રણ વિકલેદ્રિયના ત્રણ દંડક.

બે ઇદ્રિય, તેઇદ્રિય, અને ચૌરેદ્રિયમાં શરીર ત્રણ ઔદારિક,
તૈજસ ને કાર્મણુ, બે ઇદ્રિયની અવશેષા જ૦ અગુ૦ અસં ઉ૦ બાર
ભેજનની તેઇદ્રિય જ૦ અગુ૦ અસં ઉ૦ ત્રણ ગાઉની ચૌરેદ્રિયની
જ૦ અગુ૦ અસં ઉ૦ ચાર ગાઉની સઘયણુ એક છેવટુ, સસ્થાન
એક હુંડ, કષાય, ચારે, સંજ્ઞા ચારે, લેશ્યા ત્રણ પહેલી, બેઇદ્રિયને ઇદ્રિય
બે ૧ કાયા અને ૨ જીભ તેઇદ્રિયને ઇદ્રિય ત્રણ, તે નાસિકા વધી.
ચૌરેદ્રિયને ઇદ્રિય ચાર, તે આખો વધી સમુદ્ધાત ત્રણ, વેદની, કષાય ને
મરણાતિક સજી તે અસજી વેદ ૧ નપુસક પર્યાય પાંચ, મન નહિ,
દષ્ટિ બે, સમકિત દષ્ટિ ને મિથ્યાત્વદષ્ટિ બેઇદ્રિય, તેઇદ્રિય ને એક
અચક્ષુદર્શન ચૌરેદ્રિયને બે દર્શન, ચક્ષુદર્શન ને અચક્ષુદર્શન, જ્ઞાન
બે મતિજ્ઞાન ને ઈતજ્ઞાન અજ્ઞાન બે, મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન. ભેગ
ચાર ૧ ઔદારિક, ૨ ઔદારિકનો મિશ્ર, ૩ કાર્મણુકાય ભેગ ૪ વ્યવ-
હાર વચન બેઇદ્રિય, તેઇદ્રિયને ઉપયોગ પાંચ, બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને
એક અચક્ષુદર્શન ચૌરેદ્રિયને ઉપયોગ છ, બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને બે
દર્શન (તહા કે) તેમજ આહાર લે, જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટો છ દિશિનો
આહાર લે તથા ત્રણ પ્રકારનો આહાર લે, ૧ ઓજ, ૨ રેમ અને ૩
કવલ ઉવવાય તે આવીને ઊપરે દશ દંડકના પાંચ સ્થાવર, ત્રણ
વિકલેદ્રિય, મનુષ્ય અને તિર્યચ બે ઇદ્રિયની સ્થિતિ જ૦ અતર્મુહૂર્તની
ઉ૦ બાર વર્ષની તેઇદ્રિયની જ૦ અતર્મુહૂર્તની ઉ૦ ઓગણપચાસ દિવસની
ચૌરેદ્રિયની જ૦ અતર્મુહૂર્તની ઉ૦ છ મહિનાની સમોહિયા મરણુ ને
અસમોહિયા મરણુ બે છે ચવણુ તે સ્વયીને દશ દંડકમાં જાય, પાંચ
સ્થાવર, ત્રણ વિકલેદ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યચમાં આગદ્ય તે આવે
પણુ બે ગતિના તે મનુષ્ય ને તિર્યચના બે ઇદ્રિયને પ્રાણ

છ બે ઈંદ્રિયના છ પ્રાણુ, રસેઈંદ્રિયબળ, સ્પર્શેઈંદ્રિયબળ, કામબળ વચન
બળ, શ્વાસોચ્છવાસ, આઉંચુ તેઈંદ્રિયને પ્રાણુ સાવ, તે નાસિકા વધી અને
ચૌરેઈંદ્રિયને આઠ પ્રાણુ તે આંખ વધી જોગ બે, વચનજોગ ને કામજોગ
ઇતિ ત્રણ વિષેઈંદ્રિયના ત્રણ હેકે.

વીશભો તિર્થંચ પચ્ચેઈંદ્રિયનો હેકેક

પાંચ સમૂચ્છિમને શરીર ત્રણ, બૌદ્ધિક તેજસ ને કામજ
અને ગર્ભજને ચાર શરીર તે વૈકિય વસ્તુ બે પાંચની અવધેણા હેકે
છે જળચર સમૂચ્છિમ ને ગર્ભજની જં અણું અસં ઉં હલાર
જોજનની. સ્થળચર સમૂચ્છિમની જં અણું અસં ઉં પ્રત્યેક
ગાઉની. ગભજની જં અણું અસં ઉં છ ગાઉની ઉરપર સમૂચ્છિમ
સપની જં અણું અસં ઉં પ્રત્યેક જોજનની અને ગર્ભજની જં
અણું અસં ઉં હલાર જોજનની, ભુજપર સમૂચ્છિમ સપની જં
અણું અસં ઉં પ્રત્યેક મનુવની ગર્ભજની જં અણું અસં ઉં
પ્રત્યેક ભાઉની ખેચર સમૂચ્છિમ ને ગભજનો જં અણું અસં ઉં
ઉં પ્રત્યેક મનુવની અને ઉત્તર વૈકિય કરે તે જં અણું સપા
ઉં નવસે જોજનની, સમૂચ્છિમને જોક છેવડુ સધયણુ ગર્ભજને છ
સધયણુ સમૂચ્છિમને જોક હુંક સ્થાન ગર્ભજને ॥ સસ્થાન
કપાય ચારે, પણ તિર્થંચને માયા ધણી. સસા ચારે પણ તિર્વચને
આહાર સસા ધણી. દેશયા સમૂચ્છિમને ત્રણ પહેલી, ગર્ભજને છ
દેશયા, ઈંદ્રિય રણિ છે સમૂચ્છિમને સમુદયાત ત્રણ, તે વેદની કપાય,
ને મારણાંતિક, અને ગર્ભજને સમુદયાત પાંચ, તે વેદની, કપાય
માણાંતિક, વૈકિય અને તેજસ. સસી અસસી બે છે સમૂચ્છિમને
વેદ જોક તપુસક. ગર્ભજને ત્રણ વેદ સમૂચ્છિમને પર્માય પાંચ, મન
નહિ અને ગમજને છ પર્માય છે સમૂચ્છિમને દષ્ટિ બે, સમહિત ને
મિથ્યાત્વ ગભજને દષ્ટિ ત્રણ સમૂચ્છિમને દયાન બે, તે અણુદયાન
અણુદયાન ગર્ભજને ત્રણ દયાંન સમૂચ્છિમને જ્ઞાન બે મતિજ્ઞાન
ને સુતજ્ઞાન, ગર્ભજને ત્રણ જ્ઞાન, અજ્ઞાન સમૂચ્છિમને બે, મતિ
અજ્ઞાન ને જ્ઞાન અજ્ઞાન અને ગર્ભજને ત્રણ અજ્ઞાન. સમૂચ્છિમને
યોગ ચાર તે બૌદ્ધિકના બે કામજ કામજોગ ને અવધાર વચન.
ગભજને તેર યોગ તે આહારકના બે નહિ સમૂચ્છિમને ઉપયોગ
છ તે બે જ્ઞાન બે અજ્ઞાન અને બે દયાન ગભજને ઉપયોગ
નવ તે નવ જ્ઞાન અણુ અજ્ઞાન ને ત્રણ દયાંન તેમજ

આહાર જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટો છ દિશિનેા લે તથા ત્રણ પ્રકારે આહાર લે તે ઓજ, રોમ ને કેવળ, ઉવવાય તે સંમૂર્ચિમમા દશ દંડકના આવીને ઊપજે પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેદ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યચ ગર્ભજમા ચોવીશે દંડકના આવીને ઊપજે. સ્થિતિ જળચર સંમૂર્ચિમ ને ગર્ભજની જ૦ અંત૦ ઉ૦ પૂર્વ કોડની. સ્થળચર સંમૂર્ચિમની જ૦ અંત૦ ઉ૦ ચોરાશી હજાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અંત૦ ઉ૦ ત્રણ પદ્યો પમની. ઉરપર સર્પ સંમૂર્ચિમની જ૦ અંત૦ ઉ૦ ત્રેપન હજાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અંત૦ ઉ૦ પૂર્વકોડની ભુજપર સર્પ સંમૂર્ચિમની જ૦ અંત૦ ઉ૦ ખેતાલીશ હજાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અંત૦ ઉ૦ પૂર્વકોડની. ખેચર સંમૂર્ચિમની જ૦ અંત૦ ઉ૦ ખહોતેર હજાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અંત૦ ઉ૦ પદ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ સમોહિયા મરણુ ને અસમોહિયા મરણુ એ બે મરણુ છે ચવણુ તે ચવીને સંમૂર્ચિમ જાય તો ળાવીસ દંડકમા, જ્યોતિષી ને ગૈમાનિકમાં જાય નહિ અને ગર્ભજ ચોવીશે દંડકમાં જાય ગઈ તે સંમૂર્ચિમ મરીને ચાર ગતિમા જાય અને ગર્ભજ પણુ ચાર ગતિમાં જાય આગાઈ તે સંમૂર્ચિમમા બે ગતિનો આવે, મનુષ્ય ને તિર્યચનો અને ગર્ભજમાં ચાર ગતિનો આવે સંમૂર્ચિમને નવ પ્રાણુ, એક મન નહિ અને ગર્ભજને દશ પ્રાણુ લાભે સંમૂર્ચિમને જોગ બે, કાયજોગ ને વચનજોગ અને ગર્ભજને ત્રણ જોગ મન, વચન ને કાયજોગ

ઇતિ વીશમો તિર્યચ પચેદ્રિયનો દંડક

એકવીશમો મનુષ્યનો દંડક

સંમૂર્ચિમ મનુષ્યમાં ત્રણ શરીર, ઉદ્ધારિક, રૈજસ ને કાર્મણુ. જુગલિયામા પણુ તેજ ત્રણ શરીર, પંદર કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમા પાંચ શરીર લાભે. સંમૂર્ચિમની અવશેષા જ૦ ને ઉ૦ અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ગર્ભજ મનુષ્યની ભરત, ઔરવત એ બેમા આરાને મેળે જાણવી. પહેલે આરે બેસતા ત્રણ ગાઉની અને ઉતરતા આરે બે ગાઉની બીજે આરે બેસતાં બે ગાઉની અને ઉતરતા એક ગાઉની ત્રીજે આરે બેસતાં એક ગાઉની અને ઉતરતા પાચસે ધનુષની. ચોથે આરે બેસતા પાચસે ધનુષની અને ઉતરતાં સાત હાથની પાંચમે આરે બેસતા સાત હાથની અને ઉતરતા એક હાથની છઠ્ઠે આરે બેસતાં એક હાથની અને ઉતરતા મૂઢા હાથની, પછી ચડતા અવળા

સવળી જાણવી પાંચ મહાવિદેહમાં પાંચસે ધનુષની, ઉત્તર વૈકિય કરે
 તે ૪૦ અગુ ૦ સખ્યા ૦ છાપ જોજનની ઝાઝેરી હેમવથ, દિરણવમમા
 ૪૦ અગુ ૦ અસ ૦ ઉં જોઃ ગાઉની હરિવાસ રમ્યકવાકમાં ૪૦
 અગુ ૦ અસ ૦ ૬ જે ગાઉની દેવકુરુ ઉત્તરકુરુમાં ૪૦ અગુ ૦ અસ ૦
 ૬૦ ત્રણ ગાઉની, છાપન અતરદીપની ૪૦ અગુ ૦ અસ ૦ ઉં આડે
 ધનુષની સમૃદ્ધિમને જોઃ છેવટુ સઘયણ જુગલિયાને જોઃ વજ્રમમ
 નારાજ સઘયણ પદર કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ સઘયણ
 સમૃદ્ધિમને જોઃ હુડ સસ્માન જુગલિયાને જોઃ સમયઉરસ સસ્માન
 કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ સસ્માન કવાય ચારે પણ મનુષ્યને
 માન ધણુ સગા ચારે પણ મનુષ્યને મૈથુન સગા ઘણી, સમૃદ્ધિમને
 પહેલી તણુ દેશ્યા જુગલિયાને પહેલી ચાર દેશ્યા જને ગર્ભજને ૭
 દેશ્યા, ઉદ્વિયપાણી સમૃદ્ધિમને સમુદ્ધવાત મણુ તે વેદની, કવાય તે
 મારણાતિક જુગલિયાને પણુ તે ૪ મણુ સમુદ્ધવાત કર્મભૂમિના ગર્ભજ
 મનુષ્યને સાત સમુદ્ધવાત, સગી અસગી જે. સમૃદ્ધિમને જોઃ નપુસક
 વેદ જુગલિયામાં જે વેદ સ્ત્રીને પુરુષ, કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં
 સ્ત્રી, પુરુષ તે નપુસક જે ગણુ વેદ સમૃદ્ધિમને પર્વાય ચાર. છાપાને
 મન નહિ ગર્ભજને ૭ પર્વાય, સમૃદ્ધિમને જોઃ મિષ્ણાત્વ દષ્ટિ, ૬થ
 અકમભૂમિમાં જે દષ્ટિ, સમકિત જને મિષ્ણાત્વ વીશ અકમભૂમિને
 છાપન અતર દીપમા જોઃ મિષ્ણાત્વ દષ્ટિ અને કર્મભૂમિના મનુષ્યમાં
 ત્રણ દષ્ટિ સમકિત મિષ્ણાત્વ અને સમામિષ્ણાત્વ, સમૃદ્ધિમ જને
 જુગલિયાને જે ૬થન-ચતુઃશનને અચતુઃશન. ગર્ભજને ચારે ૬થન
 લાસે. જ્ઞાન ૬થ અકમભૂમિમાં જે અને વીશ અકમભૂમિ, છાપન
 અતરદીપ, અને સમૃદ્ધિમને નથી જને ગર્ભજને પાંચ ઘાન
 સમૃદ્ધિમ તથા જુગલિયાને અજ્ઞાન જે મતિ અજ્ઞાન ને સુત અજ્ઞાન
 ગણજને ત્રણ સમૃદ્ધિમને જોઃ ત્રણ. જોદારિકના જે ને ૧ કામણ
 કામ યોમ. જુગલિયાને જોઃ જાળીઆર, ૪ મનના, ૪ વધનના. ૨
 જોદારિકના ૧ કામણ કાય જોઃ ગણજને પદર જોઃ ઉપયોગ, ૬થ
 અકમભૂમિ તે પાંચ દેવકુરુ ને પાંચ ઉત્તરકુરુ જે ૬થમાં છ, તે જે
 જ્ઞાન જે અજ્ઞાન ને જે ૬થન અને વીશ અકમભૂમિ છાપન અતર
 દીપમાં ને સમૃદ્ધિમને ચાર જે અજ્ઞાન, જે ૬થન ગણજને બાર
 ઉપયોગ તેમજ આહાર હે તે ૪૦ ને છ દિશિને તથા ત્રણ પ્રકારે
 આહાર હે આજ રામ ને કવાય, ઉવવાય તે સમૃદ્ધિમમાં અર્ધ
 દક્કના આવીને ઊપજે પૂચી, પાણી, વનસ્પતિ, ત્રણ વિકલેદ્રિય મનુષ્ય
 ને તિલ્લે જુગલિયામાં જે દક્કના આવીને ઊપજે તે મનુષ્ય જને

તિર્યચના, કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં ળાવીશ દડકના ઉપજે, તેઉ-વાયુના નહી. સમૂર્ષિમની સ્થિતિ જ૦ ને ઉ૦ અંતર્મુદ્ધૂતની ગર્ભજની આરાતા મેળે જાણવી ભરત ધરવતમા પહેલે આરે ખેસતા ત્રણ પદ્યોપમની, ઉતરતા બે પદ્યોપમની. ખીજે આરે ખેસતાં બે પદ્યોપમની ઉતરતાં એક પદ્યોપમની ત્રીજે આરે ખેસતાં એક પદ્યોપમની, ઉતરતાં પૂર્વ કોડની ચોથે આરે ખેસતા, પૂર્વ કોડની, ઉતરતા સવાસો વર્ષની પાંચમે આરે ખેસતા સવાસો વર્ષની, ઉતરતા વીશ વષની છઠે આરે ખેસતા વીશ વર્ષની, ઉતરતા સોળ વર્ષની, એમ ચડતા અવળા સવળી જાણવી હિમવય, હિરણ્યવયમા એક પદ્યોપમની, હરિવાસ રમ્યકવાસમાં બે પદ્યોપમની, દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂમા ત્રણ પદ્યોપમની, છપ્પન અંતરદ્વીપમાં પદ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ, પાંચ મહાવિદેહમાં પૂર્વકોડની સમોહિયા મરણુ ને અસમોહિયા મરણુ એ બે મરણુ છે. ચવણુ તે ચ્યવીને સમૂર્ષિમ દશ દડકમાં જાય, પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેદ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યચમાં જાય જુગદ્વીઆ તેર દડકમાં જાય, તે દેવતાના તેર દડકમા કર્મભૂમિના ગર્ભજ ચોવીશે દડકમાં જાય, ગર્ધ તે સમૂર્ષિમ મરીને બે ગતિમા જાય, તે મનુષ્ય ને તિર્યચમા જાય જુગદ્વીઆ મરીને એક દેવગતિમા જાય કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્ય પાંચે ગતિમાં જાય આગઈ તે સમૂર્ષિમમા આવે તો બે ગતિનો તે મનુષ્ય ને તિર્યચનો ગર્ભજમા આરે ગતિનો આવે સમૂર્ષિમને પ્રાણુ આઠ ભાષા ને મન નહિ ગર્ભજને દશ પ્રાણુ સમૂર્ષિમને એક કાયાનો જોગ ગર્ભજને ત્રણ જોગ

(ઇતિ એકવીશમો મનુષ્યનો દંડક)

જાવીશમો વાણુવ્યંતરનો દડક

તેમાં શરીર ત્રણ વૈક્રિય, તૌજસ ને કાર્મણુ અવધેણુ જ૦ અંશુ૦ અસં ઉ૦ સાત હાથની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જ૦ અંશુ૦ સખ્યા૦ ઉ૦ લાખ જોજનની સઘયણુ નથી. સઠાણુ એક સમયઉરસ, કપાય આરે પણુ દેવતાને લોભ ઘણો સજ્ઞા આરે પણુ દેવતાને પરિગ્રહ સજ્ઞા ઘણી. લેશ્યા ચાર પહેલી. ઇદ્રિય પાંચે. સમુદ્ધાત પાંચ આહારક ને કેવળ નહી સંજ્ઞી અસજ્ઞી વેદ બે, સ્ત્રી ને પુરુષ. પર્યાય છ પણુ ભાષા અને મન ભેગાં બાધે દષ્ટિ ત્રણ, દર્શન ત્રણ જ્ઞાન ત્રણ, અજ્ઞાન ત્રણ, જોગ અગીઆર, તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના તે વૈક્રિય, વૈક્રિયનો મિશ્ર અને કાર્મણુ કાય જોગ, એમ અગીઆર ઉપયોગ નવ,

સવળી બાલુવી પાંચ મહાવિદેહમાં પાત્રસે મનુષ્યની ઉત્તર વૈકિંચ કરે
 તે ૪૦ અગું સપ્તાં છાં જોજનની ઝાઝેરી હેમવચ, દિશ્વવચમા
 ૪૦ અગું અસં ૦ ૦ જો જાણી દરિવાસ રમ્મકવાસમાં ૪૦
 અગું અસં ૦ ૦ જે જાણી દેવકુર ઉત્તરકુરમા ૪૦ અગું અસં ૦
 ૦ ૦ ત્રણ ગાંઠની. છપ્પન અતરદીપની ૪ અગું અસં ૦ ૦ આસે
 મનુષ્યની સમૃદ્ધિ મને એક છેવટુ સઘવણ. જુગલિયાને એક વજ્રસપ્ત
 નાચ સઘવણ. પદર કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ સઘવણ.
 સમૃદ્ધિ મને એક દુક સસ્થાન. જુગલિયાને એક સમચરિસ સસ્થાન.
 કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ સસ્થાન કપાય ચારે પણ મનુષ્યને
 માન ધણુ સજા ચારે પણ મનુષ્યને મૈથુન સજા ધણી, સમૃદ્ધિ મને
 પહેલી તણ દેશ્યા જુગલિયાને પહેલી ચાર લેશ્યા અને ગર્ભજને છ
 લેશ્યા. ઉદિયપાથે સમૃદ્ધિ મને સમુદ્ધાત ગણુ તે વેદની, કપાય તે
 મારણાતિક જુગલિયાને પણ તે જ તણ સમુદ્ધાત. કર્મભૂમિના ગર્ભજ
 મનુષ્યને સાત સમુદ્ધાત સજી અસજી જે. સમૃદ્ધિ મને એક નપુસક
 વેદ જુગલિયામાં જે વેદ આ ને પુરુષ, કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં
 સ્ત્રી, પુરુષ ને નપુસક એ તણ વેદ, સમૃદ્ધિ મને પર્વાય ચાર. જાપાને
 મન નહિ. ગર્ભજને છ પર્વાય, સમૃદ્ધિ મને એક મિચ્છાત્વ દષ્ટિ, કથ
 નકમ ભૂમિમા જે દષ્ટિ, સમકિત અને મિચ્છાત્વ. વીશ અકમ ભૂમિને
 છાપન અવર દીપમા એક મિચ્છાત્વ દષ્ટિ અને કર્મભૂમિના મનુષ્યમાં
 તણ દષ્ટિ સમકિત મિચ્છાત્વ અને સમામિચ્છાત્વ. સમૃદ્ધિ મને
 જુગલિયાને જે કથન-અકથનને અચક્ષુકથન ગર્ભજને ચારે કથન
 લાલે. જ્ઞાન કથ અકમ ભૂમિમા જે અને વીશ અકમ ભૂમિ છાપન
 અવરદીપ, અને સમૃદ્ધિ મને નથી અને ગભજને પાંચે રાત્ર
 સમૃદ્ધિ મ તથા જુગલિયાને અજ્ઞાન જે મતિ અજ્ઞાન ને મુત અજ્ઞાન
 ગભજને તણ સમૃદ્ધિ મને જોગ તણ. જોહારિકના જે ને ૧ કમણ
 કાય ચોગ. જુગલિયાને જોગ અગીચાર, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨
 ઔહારિકના ૧ કમણ કાય જોગ ગભજને પદર જોગ ઉપયોગ, કથ
 અકર્મભૂમિ તે પાંચ દેવકુર ને પાંચ ઉત્તરકુર જે કથમા છ, તે જે
 જ્ઞાન, જે અજ્ઞાન ને જે કથન અને વીશ અકમ ભૂમિ છાપન અવર
 દીપમા ને સમૃદ્ધિ મને ચાર જે અજ્ઞાન, જે કથન, ગભજને બાર
 ઉપયોગ તેમ / આકાર લે તે ૪૦ ને છ દિશિને તથા તણ પ્રકાર
 આકાર લે જોગ રોમ ને કપાળ, ઉવવાય તે સમૃદ્ધિ મમાં આઠ
 દકના આવીને છાપજે પૂચી, પાણી, વનસ્પતિ, તણ વિકલેદિય મનુષ્ય
 ન તિવેચ જુગલિયામાં જે દકકના આવીને છાપજે તે મનુષ્ય અને

તિર્યચના, કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં બાવીશ દહકના ઉપજે, તેઉ-વાયુના નહી. સમૂર્ચ્છિમની સ્થિતિ જ૦ ને ઉ૦ અંતર્મુદૂર્તની ગર્ભજની આરાના મેળે જાણવી ભરત ધરવતમાં પહેલે આરે ખેસતા ત્રણ પદ્યોપમની, ઉતરતા બે પદ્યોપમની. બીજે આરે ખેસતાં બે પદ્યોપમની ઉતરતાં એક પદ્યોપમની ત્રીજે આરે ખેસતાં એક પદ્યોપમની, ઉતરતાં પૂર્વ કોડની ચોથે આરે ખેસતાં, પૂર્વ કોડની, ઉતરતા સવાસો વર્ષની પાંચમે આરે ખેસતા સવાસો વર્ષની, ઉતરતા વીશ વર્ષની છઠે આરે ખેસતાં વીશ વર્ષની, ઉતરતા સોળ વર્ષની, એમ ચડતા અવળા સવળી જાણવી હિમવય, હિરણ્યવયમાં એક પદ્યોપમની, હરિવાસ રમ્યકવાસમાં બે પદ્યોપમની, દેવકુરૂ, ઉતરકુરૂમાં ત્રણ પદ્યોપમની, છપ્પન અંતરદ્રીપમાં પદ્યોપમનો અસખ્યાતમો ભાગ, પાંચ મહાવિદેહમાં પૂર્વકોડની સમોહિયા મરણુ ને અસમોહિયા મરણુ એ બે મરણુ છે. ચવણુ તે ચ્યવીને સંમૂર્ચ્છિમ દશ દહકમાં જાય, પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેદ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યચમાં જાય. જુગલીઆ તેર દહકમાં જાય, તે દેવતાના તેર દહકમાં કર્મભૂમિના ગર્ભજ ચોવીશે દહકમાં જાય, ગર્ધ તે સમૂર્ચ્છિમ મરીને બે ગતિમાં જાય, તે મનુષ્ય ને તિર્યચમાં જાય જુગલીઆ મરીને એક દેવગતિમાં જાય કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્ય પાંચે ગતિમાં જાય આગઈ તે સમૂર્ચ્છિમમાં આવે તો બે ગતિનો તે મનુષ્ય ને તિર્યચનો ગર્ભજમાં આરે ગતિનો આવે સમૂર્ચ્છિમને પ્રાણુ આઠ ભાષા ને મન નહિ ગર્ભજને દશ પ્રાણુ સમૂર્ચ્છિમને એક કાયાનો જોગ ગર્ભજને ત્રણ જોગ

(ઇતિ એકવીશમો મનુષ્યનો દહક)

બાવીશમો વાણુવ્યંતરનો દહક

તેમાં શરીર ત્રણ વૈક્રિય, તૈજસ ને કાર્મણુ અવધેણુ જ૦ અંશુ૦ અસં ઉ૦ સાત હાથની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જ૦ અંશુ૦ સખ્યા૦ ઉ૦ લાખ જોજનની સઘયણુ નથી સઠાણુ એક સમયઉરસ, કષાય આરે પણ દેવતાને લોભ ધણેા સજ્ઞા આરે પણ દેવતાને પરિગ્રહ સજ્ઞા ઘણી લેશ્યા ચાર પહેલી. ઇદ્રિય પાંચે સમુદ્ધાત પાંચ આહારક ને દેવળ નહીં સંજી અસજી વેદ બે, સ્ત્રી ને પુરુષ પર્યાય છ પણ ભાષા અને મન લેગા બાધે દષ્ટિ ત્રણ, દર્શન ત્રણ જ્ઞાન ત્રણ, અજ્ઞાન ત્રણ, જોગ અગીઆર, તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના તે વૈક્રિય, વૈક્રિયનો મિશ્ર અને કાર્મણુ કાય જોગ, એમ અગીઆર ઉપયોગ નવ,

ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન, તેમજ આહાર હો તેા જમન ને ઉં છ દિશિનો તથા બે પ્રકારે જોજ ને શામ તથા શુભ અને અધિચ આહાર ઉપવાસ તે બે હકકના આવીને બિપજે તે મનુષ્ય ને તિર્થંચના વાસુવ્યતરની સ્થિતિ જાં હજી હજાર વર્ષની, ઉં એક પશ્ચાપમની. તેની દેવીની જાં હજી હજાર વર્ષની ઉં અધ પશ્ચાપમની સમોદ્ધિયા મરણ ને અસમોદ્ધિયા મરણ બે બે પ્રકારે છે ચવણ તે અધીને પાંચ હકકમાં બધ તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ મનુષ્ય ને તિર્થંચ બે પાંચ. અર્ધ તે મરીને બે ગતિમાં બધ, તે મનુષ્ય ને તિર્થંચમા. આઝ તે આવે પણ બે ગતિના તે મનુષ્ય ને તિર્થંચના પ્રાણુ હજી જોગ ત્રણ મન, વચન ને કાયાના. ઇતિ આવીશમે વાણુ વ્યતરનો હકક

ત્રેતીશમે જ્યોતિષીનો હકક

તેમાં શરીર ત્રણ ગૈકિય, તૈજસ ને કાર્મણુ અવશેણ જાં અણુ અણુ ઉં સાત હામની અને ઉત્તર ગૈકિય કરેતો જાં અણુ અણુ ઉં હામ જોજનની, સઘણ નથી સઠાણુ એક સમચઉરસ કવાય આરે સજા આરે લેશ્યા એક તેણુ ઈદ્રિય પાંચ સમુદ્ધાત પાચ, આહારક ને કેવળ નહી, સગી છ, વેદ બે પર્વાય છ પણ જાણ ને મન જોગાં બાધે દષ્ટિ ત્રણ દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન ત્રણ અજ્ઞાન ત્રણ, જોગ જાગીઆર આર મનના આર વચનના ત્રણ કાયાના તે ગૈકિય, વૈકિયનો મિશ્ર, ને કામણુ કામજોગ ઉપયોગ નવ, ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ દર્શન તેમજ આહાર હો તેા, જાં ને ઉં ૬ દિશિનો તથા બે પ્રકારે તે જોજ ને શામ તે પણ શુભ ને અધિચ આહાર ઉપવાસ તે બે હકકના આવીને ઉપજે તે મનુષ્ય ને તિર્થંચના. અદ્ધમાની સ્થિતિ જાં પા પશ્ચની, ઉં અર્ધ પશ્ચ ને પચાસ હજાર વર્ષની સૂચની જાં પા પશ્ચની ઉં એક પશ્ચ ને હજાર વર્ષની તેની દેવીની જાં પા પશ્ચની ઉં અધ પશ્ચ ને પાંચસે વર્ષની બ્રહ્મની જાં પા પશ્ચની ઉં એક પશ્ચની તેની દેવીની જાં પા પશ્ચની ઉં અધ પશ્ચની નરકની જાં પા પશ્ચની ઉં અધ પશ્ચની, તેની દેવીની જાં પા પશ્ચની ઉં પા પશ્ચની ઝાઝેરી તારાની જાં પશ્ચનો આક્રમે ભાગ ઉં પાવનો આક્રમે ભાગ ઝાઝેરી સમોદ્ધિયા મરણ ને અસમોદ્ધિયા મરણ બે બે મરણ છે ચવણ તે અધીને પાંચ હકકમાં બધ, તે પૃથ્વી, પાણી વનસ્પતિ મનુષ્ય ને તિર્થંચ

ગર્ભ તે મરીને એ ગતિમા જાય, તે મનુષ્ય ને તિર્યંચ. આગર્ભ તે આવે પણ એ ગતિનેા તે મનુષ્ય ને તિર્યંચનો આવે પ્રાણ દશ, જોગ ત્રણ ઇતિ ત્રેવીશમે જ્યોતિષીનેા દ્કક

ચોવીશમે વેમાનિકનો દ્કક

વેમાનિક દેવમાં શરીર ત્રણ, વૈક્રિય, તૈજસ ને કાર્મણુ અવશેષા, સૌધર્મ, ઇશાન એ એ દેવલોકે જ૦ અશુ૦ અસ૦ ઉ૦ સાત હાથની ત્રીજે, ચોથે દેવલોકે છ હાથની. પાંચમે, છઠ્ઠે દેવલોકે પાંચ હાથની, સાતમે, આઠમે, દેવલોકે ચાર હાથની, નવમે, દશમે, અગ્નીઆરમે અને બારમે દેવલોકે ત્રણ હાથની, નવ ઐવેયકે એ હાથની, ચાર અનુત્તર વિમાનમાં એક હાથની સર્વાર્થસિદ્ધમાં મૂઢા હાથની, ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો બાર દેવલોક સુધી જ૦ અંશુ૦ સંખ્યા૦ ઉ૦ લાખ જોજનની. સંઘયણુ નથી. સસ્થાન એક સમચક્રિસ, ક્ષાય ચારે પણ લોભ ઘણા, સજ્ઞા ચારે પણ પરિગ્રહ સજ્ઞા ઘણી, લેશ્યા પહેલે બીજે દેવલોકે તેજુ લેશ્યા ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે એક પદ્મ લેશ્યા છઠ્ઠાથી માંડી નવ ઐવેયકમાં એક શુકલ લેશ્યા અને પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં એક પરમ શુકલ લેશ્યા. ઇન્દ્રિય પાંચે. બાર દેવલોક સુધી સમુદ્ધાત પાંચ, તે આહારક ને કેવળ નહી, નવ ઐવેયક, પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં ત્રણ તે વેદની, ક્ષાય ને મરણાતિક સજ્ઞી એકલા છે વેદ પહેલે બીજે દેવલોક એ વેદ ત્રીજાથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક પુરુષ વેદ, પર્યાય છ પણ ભાષા મન લેગા બાધે દષ્ટિ, બાર દેવલોકમાં ત્રણ, નવ ઐવેયકમાં એ દષ્ટિ, પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં એક સમકિત દષ્ટિ દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન ત્રણ, અજ્ઞાન બાર દેવલોકે, નવ ઐવેયકે ત્રણ અને પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં અજ્ઞાન નથી જોગ અગિયાર ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના તે વૈક્રિય, વૈક્રિયનો મિશ્ર ને કાર્મણુ કાયયોગ એમ અગિયાર ઊપયોગ બાર દેવલોક ને નવ ઐવેયકમાં ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ દર્શન પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં છ ઊપયોગ, ત્રણ જ્ઞાન ત્રણ દર્શન તેમજ આહાર લે તો જ૦ 'ને ઉ૦ છ દિશિનેા તથા એ પ્રકારે ઓજ ને રોમ તે પણ અચિત્ત ને શુભ ઉવવાય તે આવીને ઊપજે, પહેલા દેવલોકથી માંડીને આઠમા દેવલોક સુધી એ દ્કકના તે મનુષ્ય ને તિર્યંચના અને નવમેથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક મનુષ્યનો આવે. પહેલે દેવલોકે સ્થિતિ જ૦ એક પદ્યની, ઉ૦ એ સાગરની, તેના પરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પદ્યની, ઉ૦ સાત પદ્યની અને અપરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પદ્યની,

ઉં પચાસ પદ્યની બીજે દેવલોકે જાં એક પદ્યની ઝાંઝેરી ઉં બે
 સાગર ઝાંઝેરી તેની પરિશ્રદિત દેવીની જાં એક પદ્યની ઝાંઝેરી ઉં
 નવ પદ્યની અને અપરિશ્રદિત દેવીનાં જાં એક પદ્યની ઝાંઝેરી, ઉં
 પચાસ પદ્યની, ત્રીજે દેવલોકે જાં બે સાગરની ઉં સાત સા ત્યાં
 દેવી નથી પણ તેહાવી બાપ્ય એથે દેવલોકે જાં બે સાં ઝાંઝેરી ઉં
 સાત સાં ઝાંઝેરી પાંચમે દેવલોકે જાં સાતં સાં ઉં દશ સા.
 છઠ્ઠે દેવલોકે જાં દશ સાં, ઉં બૌદ સાં સાતમે દેવલોકે જાં બૌદ
 સાગરની ઉં સત્તર સા. આઠમે દેવલોકે જાં સત્તર સાં ઉં અઠાર
 સાં નવમે દેવલોકે જાં અઠાર સાં, ઉં જોતણીશ સાં દશમે દેવ
 લોકે જાં જોતણીશ સાં ઉં વીશ સાં અગ્રીઆરમે દેવલોકે જાં
 વીશ સા , ઉં એકવીશ સાં બારમે દેવલોકે જાં એકવીશ સા ,
 ઉં બાવીશ સાં પ્રથમ ઐવેયકે જાં બાવીશ સા ઉં ત્રેવીશ સાં,
 બીજા ઐવેયકે જાં ત્રેવીશ સાં ઉં ચોવીશ સાં ત્રીજા ઐવેયકે જાં
 ચોવીશ સાગરોપમની ઉં પચીસ સાં ચોથી ઐવેયકે જાં પચીસ
 સાં ઉં છવીશ સાગરોં, પાંચમી ઐવેયકે જાં છવીશ સાં ઉં
 સત્તાવીશ સાં, છઠ્ઠી ઐવેયકે જાં સત્તાવીશ સાં ઉં અઠ્ઠાવીશ સાં
 સાતમી ઐવેયકે જાં અઠ્ઠાવીશ સાં ઉં જોગણુત્રાશ સાં, આઠમી
 ઐવેયકે જાં જોગણુત્રીશ સાં ઉં ત્રીશ સાં નવમી ઐવેયકે જાં
 ત્રીશ સા ઉં એકત્રીશ સાં આર અનુત્તર વિમાનગા જાં એકત્રીશ
 સાં ઉં તેત્રીશ સાં અને સર્વાયસિદ્ધમાં જાં ને ઉં ત્રેત્રાશ સાં
 સમોદ્ધિયા મરણ ને અસમોદ્ધિયા મરણ જે બે મરણ લાલે અવણ તે
 અવળે પહેલા બીજા દેવલોકના દેવતા પાપ દહકમાં બાપ, તે પૂરેરી,
 પાણી, વનરૂપતિ મનુષ્ય ને તિર્યંચ ત્રાજાથી તે આઠમા દેવલોકના
 દેવતા બે દહકમાં બાપ તે મનુષ્ય ને તિર્યંચ નવમેથી માંડીને સર્વાય
 સિદ્ધ સુધીના દેવતા એક દહકમાં બાપ તે મનુષ્યમા બાપ. અમ્ર તે પહે-
 લેથી માંડીને આઠમા દેવલોકના દેવતા બે અતિમા બાપ અને નવમેથી
 માંડીને સર્વાયસિદ્ધ સુધીના એક મનુષ્યની અતિમાં બાપ આમ્ર તે
 પહેલેથી માંડીને આઠમા દેવલોક સુધી બે અતિના આવે તે મનુષ્ય ને
 તિર્યંચનો આવે અને નવમાથી માંડીને સર્વાયસિદ્ધ સુધી એક મનુષ્યનો
 આવે. માણ દશ જોગ તણ

દનિ શ્રી ચોવીશમા ભૈમનિકનો દહક

સિદ્ધનો દ્વાર કહે છે.

સિદ્ધને શરીર નથી સિદ્ધની અરૂપી ધન આત્મ પ્રદેશની અવ-
 ઘેણા જાં એક હાથ ને આઠ અંગુલની, મધ્યમ ચાર હાથ ને સોળ
 આંગળની અને ઉં ત્રણસે ત્રેવીશ ધનુષ્ય ને બત્રીશ આંગળનીં સિદ્ધને
 સંઘયણ નથી. સિદ્ધને સંસ્થાન નથી સિદ્ધને કષાય નથી. સિદ્ધને
 સજ્ઞા નથી. સિદ્ધને લેશ્યા નથી સિદ્ધને ઇન્દ્રિય નથી સિદ્ધને સમુદ્ધાત
 નથી સિદ્ધ સજ્ઞી, અસંજ્ઞી નથી સિદ્ધને વેદ નથી સિદ્ધને પર્યાય નથી.
 સિદ્ધને સમકિત દષ્ટિ છે સિદ્ધને એક કેવળ દર્શન છે, સિદ્ધને એક
 કેવળ જ્ઞાન છે, સિદ્ધને અજ્ઞાન નથી સિદ્ધને ભોગ નથી સિદ્ધને બે
 ઉપયોગ, તે કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન છે સિદ્ધને આહાર નથી ઉવવાય
 તે આવીને ઉપજે એક દંડકનો તે મનુષ્યનો સિદ્ધની સ્થિતિનો છેડા
 નથી સિદ્ધને મરણ નથી સિદ્ધને ચવલુ નથી. ગઈ તે મરીને સિદ્ધને
 કોઈ ગનિમાં જલુ નથી આગઈ તે સિદ્ધમાં એક મનુષ્યનો આવે,
 સિદ્ધને પ્રાણુ નથી સિદ્ધને ભોગ નથી

ઈતિ લઘુદંડકના બોલ સમાપ્ત

અથ શ્રી ગતાગતના બોલ

- ૧ પહેલી નરકે આગત ૨૫ લેહની, તે ૧૫ કમભૂમિ, ૫ સહી તિર્થના ને ૫ અસહી તિર્થના, એ પચીસના પર્વાપ્તાની. ગત ૪૦ લેહની તે કમભૂમિ ને ૫ સહી તિર્થના એ ૨૦ ના પર્વાપ્તા અને અપર્વાપ્તા એરલે ૪૦ ની.
- ૨ બીજી નરકે આગત ૨૦ લેહની તે ઉપર ૨૫ કલા તેમાંથી ૫ અસહી તિર્થના પર્વાપ્તા વળ્યો. ગત ૪૦ લેહની પૂવવત.
- ૩ ત્રીજી નરકે આગત ૧૬ લેહની તે ઉપર ૨૦ લેહ કલા તેમાંથી ભુવનરનો એક લેહ વળ્યો. ગત ૪૦ ની પૂવવત.
- ૪ ચોથી નરકે આગત ૧૮ લેહની તે ઉપર ૧૬ કલા તેમાંથી એકરનો એક લેહ વળ્યો. ગત ૪૦ ની પૂવવત.
- ૫ પાંચમી નરકે આગત ૧૭ લેહની તે ઉપર ૧૮ કલા તેમાંથી સ્વળરનો એક લેહ વળ્યો. ગત ૪૦ ની પૂવવત.
- ૬ છઠી નરકે આગત ૧૬ લેહની તે ઉપર કલા તેમાંથી ઉરપરનો એક લેહ વળ્યો. ગત ૪૦ ની પૂવવત.
- ૭ સાતમી નરકે આગત ૧૬ લેહની તે ૧૫ કમભૂમિ ને ૧ મમ્મ જગતરના પર્વાપ્તાની શી વળ્યો ગત ૧૦ લેહની ૫ સહી તિર્થના પર્વાપ્તા અને અપર્વાપ્તાની.
- ૮ એકવન ભવના દેવતા. (૧૦ ભવનપતિ ૧૫ પરમાધામી ૧૬ વાસુધેવર અને ૧૦ જાલકા) મા આગત ૧૧૧ લેહની તે ૧૦૧ ક્ષેત્રના સહી મનુષ્ય, ૫ સહી તિર્થના અને ૫ અસહી તિર્થના એ ૧૧૧ ના પર્વાપ્તાની. ગત ૪૬ ની તે ૧૫ કમભૂમિ, ૫ સહી તિર્થના, ૩ પુણી, પાણી અને વનરપતિ એ ૨૩ ના પર્વાપ્તા અને અપર્વાપ્તાની.
- ૯ બેવોતિથી અને પહેલા દેવલોકમાં આગત ૫ લેહની તે ૧૫ કમભૂમિ ૫ સહી તિર્થના અને ૩૦ અકમભૂમિ એ ૫ ના પર્વાપ્તાની, ગત ૪૬ ની પૂવવત.

- ૧૦ બીજા દેવલોકમાં આગત ૪૦ લેહની તે ઉપર ૫૦ કહ્યા તેમાંથી ૫ હેમવય અને ૫ હિરણ્યવય એ ૧૦ ના પર્યાપ્તા વળ્યા. ગત ૪૬ ની પૂર્વવત
- ૧૧ પહેલા કિલ્લિધીમાં આગત ૩૦ લેહની તે ઉપર ૪૦ કહ્યા તેમાંથી ૫ હિરિવાસ અને ૫ રમ્યકવાસ એ ૧૦ લેહ વળ્યા ગત ૪૬ની પૂર્વવત
- ૧૨ ત્રીજા દેવલોકથી આઠમા દેવલોક સુધી (૬ દેવલોક, ૯ લોકાતિક અને ૨ કિલ્લિધી એ ૧૭) માં આગત ૨૦ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫ સંજી તિર્યચ એ ૨૦ ના પર્યાપ્તાની. ગત ૪૦ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫ સંજી તિર્યચના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની
- ૧૩ નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી (૪ દેવલોક ૬ જૈવેયક, ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૧૮) માં આગત ૧૫ કર્મભૂમિના પર્યાપ્તાની ગત ૩૦ લેહની તે કર્મભૂમિના પ્રયાપ્તા તથા અપર્યાપ્તાની.
- ૧૪ પૃથ્વી, પાણી અને વનરપતિ એ ત્રણમાં આગત ૨૪૩ લેહની, ૧૦૧ સમૂચ્છિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા, ૧૫ કર્મભૂમિના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૧૩૧ અને ૪૮ લેહ તિર્યચના એવં ૧૭૬ ની લટની, x ૬૪ લેહ દેવતાના (૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણવ્યંતર, ૧૦ જલકા, ૧૦ જ્યોતિષી, ૨ દેવલોક અને ૧ કિલ્લિધી) પર્યાપ્તા કુલ ૨૪૩ થયા ગત ૧૭૬ની લટની
- ૧૫ તેહ અને વાયુ એ બેમાં આગત ૧૭૬ ની લટની ગત ૪૮ લેહ તિર્યચની
- ૧૬ ત્રણ વિકલે દ્રિય (ઘેઠદ્રિય, તેઠદ્રિય અને ચૌરે દ્રિય) માં આગત ૧૭૬ ની લટની, ગત ૫૭ ૧૭૬ ની લટની
- ૧૭ અસંજી તિર્યચમાં આગત ૧૭૬ની લટની ગત ૩૬૫ લેહની તે ૫૬ અતરદ્વીપા, ૫૧ જાતના દેવતા (ઉપર પ્રમાણે) ૧ પહેલી નરક એ ૧૦૮ ના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા એટલે ૨૧૬ અને ૧૭૬ની લટ સર્વ મળીને ૩૯૨ લેહ થયા.

- ૧૮ સહી તિર્થંકર્યા આગત ૨૬૭ લેહની તે ૮૧ લેહ દેવતાના (૬૬ લેહમાંથી ઉપરના ૪ દેવલોક, ૬ ઐવેયક અને ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૧૮ લેહ વચ્ચે ગાદી રહ્યા તે) ૧૭૬ ની લઠ અને ૭ નરકના પર્યાપ્તા એમ ૨૬૭ ની ગત પામીની જુદી જુદી કહે છે. જળચરની ૫૨૭ લેહની તે ૫૬૩ માંથી નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ મુખીના અઢાર જાતના દેવતા અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૨૬ લેહ વચ્ચે શેષ ૫૨૭ રહ્યા તે. ઉપરની જત ૫૨૩ લેહની તે ૫૨૭ માંથી છઠી તથા સાતમી એ બે નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ ૪ લેહ વચ્ચે. સ્થળચરની જત ૫૨૧ની તે ૫૨૩ માંથી પાંચમી નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ બે લેહ વચ્ચે. ખેસરની જત ૫૧૬ ની તે ૫૨૧ માંથી ચોથી નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ બે લેહ વચ્ચે. કુલપરની જત ૫૧૭ ની તે ૫૧૬ માંથી ત્રીજી નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ બે લેહ વચ્ચે.
- ૧૯ સમૂહિત મ અનુધ્યમા આગત ૧૭૧ લેહની તે ૧૭૬ ની લઠમાંથી તેહ, વાડના આઠ લેહ વચ્ચે શેષ ૧૭૧ રહ્યા તે, ગત ૧૭૬ ની લઠની.
- ૨૦ સહી મનુષ્યમા આગત ૨૭૬ લેહની તે ૧૭૬ ની લઠમાંથી તેહ, વાડના આઠ લેહ વચ્ચે. શેષ ૧૭૧ તથા ૬૬ જાતના દેવતા અને ૬ નરકના પર્યાપ્તા સવ મળી ૨૭૬ લેહ થયા ગત ૫૬૩ લેહની.
- ૨૧ અકમ ભૂમિમા આગત ૨ લેહની. ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫ સહી તિર્થંકર એમ ૨૦ની જત જુદી જુદી કહે છે. ૫ દેવલોક અને ૫ ઉત્તરશુદ્ધી તા ૧૨૮ લેહની તે ૧૦ જાવનપતિ, ૧૫ પરમા માંથી ૧૬ વાલુચ્યવર ૧ જ જાક, ૧૦ અર્ધેતિપી, ૨ દેવલોક પહેલુ બીજું અને ૧ કિરિપી, એ ૬૪ જાતના દેવતાના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૧૨૮ ૫ દુરિવાસ અને ૫ રમ્યક વાસની જત ૧૨૬ ની તે પૂર્વે ૧૨૮ રહ્યા, તેમાંથી પહેલા કિરિપીના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એ બે લેહ વચ્ચે. ૫ હેમવય અને ૫ હિંદુવયની જત ૧૨૪ લેહની તે પૂર્વે ૧૨૬ રહ્યા તેમાંથી વીઘ્ન દેવલોકના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એ બે લેહ વચ્ચે.
- ૨૨ હપન અતરદીપમા આગત ૨૫ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ ૫ સહીતિર્થંકર અને ૫ અસહીતિર્થંકર એ ૨૫ ના પર્યાપ્તાની.

તે ૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણવ્યતર, ૧૦ જામકા
એમ ૫૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૧૦૨.

ઈતિ ચોવીશ દંડકનો ગતાગત સંપૂર્ણ

૨૩ તીર્થંકરદેવમા આગત ૩૮ ભેદની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક.
૬ ઐવેયક, ૫ અનુત્તર, વિમાન અને ૩ પહેલી, બીજી, ત્રીજી નરક
એમ ૩૮ ની ગત મોક્ષની

૨૪ ચક્રવર્તીમાં આગત ૮૨ ભેદની, તે ૬૬ જાતના દેવતામાંથી ૧૫
પરમાધામી અને ૩ કિલ્લિવધી એ ૧૮ વળ્યાં શેષ ૮૧ રહ્યા તે
અને ૧ પહેલી નરક એમ ૮૨ ભેદની ગત ૭ નરકના અપર્યાપ્તા
અને પર્યાપ્તાની

૨૫ બળદેવમા આગત ૮૩ ભેદની, તે પૂર્વે ૮૨ કહ્યા તે અને એક
બીજી નરક એમ ૮૩ ભેદ ગત ૭૦ ભેદની, તે ૧૨ દેવલોક, ૬
લોકાંતિક ૬ ઐવેયક, ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા
અને પર્યાપ્તાની.

૨૬ વાસુદેવમા આગત ૩૨ ભેદની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક, ૬
ઐવેયક અને ૨ નરક પહેલી અને બીજી, એમ ૩૨ ની. ગત ૧૪
ભેદની તે ૭ નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની

૨૭ કેવળીમાં આગત ૧૦૮ ભેદની તે ૬૬ જાતના દેવતામાંથી ૧૫
પરમાધામી, ૩ કિલ્લિવધી એ અઢાર વળ્યાં, શેષ ૮૧ રહ્યા તે
૧૫ કર્મભૂમિ ૫ સંજ્ઞીતિર્યચ, ૪ નરક પહેલી અને પૃથ્વી,
પાણી, વનસ્પતિ એ ૩ એમ સર્વ મળી ૧૦૮ ભેદ થયા તે. ગત
મોક્ષની.

૨૮ સાધુમાં આગત ૨૭૫ ની તે ૧૭૬ ની લટમાંથી તેઉ-વાઉના ૮
વળ્યાં શેષ ૧૭૧, ૬૬ જાતના દેવતા અને ૫ નરક એમ ૨૭૫
ની ગત ૭૦ ભેદની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક, ૬ ઐવેયક
અને ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.

૨૯ શ્રાવકમાં આગત ૨૭૬ ભેદની તે પૂર્વે ૨૭૫ કહ્યા તે અને ૧
છટ્ટી નરક વધી ગત ૪૨ ભેદની, તે ૧૨ દેવલોક અને ૬ લોકાંતિક
એ ૨૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.

૩૦ સમદષ્ટિમાં આગત ૩૬૩ ભેદની તે ૧૭૬ ની લટમાંથી ૧૫ કર્મભૂમિના
પર્યાપ્તા તથા તેઉ વાઉના ૮ એ ૨૩ વળ્યાં શેષ ૧૫૬ તથા ૧૦૧

- ૧૮ સગ્રી તિથ ચમા આગત ૨૬૭ લેહની તે ૮૧ લેહ દેવતાના (૬૬ લેહમાંથી ઉપરના ૪ દેવલોક, ૬ ટ્રેવિયક અને ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૧૮ લેહ વળ્યાં. બાકી રહ્યા તે) ૧૭૬ ની લટ અને ૭ નરકના પર્વાસા એમ ૨૬૭ ની. ગત પાંચિની જુદી જુદી કહે છે જળસરની પર ૭ લેહની તે ૫૬૩ માંથી નવમા દેવલોકમાં સર્વાર્થસિદ્ધ સુખીના આદાર ભાવના દેવતા અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એટલે ૨૬ લેહ વળ્યાં શેષ પર ૭ રહ્યા તે. ઉપરની ગત પર ૩ લેહની તે પર ૭ માંથી છૂટી તથા સાતમી એ બે નરકના અપર્વા પ્તા અને પર્વાપ્તા એ ૪ લેહ વળ્યાં ક્યળસરની ગત પર ૧ની તે પર ૩ માંથી પાંચમી નરકના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એ બે લેહ વળ્યાં. એમની ગત ૫૧૬ ની તે પર ૧ માંથી ચાલી નરકના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એ બે લેહ વળ્યાં જુગપરની ગત ૫૧૭ ની તે ૫૧૬ માંથી ત્રીજી નરકના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એ બે લેહ વળ્યાં.
- ૧૯ સમુદ્ધિર્મ મનુષ્યમાં આગત ૧૭૧ લેહની તે ૧૭૬ની લટમાંથી તેઉ વાઉના આઠ લેહ વળ્યાં શેષ ૧૭૧ રહ્યા તે, ગત ૧૭૬ ની લટની.
- ૨૦ સગ્રી મનુષ્યમાં આગત ૨૭૬ લેહની તે ૧૭૬ની લટમાંથી તેઉ વાઉના આઠ લેહ વળ્યાં. શેષ ૧૭૧ તથા ૬૬ ભાવના દેવતા અને ૬ નરકના પર્વાપ્તા સર્વ મળી ૨૭૬ લેહ થયા. ગત ૫૬૩ લેહની.
- ૨૧ અહમ ભૂમિમા આગત ૨ લેહની. ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫ સગ્રી તિથિ એમ ૨૦ની ગત જુદી જુદી કહે છે. ૫ દેવકુરુ અને ૫ ઉત્તરકુરુની ગત ૧૨૮ લેહની તે ૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમા ખામી ૧૬ વાણ્વતર ૧૦ જ શાક, ૧૦ ન્યેતિપી, ૨ દેવલોક પહેલુ બીજુ અને ૧ કિશિપી, એ ૬૪ ભાવના દેવતાના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એટલે ૧૨૮ ૫ હિરિવાસ અને ૫ રમ્યક વાસની ગત ૧૨૬ ની તે પૂર્વે ૧૨૮ કહ્યા તેમાંથી પહેલા કિશિપીના અપર્વાપ્તા ને પર્વાપ્તા એ બે લેહ વળ્યાં. ૫ હેમવથ અને ૫ હિરણ્યવતી ગત ૧૨૪ લેહની તે પૂર્વે ૧૨૬ કહ્યા તેમાંથી વીજા દેવલોકના અપર્વાપ્તા ને પર્વાપ્તા એ બે લેહ વળ્યાં.
- ૨૨ ઉપન અતરદીપમા આગત ૨૫ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ ૫ સગ્રીતિથિ અને ૫ અસગ્રીતિથિ એ ૨૫ ના પર્વાપ્તાની.

તે ૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણવ્ય તર, ૧૦ જંભકા એમ ૫૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૧૦૨.

ઈતિ ચોવીશ દંડકનો ગતાગત સંપૂર્ણ.

૨૩ તીર્થ કરદેવમા આગત ૩૮ ભેદની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક, ૬ ઐવેયક, ૫ અનુત્તર, વિમાન અને ૩ પહેલી, બીજી, ત્રીજી નરક એમ ૩૮ ની ગત મોક્ષની

૨૪ ચક્રવર્તીમા આગત ૮૨ ભેદની, તે ૬૬ જાતના દેવતામાથી ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્લિવધી એ ૧૮ વળ્યાં શેષ ૮૧ રહ્યા તે અને ૧ પહેલી નરક એમ ૮૨ ભેદની ગત ૭ નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની

૨૫ બળદેવમા આગત ૮૩ ભેદની, તે પૂર્વે ૮૨ કહ્યા તે અને એક બીજી નરક એમ ૮૩ ભેદ. ગત ૭૦ ભેદની, તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક ૬ ઐવેયક, ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની

૨૬ વાસુદેવમા આગત ૩૨ ભેદની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક, ૬ ઐવેયક અને ૨ નરક પહેલી અને બીજી, એમ ૩૨ ની. ગત ૧૪ ભેદની તે ૭ નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની

૨૭ કેવળીમા આગત ૧૦૮ ભેદની તે ૬૬ જાતના દેવતામાથી ૧૫ પરમાધામી, ૩ કિલ્લિવધી એ અઢાર વળ્યાં, શેષ ૮૧ રહ્યા તે. ૧૫ કર્મભૂમિ ૫ સંશીતિર્યચ, ૪ નરક પહેલી અને પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ એ ૩ એમ સર્વ મળી ૧૦૮ ભેદ થયા તે. ગત મોક્ષની.

૨૮ સાધુમા આગત ૨૭૫ ની તે ૧૭૬ ની લટમાંથી તેઉ-વાઉના ૮ વળ્યાં શેષ ૧૭૧, ૬૬ જાતના દેવતા અને ૫ નરક એમ ૨૭૫ ની ગત ૭૦ ભેદની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક, ૬ ઐવેયક અને ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની

૨૯ આવકમાં આગત ૨૭૬ ભેદની તે પૂર્વે ૨૭૫ કહ્યા તે અને ૧ છટ્ટી નરક વધી ગત ૪૨ ભેદની, તે ૧૨ દેવલોક અને ૬ લોકાંતિક એ ૨૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની

૩૦ સમદષ્ટિમા આગત ૩૬૩ ભેદની તે ૧૭૬ ની લટમાંથી ૧૫ કર્મભૂમિના પર્યાપ્તા તથા તેઉ વાઉના ૮ એ ૨૩ વળ્યાં શેષ ૧૫૬ તથા ૧૦૧

સગ્રીમગુપ્ત્ય, ૬૬ જાતના દેવતા અને ૭ નરકના પર્વાપ્તા એમ સર્વ મળી ૭૬૩ લેહ થયા. ગત ૨૨૨ ની તે ૮૧ જાતના દેવતા, ૬૬ લેહમાંથી ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્લિવધી એ ૧૮ વર્ણો ને ૧૫ કમભૂમિ, ૫ સગ્રીતિયંત્ર, ૬ નૃક એમ ૧૦૭ ના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એટલે ૨૧૪ ત્રણ વિકલેદ્ધિયના અપર્વાપ્તા અને ૫ અસગ્રીતિયંત્રના અપર્વાપ્તા એમ સર્વ મળી ૨૨૨ થયા તે ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્લિવધીના પર્વાપ્તા અને અપર્વાપ્તા એ ૭૬ લેહ લેળવતાં ૨૫૮ લેહની ગત પણ દેવલોકે કહે છે

૭૧ મિથ્યાત્વીમાં આગત ૩૭૧ લેહની તે પૂર્વે ૩૬૩ કહ્યા તેમાં તેહ વાહના ૮ લેહ વધ્યા. ગત ૫૫૩ લેહની તે ૫૬૩ માંથી ૫ અનુત્તર વિમાનના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એ ૧૦ લેહ વર્ણો

૭૨ શ્રીવેદ અને પુરુષવેદમાં આગત ૩૭૧ લેહની મિથ્યાત્વીની પેઠે ગત પુરુષવેદની ૫૬૩ ની, શ્રીવેદની, ૫૬૧ ની સાતમી નરકના એ ભેદ વર્ણો

૭૩ નપુસકવેદમાં આગત ૨૮૫ લેહની તે ૬૬ જાતના દેવતા, ૧૭૬ ની લેહ અને નાશકી એમ ૨૮૫ ની ગત ૫૬૩ લેહની

ધૃતિ બતાવવાના બેાલ અંપૂર્ણ

અથ શ્રી કર્મ પ્રકૃતિના બોલ.

૧ પહેલું જ્ઞાનાવરણીય કર્મ તે આખના પાટા સમાન. ૨ બીજું દર્શનાવરણીય કર્મ તે રાતના પોળીઆ સમાન. ૩ ત્રીજું વેદનીય કર્મ તે મધ તથા અક્રીણું ખરડયા ખડગ સમાન. ૪ ચોથું મોહનીય કર્મ તે મદિરાપાન સમાન, ૫ પાંચમું આયુષ્ય કર્મ તે હેડ સમાન ૬ છઠું નામ કર્મ તે ચિતારા સમાન ૭ સાતમું ગોત્ર કર્મ તે કુભારના ચાકડા સમાન ૮ આઠમું અતરાય કર્મ તે રાતના ભંડારી સમાન ૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મે અનંત જ્ઞાન ગુણ ઢાકયો છે ૨ દર્શનાવરણીય કર્મે અનંત દર્શનગુણ ઢાકયો છે, ૩ વેદનીય કર્મે અનંત અવ્યાખ્યા આત્મિક સુખ રોક્યું છે ૪ મોહનીય કર્મે ક્ષાયક સમકિત ગુણ રોક્યો છે ૫ આયુષ્ય કર્મે અક્ષય સ્થિતિ ગુણ રોક્યો છે ૬ નામ કર્મે અમૂર્તિ ગુણ રોક્યો છે ૭ ગોત્ર કર્મે અશુર લઘુ ગુણ રોક્યો છે ૮ અતરાય કર્મે અનંત આત્મિક શક્તિ ગુણ રોક્યો છે

૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ ૬ પ્રકારે બાધે પહેલે બોલે નાણપરિણીયાએ તે જ્ઞાનીના બુડા બોલે, બીજે બોલે નાણનિન્હવણ્યાએ તે જ્ઞાનીનો ઉપકાર બોલવે, ત્રીજે બોલે નાણઆસાયણ્યાએ તે જ્ઞાનીનો આશાતના કરે, ચોથે બોલે નાણઅતરાએણ તે જ્ઞાનની અંતરાય પડાવે, પાંચમે બોલે નાણપ-ઉસેણ તે જ્ઞાની ઉપર દ્વેષ કરે, છઠે બોલે નાણવિસંનાયણાનેગેણ તે જ્ઞાની સાથે ખોટા ઝગડા, વિખવાદ કરે, એ છ પ્રકારે બાધે, તે પાંચ તથા ૧૦ પ્રકારે ભોગવે, તે પાંચ કયા તે કહે છે ૧ મતિજ્ઞાનાવરણીય, ૨ શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય, ૩ અવધિજ્ઞાનાવરણીય, ૪ મન પર્યવજ્ઞાનાવરણીય, ૫ કેવલજ્ઞાનાવરણીય એ ૫ જ્ઞાન પ્રગટ થવા દીએ નહિ તથા ૧૦ પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે ૧ સોયાવરણે, ૨ સોયવિન્નાણાવરણે, નેત્તાવરણે ૪ નેત્તવિન્નાણાવરણે, ૫ દ્રાણાવરણે ૬ દ્રાણવિન્નાણાવરણે ૭ રસાવરણે ૮ રસવિન્નાણાવરણે, ૯ ક્ષાસાવરણે, ૧૦ ક્ષાસવિન્નાણાવરણે એ ૧૦ પ્રકારે ભોગવે જ્ઞાનાવરણીય કર્મની સ્થિતિ, જ્યંઠ અતમુહૂર્તની ઉત્તમ ત્રીશ કોડકોડી સાગરોપમની અને અખાધા કાળ ત્રણ હજાર વર્ષનો

૨ બીજું દર્શનાવરણીય કર્મ ૬ પ્રકારે બાધે તે કહે છે. ૧ પહેલે બોલે દસણપરિણીયાએ ૨ દસણનિન્હવણ્યાએ, ૩ દસણઆસાયણ્યાએ,

સહીમનુષ્ય, ૬૬ જાતના દેવતા અને ૭ નરકના પર્વાપ્તા એમ સર્વ મળી ૩૬૩ લોક થયા. ગત ૨૨૨ ની તે ૮૧ જાતના દેવતા, ૬૬ લોકમાથી ૧૫ પરમાધ્યામી અને ૩ કિશ્કિવધી એ ૧૮ વર્ણ્યા ને ૧૫ કમંભૂમિ, ૫ સહીતિથિયા, ૬ નરક એમ ૧૦૭ ના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એટલે ૨૧૪ તથા વિકલોદ્ધિયા અપર્વાપ્તા અને ૫ અસહીતિથિયાના અપર્વાપ્તા એમ સર્વ મળી ૨૨૨ થયા તે. ૧૫ પરમાધ્યામી અને ૩ કિશ્કિવધીના પર્વાપ્તા અને અપર્વાપ્તા એ ૩૬ લોક લોકવતાં ૨૫૮ લોકની તત પચ્ચ કૅલ્યાણ કહે છે

૩૧ મિથ્યાત્વીમાં આગત ૩૭૧ લોકની તે પૂર્વે ૩૬૩ કલ્યાણ તેમાં તેજ વાહના ૮ લોક વધ્યા. ગત ૫૫૩ લોકની તે ૫૬૩ માંથી ૫ જનુ ત્તર વિમાનના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એ ૧૦ લોક વર્ણ્યા

૩૨ શીવેક અને પુરુષવેકમાં આગત ૩૭૧ લોકની મિથ્યાત્વીની પેઠે તત પુરુષવેકની ૫૬૩ ની, શીવેકની, ૫૬૧ ની સાતમી નરકના જે લોક વર્ણ્યા.

૩૩ નપુસકવેકમાં આગત ૨૮૫ લોકની તે ૬૬ જાતના દેવતા, ૧૭૬ ની લોક અને નારકી એમ ૨૮૫ ની ગત ૫૬૩ લોકની

ઇતિ બ્રહ્માવતના બ્રાહ્મ સપ્તમ

ઘાત સમકિતની કરે ૧ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ તે તળાવના ખોટ (સુકેલ ભાગમાં તડ) સમાન, ૨ અપ્રત્યાખ્યાની માન તે હાડકાના સ્તંભ સમાન, ૩ અપ્રત્યાખ્યાની માયા તે ઘેટાના શૃંગ સમાન, ૪ અપ્રત્યાખ્યાની લોભ તે નગરની ખારના કર્મ સમાન. એ ચારે ગતિ તિર્યચની કરે, સ્થિતિ વરસ એકની કરે, ઘાત દેશવ્રતની કરે ૮ ૧ પચ્ચક્ષુખાણુવરણીય ક્રોધ તે વેળુની લીંટી સમાન, ૨ પચ્ચક્ષુખાણુવરણીય માન તે લાકડાના સ્તંભ સમાન, ૩ પચ્ચક્ષુખાણુવરણીય માયા તે ગોમૂત્રિકા સમાન, ૪ પચ્ચક્ષુખાણુવરણીય લોભ તે ગાડાના ખંજન સમાન એ ચારે ગતિ મનુષ્યની કરે, સ્થિતિ ચાર માસની કરે, ઘાત સર્વ વ્રતની કરે. ૧૨. ૧ સંજવલનો ક્રોધ તે પાણીની લીંટી સમાન, ૨ સંજવલનુ માન તે નેતરના સ્તંભ સમાન, ૩ સંજવલની માયા તે વાંસની છોઈ સમાન, ૪ સંજવલનો લોભ તે પતંગ તથા હરિદ્રાના રંગ સમાન, એ ચારે ગતિ દેવતાની કરે, સ્થિતિ પદ્મ દિનની કરે, ઘાત કેવળજ્ઞાનની કરે ૧૬ એ સોળ કષાય હવે ૯ નોકષાય કહે છે ૧૭ હાસ્ય ૧૮ રતિ. ૧૯ અરતિ. ૨૦ ભય. ૨૧ શોક ૨૨ દુર્ગંધા. ૨૩ સ્ત્રીવેદ ૨૪ પુરુષવેદ ૨૫ નપુસકવેદ, એ ચારિત્ર મોહનીયની, ૨૫ પ્રકૃતિ. હવે હંસણુ મોહનીયની ૩ પ્રકૃતિ કહે છે, ૧ સમકિત મોહનીય, ૨ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૩ સમામિથ્યાત્વ મોહનીય, એવ સર્વ મળી ૨૮ પ્રકૃતિ લેની સ્થિતિ જઘ. અતર્મુહૂર્તની ઉત. મિથ્યાત્વ આશ્રી ૭૦ કોડાકોડી સાગરોપમની, અખાધા કાલ ૭ હજાર વર્ષનો.

૫ પાંચમું આયુષ્ય કર્મ સોળ પ્રકારે બાંધે, તેમાં નારકીનું આયુષ્ય ૪ પ્રકારે બાંધે, તે ૧ મહાઆરભિયાએ, મહાપરિગ્ગાહિયાએ, ૩ કુણ્મિ + આહારેણુ, ૪ પચ્ચિદિયવહેણુ તિર્યચનુ આયુષ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ માઈલયાએ, ૨ નિયડિલયાએ, ૩ અલિયવયણેણુ, ૪ કુડતોલે કુડમાણુ મનુષ્યનુ આયુષ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ પગપદ્મદિયાએ, ૨ પગ-ઈવિણયાએ, ૩ સાણુકેસયાએ, ૪ અમચ્છરિયાએ, દેવતાનુ આયુષ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ સરાગસજમેણુ, ૨ સજમાસજમેણુ, ૩ બાલતવોક-મ્મેણુ, ૪ અકામનિર્જરાએ, એ સોળ પ્રકારે બાંધે, તે ૪ પ્રકારે લોગવે, નારકી અને દેવતાનુ આયુષ જઘ ૧૦ હજાર વર્ષને અતર્મુહૂર્ત અધિકનુ ઉત ૩૩ સાગર તે પૂર્વકોડિનો ત્રીજો ભાગ અધિક

૪ ઠ સણ્ણતણ્ણેણ, ૫ ઠ સણ્ણપણ્ણેણ, ૬ ઠ સણ્ણવિસવાયણ્ણેણ
એ છ પ્રકારે બાધે, તે ૬ પ્રકારે લોગવે તે કહે છે ૧ અણુદર્શનાવર
ણીય, ૨ અણુદર્શનાવરણીય ૩ અવધિદર્શનાવરણીય, ૪ કેવળ-
દર્શનાવરણીય, ૫ નિદ્રા, ૬ નિદ્રાનિદ્રા, ૭ પ્રચક્ષા, ૮ પ્રચક્ષાપ્રચક્ષા
૬ ધીણુદિનિદ્રા ૬ પ્રકારે લોગવે. દર્શનાવરણીય કર્મની સ્થિતિ જ્યેષ્ઠ
અતર્ક્યહૃતની ઉત્તર ૩૦ કોઠાકોટી સાગરોપમની અને અબાધા કળ
તણ્ણ હબ્બર વર્ષનો.

૩ ત્રીણ વેદનીય કર્મ તેના બે લેદ ૧ સાતા વેદનીય, ૨
અસાતા વેદનીય તેમા સાતા વેદનીય દશ પ્રકારે બાધે તે કહે છે ૧
પાણ્ણલુકપયાએ ૨ ભુયાણ્ણલુકપયાએ ૩ લવાણ્ણલુકપયાએ ૪ સત્તાણ્ણ-
લુકપયાએ, ૫ બહુણ્ણ પાણ્ણલુ ભુયાણ્ણ લવાણ્ણ સત્તાણ્ણ અહુખણ્ણયાએ,
૬ અસોયણ્ણયાએ, ૭ અપુરુષણ્ણયાએ ૮ અટિપણ્ણયાએ ૬ અપિટ્ટણ્ણયાએ
૧૦ અપરિયાવણ્ણયાએ, એ ૧૦ પ્રકારે બાધે, તે આઠ પ્રકારે લોગવે. ૧
મણ્ણુણસરૂ, ૨ મણ્ણુણરૂવા, ૩ મણ્ણુણગમ, ૪ મણ્ણુણારસા ૫ મણ્ણુણ-
કાસા, ૬ મણ્ણુણકયા, ૭ વમણ્ણુકયા ૮ કામણ્ણુકયા એ ૮ તેની સ્થિતિ
જ્યેષ્ઠ ૧ સમયની ઉત્તર ૧૫ કોઠાકોટી સાગરોપમની, અબાધાકળ ચોઠ
હબ્બર વર્ષનો. આસાતાવેદનીય ૧૨ પ્રકારે બાધે તે કહે છે ૧ પરદુખ
ણ્ણયાએ, ૨ પરસોયણ્ણયાએ ૩ પરકુરણ્ણયાએ, ૪ પરપિટ્ટણ્ણયાએ ૫
પરપિટ્ટણ્ણયાએ ૬ પરપરિયાવણ્ણયાએ ૭ અહુણ્ણ પાણ્ણલુ ભુયાણ્ણ લવાણ્ણ
સત્તાણ્ણ અહુખણ્ણયાએ ૮ સોયણ્ણયાએ, ૬ કુરણ્ણયાએ ૧૦ િપણ્ણયાએ,
૧૧ પિટ્ટણ્ણયાએ ૧૨ પરિયાવણ્ણયાએ, એ ૧૨ પ્રકારે બાધે, તે આઠ
પ્રકારે લોગવે. ૧ અમણ્ણુણસરૂ, ૨ અમણ્ણુણરૂવા, ૩ અમણ્ણુણગમ,
૪ અમણ્ણુણારસા ૫ અમણ્ણુણકાસા, ૬ અમણ્ણુણકયા ૭ વમણ્ણુકયા, કામ
કુકયા તેની સ્થિતિ જ્યેષ્ઠ એક સાગરના સાત જાગ કરીએ એવા ૩
જાગ એક પશ્ચને અસખ્યાતમે જાગ ઉણ્ણની, ઉત્તર ત્રીણ કોઠાકોટી
સાગરોપમની એનો અબાધા કળ તણ્ણ હબ્બર વરસનો.

૪ ધીણુ ગ્રાહનીય કર્મ છ પ્રકારે બાધે. ૧ તિવ્વકોઠે ૨ તિવ્વ
માણે, ૩ તિવ્વમાયાએ, ૪ તિવ્વલોઠે, ૫ તિવ્વસણ્ણમેઠ્ઠણિએ, ૬
તિવ્વસ્થિતમેઠ્ઠણિએ એ પ્રકારે બાધે, તે ૨૮ પ્રકારે લોગવે. ૧
અનતાનુમધી મધ તે પર્વતની રાઈ (શ્વ) સમાન, ૨ અનતાનુમધી
માન તે પથ્થરના સ્તંભ સમાન, ૩ અનતાનુમધી માયા તે પાસની
બાંક સમાન ૪ અનતાનુમધી લોભ તે કિરમચના રંગ
સમજા. એ ચારે ગતિ નરકની કરે, સ્થિતિ જાવજીવની કરે,

૫૮ ચોપડયો ફરસ, ૫૯ લૂળો ફરસ, ૬૦ નરકાનુપૂર્વી, ૬૧ તિર્થચાનુ-
પૂર્વી, ૬૨ મનુષ્યાનુપૂર્વી, ૬૩ દેવતાનુપૂર્વી, ૬૪ શુભવિહાયગતિ, ૬૫
અશુભવિહાયગતિ, એ ૬૫ પિંડપ્રકૃતિ થઈ, ૬૬ પરાધાતનામ ૬૭
ઉત્વાસનામ, ૬૮ અશુરલઘુનામ, ૬૯ આતાપનામ, ૭૦ ઉદ્યોતનામ,
૭૧ ઉપધાતનામ, ૭૨ તીર્થકરનામ, ૭૩ નિર્માણનામ, ૭૪ ત્રસનામ,
૭૫ બાદરનામ, ૭૬ પ્રત્યેકનામ, ૭૭ પર્યાપ્તનામ, ૭૮ સ્થિરનામ,
૭૯ શુભનામ, ૮૦ સૌભાગ્યનામ, ૮૧ સુસ્વરનામ, ૮૨ આદેયનામ,
૮૩ જ્યોત્કીર્તિનામ, ૮૪ સ્થાવરનામ, ૮૫ સૂક્ષ્મનામ, ૮૬ સાધારણ-
નામ, ૮૭ અપર્યાપ્તનામ, ૮૮ અસ્થિરનામ, ૮૯ અશુભનામ, ૯૦
દુર્ભાગ્યનામ, ૯૧ દુસ્વરનામ, ૯૨ અનાદેયનામ, ૯૩ અજ્યોત્કીર્તિનામ,
એ ૯૩ પ્રકૃતિ થઈ તેમાં ૧૦ બધનની અધિક ભેળવતા ૧૦૩ પ્રકૃતિ
પણુ અથવાળા કહે છે, અથવા નામકર્મની ૪૨ પણુ ખરી. ૧ ગતિ,
૨ જાતિ, ૩ શરીર, ૪ અગોપાગ, ૫ બધન, ૬ સંધાતન, ૭ વર્ણ,
૮ ગદ્ય, ૯ રસ, ૧૦ ફરસ, ૧૧ સઘયણ, ૧૨ સંઠાણ, ૧૩ અનુપૂર્વી,
૧૪ વિહાયગતિ, એ ૧૪ અને પ્રત્યેક પ્રકૃતિ ૮ ત્રશનો દશકો ૧૦
સ્થાવરનો દશકો ૧૦, એવ ૪૨ થઈ તથા વિસ્તારે ચૌદની ૬૫ તથા
પ્રત્યેક પ્રકૃતિ ૮, ત્રશનો દશકો ૧૦ સ્થાવરનો દશકો ૧૦, એવ
વિસ્તારે ૬૦ પ્રકૃતિ થઈ, નામકર્મની સ્થિતિ જઘન્ય આઠ મુહૂર્તની
ઉત્તમ વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ ૨ હજાર વરસનો

૭ હવે ગોત્રકર્મના ૨ ભેદ ૧ જિંચ ગોત્ર, ૨ નીચ ગોત્ર, તેમાં
જિંચગોત્ર ૮ પ્રકારે બાધે, ૧ જાઈઅમદેણ, ૨ કુલઅમદેણ, ૩ બળ
અમદેણ, ૪ રૂવઅમદેણ, ૫ તપઅમદેણ, ૬ સુચઅમદેણ, ૭ લાભ-
અમદેણ, ૮ ઇન્સરિયઅમદેણ, એ આઠ મહ અણુકરવે કરી જિંચગોત્ર
બાધે તે આઠ પ્રકારે ભોગવે ૧ જાઈ વીસીઠીઆ, ૨ કુલવીસીઠીઆ, ૩
બળવીસીઠીઆ, ૪ રૂવવીસીઠીઆ, ૫ તપવીસીઠીઆ, ૬ સુચવીસીઠીઆ,
૭ લાભવીસીઠીઆ, ૮ ઇન્સરિયવીસીઠીઆ, એ આઠ પ્રકારે ભોગવે ૧ હવે
નીચગોત્ર ૮ પ્રકારે બાધે તે ૧ જાઈઅમદેણ, ૨ કુલઅમદેણ, જાવ
ઇન્સરિયઅમદેણ, એ વગેરે ઉપર કહ્યા તે ૮ મહ કરી નીચગોત્ર બાધે,
તે આઠ પ્રકારે ભોગવે જાઈવીસીઠીઆથી જાવ ઇન્સરિયવીસીઠીઆ સુધી
ઉપર કહ્યા તે ગોત્રકર્મની સ્થિતિ જઘન ૮ મુહૂર્તની ઉત્તમ વીશ કોડા-
કોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ બે હજાર વર્ષનો

૮ આઠમુ અતરાયકર્મ, પાચ પ્રકારે બાધે ૧ દાનાતરાય, ૨ લાભા-
તરાય, ૩ ભોગાતરાય, ૪ ઉવભોગાતરાય, ૫ વીર્યાતરાય, એ પાચ અતરાય

૭ હવે ગોત્રકર્મના ૨ લેહ ૧ ઊંચ ગોત્ર, ૨ નીચ ગોત્ર, તેમા ઊંચગોત્ર ૮ પ્રકારે બાંધે, ૧ જાઈઅમદેણુ, ૨ કુલઅમદેણુ, ૩ બળઅમદેણુ, ૪ રૂવઅમદેણુ, ૫ તપઅમદેણુ, ૬ સુચઅમદેણુ, ૭ લાભઅમદેણુ, ૮ ઇસ્સરિયઅમદેણુ, એ આઠ મહ આણુકરવે કરી ઊંચગોત્ર બાંધે તે આઠ પ્રકારે ભોગવે ૧ જાઈ વીસીડીઆ, ૨ કુલવીસીડીઆ, ૩ બળવીસીડીઆ, ૪ રૂવવીસીડીઆ, ૫ તપવીસીડીઆ, ૬ સુચવીસીડીઆ, ૭ લાભવીસીડીઆ, ૮ ઇસ્સરિયવીસીડીઆ, એ આઠ પ્રકારે ભોગવે ૧ હવે નીચગોત્ર ૮ પ્રકારે બાંધે તે ૧ જાઈમએણુ, ૨ કુલમએણુ, જાવ ઇસ્સરિયમએણુ, એ વગેરે ઉપર કહ્યા તે ૮ મહ કરી નીચગોત્ર બાંધે, તે આઠ પ્રકારે ભોગવે જાઈવીહીણુયાથી જાવ ઇસ્સરિયવીહીણુયા સુધી ઉપર કહ્યા તે ગોત્રકર્મની સ્થિતિ જઘં ૮ મુહૂર્તની ઉત્તર વીશ કોડા-કોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ એ હજાર વર્ષનો

૮ આઠમું અંતરાયકર્મ, પાંચ પ્રકારે બાધે ૧ દાનાતરાય, ૨ લાભા-
તરાય, ૩ ભોગાતરાય, ૪ ઉવભોગાતરાય, ૫ વીર્યાતરાય, એ પાંચ અતરાય

પાઠવે કરી અતશયકર્મ જાધિ તે પાંચ પ્રકારે લોગવે. ૧ દાનાંતરાય ૨ દાર્શાંતરાય ૩ લોગાંતરાય, ૪ ઉવલોગાંતરાય, ૫ વીર્ધાંતરાય, જે પાત્ર પામે નહિ. જે અતશયકર્મ ની સ્થિતિ જન્ય અતર્મુકૃતની ઉત્તર ત્રીશ કેસાકેડી સાગરોપમની, જાળાયા કાળ ૩ હબ્દર વર્ષનો.

આઠ કર્મ જાંખ્યાતી ૮૫ પ્રકૃતિ ૬ જ્ઞાનાવસ્થીયની ૬ દર્શનાવસ્થીયની ૨૨ વેદનીયની ૬ મોહનીયની ૧૬ આયુષની ૮ નામની, ૧૬ ઓત્રની ૫ અતરાયની, એવ સર્વ મળી ૮૫ પ્રકૃતિ જાંખ્યાતી જાણવી અને લોગવ્યાની ૬૩ પ્રકૃતિ. તે ૧૦ જ્ઞાનાવસ્થીયની ૬ દર્શનાવસ્થીયની, ૧૬ વેદનીયની, ૫ મોહનીયની તે ૧ સમ્મત્તવેયણિએ, ૧ મિછત્તવેયણિએ ૩ સમ્મામિછત્તવેયણિએ, ૪ કસાયવેયણિએ, ૫ નોકસાયવેયણિએ, જે ૫, આયુષની ૪ નામની ૨૮, ઓત્રની ૧૬ અતસયની ૫, જે સર્વ મળી ૬૩ પ્રકૃતિ લોગવ્યાની જાણવી. અથવા ૧૪૮ પ્રકારે પણ લોગવે જ્ઞાનાવસ્થીયની ૫ દર્શનાવસ્થીયની ૬, વેદનીયની ૨ મોહનીયની ૨૮, આયુષની ૪ નામકર્મની ૬૩ ઓત્રકર્મની ૨ અતરાયની ૫, એવ સર્વ મળીને ૧૪૮ પ્રકૃતિ જાણવી. તથા બંધન નામ કર્મની ૧૦ પ્રકૃતિ શ્રદ્ધાતરે કરી છે તે મેળવતા ૧૫૮ પ્રકૃતિ પણ થાય અથવા મૂળ પ્રકૃતિ ૮ તેની ઉત્તર પ્રકૃતિ ૩૧ જ્ઞાનાવસ્થીયની ૫ દર્શનાવસ્થીયની ૬ વેદનીયની ૨ મોહનીયની ૨ આયુષની ૪ નામની ૨ ઓત્રની ૨, અતરાયની ૫, એવ ૩૧ પ્રકૃતિ થાય તેનો વિસ્તાર ૧૪૮ કર્મ પ્રકૃતિ જાણવી. જે બોલ સિદ્ધાંત પ્રમાણે છે.

કૃતિ કર્મપ્રકૃતિના બોલ સમાપ્ત.

અથ શ્રી ગુણસ્થાનદ્વાર.

[અનુષ્ટુપવૃત્ત]

નામ ૧ લાલ્લગુણ ૨ ઠિઠ્ઠ ૩ ।
 ફિરિઆ ૪ સત્તા ૫ વંધ ૬ વેદેય ૭ ॥
 ઉદય ૮ ઉદિરણા ૯ ચૈવ ॥
 નિજ્જરા ૧૦ ભાવ ૧૧ કારણા ૧૨ ॥૧॥
 પરિષહ ૧૩ મગ્ગ ૧૪ આયાય ૧૫ ।
 જીવાય મેદે ૧૬ જોગ ૧૭ ઉવિઓગ ૧૮ ॥
 લેસ્સા ૧૯ ચરણ ૨૦ સમ્મત્તમ્ ૨૧ ।
 અપ્પાવહુચ્ચ ૨૨ ગુણઠાણેહિ ॥ ૨ ॥

એ બે ગાથામાં ૨૨ દ્વાર કહ્યા

પહેલો નામદ્વાર કહે છે.

પહેલું મિથ્યાત્વ ગુણઠાણુ, બીજું સાસ્વાદાન ગું, ત્રીજું સમા-
 મિચ્છત ગું, ચોથું અવિરતિ સમ્યક્ત્વદષ્ટિ ગું, પાંચમું દેશવિરતિ
 ગું છઠું પ્રમત્તસજતિ ગું સાતમું અપ્રમત્તસજતિ ગું, આઠમું
 નિયદ્વિબાદર ગું, નવમું અનિયદ્વિબાદર ગું દશમું સૂક્ષ્મસપરાય ગું
 અગીઆરમું ઉપશાતમોહ ગું બારમું ક્ષીણમોહ ગું, તેરમું સન્નેગી
 કેવળી ગું ચૌદમું અન્નેગી કેવળી ગુણઠાણુ

બીજો લક્ષણ ગુણદ્વાર કહે છે.

પહેલા મિથ્યાત્વ ગુણઠાણાના લક્ષણ કહે છે શ્રી વીતરાગની
 વાણીથી ઝોણું, અધિક વિપરીત, સરદહિ, પડપે, ફરસે, તેહને મિથ્યાત્વ
 કહીએ. ઝોણી પડપણા તે કોને કહીએ, જેમ કોઈ કહે જે જીવ
 અંશુકા માત્ર છે, તફલ માત્ર છે, શામા માત્ર છે, દીપક માત્ર છે
 તેહને ઝોણી પડપણા કહીએ બીજી અધિક પડપણા તે કોને કહીએ ?
 એક જીવ સર્વ લોક બ્રહ્માંડ માત્રમા વ્યાપી રહ્યો છે તેહને અધિક
 પડપણા કહીએ ત્રીજી વિપરીત પડપણા તે કોને કહીએ ?

પાઠવે કરી અતશયકમં જાપિ તે પાંચ પ્રકારે ભોજવે. ૧ દાન્યાંતરાય, ૨ લાભ્યાંતરાય ૩ ભોગ્યાંતરાય, ૪ ઉવલોચાંતરાય, ૫ વીર્યાંતરાય, એ પાંચ પામે નહિ. એ અતશયકમંની સ્થિતિ જ્યન્ય અતમુંકૃતની ઉત્તર ત્રીશ્ચ કોઠકોટી સામરોપમની અભાધા કાળ ૩ હજાર વર્ષનો.

આઠ ઠમં બાધ્યાવી ટપ પ્રકૃતિ ૬ જ્ઞાનાવરણીયની ૬ ઈશંના વરણીયની ૨૨ વેદનીયની ૬ મોહનીયની, ૧૬ આયુષની ૮ નામની, ૧૬ ઓત્રની ૫ અતરાયની, એવ સર્વ મળી ટપ પ્રકૃતિ બાધ્યાની બાધવી અને ભોમબ્યાની ૬૪ પ્રકૃતિ. તે ૧૦ જ્ઞાનાવરણીયની ૬ ઈશંનાવરણીયની, ૧૬ વેદનીયની, ૫ મોહનીયની, તે ૧ સમ્મત્તવેયલિએ, ૧ મિષ્તવેયલિએ ૩ સમ્મમિષ્તવેયલિએ, ૪ કસાયવેયલિએ, ૫ નેકસાયવેયલિએ, એ ૫, આયુષની ૪ નામની ૨૮, ઓત્રની ૧૬ અતરાયની ૫, એ સર્વ મળી ૬૪ પ્રકૃતિ ભોમબ્યાની બાધવી અથવા ૧૪૮ પ્રકારે પણ ભોજવે જ્ઞાનાવરણીયની ૫, ઈશંનાવરણીયની ૬, વેદનીયની ૨ મોહનીયની ૨૮, આયુષની ૪ નામકમની ૬૪ ગોત્રકમની ૨, અતરાયની ૫, એવ સર્વ મળીને ૧૪૮ પ્રકૃતિ બાધવી. તથા બધેન નામ ઠમંની ૧૦ પ્રકૃતિ જથાતરે ૪૬૫ છે તે મેળવતા ૧૫૮ પ્રકૃતિ પણ થાય અથવા મૂળ પ્રકૃતિ ૮ તેની ઉત્તર પ્રકૃતિ ૩૧. જ્ઞાનાવરણીયની ૫ ઈશંનાવરણીયની ૬ વેદનીયની ૨ મોહનીયની ૨ આયુષની ૪ નામની ૨ ઓત્રની ૨, અતરાયની ૫ એવ ૩૧ પ્રકૃતિ થાય તેનો વિસ્તાર ૧૪૮ ઠમ પ્રકૃતિ બાધવી એ શિલ સિદ્ધાંત પ્રમાણે છે

ઇતિ ઠમ પ્રકૃતિના શિલ સમાપ્ત.

હું પણ આવું છું એમ કહીને મિશ્રગુણઠાણાવાળે વાંદવાને પગ ઉપાડ્યો, એટલામા બીજો મહા મિથ્યાત્વી મિત્ર મળ્યો, તેણે પૂછ્યું કે શા ભણી જાઓ છો ? મિશ્રગુણઠાણાવાળો કહે છે, સાધુ મહાપુરુષને વાદવા જમએ છીએ. ત્યારે મહામિથ્યાત્વી કહે છે, એહને વાંદે શું થાય ? એ તો મેલા, ઘેલા છે એમ કહીને ભોળવી નાખ્યો, એથી પાછો ગયો. સાધુજ્ઞાનીને શ્રાવકે પૂછ્યું, સ્વામી ! વાદવા પગ ઉપાડ્યો તેહને શું ગુણ નીપજ્યો ? જ્ઞાની શુરુ કહે છે કાળા અડદ સરખો હતો તે છડીદાળ સરખો થયો, કૃષ્ણપક્ષી ટળીને શુકલપક્ષી થયો, અનાદિ કાળનો ભલટો હતો તે સુલટો થયો, સમકિત સન્મુખ થયો પણ પગ ભરવા સમર્થ નહીં, તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી વદ્ધા, નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવત કહે, તે જીવ ૪ ગતિ, ૨૪ દડકમા ભમીને પણ દેશે ઉણુ અર્થ પુદ્ગળ પરાવર્તનમાં ઉત્કૃષ્ટો સ સારનો પાર પામશે

ચોથું અવિરતિ સમ્યક્ત્વદષ્ટિ ગુણઠાણુ તેનું શું લક્ષણ ? ૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે ૧ અનતાનુગાધી ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ, ૫ સમ્યક્ત્વ મોહનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહનીય ૭ મિશ્ર મોહનીય એ ૭ પ્રકૃતિ કંઈક ઉદય આવે તેહને ક્ષય કરે અને સત્તામા દળ છે તેહને ઉપશમાવે, તેને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ કહીએ તે સમ્યક્ત્વ અસંખ્યાતીવાર આવે અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ઉપશમાવે, ઢાંકે તેને ઉપશમસમકિત કહીએ તે સમકિત પાત્રવાર આવે, અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ક્ષય કરે તેને ક્ષાયિક સમકિત કહીએ તે સમ્યક્ત્વ ૧ વાર આવે. ચોથે ગુણઠાણુ આવ્યો થકો જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી ૧, ક્ષેત્રથી ૨, કાળથી ૩, ભાવથી ૪, નોકારશીઆદિ છમાસી તપ જાણે, સરહં, પદ્મ પે પણ ફરસી શકે નહિ તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવત કહે, હે ગૌતમ ! તે જીવ સમકિત વ્યવહાર પણે શુદ્ધ પ્રવર્તતો જઘન્ય ત્રીજો મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો પદર ભવે મોક્ષ જાય, વેદક સમકિત એક વારે આવે. એક સમયની સ્થિતિ છે પૂર્વ જો આયુષ્યનો બધ પડ્યો ન હોય તો ૭ બોલમા બધ પાડે નહિ ૧ નરકનું આયુષ્ય, ૨ ભવનપતિનું આયુષ્ય, ૩ તિર્યચનું આયુષ્ય, ૪ વાણવ્યતરનું આયુષ્ય, ૫ જ્યોતિષીનું આયુષ્ય, ૬ સ્ત્રી વેદ, ૭ નપુંસક વેદ, એ સાત બોલમા આયુષ્યનો બધ પાડે નહિ, તે જીવ, ૮ આચાર, સમકિતના આરાધી ચતુર્વિધ સંઘની વતસલતા

કોઈ કહે જે પાપ બાત પૈછી આત્મા ઉપજ્યો છે અને એકને વિનાયે છવ વીણ્યો છે તે જઈ છે, તે થઈ ચીતન્ય ઉપજ્યો, વીણ્યો એમ કહે તેકને વિપરીત પદ્ધતિ દલીલે એમ નવ પદાર્થનું વિપરીતપણું સરકે, પરંતુ કદરે તેકને મિથ્યાત્વ કહીએ પણ જૈન માથે આત્મા અદૃશ્ય, અખંડ, અવિનાશી, નિત્ય છે ચરીર માત્ર વ્યાપક છે તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ બેઠી, માન મોટી વાણી, નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ ! તે છવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવતે કહ્યું જે છવરૂપ કહી તે કમરૂપ એકીએ કરી ૪ ગતિ ૨૪ કક્ક ૮૪ લાખ છવાબેનીમાં વારવાર પરિભ્રમણ કરે પણ સસારનો પાર પામે નહિ.

બીજા ગુણકાણાનાં લક્ષણ કહે છે જેમ કોઈ પુરુષ ખીરખાંડનું સોજન જમ્યો પછી વમન કયું ત્યારે કોઈક પુરુષે પૂછ્યું, માઈ ! કહિ સ્વાહ રહ્યો ? એવે કહે જે ઘોઠા સ્વાહ રહ્યો તે સમાન સમક્ષિત રહ્યું અને વચ્ચે તેટલું સમક્ષિત ગયું ૧ બીજું કથાત કહે છે જેના ધનને નાક પહેલે ગઢેર ગલીર પછી રણકો રહી ગયો. મહેરગલીર સમાન સમક્ષિત ગયું અને રણકો રહી ગયો તેટલું સાસ્વાદન ૨ ત્રીજું કથાત આખાનું છવરૂપ આજો તેના પરિણામરૂપ પ્રગળી સમ કિતરૂપ ફળ મેલરૂપ વામરે કરી તુરંત મિથ્યાત્વરૂપ ધરતીએ ખાવી પડ્યું નથી વચમાં છે ત્યાં સુધી સાસ્વાદન કહીએ અને ધરતીએ ખાવી પડ્યું ત્યારે મિથ્યાત્વ તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ બેઠી માન મોટી શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ ! તે છવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવતે કહે કુષ્મપક્ષી કવો તે શુકલપક્ષી થયો અર્થ પુરુષ સસાર સોજવો રહ્યો જેમ કોઈ પુરુષને માથે લાખ કોઈ દેહુ હતું તે પરદેશ જઈને કમાઈ આવ્યો. દેહુ દેવાં એક અપેલીનું દેહુ રહ્યું તેનું વ્યાજ થયું અખ પુરુષ સસાર સોજવો રહ્યો સાસ્વાદન સમક્ષિત પાંચવાર આવે.

ત્રીજા ગુણકાણાનાં લક્ષણ કહે છે ત્રીજું મિત્રગુણકાણું તે જે વસ્તુ મળીને મિત્ર શીખડને ફટકે જેમ શીખડ ખાટો ને માઠો, તેમ મીઠાયા સમાન સમક્ષિત ને ખાટા સમાન મિથ્યાત્વ ત વિન માગ પણ રૂટા બાજે તથા અન્ય માર્ગ પણ રૂટા બાજે જેમકે નગર બહાર સાધુ મહાપુરુષ પધાર્યા છે તેકને આવક વાંઘવા બધ છે એવામાં મિત્રદષ્ટિવાળો મિત્ર મળ્યો તેણે પૂછ્યું, ક્યાં બાજો છે ? આવક કહો, સાધુ મહાપુરુષને વાંઘવા જઈએ છીએ એટલું મિત્રદષ્ટિવાળો કહો, એકને વાંઘે શું થાય ? આવક કહે જે મહા લાખ માય તેથી તે કહે.

હુ પણ આવું છું એમ કહીને મિશ્રગુણકાણાવાળે વાંદવાને પગ ઉપાડ્યો, એટલામા બીજો મહા મિથ્યાત્વી મિત્ર મળ્યો, તેણે પૂછ્યું કે શા બાણી જાઓ છો ? મિશ્રગુણકાણાવાળો કહે છે, સાધુ મહાપુરુષને વાંદવા જઈએ છીએ. ત્યારે મહામિથ્યાત્વી કહે છે, એકને વાંદો શું થાય ? એ તો મેલા, ઘેલાં છે એમ કહીને ભોળવી નાખ્યો, એથી પાછો ગયો. સાધુજ્ઞાનીને શ્રાવકે પૂછ્યું, સ્વામી ! વાંદવા પગ ઉપાડ્યો તેકને શું ગુણ નીપજ્યો ? જ્ઞાની ગુરુ કહે છે કાળા અડદ સરખો હતો તે છડીદાળ સરખો થયો, કૃષ્ણપક્ષી ટળીને શુકલપક્ષી થયો, અનાદિ કાળનેા ઊલટો હતો તે સુલટો થયો, સમકિત સન્મુખ થયો પણ પગ ભરવા સમર્થ નહીં, તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી વદ્ધણા, નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવત કહે, તે જીવ ૪ ગતિ, ૨૪ દડકમા ભમીને પણ દેશે ઉણુ અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્તનમાં ઉત્કૃષ્ટો સ સારનો પાર પામશે

ચોથું અવિરતિ સમ્યક્ત્વદષ્ટિ ગુણકાણુ તેનુ શુ લક્ષણુ ? ૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે ૧ અનતાનુબધી ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ, ૫ સમ્યક્ત્વ મોહનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહનીય ૭ મિશ્ર મોહનીય એ ૭ પ્રકૃતિ કંઈક ઉદય આવે તેકને ક્ષય કરે અને સત્તામાં દળ છે તેકને ઉપશમાવે, તેને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ કહીએ તે સમ્યક્ત્વ અસંખ્યાતીવાર આવે અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ઉપશમાવે, ઢાકે તેને ઉપશમસમકિત કહીએ તે સમકિત પાત્રવાર આવે, અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ક્ષય કરે તેને ક્ષાયિક સમકિત કહીએ તે સમ્યક્ત્વ ૧ વાર આવે ચોથે ગુણકાણુ આવ્યો થકો જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી ૧, ક્ષેત્રથી ૨, કાળથી ૩, ભાવથી ૪, નોકારશીઆદિ છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પડપે પણ ફરસી શકે નહિ તે વિષે ગાતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવત કહે, હે ગૌતમ ! તે જીવ સમકિત વ્યવહારપણે શુદ્ધ પ્રવર્તતો જઘન્ય ત્રીજો મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો પદર ભવે મોક્ષ જાય, વેદક સમકિત એક વારે આવે. એક સમયની સ્થિતિ છે પૂર્વ જો આયુષ્યનો બધ પડ્યો ન હોય તો ૭ બોલમા બધ પાડે નહિ ૧ નરકનુ આયુષ્ય, ૨ ભવનપતિનુ આયુષ્ય, ૩ તિર્યચનુ આયુષ્ય, ૪ વાણવ્યતરનુ આયુષ્ય, ૫ જ્યોતિષીનુ આયુષ્ય, ૬ સ્ત્રી વેદ, ૭ નપુસક વેદ, એ સાત બોલમા આયુષ્યનો બધ પાડે નહિ, તે જીવ, ૮ આચાર, સમકિતના આરાધી ચતુર્વિધ સઘની વત્સલતા

પરમહર્ષ અને ભકિતભર કરતો. થકો જ્યન્ય પહેલે દેવલોકે ઉપજે ઉત્તમ ભારમે દેવલોકે ઉપજે પ નવજ્ઞાની સાજે, પૂર્વ કર્મને ઉપજે કરીને મત પચ્ચક્ષુખાણુ કરી ન શકે, પણ અનેક વરસની મમલો પાસકની પ્રવચનિના પાળક કહીએ, ઇશાસુત સ્કધે આવક કહ્યા છે તે માટે ઇશ ન આવકને અવિરય મમદીકી કહીએ.

પાંચમુ દેશવિરતિ ગુણકાણુ તેનું શુ લક્ષણ? અહીં ચોથા ગુણ સ્થાનની રીતે ૭ પ્રકૃતિ (ઈશંક સંગ)નો સ્વરૂપ ઉપશમ કે સુએપ શમ હોય અને અમત્યાખ્યાની ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચારનો સુએપશમ હોય પાંચમે ગુણકાણુ આખ્યો. થકો જીવાદિક પદ્મ દ્રવ્યથી દોષથી, કાળથી ભાવથી નોકારથી આદિ હાને છમાસી તપ બાણે સરહકે પરપે શકિત પ્રમાણે સ્પશે એક પચ્ચક્ષુખાણુથી મહીને ૧૨ મન, ૧૨ આવકની પદિમા આદરે ચાવત સ લેખણા મુખી અનસન કરી આશયે, તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ ભેડી માન મોડી થી ભગ વતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ! તે જીવને શુ ગુણ નીપજ્યો? ત્યારે થી ભગવતે કહ્યું જન ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય ઉત્તમ ૧૫ ભવે મોક્ષ જાય જ પહેલે દેવલોકે ઉપજે ઉત્તમ ૧૨મે દેવલોકે ઉપજે તે સાધુના મતની અપેક્ષાએ દેશવિરતિ કહીએ, પણ પરિણામથી અમતની ક્રિયા ઉતરી મધ છે. અમત્યાખ્યા અમત્યાખ્યા અમત્યાખ્યા મુશીલ મુશીલ ધમિધ, ધર્મમતી કમઉમવિહારી મહાસવેગવિહારી ઉદસી, વૈભવવત, એકાંતજાઈ સમ્યજ્ઞમર્ગી સુસાધુ, સુપાત્ર ઉત્તમ ક્રિયાવાદી આસ્તિક આત્મક જૈનમાર્ગપ્રભાવક, અરિદતના શિષ્ય વર્ણવ્યા છે, ગીતાર્થ બાણે ૭ સિદ્ધાંતની શાખ છે આવકપણુ એક ભવમાં પ્રવેક હવાસ્વાર આવે.

છકુ પ્રમત્ત સજ્જતિ ગુણકાણુ તેનું શુ લક્ષણ? અહીં ઇશંક સપ્તકનો સ્વરૂપ ઉપશમ કે સુએપશમ કરે અને મત્યાખ્યાની તથા અમત્યાખ્યાની ક્રોધ માન માયા અને લોભ એ આઠ પ્રકૃતિનો સુએ પશમ કરે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ ભેડી માન મોડી થી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા તે જીવને શુ ગુણ નીપજ્યો? થી જાવ ન કહ્યું - તે જીવ દ્રવ્યથી દોષથી કાળથી ભાવથી જીવાદિક નવ પદ્યને તથા નોકારથી આદિ છમાસી તપ બાણે સરહકે પરપે કરસે. સાધુપણુ એક ભવમાં નવસેવાર આવે તે જીવ જય જ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્તમ ૧૫ ભવે મોક્ષ જાય આત્મક જીવ જન્ય પહેલે દેવલોકે ઉપજે ઉત્તમ અનુત્તર વિમાને ઉપ ૧૭ ભેદે સજ્જતિ નિર્મળ પાણે,

૧૨ ભેદે તપસ્યા કરે પણ યોગ ચપળ, કષાય ચપળ, વચન ચપળ, દૃષ્ટિમાં ચપળતાનો અશ છે, તેણે કરીને યદ્યપિ ઉત્તમ અપ્રમાદીથકા રહે છે તો પણ પ્રમાદ રહે છે માટે પ્રમાદપણે કરી તથા કૃષ્ણાદિ લેશ્યા, અશુભ ભોગ કોષક કાળે પ્રણિત પરિણમે છે, માટે કષાય પ્રકૃષ્ટમત્ત થઈ જાય તેને પ્રમત્ત સંજિત ગુણકાણું કહીએ.

સાતમુ અપ્રમત્ત સંજિત ગુણકાણું, તેહનુ શુ લક્ષણુઃ પાત્ર પ્રમાદ છોડે ત્યારે સાતમે ગુણકાણું આવે તે ૫ પ્રમાદનાં નામ (ગાથા) ૧ મદ, ૨ વિષય, ૩ કષાય, ૪ નિદા, ૫ વિકૃત્યા પંચમા ભણિયા, એ એ પંચ પમાયા, જીવા પડતિ સંસારે ૧ એ ૫ પ્રમાદ છોડે અને ૧૬ પ્રકૃતિનો ક્ષયોપશમ કરે ને ૧૫ પૂર્વે કહી તે અને સંજલનો કોષ, એમ ૧૬ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તેને શુ ગુણ નીપળ્યો? જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી તથા નોકારસી આદિ દેષને છમાસી તપ, ધ્યાન જુગતપણે જાણે સરદહે, પડપે, ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય ઉત્કૃષ્ટે ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય ગતિ તો પ્રાયઃ કલ્પાતીતની થાય ધ્યાનને વિષે, અનુષ્ઠાનને વિષે અપ્રમત્ત ઉદ્યત થકા રહે છે, તથા શુભ લેશ્યાપણે જ કરીને નથી પ્રમત્ત કષાય જેને તેને અપ્રમત્ત સંજિત ગુણકાણું કહીએ. ક્ષપક અથવા ઉપશમ શ્રેણી જેને માડવાની હોય તે અહીં યથાપ્રવૃત્તિકરણ કરે

આઠમુ નિયત્તિ બાદર ગુણકાણું તેનુ શુ લક્ષણુ? ૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે સોળ પૂર્વે કહી તે, સંજલનુ માન મળી ૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી, માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ! તે જીવને શુ ગુણ નીપળ્યો? શ્રી ભગવતે કહ્યું, પરિણામધારા, અપૂર્વકરણ જે કોઈ કાળે જીવને કોઈ દિને આગ્યુ નથી તે શ્રેણી જુગત જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ દષ છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પડપે, ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્તમ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, અહીંથી શ્રેણી ૨ કરે ૧ ઉપશમશ્રેણી, ને ૨ ક્ષપકશ્રેણી ઉપશમ શ્રેણીવાળો જીવ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દળને ઉપશમાવતો અગિયારમા ગુણકાણું સુધી જાય, પડિવાધ પણ થાય, હાયમાન પરિણામપણે પરિણમે અને ક્ષપકશ્રેણીવાળો જીવ તે મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દળને ખપાવતો, શુદ્ધ મૂળમાથી નિર્જરા કરતો, નવમે, દશમે ગુણકાણું થઈને બારમે ગુણકાણું જાય, અપડિવાધ જ હોય વર્ધમાન પરિણામ પરિણમે.

હવે નીચટ્ટિ બાહરનો અર્થ તે નિવર્ત્યો છે બાહર કથાયથી બાહર સપ-
શય ક્રિયાથી શ્રેણી કરવે અભ્યવસાય પરિણામે, અભ્યવસાય સ્થિતિ થતે
બાહર અપગતાથી નિવર્ત્યો છે માટે નીચટ્ટિ બાહર શુણ્ઠાણુ કહીએ તથા
બીજુ નામ અપૂર્ણ કરણુ શુણ્ઠાણુ પણ કહીએ શા માટે જે કંઈ કાંઈ
એવું પૂર્વ શ્રેણી કરી નહોતી અને એ શુણ્ઠાણુ પહેલું જ કરણુ તે
પરિણતીતીનું આવરણુ કાયકરણુરૂપ કરણુ પરિણામધારા વર્ધનરૂપ શ્રેણી
કરે તેહને અપૂર્વકરણુ શુણ્ઠાણુ કહીએ.

નવમુ અનીચટ્ટિબાહર શુણ્ઠાણુ તેનું શુ કલણુ સતાવીશ
પ્રકૃતિને ઉપશમાવે જાણવા કૃમ કરે તે ૧૭ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને
સજલની ૧ માયા, ૨ સ્ત્રીવેદ ૩ પુરુષવેદ ૪ નપુસકવેદ તથા હાસ્ય,
રતિ, અનતિ અથ શોક, દુઃખ, ધન એ ૨૭ પ્રકૃતિને કૃમ કે ઉપશમા
કરે તે વિષે પૌતમશ્વામી કાય જોડી માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂછ્યા
હાથા સ્વામીનાથ! તે જીવને શુ શુણ નીપજ્યો? શ્રી ભગવતે કહ્યું,
તે જીવને જીવમંદિત પદ્માથ તથા નોકારસી આદિ કંઈને છમાસી તપ,
દુઃખથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી સાવથી નિર્વિકાર અમાથી વિષય નિરવાચના
પણે જાણે સરકહે, પડપે કરસે, તે જીવ જન્ય તે જ જાવે મોક્ષ
લ્ભ્ય. અનીચટ્ટિબાહર તે સર્વમા પ્રકારે નિવર્ત્યો નથી અથ માત્ર હજી
બાહરસ પગાય ક્રિયા રહી છે તે માટે અનીચટ્ટિબાહર શુણ્ઠાણુ કહીએ.
“આઠમા નવમા શુણ્ઠાણુના ચન્દ્રાચ ૪ ધણુ જમીર છે તે જન્ય
પચસ બ્રહ્મકિંક્ર અથ તથા સિદ્ધાંતથી સમજવા.”

૪ નિચટ્ટિ (નવૃત્તિ) એટલે પરિણામની ચિન્તિત અને અર્જન-
વૃત્તિ એટલે અચિન્તિત. આઠમા શુણ્ઠાણુને જિત્ત કિત્ત એવો અસમર્થ
પ્રતિસમય અનુક્રમે વધતા અસખ્ય લોકાકાશ પ્રદેશ પ્રમાણુ અધ્યવ-
સાયસ્થાનનો હોય છે જેઓ આ શુણ્ઠાણુના પ્રથમ સમયને પ્રાપ્ત થયા
કાય છે અને જ્યો તે સર્વ જીવોની અપેક્ષાએ જન્યથી મારી ઉત્કૃષ્ટ
સુધી અસખ્ય લોકાકાશના પ્રદેશ જેટલા અધ્યવસાય સ્થાન હોય છે
અસખ્યાતા અસખ્ય પ્રકાર હોવાથી પ્રથમ સમયવર્તી સર્વ જીવોના
અને સર્વ સમયોમાં વર્તતા જીવોના અધ્યવસાયો અસખ્યાતા કથા છે
આ શુણ્ઠાણુના પ્રથમ સમયના જય જ અધ્યવસાય જ્ઞાનથી પ્રથમ
સમયનું ઉત્કૃષ્ટ અધ્યવસાયસ્થાનક અનંત શુણુ વિશુદ્ધ છે પ્રથમ સમ-
યના ઉત્કૃષ્ટ અધ્યવસાય સ્થાનકથી બીજા સમયનું જય-મ અધ્યવસાય
સ્થાનક અનંતશુણુ વિશુદ્ધ છે એમ એકલા સમય મુખી લખવું

દશમુ સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણુઠાણુ, તેને શું લક્ષણુ? તે ઉપશમ કે ક્ષય થયેલી હોય છે, અહીં સૂક્ષ્મ લક્ષ્ણો છેવટનો હિસ્સો બાકી હતો તે ખપાવતાં ખપાવતા છેલ્લે સમયે સર્વથા લોભનો ક્ષય કે ઉપશમ થાય છે. તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ! તે જીવને શુ ગુણુ નીપજ્યો? શ્રી ભગવંતે કહ્યું, તે જીવ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, જીવાદિ પદાર્થ તથા નોકારસી આદિ દઈને છમાસી તપ, નિરબિલાપ, નિર્વાચના, નિર્વેદકતાપણે, નિરાશી, અવ્યામોહ, અવિભ્રમપણે જાણે. સરદહે, પડપે, ફરસે તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્તરીને ભવે મોક્ષ જાય સૂક્ષ્મ-થોડીક-લગારેક પાતળી શી સપરાય ક્રિયા હોવાને લીધે તેને સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણુઠાણુ કહીએ

અગિયારમુ ઉપશાંતમોહ ગુણુઠાણુ, તેનું શુ લક્ષણુ? ૨૮ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિને ઉપશમાવે સર્વથા ઢાકે, (ભસ્મભારી પ્રછન્ન અગ્નિવત) તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ! તે જીવને શુ ગુણુ નીપજ્યો? શ્રી ભગવંતે કહ્યું, તે જીવ જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ દઈને છમાસી તપ વીતરાગ ભાવે, યથાખ્યાત ચારિત્ર પણે જાણે, સરદહે, પડપે, ફરસે, એવામા જો કાળ કરે તો અનુત્તર

આ ગુણુસ્થાનકના કોઈ એક સમયને પ્રાપ્ત થયેલા જીવોમાં પરસ્પર અધ્યવસાયોની નિવૃત્તિ-ભિન્નતા-હોય છે. તેથી તે નિયત્તિ કહેવાય છે, તેમજ આ ગુણુસ્થાને ૨૭ પ્રકૃતિ ઉપશમ કે ક્ષય કર્યા વગર નિવૃત્તિ પામે નહિ

નવમા ગુણુસ્થાનને એક સાથે પ્રાપ્ત થયેલા જીવોમા અધ્યવસાયની નિવૃત્તિ એટલે ભિન્નતા હોતી નથી તેથી તે અનિયત્તિ કહેવાય છે વળી દશમા ગુણુસ્થાનના સૂક્ષ્મ લોભ રૂપ કપાયની અપેક્ષાએ અહીં બાહર (સ્થુલ) સપરાય (કપાય) નો ઉદય હોવાથી તેને અનિવૃત્તિ-બાહરસંપરાય ગુણુસ્થાનક પણ કહે છે તેનો કાળ અંતર્મુદૂર્તનો છે. તેના પ્રથમ સમયથી માડી પ્રતિસમય ઉત્તરોત્તર અનંતગુણુ વિશુદ્ધ અધ્યવસાય સ્થાનક હોય છે તેની અતર્મુદૂર્તની સ્થિતિના, જેટલા સમયો તેટલા તેના અધ્યવસાય સ્થાનકો હોય છે કેમકે આ ગુણુસ્થાનમા પ્રવેશ કરનારને એક સમયે એક જ અધ્યવસાય સ્થાનક હોય છે. એટલે નવમા સ્થાનકના જેટલા સમય તેટલા તેના અધ્યવસાય સ્થાનકો સમજવા,

વિમાનમાં બાથ, પછી મનુષ્ય ઘર્ષ મેક્ષ બાથ અને બે સૂક્ષ્મ લોભને
ઉચ્ચ થાય તો કષાય અગ્નિ પ્રગટે પછી પહે, દશમાથી સવચા પહે
તો પહેલે અણકાણે બાથ, પણ અગ્નિચારમેથી ચઢવું તો નથી ઉપચાર તે
ઉપશમ્યો છે મોહ સવચા જળે કરી અગ્નિ જોલાવ્યાની પેઠે. યાને
નહિ કાંચો છે માટે ઉપશાંતિમોહ અણકાણુ કહીએ.

બારમું ક્ષીણમોહ અણકાણુ તેને શુ લક્ષણ ? ૨૮ પ્રકૃતિને
સવચા અપાવેલી હોય છે તેથી ક્ષીણમોહ કહેવાય કષપકમેણી, ક્ષમિક
ભાવ, ક્ષામિકસમકિત ક્ષામિક યથાખ્યાત ચારિત્ર, કરણસત્ય ભેજસત્ય,
ભાવસત્ય અમારી અકવાથી વીનરાગી ભાવનિર્મય સપૂર્ણ સવુઠ
સપૂર્ણ ભાવિતાત્મા, મહાતપસ્વી, મહામુચીલ, અમોહી, અવિહરી,
મહાજ્ઞાની, મહાધ્યાની વધ માન પરિણામી, અપરીવાર્ધ ઘર્ષ અતમુદ્ભૂત
રહે. એ અણકાણે પ્રજા કરેલા નથી, પુનઃજવ છે નહિ એલે સમયે
પચ ગ્નાનાવશીલ, નવ દશ નાવશીલ, પચવિધ અતરમ ક્ષય કરેલો
ધમ કરી તેરમા અણકાણુને પહેલે સમયે કેવળ ભ્યોતિ પ્રગટે તે માટે
ક્ષીણમોહ અણકાણુ કહીએ.

તેરમું સંભેગી કેવળી અણકાણુ તેનું શુ લક્ષણ ? દશ બોલ
સહિત તેરમે અણકાણે વિચરે ૧ સંભેગી, ૨ સચરીરી, ૩ સલેશી,
૪ શુકલલેશી, ૫ યથાખ્યાતચારિત્ર, ૬ ક્ષામિકસમકિત ૭ પરિતવીર્ષ,
૮ શુકલધ્યાન ૯ કેવળજ્ઞાન, ૧૦ કેવળ દશન એ દશ બોલ સહિત
નમ્ય અતમુદ્ભૂત ઉત્તરેશેલુ પૂર્વ કોણી સુધી વિચરે, વણા છવને
તારી, પ્રતિજ્ઞાથી ન્યાલ કરીને બીજા, ત્રીજા શુકલધ્યાનના પાયાને
ધ્યાનને સૌક્યે આવ, સંભેગી તે શુભ મન વચન કાયાના ભેજ
સહિત છે બાહ્યયદોપકરણ છે ગમનામનાદિકે ધૈર્ય શુભ સહિત છે
કેવળજ્ઞાન, કેવળ દશન, ઉપયોગ સમચાતર અવિચિત્તપણુ શુદ્ધ પરિણમે
તે માટે સંભેગી કેવળી અણકાણુ કહીએ. આ અણકાણુના છેવડના
ભ.ગ.મા રોલેશીકરણથી અજ્ઞાત આત્મવીર પ્રગટ થવાથી ભેજોનું રૂપન
થવા મડિ અને ભેજો રૂપાઈ બધ તારે સૌક્ય અભેગી કેવળી અણ
કાણુ પ્રાયે યાગ તેનું શુ લક્ષણ ? શુકલધ્યાનને ધ્યાયો પામે,
સમુચ્છિન્નકિય અનતર અપ્રતિપાતી અનિવૃત્તિધ્યાતા મતભેગ રૂપી,
વ્યતભેજ રૂપી, કાયભેજ રૂપી અને પ્રાણનિશ્ચય કરી રૂપાતીત પરમ
શુકલધ્યાન ખાત ૭ બોલ સહિત વિચરે તેરમે ૧૦ બોલ કહ્યા
તેમાંથી ૧ સંભેગી ૨ સલેશી ૩ શુકલલેશી, એ ત્રણ વળને
રેખ ૭ બોલ સહિત સકલ ગિરિને શબ્દ મેરુ તેની પેઠે અટલ
પરમ સ્થિત અવરમને પામે. રોલેશીપણે સ્ત્રી પચ લુપ

અક્ષર ઉચ્ચારપ્રમાણ કાળ રહી શેષ ૧ વેદનીય, ૨ આયુષ્ય ૩ નામ ૪ ગોત્ર એ ચાર કર્મ ક્ષીણ કરીને મુક્તિપદ પામે શરીર ઔદારિક, તૈજસ, કાર્મણ સર્વથી છાંડીને સમશ્રેણી, ઋણુગતિ, અન્ય આકાશ પ્રદેશ અણુઅવગાહતો, અણુદ્રસતો, એક સમય માત્રમાં ઊર્ધ્વગતિ, અવિગ્રહગતિએ તીકા જાય, “એરંડખીજ બધન મુકતવત, નિર્લેપ તુંખીવત, કોદંડમુકતબાણવત, ઈધનવહિનમુકત, લૂપ્તવત ” તીકાં સિદ્ધ થોને જઈ સાકારોપયોગે સિદ્ધિ થાય, બુદ્ધ થાય, પારગત થાય, પરપરાગત થાય, સકલકાર્ય અર્થ સાધી, કૃતકૃતાર્થ, નિષ્કિંતાર્થ, અતુલ્ય સુખ-સાગર નિમગ્ન સાદિ અનત ભાગે સિદ્ધ થાય એ સિદ્ધ પદનો ભાવ-રમણ ચિંતન મનન કદીકાળે મુજને હોશે ? સો ઘટી, પળ, ધન્ય સફળ હોશે અન્નેગી તે જોગ રહિત કેવળ સહિત વિચરે તેને અન્નેગી કેવળી ગુણુકાણુ કહીએ.

ત્રીજો સ્થિતિદ્વાર કહે છે.

પહેલા ગુણુકાણુની સ્થિતિ ૩ પ્રકારની છે, અણુદ્વીઆ અપજ્જ-વસીઆ તે જે મિથ્યાત્વની આદિ નથી ને અત પણુ નથી તે અભવ્ય-જીવના આશ્રી મિથ્યાત્વ ૧ અણુદ્વીઆ સપજ્જવસીઆ તે જે મિથ્યાત્વની આદિ નથી પણુ અત છે તે ભવ્ય જીવના મિથ્યાત્વ આશ્રી ૨ સાદીઆસપજ્જવસીઆ તે જે મિથ્યાત્વની આદિ પણુ છે ને અત પણુ છે તે પડીવાઈ સમદિદ્વીના મિથ્યાત્વ આશ્રી તેની સ્થિતિ જઘન્ય અત-મુહૂર્ત ઉત્તમ અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તન દેશે ઉણી. પછી અવશ્ય સમકિત પામીને મોક્ષ જાય ૩ ૧ જીજ ગુણુકાણુની સ્થિતિ જ૦ ૧ સમય ઉ૦ ૬ આવલીકા ને ૭ સમયની ૨, ત્રીજ ગુણુકાણુની સ્થિતિ જ૦ ઉ૦ અતમુહૂર્તની ૩, ચોથા ગુણુકાણુની સ્થિતિ જ૦ અંત૦, ઉ૦ ૬૬ સાગરોપમ ઝાઝેરાની તે ૨૨ સાગરોપમની સ્થિતિએ ગણુવાર ગારમે દેવલોકે ઉપજે, ત્રણ પૂર્વકોડી અધિક મનુષ્યના ભવ આશ્રી જાણુવી તથા બે વાર અનુત્તર વિમાનમા ૩૩ સાગરોપમની સ્થિતિએ ઉપજે ૩૩ દુ છાસઠ સાગરોપમ અને ૩ પૂર્વકોડી અધિક મનુષ્યના ભવ આશ્રી જાણુવી ૫ પાયમા, છઠ્ઠા, તેરમા ગુણુકાણુની સ્થિતિ જ૦ અત૦ ઉ૦ દેશે ઉણી તે સાડા આઠ વર્ષ ઉણી પૂવ કોડીની, સાતમાથી અગિયારમા ગુ૦ સુધી જ૦ ૧ સમય૦ ઉ૦ અત૦ ખારમા ગુ૦ ની સ્થિતિ જઘન્ય ઉ૦ અત૦ અઉદ્ધમા ગુણુકાણુની સ્થિતિ પાય હૂસ્વ અક્ષર આ ૬૨ ઉ૩ ઋષ લૂપ બોલવા પ્રમાણે જાણુવી.

વિમાનમાં જાય, પછી મનુષ્ય ધર્મ મોક્ષ જાય અને જો સૂક્ષ્મ લોકોને ઉભય થાય તો કપાય અગ્નિ પ્રગટે પછી પટે, દશમાથી સવથા પટે તો પહેલે ગુણકાણે જાય, પણ અગિયારમીથી ચઢવું તો નથી. ઉપશાંત તે ઉપશાંત્યો છે મોક્ષ સવથા જળે કરી અગ્નિ જોલાવ્યાની પેઠે ટાળે નહિ દાંત્યો છે માટે ઉપશાંતમોક્ષ ગુણકાણે કહીએ.

બારમુ ક્ષીણમોક્ષ ગુણકાણે તેને શુ લક્ષણ? ૧૮ પ્રકૃતિને સવથા ખપાવેલી હોય છે તેથી ક્ષીણમોક્ષ કહેવાય ક્ષપકમેણી ક્ષાપિત ભાવ, ક્ષાપિકસમકિત ક્ષાપિક યથાખ્યાત ચારિત્ર, કરણસત્ય જ્ઞેનસત્ય, ભાવસત્ય અમારી અઠવાથી વીનરાની ભાવનિર્મય સપૂર્ણ સવુક, સપૂર્ણ ભાવિતાત્મ, મહાતપસ્વી, મહામુશીલ, અમેહી, અવિહરી, મહાજ્ઞાની, મહાધ્યાની વધ માન પરિણામી અપરીવાઈ ધર્મ અતમુદ્ધૃત રહે એ ગુણકાણે મળ કરવો નથી, પુનઃજવ છે નહિ એવે સમયે પાંચ જ્ઞાનાવસ્થાન નવ દશ નાવસ્થાન, પચાવિધ અતરામ ભૂમ કર્યો ધમ કરી, તેરમા ગુણકાણે પહેલે સમયે કેવળ જ્યોતિ પ્રગટે તે માટે ક્ષીણમોક્ષ ગુણકાણે કહીએ.

તેરમુ સંજેગી કેવળી ગુણકાણે તેનું શુ લક્ષણ? દશ જોલ સહિત તેરમે ગુણકાણે વિચરે ૧ સંજેગી, ૨ અશરીરી, ૩ સહેશી, ૪ શુકલદેશી ૫ યથાખ્યાતચારિત્ર, ૬ ક્ષાપિકસમકિત ૭ પરિતત્ત્વીય, ૮ શુકલધ્યાન ૯ કેવળજ્ઞાન, ૧૦ કેવળ દશન જો દશ જોલ સહિત નવન્ય અતમુદ્ધૃત ઉત્તરે દેશેલે પૂર્વ કોડી સુધી વિચરે, ઘણા છવને વારી, પ્રતિજોષી ન્યાલ કરીને બીજા, ત્રીજા શુકલધ્યાનના પાયાને ધ્યાનને ચોક્કમે જાવ સંજેગી તે શુભ મન વચન કામાના જ્ઞેન સહિત છે બાહ્યલોકોપકરણ છે જમનામનાદિક વિષા શુભ સહિત છે કેવળજ્ઞાન, કેવળ દશન, ઉપયોગ સમચાતર અવિહિતપણ શુદ્ધ પરિણમે તે માટે સંજેગી કેવળી ગુણકાણે કહીએ. આ મુલુસ્થાનના ઉપદંત્ય ભાજમા રોદેશીકરણથી અત્મત આત્મવીય પ્રગટ થવાથી જોગોનું ફંખન થવા મઠિ અને જોશા રૂપાઈ જાય ત્યારે ચોક્કમુ જ્ઞેગી કેવળી ગુણકાણે પ્રાપ્ત થાય તેનું શુ લક્ષણ? શુકલધ્યાનનો કોષો પામે, સમુચ્છિન્નકિં, અતર અપ્રતિપાતી અનિવૃત્તિધ્યાતા અતલોગ રૂપી, વચનજોગ રૂપી, કાયજોગ રૂપી અને પ્રાણનિરોધ કરી રૂપાતીત, પરમ શુકલધ્યાન ખ્યાત ૭ જોલ સહિત વિચરે તેરમે ૧૦ જોલ કપા તેમાથી ૧ સંજેગી, ૨ સહેશી ૩ શુકલદેશી, જો ત્રણ વર્ણને શેષ ૭ જોલ સહિત સકલ ગિરિને શાલ મેરુ તેની પેઠે અટલ, અનલ રિધર અવસ્થાને પામે. રોદેશીપણે કહી પાંચ લુ

૫ ની કરે તો આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨, વેદનીય ૩ એ ૩ વર્ષને. અગિયારમે ખારમે ૫ ની ઉદીરણુ આયુષ્ય ૧, મોહનીય, ૨ વેદનીય ૩ એ ૩ વર્ષને તથા ૨ ની કરે તો નામ, ગોત્ર ૨ એ ૨ ની તેરમે શુભ ૨ કર્મની ઉદીરણુ નામ ૧, ગોત્ર ૨ એ ૨ ની કરે ચૌદમે શુભ ઉદીરણુ કરે નહિ (ચેવ કે) નિશ્ચયે.

દશમો નિર્જરાદ્વાર કહે છે

પહેલાથી તે અગિયારમા શુભઠાણુ સુધી ૮ કર્મની નિર્જરા ખારમે ૭ કર્મની નિર્જરા, મોહનીય વર્ષને તેરમે ચૌદમે ૪ કર્મની નિર્જરા-વેદનીય ૧, આયુષ્ય ૨, નામ ૩, ગોત્ર ૪

અગિયારમો ભાવદ્વાર કહે છે.

૧ ઉદયભાવ ૨ ઉપશમભાવ, ૩ ક્ષાયિકભાવ, ૪ ક્ષયોપશમભાવ, ૫ પારિણામિકભાવ, ૬ સનીવાધભાવ, પહેલે ને ત્રીજે શુભઠાણુ ૩ ભાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષયોપશમ, ૩ પારિણામિક, બીજે શુભઠાણુ તથા ચોથાથી તે અગિયારમા શુભઠાણુ સુધી ઉપશમ શ્રેણીવાળાને, ૪, ભાવ ૧ ઉદય, ૨ ઉપશમ, ૩ ક્ષયોપશમ ૪ પારિણામિક તથા ૪ થી ૮ શુભ મા જોને ક્ષાયક સમકિત આવ્યું હોય તેને ઉપશમને બદલે ક્ષાયક ભાવ હોય અને ૯ થી ૧૧ શુભ સુધી પાચ ભાવ હોય ૮ માધી માડીને ખારમા સુધી ક્ષયક શ્રેણીવાળાને ૪ ભાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષયોપશમ, ૩ ક્ષાયિક, ૪ પારિણામિક તેરમે, ચૌદમે શુભ ૩ ભાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષાયિક, ૩ પારિણામિક સિદ્ધમા ૨ ભાવ ક્ષાયિક અને પારિણામિક

બારમો કારણદ્વાર કહે છે.

કર્મબંધના કારણ ૫-૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અવિરતિ, ૩ પ્રમાદ, ૪ કષાય, ૫ જોગ પહેલે ત્રીજે શુભ ૫ કારણ લાલે બીજે ચોથે, ૪ કારણ લાલે મિથ્યાત્વ વર્ષને પાચમે છકું શુભ ૩ કારણ લાલે ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અવિરતિ વર્ષને સાતમેથી તે દશમા શુભઠાણુ સુધી. ૨ કારણ લાલે ૧ કષાય ૨ જોગ અગિયારમે ખારમે તેરમે, ૧ કારણ લાલે તે જોગ ચૌદમે કોષ કારણ નથી

ચોથો ક્રિયાદ્વાર કહે છે

પહેલે ને ત્રીજે યજ્ઞકણ્ઠાથી ૨૪ ક્રિયા થાયે, ઇરિયાવહી ક્રિયા વર્ણને બીજે ચોથે યુગ ૨૪ ક્રિયા થાયે ઇરિયાવહી ૧ ને મિથ્યાત્વની ૨, એ બે વર્ણને પાંચમે યુગ ૨૨ ક્રિયા થાયે, મિથ્યાત્વ ૧ અવિરતિ ૨ ઇરિયાવહી ૩ એ ૩ વર્ણને છઠે યુગ ૨ ક્રિયા—અરબીઆ ૧ માયાવત્તિયા ૨ થાયે. સાતમેથી દશમા સુધી માયાવત્તિયા ક્રિયા થાયે અગિયારમે બારમે, તેરમે યુગ ૧ ઇરિયાવહી ક્રિયા થાયે ચૌદમે યુગ ૬૪ ક્રિયા થાયે નહિ

પાંચમે સત્તાદ્વાર કહે છે

પહેલા યજ્ઞકણ્ઠાથી તે અગિયારમા યુગ સુધી આઠ ક્રમનો સજ્જ, બારમે સાત ક્રમની સત્તા—૧ મોહનીય ક્રમ વર્ણને તેરમે ચૌદમે યુગ ૪ ક્રમની સત્તા—વેદનીય ૧ આયુષ્ય ૨ નામ ૩ યોગ ૪

છઠ્ઠો બધદ્વાર કહે છે

પહેલા યજ્ઞકણ્ઠાથી તે સાતમા યુગ સુધી ત્રીજુ યુગ વર્ણને ૮ ક્રમ બાંધે અને તે ૭ બાંધે તે આયુષ્ય વર્ણને ત્રીજે આઠમે નવમે યુગ ૭ ક્રમ બાંધે આયુષ્ય વર્ણને દશમે યુગ ૬ ક્રમ બાંધે આયુષ્ય ૧ ને મોહનીય એ ૨ વર્ણને અગિયારમે બારમે, તેરમે યુગ ૧ સત્તા વેદનીય બાંધે ચૌદમે યુગ અબધ

સાતમે વેદ ને આઠમે ઉદયદ્વાર કહે છે

પહેલા યજ્ઞકણ્ઠાથી તે દશમા યુગ સુધી ૮ ક્રમ વેદ ને ૮ નો ઉદય, અગિયારમે, બારમે ૭ ક્રમ વેદ ને ૭ નો ઉદય મોહનીય વર્ણને તેરમે ચૌદમે ૪ ક્રમ વેદ ને ૪ નો ઉદય વેદનીય ૧ આયુષ્ય ૨, નામ ૩ યોગ ૪

નવમે ઉદીરણદ્વાર કહે છે

પહેલા યજ્ઞકણ્ઠાથી માટીને સાતમા યુગ સુધી ૮ ક્રમની ઉદીરણ તથા ૭ ની કરે તે આયુષ્ય વર્ણને. આઠમે નવમે યુગ સાત ક્રમની ઉદીરણ તે આયુષ્ય વર્ણને તથા ૬ ની કરે તે આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨ એ ૨ વર્ણને દશમે ૬ ની ઉદીરણ કરે આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨, એ ૨ વર્ણને અને

૫ ની કરે તો આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨, વેદનીય ૩ એ ૩ વર્ણને. અગિયારમે ખારમે ૫ ની ઉદ્દીરણા આયુષ્ય ૧, મોહનીય, ૨ વેદનીય ૩ એ ૩ વર્ણને તથા ૨ ની કરે તો નામ, ગોત્ર ૨ એ ૨ ની તેરમે ગું ૨ કર્મની ઉદ્દીરણા નામ ૧, ગોત્ર ૨ એ ૨ ની કરે ચૌદમે ગું ઉદ્દીરણા કરે નહિ (એવ કે) નિશ્ચયે.

દશમો નિર્જરાદ્વાર કહે છે

પહેલાથી તે અગિયારમા ગુણઠાણા સુધી ૮ કર્મની નિર્જરા ખારમે ૭ કર્મની નિર્જરા, મોહનીય વર્ણને તેરમે ચૌદમે ૪ કર્મની નિર્જરા-વેદનીય ૧, આયુષ્ય ૨, નામ ૩, ગોત્ર ૪.

અગિયારમો ભાવદ્વાર કહે છે.

૧ ઉદયભાવ ૨ ઉપશમભાવ, ૩ ક્ષાયિકભાવ, ૪ ક્ષયોપશમભાવ, ૫ પારિણામિકભાવ, ૬ સનીવાષભાવ, પહેલે ને ત્રીજે ગુણઠાણે ૩ ભાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષયોપશમ, ૩ પારિણામિક, બીજે ગુણઠાણે તથા ચોથાથી તે અગિયારમા ગુણઠાણા સુધી ઉપશમ શ્રેણીવાળાને, ૪, ભાવ ૧ ઉદય, ૨ ઉપશમ, ૩ ક્ષયોપશમ ૪ પારિણામિક તથા ૪ થી ૮ ગું મા જેને ક્ષાયક સમકિત આપ્યું હોય તેને ઉપશમને બદલે ક્ષાયક ભાવ હોય અને ૯ થી ૧૧ ગું સુધી પાત્ર ભાવ હોય ૮ માથી માડીને ખારમા સુધી ક્ષયક શ્રેણીવાળાને ૪ ભાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષયોપશમ, ૩ ક્ષાયિક, ૪ પારિણામિક તેન્મે, ચૌદમે ગું ૩ ભાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષાયિક, ૩ પારિણામિક સિદ્ધમા ૨ ભાવ ક્ષાયિક અને પારિણામિક

બારમો કારણદ્વાર કહે છે.

કર્મબંધના કારણ ૫-૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અવિરતિ, ૩ પ્રમાદ, ૪ કષાય, ૫ જોગ પહેલે ત્રીજે ગું ૫ કારણ લાભે બીજે ચોથે, ૪ કારણ લાભે મિથ્યાત્વ વર્ણને પાત્રમે છૂટે ગુણ ૩ કારણ લાભે ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અવિરતિ વર્ણને સાતમેથી તે દશમા ગુણઠાણા સુધી. ૨ કારણ લાભે ૧ કષાય ૨ જોગ અગિયારમે ખારમે તેરમે, ૧ કારણ લાભે તે જોગ ચૌદમે કોષ કારણ નથી

તેરમે પરિવહવાર કહે છે

પહેલાથી તે ચોથા શુભઠાણા સુધી વચ્ચે પરિવહ ૨૨ હાથે પણ તે કુખરૂપ છે, નિજ રાશ્ત્ર પરિણામે નહિ. પાંચમાથી તે ૬ મા શુભઠાણા સુધી ૨૨ પરિવહ હાથે એક સમયે ૨૦ વેદે ટાકનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાકનો નહિ. આલવાનો ત્યાં બેસવાનો નહિ બેસવાનો ત્યાં આલવાનો નહિ. ઇશમે અગિયારમે, બારમે ૧૪ પરિવહ હાથે આઠ જે મોહનીય કર્મને ઉઠ્યે હતા તે વચ્ચે તે કહે છે ૧ અધેલનો ૨ અરુતિનો ૩ સીનો ૪ બેસવાનો, ૫ આકેશનો ૬ માચનાનો, ૭ સત્કર-પુરસ્કાર એ ૭ ચારિત્ર મોહનીય કર્મને ઉઠ્યે હતા તે અને ૮ શ્રી કસણ પરિવહ ઇશન મોહનીયને ઉઠ્યે હતા તે, એ વચ્ચે તે શ્રેષ્ઠ ૧૪ રજ્યા તે મહેલા ૧ સમયે ૧૨ વેદે ટાકનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાકનો નહિ આલવાનો ત્યાં રચનકનો નહિ રચનકનો ત્યાં આલવાનો નહિ તેરમે ચોથે શુભઠાણે ૧૧ પરિવહ હાથે પૂર્વે ૧૪ રજ્યા તેમાંથી એક પ્રજાનો ૨ અજ્ઞાનનો એ ૨ મુનાવરણીય કર્મને ઉઠ્યે હતા તે અને એક અલાભનો, અવશય કર્મને ઉઠ્યે હતા તે એ ૩ વચ્ચે તે શ્રેષ્ઠ ૧૧ રજ્યા તે મહેલા ૧ સમયે ૬ વેદે ટાકનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાકનો નહિ, આલવાનો ત્યાં રચનકનો નહિ રચનકનો ત્યાં આલવાનો નહિ.

ચોદમે માગણવાર કહે છે

પહેલે શુભઠાણે માર્ગણ ૪ ત્રીજે ચોથે, પાંચમે, સાતમે બધા બીજે શુભ માગણ ૧ પડે અને પહેલે આવે પણ અરુતું નથી ત્રીજે માર્ગણ ૪ પડે તો પહેલે આવે અને ઘટે તો ચોથે પાંચમે અને સાતમે બધા ચોથે માગણ ૫ પડે તો પહેલે બીજે આવે અને અઠે તો પાંચમે, સાતમે બધા પાંચમે માગણ ૫ પડે તો પહેલે બીજે ત્રીજે ચોથે આવે અને ઘટે તો સાતમે બધા છઠ્ઠે માગણ ૬ પડે તો પહેલે બીજે, ત્રીજે ચોથે પાંચમે આવે અને ઘટે તો સાતમે બધા માગણ ૭ પડે તો છઠ્ઠે ચોથે આવે અને અઠે તો આઠમે બધા આઠમે માગણ ૭ પડે તો સાતમે ચોથે આવે અઠે તો નવમે બધા નવમે માગણ ૭, પડે તો આઠમે ચોથે આવે અને અઠે તો ઇશમે બધા ઇશમે માગણ ૪ પડે તો નવમે ચોથે આવે, ઘટે તો અગિયારમે, બારમે બધા અગિયારમે માગણ ૨ કાળ કષ્ટે તો અનુચર વિમાને બધા, પડે તો ઇશમે

તથા પહેલે આવે ચડવું નથી બારમે માર્ગણા ૧, તેરમે જાય, પડવું નથી. તેરમે માર્ગણા ૧, ચૌદમે જાય, પડવું નથી. ચૌદમે માર્ગણા એકે નથી, મોક્ષ જાય

પંદરમે આત્માદ્વાર કહે છે.

આત્મા ૮, દ્રવ્ય આત્મા ૧, કષાય આત્મા ૨, યોગ આત્મા ૩, ઉપયોગ આત્મા ૪, જ્ઞાન આત્મા ૫, દર્શન આત્મા ૬, ચારિત્ર આત્મા ૭, વીર્ય આત્મા ૮, પહેલે, ત્રીજે ગુણ ૦ ૬ આત્મા, જ્ઞાન ૧, ચારિત્ર ૨ એ ૨ વર્ણને. બીજે, ચોથે ગુણ ૦ ૭ આત્મા, ચારિત્ર વર્ણને પાચમે ગુણકાણે પણ ૭ આત્મા, દેશથી ચારિત્ર છે છઠ્ઠાથી દશમા ગુણકાણે સુધી આઠ આત્મા અગિયારમે, બારમે, તેરમે ૭ આત્મા, કષાય વર્ણને ચૌદમે ૬ આત્મા કષાય ને જોગ વર્ણને સિદ્ધમાં ૪ આત્મા, જ્ઞાન આત્મા ૧, દર્શન આત્મા ૨, દ્રવ્ય આત્મા ૩, ઉપયોગ આત્મા ૪

સોળમે જીવભેદદ્વાર કહે છે.

પહેલે ગુણકાણે ૧૪ ભેદ લાલે બીજે ગુણ ૦ ૬ ભેદ લાલે બેઈ દ્વિય ૧, તેઈ દ્વિય ૨, ચૌરે દ્વિય ૩, અસંજીતિર્યચ પચે દ્વિય ૪, એ ૪ ના અપર્યાપ્તા, ને સજી પચે દ્વિયનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એ ૬. ત્રીજે ગુણ ૦ ૧ સજી પચે દ્વિયનો પર્યાપ્તો લાલે ચોથે ગુણકાણે ૨ ભેદ લાલે, સંજી પચે દ્વિયનો ૧ અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો પાચમેથી તે ૧૪ મા ગુણકાણે સુધી ૧ સજી પચે દ્વિયનો પર્યાપ્તો લાલે.

સત્તરમે જોગદ્વાર કહે છે.

પહેલે, બીજે ને ચોથે ગુણકાણે જોગ ૧૩ લાલે, બે આહારકના વર્ણને ત્રીજે ગુણ ૦ ૧૦ જોગ લાલે ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઔદારિકનો, ૧ વૈક્રિયનો એ ૧૦ લાલે પાચમે ગુણકાણે ૧૨ જોગ ૨ આહારકના ને એક કાર્મણનો એ ૩ વર્ણને છઠ્ઠે ગુણ ૦ ૧૪ જોગ લાલે. ૧ કાર્મણનો વર્ણને સાતમે ગુણ ૦ ૧૧ જોગ ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઔદારિકનો, ૧ વૈક્રિયનો, ૧ આહારકનો એવ ૧૧ આઠમેથી માડીને ૧૨મા ગુણકાણે સુધી જોગ ૯ લાલે, ૪ મનના, ૪ વચનના ને ૧ ઔદારિકનો તેરમે ગુણકાણે ૭ જોગ લાલે, બે મનના, બે વચનના, ઔદારિકનો ૧ ઔદારિકનો મિશ્ર ૨, કાર્મણકાય જોગ ૩ એવ ૭ ચૌદમે ગુણકાણે જોગ નથી.

આદ્યરમો ઉપયોગદ્વાર કહે છે

પહેલે ને ત્રીજે શુભકાળે ૬ ઉપયોગ લાલે, ૩ અક્ષત ને ૩ ઇશન બીજે યોગે, પાંચમે શુભ ૬ ઉપયોગ લાલે, ૩ જ્ઞાન, ૩ ઇશન છઠ્ઠી તે બારમા શુભકાળા સુધી ઉપયોગ ૭ લાલે, ૪ જ્ઞાન ને ૩ ઇશન તેરમે ચોઠમે શુભકાળે તથા સિદ્ધમાં ૨ ઉપયોગ, કેવળજ્ઞાન ૧ ને કેવળજ્ઞાન ૨

બોમણીશરમે દેશ્યાદ્યાર કહે છે

પહેલાથી તે છઠ્ઠા શુભકાળા સુધી ૬ દેશ્યા લાલે, સાતમે શુભ ઉપલી ૩ દેશ્યા લાલે. બાઠમેથી મહીને બારમા શુભકાળા સુધી શુભ દેશ્યા લાલે. તેરમે શુભકાળે ૧ પરમ શુભ દેશ્યા લાલે ચોઠમે શુભકાળે દેશ્યા નથી.

વીશરમે વ્યારિત દ્વાર કહે છે

પહેલાથી તે યોગ શુભકાળા સુધી કોઈ વ્યારિત નથી. પાંચમે શુભકાળે દેશ્યા સામાયિક વ્યારિત છે છઠ્ઠે સાતમે શુભકાળે ૩ વ્યારિત લાલે, સામાયિક વ્યારિત ૧ છેલ્લેપરમાપનીય વ્યારિત ૨ પરિકાશ્વિયુક્ત વ્યારિત ૩ જો ૩ લાલે. બાઠમે નવમે શુભકાળે ૨ વ્યારિત લાલે, સામાયિક ૧ છેલ્લેપરમાપનીય ૨ ઇશમે શુભ ૦ સુક્ષ્મસપ્તય વ્યારિત લાલે. અગિયારમેથી તે ચોઠમા શુભકાળા સુધી ૧ મધ્યાખ્યાત વ્યારિત લાલે.

ચોઠવીશરમે સમકિતદ્વાર કહે છે

પહેલે ને ત્રીજે શુભકાળે સમકિત નથી બીજે શુભ ૧ સાસ્વાદ્યન સમકિત લાલે યોગથી તે સાતમા શુભકાળા સુધી ૪ સમકિત લાલે ઉપશમ ૧ ક્ષયોપશમ ૨ વેદિક ૩ ક્ષાયિક સમકિત ૪ બાઠમે શુભકાળે ૩ સમકિત લાલે, ઉપશમ ૧ ક્ષયોપશમ ૨, ક્ષાયિક ૩. નવમે, ઇશમે અગિયારમે શુભકાળે ૨ સમકિત લાલે. ઉપશમ ૧ ક્ષાયિક ૨ બારમે, તેરમે ચોઠમે શુભકાળે તથા સિદ્ધમાં ૧ ક્ષાયિક સમકિત લાલે.

બાવીશરમે અલપળકુત્વદ્વાર કહે છે

અર્ધથી થોડા અગિયારમા શુભકાળાવાળા, એક સમયે ઉપશમ એથી વાળા ઉત્કૃષ્ટ ૫૪ લવ લાલે ૧ તેથી બારમા શુભકાળાવાળા સ જેલુશુભ

એક સમયે ક્ષપકચ્છેલીવાળા એકસો ને આઠ જીવ લાભે ૨ તેથી આઠમા, નવમા, દશમા ગુણઠાણાવાળા સ ખેજ ગુણાં ૦ ૪૦ બસેં ઉં નવસેં લાભે ૩. તેથી તેરમા ગુણઠાણાવાળા સ ખેજગુણા, ૪૦ બે કોડી, ઉત્તર નવ કોડી લાભે ચાર તેથી સાતમા ગુણઠાણાવાળા સ ખેજગુણા, ૪૦ બસે કોડી ઉત્તર નવસેં કોડી લાભે ૫ તેથી છઠ્ઠા ગુણઠાણાવાળા સ ખેજગુણા ૪૦ બે હજાર કોડી ઉત્તર નવ હજાર કોડી લાભે ૬. તેથી પાંચમા ગુણઠાણાવાળા અસ ખેજગુણા, તિર્યચ શ્રાવક ભજ્યા ૭ તેથી ખીજા ગુણઠાણાવાળા અસ ખેજગુણા, ૪ ગતિમા લાભે ૮ તેથી ત્રીજા ગુણઠાણાવાળા અસ ખેજગુણા ૪ ગતિમા વિશેષ છે ૯ તેથી ચોથા ગુણઠાણાવાળા અસ ખેજગુણા, ઘણી સ્થિતિવાળા ઘણા દેવતા નારકી વગેરે છે. માટે ૧૦. તેથી ચૌદમા ગુણઠાણાવાળા ને સિદ્ધભગવંતજી અનંતગુણા ૧૧ તેથી પહેલા ગુણઠાણાવાળા અનંતગુણા, એકેદ્રિય પ્રમુખ સર્વ મિથ્યાદષ્ટિ છે તે માટે ૧૨.

ધતિ ગુણઠાણાના ૨૨ દ્વાર સમાપ્ત

હવે છ ભાવ કહે છે

૧ ઉદય ભાવ, ૨ ઉપશમ ભાવ, ૩ ક્ષાયિક ભાવ, ૪ ક્ષયોપશમ ભાવ, ૫ પારિણામિક ભાવ, ૬ સન્નિવાઇ ભાવ ઉદયભાવના ૨ ભેદ, ૧ જીવ ઉદયનિષ્પન્ન, ને ૨ અજીવ ઉદયનિષ્પન્ન જીવ ઉદયનિષ્પન્નતા ૩૩ બોલ પામે ૪ ગતિ, ૬ કાય, ૬ લેશ્યા, ૪ કષાય, ૩ વેદ એવં ૨૩ ને ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અજ્ઞાન, ૩ અવિરતિ, ૪ અસહીયણું, ૫ આહારકષણુ, ૬ છન્નસ્થપણું, ૭ સન્નેગીપણું, ૮ સંસાર પરિચટ્ટણું, ૯ અસિદ્ધ, ૧૦ અકેવળી એવ ૩૩ અજીવ ઉદયનિષ્પન્નતા ૩૦ બોલ પામે, ૫ વર્ણુ, ૨ ગધ, ૫ રસ, ૮ સ્પર્શ, ૫ શરીર, ૫ શરીરના વ્યાપાર. એવં ૩૦ ઉભય મળીને ૩૩ ને ૩૦ ત્રેસઠ ભેદ ઉદયભાવના કહ્યા.

ઉપશમભાવે ૧૧ બોલે છે, ૪ ચાર કષાયનો ઉપશમ, ૫ રાગનો ઉપશમ, ૬ દ્વેષનો ઉપશમ, ૭ દર્શન મોહનીયનો ઉપશમ, ૮ આસ્ત્રિ-મોહનીયનો ઉપશમ એવં ૮ મોહનીયની પ્રકૃતિ અને ૯ ઉવસમિય હંસણુલદ્ધિ તે સમકિત, ૧૦ ઉવસમિયાચરીતલદ્ધિ, ૧૧ ઉવસમિયા અકષાયછઉમત્ય વિતરાગલદ્ધિ એવ ૧૧.

ક્ષાયિક ભાવે ૩૭ બોલ છે - ૫ જ્ઞાનાવરણીયની, ૯ દર્શનાવરણીયની, ૨ વેદનીયની, ૧ રાગની, ૧ દ્વેષની, ૪ કષાયની, ૧ દર્શનમોહનીયની, ૧

આસ્ત્રિભોક્ષીયની ૪ આયુષની, ૨ નામની, ૨ ગોત્રની, ૫ અતસમની
એવ ૩૭ પ્રકૃતિનો કાય કરે તેદને ક્ષાયિક ભાવ કહીએ, તે ૬ ભેદ
પામે ૧ ક્ષાયિક સમકિત, ૨ ક્ષાયિક મજાખ્યાત આસ્ત્રિ, ૩ ટેવજીવન
૪ ટેવજીવન અને ક્ષાયિક દાનાદિ લખિના ૫ ભેદ એમ ૬

ક્ષયોપશમભાવે ૩૦ ભોલ છે ૪ જ્ઞાન પ્રથમ ૩ અજ્ઞાન, ૩
દર્શન ૩ દષ્ટિ, ૪ આસ્ત્રિ પ્રથમ, ૧ અસ્તિભાસિતો તે કાવકપક્ષુ પદે
૧ આચારની પદવી ૧ ચૌક પૂર્વ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ૫ ધન્વિની ૫ લખિ,
૫ દાનાદિલખિ. એવ સર્વ મળી ૩૦ ભોલ.

પારિણમિક ભાવના ૨ ભેદ ૧ સાદિપારિણમિક ૨ અનર્પિ
પારિણમિક સાદિ વિષુદ્ધે અનર્પિ વિષુદ્ધે નહિ. સાદિપારિણમિક
અનેક ભેદ છે જૂનો સુરા મદિરા જૂનો ઝોળ, તદુલ એ આદિ ૩૩
ભોલ ભજવતીની સામે છે અનર્પિપારિણમિકભાવના ૧૦ ભોલ, ૧
ધર્માસ્તિકાય, ૨ અધર્માસ્તિકાય, ૩ આકાશસ્તિકાય ૪ પુરુષસ્તિકાય
૫ જ્વાલસ્તિકાય ૬ કાળ, ૭ લોક ૮ અલોક, ૬ સભ્ય ૧૦ અસભ્ય
એવ ૧૦

સન્નિવાર્ધ ભાવના ૨૬ ભાગ, ૧૦ દિકસંજોગીના, ૧૦ ત્રિક
સંજોગીના ૫ ચૌકસંજોગીના, ૧ પચસંજોગીનો એવ ૨૬ ભાગ એકનો
વિચાર શ્રી અનુયોગદ્વાર સિદ્ધાંતથી ભણવો ૬ ધર્તિ.

૧૪ શુભાશુભાં ઉપર ૧૦ કોપકદાર ઉતારે છે

૧ હેતુદાર ૨૫ કાયા ૧૫ જોગ એવ ૪૦ ને ૬ કાયા ૫
ધર્મ, ૧ મન કો ૧૨ અવત, એવ ૫૨ ને ૫ મિથ્યાત્વ, એવ ૫૩
હેતુ પહેલે શુભાશુભે ૫૫ હેતુ તે આકારકના ૨ વર્ણને ૧ બીજે ૩૦
૫૦ હેતુ તે ૫૫ માંથી ૫ મિથ્યાત્વ દબા ૨ ત્રીજે ૩ ૪૩ હેતુ તે
૫૭માંથી ૪૧ અનતાનુભવીના, ૧ ઔદારિકનો મિત્ર ૧ વૈકિયનો મિત્ર
૨ આકારકના ૧ કાર્મણનો, ૫ મિથ્યાત્વના એવ ૧૪ વચ્ચાં ૨૦૫ ૪૩
૩ ચોથે ૩૦ ૪૬ હેતુ તે પૂર્વે ૪૩ કાયા તે અને ૧ ઔદારિકનો મિત્ર
વૈકિયનો મિત્ર, ૩ કાર્મણનો એવ, કો ૩ વચ્ચા સવ મળીને
૪૬ ૪ પચમે ૩ ૪૦ હેતુ તે પૂર્વે ૪૬ કાયા તેમાંથી
૪ અપ્રત્યાખ્યાનીની કોઈકી ૧ ત્રસકાયનો અવત, ૧ કાર્મણનો એવ,
એવ ૬ વચ્ચા ૨૦૫ ૪૦ હેતુ ૫ છઠ્ઠે ૨૭ હેતુ, પૂર્વે ૪૦ કાયા તેમાંથી

૪ પ્રત્યાખ્યાનાવરણીયની ચોકડી, ૫ સ્થાવરનો અવ્રત, ૫ ઇન્દ્રિયનો અવ્રત ને એક મનનો અવ્રત, એવ ૧૫ વર્ત્યા, શેષ ૨૫ રહ્યા ને ૨ આહારકના વધ્યા, એવ સર્વ મળી ૨૭ હેતુ ૬, માતમે ગું ૨૪ હેતુ તે પૂર્વે ૨૭ કહ્યા તેમાથી એક ઔદારિક મિશ્ર, ૨ વૈક્રિય મિશ્ર, ૩ આહારક મિશ્ર, એ ૩ વર્ત્યા, શેષ ૨૪ હેતુ ૭ આઠમે ગું ૨૨ હેતુ તે પૂર્વે ૨૪ કહ્યા તેમાથી ૧ વૈક્રિયનો, ૧ આહારકનો, એ બે વર્ત્યા, શેષ ૨૨ હેતુ ૮ નવમે ગું ૧૬ હેતુ તે પૂર્વે ૨૨ કહ્યા તેમાથી ૧ હાસ્ય, ૨ રતિ, ૩ અરતિ, ૪ ભય, ૫ શોક ૬ દુઃખ એ ૬ વર્ત્યા શેષ ૧૬ હેતુ. ૯. દશમે ગું ૧૦ હેતુ તે ૯ જોગ ને ૧ સજવલનો લોભ એવં ૧૦ હેતુ. ૧૦. અગિયારમે ખારમે ગું ૯ હેતુ તે ૯ જોગ જાણવા. તેરમે ગું ૭ હેતુ તે ૭ જોગ જાણવા. ચૌદમે ગું હેતુ નથી

૨ દંડકદ્વાર, પહેલે ગું ૨૪ દંડક, બીજે ગું ૧૬ દંડક તે ૫ સ્થાવરના વર્ત્યા, ત્રીજે ચોથે ગું ૧૬ દંડક તે ૩ વિકલેન્દ્રિય વર્ત્યા, પાંચમે ગું ૨ દંડક, ૧ સન્નીમનુષ્ય, ૨ સન્નીતિયંચ. છઠ્ઠાથી તે ચૌદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ મનુષ્યનો દંડક.

૩ જીવાજ્ઞેનીદ્વાર, પહેલે ગું ૮૪ લાખ જીવાજ્ઞેની. બીજે ગું ૩૨ લાખ તે એકેન્દ્રિયની વર્ત્યા, ત્રીજે ચોથે ગું ૨૬ લાખ જીવાજ્ઞેની પાંચમે ગું ૧૮ લાખ જીવાજ્ઞેની છઠ્ઠાથી તે ૧૪મા ગુણઠાણા સુધી ૧૪ લાખ જીવાજ્ઞેની

૪ અતરદ્વાર, પહેલે ગું જઘં અતર્મુહૂર્ત ઉત્તં ૬૬ સાગર ઓજેરાનુ. બીજાથી માડીને અગિયારમા ગુણઠાણા સુધી જં અંતં અથવા પલનો અસંખ્યાતમો ભાગ એટલા કાલ વિના ઉપશમ શ્રેણી કરીને પડે નહિ ઉં અર્ધ પુરુગલ દેશે જિણુ, ખારમે, તેરમે ને ચૌદમે ગુણું આતરૂ નથી એ એક જીવ આશ્રી.

૫ ધ્યાનદ્વાર, પહેલે બીજે ત્રીજે ગું ૨ ધ્યાન પહેલાં, ચોથે પાંચમે ગુણું ૩ ધ્યાન પહેલાં છઠ્ઠે ગુણું ૨ ધ્યાન, ૧ આર્ત ને ૨ ધર્મ. સાતમે ગુણ ૧ ધર્મધ્યાન આઠમેથી માડીને ચૌદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ શુકલધ્યાન

૬ સ્પર્શનાદ્વાર, પહેલુ ગુણઠાણુ ૧૪ રાજલોક સ્પર્શે બીજું ગુણું અધોગામ વિજયથી જિયુ તે ૯ ઐવેયેક સુધી સ્પર્શે ત્રીજું ગુણું લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે ચોથુ ગુણું અધોગામ વિજયથી ૧૨મા દેવલોક

આસ્ત્રિભોક્ત્રીયની ૪ આશુખની, ૨ નામની, ૨ ગોત્રની, ૫ અતરાશની, એવ ૩૭ પ્રકૃતિનો ક્ષય કરે તેહને ક્ષાયિક ભાવ કહીએ, તે ૬ એક પામે, ૧ કાયિક સમકિત ૨ ક્ષાયિક યથાગ્રહાત આસ્ત્રિ, ૩ કેવળજ્ઞ ૪ કેવળદર્શન અને ક્ષાયિક દાનાદિ, લબ્ધિના ૫ એક એમ ૬

કુરોપશમભાવે ૩૦ બોલ છે ૪ જ્ઞાન પ્રથમ, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન ૩ દષ્ટિ, ૪ આસ્ત્રિ પ્રથમ ૧ અસ્તિતાઅસ્તિ તે આવકપણુ પદે ૧ આચાર્યની પદવી ૧ ચૌદ પૂવ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ૫ ધનિધની ૧ લબ્ધિ, ૫ દાનાદિલબ્ધિ. એવ સર્વ મળી ૩૦ બોલ.

પારિણમિક ભાવના ૨ એક ૧ સાદિપારિણમિક ૨ અનર્થિ પારિણમિક સાદિ વિણુચે અનર્થિ વિણુચે નહિ. સાદિપારિણમિક અનેક એક છે જૂનો મુરા મહિરા, જૂનો બોળ, તદ્દલ એ જ્યાં ૩૩ બોલ ભગવતીની સામે ૥ અનર્થિપારિણમિકભાવના ૧૦ બોલ, ૧ ધર્મસ્તિકાય, ૨ અધર્મસ્તિકાય, ૩ આકાશસ્તિકાય ૪ પુરુષસ્તિકાય ૫ જ્વાસ્તિકાય ૬ કાળ, ૭ લોક ૮ અલોક, ૯ ભવ્ય ૧૦ અભવ્ય, એવ ૧૦

સન્નિવાર્ધ ભાવના ૨૬ ભાંગા, ૧૦ દિક્ષસંજોગીના; ૧૦ ત્રિ-સંજોગીના, ૫ ચૌદસંજોગીના, ૧ પચસંજોગીનો એવ ૨૬ ભાંગા એકનો વિચાર શ્રી અનુયોગદ્વાર સિદ્ધાંતથી બાબુવો ૬ ધતિ.

૧૪ શુણ્ઘાણ્ણ ઉપર ૧૦ લેખકદ્વાર ઉતારે છે

૧ હેતુદ્વાર ૨૫ કથાય ૧૫ એમ એવ ૪૦ ને ૬ કાથ, ૫ દક્ષિય, ૧ મન એ ૧૨ અમત, અથ પર ને ૫ મિથ્યાત્વ એવ ૫૩ હેતુ ખેલે શુણ્ઘાણ્ણે ૫૫ હેતુ તે આકારકના ૨ વર્ણને ૧ બીજે શુ ૫૦ હેતુ તે ૫૫ માંથી ૫ મિથ્યાત્વ દબા ૨ ત્રીજે શુ ૪૩ હેતુ તે ૫૩ માંથી ચાર અનતાનુભવીના, ૧ ઓદ્ધારિકનો મિથ. ૧ વૈકલ્યનો મિથ. ૨ આચારકના ૧ કામજનો, ૫ મિથ્યાત્વના એવ ૧૪ વર્ણ્યા. ચોથ ૪૩. ૩ કાથે શુ ૪૬ હેતુ તે પૂર્વ ૪૩ કથા તે અને ૧ ઓદ્ધારિકનો મિથ. વકલ્યના મિથ. ૩ કામજકાય એમ, એ ૩ વર્ણ્યા. સર્વ મળીને ૪૬ ૪ પચમી શુ ૪૦ હેતુ તે પૂર્વ ૪૬ કથા તેમાંથી ૪ અમ વાખ્યાની ૫ કાકડી ૧ નસકાયનો અમત, ૧ કામજકાયએમ, એવ ૬ વર્ણ્યા, ચોથ ૪૦ હેતુ ૫ બહેન ૨૭ હેતુ, પૂર્વે ૪૦ કથા તેમાંથી

૪ પ્રત્યાખ્યાનાવરણીયની ચોકડી, ૫ સ્થાવરનો અવ્રત, ૫ ઇદ્રિયનો અવ્રત ને એક મનનો અવ્રત, એવ ૧૫ વર્ણ્યા, શેષ ૨૫ રહ્યા ને ૨ આહારકના વધ્યા, એવ સર્વ મળી ૨૭ હેતુ ૬, સાતમે ગું ૨૪ હેતુ તે પૂર્વે ૨૭ કહ્યા તેમાથી એક ઔદારિક મિશ્ર, ૨ વૈક્રિય મિશ્ર, ૩ આહારક મિશ્ર, એ ૩ વર્ણ્યા, શેષ ૨૪ હેતુ ૭ આઠમે ગું ૨૨ હેતુ તે પૂર્વે ૨૪ કહ્યા તેમાથી ૧ વૈક્રિયનો, ૧ આહારકનો, એ બે વર્ણ્યા, શેષ ૨૨ હેતુ ૮ નવમે ગું ૧૬ હેતુ તે પૂર્વે ૨૨ કહ્યા તેમાથી ૧ હાસ્ય, ૨ રતિ, ૩ અરતિ, ૪ લય, ૫ શોક ૬ દુઃખ એ ૬ વર્ણ્યા શેષ ૧૬ હેતુ. ૬ દશમે ગું ૧૦ હેતુ તે ૬ જોગ ને ૧ સજવલનો લોભ એવં ૧૦ હેતુ ૧૦ અગિયારમે ખારમે ગું ૬ હેતુ તે ૬ જોગ જાણુવા તેરમે ગું ૭ હેતુ તે ૭ જોગ જાણુવા ચૌદમે ગું હેતુ નથી

૨ દંડકદ્વાર, પહેલે ગું ૨૪ દંડક, બીજે ગું ૧૬ દંડક તે ૫ સ્થાવરના વર્ણ્યા, ત્રીજે ચોથે ગું ૧૬ દંડક તે ૩ વિકલેન્દ્રિય વર્ણ્યા, પાંચમે ગું ૨ દંડક, ૧ સસીમનુષ્ય, ૨ સસીતિયંચ. છઠ્ઠાથી તે ચૌદમા ગુણુઠાણુ સુધી ૧ મનુષ્યનો દંડક

૩ જીવાજ્ઞેનીદ્વાર, પહેલે ગું ૮૪ લાખ જીવાજ્ઞેની. બીજે ગું ૩૨ લાખ તે એકેન્દ્રિયની વર્ણ, ત્રીજે ચોથે ગું ૨૬ લાખ જીવાજ્ઞેની પાંચમે ગું ૧૮ લાખ જીવાજ્ઞેની છઠ્ઠાથી તે ૧૪મા ગુણુઠાણુ સુધી ૧૪ લાખ જીવાજ્ઞેની

૪ અંતરદ્વાર, પહેલે ગું જઘં અતર્મુહૂર્ત ઉત્તં ૬૬ સાગર આઝેરાનુ. બીજાથી માંડીને અગિયારમા ગુણુઠાણુ સુધી જં અતં અથવા પલનો અસખ્યાતમો ભાગ એટલા કાલ વિના ઉપશમ શ્રેણી કરીને પડે નહિ ઉં અર્ધ પુરુગલ દેશે ઉણુ, ખારમે, તેરમે ને ચૌદમે ગુણું આંતરૂ નથી એ એક જીવ આશ્રી.

૫ ધ્યાનદ્વાર, પહેલે બીજે ત્રીજે ગું ૨ ધ્યાન પહેલાં, ચોથે પાંચમે ગુણું ૩ ધ્યાન પહેલા છઠ્ઠે ગુણું ૨ ધ્યાન, ૧ આર્ત ને ૨ ધર્મ. સાતમે ગુણુ ૧ ધર્મધ્યાન આઠમેથી માંડીને ચૌદમા ગુણુઠાણુ સુધી ૧ શુકલધ્યાન

૬ સ્પર્શનાદ્વાર, પહેલુ ગુણુઠાણુ ૧૪ રાજલોક સ્પર્શે બીજું ગુણું અધોગામ વિજયથી ઊચુ તે ૬ ઐવેયેક સુધી સ્પર્શે. ત્રીજું ગુણું લોકનો અસખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે ચોથુ ગુણું અધોગામ વિજયથી ૧૨મા દેવલોક

સુખી સ્પર્શે' પાચમું મુણ્ડ ૦ પણ એમ જ સ્પર્શે છુટાથી તે અગ્નિધારમા મુણ્ડાણાવાળા અધોગામ વિજયથી ૫ અનુત્તર વિમાન સુખી સ્પર્શે બારમું મુણ્ડ ૦ લોકનો અસખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે, તેમજ મુણ્ડ સર્વે લોક સ્પર્શે, ત્રીસમું મુણ્ડાણુ લોકનો અસખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે'

૭ તીર્થ કર બોત્ર, ૪ મુણ્ડાણે બાધે, કોથે પાચમે, છૂ ને સાતમે ચોથ મુણ્ડાણે ન બાધે. તીથ કર દેવ ૬ મુણ્ડાણુ સ્પર્શે તે ૪ ૬, ૭ ૮ ૯, ૧૦ ૧૨ ૧૩ ૧૪ એ ૬

૮ મુણ્ડાણુ ૧૪મા, ૧ ૪, ૫, ૬, ૧૩ એ પાચ શાશ્વત, ચોથ ૬ મુણ્ડાણુ અશાશ્વત.

૯ મુણ્ડાણુ ૧૪મા, ૧, ૨ ૩ ૪ ૫, ૬ ૭ એ ૭ મુણ્ડાણે ૬ અધ્યક્ષ, આઠમાથી તે ૧૪મા મુણ્ડાણુ સુખી એક વજ્રકર્મ નારાય સમ્પન્ન.

૧ આર્ચાં ૨ અવેશિ ૪ પરિકારવિમુક્તાચારિવત ૪ પુણ્ય-લખિવત, ૫ અમમાદી સાધુ ૬ ચૌદપૂર્વી સાધુ, ૭ આકારક ચરીરી, એનું કોઈ દેવતા સાહારણુ કરી શકે નહિ.

હતિ હાપકદાર અને મુણ્ડાણુદાર સમાપ્ત.

અથ શ્રી મહોટો આસઠીઓ.

[અનુષ્ટુપવૃત્ત]

જીવ ૧ ગઈ ૧ ઇંદિય ૩ કાણ ૪ । જોગ ૫ વેદ ૬
કસાય ૭ લેસ્સા ૮ ॥ સમ્મત ૯ નાળ ૧૦ દંસણ ૧૧ ।
સંજય ૧૨ ઉવઆગ ૧૩ આહારે ૧૪ ॥૧॥ માસગ ૧૫ પરિત
૧૬ પજ્જતિ ૧૭ । સુહુમ ૧૮ સન્નિ ૧૯ મન્વત્તિ ૨૦ ચરિ-
મેય ૨૧ ॥ જીવેયસ્વેત્તવંધે । પુગ્ગલમહાદંડણ્ણેવ ॥ ૨ ॥

એ બે ગાથાનો વિસ્તાર કહે છે.

૧ જીવદ્વાર

૧ સમુચ્ચય જીવમા, જીવના લેહ ૧૪. ગુણુઠાણુ ૧૪, જોગ ૧૫,
ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૨ ગતિદ્વાર

૧ નરક ગતિમા જીવના લેહ ૩, ૧ સંજીનો અપર્યાપ્તો ૨ પ્રર્યાપ્તો
ને ૩ અસંજીનો અપર્યાપ્તો ગુણુઠાણુ ૪ પ્રથમ, જોગ ૧૧, ૪
મનના, ૪ વચનના. ૧ ગૈકિય, ૧ ગૈકિયનો મિશ્ર, ૧ કાર્મણુ-
કાયજોગ, એવ ૧૧ ઉપયોગ ૬, ૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન-
લેશ્યા, ૩ પ્રથમ

૨ તિર્યાચની ગતિમા, જીવના લેહ ૧૪, ગુ ૫ પ્રથમ, જોગ ૧૩
આહારકના ૨ વર્ણને, ઉપ ૬, ૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન-
લેશ્યા ૬

૩ તિર્યાચાણીમાં, જીવના લેહ ૨, સંજીનો અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો
ગુ ૫ પ્રથમ, જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, ૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન,
૩ દર્શન, લેશ્યા ૬

૪ મનુષ્યની ગતિમા, જીવના લેહ ૩; ૧ સંજીનો અપર્યાપ્તો,
૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજીનો અપર્યાપ્તો, ગુ ૧૪, જોગ ૧૫,
ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૫ મનુષ્યસ્ત્રીમા લવના લેઠ ૨ સહીના ગુ ૧૪, ભેગ ૧૩
આદ્યારકના ૨ વર્ણને, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૬ દેવતાની જાતિમાં, લવના લેઠ ૩, ૧ સહીનો અપર્માપ્તો, ૨
પર્માપ્તો, ૩ અસહીનો અપર્માપ્તો, ગુ ૪ પહેલા, ભેગ ૧૧, ૪
મનના, ૪ વચનના ૨ વૈકિયના, ૧ કામંજુનો. ઉપયોગ ૬ લેશ્યા ૬.

૭ દેવાંગનામાં લવના લેઠ ૨, ૧ સહીનો અપર્માપ્તો ને ૨ પર્માપ્તો
ગુ ૪ પ્રથમ ભેગ ૧૧, ૪ મનના ૪ વચનના, ૨ વૈકિયના ને
૧ કામંજુનો, ઉપયોગ ૬ લેશ્યા ૪

૮ સિદ્ધજાતિમા લવના લેઠ નથી, ગુણકાણા નથી, ભેગ નથી, ઉપ-
યોગ ૨; ૧ કેવળજ્ઞાન, ૩ કેવળકર્શન લેશ્યા નથી.

એ આઠ લેઠનો અપભ્રંશ સર્વથી થીયો મનુષ્યસ્ત્રી ૧ તેથી
મનુષ્ય સમૂહિ મ જાતા અસ ખેલજાણુ ૨ તેથી નારહી અસ ખેલજ
ગુણ ૩ તેથી તિમંચણી અસ ખેલજાણુ ૪ તેથી દેવતા અસ ખેલજ-
ગુણ ૫ તેથી દેવી સ ખેલજાણુ ૬ તેથી સિદ્ધજાતિ અનતગુણ
૭ તેથી તિમંચ અનતગુણ ૮

૩ ઇન્દ્રિયદ્વાર

૧ ઇન્દ્રિયામા, લવના લેઠ ૧૪ ગુણકાણા ૧૨ પ્રથમ ભેગ ૧૫
ઉપયોગ ૧૦ તે ૧ કેવળજ્ઞાન ૨ કેવળકર્શન એ ૨ વર્ણને લેશ્યા ૬

૨ એન્દ્રિયમા, લવના લેઠ ૪ ૧ સૂક્ષ્મ એન્દ્રિયનો અપર્માપ્તો ને
૨ પર્માપ્તો, ૩ ગ્રાહક એન્દ્રિયનો અપર્માપ્તો ને પર્માપ્તો ગુ ૦
૧ પ્રથમ ભેગ ૫ ઔદાશિક ૧, ઔદાશિકનો મિશ્ર ૨, વૈકિય ૩
વૈકિયનો મિશ્ર ૪, કામંજુ મયભેગ ૫. ઉપયોગ ૩ ૨ અગ્રાવ ને
૧ અચક્ષુરજ્ઞાન લેશ્યા ૪

૫ ભેન્દ્રિય ૧ તે ઇન્દ્રિય ૨, ઔરેન્દ્રિય એ ૩ મા લવના લેઠ ૨
પાતપાતાનો અપર્માપ્તો ૧ ને પર્માપ્તો ૨ ગુ ૨ પહેલા ભેગ
૪, ૨ ઔદાશિકનો, ૧ કામંજુનો ને ૧ અવહાર વચનનો ઉપયોગ
ભેન્દ્રિય, તેન્દ્રિયમા, ૫, ૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન ને ૧ અચક્ષુરજ્ઞાન
અને ઔરેન્દ્રિયમા ૬ તે ૧ અચક્ષુરજ્ઞાન વધુ, લેશ્યા ૩

૬ પંચેન્દ્રિયામાં, જીવના લેદ ૪, ૧ સંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો, ૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો ને ૪ પર્યાપ્તો, ગુ. ૧૨ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ કેવળજ્ઞાન ૧, કેવળદર્શન ૨ એ ૨ વર્ણ્યા. લેશ્યા ૬.

૭ અણિદ્વિયામાં, જીવનો લેદ ૧ સંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો, ગુણ ૦ ૨ તેરમું ને ચૌદમું, જોગ ૭; ૨ મનના તે સત્ય મન ૧, વ્યવહાર મન ૨, બે વચનના તે સત્ય વચન ૧, વ્યવહાર વચન ૨ અને ઔદારિકનો ૫, ઔદારિકનો મિશ્ર ૬, કાર્મણુકાયજોગ ૭, ઉપયોગ ૨ કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળદર્શન ૨ લેશ્યા ૧ શુકલ

એનો અદ્યપખડુત્વ, સર્વથી થોડા પંચેન્દ્રિયા ૧, તેથી ચૌરેન્દ્રિયા વિશેષાહિયા ૨, તેથી તેઈદ્રિયા વિશેષાહિયા ૩ તેથી બેઈદ્રિયા વિશેષાહિયા ૪, તેથી અણિદ્વિયા અનતગુણ ૫, તેથી એકેન્દ્રિયા અનતગુણ ૬, તેથી સઘંદ્રિયા વિશેષાહિયા ૭

૪ કાયદ્વાર,

૧ સકાયામાં જીવના લેદ ૧૪, ગુણુઠાણુ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૪ પૃથ્વીકાય ૧, અપકાય ૨, વનસ્પતિકાય ૩ એ ૩ માં, જીવના લેદ ૪ ગુણુ ૧ જોગ ૩, ઉપયોગ ૩, લેશ્યા ૪

૬ તેઉકાય ૧, વાઉકાય ૨ એ ૨ માં, જીવના લેદ ૪, ગુ. ૧, જોગ ૬ તેઉમા ૩ ને વાઉમા ૫ તે ૨ વૈકિયના વધ્યા, ઉપયોગ ૩, લેશ્યા ૩

૭ ત્રસકાયમાં, જીવના લેદ ૧૦ તે ૪ એકેન્દ્રિયના વર્ણ્યા, ગુણુઠાણુ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૮ અકાયામાં, જીવના લેદ નથી, ગુણુઠાણુ નથી, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી

એનો અદ્યપખડુત્વ, સર્વથી થોડા ત્રસકાયા ૧, તેથી તેઉકાયા અસખેન્નગુણુ ૨, તેથી પૃથ્વીકાય વિશેષાહિયા ૩ તેથી અપકાયા વિશેષાહિયા x ૪,

તેથી વાઈકાચ વિશેષાદિયા ૫, તેથી અકાયા અનતણુલા ૧ તેથી
વનરપતિકાયા અનતણુલા ૭, તેથી સકાયા વિશેષાદિયા ૮

૫ ભોગદ્વાર.

- ૧ સભોગીમાં જીવના લેહ ૧૪ યુગ્મકાણા ૧૩, ભોગ ૧૫, ઉપભોગ ૧૨ લેશ્યા ૬
- ૨ મનભોગીમાં જીવનો લેહ ૧ સગીનો પર્યાપ્તો, કુ. ૧૩, ભોગ ૧૪ એક કામ છુનો વળીને ઉપભોગ ૧૨ લેશ્યા ૬
- ૩ વચનભોગીમાં જીવના લેહ ૫ ભઈદ્રિય ૧, તેઈદ્રિય ૨ બીરદ્રિય ૩ અસગીપદ્રિય ૪, સગીપદ્રિય ૫, એ ૫ ના પર્યાપ્ત, યુગ્મકાણા ૧૩ ભોગ ૧૪ કામ છુ વળીને, ઉપભોગ ૧૨, લેશ્યા ૬
- ૪ કામભોગીમાં, જીવના લેહ ૧૪ યુગ્મકાણા ૧૩ ભોગ ૧૫, ઉપભોગ ૧૨ લેશ્યા ૬
- ૫ અભોગીમાં, જીવનો લેહ ૧ સગીનો પર્યાપ્તો યુગ્મકાણુ ૧ ચૌકુ ભોગ નહિ ઉપભોગ ૨ કેવળજ્ઞાન ને કેવળદશન, લેશ્યા નથી.

એકનો અભિગનુત્તમ, સવધી યોગ્ય મનભોગી ૧ તેથી વચનભોગી
અસ પેલ્લવકુલા ૨ તેથી અભોગી (કુ. ૧૪ અને સિદ્ધ) અનતણુલા
૩, તેથી કામભોગી અનતણુલા ૪ તેથી સભોગી વિશેષાદિયા ૫

૬ વેદદ્વાર

- ૧ સવેદીમાં, જીવના લેહ ૧૪ યુગ્મ. ૬ પ્રથમ ભોગ ૧૫, ઉપભોગ ૧૦, કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળદશન ૨ વળીને લેશ્યા ૬
- ૩ શ્રી વેદ ૧ પુરુષવેદ ૨, એ ૨ મા, જીવના લેહ ૨ સગીના યુગ્મ. ૬ ભોગ પુરુષવેદમાં ૧૫, અને શ્રીવેદમાં ૧૩ તે ૨ આકારકના વળીને, ઉપભોગ ૧૦ લેશ્યા ૬
- ૪ નપુંસકવેદમાં, જીવના લેહ ૧૪ યુગ્મ. ૬ ભોગ ૧૫ ઉપભોગ ૧૦ કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળદશન ૨ વળીને લેશ્યા ૬

૫ અવેદીમા જીવનો લેદ ૧ સજીનો પર્યાપ્તો, ગુણ ૬, નવમાથી તે ૧૪ મા સુધી, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઔદારિકના ને ૧ કાર્મણનો એવં ૧૧. ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વર્જીને, લેશ્યા ૧, શુકલ.

એનો અદ્યખડુત્વ, સર્વથી થોડા પુરુષવેદી ૧, તેથી સ્ત્રીવેદી સખેજગુણ ૨, તેથી અવેદી (સિદ્ધ સહિત) અનંતગુણ ૩ તેથી નપુંસકવેદી અનંતગુણ ૪, તેથી સવેદી વિશેષાહિયા ૫.

૭ કષાયદ્વાર.

૧ સકષાયીમાં, જીવના લેદ ૧૪ ગુણ ૧૦ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, કેવળજ્ઞાન ૧, કેવળદર્શન ૨ વર્જીને, લેશ્યા ૬.

૪ ક્રોધ ૧, માન ૨, માયા ૩, એ ૩ માં, જીવના લેદ ૧૪, ગુણ-ઠાણા ૬, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬.

૫ લોભકષાયીમાં, જીવના લેદ ૧૪ ગુણઠાણા ૧૦ પહેલાં, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬

૬ અકષાયીમા, જીવનો લેદ ૧ સજીનો પર્યાપ્તો ગુણ ૪ ઉપરના, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઔદારિકના, ૧ કાર્મણનો એવં ૧૧, ઉપયોગ ૬, ૫ જ્ઞાન, ૪ દર્શન એવં ૬, લેશ્યા ૧.

એનો અદ્યખડુત્વ, સર્વથી થોડા અકષાયી ૧, તેથી ક્રોધકષાયી અનંતગુણ ૨, તેથી માનકષાયી વિશેષાહિયા ૩, તેથી માયાકષાયી વિશેષાહિયા ૪, તેથી લોભકષાયી વિશેષાહિયા ૫, તેથી સકષાયી વિશેષાહિયા ૬.

૮ લેશ્યાદ્વાર.

૧ સલેશીમા, જીવના લેદ ૧૪, ગુણઠાણા ૧૩, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૪ કૃણ્ણ ૧, નીલ ૨, કાપુત ૩, એ ૩ લેશ્યામા જીવના લેદ ૧૪ ગુણઠાણા ૬ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, એ કેવળના વર્જ્યા, લેશ્યા પોતપોતાની.

૫ તેજુલેશીમા, જીવના લેદ ૩, સજીનો અપર્યાપ્તો ૧, પ્રર્યાપ્તો ૨, ખાદર એકે દ્રિયનો અપર્યાપ્તો ૩, ગુણ ૭ પ્રથમ, જોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૧. તેજુ.

તેથી વાઉઠાય વિશેષાદિયા ૫, તેથી આઠાયા અનવશુલ ૬ તેથી
વનસ્પતિયાયા અનવશુલ ૭, તેથી સઠાયા વિશેષાદિયા ૮

૫ ભોગદ્વાર

- ૧ સભોગીમાં ભવના લેહ ૧૪ શુભાશુ ૧૩, ભોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬
- ૨ મનભોગીમાં ભવનો લેહ ૧, સગીનો પર્વાપ્તો, શુભ ૧૩, ભોગ ૧૪ એક કામલુનો વળને ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬
- ૩ વચનભોગીમાં, ભવના લેહ ૫ ભેષદ્રિય ૧, તેષદ્રિય ૨, ચીરદ્રિય ૩ અસગીપદ્રિય ૪, સગીપદ્રિય ૫, એ ૫ ના પર્વાપ્ત, શુભાશુ ૧૩ ભોગ ૧૪ કામલુ વળને, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬
- ૪ કાયભોગીમાં, ભવના લેહ ૧૪ શુભાશુ ૧૩ ભોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬
- ૫ અભોગીમાં, ભવનો લેહ ૧ સગીનો પર્વાપ્તો શુભાશુ ૧ ચોતુ ભોગ તથિ ઉપયોગ ૨ કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન, લેશ્યા નથી.

એકનો અપવહુત્ત, સવધી થોડા મનભોગી ૧ તેથી વચનભોગી
અસભોગી ૨ તેથી અભોગી (શુભ ૧૪ અને સિદ્ધ) અનવશુલ
૩, તેથી કાયભોગી અનવશુલ ૪ તેથી સભોગી વિશેષાદિયા ૫

૬ વેદદ્વાર

- ૧ સવેદીમાં, ભવના લેહ ૧૪ શુભ ૬ પ્રથમ ભોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળદર્શન ૨ વળને લેશ્યા ૬
- ૨ શ્રી વેદ ૧ પુરુષવેદ ૨, એ ૨ મા, ભવના લેહ ૨ સગીના શુભ ૬ ભોગ પુરુષવેદમાં ૧૫, અને શ્રીવેદમાં ૧૩ તે ૨ આઠાઈના વળને, ઉપયોગ ૧૦ લેશ્યા ૬
- ૪ નપુંસકવેદમાં, ભવના લેહ ૧૪ શુભ ૬ ભોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૦ કેવળજ્ઞાન ૧, કેવળદર્શન ૨ વળને લેશ્યા ૬

૭ સમામિથ્યાત્વ દષ્ટિમાં, જીવનો લેઢ ૧ સજીનો પર્યાપ્તો, ગુણ-
ઠાણું ૧ ત્રીજુ, જોગ ૧૦, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઔદારિકનો
૧ વૈકિયનો એવ ૧૦, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬

એનો અદ્યબહુત્વ, સર્વથી થોડા સાસ્વાદાન સમકિતી ૧, તેથી
ઉપશમ સમકિતી સ ખેજજગુણ ૨. તેથી મિશ્રદષ્ટિ સંખેજજગુણ ૩,
તેથી ક્ષયોપશમ અને વેદક સમકિતી માહોમાહે તુલ્ય અને અસંખે-
જજગુણ ૫ તેથી ક્ષાયિક સમકિતી અનંતગુણ ૫, તેથી સમુચ્ચય
સમકિતી વિશેષાહિયા ૭, તેથી મિથ્યાત્વ દષ્ટિ અનંતગુણ ૮.

૧૦ જ્ઞાનદ્વાર.

૧ સમુચ્ચયજ્ઞાનીમા, જીવના લેઢ ૬, યેધદ્રિય ૧, તેધદ્રિય ૨,
ચૌરેદ્રિય ૩, અસંજીપચેદ્રિય ૪ એ ૪ ના અપર્યાપ્તા ને
સજીનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એવ ૬, ગુણઠાણા ૧૨ પહેલુ ત્રીજું
વર્ણને, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬, ૫ જ્ઞાન ને ૪ દર્શન, લેશ્યા ૬

૩ મતિજ્ઞાની ૧, જ્યુતજ્ઞાની ૨ એ જોમાં, જીવના લેઢ ૬. ગુણઠાણા
૧૦, પહેલુ, ત્રીજું તેરમુ, ચૌદમુ વર્ણને, જોગ ૧૫, ઉપયોગ
૭ લેશ્યા ૬

૪ અવધિજ્ઞાનીમાં, જીવના લેઢ ૨ સજીના, ગુણઠાણા ૧૦, જોગ ૧૫,
ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૬

૫ મનઃપર્યાવજ્ઞાનીમાં, જીવનો લેઢ ૧ સજીનો પર્યાપ્તો, ગુણઠાણા
૭ છઠ્ઠાથી બારમા સુધી, જોગ કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૭,
લેશ્યા ૬

૬ કેવળજ્ઞાનીમાં, જીવનો લેઢ ૧ સજીનો પર્યાપ્તો, ગુ. ૨, તેરમુ
ને ચૌદમુ જોગ ૭, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા ૧ પરમશુકલ

૭ અજ્ઞાનીમા, જીવના લેઢ ૧૪, ગુણઠાણા ૨, પહેલું ને ત્રીજું,
જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્ણને, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન,
લેશ્યા ૬.

૮ મતિજ્યુત અજ્ઞાનીમા, જીવના લેઢ ૧૪, ગુણઠાણા ૨, પહેલું ત્રીજું,
જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬.

૧૦ વિલંગજ્ઞાનીમા, જીવના લેઢ ૨ સજીના, ગુણઠાણા ૨ પહેલું ને
ત્રીજું, જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬.

૬ પદ્મલેશીમાં, જીવના લેહ ૨ સહીના, શુભ્ર ૭ પ્રથમ, જોત ૧૫ ઉપયોગ ૧૦ લેશ્યા ૧ પદ્મ.

૭ શુકલલેશીમાં જીવના લેહ ૨ સહીના શુભ્ર ૧૩ પ્રથમ, જોત ૧૫, ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૧ શુકલ.

૮ અલેશીમાં, જીવનો લેહ ૧ સહીનો પર્યાપ્તો શુભ્ર ૧ ચૌકસ, જોત નથી, ઉપયોગ ૨, કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળદશન ૨, લેશ્યા નથી.

જોહનો અવ્યવસ્થિત સવધી શોધ શુકલલેશી ૧, તેથી પદ્મલેશી સખેજ્ઞશુભ્ર ૨ તેથી તેજુલેશી સખેજ્ઞશુભ્ર ૩, તેથી અલેશી સિદ્ધ સહિત જ્ઞાનવશુભ્ર ૪ તેથી કાપુલલેશી જ્ઞાનવશુભ્ર ૫ તેથી નીલલેશી વિશેષાક્રિયા ૬ તેથી કૃષ્ણલેશી વિશેષાક્રિયા, તેથી સલેશી વિશેષાક્રિયા ૮.

૬ સમર્પિતકાર

૧ સમુચ્ચય સમ્યક્ત્વદષ્ટિમાં જીવના લેહ ૬ ભેદદ્રિય ૧, તેદ્રિય ૨, ચૌદ્રિય ૩ અસહીપચેદ્રિય ૪, જો ૪ ના અપર્યાપ્તો જો સહીપચેદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એવ ૬, શુભ્ર ૧૨ પહેલુ ત્રીણુ વર્જને, જોત ૧૫, ઉપયોગ ૬ ૩ અજ્ઞાન વર્જને લેશ્યા ૬.

૨ સાસ્વાદાન સમ્યક્ત્વદષ્ટિમાં જીવના લેહ ૬ શુભ્ર ૦ બીણુ, જોત ૧૩ આકારકના ૨ વર્જને ઉપયોગ ૬ ૩ જ્ઞાન ૩ દશન લેશ્યા ૬.

૩ ઉપશમ સમ્યક્ત્વદષ્ટિમાં, જીવના લેહ ૨ સહીના શુભ્ર ૮ આશાથી ૧૧માં સુધી, જોત ૧૫, ઉપયોગ ૭, ૪ જ્ઞાન, ૩ દર્શન લેશ્યા ૬.

૪ કુર્યોપશમ ને વેદક સમ્યક્ત્વદષ્ટિમાં જીવના લેહ ૨ સહીના શુભ્ર ૪ થી આઠમાં સુધી, જોત, ૧૫, ઉપ. ૭ લેશ્યા ૬.

૫ ક્ષાધિક સમ્ય જીવના લેહ ૨ સહીના શુભ્ર ૧૧, આશાથી ૧૧માં સુધી, જોત ૧૫, ઉપયોગ ૬ ૩ અજ્ઞાન વર્જને લેશ્યા ૬.

૬ મિથ્યાત્વદષ્ટિમાં જીવના લેહ ૧૪ શુભ્ર ૧ પ્રથમ, જોત ૧૩ આકારકના ૨ વર્જને ઉપયોગ ૬ ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન લેશ્યા ૬.

૭ સમામિથ્યાત્વ દષ્ટિમા, જીવનો લેહ ૧ સજીનો પર્યાપ્તો, ગુણ-
કાણુ ૧ ત્રીજુ, જોગ ૧૦, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઔદારિકનો
૧ વૈક્રિયનો એવં ૧૦, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬

એનો અહ્યબદ્ધત્વ, સર્વથી થોડા સાસ્વાદાન સમકિતી ૧, તેથી
ઉપશમ સમકિતી સંખેજગુણા ૨. તેથી મિશ્રદષ્ટિ સંખેજગુણા ૩,
તેથી ક્ષયોપશમ અને વેદક સમકિતી માહોમાહે તુલ્ય અને અસંખે-
જગુણા ૫ તેથી ક્ષાયિક સમકિતી અનંતગુણા ૫, તેથી સમુચ્ચય
સમકિતી વિશેષાહિયા ૭, તેથી મિથ્યાત્વ દષ્ટિ અનંતગુણા ૮.

૧૦ જ્ઞાનદ્વાર.

૧ સમુચ્ચયજ્ઞાનીમા, જીવના લેહ ૬, બેઘદ્રિય ૧, તેઘદ્રિય ૨,
ચૌરેદ્રિય ૩, અસંજીપચેદ્રિય ૪ એ ૪ ના અપર્યાપ્તા ને
સજીનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એવં ૬, ગુણકાણાં ૧૨ પહેલુ ત્રીજું
વર્ણને, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬, ૫ જ્ઞાન ને ૪ દર્શન, લેશ્યા ૬

૩ મતિજ્ઞાની ૧, શ્રુતજ્ઞાની ૨ એ બેમા, જીવના લેહ ૬. ગુણકાણાં
૧૦, પહેલુ, ત્રીજું તેરમું, ચૌદમું વર્ણને, જોગ ૧૫, ઉપયોગ
૭ લેશ્યા ૬

૪ અવધિજ્ઞાનીમા, જીવના લેહ ૨ સજીના, ગુણકાણા ૧૦, જોગ ૧૫,
ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૬

૫ મનપર્યવજ્ઞાનીમાં, જીવનો લેહ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુણકાણાં
૭ છઠ્ઠાથી બારમા સુધી, જોગ કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૭,
લેશ્યા ૬

૬ કેવળજ્ઞાનીમાં, જીવનો લેહ ૧ સજીનો પર્યાપ્તો, ગુણ ૨, તેરમું
ને ચૌદમું જોગ ૭, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા ૧ પરમશુકલ

૭ અજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણાં ૨, પહેલું ને ત્રીજું,
જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્ણને, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન,
લેશ્યા ૬.

૮ મતિશ્રુત અજ્ઞાનીમા, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૨, પહેલું ત્રીજું,
જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬.

૧૦ વિભંગજ્ઞાનીમા, જીવના લેહ ૨ સજીના, ગુણકાણા ૨ પહેલું ને
ત્રીજું, જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬.

એનો અપખંડુત્વ, સર્વથી યોગ્ય મનપર્વ ૦ યાની ૧ તેથી અવધિજ્ઞાની અસખ્યાતગુણ ૨ તેથી અવિજ્ઞાની ને કુતજ્ઞાની મહિ-
માહી તુલ્ય વિશેષાદિયા ૪ તેથી નિભજ જ્ઞાની અસખ્યાતગુણ ૫
તેથી કેવળજ્ઞાની અનતગુણ ૬ તેથી જ્ઞાની વિશેષાદિયા ૭ તેથી અવિ-
સતજ્ઞાની મહિમાહી તુલ્ય ને અનતગુણ ૮, તેથી અજ્ઞાની
વિશેષાદિયા ૧૦

૧૧ દર્શનદ્વાર

- ૧ અમુદ્ધર્શનીમાં, જીવના લેહ ૬ ચૌરિદ્રિય ૧, અસહીપચેદ્રિય
૨, સહીપચેદ્રિય ૩ એ ૩ ના અપર્યાપ્ત ને પર્વાતી ગુણગુણ
૧૨ પ્રથમ ભેગ ૧૪ ધર્મગુણો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૦ કેવળના
૨ વર્ણ્યા, લેસ્થા ૬
- ૨ અમુદ્ધર્શનીમાં, જીવના લેહ ૧૪ ગુણગુણ ૧૨, ભેગ ૧૫,
ઉપયોગ ૧૦ લેસ્થા ૬
- ૩ અવધિજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૨, ગુણગુણ ૧૨ ભેગ ૧૫,
ઉપયોગ ૧૦ લેસ્થા ૬
- ૪ કેવળજ્ઞાનીમાં જીવનો લેહ ૧ ગુણગુણ ૩, તેરમુ, ચૌરિદ્રિય,
ભેગ ૭ ઉપયોગ ૨, લેસ્થા ૧.

એનો અપખંડુત્વ સર્વથી યોગ્ય અવધિજ્ઞાની ૧ તેથી અમુ-
દ્ધર્શની અસખ્યાતગુણ ૨, તેથી કેવળજ્ઞાની અનતગુણ ૩ તેથી
અમુદ્ધર્શની અનતગુણ ૪

૧૨ સંબંધદ્વાર

- ૧ સંજ્ઞિતમાં જીવનો લેહ ૧, સંજ્ઞાનો પર્વાતી ગુણગુણ ૬,
જુદાથી તે ૧૪ મા સુધી, ભેગ ૧૫, ઉપયોગ ૬ ૩ અજ્ઞાન
વર્ણને લેસ્થા ૬
- ૩ સામાયિક ૧, ઉદોપરમાપનીય ૨ એ બે વ્યારિત્રમાં જીવનો લેહ ૧
સંજ્ઞિતો પર્વાતી, ગુણગુણ ૪ જુદાથી ૬ મા સુધી, ભેગ ૧૪,
ધર્મગુણો વર્ણને ઉપયોગ ૭, ૪ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન, લેસ્થા ૬
- ૮ પરિહારવિમુદ્ધ વ્યારિત્રમાં જીવનો લેહ ૧, ગુણગુણ ૨ જુદા ને
સાતમુ ભેગ ૬ ૪ મનના, ૪ વચનના, ને ૧ બોધારિતનો,
ઉપયોગ ૭, લેસ્થા ૩ ઉપલી.

૫ સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રમાં, જીવનો લેદ ૧ ગુણકાણુ ૧ દશમુ, નેગ ૬, ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૧ શુકલ.

૬ યથાખ્યાત ચારિત્રમાં, જીવનો લેદ ૧, ગુણકાણુ ૪ ઉપલા, નેગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઔદારિકના ને ૧ કાર્મણુનો, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વર્જીને, લેશ્યા ૧.

૭ સજતાસંજતિમાં, જીવનો લેદ ૧, ગુણકાણુ ૧ પાંચમું, નેગ ૧૨, આહારકના ૨ ને ૧ કાર્મણુનો વર્જીને ઉપયોગ ૬, ૩ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન લેશ્યા, ૬

૮ અસંજતિમાં જીવના લેદ ૧૪, ગુણકાણુ ૪ પ્રથમ નેગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જીને, ઉપયોગ ૬ ૩ જ્ઞાન ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન લેશ્યા ૬

૯ નો સજતિ, નો અસંજતિ, નો સજતાસજતિમાં, જીવનો લેદ ૦, ગુણ ૦, નેગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી.

એનો અલ્પબહુત, સર્વથી થોડા સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રિયા ૧, તેથી પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રિયા સખેનજગુણા ૨, તેથી યથાખ્યાત ચારિત્રિયા સખેનજગુણા ૩, તેથી છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રિયા સખેનજગુણા ૪, તેથી સામાયિક ચારિત્રિયા સખેનજગુણા ૫ તેથી સજતિ વિશેષાર્હિયા ૬, તેથી સજતાસજતિ અસંખ્યાતગુણા ૭, તેથી નોસજતિ, નોઅસંજતિ, નોસજતાસજતિ અનંતગુણા ૮, તેથી અસજતિ અનંતગુણા ૯

૧૩ ઉવઓગદાર

૧ સાગરોવત્તામાં જીવના લેદ ૧૪, ગુણકાણુ ૧૪, નેગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬

૨ અણુગારોવત્તામાં જીવના લેદ ૧૪, ગુણકાણુ ૧૩ દશમુ વર્જીને, નેગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

એનો અલ્પબહુત સર્વથી થોડા અણુગારોવત્તા ૧, તેથી સાગરોવત્તા સખેનજગુણા ૨

૧૪ આહારદ્વાર

- ૧ આહારક્રમા, જીવના લેહ ૧૪, સુષુપ્તિ ૧૩ પહેલા, જો ૧૪, કાર્મણનો વર્ણને, ઉપચોગ ૧૨ લેશ્યા ૬
- ૨ અણુદારક્રમા, જીવના લેહ ૮, સાત અપર્યાપ્તિ ને ૧ સમીપિ પર્વાપ્તિ, સુષુપ્તિ ૫ પહેલા, બીજી કોણુ તેરમુ ને ચોથમુ જો ૫ જો ૧ કાર્મણનો ઉપચોગ ૧૦ મનપર્યાવચ્છાન ૧ ને અસુષુપ્તિ ૨ જો વર્ણને, લેશ્યા ૬

કોનો અપ્પભક્તિ સવશી થોડા અણુદારક્ર ૧ તેથી આહારક્ર અસ પેશ્વગુણ ૨

૧૫ ભાષગદ્વાર

- ૧ ભાષગદ્વાર જીવના લેહ ૫. ભેદદ્રિષ ૧ તેષદ્રિષ ૨ ચૌદદ્રિષ ૩ અસગ્રીપચેદ્રિષ ૪ સગ્રીપચેદ્રિષ ૫, જો ૫ ના પર્વાપ્તિ સુષુપ્તિ ૧૩ પ્રથમ, જો ૧૪ કાર્મણનો વર્ણને, ઉપચોગ ૧૨, લેશ્યા ૬
- ૨ અભાષગદ્વાર, જીવના લેહ ૧ તે ૧૪ માથી ભેદદ્રિષ ૧ તેષદ્રિષ ૨, ચૌદદ્રિષ ૩ અસગ્રીપચેદ્રિષ ૪ જો ૪ વર્ણ સુષુપ્તિ ૫ તે પહેલા ૧ બીજી ૨ કોણુ ૩ તેરમુ ૪ ચોથમુ ૫, જો ૫ તે ૨ ભૌતિકના, ૨ વૈકલ્પિકના ને કાર્મણનો, ઉપચોગ ૧૧ તે મનપર્યાવચ્છાન નહિ લેશ્યા ૬

કોનો અપ્પભક્તિ સવશી થોડા ભાષગદ્વાર ૧ તેથી અભાષગદ્વાર અનતગુણ ૨

૧૬ પરિત્તદ્વાર

- ૧ પરિત્તસસતીમા, જીવના લેહ ૧૪ સુષુપ્તિ ૧૪ જો ૧૫ ઉપચોગ ૧૨ લેશ્યા ૬
- ૨ અપરિત્તસસતીમા જીવના લેહ ૧૪, સુષુપ્તિ ૧ પહેલા, જો ૧૩ આહારક્રના ૨ વર્ણને ઉપચોગ ૬, અજ્ઞાન ૩ ધર્મ ૩ લેશ્યા ૬
- ૩ નેપરિત્ત નોઅપરિત્તમા જીવના લેહ ૦, સુષુપ્તિ , જો નથી, ઉપચોગ ૨ લેશ્યા નથી.

એનો અદ્યબહુત્વ સર્વથી થોડા પરિત્ત ૧, તેથી નોપરિત્ત નોઅપરિત્ત અનંતગુણા ૨, તેથી અપરિત્ત અનંતગુણા ૩.

૧૭ પર્યાપ્તાદ્વાર.

- ૧ પર્યાપ્તામાં, જીવના લેહ ૭, ગુણઠાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.
- ૨ અપર્યાપ્તામાં, જીવના લેહ ૭, ગુણ ૩ તે પહેલું બીજું ને ચાથું જોગ ૫ તે ૨ ઔદારિકના, ૨ વૈક્રિયના ને ૧ કાર્મણુનો, ઉપ ૬, ૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન એવ લેશ્યા ૬
- ૩ નોપર્યાપ્તા નોઅપર્યાપ્તામાં, જીવના લેહ ૦, ગુણ ૦, જોગ નથી, ઉપ ૨, લેશ્યા નથી

એનો અદ્યબહુત્વ, સર્વથી થોડા નોપર્યાપ્તા નોઅપર્યાપ્તા ૧, તેથી અપર્યાપ્તા અનંતગુણા ૨, તેથી પર્યાપ્તા સંખેજગુણા ૩

૧૮ સૂક્ષ્મદ્વાર

- ૧ સૂક્ષ્મમાં, જીવના લેહ ૨, સૂક્ષ્મ એકેદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ૧ ને પર્યાપ્તો ૨, ગુણ ૧ પ્રથમ, જોગ ૩, બે ઔદારિકના, ૧ કાર્મણુનો, ઉપ ૩, બે અજ્ઞાન ને ૧ અચક્ષુદર્શન, લેશ્યા ૩
- ૨ બાહરમાં, જીવના લેહ ૧૨ તે ૨ સૂક્ષ્મના વર્જ્યા, ગુણ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.
- ૩ નોસૂક્ષ્મ, નોબાહરમાં, જીવના લેહ ૦ ગુણ ૦, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી.

એનો અદ્યબહુત્વ, સર્વથી થોડા નોસૂક્ષ્મ નોબાહર ૧, તેથી બાહર અનંતગુણા ૨, તેથી સૂક્ષ્મ અસંખેજગુણા ૩

૧૯ સંજ્ઞીદ્વાર.

- ૧ સંજ્ઞીમાં જીવના લેહ ૨ ગુણઠાણા ૧૨ પહેલા જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ કેવળના ૨ વર્જ્યા, લેશ્યા ૬

૧૪ આહારદ્વાર

- ૧ આહારક્રમા, જીવના લેહ ૧૪, યજ્ઞકાણા ૧૩ પહેલાં, ભોજ ૧૪, કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૨ લેસ્થા ૬
- ૨ આહારક્રમા, જીવના લેહ ૮, સાત અપર્માપ્તિ ને ૧ સરીને પર્માપ્તિ, યજ્ઞ ૫ પહેલું, બીજું કોણ તેરમું ને ચૌદમું બે ૫ ભોજ ૧ કાર્મણનો. ઉપયોગ ૧૦ મનપ્રપચ્ચાન ૧ ને અકુચાન ૨ બે વર્ણને, લેસ્થા ૬

એનો અપખંડુત્વ, સવશી થોડા આહારક ૧, તેથી આહાર અસ ખેલજાયુલા ૨

૧૫ ભાષગદ્વાર

- ૧ ભાષગ્રામા જીવના લેહ ૫, ભેદદ્રિય ૧ તેષદ્રિય ૨ ચૌરદ્રિય ૩ અસ શીષદ્રિય ૪ સશીષદ્રિય ૫, બે ૫ ના પર્માપ્તિ યજ્ઞ કાણા ૧૩ પ્રથમ, ભોગ ૧૪ કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૨, લેસ્થા ૬
- ૨ અભાષગ્રામા જીવના લેહ ૧ તે ૧૪ માથી ભેદદ્રિય ૧ તેષદ્રિય ૨, ચૌરદ્રિય ૩ અસ શીષદ્રિય ૪ બે ૪ વર્ણ યજ્ઞ ૫ તે પહેલું ૧ બીજું ૨ ચાતુ ૩ તેરમું ૪ ચૌદમું ૫, ભોજ ૫ તે ૨ બૌદ્ધારિકના, ૨ વૈદિકના ને કાર્મણનો, ઉપયોગ ૧૧ તે મનપ્રપચ્ચાન નહિ, લેસ્થા ૬

એનો અપખંડુત્વ સવશી થોડા ભાષગ્રા ૧ તેથી અભાષગ્રા અનતાયુલા ૨

૧૬ પરિત્તદ્વાર

- ૧ પરિત્તસ સારીમા, જીવના લેહ ૧૪ યજ્ઞ ૧૪ ભોજ ૧૫ ઉપયોગ ૧૨ લેસ્થા ૬
- ૨ અપરિત્તસ સારીમા જીવના લેહ ૧૪, યજ્ઞ ૧ પહેલું, ભોજ ૧૩ આહારકના ૨ વર્ણને ઉપયોગ ૬, અજ્ઞાન ૩ ધ્યાન ૩ લેસ્થા ૬
- ૩ નેપરિત્ત ને અપરિત્તમા જીવના લેહ , યજ્ઞ , ભોગ નથી ઉપયોગ ૨ લેસ્થા નથી.

એનો અદ્વયબહુત્વ, સર્વથા થોડા અચરમ ૧, તેથી ચરમ અનંતગુણ ૨.

- ૧ સમુચ્ચય કેવલીમા, જીવના લેહ ૨ સંજીના ગુ ૧૧ ઉપદા, ભેગ ૧૫, ઉપયોગ ૯, ૩ અજ્ઞાન વર્ણને, લેશ્યા ૬.
- ૨ વીતરાગીમાં, જીવનો લેહ ૧, ગુ ૪, તે અગિયારમાંથી ચૌદમાં સુધી, ભેગ ૧૧, ઉપયોગ ૯, લેશ્યા ૧
- ૩ જુગલિયામાં, જીવના લેહ ૨, સંજીના ગુ ૨ પહેલું, ને ચોથું, ભેગ ૧૧ તે ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઔદારિકના ૧ કાર્મણુનો એવં ૧૧, ઉપ ૬, બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન, બે દર્શન એવં ૬ લેશ્યા ૪ પ્રથમ.
- ૪ અસંજી તિર્યચ પચેદ્રિયમાં જીવના લેહ ૨, ગુ ૨ પ્રથમ ભેગ ૪ તે ૨ ઔદારિકના, ૧ કાર્મણુનો ને ૧ વ્યવહાર વચનનો એવં ૪, ઉપયોગ ૬, ૨ જ્ઞાન ૨ અજ્ઞાન દર્શન, લેશ્યા ૩ પ્રથમ.
- ૫ સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યમાં, જીવનો લેહ ૧, ગુ ૧ પહેલું, ભેગ ૩ તે ૨ ઔદારિકના ને ૧ કાર્મણુનો, ઉપયોગ ૪, ૨ અજ્ઞાન ને ૨ દર્શન. લેશ્યા ૩.

એનો અદ્વયબહુત્વ, સર્વથી થોડા જુગલિયા ૧, તેથી સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય અસંખ્યજીવ ૨, તેથી અસંજી તિર્યચ અસંખ્યજીવ ૩ તેથી વીતરાગી અનંતગુણ ૪, તેથી સમુચ્ચય કેવળી વિશેષાદિયા ૫.

- ૧ ઔદારિક શરીરમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુ ૧૪ ભેગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬.
- ૨ વૈકિય શરીરમાં, જીવના લેહ ૪; ૨ સંજીના ને ૧ અસંજીનો+ અપર્યાપ્તો અને ૧ બાહર વાઉકાયનો પર્યાપ્તો એવં ૪, ગુ ૭ પ્રથમ ભેગ ૧૨, ૨ આહારકના ને ૧ કાર્મણુનો એ ૩ વળ્યા, ઉપયોગ ૧૦ તે ૨ કેવળના વળ્યા, લેશ્યા, ૬.

+ અસંજી તિર્યચ પચેન્દ્રિય મરીને પહેલી નરકે તથા ૫૧ જાતના દેવતામાં ઉપજે છે ત્યાં અપર્યાપ્તાવસ્થામાં અસંજી જ હોય છે. એ અપેક્ષાએ વૈકિય શરીરમાં અસંજીના અપર્યાપ્તાનો લેહ ગણેલ છે.

૨ અસત્તીમાં, જીવના લોક ૧૨ તે ૨ સત્તીના વર્ણ્ય શુભ ૧ પ્રથમ જોગ ૬, ૨ જોગવિકના ૨ વૈકલ્પના, ૧ કામવૃત્તિ, ૧ વ્યવહાર વસનનો જોગ ૬, ઉપ ૬, ૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન, ૨ ક્ષત્રીન જોગ ૬, લેસ્થા ૪ પ્રથમ.

૩ નોસત્તી નોઅસત્તીમાં જીવનો લોક ૧ સત્તીનો પર્યાપ્તો, શુ ૨ તેવશુ, શોકશુ જોગ ૭ ઉપ ૨, લેસ્થા ૧ પ્રથમ શુકલ.

જોનો અપખલુત્વ સર્વથી શોધા સત્તી ૧, તથા નોસત્તી નોઅસત્તી અનવશુષ્ણ ૨, તેથી અસત્તી અનવશુષ્ણ ૩

૨૦ ભાવ્યઅભાવ્યદ્વાર

૧ ભાવ્યમાં, જીવના લોક ૧૪ શુભકાણા ૧૪ જોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૨, લેસ્થા ૬

૨ અભાવ્યમાં, જીવના લોક ૧૪, શુભ ૧ પ્રથમ, જોગ ૧૩ અક્ષર રક્ષા ૨ વજીને ઉપયોગ ૬ લેસ્થા ૬

૩ નોભાવ્ય નોઅભાવ્યમાં, જીવના લોક ૦ શુભ ૦ જોગ ૦ તથા ઉપયોગ ૨, લેસ્થા નથી.

જોનો અપખલુત્વ સર્વથી શોધા અભાવ્ય ૧, તેથી નોભાવ્ય નોઅભાવ્ય અનવશુષ્ણ ૨ તેથી ભાવ્ય અનવશુષ્ણ ૩

૨૧ અસત્તીદ્વાર

૧ અસત્તીમાં, જીવના લોક ૧૪ શુભકાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨ લેસ્થા ૬

૨ અસત્તીમાં, જીવના લોક ૧૪ શુભ ૧ પ્રથમ, જોગ ૧૧ આકારક્ષા ૨ વજીને ઉપયોગ ૮ ત્રણ અજ્ઞાન ત્રણ ક્ષત્રી (અસત્તીને) તથા કેવળજ્ઞાન કેવળદર્શન (સિદ્ધને) લેસ્થા ૬

× અસત્તી જોટલે જોનો ઉપ નહો તે અભાવ્ય તથા સિદ્ધ અસત્તીને અસત્તી અજ્ઞાન.

એનો અદ્યખણુત્વ, સર્વથા થોડા અચરમ ૧, તેથી ચરમ અનંતગુણા ૨.

૧ સમુચ્ચય કેવલીમાં, જીવના લેહ ૨ સંજીના ગુ ૧૧ ઉપજા, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૯, ૩ અજ્ઞાન વર્જીને, લેશ્યા ૬.

૨ વીતરાગીમાં, જીવનો લેહ ૧, ગુ ૪, તે અગિયારમાંથી ચૌદમાં સુધી, જોગ ૧૧, ઉપયોગ ૯, લેશ્યા ૧

૩ જુગલિયામાં, જીવના લેહ ૨, સંજીના ગુ ૨ પહેલું, ને ચોથું, જોગ ૧૧ તે ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઔદારિકના ૧ કાર્મણુનો એવં ૧૧, ઉપ ૬, બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન, બે દર્શન એવં ૬ લેશ્યા ૪ પ્રથમ.

૪ અસંજી તિર્યંચ પંચેદ્રિયમાં જીવના લેહ ૨, ગુ ૨ પ્રથમ જોગ ૪ તે ૨ ઔદારિકના, ૧ કાર્મણુનો ને ૧ વ્યવહાર વચનનો એવં ૪, ઉપયોગ ૬, ૨ જ્ઞાન ૨ અજ્ઞાન દર્શન, લેશ્યા ૩ પ્રથમ.

૫ સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યમાં, જીવનો લેહ ૧, ગુ ૧ પહેલું, જોગ ૩ તે ૨ ઔદારિકના ને ૧ કાર્મણુનો, ઉપયોગ ૪, ૨ અજ્ઞાન ને ૨ દર્શન લેશ્યા ૩

એનો અદ્યખણુત્વ, સર્વથા થોડા જુગલિયા ૧, તેથી સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય અસંજેજગુણા ૨, તેથી અસંજી તિર્યંચ અસંજેજગુણા ૩ તેથી વીતરાગી અનંતગુણા ૪, તેથી સમુચ્ચય કેવળી વિશેષાહિયા ૫.

૧ ઔદારિક શરીરમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણ ૧૪. જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬.

૨ વૈક્રિય શરીરમાં, જીવના લેહ ૪; ૨ સંજીના ને ૧ અસંજીનો+ અપર્યાપ્તો અને ૧ બાહર વાઉકાયનો પર્યાપ્તો એવં ૪, ગુણ ૭ પ્રથમ જોગ ૧૨, ૨ આહારકના ને ૧ કાર્મણુનો એ ૩ વર્જ્યા, ઉપયોગ ૧૦ તે ૨ કેવળના વર્જ્યા, લેશ્યા, ૬.

+ અસંજી તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય મરીને પહેલી નરકે તથા ૫૧ ભતના દેવતામાં ઉપજે છે ત્યા અપર્યાપ્તાવસ્થામાં અસંજી જ હોય છે. એ અપેક્ષાએ વૈક્રિય શરીરમાં અસંજીના અપર્યાપ્તાનો લેહ ગણેલ છે.

૩ આદ્યારુદ્ધ શરીરમાં, જીવતાં લેદ ૧ સમીનો પર્માપ્તો, સુવ ૨ છૂં
ને સાતમુ ભેગ ૧૨ ૨ વેદિયના ને કાર્મણનો એ ૩ વર્ણના,
ઉપ ૭, ૪ જ્ઞાન ને ૩ ઇશન, લેશ્યા ૬

૫ તૈજસ, કાર્મણ શરીરમાં, જીવતાં લેદ ૧૪ શુભ્રાણ ૧૪ ભેગ
૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

એનો અપખંડુત્વ, સર્વથી શુદ્ધ આદ્યારુદ્ધ શરીરી ૧ તેથી વેદિય
શરીરી અસખ્યાતમુજા ૨ તેથી આદ્યારુદ્ધ શરીરી અસખ્યાતમુજા ૩,
તેથી તૈજસ કાર્મણ શરીરી મોહોમાહી તુલ્ય ને અનતમુજા ૫

ઈતિ મહોટો બાસહીઓ સમાપ્ત.

અથ શ્રી ચાર કપાયનો થોકડો

શ્રી પન્નવણ્ણ સૂત્ર પદ ચૌદમે કપાયનો વર્ણવ આદ્યો છે કપાય ૧૬ પ્રકારે કહી તે: ૧ પોતાને માટે, ૨ પરને માટે, ૩ તદુભય કહેતા બન્ને માટે, ૪ જેત કહેતાં ઉઘાડી જમીનને માટે, ૫ વધ્યુ કહેતાં ઢાંકી જમીનને માટે ૬ શરીર માટે, ૭. ઉપાધિને માટે, ૮. નિરર્થકપણે, ૯ જાણતા, ૧૦ અજાણતા, ૧૧ ઉપશાતપણે, ૧૨. અણ-શાંતપણે, ૧૩. અનતાનુબંધી ક્રોધ, ૧૪ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૧૫. પ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૧૬. સજલનો ક્રોધ, એવ ૧૬ તે ૧૬ સમુચ્ચય જીવઆશ્રી અને ચોવીશ દંડક આશ્રી એમ ૨૫ ને સોળે ગુણતાં ૪૦૦ થયા. હવે કપાયના દળીઆ કહે છે, અણીઆ, ઉપઅણીઆ, બાખ્યા, વેદા, ઉદ્દીરીઆ, નિર્જર્યા એવં ૪ તે ભૂતકાળ, વર્તમાનકાળ અને ભવિષ્ય-કાળ આશ્રી એમ ૬ ને ૩ ત્રણે ગુણતા ૧૮ થાય. તે એક જીવ આશ્રી અને ૧૮ બહુ જીવ આશ્રી એવ ૩૬ થાય તે સમુચ્ચય જીવ આશ્રી અને ચોવીશ દંડક આશ્રી, એમ ૩૬ ને ૨૫ થી ગુણતાં ૯૦૦ થાય. અને ૪૦૦ ઉપર કહ્યા તે મળી કુલ ૧૩૦૦ ક્રોધના, ૧૩૦૦ માનના, ૧૩૦૦ માયાના અને ૧૩૦૦ લોભના, એવ સર્વ મળી ૫૨૦૦ થાય.

શ્રી અઠાણુ બોલનો અરૂપ બહુત્વદ્વાર

૧ સર્વથી શોધા મર્મજ મનુષ્ય.	૨૭ પહેલાં દેવલોકના દેવતા સ.
૨ મનુષ્યાણી સ ખેલવડણી.	૨૮ પહેલાં દેવલોકની દેવી સ.
૩ બાહર તેઉકાચના પર્વાંધા	૨૯ ભવનપતિ દેવતા અસ.
અસ ખેલવડણી.	૩૦ ભવનપતિની દેવી સ.
૪ અનુત્તર વિમાનના દેવતા અ.	૩૧ પહેલી નરકના નારહી અસ.
૫ ઉપલી ત્રિકના દેવતા સ.	૩૨ ખેલવડણી પુરુષ અસ.
૬ મધ્યમ ત્રિકના દેવતા સ.	૩૩ ખેલવડણી સ્ત્રી સ.
૭ હેઠલી ત્રિકના દેવતા સ.	૩૪ અળખર પુરુષ સ.
૮ બારમા દેવલોકના દેવતા સ.	૩૫ અળખર સ્ત્રી સ.
૯ અગિયારમા દેવ. દેવતા સ.	૩૬ અળખર પુરુષ સ.
૧૦ દશમા દેવલોકના દેવતા સ.	૩૭ અળખર સ્ત્રી સ.
૧૧ નવમા દેવલોકના દેવતા સ.	૩૮ અતર દેવતા સ.
૧૨ સાતમી નરકના નારહી અસ.	૩૯ અતર દેવી સ.
૧૩ છઠી નરકના નારહી અસ.	૪૦ અપેક્ષિત દેવતા સ.
૧૪ આઠમા દેવ. દેવતા અસ.	૪૧ અપેક્ષિતની દેવી સ.
૧૫ સાતમા દેવ. દેવતા અસ.	૪૨ ખેલવડણી નપુ સ.
૧૬ પાંચમી નરકના નારહી અસ.	૪૩ અળખર નપુ સ.
૧૭ છઠી દેવલોકના દેવતા અસ.	૪૪ અળખર નપુ સ.
૧૮ એમી નરકના નારહી અસ.	૪૫ ઔરદ્રિય પર્વાંધા સ.
૧૯ પાંચમા દેવ. દેવતા અસ.	૪૬ પર્વાંધિય પર્વાં. વિશેષાદિયા
૨૦ ત્રીજી નરકના નારહી અસ.	૪૭ બેદ્રિય પર્વાં. વિશેષાદિયા
૨૧ ચોથા દેવ. દેવતા અસ.	૪૮ તેદ્રિય પર્વાં. વિ.
૨૨ ત્રીજા દેવ. દેવતા અસ.	૪૯ પર્વાંધિય અપ. અસ.
૨૩ બીજી નરકના નારહી અસ.	૫૦ ઔરદ્રિય અપ. વિ.
૨૪ સમુદ્રિય મનુષ્ય અસ.	૫૧ તેદ્રિય અપ. વિ.
૨૫ બીજા દેવ. દેવતા અસ.	૫૨ બેદ્રિય અપ. વિ.
૨૬ બીજા દેવલોકની દેવી સ.	૫૩ પ્રત્યેક શરીર બાહર વનસ્પતિ

૫૦ અસં				૭૫ પડિવાઈ સમદિઠી અનં	
૫૪ બાદર નિગોદીઆ	૫૦ ના	શરીર	અસં	૭૬ સિદ્ધ ભગવંતજી	અનં
૫૫ પુઢવિકાયા	૫૦	અસં	૦	૭૭ બાદર વનસ્પતિ	૫૦ અનં
૫૬ બાદર અપકાયા	૫૦	અસં	૦	૭૮ બાદર ૫૦ વિં	
૫૭ બાદર વાઉકાયા	૫૦	અસં	૦	૭૯ બાં વનસ્પતિ અપં અસં	૦
૫૮ બાદર તેઉકાયા	અપં	અસં	૦	૮૦ બાદર અપં વિં	
૫૯ બાદર પ્રત્યેક શરીરી	વનસ્પતિ	અપં	અસં	૮૧ સમુચ્ચય બાદર વિં	
૬૦ બાં નિગોદીઆ	અપં નાં	શરીર	અસં	૮૨ સૂક્ષ્મ વનસ્પતિ અપંઅસં	૦
૬૧ બાદર પુઢવી	અપં	અસં	૦	૮૩ સૂક્ષ્મ અપં વિં	
૬૨ બાં અપકાયા	અપં	અસં	૦	૮૪ સૂક્ષ્મ વનસ્પતિ ૫૦ સં	૦
૬૩ બાદર વાઉં	અપં	અસં	૦	૮૫ સૂક્ષ્મ ૫૦ વિં	
૬૪ સૂક્ષ્મ તેઉં	અપં	અસં	૦	૮૬ સમુચ્ચય સૂક્ષ્મ ૫૦ વિં	
૬૫ સૂક્ષ્મ પુઢવીં	અપં	વિં		૮૭ ભંચ સિદ્ધિઆ વિં	
૬૬ સૂક્ષ્મ અપં	અપં	વિં		૮૮ નિગોદીઆ જીવ વિં	
૬૭ સૂક્ષ્મ વાઉં	અપં	વિં		૮૯ વનસ્પતિ જીવ વિં	
૬૮ સૂક્ષ્મ તેઉ	૫૦	સં	૦	૯૦ એકે દ્રિયા જીવ વિં	
૬૯ સૂક્ષ્મ પુઢવીં	૫૦	વિં		૯૧ તિયંચ જીવ વિં	
૭૦ સૂક્ષ્મ અપં	૫૦	વિં		૯૨ મિથ્યાદષ્ટિ જીવ વિં	
૭૧ સૂક્ષ્મ વાઉં	૫૦	વિં		૯૩ અવિરતિ જીવ વિં	
૭૨ સૂક્ષ્મ નિગોદીઆ અપ. ના	શરીર અસં	૬૭	સ સારસ્થા જીવ વિં		
૭૩ સૂક્ષ્મ નિગોદીઆ ૫૦ના	શરીર સં	૬૮	સંવ જીવ વિં		
૭૪ અભંચ અન તણુણા					

ઇતિ શ્રી પન્નવાણાસૂત્રપદ ત્રીજેથી અકાશ્ચં બોલનો

અદ્યબહુત્વ સ પૂર્ણ

અથ શ્રી ચોવીશ જિનાંતરાં

૧ અઢાર કોઠાકોઠ સાગરને અતરે પહેલા શ્રી આદિનાથ તીર્થ કર વનિતા નગરીને વિષે થયા નાભિરાજા પિતા, મહેદેવી રાણી માતા, હેમવણે વૃષભ લાછન, પાચસે ધનુષ દેહીમાન, ઘોરાશી લાખ પૂર્વનું આયુષ વીશ લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા ત્રેસઠ લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી પ્રવળ્યા લીધા પછી એક હજાર વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઊપભ્યું, સાધુ, સાધ્વી આવક આવિકાકૃપ અતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને, ત્રીજા આશન ત્રણ વર્ષ ને સાઠા આઠ મહિના બાહી રહ્યા ત્યારે મહા વહ તેરસને દહાડે, હથ હજાર સાધુ સલાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૨ પહેલા શ્રી આદિનાથ તીર્થ કર નિર્વાણ, મોક્ષ પહેલ્યા પછી પચાસ લાખ કોઠ સાગરને અતરે બીજા અજિતનાથ તીર્થ કર અયોધ્યા નગરીને વિષે થયા જિતશત્રુ રાજા પિતા, વિજયદેવી રાણી માતા, હેમવણે બજ કહેતા હસ્તીનું લાછન, સાઠા વારસે ધનુષનું દેહીમાન મોતેર લાખ પૂર્વનું આયુષ, અઢાર લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, ત્રેપન લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી પ્રવળ્યા લીધા પછી બાર વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઊપભ્યું સાધુ, સાધ્વી, આવક આવિકાકૃપ અતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સલાતે નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૩ બીજા અજિતનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહેલ્યા પછી ત્રીશ લાખ કોઠ સાગરને અતરે ત્રીજા સલાવનાથ તીર્થ કર સાવથી નગરીને વિષે થયા જિતાથ રાજા પિતા સૈન્યાદેવી રાણી માતા, હેમવણે અથ કહેતા ઘોઠાનું લાછન, વારસે ધનુષનું દેહીમાન સાઠ લાખ પૂર્વનું આયુષ, પંદર લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, સુભાલીશ લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વ પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી એક વર્ષે કેવળ જ્ઞાન ઊપભ્યું સાધુ, સાધ્વી આવક, આવિકાકૃપ અતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સલાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૪. ત્રીજા સંલવનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી દશ લાખ કોડ સાગરોપમને આંતરે ચોથા અભિનદન તીર્થંકર, વનિતા નગરીને વિશે થયા. સંવર રાજા પિતા, સિદ્ધાર્થ રાણી માતા, હેમવર્ણે, વાનરનું લાંછન, સાડાત્રણસેં ધનુષનુ દેહીમાન, પચ્ચાસ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં સાડાબાર લાખ પૂર્વ કુંવર પછે રહ્યા, સાડીછત્રીસ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યુ, એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યાર્યા પાળી, પ્રવળ્યાર્યા લીધા પછી અઠાર વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યુ. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થં સ્થાપી, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૫. ચોથા અભિનદન તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ લાખ કોડ સાગરને આંતરે પાંચમા સુમતિનાથ તીર્થંકર કુશલપુરી નગરીને વિશે થયા, મેઘરથ રાજા પિતા, સુમંગલા દેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, કૌચ પખીનું લાંછન, ત્રણસેં ધનુષનુ દેહીમાન, ચાલીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં દશ લાખ પૂર્વ કુંવરપછે રહ્યા, ઓગણત્રીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યુ, એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યાર્યા પાળી, પ્રવળ્યાર્યા લીધા પછી વીશ વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ, સઘતીર્થં સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ પધાર્યા.

૬. પાંચમા સુમતિનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નેવું હજાર કોડ સાગરને આંતરે છઠ્ઠા પદ્મપ્રભુ તીર્થંકર કૌસંખી નગરીને વિશે થયા. શ્રીધર રાજા પિતા, સુસિમા દેવી રાણી માતા, રાતે વર્ણે, પદ્મકમળનું લાંછન, અઢીસો ધનુષનુ દેહીમાન, ત્રીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ, સાડાસાત લાખ પૂર્વ કુંવરપછે રહ્યા, સાડીએકવીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યુ, એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યાર્યા પાળી પ્રવળ્યાર્યા લીધા પછી છઠ્ઠે મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું, સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘતીર્થં સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને તેતેર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ પધાર્યા.

૭ છઠ્ઠા શ્રી પદ્મપ્રભુ તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ હજાર કોડ સાગરને આંતરે સાતમા સુપાર્શ્વનાથ તીર્થંકર વાણુરસી નગરીને વિશે થયા. પ્રતિષ્ઠ રાજા પિતા, પૃથ્વી દેવી રાણી માતા,

હેમવણે, સાથીઆનું લાંછન, જસે ધનુષનું ડેહીમાન, વીસ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં પાંચ લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, ચૌદ લાખ પૂર્વ, સજ પાંચુ, એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી પ્રવળ્યા લીધા પછી નવ માસે કેવળજ્ઞાન જીપજ્યું સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ, ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને પાંચસે સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ પધાર્યા

૮ સાતમા શ્રી સુપાર્શ્વનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહેલ્યા પછી નવસે કોઠ સાગરને આતરે આઠમા ચદ્રમલ તીર્થ કર ચક્રનપુત્રી નગરીને વિશે થયા મહાસેન રાજા પિતા, હરમણાદેવી રાણી માતા, ઉત્તમવલ વણે, ચદ્રમાનું લાંછન, કોઠસો ધનુષનું ડેહીમાન, હથ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં અઢીલાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, સાડા છ લાખ પૂર્વ રાજ પાંચુ, એક લાખ પૂર્વ પ્રવળ્યા પાળી પ્રવળ્યા લીધા પછી છઠ્ઠે મહિને કેવળજ્ઞાન જીપજ્યું સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હબર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૯ આઠમા શ્રી ચદ્રમલ તીર્થ કર નિર્વાણ મોક્ષ પહેલ્યા પછી નેવું કોઠ સાગરને આતરે નવમા શ્રીસુવિધિનાથ તીર્થ કર કાકદી નગરીને વિશે થયા સુગ્રીવ રાજા પિતા રમાદેવી રાણી માતા, ઉત્તમવલ વણે, મગરમજ્જનું લાંછન, સો ધનુષનું ડેહીમાન, બે લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં અઢી લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા અર્ધ લાખ પૂર્વ રાજ પાંચુ એક લાખ પૂર્વ પ્રવળ્યા પાળી પ્રવળ્યા લીધા પછી ચાર મહિને કેવળજ્ઞાન જીપજ્યું સાધુ, સાધ્વી, આવક આવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હબર સાધુ સઘાતે નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૧૦ નવમા શ્રીસુવિધિનાથ તીર્થ કર નિર્વાણ, મોક્ષ પહેલ્યા પછી નવ કોઠ સાગરને આતરે હથમા શ્રી શીતજનાથ તીર્થ કર લડીલપુર નગરીને વિશે થયા હથરથ રાજા પિતા, નહાદેવી રાણી માતા હેમવણે, શ્રીવત્સ સાધિયાનું લાંછન નેવું ધનુષનું ડેહીમાન એક લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં પાંચ લાખ પૂર્વ કુવર પણે રહ્યા અર્ધ લાખ પૂર્વ રાજ પાંચુ, પાંચ લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી પ્રવળ્યા લીધા પછી ત્રણ

માસે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૧૧ દશમા શ્રી શીતળનાથ તીર્થ કર નિર્વાણ પહોંચ્યા પછી એક કાંડ સાગરમાં એકસો સાગર, છાસં લાખ, છવીસ હજાર વરસને ઉણે આંતરે, અગિયારમા શ્રેયાંસનાથ તીર્થકર સિદ્ધપુરી નગરીને વિશે થયા. વિષ્ણુ રાજા પિતા અને વિષ્ણુ દેવી રાણી માતા, હેમવણે, ગેડાનુ લાંછન. એંસી ધનુષનુ દેહીમાન, ચોરાસી લાખ વર્ષનુ આયુષ, તેમાં ૨૧ લાખ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, ૪૨ લાખ વર્ષનુ આયુષ, તેમાં ૨૧ લાખ વર્ષની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી બે માસે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૧૨ અગિયારમા શ્રી શ્રેયાસનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ૫૪ સાગરને આતરે, બારમા શ્રી વાસુપૂજ્ય તીર્થ કર ચપાપુરી નગરીને વિશે થયા વાસુપૂજ્ય રાજા પિતા, જયાદેવી રાણી માતા, રાતેવણે લેસનુ લાંછન, સિત્તેર ધનુષનુ દેહીમાન, બોતેર લાખ વર્ષનુ આયુષ તેમાં અઠાર લાખ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, ચોપન લાખ વર્ષની પ્રવળ્યા લીધા પછી એક માસે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું, સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને છસે સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૧૩ બારમા શ્રી વાસુપૂજ્ય તીર્થ કર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ત્રીશ સાગરને આતરે તેરમા શ્રી વિમળનાથ તીર્થ કર કપીલપુર નગરીને વિશે થયા કૃતવર્મા રાજા પિતા, શ્યામાદેવી રાણી માતા. હેમવણે, સૂવરનુ લાંછન સાંઠ ધનુષનુ દેહીમાન, સાંઠ લાખ વરસનુ આયુષ, તેમાં ૫૬ લાખ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, ત્રીશ લાખ વર્ષ રાજા પાળ્યું ૧૫ લાખ વર્ષની પ્રવળ્યા પાળી પ્રવળ્યા લીધા પછી બે મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને ૬૦૦ સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૧૪ તેરમા શ્રી વિમળનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ સાગરને આતરે ચૌદમા અનંતનાથ તીર્થ કર અયોધ્યા નગરીને વિશે

ઘયા. સિંહસેન રાજા પિતા, સુવશાદેવી રાણી માતા, હેમવલ્લે, શકરાનું લાંછન, પચાસ ધનુષનું દેહીમાન, ૩૦ લાખ વર્ષનું આયુષ તેમાં સાઠ સાત લાખ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, પંદર લાખ વર્ષ રાજ પાળ્યું, સાઠાસાત લાખ વર્ષની પ્રવચ્ચા પાળી, પ્રવચ્ચા લીધા પછી ૩ મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ ચતુર્વિધ સહ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને સાતસે સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, શોભ પધાર્યા.

૧૫. ચૌહમા શ્રી અનંતનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ, શોભ પહોંચ્યા પછી આર સાગરને આતરે પંદરમાં ધર્મનાથ તીર્થંકર રત્નપુરી નગરીને વિશે ઘયા. માનુ રાજા પિતા, સુવશાદેવી રાણી માતા, હેમવલ્લે, વજ્રનું લાંછન, પિસ્તાલીશ ધનુષનું દેહીમાન ૬૪ લાખ વર્ષનું આયુષ, તેમાં અઢી લાખ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, સાઠ છ લાખ વર્ષ રાજ પાળ્યું, એક લાખ વર્ષની પ્રવચ્ચા પાળી, પ્રવચ્ચા લીધા પછી બે મહિને કેવળજ્ઞાન પામ્યા. સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ ચતુર્વિધ સહ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને આઠસે સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, શોભ પધાર્યા.

૧૬. પંદરમા શ્રી ધર્મનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ, શોભ પહોંચ્યા પછી ત્રણ સાગર તેમાં પોણાપચ્ચને ઉલ્લે આતરે સોળમા શ્રી શાંતિનાથ તીર્થંકર હસ્તીનાપુર નગરીને વિશે ઘયા, વિશ્વસેન રાજા પિતા, અગ્નિરાદેવી રાણી માતા, હેમવલ્લે મૂગનું લાંછન, ચાળીશ ધનુષનું દેહીમાન, એક લાખ વરસનું આયુષ, તેમાં પાંચ લાખ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, અર્ધ લાખ વર્ષ રાજ પાળ્યું. પાંચ લાખ વર્ષની પ્રવચ્ચા પાળી, પ્રવચ્ચા લીધા પછી એક મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ, સાધ્વી, આવક આવિકારૂપ ચતુર્વિધ સહ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને નવસે સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, શોભ પધાર્યા.

૧૭. સોળમા શ્રી શાંતિનાથ તીર્થંકર શોભ પહોંચ્યા પછી અર્ધ પચ્ચને આતરે સત્તરમા શ્રી કુસુનાથ તીર્થંકર ગજપુર નગરીને વિશે ઘયા. સુરરાજા પિતા, સુશાદેવી રાણીમાતા, હેમવલ્લે, છાગલ કહેતાં બેકકાનું લાંછન, પાંચીશ ધનુષનું દેહીમાન. પચાસ હજાર વર્ષનું આયુષ, તેમાં પોણી ધોવીશ હજાર વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, પોણી ધોવીશ હજાર વર્ષ રાજ પાળ્યું, પોણી ધોવીશ હજાર વર્ષ ચકવર્તીની

પદ્મવી ભોગવી, પોણી ચોવીશ હજાર વર્ષની પ્રવજ્યા પાળી, પ્રવજ્યા લીધા પછી સોળ મહિને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ પધાર્યા

૧૯. સત્તરમા શ્રી કુચુનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી પા પત્ન્યમાંથી એક ક્રોડ ૧ હજાર વર્ષને ઉણે આંતરે ૧૮મા શ્રી અરનાથ તીર્થંકર નાગપુર નગરીને વિશે થયા. સુદર્શન રાજા પિતા, દેવકીદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, નદાવર્ત સાથિયાનુ લાંછન, ત્રીશ ધનુષનુ દેહીમાન, ચોરાશી હજાર વર્ષનુ આયુષ, તેમાં ૨૧ હજાર વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, ૨૧ હજાર વર્ષ રાજ્ય પાળ્યુ ૨૧ હજાર વર્ષ ચક્રવર્તીની પદ્મવી ભોગવી, ૨૧ હજાર વર્ષ પ્રવજ્યા પાળી, પ્રવજ્યા લીધા પછી ત્રણ મહિને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ, સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા

૧૯ અઢારમાં અરનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી એક ક્રોડ ને એક હજાર વરસને અંતરે ૧૯ મા મલ્લિનાથ તીર્થંકર મિથિલા નગરીને વિશે થયા કુલ રાજા પિતા, પ્રભાવતી રાણી માતા, નીલવર્ણ, કળશનુ લાંછન, પચ્ચીશ ધનુષનુ દેહીમાન, પચાવન હજાર વર્ષનુ આયુષ, તેમાં સો વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, બાકી પ્રવજ્યા પાળી, પ્રવજ્યા લીધા પછી ત્રીજે પહોરે કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને પાચસે સાધુ અને પાચસે સાધ્વી સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૨૦ ઓગણીસમા મલ્લિનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ચોપન લાખ વરસને આંતરે વીશમા શ્રી મુનિસુવ્રત તીર્થંકર રાજગ્રહી નગરીને વિશે થયા. સુમિત્ર રાજા પિતા, પદ્માવતી રાણી માતા, શ્યામ વર્ણ, કાચબાનુ લાંછન, વીશ ધનુષનુ દેહીમાન, ત્રીસ હજાર વર્ષનુ આયુષ, તેમા સાડાસાત હજાર વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, પદર હજાર વર્ષ રાજ પાળ્યુ, સાડાસાત હજાર વર્ષ પ્રવજ્યા પાળી, પ્રવજ્યા લીધા પછી અગિયાર મહિને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ, સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૨૧ વીશમા શ્રી મુનિસુવ્રત તીર્થંકર મોક્ષ પહોચ્યા પછી ૭ લાખ વર્ષને આંતરે ૨૧મા નમિનાથ તીર્થંકર મથુરા નગરીને વિશે થયા. વિજય રાજા પિતા, વિપુલાદેવી રાણી માતા, હેમવલ્લે, નીલોત્પલ કમળનુ લાંછન, ૫૪૨ ધનુષનુ દેહીમાન, ૬૪ હજાર વર્ષનુ આયુષ, અહીં હજાર વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, સાડા ૭ હજારવર્ષ રાજ પાઠ્યુ, એક હજાર વર્ષ પ્રવલ્લ્યા પાળી, પ્રવલ્લ્યા લીધા પછી નવ મહિને કેવળજ્ઞાન જિપલ્યુ, સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ, ચાર તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપી એક હજાર સાધુ સમાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૨૨ એકવીશમા શ્રી નમિનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોચ્યા પછી પાંચ લાખ વર્ષને આંતરે ૨૨ મા નેમિનાથ તીર્થંકર સોરીપુર નગરીને વિશે થયા સમુદ્રવિજય રાજા પિતા, શીવાદેવી રાણી માતા, રથમવલ્લે, ૪ ખનુ લાંછન, ૬૪ ધનુષનુ દેહીમાન, એક હજાર વર્ષનુ આયુષ, તેમાં ત્રણસે વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, સાતસે વર્ષ પ્રવલ્લ્યા પાળી, પ્રવલ્લ્યા લીધા પછી એપન ઠંઠાઠે કેવળજ્ઞાન જિપલ્યુ સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ ચાર તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને પાંચસે ને છત્રીય સાધુ સમાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૨૩ બારીશમા શ્રી નેમિનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોચ્યા પછી પોણી ચોથાંસી હજાર વર્ષને આંતરે ૨૩ મા પાર્શ્વનાથ તીર્થંકર વાલ્કનરથી નગરીને વિશે થયા. અશ્વસેન રાજા પિતા, વામાદેવી રાણી માતા, નીલવલ્લે સર્પનુ લાંછન, નવ હાથનુ દેહીમાન, સો વર્ષનુ આયુષ, તેમા ૭૦ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, સિત્તેર વખ પ્રવલ્લ્યા પાળી, પ્રવલ્લ્યા લીધા પછી ચોથાંસી ઠંઠાઠે કેવળજ્ઞાન જિપલ્યુ, સાધુ સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ ચાર તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સમાતે નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૨૪ ત્રેવીશમા શ્રી પાર્શ્વનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોચ્યા પછી અહીંસે વર્ષને આંતરે ચોવીશમા શ્રી મહાવીર તીર્થંકર કુત્રિયકુ કમાન નગરીને વિશે થયા સિદ્ધાથ રાજા પિતા ત્રિશલાદેવી રાણી માતા, હેમવલ્લે, ત્રિજનુ લાંછન સાત હાથનુ દેહીમાન, બીતેર વર્ષનુ આયુષ, તેમા ૩ વખ કુવરપણે રહ્યા ૪૨ વખની પ્રવલ્લ્યા પાળી, પ્રવલ્લ્યા લીધા પછી સાડા બાર વર્ષને એક પખવાડીએ કેવળજ્ઞાન જિપલ્યુ સાધુ, સાધ્વી,

શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેઠી આપીને આસો વદ અમાવાસ્યાની રાત્રે પાવાપુરી નગરીને વિશે ચોથા આરાના ત્રણ વર્ષ ને સાડા આઠ મહિના બાકી રહ્યા ત્યારે સ્વામીનાથ એકાકીપણે, બે દિવસનું અનશન કરી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

પહેલા તીર્થ કર શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી અને ચોવીશમા તીર્થ કર શ્રી મહાવીર સ્વામી એ બેઉ વચ્ચે એક કોડાકોડ સાગરોપમનું ઝાઝેરું તેમા ૪૨ હજાર વર્ષ ઉણાનું આતરૂ જાણુવું

ઇતિ શ્રી ચોવીશ તીર્થ કરનાં આંતરાં સ પૂર્ણ.

અથ શ્રી શ્વાસોચ્છવાસનો થોકડો

શ્રી પન્નવણાજી સૂત્ર પદ સાતમે શ્વાસોચ્છવાસનો અધિકાર આલ્યો છે, તેમા નારકી અને દેવતા કેવી રીતે શ્વાસોચ્છવાસ લીએ છે ? વીર પ્રભુએ કહ્યું કે હે ગૌતમ ! નારકીના જીવ નિરતર ધમણની પેરે શ્વાસોચ્છવાસ લીએ છે અસુરકુમારના દેવતા જઘન્ય સાત થોક, ઉત્કૃષ્ટા એક પક્ષ ઝાઝેરો શ્વાસોચ્છવાસ લીએ છે વાણવ્યતર ને નવીનકાયના દેવતા જઘન્ય સાત થોક, ઉત્કૃષ્ટા પ્રત્યેક મહૂર્તે, જ્યોતિષી જ૦ અને ઉ૦ પ્રત્યેક મહૂર્તે, પહેલે દેવલોકે જ૦ પ્રત્યેક મહૂર્તે અને ઉ૦ બે પક્ષે બીજે દેવલોકે જ૦ પ્રત્યેક મહૂર્તે ઝાઝરે ઉ૦ બે પક્ષે ઝાઝરે ત્રીજે દેવલોકે જ૦ બે પક્ષે, અને ઉ૦ સાત પક્ષે ચોથે દેવલોકે જ૦ બે પક્ષે ઝાઝરે અને ઉ૦ સાત પક્ષે ઝાઝરે. પાચમે દેવલોકે જ૦ સાત પક્ષે ઉ૦ દશ પક્ષે છઠે દેવલોકે જ૦ દશ પક્ષે ઉ૦ ચૌદ પક્ષે સાતમે દેવલોકે જ૦ ચૌદ પક્ષે ઉ૦ સત્તર પક્ષે આઠમે દેવલોકે જ૦ સત્તર પક્ષે ઉ૦ અઠાર પક્ષે નવમે દેવલોકે જ૦ અઠાર પક્ષે, ઉ૦ ઓગણીસ પક્ષે દશમે દેવલોકે જ૦ ઓગણીસ પક્ષે, ઉ૦ વીશ પક્ષે અગિયારમે દેવલોકે જ૦ વીશ પક્ષે, ઉ૦ એકવીસ પક્ષે બારમે દેવલોકે જ૦ એકવીશ પક્ષે, ઉ૦ બાવીસ પક્ષે પહેલી ત્રિકમાં જ૦ બાવીશ પક્ષે, ઉ૦ પચીસ પક્ષે, બીજી ત્રિકમાં જ૦ પચીસ પક્ષે ઉ૦ અઠાવીશ પક્ષે ત્રીજી ત્રિકમાં જ૦ અઠાવીશ પક્ષે ઉ૦ એકત્રીસ પક્ષે ચાર અનુત્તર વિમાનમાં જ૦ એકત્રીસ પક્ષે, ઉ૦ તેત્રીસ પક્ષે સર્વાર્થ-સિદ્ધમાં જ૦ અને ઉ૦ તેત્રીસ પક્ષે એમ તેત્રીસ પખવાડીએ શ્વાસ જીઓ લે અને તેત્રીસ પખવાડીએ શ્વાસ નીચો મૂકે

નંબર	તીર્થંકરના નામ	પિતાનું નામ	માતાનું નામ	લાઇન
૧	શ્રી કામદેવ	નાલીકુલકર	મટ્ટદેવી	વૃષભ
૨	શ્રી અજીતનાથ	જિતશત્રુ	વિભ્યા	હસ્તિ
૩	શ્રી સકાવનાથ	જિતાથ	સેનાદેવી	અશ્વ
૪	શ્રી અશ્વિનદેવ	સવરશભ	સિદ્ધાર્થ	વાંસ
૫	શ્રી સુમતિનાથ	મિવરશભ	મંજળા	કે અપકી
૬	શ્રી પદ્મપ્રભ	શ્રીધરશભ	સુશીમા	પદ્મ
૭	શ્રી સુપાન્થ નાથ	પ્રતિષ્ઠશભ	પૃથ્વી	સાધીઓ
૮	શ્રી અદ્રપ્રભ	મહાસેનશભ	લક્ષ્મણા	અદ્ર
૯	શ્રી સુવિખિનાથ	સુગ્રીવશભ	રામાસહી	મંજરમંજર
૧૦	શ્રી શીતળનાથ	કશરથ	નંદા	શ્રીવરસ
૧૧	શ્રી શ્રેયાંસનાથ	વિષ્ણુ	વિષ્ણુ	જેડા
૧૨	શ્રી વાસુપૂજ્ય	વસુપૂજ્ય	જ્યા	પાટા
૧૩	શ્રી વિમળનાથ	કૃતવર્મા	સ્વામા	વરાહ
૧૪	શ્રી અનંતનાથ	સિદ્ધસેન	સુયશા	સીમાઓ
૧૫	શ્રી ધમનાથ	ભાદુ	સુમતા	વજ્ર
૧૬	શ્રી શાંતિનાથ	વિશ્વસેન	અશ્વિજ	હસ્તિ
૧૭	શ્રી કુસુનાથ	શર	સુરદેવી	બકરી
૧૮	શ્રી અરનાથ	સુદશન	દેવકોરાણી	નંદાવર્ત
૧૯	શ્રી મહિષનાથ	કુલ	મહાવતી	જળશ
૨૦	શ્રી સુનિમ્મલ	સુમિત્ર	પદ્માવતી	કાન્તો
૨૧	શ્રી નમિનાથ	વિજય	વિપુલા	કમળ
૨૨	શ્રી નેમિનાથ	કમુદવિજય	શિવાદેવી	શંખ
૨૩	શ્રી પાન્થ નાથ	અન્ધસેન	વામાદેવી	સપ
૨૪	શ્રી મહાવીર	સિદ્ધાથ	ત્રિશલાદેવી	સિંહ

ધનુષ શરીરમાન	આયુમાન	યક્ષનાં નામ.	યક્ષણીનાં નામ
૫૦૦	૮૪ લાખ પૂર્વ,	ગૌમુખ	ચક્રેશ્વરી
૪૫૦	૭૨ " "	મહાયક્ષ.	અજીતબાળા
૪૦૦	૬૦ " "	ત્રિમુખ.	રૂરીતારી
૩૫૦	૫૦ " "	નાયક.	કાલીકા.
૩૦૦	૪૦ " "	તુલર.	મહાકાલી.
૨૫૦	૩૦ " "	કુસમય.	શ્યામા.
૨૦૦	૨૦ " "	માતંગ.	શાન્તા.
૧૫૦	૧૦ " "	વિજય	ભૂકીટી.
૧૦૦	૨ " "	અજીત.	સુતારિકા.
૬૦	૧ " "	પ્રદ્યા.	અશોકા.
૮૦	૮૪ લાખ વર્ષ.	જક્ષેત.	માનવી.
૭૦	૭૧ " "	કુમાર.	ચંડા.
૬૦	૬૦ " "	પદ્મમુખ.	વિહિતા.
૫૦	૩૦ " "	પાતાળ.	અંકુશા.
૪૫	૧૦ " "	કિન્નર.	કંઠર્પ
૪૦	૧ " "	ગરૂધ.	નિર્વાણા
૩૫	૬૫ હજાર વર્ષ	ગધર્વ.	બલા.
૩૦	૮૪ " "	યક્ષેઢ.	ધણા.
૨૫	૫૫ " "	કુબેર.	ધરણપ્રિયા
૨૦	૩૦ " "	વરૂણ.	નરદત્તા
૧૫	૧૦ " "	ભૂકુટી.	ગધારી
૧૦	૧ " "	ગોમેધ	અબિકા
૬ હાથ	૧૦૦ વર્ષ.	યશ્વ.	પદ્માવતી.
૭ હાથ	૭૨ વર્ષ	માતંગ.	સિંધ્યાધિકા.

અથ શ્રી છ આરાના બોલ

(૧) પહેલો આરો, ૪ કોડાકોડી સાગરોપમનો, સુસમ સુસમ એટલે એકલુ સુખમાં સુખ, ૩ ગાઉનું દેહીમાન, ૭ પદ્યોપમનું આઉપુ; ૨૫૬ પાંસળી, ધરતીની સરસાઈ સાકર સરખી; (દરેક આરો ઉતરવાનું દેહમાન, આઉપુ, પાંસળી તથા ધરતીની સરસાઈ તે પછીનો આરો બેસતાં જે હોય તે બાબતી), વજ્રચક્રના નારાય સઘયલુ. સમસ્તકર સઘાલુ, ત્રણ દિવસને આવર આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે; અને તેમા ૧૦ પ્રકારનાં કલ્પવૃક્ષ મનવાચિત સુખ પહેાચાડે, ત્રણ આરા સુધી જુગલિયા (એક પ્રકારના મનુષ્ય યુગલ) હોય છે, તેના આઉપા આઠા છ માસ રહે ત્યારે પસ્તકનું આઉપુ બાધે, ત્યારે જુગલવધી એક એક પ્રસવે, તે ઇશ્વર પ્રતિપાલન ૪૬ દિવસ કરે. શ્રીપુરુષને યજ્ઞ માત્રનો વિયોગ ન પડે, એકને છોક્ર ને એકને બગાસુ આવે એટલે મરીને દેવતાની ગતિમાં જાય. તેમના શરીરનું નિહરણુ દેવતા કરે. તેમને ગૌર વિરોધ, ઇર્ષ્યા, ઝેર હોતાં નથી.

(૨) બીજો આરો બેસતાં વણું, ગધ, રસ, રૂપરંગના પર્બવ અનતા હીલ્લા થયા; ૩ કોા સાં નો, સુસમ એટલે એકલુ સુખ; જે ગાઉનું દેહીમાન, જે પદ્યોપમનું આાં; ૧૨૮ પાંસળી, જે દિવસને આવરે આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ ખાંડ સરખી, ૧૦ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષ મનવાચિત સુખ પહેાચાડે; સઘયલુ, સઘાલુ અને બાહીના બોલ પહેલા પ્રમાણે પરદુ ઇશ્વરની પ્રતિપાલણા ૬૪ દિવસ કરે.

(૩) ત્રીજો આરો બેસતાં વણું ના પર્બવ અનતા હીલ્લા થયા. આરો ૨ કોા સાં નો, સુસમ સુસમ એટલે સુખ વણુ ને દુખ ઘોડું; ૧ ગાઉનું દેા ને ૧ પદ્યોપમનું આાં ૬૪ પાંસળી, એકાંતર આહારની ઇચ્છા ઉપજે ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ ગોળ સરખી; બાહીના બોલ બીજા આરા પ્રમાણે, પરદુ ઇશ્વર પ્રતિપાલન ૭૬ દિવસ કરે.

એ ત્રણ આરામાં જરા, શેગ, કદરૂપ હોય નહીં સ પૂણું જ એપાંજ, વિષય સુખ પામે તે જ્ઞાનપુણ્યનાં ફળ બાબતવા ત્રીજા આરામા ૮૪ લાખ પૂર્વ ૩ વર્ષને ૮૧ માસ બાહી રહ્યા ત્યારે સર્વાથ સિદ્ધ વિમાન થકી ૩૩ સાગરનું

આં લોગવીને વનિતા નગરી, નાલીકુલકર રાજ પિતા, મરૂદેવી માતાની કુખે શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી ઊપજ્યા, હા માસે જન્મ્યા. પ્રથમ ઋષભનુ સ્વપ્ન દેખીને ઋષભદેવ નામ દીધું. તેમણે જુગલિયા-ધર્મ નિવારીને અસિ, મસિ, કૃષિ આદિ ૭૨ કળા શીખવી; અનુકંપા નિમિત્તે ૨૦ લાખ પૂર્વ સુધી કુંવરપણે રહ્યા ને ૬૩ લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું. ભરતને રાજ્ય આપીને ૪૦૦ સાધુ સાથે સયમ લીધો તે એક લાખ પૂર્વ પાળ્યો કેવળ પામીને અઠાપદ પર્વત ઉપર પદ્માસને બેસીને ૧૦૦૦૦ સાધુ સાથે મોક્ષ પધાર્યા, ત્રીજા આરામાં ગતિ પ બાણવી.

(૪) ચોથો આરો બેસતા અનતા પર્યાવ-વર્ણ વગેરેના હીણા થયા. એ આરો ૧ કો. સાં મા ૪૨૦૦૦ વર્ષ ઉણાં (ઓછા) નો બાણવો. હસમ-સુસમ એટલે દુઃખ ઘણું ને સુખ થોડું, ૫૦૦ ધનુષનું દેહીમાન, કોડ પૂર્વનું આઉખ, છ સઘયણ ને છ સઠાણ, ૩૨ પાસળી, દિન દિન પ્રત્યે (રોજને રોજ) આહારની ઈચ્છા ઉપજે ત્યારે પુરુષ ૩૨ કવળ, સ્ત્રી ૨૮ ને નપુસક ૨૪ કવળનો આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ સારેરી, ઉતરતે આરે થોડેરી, એ આરાના છેવટ ૭૫ વર્ષ ને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા, ત્યારે ૧૦ મા દેવલોકે ૨૦ સાગરોપમનુ આં લોગવીને મહાણકુંડ નગર (બ્રાહ્મણકુંડ)મા ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણને ઘેર દેવાનદાની કુખે શ્રી મહાવીર સ્વામી ઊપજ્યા, ત્યાં ૮૨૧ રાત્રી રહ્યા, ૮૩ મી રાત્રે શકેન્દ્રનુ આસન ચળ્યું એટલે હરણુગમેથી દેવને ગર્ભ સાહરણની આજ્ઞા આપી તેણે ગર્ભસાહારીને કુંડીઆમના સિદ્ધાર્થ રાજાની ત્રિશલાદેવી રાણીના ગર્ભસ્થાનમાં મૂક્યા, ત્યા ગર્ભકાળ પૂર્ણ કરી જન્મ પામ્યા અને ૩૦ વર્ષ કુંવરપણે રહી દીક્ષા લીધી પછી સાડાબાર વર્ષને એક પખવાડીએ કેવળ પામ્યા કુલ ૪૨ વર્ષ દીક્ષા પાળી ચોથા આરાના ૩ વર્ષ અને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા ત્યારે મોક્ષ પધાર્યા

(૫) પાંચમો આરો બેસતાં વર્ણ ૫૦ ના અકંતા પર્યાવ હીણા થયા, આ આરો હસમ એટલે એકલું દુઃખ, ૨૧૦૦૦ વર્ષનો, ૭ હાથનું દેવ, ૧૨૫ વર્ષનું આં ૬ સઘયણ ને ૬ સઠાણ, ઉતરતે આરે ૧ છેવટું સઘયણ ૧ હુંડ મઠાણ, ૧૬ પાસળી દિનદિન પ્રત્યે આહારની ઈચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની

અથ શ્રી છ આરાના બોલ

(૧) પહેલો આરા, ૪ કોડાકોડી સાગરોપમનો, સુસમ સુસમ એકલે એકલુ સુખમાં સુખ, ૩ ગાઉનું દેહીમાન, ૩ પદ્મોપમનું આઉપુ; ૨૫૬ પાસળી; ધરતીની સરસાઈ સાકર સરખી; (દરેક આરા ઉતરવાનું દેહમાન, આઉપુ, પાસળી તથા ધરતીની સરસાઈ તે પછીનો આરા બેસતાં જે હોય તે બાણવી), વજ્રચક્રના નારાય સમયણ સમયઉતર સહાણ, ત્રણ દિવસને આંતરે આહારની ઇચ્છા છપને, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે; અને તેમાં ૧૦ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષ મનવાંચિત સુખ પહેાચાઠે, ત્રણ આરા સુધી જુગલિયા (એક પ્રકારના મનુષ્ય સુખ) હોય છે, તેના આઉપા આડા છ માસ રહે ત્યારે પરજવું આઉપુ બાપે, ત્યારે જુગલવી એક એકલુ પ્રસવે, તે છાંડુ પ્રતિ પાલન ૪૬ દિવસ કરે અપુરુષને કલ્પ માત્રનો વિયોગ ન પડે, એકને છોક્ર ને એકને બગાસુ આવે એટલે મરીને દેવતાની અતિમા બધા તેમનાં શરીરનું નિહરણુ દેવતા કરે તેમને ગૈર વિરોધ, ઇર્ષ્યા, ઝેર હોવા નથી.

(૨) બીજો આરા બેસતાં વણું, અંધ, રસ, રૂપરંગના પર્વ અનવા હીણા થયા; ૩ કોડા સાં નો, સુસમ એટલે એકલુ સુખ; ૩ ગાઉનું દેહીમાન, ૩ પદ્મોપમનું આં ૧૨૮ પાસળી, ૩ દિવસને આંતરે આહારની ઇચ્છા છપને, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ આં સરખી, ૧૦ પ્રકારનાં કલ્પવૃક્ષ મનવાંચિત સુખ પહેાચાઠે; સમયણ, સહાણ અને બાકીના બોલ પહેલા પ્રમાણે; પરંતુ છાંડુની પ્રતિપાલણ ૬૪ દિવસ કરે.

(૩) ત્રીજો આરા બેસતાં વણું ના પર્વ અનવા હીણા થયા આરા ૨ કોડા સાં નો સુસમ દુસમ એટલે સુખ બધું ને દુઃખ થોડું ૧ ગાઉનું દેં ને ૧ પદ્મોપમનું આં; ૬૪ પાસળી, એકાંતર આહારની ઇચ્છા છપને ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ બોળ સરખી; બાકીના બોલ બીજા આરા પ્રમાણે, પરંતુ છાંડુ પ્રતિ પાલન ૭૬ દિવસ કરે.

જે ત્રણ આરામાં જરા, રાગ, ક્રોધ હોય નહીં તે પૂર્ણ અયોર્પાત્ર, નિવશ સુખ પામે તે જ્ઞાનપુરુષના રૂપ બાણવા. ત્રીજા આરામાં ૮૪ લાખ પૂર્વ ૩ વર્ષને ૮૫ માસ બાકી રહ્યા ત્યારે સર્વાથિ સિદ્ધ વિમાન થઈ ૩૩ સાતરનું

શ્રી છ આરાના ખોલ

આં લોગવીને વનિતા નગરી, નાલીકુલકર રાજા પિતા, મરૂદેવી માતાની કુખે શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી ઊપજ્યા, હા માસે જન્મ્યા. પ્રથમ ઋષભનુ સ્વપ્ન દેખીને ઋષભદેવ નામ દીધું. તેમણે જુગલિયા-ધર્મ નિવારીને અસિ, મસિ, કૃપિ આદિ ૭૨ કળા શીખવી; અનુકંપા નિમિત્તે ૨૦ લાખ પૂર્વ સુધી કુંવરપણે રહ્યા ને ૬૩ લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું. ભરતને રાજ્ય આપીને ૪૦૦ સાધુ સાથે સંયમ લીધો તે એક લાખ પૂર્વ પાળ્યો કેવળ પામીને અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર પદ્માસને બેસીને ૧૦૦૦૦ સાધુ સાથે મોક્ષ પધાર્યા, ત્રીજા આરામાં ગતિ પ બાણવી.

(૪) ચોથો આરો બેસતાં અનતા પર્યાવ-વર્ણ વગેરેના હીણા થયા. એ આરો ૧ કો. સાં મા ૪૨૦૦૦ વર્ષ ઉણાં (ઓછા) નો બાણવો. હુસમ-સુસમ એટલે હુખ ઘણું ને સુખ થોડું, ૫૦૦ ધનુષનું દેહીમાન, કોડ પૂર્વનું આઉણું, છ સઘયણું ને છ સઠાણું, ૩૨ પાંસળી, દિન દિન પ્રત્યે (રાજને રાજ) આહારની ઇચ્છા ઉપજે ત્યારે પુરુષ ૩૨ કવળ, સ્ત્રી ૨૮ ને નપુસક ૨૪ કવળનો આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ સારેરી, ઉતરતે આરે થોડેરી, એ આરાનાં છેવટ ૭૫ વર્ષ ને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા, ત્યારે ૧૦ મા દેવલોકે ૨૦ સાગરોપમનુ આં લોગવીને માહણકુડ નગર (બ્રાહ્મણકુડ)માં ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણને ઘેર દેવાનદાની કુખે શ્રી મહાવીર સ્વામી ઊપજ્યા, ત્યાં ૮૨૧ રાત્રી રહ્યા, ૮૩ મી રાત્રે શકેન્દ્રનુ આસન ગળ્યું એટલે હુરણગમેષી દેવને ગર્ભ સાહરણની આજ્ઞા આપી તેણે ગર્ભસાહારીને કુડીઆમના સિદ્ધાર્થ રાજાની ત્રિશલાદેવી રાણીના ગર્ભસ્થાનમાં મૂક્યા, ત્યાં ગર્ભકાળ પૂર્ણ કરી જન્મ પામ્યા અને ૩૦ વર્ષ કુંવરપણે રહી દીક્ષા લીધી પછી સાડાબાર વર્ષને એક પખવાડીએ કેવળ પામ્યા કુલ ૪૨ વર્ષ દીક્ષા પાળી ચોથા આરાના ૩ વર્ષ અને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા ત્યારે મોક્ષ પધાર્યા

(૫) પાંચમો આરો બેસતા વર્ણ ૫૦ ના અકંતા પર્યાવ હીણા થયા, આ આરો હુસમ એટલે એકલું હુખ, ૨૧૦૦૦ વર્ષનો, ૭ હાથનું દેવ, ૧૨૫ વર્ષનું આં ૬ સઘયણું ને ૬ સઠાણું, ઉતરતે આરે ૧ છેવટું સઘયણું ૧ હુંડ અઠાણું, ૧૬ પાંસળી દિનદિન પ્રત્યે આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની

અથ શ્રી છ આરાના બોલ

(૧) પહેલા આરા, ૪ કોઠાકોટી સાગરોપમનો, સુસમ સુસમ કોટલે એકલુ સુખમાં સુખ; ૩ ગાઉનું દેહીમાન, ૩ પથ્થોપમનું આઉણ; ૨૫૬ પાંસળી; ધરતીની સરસાઈ સાકર સરખી; (કરેક આરા ઉતરતાનું દેહમાન, આઉણ, પાંસળી તથા ધરતીની સરસાઈ તે પછીના આરા બેસતાં જે હોય તે બાબતી), વજ્રવપ્ત નારાયણ સહાયણ. સમચ્ચેત્સ સઠાણ, ત્રણ દિવસને આંતરે આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, અને તેમાં ૧૦ પ્રકારનાં કલ્પવૃક્ષ મનવાચિત સુખ પહોંચાડે, ત્રણ આરા સુધી જુગલિયા (એક પ્રકારનાં નનુખ મુગલ) હોય છે, તેના આઉણા આઠા છ માસ રહે ત્યારે પરણવનું આઉણ બાધે, ત્યારે જુગલણી એક એકલુ પ્રસવે, તે ઊંડું પ્રતિપાલન ૪૬ દિવસ કરે સ્ત્રીપુરુષને સ્વભાવનો વિયોગ ન પડે, એકને છોક્ર ને એકને બગાસુ આવે એટલે મરીને દેવતાની ગતિમાં જાય તેમનાં શરીરનું નિહરણુ દેવતા કરે. તેમને ગૈર વિરોધ, ઇર્ષ્યા, ઝેર હોવા નથી.

(૨) બીજા આરા બેસતાં વણું, ગંધ, રસ, સ્પર્શનાં પર્મવ જનતા હીણા થયા; ૩ કોઠા સાં નો, સુસમ કોટલે એકલુ સુખ; બે ગાઉનું દેહીમાન, બે પથ્થોપમનું આં; ૧૨૮ પાંસળી, બે દિવસને આંતરે આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ ખાંઠ સરખી, ૧૦ પ્રકારનાં કલ્પવૃક્ષ મનવાચિત સુખ પહોંચાડે; સહાયણ, સઠાણ અને બાહીના બોલ પહેલા પ્રમાણે; ૫૨૬ ઊંડની પ્રતિપાલણા ૬૪ દિવસ કરે.

(૩) ત્રીજા આરા બેસતાં વણું ના પર્મવ જનતા હીણા થયા આરા ૨ કોઠા સાં નો, સુસમ કુસમ કોટલે સુખ થણુ ને કુખ થાડું; ૧ ગાઉનું દેં ને ૧ પથ્થોપમનું આં; ૬૪ પાંસળી, એકાંતર આહારની ઇચ્છા ઉપજે ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ ગોળ સરખી; બાહીના બોલ બીજા આરા પ્રમાણે, ૫૨૬ ઊંડનું પ્રતિપાલન ૭૬ દિવસ કરે.

એ ત્રણ આરામાં જરા, રોગ, ક્રૂરપ હોય નહીં સ પૂર્ણ જ બોધાન, વિવચ સુખ પામે તે જ્ઞાનપુરુષનાં રૂળ બાણવા ત્રીજા આરામાં ૮૪ લાખ પૂર્વ ૩ વર્ષને ૮૫ માસ બાહી રહ્યા ત્યારે સર્વાય સિદ્ધ વિમાન થકી ૩૩ સાગરનું

આં ભોગવીને વનિતા નગરી, નાભીકુલકર રાજા પિતા, મરદેવી માતાની કુખે શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી ઊપજ્યા, હા માસે જન્મ્યા. પ્રથમ ઋષભનું સ્વપ્ન દેખીને ઋષભદેવ નામ દીધું. તેમણે જુગલિયા-ધર્મ નિવારીને અસિ, મસિ, કૃષિ આદિ ૭૨ કળા શીખવી; અનુકંપા નિમિત્તે ૨૦ લાખ પૂર્વ સુધી કુંવરપણે રહ્યા ને ૬૩ લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું. ભરતને રાજ્ય આપીને ૪૦૦ સાધુ સાથે સંયમ લીધો તે એક લાખ પૂર્વ પાળ્યો કેવળ પામીને અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર પક્ષાસને ખેસીને ૧૦૦૦૦ સાધુ સાથે મોક્ષ પધાર્યા, ત્રીજા આરામાં ગતિ પ જાણવી.

(૪) ચોથો આરો ખેસતા અનંતા પર્યવ-વર્ણુ વગેરેના હીણા થયા. એ આરો ૧ કો સાં માં ૪૨૦૦૦ વર્ષ ઉણાં (ઓછા) નો જાણવો. હુસમ-સુસમ એટલે દુઃખ ઘણું ને સુખ થોડું, ૫૦૦ ધનુષનું દેહીમાન, કોડ પૂર્વનું આઉખુ, છ સઘયણુ ને છ સંઠાણુ, ૩૨ પાંસળી, દિન દિન પ્રત્યે (રોજને રોજ) આહારની ઇચ્છા ઉપજે ત્યારે પુરુષ ૩૨ કવળ, સ્ત્રી ૨૮ ને નપુસક ૨૪ કવળનો આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ સારેરી, ઉતરતે આરે થોડેરી, એ આરાના છેવટ ૭૫ વર્ષ ને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા, ત્યારે ૧૦ મા દેવલોકે ૨૦ સાગરોપમનુ આં ભોગવીને માહણકુંડ નગર (બ્રાહ્મણકુંડ)માં ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણને ઘેર દેવાનદાની કુખે શ્રી મહાવીર સ્વામી ઊપજ્યા, ત્યાં ૮૨૧ રાત્રી રહ્યા, ૮૩ મી રાત્રે શકેન્દ્રનું આસન ચળ્યું એટલે હરણુગમેષી દેવને ગર્ભ સાહરણુની આજ્ઞા આપી તેણે ગર્ભસાહારીને કુડીઆમના સિદ્ધાર્થ રાજાની ત્રિશલાદેવી રાણીના ગર્ભસ્થાનમાં મૂક્યા, ત્યાં ગર્ભકાળ પૂર્ણ કરી જન્મ પામ્યા અને ૩૦ વર્ષ કુંવરપણે રહી દીક્ષા લીધી પછી સાડાબાર વર્ષને એક પખવાડીએ કેવળ પામ્યા કુલ ૪૨ વર્ષ દીક્ષા પાળી ચોથા આરાના ૩ વર્ષ અને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા ત્યારે મોક્ષ પધાર્યા.

(૫) પાંચમો આરો ખેસતા વર્ણુ ૫૦ ના અંકેતા પર્યવ હીણા થયા, આ આરો હુસમ એટલે એકલું દુઃખ, ૨૧૦૦૦ વર્ષનો, ૭ હાથનું દેહ, ૧૨૫ વર્ષનું આં ૬ સઘયણુ ને ૬ સંઠાણુ, ઉતરતે આરે ૧ છેવટુ સઘયણુ ૧ હુંડ અઠાણુ, ૧૬ પાંસળી દિનદિન પ્રત્યે આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની

સરસાઈ કાઠકિ સારેરી ઉતરતે આરે કુભારના નીલાકાની ક્ષાર સરખી,
એ આરે ગતિ ૪, મોક્ષ અટકી.

પાથમા આશના લક્ષણ, ૧ મોટા નગર તે ગામડા સરખા થયે, ૨
ગામ તે મસાણુ સરીખા, ૩ બહા કુળના છેદ તે દાસ-દાસીપણુ કર્યે
૪ પ્રધાન તે લાલચુ ધાર્યે, ૫ રાજ્ય તે જમકક સરખા ૬ બહાકુળની
શ્રી તે લક્ષ્મીરહિત થયે, ૭ રૂઠા કુળની શ્રી વેશ્યા સરખી થયે, ૮
પુત્રે સ્વમ્મદી થયે, ૯ શિષ્ય ગુરુના અપવાદ બોલયે, ૧૦ દુર્લભ
સુખી થયે, ૧૧ સંજ્ઞન કુખી થયે, ૧૨ દુર્લભ ને દુકાળ ઘણુ પડ્યે,
૧૩ ઉદર, સર્પાદિકની દાઢ ધણી થયે, ૧૪ બ્રાહ્મણુ અર્થના લોભી થયે, ૧૫
હિંસાધર્મના પ્રરૂપક ધણુ થયે, ૧૬ એક ધર્મના ઘણુ લોક થયે, ૧૭
મિશ્ન્યાત્વી દેવતા ઘણુ પૂજયે, ૧૮ મિશ્ન્યાત્વી લોક ઘણુ થયે. ૧૯
માણુસને દેવકથન દુર્લભ થયે, ૨૦ વિદ્યાધરના વિદ્યાના પ્રભાવ થોડા
હયે, ૨૧ ગોરસ, દ્રુષ, દહી ના સરસાઈ થોડી હયે, ૨૨ બળદ પ્રમુખના
બળ, આઉખા થોડા હયે, ૨૩ સાધુ સાધ્વીને માસકલ્પ તથા ચાતુર્માસ
કર્મા જેવા ક્ષેત્ર થોડા હયે, ૨૪ આવકની ૧૧ પડિમા ને સાધુની ૧૨
પડિમા વિષ્ણેદ બયે, ૨૫ ગુરુ શિષ્યને લણાવયે નહી, ૨૬ શિષ્ય
અવિનીત, કલેશકારી હયે, ૨૭ નધર્મી સમઝા કરનારાં કુમાણુસ ઘણાં
હયે, ૨૮ સુમાણુસ થોડા, ૨૯ આચાર્ય પોતપોતાના ગમ્મદની પરપર,
સમાચારી જુદી જુદી પ્રવર્તાવયે તથા મૂઠ મૂખ જનને મોઢ પમડીને
મિશ્ન્યાત્વ પાસમા પાડયે, ઉત્સૂત્ર ભાખયે, પોતપોતાની પ્રશસામા
રાચયે, નિંદક કુણુદિ હયે, ૩૦ સરલ, ભદ્રિક, ન્યામી, પ્રામાણિક
માણુસ થોડા; ૩૧ મ્હેમ્મજા રાજ્ય ઘણુ, હિંદુ રાજ્ય અલ્પ ત્રિવિધા
ને થોડા; ૩૨ મોટા કુળના રાજ્ય નીચ કામ કરયે, અન્યાયઅધર્મ,
કુલ્યસનમા ઘણુ રાચયે

આ આશમા ધાતુ સર્વ વિષ્ણેદ બયે, લોહાની ધાતુ રહેયે;
લામકાની મહોશ નાલયે; એવી મહોશ જેની પાસે હયે તે ખનવત
કહેવાયે; ૧ ઉપ ૧૮ કરયે તે નાસખમણુ સરખો થયે, જ્ઞાન તથા સૂત્ર
સર્વ વિષ્ણેદ બયે; તેમા દશવૈકલિકના પહેલા ૪ અધ્યયન રહેયે, તે
ઉપર ૪ છવ એકાવતારી થયે. તેના નામ, ૧ 'દુપસક' નામે સાધુ,

૨; 'ક્રાલ્કુણી' નામનાં સાધ્વી, ૩ નાગિલ શ્રાવક, ૪. નાગશ્રી શ્રાવિકા; અષાઠ શુદ્ધ ૧૫ ને દિને શકેદ્રનું આસન ચળશે, ત્યારે શકેદ્ર ઉપયોગ મૂકી જશે કે આજ પાંચમો આરો ઉતરી કાલે છઠ્ઠો આરો ખેસશે, ત્યારે શકેદ્ર આવી ઉપર કહ્યા ૪ જીવને કહેશે કે કાલે છઠ્ઠો આરો ખેસશે, માટે આળોવો, પડિષ્કમો ને નિ સદ્ય થાઓ; એટલે તે જીવ સર્વ જીવને ખમાવીને સથારો કરશે, ત્યારે મહા સ વર્ત્તક વાયરો થશે તેણે કરીને પહાડ, પર્વત, ગઢ, બેટ, કેઠા, વાવ, ફૂવા, સરોવર, સર્વે વિસરાલ થશે, વૈતાલ્ય પર્વત, ગગા, સિંધુ; ઋષભકુટ ને લવણની ખાડી એ પ વર્ણને સર્વ સ્થાનક તૂટી પડશે, તે ૪ જીવ સમાધિ પ્રમાણે કાળ કરીને દેવલોકમાં જશે ત્યારે ૪ બોલ વિચ્છેદ જશે, ૧ પહેલે પહોરે જૈન ધર્મ, ૨ બીજે પહોરે ૩૬૩ પાખડીના મિથ્યાત્વી ધર્મ, ૩ ત્રીજે પહોરે રાજનીતિ, ૪ ચોથે પહોરે બાહર અગ્નિ વિચ્છેદ જશે.

(૬) છઠ્ઠો આરો ખેસતાં વર્ણુ વગેરેના અનતા પર્યાવ હીણા થયા, ૨૧૦૦૦ વર્ષનો, 'દુસમ દુસમ' એટલે એકલુ દુ ખમાં દુખ, ૧ હાથનુ દે ૨૦ વર્ષનુ આ ૦ ઉતરતે આરે મૂઢાહાથની કાયા, ૧૬ વર્ષનુ આ ૦, ૧ છેવટુ સઘયણ ને હુંડ સઠાણ, ૮ પાસળી, ઉતરતે આરે ૪ પાસળી, છ વર્ષની સ્ત્રી ગર્ભ ધરશે, તે કાળાં, કુદર્શની, રોગી ને રીસાળ, નખ ને મોંવાળા ઘણાં એવા છોકરાં પ્રસવશે, તે કૂતરીની પેઠે પરિવાળ ભેળો, ફેરવશે, ગગા સિંધુ નદીઓ રહેશે, તેમાં ૭૨ બીલ છે, ૩-૩ માળ છે, તેમાં મનુષ્ય, તિર્યચ, પખી બીજ માત્ર રહેશે, ગગાસિંધુ નદીનો દર ૧૧ જોજનનો મહોટો પટ છે તેમાં રથના ચીલા પ્રમાણે પહોળુ અને ગાડાની ધરી ખૂટે એટલુ ભડુ પાણી રહેશે. તેમાં મચ્છ, કચ્છ ઘણા થશે તે ૭૨ બીલના મનુષ્યો સાજ ને સવાર મચ્છ, કચ્છ કાઢીને વેળુમા ભારશે, તે સૂર્ય ઘણો તપશે, ટાઢ ઘણી પડશે તેણે કરી સીઝવાઈ રહેશે. તેનો આહાર કરશે, તેના હાડકા, ચામડા, તિર્યચ, ચાટીને રહેશે માનવીના માથાની તુંબડીમા પાણી લાવીને પીશે, એ આરામા નવકાર, સમકિત, વ્રત, પચ્ચક્ષ્માણુ રહિત હશે તે જીવો અવતરશે એવુ જ્ઞાણી જે જીવ જૈન ધર્મ પાળશે તે સુખી થશે.

અથ શ્રી ત્રેવીસ પદવીના બોલ

તેનાં નામ કહે છે પ્રથમ ૭ એકેન્દ્રિય રત્ન, ૭ પચ્ચેન્દ્રિય રત્ન
 ૬ મહોટી પદવી. તેમાં ૭ એકેન્દ્રિય રત્નનાં નામ કહે છે ચક્ર રત્ન
 ૧, છત્ર રત્ન ૨, ચમર રત્ન ૩, દડ રત્ન ૪, અસિ રત્ન ૫, મણિ
 રત્ન ૬, કાંગણિ રત્ન ૭, એ ૭ એકેન્દ્રિય રત્નના નામ કહ્યાં. હવે
 પચ્ચેન્દ્રિય રત્નના નામ કહે છે સેનાપતિ ૧, આધાપતિ ૨, વાદિક ૩,
 પુરોહિત ૪, સ્ત્રી ૫, અન્ધ ૬, ગજ ૭, એ ૭ પચ્ચેન્દ્રિય રત્નનાં નામ
 કહ્યાં. હવે ૬ મહોટી પદવીના નામ કહે છે અરિહંતાની ૧, ચક્રવર્તીની
 ૨, બલદેવની ૩, વાસુદેવની ૪, દેવલીની ૫, સાધુની ૬, શ્રાવકની
 ૭, સમ્યગદષ્ટિની ૮, મહાસિક રાજની ૯, એ ૬ મહોટી પદવી કહી.
 એવ સુવ મળી ૨૩ પદવી હવે ૧૪ રત્ન શુ શુ કામ કરે તે,
 ચક્ર રત્ન, ૫૬ ખંડ સાધતા માર્ગ બતાવે ૧, છત્ર રત્ન તે ૪૮ કોશ
 પ્રમાણે છાયા કરે ૨, ચમર રત્ન તે નકિ આદિ પાર ઉતારે ૩, દડ
 રત્ન તે વમસુ ગુહાના ખાર ઉઘાટે ૪ અસિરત્ન તે યત્રુને હથે ૫
 મણિરત્ન તે ઉચોત કરે ૬ કાંગણિ રત્ન તે ૪૬ માઠલા આલેખે તથા
 તોલા માપ વધારે ૭, સેનાપતિ તે દેશ સામે ૮, આધાપતિ તે ખાન,
 રસવતી નિપજાવે ૯, વાદિક તે આવાસ, ઘર નિપજાવે ૧૦, પુરોહિત
 તે ઘાવ સાજા કરે તથા શાન્તિકર્મ કરે, વિધા દાખે ૧૧ સ્ત્રીરત્ન તે
 લોગ સાધનને કામ આવે ૧૨, અન્ધ ને ગજ ભેટ ચડવાને કામ
 આવે ૧૪ હવે ૧૪ રત્ન કયાં કયા જીપજે તે કહે છે ચક્ર ૧, છત્ર ૨,
 અસિ ૩, દડ ૪, એ આશુધશાળામાં જીપજે ચમર, મણિ ને
 કાંગણિ એ ૩ લક્ષ્મીના લગ્નમાં જીપજે સેનાપતિ ૧, આધાપતિ ૨,
 વાદિક ૩, પુરોહિત ૪ એ ૪ પોતાના નગરમાં જીપજે સ્ત્રી વિદ્યા
 ધરની ધેલીમાં જીપજે અન્ધ ને ગજ એ ૨ ગૌતાલ્યને મૂલે જીપજે,
 હવે ૧૪ રત્નની કાયાનું પરિમાણ કહે છે, ચક્ર, છત્ર ને ૬૦ એ ૩
 વાન પ્રમાણે, વાન તે ૪ હાથ પ્રમાણે, ચમર રત્ન તે ૨ હાથ પ્રમાણે
 અસિ રત્ન તે ૫૦ અંગુલનું લાંબુ ૧૬ અંગુલનું પહોળું, ને અર્ધ
 અંગુલનું જડ, મણિરત્ન ૪ અંગુલનું લાંબુ ને ૨ અંગુલનું પહોળું,

કાંગણિરત્નને છ તળાં, આઠ ખુણાં, બાર હાંસો, સોનીની એરણને સંઠાણે, ૧ અંગુલનુ લાંબુ, પહોળું ને ઊંચું. સેનાપતિ ૧ ગાથાપતિ ૨, વાદ્ધિક ૩, પુરોહિત ૪, એ ૪ની અવગાહના ચક્રવર્તી પ્રમાણે ૭ ચી જાણવી. સ્ત્રીરત્ન ચક્રવર્તીથી ૪ અંગુલ નીચી હોય. અશ્વરત્ન ૧૦૮ અંગુલનો લાંબો-કાનના મૂળથી તે પૂછના મૂળ લગે અને ૮૦ અંગુલનો ઊંચો ગજરત્ન ચક્રવર્તીથી બમણો ઊંચો હોય એ ૨૩ પદવી. હવે જે ગતિમાથી નીકળ્યો તે કેટલી પદવી પામે તે કહે છે પહેલી નરકના નીકળ્યા ૧૬ પદવી પામે. તે ૨૩ માહેથી ૭ એકેદ્રિય રત્ન વળ્યા ૧, બીજી નરકના નીકળ્યા ૧૫ પદવી પામે પૂર્વે ૧૬ કહી તેહમાંથી ૧ ચક્રવર્તીની વર્ણ ૨, ત્રીજી નરકના નીકળ્યા તેર પદવી પામે તે ૧૫ માંથી બલદેવ ને વાસુદેવ એ બે વળ્યા ૩, ચોથી નરકના નીકળ્યા ૧૨ પદવી પામે. તે તેરમાંથી ૧ તીર્થંકર વળ્યા ૪, પાંચમી નરકના નીકળ્યા અગિયાર પદવી પામે તે ૧૨ માહેથી ૧ કેવલી વળ્યા ૫, છઠ્ઠી નરકના નીકળ્યા દશ પદવી પામે તે સાધુજી વળ્યા ૬ સાતમી નરકના નીકળ્યા ૩ પદવી પામે અશ્વ ૧, ગજ ૨, સમ્યક્ત્વ દષ્ટિ ૩, એ ૩ પદવી પામે. ૭ ભવનપતિ, વાણુવ્યતર, જ્યોતિષી એ ૩ ના નીકળ્યા એકવીશ પદવી પામે તે વાસુદેવ ૧, ને તીર્થંકર એ ૨, વળ્યા. પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, ગર્ભજ મનુષ્ય ને ગર્ભજ તિર્યંચ એટલાના નીકળ્યા ૧૯ પદવી પામે ૨૩માંથી તીર્થંકર ૧, ચક્રવર્તી ૨, બલદેવ ૩, વાસુદેવ ૪, એ ૪ વળ્યા બેઘદ્રિય તેઘદ્રિય, ચૌરેદ્રિય, સમૂર્જિમ તિર્યંચ ને સમૂર્જિમ મનુષ્ય એ પાંચના નીકળ્યા ૧૮ પદવી પામે ૧૯ માંથી ૧ કેવલી વળ્યા, તેઉવાઉના નીકળ્યા ૯ પદવી પામે તે એકેદ્રિયરત્ન ને હાથી ૧, ઘોડા ૨, એ ૯ પદવી પામે પદર પરમાધામી ને પહેલા કિલ્લિષીના નીકળ્યા ૧૮ પદવી પામે તે ૨૩ માંથી ૪ ઉત્તમ પુરુષ ને કેવલી વળ્યા, ઉપલા ૨ કિલ્લિષીના નીકળ્યા ૧૧ પદવી પામે તે ૧૮ માંથી ૭ એકેદ્રિય વળ્યા, શેષ ૧૧ પામે સુધર્મ ૧, ઇશાન ૨, એ બે દેવલોકના નીકળ્યા ૨૨ પદવી પામે. ત્રીજીથી તે આઠમા દેવલોક સુધીના તથા નવ લોકાતિકના નીકળ્યા ૧૬ પદવી પામે તે ૨૩ માંથી ૭ એકેદ્રિય રત્ન વળ્યા શેષ ૧૬ પામે નવમા દેવલોકથી નવ ઐવેચક સુધીના નીકળ્યા

ચૌદ પદવી પામે તે ૧૬ માથી અન્ધ ૧ ને ગજ ૨ જો ૨ વળ્યાં શેષ
 ૧૪ પામે પાત્ર અનુત્તર વિમાનના નીકળ્યા ૮ પદવી પામે તે ૨૪ માથી
 ૧૪ રત્ન, ૧ બહદેવ ને ૧ વાસુદેવ વળ્યાં શેષ ૮ પામે. સહીમાંહી ૧૫
 પદવી લાભે તે ૨૩ માથી ૭ જોડે દ્રિષ ને ૧ કેવલીની જો ૮ વળે, શેષ
 ૧૫ લાભે અસત્રીમાંહી ૮ પદવી લાભે ૭ જોડે દ્રિષ ને ૧ સમકિતની
 જો લાભે તીર્થંકર તથા ચક્રવર્તીમા ૬ પદવી લાભે તે
 તીર્થંકરની ૧, ચક્રવર્તીની ૨, મહાલિકની ૩ સમકિતની ૪, સાધુની
 ૫ કેવલીની જો ૬ લાભે વાસુદેવમા ૩ પદવી લાભે, વાસુદેવની ૧ સમકિતની
 ૨, મહાલિકની ૩, જો ૩ લાભે. બહદેવમા પાત્ર પદવી લાભે, બહદેવની ૧
 મહાલિકની ૨, સાધુની ૩, કેવલીની ૪, સમકિત ઇષ્ટની ૫, જો પાત્ર
 લાભે. મનુષ્યમાંહી પદવી ૧૩ લાભે, નવ મહોની પદવી ને સેનાપતિ
 ૧, ગાથાપતિ ૨, વાર્ધિક ૩, પુરોહિત ૪, જો ૫ સર્વ મળી ૧૩
 પદવી લાભે. મનુષ્યજીમાંહી પદવી ૫ લાભે સમકિતની ૧, આવિઝાની
 ૨, સાધ્વીની ૩, કેવલીની ૪, શ્રી રત્નની ૫, જો ૫.

ઇતિ ૨૩ પદવીના બોલ સમાપ્ત.

—

અથ શ્રી વિરહ દ્વાર

ક

સમુચ્ચય ચાર પ્રતિનો વિરહકાલ જમન્ય ૧ સમયનો ઉત્કૃષ્ટો
 ૧૨ મુદૂર્તનો. હવે પહેલી નરકે જન્મ ૧ સમયનો ઉં ૨૪ મુદૂર્તનો
 ૧ બીજી નરકે જન્મ ૧ સમયનો ઉં ૭ દિનનો ૨, ત્રીજી નરકે જન્મ
 ૧ સમયનો ઉં ૧૫ દિનનો ૩ ચોથી નરકે જન્મ ૧ સમયનો, ઉં
 ૧ માસનો ૪ પાંચમી નરકે જન્મ ૧ સમયનો ઉં ૨ માસનો ૫,
 છઠ્ઠી નરકે જન્મ ૧ સમયનો ઉં ૪ માસનો ૬, સાતમી નરકે જન્મ
 ૧ સમયનો ઉં ૬ માસનો ૭ ઉપજવાનો તથા ધવવાનો વિરહ પડે.
 હવે દશ ભવનપતિનો જન્મ ૧ સમયનો, ઉં ૨૪ મુદૂર્તનો. પાંચ

એકેન્દ્રિય અવિરહિયા, સંજ્યાતાને ઠામે સંજ્યાતા ઊપજે, અસંજ્યાતાને ઠામે અસંજ્યાતા ઊપજે; અનંતા ને ઠામે અનંતા ઊપજે સમય સમય ઊપજે. સમય સમય ચલે. ત્રણ વિગલે દ્રિયનો ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં અ ત. મુહૂર્તનો સંમૂર્ચિમ તિર્યચ પંચે દ્રિયનો ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં અ ત. મુહૂર્તનો ગુર્ભજ તિર્યચ મચ્ચે દ્રિયનો ૪૦ ૧ સમયનો ઉં ૧૨ મુહૂર્તનો. સંમૂર્ચિમ મનુષ્યનો ૪૦ ૧ સમયનો ઉં ૨૪ મુહૂર્તનો. ગુર્ભજ મનુષ્યનો ૪૦ ૧ સમયનો ઉં ૧૨ મુહૂર્તનો વાણુચ તર, જ્યોતિષી અને ગૈમાનિકમાં પહેલા, બીજા દેવલોક સુધીનો ૪૦ ૧ સમયનો ઉં ૨૪ મુહૂર્તનો વિરહ કાલ ત્રીજે દેવલોકે ૪૦ ૧ સમયનો ઉં ૬ દિન ને ધીશ મુહૂર્તનો. ચોથે દેવલોકે ૪૦ ૧ સમય ઉં ૧૨ દિન ને ૧૦ મુહૂર્તનો, પાંચમે દેવલોકે ૪૦ ૧ સમય ઉં સાડા બાવીશ દિનનો છઠ્ઠે દેવલોકે ૪૦ ૧ સમયનો ઉં ૪૫ દિનનો. સાતમે દેવલોકે ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં ૮૦ દિનનો ત્રિરહકાલ. આઠમે દેવલોકે ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં ૧૦૦ દિનનો. નવમે, દશમે દેવલોકે ૪૦ ૧ સમયનો ઉં સંજ્યાતા માસનો, જ્યાં લગે ૧ વરસ ન હોય અગિયારમે, બારમે દેવલોકે ૪૦ ૧ સમયનો ઉં સંજ્યાતા વરસનો, જ્યાં લગે સો વરસ ન હોય પહેલી ત્રીકે ૪૦ ૧ સમયનો ઉં સંજ્યાતા વર્ષના સેકડા, જ્યાં લગે હજાર વરસ ન હોય બીજી ત્રીકે ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં સંજ્યાતા હજાર વરસ, જ્યાં લગે લાખ વરસ ન હોય. ત્રીજી ત્રીકે ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં સંજ્યાતા લાખ વરસનો, જ્યાં લગે કોડ વરસ ન હોય ચાર અનુત્તર વિમાનમાં ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં પદ્યના અસંજ્યાતમા ભાગનો વિરહકાલ, સર્વાર્થસિદ્ધમાં ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં પદ્યના સંજ્યાતમા ભાગનો ત્રિરહકાલ. સિદ્ધનો વિરહ ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં છ માસનો વિરહ કાલ ચાર ગતિમા પંચે દ્રિય આશ્રી વિરહ કાલ ૪૦ ૧ સમયનો ઉં ૧૨ મુહૂર્તનો સર્વાંધ્રિ સ્થાનકનો વિરહ ૪૦ ૧ સમયનો ઉં ૬ માસનો

ઇતિ શ્રી વિરહ દ્વાર સમાપ્ત

અથ શ્રી પ્રમાણુ ભાષના થોડો

ભવ્ય જીવના ભાષને અર્થે ત્રણ પ્રકારના અણુ તથા ત્રણ પ્રકારના પત્યોપમનું માન, સૂત્ર અનુયોગદ્વારથી કહે છે, તેમાં પ્રથમ ત્રણ પ્રકારના અણુલના નામ, આત્મ અણુ ૧, ઉત્સેષાણુ ૨, પ્રમાણુ ૩, આત્મ અણુનું માન કહે છે, ભરતાદિ ૧૫ શ્લોક છે, તિર્થ જે કાળે જે આર જે મનુષ્ય હોય તે મનુષ્ય પોતપોતાને ૧૨ અણુ ૧ મુખ ધાય, અને ૬ અણુએ એક પુરુષનું ઉચ્ચપણાનું માન ધાય, એટલે ૧૨ નવા ૧૦૮ આત્મ અણુલનો પુરુષ ઊભો હોય. તે પુરુષને પ્રમાણુ પેત કહીએ. ૧ માનયુક્ત પુરુષ કેને કહીએ ? પુરુષ પ્રમાણુ છે કુડી હોય તેને જળે કરી પરિપૂર્ણ કરીએ. તેમાં પુરુષ બેસે. તે વારે એક દ્રોણ પ્રમાણુ જળ કુડી માંડીથી બાર નીકળે તથા એક દ્રોણ પ્રમાણુ જળે કરી કુડી ઉભી હોય, તે કુડીમાં તે પુરુષ બેસે તો પરિપૂર્ણ જળે ભરાય તને માનોપેત પુરુષ કહીએ. દ્રોણ તે કેવડો હોય તે કહે છે. બે અસલીએ ૧ પસલી ધાય, બે પસલીએ ૧ સર્પ ધાય; ચાર સર્પો ૧ કુંડલ ધાય, ચાર કુંડલે ૧ ખામો ધાય, ચાર ખામે ૧ આદો ધાય, ચાર આદો ૧ દ્રોણ ધાય. એ દ્રોણનું માન કહ્યું બે રીતે માનોપેત પુરુષ કહીએ. ૨ ઉન્માનયુક્ત પુરુષ કેને કહીએ ? જે પુરુષ તોળેથી થકો અર્ધ ભાર ધાય તેને ઉન્માનયુક્ત પુરુષ કહીએ. અર્ધ ભારનું માન કહે છે એક હજાર ને પચાસ પહે અર્ધ ભાર ધાય એ અર્ધ ભારનું માન કહ્યું. ૩ પ્રમાણુ માન ઉન્માનયુક્ત લક્ષણ, સાધિયાદિ બ્યજન, મસ લીલાદિક ગુણ, ધમા, હાન્યાદિક સહિત જે પુરુષ હોય તે ઉત્તમ પુરુષ બલુવે. ઉત્તમ પુરુષ ૧૦૮ આત્મ અણુલનો બિચો હોય. ૧ મધ્યમ પુરુષ ૧૦૪ આત્મ અણુલનો બિચો હોય. ૨ જે પુરુષ ૧૦૮ આત્મ અણુલથી ન્યૂનાધિક હોય, સ્વર આદેય વચન ૧, સત્ત્વધીર્ ૨ સાર તે રૂપાદિ બે ૩ અણુ વર્ણિત હોય તે પરનો હાસ ક્રિકર ધાય એટલા ૬ આત્મ-અણુ ૧ પગના મધ્ય ભાગનું પડોળપણ ધાય. બે પગે ૧ વેત ધાય. બે વેતે ૧ હાથ, બે હાથે ૧ કુશિ ધાય, બે કુશિએ ૧ મનુષ ધાય. બે મનુષે ૧ ગાઉ ધાય. ચાર ગાઉએ ૧ ભોજન ધાય. જે કાળે મનુષ્યનું આત્મ અણુલ હોય તે આત્મ અણુલે તે

વખતના નગર, ગામ, વન, કૂવા, તળાવ, વાવ, ગઢ, પોળ, કોઠા, ચાન, રથ, ગાડાદિક ૭૩ બોલનાં નામ કહ્યા છે. ૧ ઉત્સેધાંશુલનુ માન કહે છે, અનંતા સૂક્ષ્મ પરમાણુ ભેળા કરીએ ત્યારે ૧ વ્યવહારી પરમાણુ થાય તથા જાળીને વિષે સૂર્યના કિરણ તેમાં રજ ઊડતી દેખાય, તે રજનો અનંતમો ભાગ તેને વ્યવહારી પરમાણુ કહીએ, અન્યમતિવાળા રજના તેત્રીસમા ભાગને પરમાણુ કહે છે તે વ્યવહારી પરમાણુ, શસ્ત્રાદિ કોઈ પ્રકારે છેદાય નહિ, અગ્નિમાં બળે નહિ, પાણીમાં ચાલ્યો જાય પણ લીજાય નહિ ગંગા મહાનદીનો પ્રવાહ ઊંચો ચુલ-હિમવંત પર્વતથી પડે છે તે પ્રવાહ સામે ચાલ્યો જાય પણ ખળાય નહિ, ઘાત પામે નહિ, પાણીના બિંદુમા રહે પણ પાણી ન થાય. તે અતિ તીક્ષ્ણ શસ્ત્ર કરી દેવતાની શક્તિએ છેદતા એક ખડનો બીજો ખડ ન થાય તેને તત્ત્વજ્ઞાતા પરમાણુ કહે છે. એવા અનંતા વ્યવહારી પરમાણુ એકઠા મળે તેવારે ૧ ઉષ્ણુસન્નિઓ થાય આઠ ઉષ્ણુસન્નિએ ૧ સણુસન્નિઓ થાય આઠ સણુસન્નિએ ૧ ઉર્ધ્વરેણુ થાય. આઠ ઉર્ધ્વરેણુએ ૧ ત્રસરેણુ, બેઠદ્રિયાદિક ત્રસ જીવને ચાલતા રજ ઉડે તે ત્રસરેણુ કહેવાય, આઠ ત્રસરેણુ એ ૧ રથરેણુ, રથાદિક હિંડતા રજ ઉડે તે રથરેણુ થાય આઠ રથરેણુ એ ૧ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના જુગલિયા મનુષ્યના વાળાગ્રનું જડપણુ થાય. આઠ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના વાળાગ્રે ૧ હરિવાસ, રમ્યક્રવાસ ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાળાગ્રનું જડપણુ થાય આઠ હરિવાસ, રમ્યક્રવાસના વાળાગ્રે ૧ હેમવય, હિરણ્યવય ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાળાગ્રનું જડપણુ થાય, આઠ હેમવય, હિરણ્યવયના વાળાગ્રે ૧ પૂર્વ પશ્ચિમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રના મનુષ્યના વાળાગ્રનું જડપણુ થાય. આઠ પૂર્વ પશ્ચિમ મહાવિદેહના વાળાગ્રે ૧ ભરત, ઐરવતના મનુષ્યના વાળાગ્રનું જડપણુ થાય એવા ૮ વાળાગ્રે ૧ લિખ થાય આઠ લિખે ૧ જૂ થાય, આઠ જૂએ ૧ જવમધ્ય થાય, આઠ જવ મધ્યે ૧ અગુલ થાય, છ અગુલે ૧ પગ થાય, ૧૨ અગુલે ૧ વેત થાય. ૨૪ અગુલે ૧ હાથ થાય, ૪૮ અગુલે ૧ કુક્ષિ થાય, ૯૬ અગુલે ૧ ધનુષ થાય, ૨ હજાર ધનુષે ૧ ગાઉ થાય, ૪ ગાઉએ ૧ જોજન થાય, એ ઉત્સેધાંશુલે ૨૪ દડકની અવધેણા વર્ણવી છે પ્રમાણુગુલનું માન કહે છે. ભરતાદિક ચક્રવર્તીનું કાગણિ રત્ન હોય તે ૮ સોનૈયા ભાર છે. સોનૈયાનો

તોલ કહે છે ૪ મધુર ત્રિફલે ૧ ચેત સરસવ ધાય, ૧૬ સરસવે ૧
 અઠઠ ધાય, ૨ અઠઠે ૧ શુભ ધાય, ૫ શુભાન્ને ૧ માસે ધાય, ૧૬
 માસે ૧ સોનેરો ધાય, એવા ૮ સોનેરા બારનું કાગલિ રત્ન હોય, તેને
 ૭ તળા, ૮ ખુણા, ૧૨ હાંસ છે સોનીની બહિરજીને સઠાણે છે
 તે કાગલિ રત્નની એકેછી હાંસ ઉત્સેધાંશુલની પહોળી છે અને જે
 ઉત્સેધાંશુલ તે અમણ બગવત મહાવીરનું અર્ધઅશુલ ધાય,
 તેને હબરઅણુ કરીએ ત્યારે ૧ પ્રમાણાશુલ ધાય એટલે
 મહાવીર સ્વામીનો પાચસે આત્મઅશુલે ૧ પ્રમાણાશુલ ધાય
 એવા ૬ પ્રમાણાશુલે ૧ પર્વ ધાય, ૧૨ અશુલે ૧ વેત ધાય, ૨૪
 અશુલે ૧ હાથ ધાય. ૪૮ અશુલે ૧ કુણિ ધાય. ૯૬ અશુલે ૧ મધુર
 ધાય, ૨ હબર મધુરે ૧ ગાઉ ધાય. ૪ ગાઉએ ૧ બેજન ધાય. જે
 પ્રમાણાશુલે પૃથ્વી, પર્વત, વિમાન, નરકાવાસા, દ્વીપ, સમુદ્ર, નરક,
 દેવલોક, લોક, અલોક, શાશ્વતી જમીન, રત્નપ્રભાદિક ૨૮ બોલનું તથા
 દ્વીપસમુદ્રાદિ ૨૮ બોલનું લાંબાપણું, પહોળાપણું, જિયાપણું, જિહ્વાપણું,
 પરિધિ પ્રમુખના માન વણુબ્યા છે ૩ એ ૩ પ્રકારના અશુલ કહ્યા,
 તે પ્રત્યેક પ્રત્યેકના ત્રણ ત્રણ લોક, મેલિઅશુલ ૧, પ્રતરણુલ ૨, બર્ના-
 ણુલ ૩ તિહાં અસતકરપનાએ મેળી તે અસખ્યાતા બેજન ક્રોધક્રોધી
 પ્રમાણે લાંબી, અને એક આકાશ-પ્રદેશની પહોળી, બહપણે લોભવ
 સુધી હોય તે મેળીને મેળી ગુણે કરીએ તેને પ્રતર કહીએ ૨. તે
 પ્રતરને મેળી ગુણે કરીએ તેને બર્ના કહીએ. ૩ તે બર્નાકૃત લોકને
 અખ્યાતગુણે કરીએ ત્યારે અખ્યાતા લોક અલોકમા ધાય, તે અખ્યાતા
 લોકને અસખ્યાતા ગુણે કરીએ ત્યારે અસખ્યાતા લોક અલોકમાં ધાય
 ન ૧ ખ્યાતા લોકને અનતગુણે કરીએ ત્યારે અનતા લોક અલોકમાં
 ધાય અને તે અનતા લોકના જેટલા આકાશ પ્રદેશ છે તેટલા નિગ્રો-
 હના એક શરીરમાંથી નિગ્રોહીઆ છુવ છે અસખ્યાતા સૂક્ષ્મ નિગ્રોહ ૧
 બાહર નિગ્રોહ ધાય, એક નિગ્રોહમાં અનતા છુવ બાણવા એ ૩ પ્રકારના
 અશુલ કહ્યા ૩ પ્રકારના પચ્ચોપમનું માન કહે છે તેમાં પચ્ચોપમના
 ૩ લોક ઉદાર પચ્ચોપમનું ૧ અદ્વાપચ્ચોપમનું ૨, ક્ષેત્રપચ્ચોપમ ૩,
 એક એકના બળે લોક, સૂક્ષ્મ ને બાહર, પ્રથમ બાહર ઉદાર પચ્ચો-
 પમનું સ્વરૂપ કહે છે એક બેજનનો ઉત્સેધાંશુલે લગિા, પહોળા ને

ભિડા એવો ૧ પાલો (કૂવો) કલ્પીએ તેની ત્રિગુણી ઝાઝેરી પરિધિ
 હોય, તે પાલો દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના જુગલિયાના મસ્તકના કેશ તે એક
 દિનથી માઢીને ૭ દિનનાં ઉગ્યા વાલાએ કરી ભરીએ, એવો તો ઠાંસી-
 ઠાંસીને ભરીએ કે અગ્નિમાંહી બળે નહિ. વાયરે કરી ભડે નહિ, પાણીએ
 કરી સડે નહિ, પોલારનાં અભાવથી વિધ્વસે નહિ, દુર્ગંધ થાય નહીં,
 ચંકવતીનું સૈન્ય ઉપર ચાલે તો પણ નમે કે ડાલે નહિ, ગગાનદીનો
 પ્રવાહ ઉપર ચાલે તો પણ પાણીમાંહી લેદાય નહિ પાલામાંથી સો સો
 વર્ષે એક એક વાળાગ્ર કાઢીએ; એમ કાઢતા જેટલે કાળે પાલો ખાલી
 થાય; બાકી એકે રજ રહે તેટલા કાળેને બાદર ઉદ્ધાર-પલ્લોપમ
 કહીએ તે પલ્લોપમ સખ્યાત વર્ષનો જાણવો એવા દશ કોડાકોડી
 પલ્લોપમે બાદર ઉદ્ધાર સાગરોપમ થાય કેવળ પરપણા માત્ર છે,
 એ બાદર ઉદ્ધાર પલ્લોપમ ૧, સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર પલ્લોપમનું માન
 કહે છે. જેમ એક જોજનનો પાલો કલ્પીએ તે પૂર્વવત તે પાલામાંહી
 દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના જુગલિયાના માથાના કેશ એક દિનથી સાત દિનના
 ઉગ્યા વાલાગ્ર લંછએ એકેકા વાલાગ્રના અસખ્યાતા ખંડ કરીએ, તે
 ખંડ કેવડા નાના થાય? ચક્ષુ ઇન્દ્રિયની અવધેણાથી અસખ્યાતમે લાગે
 અને નાના સૂક્ષ્મ વનસ્પતિ જીવના શરીરની અવધેણાથી અસખ્યાતગુણ
 મહોટો અને જેવડું એક બાદર પૃથ્વીકાયના જીવનું શરીર તેવડા
 વાલાગ્રના ખંડ નાના થાય. તે વાલાગ્રના ખંડ, અગ્નિએ બળે નહિ,
 વાયરે ભડે નહિ, તે વાલાગ્રને ખંડ કરી પાલો ઠાંસી ઠાંસીને ભરીએ,
 તે પાલામાંહીથી સો સો વર્ષ એકેકા વાલાગ્રનો ખંડ કાઢીએ, એમ
 કાઢતા જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળેને સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર-
 પલ્લોપમ કહીએ એ પલ્લોપમ અસખ્યાતા કાળનો થાય એવા દશ
 કોડાકોડી પલ્લોપમે ૧ સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર સાગરોપમ થાય એ સાગરોપમે
 દ્વીપ સમુદ્રનું માન વર્ણવ્યું છે અહીં ઉદ્ધાર સાગરોપમના જેટલા
 સમય થાય તેટલા દ્વીપ સમુદ્ર તીરછા લોકમા છે જ બૂદ્ધીપ એક લાખ
 જોજનનો લાખો ૧ પહોળો એનાથી બમણો લવણ સમુદ્ર બે લાખ
 જોજનનો, ધાતકી ખંડ ૪ લાખ જોજનનો, એમ ઠામ બમણા અસ-
 ખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર જાણવા, એ સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર પલ્લોપમ ૧, અદ્ધા
 પલ્લોપમનું સ્વરૂપ કહે છે, તેના બે લેહ, સૂક્ષ્મ ને બાદર તેમા બાદર
 અદ્ધા પલ્લોપમ કેહને કહીએ, એક જોજનનો લાખો, પહોળો ને

છાડા ચારે હસિ સરખો પૂર્વવત પાલો કહીએ. દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ જુગ-
લિયા મનુષ્યના વાળાએ કરી પાલો ઠાસી ઠાંસીને ભરીએ પછી સો સો વરસે
એકેકો વાલાએ ઠાસીએ એમ કાઢતા જેઠે કાળે તે પાલો ખાલી થાય,
તેટલા કાળને, બાહર અદા પશ્યોપમ કહીએ. એ પશ્ય સખ્યાતા કોડી
વરસે થાય. એવા હથ કોઠાકોડી બાહર અદા પશ્યોપમે ૧ બાહર અદા
સાગરોપમ થાય. કેવલ પ્રરૂપણા માત્ર છે ૧ સૂક્ષ્મ અદા પશ્યોપમનું
સ્વરૂપ કહે છે, એક ભોજનનો લાંબો પહોળો ને છાંટો પૂર્વવત કહીએ.
તેમા પૂર્વવત દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાલાએને અસખ્યાતા
ખડ કરી ભરીએ, પાલામાથી સો સો વરસે એકેકો ખડ ઠાલીએ,
જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને સૂક્ષ્મ અદા પશ્યોપમ
કહીએ. એવા હથ કોઠાકોડી પશ્યોપમે ૧ સૂક્ષ્મ અદા સાગરોપમ થાય,
એ સાગરોપમ નારદી, તિર્થંચ મનુષ્ય અને દેવતા એ ૪ ત્રિતિય
આમુખ વર્ણવ્યા છે, ૨ ક્ષેત્ર પશ્યોપમ કહે છે ક્ષેત્ર પશ્યોપમના ૨ લેઠ
સૂક્ષ્મ ને બાહર. તેમાં બાહર ક્ષેત્ર પશ્યોપમ કેહને કહીએ ? એક ભોજનનો
લાંબો, પહોળો ને છાંટો પૂર્વવત પાલો કહીએ, તેમા પૂર્વવત દેવકુરૂ,
ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના જુગલિયાના માથાના વાળાએ ભરીએ, તે પાલા
માંડીલા વાળાએના ફરસ્યા આકાશ પ્રદેશને સમયે સમય અપહરતા
જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય તેટલા કાળને બાહર ક્ષેત્ર પશ્યોપમ
કહીએ. એ પાલો ખાલી થતા અસખ્યાતી અવસર્ગિણી, ઉત્સર્ગિણી
વહી જાય, એવા હથ કોઠાકોડી પશ્યોપમે ૧ બાહર ક્ષેત્ર સાગરોપમ
થાય, કેવલ પ્રરૂપણા માત્ર છે મર્તાતરે જીવ દ્રવ્યનાં પરિણામ દાખવ્યા
છે ૧, સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પશ્યોપમનું સ્વરૂપ કહે છે એક ભોજનનો લાંબો,
પહોળો ને છાંટો પૂર્વવત પાલો કહીએ, તેમાં દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના
જુગલિયાના વાળાએના અસખ્યાતા ખડ કરી ભરીએ, તે પાલા
માંડીલા વાળાએના ફરસ્યા આકાશ પ્રદેશ તથા અણુફરસ્યા આકાશ
પ્રદેશ છે, તે ફરસ્યા અણુફરસ્યા આકાશ પ્રદેશને સમયે સમયે અપ-
હરીએ. જેટલે કાળે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને ૧ સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર
પશ્યોપમ કહીએ. એવા હથ કોઠાકોડી સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પશ્યોપમે ૧ સૂક્ષ્મ
ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય. એ સાગરોપમના ભાવ, દષ્ટિવાદ સૂત્રે વર્ણવ્યા છે.
૨ એ ત્રણ પ્રકારના અણુ તથા ત્રણ પ્રકારના પશ્યોપમનું જ્ઞાન કહ્યું ઈતિ.

અથ શ્રી પચીસ બોલનો થોડો.

૧ પહેલે બોલે મહાવીર પ્રભુએ એકાએક દીક્ષા લીધી અને મોક્ષ પણ એકાએક ગયા. ઊર્ધ્વલોકે સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન એક લાખ જોજનનું છે, તીરછા લોકે જ ખૂદ્દીપ એક લાખ જોજનનો છે. અઘો લોકે સાતમી નરકે અપઘઠાણ નરકાવાસો એક લાખ જોજનનો છે, ચિત્રા નક્ષત્ર, શાંતિ નક્ષત્ર, આર્દ્રા નક્ષત્ર એ ત્રણ નક્ષત્રનો એકેકો તારો કહ્યો છે ૨ બીજે બોલે ધર્મકરણી કરતી વખતે બે દિશા સન્મુખ બેસી કરવી તે પૂર્વ અને ઉત્તર. બે પ્રકારે ધર્મ કહ્યો છે; ગૃહસ્થ ધર્મ અને સાધુ ધર્મ બે પ્રકારે જીવ કહ્યા છે, સિદ્ધના જીવ અને સસારી જીવ બે પ્રકારે દુખ કહ્યું છે, તે શારીરિક દુખ અને માનસિક દુખ પૂર્વાક્ષાદ્ગુણી નક્ષત્ર, ઉત્તરાક્ષાદ્ગુણી નક્ષત્ર, પૂર્વા ભાદ્રપદ અને ઉત્તરાભાદ્રપદ એ ચાર નક્ષત્રના બંને તારા કહ્યા છે. ૩ ત્રીજે બોલે શ્રાવક ત્રણ મનોરથ ચિંતવે તે એવી રીતે કે હે ભગવાન ! હું આરભ અને પરિબ્રહ્મ ક્યારે છાંડીશ ? હે ભગવાન ! હું પચ મહાવ્રતધારી ક્યારે થઈશ ? હે ભગવાન ! હું આલોચણા કરી સથારો ક્યારે કરીશ ? તે વખતને ધન્ય છે ત્રણ પ્રકારના જિન કહ્યા, ૧ અવધિજ્ઞાની જિન, ૨ મનપર્યવજ્ઞાની જિન. ૩ કેવળજ્ઞાની જિન, ત્રણ પ્રકારના પાત્ર સાધુને ખપે તે ૧ માટીનું, ૨ તુખડાનું ૩ કાળું, સાત નક્ષત્રના ત્રણ ત્રણ તારા કહ્યા છે, અભિચ, શ્રવણ, અશ્વિની, ભરણી, મૃગશર, પુષ્ય, જ્યેષ્ઠા એ સાત નક્ષત્ર ૪ ચોથે બોલે શ્રાવકને ચાર વિસામો કહ્યા છે ભાર વહેનારને દ્રષ્ટાતે એવી રીતે કે ભાર એક ખલેથી બીજે ખલે લે તે એક વિસામો ૧, કોઈ જગ્યાએ ચોટલે કે ચોતરે બોલે મૂકીને પેશાબ કરવા જાય કે ઝાડે કરવા જાય તે બીજો વિસામો ૨, ગામ દૂર હોય, રસ્તામાં ધર્મશાળા કે યજ્ઞનું દેવળ આવે ત્યાં રાત રહે તે ત્રીજો વિસામો ૩, પોતાને કે ધણીને ત્યાં ભાર મૂકે તે ચોથો વિસામો, ૪ હવે એ દ્રષ્ટાંત શ્રાવકના ઉપર ઉતારે છે. તે જેમ ભાર લીધો તેમ શ્રાવકને બોલે તે અઢાર પાપ રૂપ. તેના ચાર વિસામો નીચે પ્રમાણે, શ્રાવક આઠમ, પાખી

ઉપવાસ, બેઠાસણ કરે તે પાપ રૂપ બોલે, એક ખાધેથી બીજે ખાધે
 દેવા રૂપ ત પહેલો વિસામો કેમકે ઉપવાસ કર્યો ત પોતાની બતને
 માટે ખાવાનું બધ કયું અથવા પાપ બધ કયું પણ બીજને માટે કરવું
 પડે છે, તેથી પહેલો વિસામો બાબતે ૧, આવક એક સામાયિક, બે
 સામાયિક અથવા બે ઘડીનું, ચાર ઘડીનું દેશાવગમનિક કરે ત બીજે
 વિસામો બાબતે. કેમકે એટલો વખત પાપમાંથી રાક્ષસે. ૨, આવક
 આઠમ પાખીના પોપધ કરે તે રાત રહેવા રૂપ ત્રીજે વિસામો. ૩,
 આવક આલોયણા કરી સમાધિ કરે ત્યારે સર્વ પાપથી નિવર્ત્યો એ ભાગ
 ઘેર મૂકવા રૂપ ચોથો વિસામો, ૪ આવકને ચાર પ્રકારનું રાત્રિભોજન
 કહ્યું છે તે જેમકે રાત્રીએ રાધે અને દિવસે ખાય તે અશુદ્ધ ૧, દિવસે
 રાધે અને રાત્રીએ ખાય તે પણ અશુદ્ધ. ૨, રાત્રે રાધે અને રાત્રે
 ખાય તે પણ અશુદ્ધ, ૩ દિવસે રાધે અને દિવસે ખાય તે શુદ્ધ ૪,
 વળી એ જ ચાર ભાંજા બીજી રીતે કહે છે; અધારી જગ્યાએ રાધે અને
 અજવાળે ખાય તે પણ અશુદ્ધ ૧ અજવાળામાં રાધે અને અધારી જગ્યાએ
 ખાય તે પણ અશુદ્ધ ૨, અધારી જગ્યાએ રાધે અને અધારી જગ્યાએ
 ખાય તે અશુદ્ધ ૩ અજવાળી જગ્યાએ રાધે અને અજવાળી જગ્યાએ
 ખાય તે શુદ્ધ ૪, પૂર્વાધ્યાય નક્ષત્ર, ઉત્તરાધ્યાય નક્ષત્ર, અનુરાધા નક્ષત્ર,
 એ ત્રણના ચાર ચાર તારા કહ્યા છે ૫ પાંચમે બોલે સમક્રિતના લક્ષણ
 પાંચ. પ્રથમ ૧, સવેગ ૨, નિર્વેદ ૩, અનુક્રા ૪, આસ્થા ૫, પાંચ
 સમક્રિતનાં દૂષણ કહ્યા છે મિથ્યાત્વીએ બોલાવ્યા પહેલા પોતે તેને
 બોલાવે તે ૧, મિથ્યાત્વીના સામુ વારવાર બોલું તે ૨, મિથ્યાત્વીને
 પહોંચાડવા જવું તે ૩ કામ વિના તેના મકાન ઉપર જવું તે ૪ વાર
 વાર તેના મકાન ઉપર જવું તે ૫. જે પાંચ દૂષણ, પાંચ સમક્રિતના
 ભૂષણ કહે છે ખર્નને વિષે અનુરાધ રાજે તે સમક્રિતનું ભૂષણ ૧ જિત
 શાસનને અનેક રીતે દિપાવે તે ૨ સાધુની સેવા કરે તે ૩ પ્રમંથી
 ઠગવાને સ્થિર કરે તે ૪ સાધુ, સ્વધર્મની નિષાવધ્ય કરે તે ૫. જે
 પાંચ ભૂષણ બાબતે શરીરમાંથી પાંચ ઠેકાણેથી જીવ તીકળે વ કહે
 છે પત્રને વળીએથી નીકળે તે નરકે જાય ૧ જ્યેષ્ઠી નીકળે તે તિર્થ
 અર્માં જાય ૨ છાતીએથી નીકળે તે મનુષ્યમાં જાય, ૩ મસ્તકેથી
 નીકળે તે દેવલોકમાં જાય ૪ અને સર્વાંગથી નીકળે તે શોક જાય ૫
 પાંચ પ્રકારે જીવ ધમ ન પામે તે કહે છે બુદ્ધકારી ૧, ક્રોધી ૨, શત્રી

૩, પ્રમાદી-૪, આળસુ ૫, પાંચ નક્ષત્રના પાંચ પાંચ તારા કહ્યા છે તે રોહિણી ૧, પુનર્વસુ ૨, ધનિષ્ઠા ૩, વિશાખા ૪, હસ્ત ૫. ૬ છઠ્ઠે બોલે છ પ્રકારે સાધુ આહાર કરે તે કહે છે. ક્ષુધાવેદની સમાવવાને માટે, ગૈયાવચ્ચ કરવાને માટે, ઇર્યાસમિતિ શોધવાને માટે ૩, સયમના નિર્વાહને માટે ૪, આયુષ્ય નિભાવવાને માટે ૫, રાત્રીએ ધર્મ જાગરણ કરવાને માટે ૬. છ ધર્મના દેવ ગુરુના નામ કહે છે. જૈન ધર્મમાં દેવ અરિહત, ગુરુનિર્ઞય. ૧, જૌદ મતમાં દેવ બુદ્ધ ગુરુ કુગી. ૨, શીવ મતમાં દેવ રૂદ્ર, ગુરુ યોગી, ૩. દેવી મતમાં દેવી ધર્મ, ગુરુ વૈરાગી. ૪ ન્યાય મતમાં દેવ જગત્કર્તા, ગુરુ સન્યાસી. ૫. મીમાંસક-મતમાં દેવ અલખ, ગુરુ દરવેશ, ૬. સમકિતની છ જતના કહે છે અન્યતીર્થીના ગુણગ્રામ ન કરે, ૧, અન્યતીર્થીને માને વાંદે ને પૂજે નહિ. ૨, અન્યતીર્થીના બોલાવ્યા વિના પોતે બોલે નહિ, ૩, વારંવાર એ સાથે બોલાપ સલાપ કરે નહિ ૪, અન્યતીર્થીને તરણતારણ માની અન્ન પાણી આપે નહિ (દયા, બુદ્ધિ, અનુકંપાનો આગાર) ૫, અન્ય તીર્થીને ધર્મબુદ્ધિએ વસ્ત્ર, પાત્ર આપે નહિ શાતા નિમિત્તે આપે. ૬, છ લેશ્યાના વિચાર કહે છે કૃષ્ણ લેશ્યાવાળાને જીવ હિંસા કરવાની ઇચ્છા હોય ૧, નીલ લેશ્યાવાળાને ચોરીની ઇચ્છા હોય. ૨, કાપુત લેશ્યાવાળાને મૈથુનની ઇચ્છા હોય ૩ તેજુ લેશ્યાવાળાને તપશ્ચર્યા કરવાની ઇચ્છા હોય ૪, પક્ષ લેશ્યાવાળાને દાન દેવાની ઇચ્છા હોય. ૫, શુકલ લેશ્યાવાળા મોક્ષની ઇચ્છા હોય ૬, કૃતિકા, અશ્વેષા એ બે નક્ષત્રના છ છ તારા છે, સાતમે બોલે સાત કારણે છક્રસ્ત જાણવો પ્રાણુતિપાત લગાડે. ૧, મૃષાવાદ લગાડે. ૨, અદત્તાદાન લગાડે ૩, શબ્દ, રૂપ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ તેનો સ્વાદ, લે ૪, પૂજા સત્કાર વાછે ૫ નિર્વાદ પડે પાણુ સાવધ લાગે ૬, જેવું પડે તેવું કરી શકે નહિ ૭, એ સાત વાતનાં જેનામા હોય તે છક્રસ્ત જાણવો સાત પ્રકારે આઉખુ ઘટે તે કહે છે. પ્રાસ્કો પડવાથી મરે ૧, શસ્ત્રથી મરે ૨, મત્રમૂઠ્થી મરે ૩, ઘણું આહારે અજીર્ણથી મરે ૪, શૂલાદિકની વેદનાથી મરે ૫ સર્પાદિક કરકેથી મરે ૬ સ્વાસોચ્છવાસ રૂધાવાથી મરે, ૭, એ સાત પ્રકારે આઉખુ તૂટે. ૭, હવે સાત નય કહે છે, નિગમ નય, ૧ સમ્યક્ નય, ૨, વ્યવહાર,

ઉપવાસ, એકાદશ્ય કરે તે પાપ રૂપ બોલે, એક ખાખેથી બીજે ખાખે
 હેવા રૂપ ત પહેલો વિસામો કેમકે ઉપવાસ કર્યો ત પોતાની ભતને
 માટે ખાવાનું બધ કચું અથવા પાપ બધ કચું પણ બીજાને માટે કરું
 પડે છે, તેથી પહેલો વિસામો બાણવો. ૧, આવક એક સામાયિક, તે
 સામાયિક અથવા બે ઘડીનું, આર ઘડીનું દેશાવગાનિક કરે ત બીજે
 વિસામો બાણવો. કેમકે એટલો વખત પાપમાંથી રાકાયો. ૨, આવક
 આઠમ પાખીના પોષક કરે તે રાત રહેવા રૂપ ત્રીજે વિસામો. ૩,
 આવક આલોયણા કરી ત્રયાશે કરે ત્યારે સર્વ પાપથી નિવર્ત્યો જે બાહ્ય
 ઘેર મૂકવા રૂપ ચોથો વિસામો, ૪ આવકને બાર પ્રકારનું રાત્રિસોજન
 કહ્યું છે તે જેમકે રાત્રીએ રાધે અને દિવસે ખાય તે અશુદ્ધ ૧, દિવસે
 રાધે અને રાત્રીએ ખાય તે પશુ અશુદ્ધ ૨, રાત્રે રાધે અને સત્રે
 ખાય તે પશુ અશુદ્ધ, ૩ દિવસે રાધે અને દિવસે ખાય તે શુદ્ધ ૪,
 વળી એ જ ચાર ભાગા. બીજી રીતે કહે છે, અધારી જગ્યાએ રાધે અને
 અજવાળે ખાય તે પશુ અશુદ્ધ ૧ અજવાળામાં રાધે અને અધારી જગ્યાએ
 ખાય તે પશુ અશુદ્ધ ૨, અધારી જગ્યાએ રાધે અને અધારી જગ્યાએ
 ખાય તે અશુદ્ધ ૩ અજવાળી જગ્યાએ રાધે અને અજવાળી જગ્યાએ
 ખાય તે શુદ્ધ ૪, પૂર્વાષાઢા નક્ષત્ર, ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર, અનુરાધા નક્ષત્ર
 એ ત્રણના ચાર ચાર તારા કહ્યા છે ૫ પાંચમે બોલે સમક્ષિતના દશ
 પાંચ. યમ ૧, સંવેગ ૨, નિર્વેદ ૩, અનુક્રા ૪, આસ્થા ૫, પાંચ
 સમક્ષિતનાં દૂષણ કહ્યા છે મિથ્યાત્વીએ બોલાવ્યા પહેલા પોતે તેને
 બોલાવે તે ૧, મિથ્યાત્વીના સાચુ વારવાર બોલું તે ૨, મિથ્યાત્વીને
 પહોંચાડવા જવું તે ૩ કામ વિના તેના મકાન ઉપર જવું તે ૪, વાર
 વાર તેના મકાન ઉપર જવું તે ૫. એ પાંચ દૂષણ પાંચ સમક્ષિતનાં
 દૂષણ કહે ૬. ધર્મને વિષે ચતુરાષ્ટ રાખે તે સમક્ષિતનું દૂષણ ૧ જિત
 શાસનને અનેક રીતે દિપાવે તે ૨ સાધુની સેવા કરે તે ૩ ધર્મથી
 કમતાને સ્થિર કરે તે ૪ સાધુ, સ્વધર્મની જોવાવશ્ય કરે તે ૫. એ
 પાંચ દૂષણ બાણવા. શરીરમાંહેથી પાંચ ઠેકાણેથી છાત્ર તીકળે વ કહે
 છે પગને લગીએથી નીકળે તે તરફે બાય. ૧ બાજેથી નીકળે તે તિર્થ
 અગ્નિ બાય. ૨ છાતીએથી નીકળે તે મનુષ્યમા બાય, ૩ મસ્તકેથી
 નીકળે તે દેવલોકમાં બાય ૪ અને સર્વા ભૂમિ નીકળે તે મોક્ષ બાય ૫
 પાંચ પ્રકારે છાત્ર ધર્મ ન પામે તે કહે છે અદ્ધકારી ૧, કેમ્પી ૨, રાત્રી

ઉપજે, ૨; ઘણુ ઉંઘે તો રોગ ઉપજે, ૩, ઘણુ જાગે તો રોગ ઉપજે; ૪, દિશા રોકે તો રોગ ઉપજે, ૫, પેશાબ રોકે તો રોગ ઉપજે, ૬ ઘણું ચાલે તો રોગ ઉપજે; ૭, અણુગમતી વસ્તુ ભોગવે તો રોગ ઉપજે. ૮. વારવાર વિષય સેવે તો રોગ ઉપજે. ૯ નવ બોલ સમજવાના કદ્દા તે કહે છે. રજપૂતને ક્રોધ ઘણો. ૧ ક્ષત્રિયને માન ઘણુ. ૨ શુણ્ણકાને માયા ઘણી, ૩, બ્રાહ્મણને લોભ ઘણો. ૪ મિત્રને રાગ ઘણો. ૫, શૌકને દ્વેષ ઘણો. ૬, જુગારીને શોચ ઘણો. ૭, ચોરની માતાને ચિંતા ઘણી ૮, કાયરને લય ઘણો. ૯, દશમે બોલે નારકીના જીવને દશ પ્રકારની વેદના કહે છે અનંતી ભૂખ. ૧, અનંતી તરસ, ૨, અનંતી ટાઢ, ૩; અનંતી ગરમી ૪, અનંતો દાઢ. ૫, અનંતો લય ૬, અનંતો જ્વર ૭, અનંતી ખરજ. ૮, અનંતું પરવશપણુ. ૯ અનંતો શોક ૧૦. દશ પ્રકારે શ્રાવકને પસ્તાવુ પડે તે કહે છે. સાધુની જોગવાઈ હોય અને પ્રશ્નાદિક પૂછે નાહ તો સાધુ વિહાર કર્યા પછી પસ્તાવુ પડે ૧, વખાણુ વાણી સાંભળે નહિ તો પસ્તાવુ પડે સામાયિક-પ્રતિક્રમણુ કરે નહિ તો પસ્તાવુ પડે. ૩, આહાર પાણી અસુખતો હોય તો પસ્તાવુ પડે, ૪, લણુવાની જોગવાઈ હોય અને લણુ નહિ તો પસ્તાવુ પડે, ૫, સ્વધર્મીની ખબર લે નહિ તો પસ્તાવુ પડે, ૬ ધર્મ જાગરણુ જાગે નહિ તો પસ્તાવુ પડે, ૭, સાધુની વિનયભક્તિ કરે નહિ તો પસ્તાવુ પડે, ૮, સાધુની સાર સંભાળ લે નહિ તો પસ્તાવુ પડે. ૯, સાધુ વિહાર કરી જાય ને ખબર ન પડે તો પસ્તાવુ પડે. ૧૦ દશ કારણે દેવતાનુ આયુષ્ય બધાય. દશ પ્રકારે જ્ઞાનમા વૃદ્ધિ કરનાર નક્ષત્રના નામ મૃગશર. ૧, આર્દ્રા ૨, પુષ્ય. ૩, પૂર્વા ભાદ્રપદ ૪, પૂર્વાષાઢા ૫; પૂર્વાશ્લેષુની. ૬, મૂળ. ૭, અશ્લેષા ૮ હસ્ત ૯ ચિત્રા ૧૦ એ દશ નક્ષત્રમા જ્ઞાન લણુ તો વૃદ્ધિ થાય ને વિદ્વન જાય ૧૧ અગિયારમે બોલે મહાવીરના ૧૧ ગૌધરના નામ કહે છે ધંદ્રભૂતિ ૧ અગ્નિભૂતિ ૨, વાયુભૂતિ ૩, વ્યકત ૪, સુધર્મા સ્વામી. ૫, મહિત પુત્ર ૬, મૌરીપુત્ર ૭, અકપિત ૮, અચળ બ્રાતા. ૯, મહેતાર્ય. ૧૦ પ્રભાશ. ૧૧, અગિયાર બોલે જ્ઞાન વધે તે કહે છે ઉદ્ધમ કરતા જ્ઞાન વધે. ૧, નિદ્રા તજે તો જ્ઞાન વધે ૨, ઉણોદરી કરે તો જ્ઞાન વધે ૩, થોડું બોલે તો જ્ઞાન વધે. ૪, પડિતની સોખત કરે તો જ્ઞાન વધે. ૫,

નય, ૩, ઋશુ સૂત્ર નય, ૪, શબ્દ નય, ૫, સમભિદ્ધ નય, ૬, એવમૂત
 નય, ૭, એ સાત પ્રકારે નય કહ્યા મહા નક્ષત્રના સાત તારા કહ્યા છે ૮
 આઠમે બોલે આચાર્યની આઠ સપદા, આચાર સપદા, ૧, શરીર
 સપદા ૨ સૂત્ર સપદા, ૩, વચન સપદા, ૪, પ્રયોગ સપદા, ૫,
 મતિ સપદા, ૬, સજ્જ સપદા, ૭, વાચના સપદા, ૮, એકલવિહારી
 સાધુસાધ્વીનાં આઠ અવગુણ કહ્યાં છે તેનાં નામ કોપી હોય તે એકલો
 રહે, ૧, અહંકારી હોય તે એકલો રહે. ૨, કપટી હોય તે એકલો
 રહે, ૩, દોષી હોય તે એકલો રહે. ૪, પાપ કરવામા આસક્ત હોય
 તે એકલો રહે. ૫, કુતલ્કલી-મશ્કરો હોય તે એકલો રહે ૬, કુતારો
 હોય તે એકલો રહે. ૭, માઠા આચારનો ધણી હોય તે એકલો રહે
 ૮, આઠ ગુણનો ધણી એકલો હોય તેના નામ. સચમને ૧૧
 પ્રમાણનો ધણી શુભની આસા લઈ એકલો રહે ૧, ધણા સૂત્રનો
 બધુ એકલો રહે ૨, જનન્ય કથા પૂર્વનો બહેલો, ઉત્કૃષ્ટ
 વર્ણ પૂર્વનો બહેલો એકલો રહે, ૩, ચાર જ્ઞાનનો ધણી એકલો રહે
 ૪, મહાભળનો ધણી એકલો રહે, ૫, કલેશ રહિત હોય તે એકલો
 રહે, ૬, સતોષી હોય તે એકલો રહે, ૭, દિવંવત હોય તે એકલો
 રહે, ૮, આઠ ઠેકાણે મનુષ્યને ઘેલાપણુ ઉત્પન્ન થાય તે કહે છે નર-
 નારી પરસ્પર વાતો કરે ત્યારે ઘેલા, ૧, બાળકને રમાડે ત્યારે ઘેલા, ૨
 કલેશ કરે ત્યારે ઘેલા ૩, હાડ, ભાંગ; કેરી પદાર્થ પીએ ત્યારે ઘેલા,
 ૪, ચેચળ ધ પામડી બાંધીને કરે ત્યારે ઘેલા, ૫, અરીસામા મુખ જુએ
 ત્યારે ઘેલા, ૬, શયન સમય ઘેલા, ૭, હોળીમાં પુરુષો અને બધાની
 પૂનમે જીઓ ૮ દેખતા આઠ પ્રકારે અધ કહ્યા તે કહે છે, કામાધ ૧
 કોષાધ ૨, કૃપણાધ ૩, માનાધ, ૪ મવાધ, ૫, ચોરાધ ૬, ભુગ્ધાધ
 ૭, મુગ્ધાધ ૮, એ આઠ આધિયા બધુવા આઠ મહાપાપી કહે છે
 આત્મભાવી મહા પાપી ૧ વિદ્યાસભાવી મહા પાપી, ૨ ગુણ ઓળવ
 નાર મહા પાપી ૩, ગુરુ દ્રોહી મહા પાપી, ૪, કુડી સાક્ષી પૂરે તે
 મહા પાપી ૫, બોટી સલાહ આપે તે મહા પાપી, ૬ પશ્યદ્ધખાણ
 વારવાર ભજિ તે મહા પાપી, ૭, હિંસામય ધર્મ પડે તે મહા પાપી
 ૮ નવમે બોલે નવ પ્રકારે શરીરમાં શેઝ બેપણે તે કહે છે ધણુ ખાચ
 તે શેઝ ઉપણે ૧ અણુરણુમાં ખાચ તથા ધણુ બેસી રહે તે શેઝ

મોહ ૧૩, એ તેર કાઠીઆ. ૧૪, ચૌદમે બોલે વ્યાખ્યાન સાંભળનારનાં
 ૧૪ ગુણ કહે છે. લકિતવત હોય. ૧, મીઠા બોલો હોય ૨ ગર્વરહિત
 હોય ૩, સાંભળ્યા ઉપર રૂચિ હોય ૪, ચપળતારહિત એકાગ્ર ચિત્તે
 સાંભળનાર હોય ૫, જેવું સાંભળે તેવું પૂછનારને ખરાખર કહે ૬,
 વાણીને પ્રકાશમા લાવનાર હોય ૭, ઘણાં શાસ્ત્ર સાંભળીને તેના રહ
 સ્યનો જાણુ હોય ૮, ધર્મકાર્યમાં આળસ ન કરનાર હોય ૯,
 ધર્મ સાંભળતાં નિદ્રા ન કરનાર હોય ૧૦, બુદ્ધિવંત હોય ૧૧, દાતાર
 ગુણ હોય, ૧૨, જેની ખાસે ધર્મ સાંભળે તેના ગુણનો ફેલાવો કરનાર
 હોય ૧૩, કોઈની નિદા ન કરે તેમજ તેમનો વાદવિવાદ ન કરે ૧૪,
 ૧૫ પંદરમે બોલે વિનીત શિષ્યના પંદર ગુણ કહે છે ગુરુથી નીચા
 આસને બેસવાવાળો હોય ૧, ચપળપણા રહિત હોય ૨, માયા રહિત
 હોય ૩, કુતૂહલરહિત હોય ૪, કર્કશ વચનરહિત હોય ૫, લાંબો
 પહોચે તેવો ક્રોધ ન કરનાર હોય ૬, મિત્ર સાથે મિત્રતા રાખે ૭
 સૂત્ર ભણી મદ ન કરે ૮, આચાર્યાદિની નિદા ન કરે. ૯ શિષ્યામણુ
 જેનાર ઉપર ક્રોધ ન કરે ૧૦ મૂઠ પાછળ વાલેસરીના ગુણ બોલે ૧૧,
 કલેશ, મમતા, રહિત હોય ૧૨, તત્વનો જાણુ હોય ૧૩, વિનયવત
 હોય ૧૪, લજ્જાવંત તથા ઇન્દ્રિયનો દમનાર હોય ૧૫, સોળમે બોલે
 સોળ પ્રકારના વચન જાણુવા તે કહે છે એક વચન ઘટ, પટ, વૃક્ષ
 ૧, દ્વિવચન ઘટૌ, ખટૌ, વૃક્ષૌ ૨, બહુવચન ઘટા , પટા :, વૃક્ષા
 ૩, સ્ત્રીલિંગે વચન કુમારી નગરી, નદી. ૪, પુરુષલિંગે વચન
 દેવ નર, અરિહંત, સાધુ ૫ નપુ સકલિંગે વચન . કપટ, કમળ,
 નેત્ર. ૬, અતીતકાળ વચન (ગયો કાળ) : કરેલુ થએલુ, ૭ અના-
 ગતકાળ વચન (આવતો કાળ) કરશે, થશે, ભાંગશે, ૮ વર્તમાન
 કાળ વચન . કરે છે થાય છે, ભણે છે ૯ પ્રેરણ વચન : એ
 કાર્ય તેણે કર્યું ૧૦ પ્રત્યક્ષ વચન એમજ છે ૧૧, ઉપનીત વચન
 એ પુરુષ રૂપવત છે ૧૨, અપનીત વચન . જેમ એ પુરુષ કુરૂપવત છે
 ૧૩, ઉપનીત અપનીત વચન : જેમ એ રૂપવંત પણ કુશીલીઓ છે
 ૧૪, અપનીત ઉપનીત વચન , જેમ એ પુરુષ કુશીલીઓ પણ રૂપ-
 વંત છે ૧૫, અધ્યાત્મ વચન ભગ્ન બોલે (તુદેલુ વચન) ૩
 વાણીઆની પેરે ૩ પા ૧૬ સત્તરમે બોલે સત્તર પ્રકારનો સયમ

વિનય કરે તો જ્ઞાન વધે ૬, કપટરહિત તપ કરે તો જ્ઞાન વધે ૭,
 સ્વસાર અસાર બાળે તો જ્ઞાન વધે ૮, માંહોમાંહી ચર્ચા-વાર્તા કરે તો
 જ્ઞાન વધે ૯, જ્ઞાની પાસે બાળે તો જ્ઞાન વધે ૧૦, ઇદિયોના વિષયને
 ત્યાગ કરે તો જ્ઞાન વધે ૧૧, મૂળ નક્ષત્રના અગિયાર તારા છે ૧૨
 ધાર્યે બોલે બાર કાણે આત્માનું પરમ કલ્યાણ થાય તે કહે છે.
 સમકિત નિર્ભંજ ખાળે તો આત્માનું પરમ કલ્યાણ થાય. મેલિક રાજની
 પેરે ૧, ત્રિયાણરહિત કરણી કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય-તામ્રની તાપ
 સતી પેરે ૨, સન વચન કાયાના ભેગ કબજે રાખે તો પરમ કલ્યાણ
 થાય. ગજસુકમાર મુનિની પેરે ૩, છતી ચકિતબે સ્થમા કરે તો પરમ
 કલ્યાણ થાય-પરદેરી રાજની પેરે ૪, પાચ ઈંદ્રિયનું કબજ કરે તો પરમ
 કલ્યાણ થાય-ધર્મરૂપી અણગારની પેરે ૫, સાધુને શુદ્ધ અભ્યાર પામે
 તો પરમ કલ્યાણ થાય-ધર્મા અણગારની પેરે ૬, ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા-
 પ્રતિત રાખે તો પરમ કલ્યાણ થાય-વરૂણ નામ નતુવાના મિત્રની પેરે
 ૭, માયા કપટ છડે તો પરમ કલ્યાણ થાય-મલિનાયના છ મિત્રની
 પેરે ૮, આશ્વર્યમાં સમર નીપજાવે તો પરમ કલ્યાણ થાય-સર્વવિ
 રાજની પેરે ૯, શેગ આવે હાથ લોચ ન કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય
 અનાદી નિર્મયની પેરે ૧૦ પરિવહ આવે સ્વભાવ રાખે તો પરમ
 કલ્યાણ થાય-મેવારજ મુનિની પેરે ૧૧ તુલ્યા ઉત્પન્ન થઈ-તેને ખાલી
 વાળે તો પરમ કલ્યાણ થાય-કપીલ કેવળીની પેરે ૧૨ ૧૩-તેરમે
 બોલે તેર વણખા કહે છે-જન્મરૂપી રૂ અને મરણરૂપી વણખો ૧
 સંજેગરૂપી રૂ અને વિભેગરૂપી વણખો ૨, શાત્વારૂપી રૂ અને અશાત્વ
 રૂપી વણખો ૩, સપદારૂપી રૂ અને આપદારૂપી વણખો ૪, હરખરૂપી
 રૂ અને શોકરૂપી વણખો ૫, શીલરૂપી રૂ અને કુશીલરૂપી વણખો ૬,
 જ્ઞાનરૂપી રૂ અને અજ્ઞાનરૂપી વણખો; ૭, સમકિત રૂપી રૂ અને અસમકિત
 રૂપી વણખો ૮, સજમરૂપી રૂ અને અસજમરૂપી વણખો ૯, તપસ્વી
 રૂપી રૂ અને ક્રોધરૂપી વણખો ૧૦, વિવેકરૂપી રૂ અને અભિમાનરૂપી
 વણખો, ૧૧ સ્નેહરૂપી રૂ અને ગ્રાહ્યરૂપી વણખો, ૧૨, સતોવરૂપી
 રૂ અને દોહરૂપી વણખો, ૧૩, એ તેર વણખા. હવે તેર કાઠીખા
 કહે છે જુગાર ૧ આળસ ૨ શોક ૩ ભય ૪, વિક્રમ ૫, કૌતુક ૬,
 ક્રોધ ૭, દુષણ ૮, અજ્ઞાન ૯, વહેમ ૧૦, નિદ્રા ૧૧, મદ ૧૨,

વિનય કરે તો ૧૦, બે વખત પ્રતિક્રમણ કરે તો ૧૧, વ્રત
પચ્ચક્ષુખાણુ ચોખખાં પાળે તો ૧૨, ધર્મધ્યાન, શુકલધ્યાન ધ્યાવે
તો ૧૩, બાર ભેદે તપ કરે તો ૧૪, સુપાત્રને દાન દે તો ૧૫,
ગૈયાવચ્ચ કરે તો ૧૬, સર્વ જીવને સુખ ઉપજાવે તો ૧૭, અપૂર્વ
જ્ઞાન ભણે તો ૧૮ સૂત્રની ભકિત કરે તો ૧૯, તીર્થ કરનો માર્ગ દીપાવે
તો ૨૦, એ વીસ ૨૧, એકવીશમે બોલે શ્રાવકના એકવીશ ગુણ કહે
છે. અક્ષુદ્ર ૧, જશવંત ૨, સૌમ્ય પ્રકૃતિ ૩ લોકપ્રિય ૪, સ્વભાવ
આકરો નહિ ૫, પાપથી ડરે ૬, શ્રદ્ધાવત ૭, લખ્ધલક્ષ ૮, લજ્જાવત
૯, દયાવત ૧૦, મધ્યસ્થ ૧૧, ગભીર ૧૨, સૌમ્યદષ્ટિ ૧૩ ગુણરાગી
૧૪, ધર્મકથક ૧૫, સાચાનો પક્ષ કરનાર ૧૬, શુદ્ધ વિચારી ૧૭,
ધરડાની રીતે ચાલનાર ૧૮, વિનયવત ૧૯, કીધેલા ગુણને ભૂલે નહીં
૨૦, પરહિતકારી ૨૧, એ એકવીશ ૨૨ બાવીસમે બોલે બાવીસ જણ
સાથે વાદ ન કરવો તે કહે છે, ધનવત સાથે ૧ બળવંત સાથે ૨,
ધણો પરિવાર સાથે ૩ તપસ્વી સાથે ૪, હલકા માણસ સાથે ૫
અહકારી સાથે ૬, ગુરુ સાથે ૭, સ્થિર સાથે ૮, ચોર સાથે ૯,
જુગારી સાથે ૧૦, રોગી સાથે ૧૧, ક્રોધી સાથે ૧૨, જુઠાબોલા સાથે
૧૩, કુસંગી ૧૪, રાજા સાથે ૧૫ શીતળ લેશ્યાવાળા સાથે ૧૭, મોઢે
મીઠાબોલા સાથે ૧૮, દાનેશ્રી સાથે ૧૯, જ્ઞાની સાથે ૨૦, ગુણકા સાથે
૨૧, બાળક સાથે ૨૨, એ બાવીસ ૨૩, ત્રેવીસ મે બોલે પાંચ ઇન્દ્રિયના
ત્રેવીશ વિષય કહે છે, શ્રોતેન્દ્રિયના ત્રણ વિષય, જીવ શબ્દ ૧. અજીવ
શબ્દ ૨ મિશ્ર શબ્દ ૩, ચક્ષુ ઇન્દ્રિયના પાંચ વિષય, કાળો ૧, પીળો
૨, લીલો ૩, રાતો ૪, ઘોળો ૫, ઘ્રાણેન્દ્રિયના બે વિષય, સુહીં ગંધ
૧, દુહીં ગંધ ૨, કુલ દશ ફરસ ઇન્દ્રિયના આઠ વિષય, તે ખરખરો
૧૧, સુહાળો ૧૨, હલકો ૧૩, ભારે ૧૪, ટાઢો ૧૫, ઉનો ૧૬, લુખો
૧૭, ચીકણો ૧૮, રસઇન્દ્રિયના પાંચ વિષય તીજો ૧૯, કડવો ૨૦,
કપાયલો ૨૧, ખાટો ૨૨, મીઠો ૨૩ ૨૪ ચોવીસમે બોલે ચોવીસ
ટોટા કહે છે, ભણવા ગણવાની આળસ કરે તો જ્ઞાનનો ટોટો, બહુસૂત્રીની
શાખ ૧, સાધુ સાધ્વીનાદર્શન ન કરે તો સમકિતનો ટોટો સોમિલ
પ્રાક્ષણની શાખ ૨, વખતસર પ્રતિક્રમણ ન કરે તો વ્રત પચ્ચક્ષુખાણુનો
ટોટો, ઉત્તરાધ્યયન અધ્યયન ૨૫ ની શાખ ૩, સાધુ-સાધ્વી માહોમાહી

કહે છે પૃથ્વીકાયની દ્વયા પાળવી તે સયમ ૧, અપકાયની દ્વયા પાળવી તે સયમ ૨, તેલકાયની ૩, વામુકાયની ૪, વનસ્પતિકાયની ૫, ભેઈદ્રિયની ૬, તે ઇદ્રિયની ૭ ચૌદ્રિયની ૮, પચેદ્રિયની ૯ અજીવકાયની ૧૦, પેહાની ૧૧, ઉપેહાની ૧૨, પમજ્જાની ૧૩, પરીકાવણીઆ ૧૪, મન ૧૫, વચન ૧૬, કાયા ૧૭, એ સત્તર પ્રકારનો સયમ ૧૭ અહારમે બોલે અહાર દ્રવ્ય દિશા કહે છે પૂર્વ ૧, પશ્ચિમ ૨, ઉત્તર ૩, દક્ષિણ ૪, ઇશાન ખુણે ૫, અગ્નિખુણે ૬, ૬, નૈઋત્ય ખુણે ૭ વાયવ્ય ખુણે ૮ વિદિશાના આઠ આંતરા એ બધા ઘડને સોળ જીવો સત્તર અને નીચી અહાર, એ અહાર અહાર ભાવ દિશા કહે છે ; પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેલ ૩, વામુ ૪, અગ્નિ ૫, મૂળબીઆ ૬, પોરબીઆ ૭, ખધબીઆ ૮, ભેઈદ્રિય ૯, તેઈદ્રિય ૧૦ ચૌદ્રિય ૧૧, પચેદ્રિય ૧૨, તિર્થંચ ૧૩, કમંભૂમિ ૧૪, અકમંભૂમિ ૧૫, છપ્પન અતરદ્રીપા ૧૬, દેવતા ૧૭ નારદી ૧૮, એ અહાર, જોગણીસમે બોલે કાઉસગ્ગના જોગણીસ દોષ કહે છે ઠીંગણ ઉપર એક પગ રાખીને કાઉસગ્ગ કરે તો દોષ ૧; કાયા આવીપાછી હલાવે તો દોષ ૨, જોડીજણુ હે તો દોષ ૩, માથુ નનાવી જિલો રહે તો દોષ ૪, બે હાથ જીઆ રાખે તો દોષ ૫, મોઢે, માથે જોડે તો દોષ ૬, પગ ઉપર પગ રાખે તો દોષ ૭, શરીર વાકુ રાખે તો દોષ ૮, સાધુની બરાબર રહે તો દોષ ૯, ગાડાની જીંધની પેરે જિલો રહે તો દોષ ૧૦ કેડેથી વઢિા જિલો રહે તો દોષ ૧૧, ૨૪ હરણુ જિલો રાખે તો દોષ ૧૨, એક આસને ન રહે તો દોષ ૧૩, આંખ ઠેકાણે ન રાખે તો દોષ ૧૪, માથુ હલાવે તો દોષ ૧૫ જોખારો કરે તો દોષ ૧૬ ડીલ હલાવે તો દોષ, ૧૭, ડીલ મરડે તો દોષ ૧૮, શૂન્ય ચિત્ત રાખે તો દોષ ૧૯, ૨૦ વીસમે બોલે વીસ પ્રકારે જીવ તીર્થંકર ગોત્ર બાધે તે કહે છે અરિહતનાં શુણ્યામ કરે તો કમંની કોઠ ખપાવે ઉત્કૃષ્ટ રસ આવે તો તીર્થંકર ગોત્ર બાધે ૧ સિદ્ધનાં શુણ્યામ કરે તો ૨ સિદ્ધાતનાં શુણ્યામ કરે તો ૩ ગુરુનાં શુણ્યામ કરે તો ૪ સ્થિવરનાં શુણ્યામ કરે તો ૫ બહુસૂત્રીનાં શુણ્યામ કરે તો ૬, તપસ્વીનાં શુણ્યામ કરે તો ૭, જ્ઞાન ઉપર ઉપયોગ વારવાર રાખે તો ૮, શુદ્ધ સમકિત પાળે તો ૯

વિનય કરે તો ૧૦, બે વખત પ્રતિક્રમણ કરે તો ૧૧, વ્રત પચ્ચક્ષ્માણુ ચોખ્ખાં પાળે તો ૧૨, ધર્મધ્યાન, શુકલધ્યાન ધ્યાવે તો ૧૩, આર લેદે તપ કરે તો ૧૪, સુપાત્રને દાન દે તો ૧૫, ગૈયાવચ્ચ કરે તો ૧૬, સર્વ જીવને સુખ ઉપજાવે તો ૧૭, અપૂર્વ જ્ઞાન ભણે તો ૧૮ સૂત્રની ભકિત કરે તો ૧૯, તીર્થ કરનો માર્ગ દીપાવે તો ૨૦, એ વીસ. ૨૧, એકવીશમે બોલે શ્રાવકના એકવીશ ગુણ કહે છે અક્ષુદ્ર ૧, જશવત ૨, સૌમ્ય પ્રકૃતિ ૩. લોકપ્રિય ૪, સ્વભાવ આકરો નહિ ૫, પાપથી ડરે ૬, શ્રદ્ધાવત ૭, લખ્ધલક્ષ ૮, લજ્જાવત ૯, દયાવત ૧૦, મધ્યસ્થ ૧૧, ગભીર ૧૨, સૌમ્યદષ્ટિ ૧૩ ગુણુરાગી ૧૪, ધર્મકથક ૧૫, સાચાનો પક્ષ કરનાર ૧૬, શુદ્ધ વિચારી ૧૭, ઘરડાની રીતે ચાલનાર ૧૮, વિનયવત ૧૯, કીધેલા ગુણને ભૂલે નહીં ૨૦, પરહિતકારી ૨૧, એ એકવીશ. ૨૨ બાવીસમે બોલે બાવીસ જણ સાથે વાદ ન કરવો તે કહે છે, ધનવત સાથે ૧ બળવત સાથે ૨, ઘણો પરિવાર સાથે ૩. તપસ્વી સાથે ૪, હલકા માણસ સાથે ૫ અહકારી સાથે ૬, ગુરુ સાથે ૭, સ્થિર સાથે ૮, ચોર સાથે ૯, જુગારી સાથે ૧૦, રોગી સાથે ૧૧, કોધી સાથે ૧૨, જુડાબોલા સાથે ૧૩, કુસંગી ૧૪, રાજા સાથે ૧૫ શીતળ લેશ્યાવાળા સાથે ૧૭, મોઢે મીઠાબોલા સાથે ૧૮, દાનેશ્રી સાથે ૧૯, જ્ઞાની સાથે ૨૦, ગુણુકા સાથે ૨૧, બાળક સાથે ૨૨, એ બાવીસ ૨૩, ત્રેવીસ મે બોલે પાંચ ઇન્દ્રિયના ત્રેવીશ વિષય કહે છે, શ્રોતેન્દ્રિયના ત્રણ વિષય, જીવ શબ્દ ૧. અજીવ શબ્દ ૨ મિશ્ર શબ્દ ૩, ચક્ષુ ઇન્દ્રિયના પાંચ વિષય, કાળો ૧, પીળો ૨, લીલો ૩, રાતો ૪, ઘોળો ૫, ઘ્રાણેન્દ્રિયના બે વિષય, સુલીં ગંધ ૧, હલીં ગંધ ૨, કુલ દશ ફરસ ઇન્દ્રિયના આઠ વિષય, તે ખરખરો ૧૧, સુહાળો ૧૨, હલકો ૧૩, ભારે ૧૪, ટાઢો ૧૫, ઉનો ૧૬, લુખો ૧૭, ચીકણો ૧૮, રસઇન્દ્રિયના પાંચ વિષય તીજો ૧૯, કડવો ૨૦, કપાયલો ૨૧, ખાટો ૨૨, મીઠો ૨૩ ૨૪ ચોવીસમે બોલે ચોવીસ ટોટા કહે છે, ભણવા ગણવાની આગસ કરે તો જ્ઞાનનો ટોટો, બહુસૂત્રીની શાખ ૧, સાધુ સાધ્વીનાદર્શન ન કરે તો સમકિતનો ટોટો સોમિલ પ્રાક્ષણીની શાખ ૨, વખતસર પ્રતિક્રમણ ન કરે તો વ્રત પચ્ચક્ષ્માણુનો ટોટો, ઉત્તરાધ્યયન અધ્યયન ૨૫ ની શાખ ૩, સાધુ-સાધ્વી માંહોમાહી

ગૌતમચર્ય ન કરે તો વીરના ટોટો; ઠાણાગની શાખ ૪; તપસ્થાની ને
 આચાર્યની ચોરી કરે તો દેવતામાં જિ ચી પહવીનો ટોટો ઇશનેકાલિકા
 ભગવતીની શાખ ૫, કઠણુ કણુપ ભાવ રાખે તો ચીતગાનો ટોટો, સમા-
 વાવગની શાખ ૬; અજતનાથી ચાલે તો હવદવાનો ટોટો; ઇશ્વરેક
 લિકની શાખ ૭ રૂપનો ને ચૌવનનો મહ કરે તો ગુલ કમની ટોટો,
 પન્નવણાની શાખ ૮, મોટાનો વિનય ન કરે તો વીરકરની આજ્ઞાનો
 ટોટો, વ્યવાહાર સૂત્રની શાખ ૯ માયા કપટ કરે તો જશ-પ્રિતિનો
 ટોટો, આચાર્યજની શાખ ૧૦ પાછલી રાત્રે ધર્મ બ્રહ્મિકા ન બલે તો
 ધર્મજ્ઞાનનો ટોટો, નિચીયની શાખ ૧૧, કોષ કલેશ કરે તો સ્નેહ
 ભાવનો ટોટો, ચેડા કુલિકની શાખ ૧૨, મન જિજ્ઞુ નીચુ કરે તો
 અક્ષલનો ટોટો, ભૃગુ પુરોહિતની શાખ ૧૩, શીના લાલસુને પ્રજ્ઞ-
 ચર્મનો ટોટો, ઉત્તરાચ્યનની શાખ ૧૪, સાધુ-સાધ્વી, શાવક-આવિક
 મહિમાંહી હેત મેઘપ ન રાખે તો જૈન ધર્મનો ટોટો, શખ પોખ-
 લીલની શાખ ૧૫, સુપાત્રને ઉલ્લાસ ભાવે જ્ઞાન ન આવે તો પુરુષ
 પ્રકૃતિનો ટોટો, કપિલા દાસીની શાખ ૧૬, સાધુ ગામ, નગરવિકાર
 ન કરે તો ધર્મ કથાનો ટોટો, ચેલક રાજકવિની શાખ ૧૭ ભલે
 નહિ તો જિનશાસનનો ટોટો, સમાચારીની શાખ ૧૮, મત પચ્ચાર
 ખાણુની આલોચણા કરે નહિ તો નોક્ષના સુખનો ટોટો, પાશ્વંત્યની
 બસે છપ્પન સાધ્વીની શાખ ૧૯ અરિહંત ધર્મ ને ચાર વીરના
 અવર્ણવાદ બોલે તો સત્ ધર્મનો ટોટો, ઠાણાગની શાખ ૨૦ સાધુનું
 વચન માને નહી તો જિ ચી જતિનો ટોટો, પ્રજ્ઞવત્તની શાખ ૨૧,
 સાધુ-સાધ્વી, શુરુ-શુરુણીની આજ્ઞા ઉદ્ધરે તો આરાધકપણનો ટોટો,
 સુક્રમાલિકાની શાખ તથા ખમકલની શાખ ૨૨, ભગવાનના વચન
 ઉપર મદ્દા ન રાખે તો શુદ્ધ માર્ગનો ટોટો, જમાલીની શાખ ૨૩,
 ભણેલું વારવાર સંભાળે નહિ તો મેળવેલી વિદ્યાનો ટોટો, જવજ્ઞવિની,
 શાખ ૨૪ ૨૫ પચીસમે બોલે સાકાપચીશ આર્યદેશ તથા તેની
 નગરીના નામ કહે ૩ મગધ દેશ-રાજગૃહિ નગરી ૧, અજ દેશ,
 ન પાનગરી ૨, જગદેશ-તામલિક નગરી ૩ કલીંગ દેશ-કચનપુર
 નગરી ૪ કાસીદેશ-વાણપચી નગરી, ૫, કૌશળદેશ-અયોધ્યાનગરી
 ૬; કુંદેદેશ-ગજપુર નગરી ૭, કુષવર્તદેશ-સોરીપુર નગરી ૮, પચાળ

દેશ-કપિલપૂર નગરી ૯ જંગલ દેશ-અહીંછત્રા નગરી ૧૦ કચ્છ દેશ-કૌસંબી નગરી ૧૧, સાંડીલ દેશ-નદીપુર નગરી ૧૨ માળવ દેશ-ભદ્રિલપુર નગરી ૧૩, વચ્છ દેશ-વૈરાટનગરી ૧૪, દશારણ દેશ-મૃગાવતી નગરી ૧૫, વરણદેશ-ઇચ્છાપુરી નગરી ૧૬, વિદેહ દેશ-શિવાવતી નગરી ૧૭, સિંધદેશ-વિતીલય પાટણ નગરી ૧૮, સૌવીર દેશ-મથુરા નગરી ૧૯, વિદેહ દેશ-મિથિલા નગરી ૨૦, સુરસેન દેશ-પાવાપુર નગરી ૨૧, ભગ દેશ-માંસપુર નગરી ૨૨, પાટણ દેશ-કાંડવતી નગરી ૨૩, કુણાલ દેશ-સાવર્થી નગરી ૨૪, સોરઠ દેશ-દ્વારકા નગરી ૨૫, કેકાધ દેશ-ધેતાંબિક નગરી ૨૬, એ સાડીપચીસ આર્ય દેશ.

છતિ શ્રી પચીસ બોલ

અથ શ્રી શ્રોતા અધિકાર

શ્રી નક્ષિત્રમાં શ્રોતા અધિકાર નીચે મુજબ છે :

ગાથા-૧ સેલ ઘણુ , ૨ કુડગ ૩, ચાલણી, ૪ પરિપુણગ, ૫ હંસ, ૬ મહિસ, ૭ મેસે ચ ૮ મસગ, ૯ જલુગ, ૧૦ બિરાલી, ૧૧ જાહંગ, ૧૨ ગો, ૧૩ ભેરિ, ૧૪ આલીરી સા ૧

ચૌદ પ્રકારના શ્રોતા છે તેમા

૧. સેલ ઘણુ-તે પથ્થર ઉપર જેમ મેઘ વરસે પણ પથ્થર પાણીથી ભીજ્ય નહિ, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળે પણ સમ્યક્જ્ઞાન પામે નહિ, બુદ્ધ થાય નહિ

દ્રષ્ટાંત-કુશિબ્ય રૂપી પથ્થર, સદ્ગુરુ રૂપી મેઘ અને બોધ રૂપ પાણી, મુગશેલીઆ તથા પુષ્કરાવર્ત મેઘનુ દ્રષ્ટાત. જેમ પુષ્કરાવર્ત મેઘથી મુગશેલીઓ પલ્લવો નહિ તેમ એકેક કુશિબ્ય મહાન્ સવેગાદિક ગુણયુક્ત આચાર્યના પ્રતિબોધ્યા પણ સમજે નહિ, વૈરાગ્ય રંગ પામે નહિ, માટે તે શ્રોતા છાંડવા યોગ્ય છે. એ અવિનીતનુ દ્રષ્ટાત જાણુ

જેમ ઠાળી ભૂમિને વિષે મેઘ વરસે તો તે ઘણી ભીંજે તથા
પાણી પણ રાખે તથા ગોધૂમાદિક (બઉ પ્રમુખ) ની ઘણી નિષ્પત્તિ કરે
તેમ વિનીત સુશિષ્ય પણ ગુરુની ઉપદેશરૂપ વાણી સાંભળી હૃદયમાં
ધારી રાખે, ગૌરાએ કરી ભીંજાય અને અનેક બીજા ભવ્ય જીવને વિનય
ધર્મ વિષે પ્રવતવિ, માટે તે શ્રોતા આદરવાયોગ્ય છે ૧

૨ કુલમ-કુલગુ દ્રષ્ટાંત. તે કુલના આઠ લોક છે, તેમાં પ્રથમ
ઘડો સપૂર્ણ ઘડાના અણે કરી વ્યાસ છે તેના ત્રણ અણ ૧ તે મળે
પાણી ભર્યા ઘડા કિંચિત્ જહાર બચ નહિ. ૨ પોતે શીતલ છે માટે
બીજાની પણ તૃષ્ણા ઉપશમાવે, શીતલ કરે. ૩ પસની મલિનતા જ્ય
પાણીથી દૂર કરે. તેમ જોકેક શ્રોતા વિનયારી અણે કરી સપૂર્ણ ભર્યા
છે તે ત્રણ અણ કરે ૧ શુદ્ધિકરના ઉપદેશ સર્વ ધારી રાખે,
કિંચિત્ વિસારે નહિ. ૨ પોતે જ્ઞાન પાત્રી શીતલ રહ્યા
પામ્યા છે અને ભવ્ય જીવને ત્રિવિધતાપ સમાવી શીતળ કરે. ૩ ભવ્ય
જીવની સહેલ રૂપી મલિનતા ટાળે. જો શ્રોતા આદરવાયોગ્ય છે.

૨ જોકે ઘડો પડખે ઠાણો છે તેમાં ભરે તો અઠધુ પાણી રહે
ને અઠધુ પાણી વહી જાય. તેમ જોકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળે
તો અઠધુ ધારી રાખે, અઠધુ વિસરી જાય.

૩ જોકે ઘડો હેઠે ઠાણો છે તેમાં પાણી ભરે તો સર્વ પાણી
વહી જાય પણ રહે નહિ તેમ જોકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળે તો
સર્વ વિસારે પણ ધારે નહિ.

૪ જોકે ઘડો નવો છે તેમાં પાણી ભરે તો થોડો થોડો ઝમીને
આવી ધાય, તેમ જોકેક શ્રોતા જ્ઞાનાદિ અભ્યાસ કરે પણ થોડે થોડે
જ્ઞાન વિસારે.

૫ જોકે ઘડો દુર્ગંધ વાસિત છે, તેમાં પાણી ભરે તો પાણીના
અણ જગાડે, તેમ જોકેક શ્રોતા મિશ્રાત્વાદિક દુર્ગંધ કરી વાસિત છે
તેમને સૂત્રાદિક ભણાવતાં જ્ઞાનના અણને વણસાડે

૬ જોકે ઘડો સુગંધે કરી વાસિત છે તેમાં પાણી ભરે તો
પાણીના અણને વધારે, તેમ જોકેક શ્રોતા સમક્રિતાદિક સુગંધે કરી
વાસિત છે તેમને સૂત્રાદિક ભણાવતાં જ્ઞાનના અણને ઢીપાવે.

૭ એક ઘડો કાચો છે તેમાં પાણી ભરે તો ઘડો ભીંજાયને વિણસી જાય, તેમ એકેક શ્રોતા અદ્યપશુદ્ધિવાળાને સૂત્રાદિકનું જ્ઞાન આપતાં તે નયપ્રમુખને નહિ જાણવાથી તે જ્ઞાનથી તથા માર્ગથી અજ્ઞ થાય.

૮ એક ઘડો ખાલી છે તે ઉપરથી ખુઝાડ ઢાંકી વર્ષાકાળે નેવાં હોંડે પાણી ઝીલવા મૂકયું, પણ પાણી અંદર આવે નહિ, ને તળે પાણી ઘણું થવાથી ઉપર તરે ને વાયરાદિકે કરી ભીંત પ્રમુખે અથડાઈને ફૂટી જાય; તેમ એકેક શ્રોતા સદ્ગુરુની સલામાં વ્યાખ્યાન સાંભળવા બેસે પણ જિંઘ પ્રમુખના યોગે કરી જ્ઞાનરૂપ પાણી હૃદયમાં આવે નહિ ને ઘણી જિંઘના પ્રભાવે કરી ખોટા ડાળરૂપ વાયરે કરી અથડાય છે, તો સલાથી અપમાન પ્રમુખ પામે તથા જિંઘમાં પડવાથી પોતાના શરીરને નુકસાન થાય.

૩ ચાલણી-એકેક શ્રોતા ચાલણી સમાન છે, ચાલણીના બે પ્રકાર: ૧. એવો છે કે ચાલણી પાણીમાં મૂકે ત્યારે પાણીથી સંપૂર્ણ ભરી દેખાય અને ઉપાડી લઈએ ત્યારે ખાલી દેખાય, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સલામાં સાંભળવા બેસે ત્યારે વૈરાગ્યાદિ ભાવનાએ કરી સંપૂર્ણ ભર્યા દેખાય અને સલાથી ઉઠી બહાર જાય ત્યારે વૈરાગ્યરૂપ પાણી કિંચિત્ પણ દેખાય નહિ એ શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે.

૨. ચાલણીએ ઘઉં પ્રમુખનો આટો (લોટ) ચાળવા માંડયો, ત્યારે આટો નીકળી જાય ને કાંકરા પ્રમુખ કચરો ગ્રહી રાખે, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળતાં ઉપદેશક તથા સૂત્રના શુભ શુભ જાવા દે, અને સ્ખલના પ્રમુખ અવશુભ રૂપ કચરો ગ્રહી રાખે, માટે તે છાંડવા યોગ્ય છે.

૪ પરિપુણ્ણ-તે સુઘરી પક્ષીના માળાનું દષ્ટાંત. સુઘરી પક્ષીના માળાથી ઘૃત (ધી) ગાળતાં ઘૃત ઘૃત નીકળી જાય અને કીટી પ્રમુખ કચરો ગ્રહી રાખે, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્ય પ્રમુખના શુભ ત્યાગ કરી અવશુભ ગ્રહણ કરે એ શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે.

૫ હસ-હસને દૂધ, પાણી એકઠાં કરી પીવા માટે આખ્યા હોય, તો તે પોતાની ચાંચમાં ખટાશના શુભે કરી દૂધ પીએ ને પાણી ને પીએ, તેમ વિનીત શ્રોતા શુર્વાદિકના શુભ ગ્રહે ને અવશુભ ન લે, એ આદર્શીય છે.

૬ મહિષ-લેસો જેમ પાણી પીવા માટે જલશયમાં બસ, પાણી પીવા જલમાં પ્રથમ પ્રવેશ કરે, પછી મસ્તક પ્રમુખે કરી પાણી ડહોળે ને મલમૂત્ર કરી પછી પોતે પીવે, પણ શુદ્ધ જલ પોતે ન પીએ, અન્ય યુધને પણ પીવા ન હે, તેમ કુશિખ્ય શ્રોતા બ્રાહ્મણનાદિકમાં કલેશરૂપ પ્રમાદિકે કરી બ્રાહ્મણ ડહોળે, પોતે શાંતપણે સાંભળે નહિ ને અન્ય સલાજનોને શાંત રસથી સાંભળવા ન હે, એ છાંડવા યોગ્ય છે.

૭ મેષ-અકરા જેમ પાણી પીવા જલસ્થાનકે નદી પ્રમુખમાં બસ, ત્યારે કઠિ રહી પગ નીચા નમાવી પાણી પીએ, ડહોળે નહિ ને અન્ય યુધને પણ નિર્મળ પીવા હે, તેમ વિનીત શિખ્ય શ્રોતા બ્રાહ્મણનાદિકે નમ્રતા તથા શાંત રસથી સાંભળે, અન્ય સલાજનોને સાંભળવા હે, એ આકરણીય છે.

૮ મસજ-તેના જે પ્રકાર ૧ મસજ તે આમડાની કાચલી તેમાં વાથરો સરાય ત્યારે અત્યંત ફૂલેલી હેખાય પણ તુલા શમાવે નહિ, પણ વાથરો નીકળી બાથ ત્યારે ખાલી થાય, તેમ એકેક શ્રોતા અભિમાનરૂપ વાથરો કરી શુષ્ક જ્ઞાનીવત્ તટાકા મારે પણ પોતાના તથા અન્યના આદરમાને શાંત રસ પમાડે નહિ, એ છાંડવા યોગ્ય છે.

૨. મસજ તે મચ્છર નામે, જ તુ, અન્યને ચટકા મારી પસ્તિપ ઉપજાવે પણ શુષ્ક ન કરે અને ખણજ ઉત્પન્ન કરે, તેમ એકેક કુશોતા શુર્વાદિકને જ્ઞાન-અભ્યાસ કરાવતાં ઘણો પરિશ્રમ આપે તથા કુવચનરૂપ ચટકા મારે પણ શુષ્ક તે વૈભાવચ્ચ પ્રમુખ કાઠપણ ન કરે અને સિત્તમ અસમાધિ ઉપજાવે એ છાંડવા યોગ્ય છે.

૬ જહુમ-તેના જે પ્રકાર ૧ જહો નામે જ તુ ગાય પ્રમુખના સ્તનમાં વળજે ત્યારે લોહી પીએ પણ દુધ ન પીએ, તેમ એકેક અવિનીત કુશિખ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિકની સાથે રહ્યા થકા તેમનાં છો ગવેવે પણ ક્રમાદિક શુષ્ક ન ગ્રહણ કરે, માટે છાંડવા યોગ્ય છે.

૨ જળો નામે જ તુ શુભજા ઉપર મૂંઝીએ ત્યારે ચટકા મારે ને દુ ખ ઉપજાવે અને મુઠકાલ (ખગડેલું) લોહી પીએ ને પછી સાંતિ કરે, તેમ એકેક વિનીત શિખ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિક સાથે રહ્યા થકા પ્રથમ વચનરૂપ ચટકા મારે-ઠાલે બઠાલે બહુ અભ્યાસ કરતાં મહેનત

કરાવે-પછી સ દેહરૂપી બિગાડકાઠી ગુર્વાદિકને શાંતિ ઉપજાવે-પરદેશી રાજાવત્ એ આદરવા યોગ્ય છે.

૧૦ બિરાડી-બિલાડી દૂધનુ ભાજન સીકાથી લોંચપર નીચું નાંખીને રજકણુ સહિત દૂધ પીએ, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્યાદિક પાસેથી સૂત્રાદિક અભ્યાસ કરતા અવિનય બહુ કરે, તથા પર પાસે પ્રશ્ન પૂછાવી સૂત્રાર્થ ધારે પણ પોતે વિનય કરી ધારે નહિ, માટે તે શ્રોતા છાંડવા યોગ્ય છે

૧૧. જાહગ-સહલો તે તિયં ચની જાત વિશેષ-તે પ્રથમ પોતાની માતાનુ દૂધ થોડે થોડે પીએ ને તે પાચન થાય પછી વળી થોડુ પીએ એમ થોડે થોડે દૂધથી પોતાના શરીરને પુષ્ટ કરે પછી મોટો બુજ્ ગનાં માન મર્દન કરે, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્યાદિક પાસેથી પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે કાળે કાળે થોડે થોડે સૂત્રાદિક અભ્યાસ કરે, અભ્યાસ કરતાં ગુર્વાદિકને અત્યંત સતોષ ઉપજાવે, કેમકે આપેલો પાઠ બરાબર અસ્ખલિત કરે ને તે કયાં પછી વળી બીજીવાર અને ત્રીજીવાર એમ થોડે થોડે લે ને પછી બહુશ્રુત થઈ મિથ્યાત્વી લોકોનાં માન મર્દન કરે એ આદરવા યોગ્ય છે

૧૨. ગો-ગો તે 'ગાય' ના બે પ્રકાર ૧ જેમ દૂધવતી ગાયને કોઈ એક શેઠ પાડોશીને ત્યાં આપી ગામ જાય, પણ તે પાડોશી ઘાસ પાણી પ્રમુખ બરાબર ગાયને નહિ આપવાથી ગાય ભૂખે તૃષાએ પીડાતી થકી દૂધમાં સુકાય, ને હુ ખી થાય તેમ એકેક અવિનીત શ્રોતાએ ગુર્વાદિકની આહાર પાણી પ્રમુખ ગૈયાવ્રત્ય નહિ કરવાથી તેમનો દેહ ગ્લાનિ પામે ને શ્રુતાદિકમાં ઘટાડો થાય ને અપયશ પામે.

૨, એક શેઠ પાડોશીને દૂઝણી ગાય સોંપી ગયો પાડોશીએ ઘાસ, પાણી પ્રમુખ રૂઠે પ્રકારે આપવાથી દૂધમાં વધારો થયો ને તે કીર્તિને પામ્યો તેમ એકેક વિનીત શ્રોતા (શિષ્ય) ગુર્વાદિકની આહાર પાણી પ્રમુખ ગૈયાવ્રત્યની વિધિએ કરી ગુર્વાદિકને શાતા ઉપજાવે તો તેમને જ્ઞાનમાં વધારો થાય ને તે કીર્તિને પામે, એ શ્રોતા આદરવા યોગ્ય છે

૧૩. ભેરી-તેના બે પ્રકાર ૧ એ છે જે, ભેરીનો વગાડનાર પુરુષ રાજાના હુકમ પ્રમાણે ભેરી વગાડે તો રાજા ખુશી થઈ તેને

૬ મહિષ-લેસો જેમ પાણી પીવા માટે જલાશયમાં જાય, પાણી પીવા જલમા પ્રથમ પ્રવેશ કરે, પછી મસ્તક પ્રમુખે કરી પાણી ઠંડાળે ને મલમૂત્ર કરી પછી પોતે પીવે પણ શુદ્ધ જલ પોતે ન પીએ, અન્ય મૂધને પણ પીવા ન દે, તેમ કુશિખ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિકમાં ઠલેશરૂપ પ્રમાદિકે કરી આખ્યાન ઠંડાળે, પોતે શાંતપણે સાંભળે નહિ ને અન્ય સભાજનોને શાંત રસથી સાંભળવા ન દે, એ છાંડવાયોગ્ય છે

૭ મેષ-જકરા જેમ પાણી પીવા જલસ્થાનકે નદી પ્રમુખમાં જાય, ત્યારે કાંઈ રહી પગ નીચા નમાવી પાણી પીએ, ઠંડાળે નહિ ને અન્ય મૂધને પણ નિર્મળ પીવા દે, તેમ વિનીત શિષ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિક નમ્રતા તથા શાંત રસથી સાંભળે, અન્ય સભાજનોને સાંભળવા દે, એ આદરણીય છે

૮ મસ્તક-તેના બે પ્રકારઃ ૧ મસગ તે ચામડાની ઢાંચણી તેમાં વામરો ભરાય ત્યારે અત્યંત ફૂલેલી ઢેખાય પણ તુચ્છ યમાવે નહિ, પણ વામરો નીકળી જાય ત્યારે ખાલી થાય, તેમ જોઈક શ્રોતા અધિમાનરૂપ વામરો કરી શુષ્ક જ્ઞાનીવત્ તઠાકા મારે પણ પોતાના તથા અન્યના આત્માને શાંત રસ પમાડે નહિ, એ છાંડવાયોગ્ય છે

૨ મસગ તે મચ્છર નામે, જતુ, અન્યને ચટકા મારી પરિતાપ ઉપજાવે પણ ગુણ ન કરે અને ખણજ ઉત્પન્ન કરે, તેમ જોઈક કુશ્રોતા ગુર્વાદિકને જ્ઞાનઅભ્યાસ કરાવતાં ઘણો પરિશ્રમ આપે તથા કુવચનરૂપ ચટકા મારે પણ ગુણ તે વૈયાવચ્ચ પ્રમુખ કાંઈપણ ન કરે અને ચિત્તમાં અત્તમાધિ ઉપજાવે એ છાંડવા યોગ્ય છે

૬ જલુગ-તેના બે પ્રકાર ૧ જલો નામે જતુ ગાય પ્રમુખના સ્તનમા વગડે ત્યારે લોહી પીએ પણ દુધ ન પીએ, તેમ જોઈક અવિનીત કુશિખ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિકની સાથે રહ્યા થકા તેમનાં છિત્રો ગવેને પણ કમાદિક ગુણ ન પ્રદર્શુ કરે, માટે છાંડવા યોગ્ય છે

૨, જળો નામે જતુ ગુમઠા ઉપર મૂકીએ ત્યારે ચટકો મારે ને દુષ્ટ ઉપજાવે અને મુઠહાલ (ગગડેણુ) લોહી પીએ ને પછી શાંતિ કરે, તેમ જોઈક વિનીત શિષ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિક સાથે રહ્યા થકા પ્રથમ વચનરૂપ ચટકો મારે-ઠાલે બકાલે જહુ અભ્યાસ કરતાં મહેનત

કરાવે-પછી સંદેહરૂપી બિગાડકાઠી શુર્વાદિકને શાંતિ ઉપજાવે-પરદેશી રાજવત્ એ આદરવા યોગ્ય છે.

૧૦ બિરાલી-બિલાલી દૂધનુ ભાજન સીકાથી લોંચપર નીચું નાંખીને રજકણુ સહિત દૂધ પીએ, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્યાદિક પાસેથી સૂત્રાદિક અભ્યાસ કરતાં અવિનય બહુ કરે, તથા પર પાસે પ્રશ્ન પૂછાવી સૂત્રાર્થ ધારે પણ પોતે વિનય કરી ધારે નહિ, માટે તે શ્રોતા છાંડવા યોગ્ય છે.

૧૧. જાહગ-સહલો તે તિયં ચની જાત વિશેષ-તે પ્રથમ પોતાની માતાનુ દૂધ થોડે થોડે પીએ ને તે પાચન થાય પછી વળી થોડુ પીએ એમ થોડે થોડે દૂધથી પોતાના શરીરને પુષ્ટ કરે પછી મોટો ભુજ ગનાં માન મર્દન કરે, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્યાદિક પાસેથી પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે કાળે કાળે થોડે થોડે સૂત્રાદિ અભ્યાસ કરે, અભ્યાસ કરતાં શુર્વાદિકને અત્યંત સતોષ ઉપજાવે, કેમકે આપેલો પાઠ બરાબર અરુપ-લિત કરે ને તે કર્યા પછી વળી બીજીવાર અને ત્રીજીવાર એમ થોડે થોડે લે ને પછી બહુશ્રુત થઈ મિથ્યાત્વી લોકોના માન મર્દન કરે. એ આદરવા યોગ્ય છે

૧૨ ગો-ગો તે 'ગાય' નાં એ પ્રકાર ૧ જેમ દૂધવતી ગાયને કોઈ એક શેઠ પાડોશીને ત્યાં આપી ગામ જાય, પણ તે પાડોશી ઘાસ પાણી પ્રમુખ બરાબર ગાયને નહિ આપવાથી ગાય ભૂખે તૃષાએ પીડાતી થકી દૂધમાં સુકાય, ને હુ.ખી થાય તેમ એકેક અવિનીત શ્રોતાએ શુર્વાદિકની આહાર પાણી પ્રમુખ ગૈયાત્રત્ય નહિ કરવાથી તેમનો દેહ ગ્લાનિ પામે ને શ્રુતાદિકમાં ઘટાડો થાય ને અપયશ પામે.

૨, એક શેઠ પાડોશીને દૂધણી ગાય સોંપી ગયો. પાડોશીએ ઘાસ, પાણી પ્રમુખ રૂડે પ્રકારે આપવાથી દૂધમાં વધારો થયો ને તે કીર્તિને પામ્યો. તેમ એકેક વિનીત શ્રોતા (શિષ્ય) શુર્વાદિકની આહાર પાણી પ્રમુખ ગૈયાત્રત્યની વિધિએ કરી શુર્વાદિકને શાંતા ઉપજાવે તો તેમને જ્ઞાનમાં વધારો થાય ને તે કીર્તિને પામે, એ શ્રોતા આદરવા યોગ્ય છે.

૧૩ ભેરી-તેના એ પ્રકાર ૧ એ છે જે, ભેરીનો વગાડનાર પુરુષ રાજના હુકમ પ્રમાણે ભેરી વગાડે તો રાજ ખુશી થઈ તેને

પુષ્કળ દ્રવ્ય આપે, તેમ વિનીત શિષ્ય તીર્થંકર તથા ગુર્વાદિકની આજ્ઞા પ્રમાણે સૂત્રાદિકની સ્વાધ્યાય તથા ધ્યાન પ્રમુખ અગીકાર કરે તો કર્મ રૂપ રોગ મટે અને સિદ્ધ ગતિમા અનંત લક્ષ્મી પામે; જે આદરવાયોગ્ય છે

૨, જેમ લેરીનો વગાડનાર પુરુષ રાજાના હુકમ પ્રમાણે લેરી વગાડે નહિ, તો રાજા ઠેકપાયમાન થઈ દ્રવ્ય આપે, નહિ, તેમ અવિનીત શિષ્ય તીર્થંકરની તથા ગુર્વાદિકની આજ્ઞા પ્રમાણે સૂત્રાદિકની સ્વાધ્યાય, ધ્યાન કરે નહિ તો તેમનો કર્મરૂપ રોગ મટે નહિ અને સિદ્ધ ગતિનું સુખ પામે નહિ, જે ધ્યાનવાયોગ્ય છે

૧૪ આલ્પીરી—તેના બે પ્રકાર—૧ આલ્પીર સ્ત્રી—પુરુષ એક આમથી પાસેના શહેરમાં વ્યાજતા આડમા વૃત્ત ભરી વેચવા ગયા ત્યાં બબ્બરમાં ઉતારતા વૃત્તનું ભાજન, વાસણ ફૂટી ગયું વૃત્ત ભી ગયું પુરુષે સ્ત્રીને ઘણા કપકાવાળા કુવચનો કહ્યા, ત્યારે સ્ત્રીએ જુલે તે ભર્તારને સામ કુવચનો કહ્યા, આખરે વૃત્ત ઢોળાઈ ગયું ને જન્ને બહુ દોષ કરવા લાગ્યાં જમીન પરનું વૃત્ત પાછળથી છુટી લીધું ને વેચ્યું, ક્ષીમત મળી, તે લઈ સાંજે ગામ જતા, ઘોડાએ છુટી લીધી બહુ નિરાશ થયા. ઘોડાએ પૂછવાથી સર્વ વૃત્તાંત કહ્યો. ઘોડાએ કપકો લીધા તેમ સુરુએ બ્યાખ્યાન ઉપદેશમા આપેલ સાર-વૃત્તને ઢોળાઈ-બચડો કરી ઢોળી નાખે ને છેવટે કલેશ કરી દુર્ભવિ પામે. આ મોટા હાંડવાયોગ્ય છે

૨. વૃત્ત ભરી શહેરમા જતા બબ્બરમા ઉતારતા વાસણ ફૂટકે કે તરત જ એકજમ મળી લેવા થઈ તે વૃત્ત ભરી લીધું પચુ, બહુ તુકસાત થવા લીધું નહિ. તે વૃત્તને વેચી પૈસા મેળવી સારા સઘાત સાથે ગામમાં સુણે સુણે જેમ અન્ય સુરા પુરુષો પહેલે, તેમ વિનીત શિષ્ય મોટા સુર પાસેથી વાણી સાંભળી શુદ્ધ જ્ઞાનપૂર્વક તે અર્થ સુત્રને ખારી રાખે, સાચવે, અજ્ઞાનહિત કરે, વિસ્મૃતિ થાય તો સુર પાસે ફરી ફરી માગી માગી ખારે, પૂછે, પચુ કકલાટ બચડો કરે નહિ જે ઉપર સુર પ્રસન્ન થાય. તથા, જ્ઞાનની શુદ્ધિ થાય, પરિણામે સુજાતિ મળે આવા મોટા આદરીયજી છે

પાંત્રીસ બોલ.

પહેલે બોલે-ગતિ ચાર, ૧ નારકી, ૨ તિર્યંચ, ૩ મનુષ્ય, ૪ દેવતા.

બીજે બોલે-જાતિ પાંચ. ૧ એકેન્દ્રિય, ૨ બેધન્દ્રિય, ૩ તેધન્દ્રિય, ૪ ચૌરેન્દ્રિય, ૫ પચેન્દ્રિય

ત્રીજે બોલે-કાય છ, ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેઉકાય, ૪ વાયુકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ ત્રસકાય

ચોથે બોલે-ઇન્દ્રિય પાંચ ૧ શ્રોતેન્દ્રિય, ૨ ચક્ષુર્ન્દ્રિય, ૩ શ્રાણેન્દ્રિય, ૪ સ્પર્શેન્દ્રિય, ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય

પાંચમે બોલે-પર્યાપ્ત છ. ૧ આહાર, ૨ શરીર, ૩ ઇન્દ્રિય, ૪ શ્વાસોચ્છવાસ, ૫ ભાષા, ૬ મન.

છઠે બોલે-ગ્રાણી દશ. પાંચ ઇન્દ્રિયના ૫ ગ્રાણી, ૬ મનબળ. ૭ વચનબળ. ૮ કાયબળ, ૯ શ્વાસોચ્છવાસ, ૧૦ આયુષ્ય.

સાતમે બોલે-શરીર પાંચ, ૧ ઔદારિક, ૨ ગૈર્ક્રિય, ૩ આહારક, ૪ તૈજસ. ૫ કાર્મણ.

આઠમે બોલે-યોગ પદ્ધતિ ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મનયોગ ૩ મિશ્ર મનયોગ. ૪ વ્યવહાર મનયોગ, ૫ સત્ય વચનયોગ, ૬ અસત્ય વચનયોગ, ૭ મિશ્ર વચનયોગ, ૮ વ્યવહાર વચનયોગ, ૯ ઔદારિક કાયયોગ, ૧૦ ઔદારિક મિશ્ર કાયયોગ, ૧૧ ગૈર્ક્રિય કાયયોગ. ૧૨ ગૈર્ક્રિય મિશ્ર કાયયોગ, ૧૩ આહારક કાયયોગ, ૧૪ આહારક મિશ્ર કાયયોગ, ૧૫ કાર્મણ કાયયોગ

નવમે બોલે-ઉપયોગ બાર ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન, ૩ અવધિજ્ઞાન, ૪ મન પર્યાવજ્ઞાન, ૫ કેવળજ્ઞાન, ૬ મતિ અજ્ઞાન ૭ શ્રુત અજ્ઞાન, ૮ વિભાગ જ્ઞાન, ૯ ચક્ષુદર્શન ૧૦ અચક્ષુદર્શન, ૧૧ અવધિ દર્શન, ૧૨ કેવળ દર્શન

દશમે બોલે-કર્મ આઠ ૧ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ દર્શનાવરણીય, ૩ વેદનીય, ૪ મોહનીય, ૫ આયુષ, ૬ નામ, ૭ ગોત્ર ૮ અતરાય.

અગિયારમે બોલે-શુભકાળા ચૌદ ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ સાસ્વાદાન, ૩ મિશ્ર, ૪ અવિરતિ, ૫ સમ્યગ્ દષ્ટિ, ૬ દેશવિરતિ, (શ્રાવક) ૬ પ્રમત્ત

પુષ્કળ દ્રવ્ય આપે, તેમ વિનીત શિષ્ય તીર્થંકર તથા ગુર્વાશિક્ષી આજ્ઞા પ્રમાણે સૂત્રાશિક્ષીની સ્વાધ્યાય તથા ધ્યાન પ્રમુખ અગીકાર કરે તો કર્મ રૂપ રાજ મટે અને સિદ્ધ અતિમાં અનંત લક્ષ્મી પામે; એ આદરવાયોગ્ય ॥

૨, જેમ લેરીનો વગાડનાર પુરુષ યજ્ઞના હુકમ પ્રમાણે લેરી વગાડે નહિ, તો રાજ કોપાયમાન થઈ દ્રવ્ય આપે, નહિ, તેમ અગિનીત શિષ્ય તીર્થંકરની તથા ગુર્વાશિક્ષીની આજ્ઞા પ્રમાણે સૂત્રાશિક્ષી સ્વાધ્યાય, ધ્યાન કરે નહિ તો તેમનો કર્મરૂપ રાજ મટે નહિ અને સિદ્ધ અતિનું મુખ પામે નહિ, એ છાંદવાયોગ્ય છે

૧૪ આલીરી-તેના બે પ્રકાર-૧ આલીર શ્રી-પુરુષ જેઠ આમથી પાસેના શહેરમાં ચાલતાં આઠમાં વૃત્ત ભરી વેગવા ઝડપે ત્યાં બબ્બરમાં ઉતારતાં વૃત્તનું જાળન, વાસણ ફૂટી ગયું વૃત્ત હતી ગયું પુરુષે જીને ઘણા ઠપકાવાળા કુવચનો કહ્યાં, ત્યારે જીએ જલ્દી તે ભર્તારને સામાં કુવચનો કહ્યા, આજરે વૃત્ત કોળાઈ ગયું ને બન્ને બહુ થોડા કરવા લાગ્યાં જમીન પરનું વૃત્ત પાછળથી છુટી લીધું ને વેચ્યું, દીમત મળી, તે લઈ સાંજે ગામ જતાં, ઘોડાએ છુટી લીધી બહુ નિરાશ થયા. ઘોડાએ પૂછવાથી સર્વ વૃત્તાંત કહ્યો. ઘોડાએ ઠપકો લીધો, તેમ ગુરુએ બ્યાખ્યાન ઉપદેશમા આપેલ સાર-વૃત્તને ક્ષણ-અચળે કરી ઢોળી નાંખે ને છેવટે કહેશ કરી ફૂલ તિ પામે આ મોતા છાંદવાયોગ્ય છે

૨ વૃત્ત ભરી શહેરમા જતાં બબ્બરમા ઉતારતાં વાસણ ફૂટું કે તરત જ જોઈતમ મળી લેજા થઈ તે વૃત્ત ભરી લીધું પણ નુકસાન થવા લીધું નહિ. તે વૃત્તને વેચી પૈસા મેળવી સારા સધાવ સાથે ગામમાં મુજે મુજે જેમ અન્ય મુસ પુરુષો પહોંચે, તેમ વિનીત શિષ્ય મોતા ગુરુ પાસેથી વાણી સાંભળી શુદ્ધ ભાનપૂર્વક તે જર્મ સૂત્રને ધારી રાજે, સાચવે, અજબલિત કરે, વિસ્મૃતિ થાય તો ગુરુ પાસે ફરી ફરી માગી માગી ધારે, પૂછે, પણ કંઠલાટ ઝપટો કરે નહિ એ ઉપર ગુરુ પ્રલજ થાય. સયમ, જ્ઞાનની શુદ્ધિ થાય, પરિવ્રામ સફળતિ મળે આવા મોતા આદરીયજી છે

મળી દશભેદ અરૂપી અજીવના તથા પુદ્ગલાસ્તિકાય (રૂપી અજીવ)ના ચાર ભેદ. સ્કંધ, દેશ પ્રદેશ, પરમાણુ. નવ ભેદ પુણ્યનાં. અન્નપુન્ને. પાણ્યપુન્ને લયણ્યપુન્ને શયનપુન્ને વથ્યપુન્ને મનપુન્ને વચનપુન્ને કાયપુન્ને નમસ્કારપુન્ને એ ૯ અઠાર ભેદ પાપના તે, અઠાર પાપસ્થાનક. વીશ ભેદ આશ્રવના મિથ્યાત્વ, અમૃત, પ્રમાદ, કષાય, અશુભયોગ, પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, અદત્તાદાન, મૈથુન, પરિગ્રહ, શ્રોતે દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય, ઘ્રાણેન્દ્રિય, રસેન્દ્રિય સ્પર્શેન્દ્રિય એ પાંચને મોકળી મૂકવી તે મન, વચન, કાયાને મોકળી મૂકવા તે ભંડોપગરણુની અચત્તા કરે તે; શુચિ કુસગ્ગ કરે તે વીશ ભેદ સવરના; સમકિત, વ્રત પચ્ચદ્રખાણુ, અપ્રમાદ, અકષાય, શુભયોગ, જીવદયા સત્યવચન, અદત્તાદાન ત્યાગ, મૈથુનત્યાગ અપરિગ્રહ એ દશ તથા પાંચ ઇન્દ્રિયને ત્રણ જોગનું સવરવું તે, ભંડ ઉપકરણ, ઉપધિ ચત્તાએ લીએ મૂકે તે, શુચિ કુસગ્ગ ન કરે તે. આર ભેદ નિર્જરાના; અણુસણુ, ઉણોહરી, વૃત્તિસક્ષેપ, રસપરિત્યાગ, કાયકલેશ, પ્રતિસલીનતા, પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, ગૈયાવચ્ચ, સજ્જાચ, ધ્યાન, કાઉસગ્ગ ચાર ભેદ બધના; પ્રકૃતિબધ, સ્થિતિબધ, અનુભાગબધ, પ્રદેશબધ. ચાર ભેદ મોક્ષના, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, એમ ૧૧૫ બોલ થયા.

૫ દરમે બોલે—આત્મા આઠ પ્રકારના છે. દ્રવ્યાત્મા, કષાયાત્મા, યોગાત્મા, ઉપયોગાત્મા, જ્ઞાનાત્મા, દર્શનાત્મા, ચારિત્રાત્મા, લીર્યાત્મા.

સોળમે બોલે—૬૩૬ ચોવીસ છે સાત નરકનો એક દંડક, દશ ભવનપતિના; અસુર કુમાર, સોવનકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, અગ્નિકુમાર. ક્ષીપ, કુમાર, ઉદધિકુમાર, હિશાકુમાર, વાયુકુમાર, સ્તનિતકુમાર પાંચ સ્થાવરના, પૃથ્વીરાય, અપકાય, તેઉકાય, વાયુકાય, વનસ્પતિકાય, ત્રણ વિકલેન્દ્રિયના. બેઈન્દ્રિય તેઈન્દ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય, એક તિર્યચ પચેન્દ્રિય, એક મનુષ્યનો, એક વાણવ્ય તર દેવતાનો, એક જ્યોતિષી દેવતાનો, એક ગૈમાનિક દેવતાનો એમ ચોવીસ દંડક થયા.

સત્તરમે બોલે—લેશ્યા છ. કૃષ્ણ, નીલ, કાપૂત, તેજુ, પદ્મ, શુકલ

અઠારમે બોલે—દષ્ટિ ત્રણ, મિથ્યાત્વદષ્ટિ, સમામિથ્યાત્વ દષ્ટિ, સમ્યગ્દષ્ટિ.

સજ્જિ, ૭ અગ્રમત્ત સજ્જિ, ૮ નિવૃત્તિ બાહર, ૯ અનિવૃત્તિ બાહર, ૧૦ સૂક્ષ્મ સપરાય, ૧૧ ઉપગ્રાવ મોહનીય, ૧૨ ક્ષીણ મોહનીય, ૧૩ સયોગી કેવળી ૧૪, અયોગી કેવળી

બારમે બોલે-પાચ ઈદ્રિયોના વિષય ૨૩ શ્રોતે દ્રિયના ૩૩ વિષય. ૧ ઇવ શબ્દ, ૨ અઇવ શબ્દ, ૩ મિશ્ર શબ્દ, ચતુરિદ્રિયના પાચ વિષય ૧ કાળો, ૨ નીલો, ૩ લાલ, ૪ પીળો, ૫ શીતો, ૬ ગ્રાણે દ્રિયના બે વિષય ૧ સુરભિગધ, ૨ દુરભિગધ, રસે દ્રિયના પાંચ વિષય ૧ ઠંડવો ૨ ઠસાયલો, ૩ ખાટો, ૪ મીઠો, ૫ તીવ્રો. સ્પર્શે દ્રિયના આઠ વિષય ૧ સુવાળો, ૨ ખરખરો, ૩ હલકો, ૪ ભાર, ૫ કઠ્ઠો, ૬ ટાલો, ૭ લૂપો ૮ ચીપકચો.

તેરમે બોલે-પચીસ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ. ૧ અભિમદ્ધિક મિથ્યાત્વ, ૨ અનાભિમદ્ધિક મિથ્યાત્વ, ૩ અભિનિવેશિક મિથ્યાત્વ, ૪ સાંશયિક મિથ્યાત્વ. ૫ અણુલોગ મિથ્યાત્વ, ૬ લૌકિક મિથ્યાત્વ, ૭ લૌકોત્તર મિથ્યાત્વ, ૮ કુમાવચન મિથ્યાત્વ, ૯ જિન માર્ગથી બોલુ પદ્યે તે મિથ્યાત્વ, ૧૦ જિન માર્ગથી અધિક પદ્યે તે મિથ્યાત્વ, ૧૧ જિન માર્ગથી વિપરીત પદ્યે તે મિથ્યાત્વ, ૧૨ ધર્મને અધર્મ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૩ અધર્મને ધર્મ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૪ ઇવને અઇવ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૫ અઇવને ઇવ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૬ જિન માર્ગને અન્યમાર્ગ કહે તે મિથ્યાત્વ ૧૭ અન્યમાર્ગને જિનમાર્ગ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૮ સાધુને કુસાધુ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૯ કુસાધુને સાધુ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૨૦ આઠ કર્મથી સુકાણા તેને નથી સુકાણા કહે તે મિથ્યાત્વ, ૨૧ આઠ કર્મથી નથી સુકાણા તેને સુકાણા કહે તે મિથ્યાત્વ, ૨૨ અવિનય મિથ્યાત્વ, ૨૩ અક્રિયા મિથ્યાત્વ, ૨૪ અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ, ૨૫ વ્યાસાતના મિથ્યાત્વ.

ચૌદમે બોલે-નવતત્ત્વના બાણપણના ૧૧૫ બોલ ચૌદ લેહ લવના ૧ સૂક્ષ્મ એકે દ્રિય, ૨ બાહર એકે દ્રિય, ૩ બેઈ દ્રિય, ૪ તેઈ દ્રિય ૫ ચૌર દ્રિય, ૬ અસહી પચે દ્રિય, ૭ સહી પચે દ્રિય તે દરેકના અપર્ણતા ને પર્ણતા ચૌદ લેહ અલવના ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય આકાશાસ્તિકાય અને દરેના રૂકધ, રેશ પ્રદેશ એમ નવ, અને કાળ

મળી દશલેહ અરૂપી અજીવના તથા પુદ્ગલાસ્તિકાય (રૂપી અજીવ)ના ચાર લેહ. સ્કંધ, દેશ પ્રદેશ, પરમાણુ. નવ લેહ પુણ્યનાં. અન્નપુન્ને. પાણુપુન્ને લયણુપુન્ને શયનપુન્ને વશ્યપુન્ને મનપુન્ને વચનપુન્ને કાયપુન્ને નમસ્કારપુન્ને એ ૯ અઢાર લેહ પાપના તે, અઢાર પાપસ્થાનક. વીશ લેહ આશ્રવના : મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય, અશુભયોગ, પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, અદત્તાદાન, મૈથુન, પરિગ્રહ, શ્રોતે દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય, ઘ્રાણુ દ્રિય, રસેન્દ્રિય સ્પર્શેન્દ્રિય એ પાંચને મોઢળી મૂકવી તે મન, વચન, કાયાને મોઢળી મૂકવા તે લડાપગરણુની અચરતા કરે તે, શુચિ કુસંગ કરે તે વીશ લેહ સવરના; સમકિત, વ્રત પચ્ચક્ષુખાણુ, અપ્રમાદ, અકષાય, શુભયોગ, જીવદયા સત્યવચન, અદત્તાદાન ત્યાગ, મૈથુનત્યાગ અપરિગ્રહ એ દશ તથા પાચ ઇન્દ્રિયને ત્રણ જોગનું સવરવું તે, ભંડ ઉપકરણ, ઉપધિ ચરનાએ લીએ મૂકે તે, શુચિ કુસંગ ન કરે તે. આર લેહ નિર્જરાના, અણુસણ, ઉણાદરી, વૃત્તિસંક્ષેપ, રસપરિત્યાગ, કાયકલેશ પ્રતિસંલીનતા, પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, ગૈયાવચ્ચ, સજ્જાય, ધ્યાન, કાઉસંગ ચાર લેહ બધના, પ્રકૃતિબધ, સ્થિતિબધ, અનુભાગબધ, પ્રદેશબધ. ચાર લેહ મોક્ષના, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, એમ ૧૧૫ બોલ થયા.

૫ દરમે બોલે—આત્મા આઠ પ્રકારના છે દ્રવ્યાત્મા, કષાયાત્મા, યોગાત્મા, ઉપયોગાત્મા, જ્ઞાનાત્મા, દર્શનાત્મા, ચારિત્રાત્મા, વીર્યાત્મા.

સોળમે બોલે—દડક ચોવીસ છે. સાત નરકનો એક દડક, દશ ભવનપતિના, અસુર કુમાર, સોર્વનકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, અગ્નિકુમાર. દ્વીપકુમાર, ઉદધિકુમાર, દિશાકુમાર, વાયુકુમાર, સ્તનિતકુમાર. પાચ સ્થાવરના; પૃથ્વીરાય, અપકાય, તેઉકાય, વાયુકાય, વનસ્પતિકાય, ત્રણ વિકલેન્દ્રિયના બેઈન્દ્રિય તેઈન્દ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય, એક તિર્યચ પચેન્દ્રિય, એક મનુષ્યનો, એક વાણવ્ય તર દેવતાનો, એક જ્યોતિષી દેવતાનો, એક ગૈમાનિક દેવતાનો એમ ચોવીસ દડક થયા.

સત્તરમે બોલે—લેશ્યા છ કૃષ્ણ, નીલ, કાપૂત, તેજુ, પદ્મ, શુકલ.

અઢારમે બોલે—દષ્ટિ ત્રણ, મિથ્યાત્વદષ્ટિ, સમામિથ્યાત્વ દષ્ટિ, સમ્યગ્દષ્ટિ.

-ઔઞવીસમે ઓલે-ધ્યાન ચાર આત્મધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન, વર્મ
ધ્યાન, શુકલધ્યાન.

વીસમે ઓલે-છ દ્રવ્યના ત્રીય ભાલ. તેમાં પાંચ ભાલ પ્રત્ય-
સ્તિકાયના; દ્રવ્યયક્ષી એક, ક્ષેત્ર યક્ષી લોક પ્રમાણે, કાળયક્ષી અનાદિ
અનંત, સાવયક્ષી અરૂપી, શુભયક્ષી ચલણ સહાય. પાંચ ભાલ અધર્મ-
સ્તિકાયના; દ્રવ્ય યક્ષી એક, ક્ષેત્રયક્ષી લોક પ્રમાણે, કાળયક્ષી અનાદિ
અનંત સાવયક્ષી અરૂપી, શુભયક્ષી સ્થિરસહાય. પાંચ ભાલ આકાશ-
સ્તિકાયના, દ્રવ્યયક્ષી એક, ક્ષેત્રયક્ષી લોકાલોક પ્રમાણે; કાળયક્ષી અનાદિ
અનંત, સાવયક્ષી અરૂપી, શુભયક્ષી સાબ્જનશુભ (અવકાશ) પાંચ ભાલ
કાળના. દ્રવ્યયક્ષી અનંત, ક્ષેત્રયક્ષી અલીલીપ પ્રમાણે, કાળયક્ષી અનાદિ
અનંત, સાવયક્ષી અરૂપી શુભયક્ષી વર્તવાનો શુભ પાંચ ભાલ પુરુષલનય
દ્રવ્યયક્ષી અનંત, ક્ષેત્રયક્ષી લોક પ્રમાણે, કાળયક્ષી અનાદિ અનંત, સાવ-
યક્ષી રૂપી. શુભયક્ષી મળે ને મળે પાંચ ભાલ હવનાયે દ્રવ્યયક્ષી અનંત,
ક્ષેત્રયક્ષી આખા લોક પ્રમાણે, કાળયક્ષી આદિ અતરહિત, સાવયક્ષી
અરૂપી. શુભયક્ષી ચૈતન્ય શુભ

એકવીસમે ઓલે-રાશિ બે હવરાશિ, અહવરાશિ.

બાવીસમે ઓલે-આવકના મત બાર, તેના ભાગ ૪૬

ત્રેવીસમે ઓલે-સાધુનાં પાંચમહામત, તેના ભાગ ૨૫૨.

ચોવીસમે ઓલે-પ્રમાણ ચાર. પ્રત્યક્ષ, અનુમાન, આગમ,
ઉપમાન.

પચીસમે ઓલે-આશ્રિત પાંચ. સામાયિક આશ્રિત, ઉદોપસ્થ-
પનીય આશ્રિત, પરિહારવિશુદ્ધ આશ્રિત, સૂક્ષ્મસપરાય આશ્રિત, વશ
ખ્યાત આશ્રિત.

છવીસમે ઓલે-સાત નય. નૈગમનય, સંબંધનય. -વ્યવહાર-
નય, કબજસૂત્રનય, શબ્દનય, સમભિરૂઢનય, એવશૂતનય.

સતાવીસમે ઓલે-નિષેપ ચાર. નામનિષેપ, સ્થાપના નિષેપ,
દ્રવ્યનિષેપ, સાવનિષેપ.

અઠાવીસમે ઓલે-સમકિત પાંચ. ઉપચસમકિત, ક્ષયોપચમ
સમકિત, ક્ષાયિક સમકિત, સાસ્વાદાનસમકિત, વેદકસમકિત.

ઓગણત્રીશમે બોલે-રસ નવ. શૃંગારરસ, વીરરસ; કંઠુરસ, હાસ્યરસ, રૌદ્રારસ, લયાનકરસ, અદ્ભુત રસ, બિભત્સરસ, શાંતરસ.

ત્રીશમે બોલે-ભાવના બાર. અનિત્યભાવના, અશરણભાવના, સંસારભાવના. એકત્વભાવના, અન્યત્વભાવના, અશુચિભાવના-આશ્રવ-ભાવના, સવરભાવના, નિર્જરાભાવના, લોકસ્વરૂપ ભાવના, બોધિભાવના ધર્મભાવના.

એકત્રીશમે બોલે-અનુયોગ ચાર છે; દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતાનુ-યોગ, ચરણકરણાનુયોગ, ધર્મકથાનુયોગ

બત્રીશમે બોલે-દેવતત્ત્વ, ગુરુતત્ત્વ, ધર્મતત્ત્વ. એ ત્રણ તત્ત્વ.

તેત્રીશમે બોલે-સમવાય પાંચ કાળ, સ્વભાવ, નિયત, પૂર્વ-કૃત (કર્મ), પુરુષાકાર (ઉદ્ધમ).

ચોત્રીશમે બોલે-પાપહીના ત્રણસે ત્રેસઠ ભેદ, ક્રિયાવાદીના ૧૮૦, અક્રિયાવાદીના ૮૪ વિનયવાદીના ૩૨, અજ્ઞાનવાદીના ૬૭.

પાંત્રીશમે બોલે-શ્રાવકના ગુણ એકવીશ, ૧ અશુદ્ધ, ૨ રૂપ-વંત, ૩ સૌમ્ય પ્રકૃતિવાળો, ૪ લોકપ્રિય, ૫ અકૂર, ૬ પાપભીર ૭ શાંતચરહિત, ૮ ચતુરાઈવાળો, ૯ લજ્જાવત, ૧૦ દયાળુ, ૧૧ મધ્યસ્થ પરિણામી. ૧૨ સુદૃઢિવાળો, ૧૩ ગુણાનુરાગી, ૧૪ સારો પક્ષધારણ કરનાર, ૧૫ દીર્ઘદૃઢિવત, ૧૬ વિશેષજ્ઞ, ૧૭ અલપારભી, ૧૮ વિનીત. ૧૯ કૃતજ્ઞ, ૨૦ પરહિતકારી ૨૧ લબ્ધલક્ષી.

પાંત્રીશ બોલ સમાપ્ત

સિદ્ધ દ્વાર.

૧ પહેલી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૨ બીજી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૩ ત્રીજી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૪ સિદ્ધ યાત્ર.

૪ ચોથી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ યાત્ર.

૫ ભવનપ્રતિના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૪ સિદ્ધ યાત્ર.

૬ ભવનપ્રતિની દેવીના નીકળેલ; એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ યાત્ર.

૭ પુષ્પીકામના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ ચાર સિદ્ધ યાત્ર.

૮ અપકામના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ યાત્ર.

૯ વનસ્પતિકામના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, ■ સિદ્ધ યાત્ર.

૧૦ તિર્થંજ ગર્ભજના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૪ સિદ્ધ યાત્ર.

૧૧ તિર્થંજણીના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૪ સિદ્ધ યાત્ર.

૧૨ મનુષ્ય ગર્ભજના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૪ સિદ્ધ યાત્ર.

૧૩ મનુષ્યણીના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, વીસ સિદ્ધ યાત્ર.

૧૪ વાણુના વરના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ યાત્ર.

૧૫ વાણુવ્યવરની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ યાત્ર.

૧૬ જ્યોતિષીના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૪ સિદ્ધ યાત્ર.

૧૭ જ્યોતિષીની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૧૮ ગૌમાનિકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૧૯ ગૌમાનિકની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૦ સ્વલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૨૧ અન્યલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૨ સિદ્ધ થાય.

૨૨ ગૃહસ્થલિંગી, એક સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૨૩ સ્ત્રીલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૪ પુરુષલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૨૫ નપુસકલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૨ સિદ્ધ થાય.

૨૬ ઉર્ધ્વ લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૨૭ અધો લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૮ તિર્યક્ (તીર્છી) લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૨૯ જઘન્ય અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૩૦ મધ્યમ અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૩ ત્રીજી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જલન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૪ સિદ્ધ થાય.

૪ ચોથી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જલન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, આર સિદ્ધ થાય.

૫ ભવનપતિના નીકળેલ, એક સમયે, જલન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૪ સિદ્ધ થાય.

૬ ભવનપતિની દેવીના નીકળેલ; એક સમયે, જલન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ થાય.

૭ પૃથ્વીકાયના નીકળેલ, એક સમયે, જલન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ આર સિદ્ધ થાય.

૮ અપકાયના નીકળેલ, એક સમયે, જલન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, આર સિદ્ધ થાય.

૯ વનસ્પતિકાયના નીકળેલ, એક સમયે, જલન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૭ સિદ્ધ થાય.

૧૦ તિર્થંક ગર્ભજના નીકળેલ, એક સમયે, જલન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૪ સિદ્ધ થાય.

૧૧ તિર્થંકણીના નીકળેલ, એક સમયે, જલન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૪ સિદ્ધ થાય.

૧૨ મનુષ્ય ગર્ભજના નીકળેલ, એક સમયે, જલન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ; ૬૪ સિદ્ધ થાય.

૧૩ મનુષ્યણીના નીકળેલ, એક સમયે, જલન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીસ સિદ્ધ થાય.

૧૪ વાણ્વતરના નીકળેલ, એક સમયે, જલન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ થાય.

૧૫ વાણ્વતરની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જલન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ થાય.

૧૬ જ્યોતિષીના નીકળેલ, એક સમયે, જલન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૪ સિદ્ધ થાય.

૧૭ જ્યોતિષીની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૧૮ ગૈમાનિકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૧૯ ગૈમાનિકની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૦ સ્વલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૨૧ અન્યલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ઠશ સિદ્ધ થાય.

૨૨ ગૃહસ્થલિંગી, એક સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૨૩ સ્ત્રીલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૪ પુરુષલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૨૫ નપુસકલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ઠશ સિદ્ધ થાય

૨૬ ઉર્ધ્વ લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૨૭ અધો લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૮ તિર્યક્ (તીર્થી) લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૨૯ જઘન્ય અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૩૦ મધ્યમ અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૩૧ ઉત્કૃષ્ટ અવગાહનાના, એક સમયે, જપન્ન, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, બે સિદ્ધ થાય.

૩૨ સમુદ્ભાષી, એક સમયે, જપન્ન, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, બે સિદ્ધ થાય.

૩૩ નદી પ્રમુખ જલભાષી, એક સમયે જપન્ન, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ત્રણ સિદ્ધ થાય.

૩૪ વીથી સિદ્ધ થાય તો એક સમયે, જપન્ન એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૩૫ અવીથી સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જપન્ન, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૪ સિદ્ધ થાય.

૩૬ વીથીઠર સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જપન્ન, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ વીથી સિદ્ધ થાય.

૩૭ અવીથીઠર સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જપન્ન, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૩૮ સ્વયંભોષ સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જપન્ન, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૩૯ પ્રતિભોષ સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે જપન્ન એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૪૦ ભુખભોષી સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે જપન્ન, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૪૧ એક સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જપન્ન, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, એક સિદ્ધ થાય.

૪૨ અતેક સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જપન્ન, બે સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૪૩ વિજય વિજય પ્રતિ, એક સમયે, જપન્ન, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીથી સિદ્ધ થાય.

૪૪ ભદ્રશાલ વનમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય
ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૪૫ નદન વનમાં એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૪૬ સોમનસ વનમાં એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૪૭ પડગવનમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ,
બે સિદ્ધ થાય.

૪૮ અકર્મભૂમિમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય;
ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૪૯ કર્મભૂમિમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૫૦ પેહલે આરે, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ
દશ સિદ્ધ થાય

૫૧ ખીજે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
દશ સિદ્ધ થાય.

૫૨ ત્રીજે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૫૩ ચોથે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય;
ઉત્કૃષ્ટ ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૫૪ પાંચમે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય;
ઉત્કૃષ્ટ દશ સિદ્ધ થાય

૫૫ છઠ્ઠે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ
દશ સિદ્ધ થાય.

૫૬ અવસર્પિણીમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૫૭ ઉત્સર્પિણીમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય;
ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૫૮ નોઉત્સર્પિણી, નોઅવસર્પિણીમાં એક સમયે, જમન્ય, એક સિદ્ધ યાચ; ઉત્પદ, ૧૦૮ સિદ્ધ યાચ.

એ ૫૮ બાલ અતર સદિત, એક સમયે, જમન્ય, ઉત્પદ, સિદ્ધ યાચ તે કદા.

હવે અતર રદિત, આઠ સમય સુધી, સિદ્ધ યાચ તે કદા સિદ્ધ યાચ તે.

૧ ખેલેલા સમયે જમન્ય, એક સિદ્ધ યાચ; ઉત્પદ ૧૦/ સિદ્ધ યાચ.

૨ બીલ સમયે જમન્ય, એક સિદ્ધ યાચ; ઉત્પદ ૧૦૨ સિદ્ધ યાચ.

૩ ત્રીલ સમયે જમન્ય, એક સિદ્ધ યાચ, ઉત્પદ ૬૬ સિદ્ધ યાચ.

૪ ચોલા સમયે જમન્ય, એક સિદ્ધ યાચ, ઉત્પદ ૮૪ સિદ્ધ યાચ.

૫ પાંચમા સમયે જમન્ય એક સિદ્ધ યાચ; ઉત્પદ ૭૨ સિદ્ધ યાચ.

૬ છઠ્ઠા સમયે જમન્ય, એક સિદ્ધ યાચ; ઉત્પદ ૬૦ સિદ્ધ યાચ.

૭ સાતમા સમયે જમન્ય, એક સિદ્ધ યાચ; ઉત્પદ ૪૮ સિદ્ધ યાચ.

૮ આઠમા સમયે જમન્ય, એક સિદ્ધ યાચ; ઉત્પદ ૩૨ સિદ્ધ યાચ.

આઠ સમય પછી અતર પઠયા વિના સિદ્ધ યાચ નહિ.

ઇતિ સિદ્ધ દ્વાર સપૂર્વ

જખૂદ્દીપ વિચાર

જખૂદ્દીપ-૧ લાખ ચોજનનો લાખા ને પહેલો'છે તે વર્તુળ, તેલના પુઠલાને આકારે છે. ૧ વર્તુળ રથના પેઠાને આકારે છે, ૨ વર્તુળ કમળની કળીકાને આકારે છે ૩ વર્તુળ પૂર્વે ચક્ર માને આકારે છે, ૪ તેની પરિધી ૩ લાખ, ૧૬ હજાર, ૨૨૭ ચોજન, ૩ કોશ ૧૨૮ ખનુષ ને ૧૩૫ આંગુલ અધિક છે, જખૂદ્દીપના ૧૦ દ્વારની

આથા

૧	૨	૩	૪	૫	૬
ખડા	એયણ	વાસા	પંચય	કુઠા	ચ તિથ
૭	૮	૯	૧૦		
સેલિઓ;	વિજય	હક	સલિલાઓ	પિંડઓ	હોઈ સપકણી.

એ દશ દ્વાર છે, તેમાં પ્રથમ ખંડ દ્વાર છે. જમૂદ્રીપના ભરત સરખા ૧૬૦ ખંડ છે ભરત ક્ષેત્રનો ૧, ચુલહિમવત પર્વતના ૨, હિમવતક્ષેત્રના ૪, મહાહિમવત પર્વતના ૮. હરિવર્ષ ક્ષેત્રના ૧૬, નિષધ પર્વતના ૩૨, મહાવિદેહ ક્ષેત્રના ૬૪, નીલવત પર્વતના ૩૨, રમ્યદ્રવર્ષ ક્ષેત્રના ૧૬, રૂપી પર્વતના ૮, હિરણ્યવત ક્ષેત્રના ૪, શિખરી પર્વતના ૨, ઇરવત ક્ષેત્રનો ૧, એ પ્રમાણે સર્વ મળીને પહોળાપણે દક્ષિણ ઉત્તરે થઈને ભરત જેવડા પહોળાપણે ૧૬૦ ખંડ છે. ઇતિ પહેલો ખંડદ્વાર સમાપ્ત ૧.

૨ જો યોજનદ્વાર :-જમૂદ્રીપના ચારે હાંસે યોજન-યોજનાના ખંડ કરીએ ત્યારે સાતસે નેવું કોડ, છપન લાખ ચોરાણુ હજાર, એકસો ને પચાસ ચતુરસ્ર થાય ઉપર ૧ કોશ ને પંદરસે પંદર ધનુષ્ય વધે. ઉપર ૬૦ અગુલ વધે. ઇતિ ૨ જો યોજન-દ્વાર સમાપ્ત ૨

૩ જો વર્ષદ્વાર-જમૂદ્રીપને વિષે છ વર્ષ-ક્ષેત્ર છે. તે ભરત ૧ હિમવત ૨, હરિવર્ષ ૩, મહાવિદેહ ૪, રમ્યદ્રવર્ષ ૫, હિરણ્યવત ૬, ઇરવત ૭ એ ૭ ક્ષેત્ર તથા એક મહાવિદેહના ૪ ભાગ ગણીએ તો પૂર્વ મહાવિદેહ પશ્ચિમ મહાવિદેહ ૮, દેવકુરૂ ૯, ઉત્તરકુરૂ ૧૦, એ પ્રમાણે ૧૦ ક્ષેત્ર થાય તેનું વિષ્કલપણુ ૧, બાંહા ૨, જીવા, ૩, ધનુષપીઠ ૪ એ ૪ કહે છે -ભરતક્ષેત્રના ૨ ભેદ દક્ષિણ ભરત ૧, ઉત્તર ભરત ૨, દક્ષિણભરતનું વિષ્કલણુ ૨૩૮ જોજન ને ૩ કળાનું એની બાહા નથી તેની જીવા ૯૭૪૮ જોજન ને ૧૨ કલા તેની ધનુષપીઠ ૯૭૬૬ જોજન ને ૩ કલાઅધિક (૧) ઉત્તરભરતનું વિષ્કલણુ ૨૩૮ જોજન ને ૩ કલાનું તેની બાહા ૧૮૬૨ જોજન ને સાડીસાત કલાની તેની જીવા ૧૪૪૭૧ જોજન ને ૬ કલામાં કાઈક ન્યૂન, તેની ધનુષપીઠ ૧૪૫૨૮ જોજન ને ૧૧ કલાની (૨) એજ પ્રમાણે ઇરવત ક્ષેત્રનું પણ જાણવું (૩) હિમવત ૧ હિરણ્યવત ૨ એ ૨ ક્ષેત્રનું પહોળાપણુ ૨૧૦૫ જોજન ને ૫ કલાનું, તેની બાહા ૬૭૫૫ જોજન ને ૩ કલા તેની જીવા ૩૭૬૭૪ જોજન ને ૧૬ કલા તેની ધનુષપીઠ ૩૮૭૪૦ જોજન ને ૧૦ કલા (૪) હરિવર્ષ ૧, રમ્યદ્રવર્ષ ૨, એ ૨ ક્ષેત્રનું વિષ્કલણુ ૮૪૨૧ જોજન

ને ૧ કલા તેની ખાંઢા ૧૩૩૬૧ બેજનને ૬ કલા તેની છવા ૭૩૬૦૧
બેજન ને ૧૭ કલા તેની ધનુષપીઠ ૮૪૦૧૬ બેજન ને ૪ કલા (૫)
મહાવિદેહ ક્ષેત્રનું વિષ્ણુભાષ્ય ૩૩૬૮૪ બેજન ને ૪ કલા તેની ખાંઢા
૩૩૭૬૭ બેજન ને ૭ કલા તેની છવા ૧ લાખ બેજનની તેની
ધનુષપીઠ ૧૫૮૧૧૩ બેજન ને ૧૬ કલા અધિક (૬) દેવકુરુ ક્ષેત્રનું
એ ૨ ક્ષેત્રનું વિષ્ણુભાષ્ય ૧૧૮૪૨ બેજન ને ૨ કલાનું તેની ખાંઢા
નથી તેની છવા ૫૩૦૦૦ બેજનની તેની ધનુષપીઠ ૬૦૪૧૮ બેજન
ને ૧૨ કલા (૭) ઇતિ ૩ એ વર્ષદ્વાર સમાપ્ત ૩

૪ થી પર્વતદ્વાર-જ જૂદીપને વિષે ૨૬૬ પર્વત છે વધાર
પર્વત ૬, મેરુ ૧, ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૧, ધમક ૨, કચ્ચનગિરિ ૨૦૦,
વખાર ગચ્ચકતા ૪, વખારા ૧૬, લાંબા ભૈતાકચ ૩૪, વતુળ ભૈતાકચ
૪, એ સર્વ મળીને ૨૬૬ પર્વત છે તેનું કલ્યાણનું કિઠાપણ, વિષ્ણુ
ભાષ્ય, ખાંઢા, છવા ધનુષપીઠ આ પ્રમાણે મુલકિમવત ૧, સિખરી
૨, એ બે પર્વત સો સો બેજનના કિયા છે અને પચીસ પચીસ
બેજનના ધરતીમાં કિઠા છે તેમનું પહોળાપણ ૧૦૫૨ બેજનનું ને ૧૨
કલાનું છે તેમની ખાંઢા ૫૩૫૦ બેજન ને ૧૫ કલા તેમની છવા
૨૪૬૩૨ બેજન ને અર્ધ કલામાં થોડી ન્યૂન, તેમની ધનુષપીઠ ૨૫૨૩૦
બેજન ને ૪ કલા (૨) મહાકિમવતને રૂપી એ બે પર્વત બસે બસે
બેજનના કિયા અને પચાસ પચાસ બેજનના ધરતીમાં કિઠા છે તેમનું
વિષ્ણુભાષ્ય ૪૨૧૦ બેજન ને ૧૦ કલાનું, તેમની ખાંઢા ૬૨૭૬ બેજન
ને ૬ કલા, તેમની છવા ૫૩૬૩૧, બેજન ને ૬ કલા અધિક તેમની
ધનુષપીઠ ૫૭૨૬૩ બેજન ને ૧૦ કલા (૪) નિષધ ૧ નીલવત ૨, એ બે
પર્વત વ્યારસો વ્યારસો બેજનના કિયા છે અને સો સો બેજનના
ધરતીમાં કિઠા છે તેમનું વિષ્ણુભાષ્ય ૧૬૮૪૨ બેજન ને ૨ કલાનું
તેમની ખાંઢા ૨૦૧૬૫ બેજન ને ૨ કલા, તેમની છવા ૬૪૧૫૬
બેજન ને ૨ કલા તેમની ધનુષપીઠ ૧૨૩૪૬ બેજન ને ૬ કલા એ
૬ પર્વત ધમા (૬) મેરુ પર્વત એક લાખ બેજનનો છે, તેમાં ૧ હબ્દ
બેજન ધરતીમાં કિઠા છે તેમાં પ્રથમ ૨૫૦ બેજન પૃથ્વીમાં છે,
૨૫૦ બેજન પાવાણ્ણમય છે ૨૫૦ બેજન વજ્ર હીરામય છે, ૨૫૦

જેજન શર્કર પૃથ્વીમય છે, એમ ૧ હજાર જેજનનો ઊંઠો છે. એ પ્રથમ કાંડ તે ઉપર નવાણું હજાર જેજનનો મેરુ ઊંચો છે, તેમાં પોણાસોળ હજાર જેજન અકરત્નમય છે, પોણાસોળ હજાર જેજન સ્ફટિક રત્નમય છે, પોણાસોળ હજાર જેજન પીળા સુવર્ણમય છે, પોણા સોળ હજાર જેજન રૂપામય છે, એ ૬૩ હજાર જેજનનો બીજો કાંડ; તે ઉપર ત્રીજો કાંડ છત્રીસ હજાર જેજનનો જાળૂનદ રાતા સુવર્ણમય છે એ સર્વ મળીને ૧ લાખ જેજનનો મેરુ પર્વત છે તે મૂળે ૧૦૦૬૦ જેજન ને એક જેજનના ૧૧ ભાગ કરીએ તેવા ૧૦ ભાગ એટલો ધરતીને મૂળે પહોળો છે, દશ હજાર જેજનનો ધરતીને સમભૂતળે લાંબો પહોળો છે. ધરતીથી અગિયાર હજાર જેજન ઊંચા જઈએ ત્યાં નવ હજાર જેજનનો લાંબો ને પહોળો છે, એમ અગિયાર અગિયાર હજારે ૧ હજાર ઘટાડતા શિખરે ૧ હજાર જેજનનો લાંબો પહોળો છે. તેની ત્રિગુણી અધિક પરિધી છે મેરુને ૪ વન છે, ભદ્રશાલ વન ૧, નંદન વન ૨, સૌમનસ વન ૩ પડગ વન ૪, ભદ્રશાલ વન તે મેરુને ચારે બાજુ ધરતી ઉપર છે તે પૂર્વ પશ્ચિમે બાવીશ હજાર જેજન લાંબુ છે, અને અઢીસો જેજન ઉત્તર દક્ષિણે પહોળુ છે તેને એક પદ્મવર-વેદિકા ને એક વન ખડ સઘળે, ચારે બાજુએ છે મેરુ પર્વત થકી પૂર્વ દિશાએ ૫૦ જેજન વનમાં જાય ત્યાં એક સિદ્ધાયતન છે તે ૫૦ જેજનનુ લાંબુ ને ૨૫ જેજનનુ પહોળુ છે અને ૩૧ જેજનનું ઊંચુ છે. અનેક સ્તલ છે. તે સિદ્ધાયતનને ૩ બારણાં છે. પૂર્વ ૧, દક્ષિણે ૨, ઉત્તરે ૩, તેના દરવાજા આઠ આઠ જેજનના ઊંચા છે ને ૪ જેજનના પહોળા છે તે સિદ્ધાયતનના મધ્ય દિશ વિભાગને વિષે એક મણિમય પીઠિકા છે, તે ૮ જાજનની લાંબી ને પહોળી છે. ૪ જેજનની જડપણે છે, ને સર્વ રત્નમય છે તે ઉપર ૧ દેવછદો (ગભારો) છે તે ૮ જેજનનો લાંબો ને પહોળો છે, અને ૮ જેજનનો અધિક ઊંચો છે. ત્યાં જિનપ્રતિમા છે તેનું વર્ણન આ પ્રમાણે છે. દેવછદોજાવ ધુપના કડુછા છે એમ એક સિદ્ધાયતનનું વર્ણુ કહ્યું તેમ ચાર દિશે ૪ સિદ્ધાયતન છે ચાર દિશે. મેરુ પર્વતથી ૫૦ જેજન ઇશાન કોણુ વનમા જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ છે મેરુ પર્વતથી ૫૦ જેજન અગ્નિકોણુ વનમા જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ

ને ૧ કલા તેની જાંઠા ૧૩૩૬૧ ભોજનને ૬ કલા. તેની છાયા ૭૩૬૦૧
ભોજન ને ૧૭ કલા. તેની ધનુષપીઠ ૮૪૦૧૬ ભોજન ને ૪ કલા (૫)
મહાવિદેહ સેત્રનું વિષ્ણુભાષણ ૩૩૬૮૪ ભોજન ને ૪ કલા તેની જાંઠા
૩૩૭૬૭ ભોજન ને ૭ કલા. તેની છાયા ૧ લાખ ભોજનની તેની
ધનુષપીઠ ૧૫૮૧૧૩ ભોજન ને ૧૬ કલા અધિક (૬) દેવકુરુ ઉત્પત્તિ
એ ૨ સેત્રનું વિષ્ણુભાષણ ૧૧૮૪૨ ભોજન ને ૨ કલાનું તેની જાંઠા
નથી. તેની છાયા ૫૩૦૦૦ ભોજનની. તેની ધનુષપીઠ ૬૦૪૧૮ ભોજન
ને ૧૨ કલા. (૭) ઇતિ ૩ ભે વર્ષદ્વાર સમાપ્ત ૩

૪ થી પર્વતદ્વાર-જળદ્વીપને વિષે ૨૬૬ પર્વત છે વર્ષદ્વાર
પર્વત ૬, મેરુ ૧, ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૧, વમક ૨, કલ્પનચિદિ ૨૦૦,
વખાર ગજવતા ૪, વખાશ ૧૬, લાંબા ભૈતાલક ૩૪, વતુળ ભૈતાલક
૪, એ સર્વ મળીને ૨૬૬ પર્વત છે તેનું જિજ્ઞાસુ જિઠાપણ, વિષ્ણુ
ભાષણ, જાંઠા, છાયા, ધનુષપીઠ આ પ્રમાણે મુલકિમવત ૧, શિખરી
૨, એ બે પર્વત સો સો ભોજનના જિયા છે અને પચીસ પચીસ
ભોજનના ખરતીમાં જિઠા છે તેમનું પહેળાપણ ૧૦૫૨ ભોજનનું ને ૧૨
કલાનું છે તેમની જાંઠા ૫૩૫૦ ભોજન ને ૧૫ કલા તેમની છાયા
૨૪૬૩૨ ભોજન ને અર્ધ કલામાં થોડી ન્યૂન, તેમની ધનુષપીઠ ૨૫૨૩૦
ભોજન ને ૪ કલા. (૨) મહાકિમવતને રૂપી એ બે પર્વત મસે બંને
ભોજનના જિયા અને પચાસ પચાસ ભોજનના ખરતીમાં જિઠા છે તેમનું
વિષ્ણુભાષણ ૪૨૧૦ ભોજન ને ૧૦ કલાનું, તેમની જાંઠા ૬૨૭૬ ભોજન
ને ૬ કલા, તેમની છાયા ૫૩૬૩૧, ભોજન ને ૬ કલા અધિક. તેમની
ધનુષપીઠ ૫૭૨૬૩ ભોજનને ૧૦ કલા. (૪) નિવધ ૧ નીલવત ૨, એ બે
પર્વત બારસો ચારસો ભોજનના જિયા છે અને સો સો ભોજનના
ખરતીમાં જિઠા છે તેમનું વિષ્ણુભાષણ ૧૬૮૪૨ ભોજન ને ૨ કલાનું
તેમની જાંઠા ૨૦૧૬૫ ભોજન ને ૨ કલા તેમની છાયા ૬૪૧૫૬
ભોજન ને ૨ કલા. તેમની ધનુષપીઠ ૧૨૩૪૬ ભોજન ને ૬ કલા એ
૬ પર્વત થયા (૬) મેરુ પર્વત એક લાખ ભોજનનો છે, તેમાં ૧ કલ્પ
ભોજન ખરતીમાં જિઠા છે તેમાં પ્રથમ ૨૫૦ ભોજન પૃથ્વીમય છે,
૨૫૦ ભોજન આપાણુમય છે ૨૫૦ ભોજન વજ્ર હીરામય છે, ૨૫૦

જેજન શર્કર પૃથ્વીમય છે, એમ ૧ હજાર જેજનનો ઊંડો છે, એ પ્રથમ કાંડ તે ઉપર નવાણુ હજાર જેજનનો મેરુ ઊંચો છે, તેમાં પોણાસોળ હજાર જેજન અકરત્નમય છે, પોણાસોળ હજાર જેજન સ્ફટિક રત્નમય છે, પોણાસોળ હજાર જેજન પીળા સુવર્ણમય છે, પોણા સોળ હજાર જેજન રૂપામય છે, એ ૬૩ હજાર જેજનનો ખીજે કાંડ; તે ઉપર ત્રીજે કાંડ છત્રીસ હજાર જેજનનો જાળૂનદ રાતા સુવર્ણમય છે. એ સર્વ મળીને ૧ લાખ જેજનનો મેરુ પર્વત છે તે મૂળે ૧૦૦૬૦ જેજન ને એક જેજનના ૧૧ લાગ કરીએ તેવા ૧૦ લાગ એટલો ધરતીને મૂળે પહોળો છે, દશ હજાર જેજનનો ધરતીને સમભૂતળે લાખો પહોળો છે. ધરતીથી અગિયાર હજાર જેજન ઊંચા જઈએ ત્યાં નવ હજાર જેજનનો લાંબો ને પહોળો છે, એમ અગિયાર અગિયાર હજારે ૧ હજાર ઘટાડતાં શિખરે ૧ હજાર જેજનનો લાંબો પહોળો છે. તેની ત્રિગુણી અધિક પરિધી છે મેરુને ૪ વન છે, લદ્રશાલ વન ૧, નદન વન ૨, સૌમનસ વન ૩ પંડગ વન ૪; લદ્રશાલ વન તે મેરુને ચારે બાજુ ધરતી ઉપર છે તે પૂર્વ પશ્ચિમે બાવીશ હજાર જેજન લાંબુ છે, અને અઢીસો જેજન ઉત્તર દક્ષિણે પહોળુ છે તેને એક પદ્મવર-વેદિકા ને એક વન ખડ સઘળે, ચારે બાજુએ છે. મેરુ પર્વત થકી પૂર્વ દિશાએ ૫૦ જેજન વનમાં જાય ત્યાં એક સિદ્ધાયતન છે તે ૫૦ જેજનનુ લાંબુ ને ૨૫ જેજનનુ પહોળુ છે અને ૩૧ જેજનનુ ઊંચું છે. અનેક સ્તલ છે. તે સિદ્ધાયતનને ૩ ખારણા છે. પૂર્વ ૧, દક્ષિણે ૨, ઉત્તરે ૩, તેના દરવાજા આઠ આઠ જેજનના ઊંચા છે ને ૪ જેજનના પહોળા છે તે સિદ્ધાયતનના મધ્ય દિશ વિભાગને વિષે એક મણિમય પીઠિકા છે, તે ૮ જાજનની લાખી ને પહોળી છે ૪ જેજનની જડપણે છે, ને સર્વ રત્નમય છે તે ઉપર ૧ દેવછદો (ગલારો) છે તે ૮ જેજનનો લાખો ને પહોળો છે, અને ૮ જેજનનો અધિક ઊંચો છે ત્યાં જિનપ્રતિમા છે તેનું વર્ણન આ પ્રમાણે છે દેવછ દોજાવ ધુપના કડુછા છે એમ એક સિદ્ધાયતનનું વર્ણુ કહ્યું તેમ ચાર દિશે ૪ સિદ્ધાયતન છે. ચાર દિશે. મેરુ પર્વતથી ૫૦ જેજન ઇશાન કોણુ વનમા જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ છે મેરુ પર્વતથી ૫૦ જેજન અગ્નિકોણુ વનમા જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ

છે મેરુ પર્વતથી ૫૦ ભેજન નૈઋત્યકોણે વનમા બલ ત્યા ૪
 વાવડીઓ છે મેરુ પર્વતથી ૫૦ ભેજન વાયવ્યકોણે વનમા બલ
 ત્યા ૪ વાવડીઓ છે તે બેકેકી વાવડી ૫૦ ભેજનની લાંબી અને ૨૫
 ભેજનની પહોળી છે, અને ૬૪ ૬૪ ભેજનની ઊંડી છે તેણે ચારે
 દિશા તોરણ સહિત છે તે ચારચાર વાવડીઓના મધ્યમાં એક એક
 મહેલ છે તે તે દક્ષિણની બે બાજુમાં (અગ્નિ ને નૈઋત્યકોણમાં)
 શકેદ્રના ને ઉત્તરની બે બાજુમાં (ઇશાન ને વાયવ્યમાં) ઇશાનેદ્રના
 મહેલ છે તે ચારે પાંચસો પાંચસો ભેજનના ઊંચા છે, અને અહીંસો
 અહીંસો ભેજનના લાંબા ને પહોળા છે તથા ઊંચા શિખરબદ્ધ છે,
 ભદ્રશાલ વનમા ૮ ડિગ્રીહસ્તિ કુટ છે ભદ્રશાલ વનથી પાંચસે ભેજન
 મેરુ ઉપર જઈએ ત્યાં નંદનવન આવે, તે નંદનવન ૫૦૦ ભેજન
 ચક્રવાલ વિષ્ણુભપણે દરતુ વર્તુળ વલયને આકારે છે તે મેરુપર્વતની
 નજીક છે, 'લ્યા ધણા દેવ-દેવાંગના હાસ્પરતિ ખેલે છે ત્યાં ૫૫ ૪
 સિદ્ધાયતન છે, ૧૧ વાવડીઓ છે ૪ મહેલ છે, પહેલાંના પેઠે છે,
 ૫૫ ત્યાં ૬ કુટ છે વળી નંદનવનથી સાડીઝાસઠ હજાર ભેજન ઊંચા
 જઈએ ત્યાં સૌમનસ વન આવે, તે ૫૦૦ ભેજન ચક્રવાલ વિષ્ણુભ
 પણે દરતુ વર્તુળ-વલયને આકારે છે મેરુને વીંટી રહ્યું છે સિદ્ધાય
 તન છે ૧૬ વાવડીઓ છે, ૪ મહેલ છે ત્યાંથી ૩૬ હજાર ભેજન
 મેરુને શિખરે જઈએ ત્યાં પડગવન આવે, તે ૪૬૪ ભેજન ચક્રવાલ
 વિષ્ણુભપણે દરતુ વર્તુળ-વલયને આકારે છે મેરુની મુલિકાને વીંટી
 રહ્યું છે પડગ વનને વિષે એક મુલિકા છે તે ૪૦ ભેજનની ઊંચી
 છે ૧૨ ભેજનની મૂળે પહોળી છે, અને ૪ ભેજનની મથાળે પહોળી
 છે આઠ ભેજનની વચમાં પહોળી છે જામના પૂછને આકારે છે
 સર્વ તૈરજ્ય રત્નમય છે તેની એક પદ્મવર વેદિકા છે ઉપર ધણી સમ-
 રમણિક ભૂમિકા છે તે મુલિકા ઉપર એક સિદ્ધાયતન છે તે ૧
 કોશનું લાણુ ને અર્ધ કોશનું પહોળું છે અને દેશ ઉણુ કોશ ઊંચું
 છે, અનેક સ્તંભો છે, બલ કુપના કડુછા છે તે પડગ વનમાં ૪
 સિદ્ધાયતન છે ૧૬ વાવડીઓ છે, ૪, મહેલ છે, તે પહેલાંની પેઠે બલુર્વ
 પડગ વનમાં ૪ અભિયેક શિલા છે, તેના નામ પાંડુ શિલા ૧,
 પાંડુ કબલ શિલા ૨, રક્ત શિલા ૩, રક્તકબલ શિલા ૪, એ ચાર

શિલા અર્ધ ચદ્રમાને આકારે છે પૂર્વ પશ્ચિમની શિલા ઉત્તર, દક્ષિણે
 પાંચસો પાંચસો જોજનની લાંબી છે અને પૂર્વ, પશ્ચિમે અઢીસો અઢીસો
 જોજનની પહોળી છે ઉત્તર દક્ષિણની શિલા પૂર્વ પશ્ચિમે પાંચસો
 પાંચસો જોજનની લાંબી છે અને ઉત્તર દક્ષિણે અઢીસો અઢીસો જોજ-
 નની પહોળી છે, ૪ જોજનની જાડપણે છે, સર્વ કનકમય છે એ ૪
 ને ત્રણ દિશે પગથીઆં છે પૂર્વ પશ્ચિમની શિલા ઉપર બે બે સિંહા-
 સન છે, અને ઉત્તર દક્ષિણની શિલા ઉપર એકેકું સિંહાસન છે, તે
 પાંચસો પાંચસો ધનુષના લાખા ને પહોળા છે: અને ૨૫૦ ધનુષના
 ઊંચા છે ત્યાં તીર્થ કર દેવનો જન્મ મહોત્સવ કરે છે જંબૂદ્વીપમા
 જઘન્ય ૨ તીર્થ કરનો ઉત્કૃષ્ટ ૪ તીર્થ કરનો જન્મ મહોત્સવ એકી
 વખતે થાય છે, મેરુનાં ૧૬ નામ, મદર ૧, મેરુ ૨, મનોરમ ૩,
 સુદર્શન ૪, સ્વયંબ્રહ્મ ૫, ગિરિરાજ ૬, રત્નોચ્ચય ૭, તિલકોપમ
 ૮, લોકમધ્ય ૯, લોકનાભિ ૧૦, રત્ન ૧૧, સૂર્યાવર્ત ૧૨, સૂર્યાવરણ
 ૧૩ ઉત્તમ ૧૪, દિશાદિ ૧૫, અવતર ૧૬, ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૨,
 એ બે પર્વત દેવકુરુક્ષેત્રમાં છે નિષધ પર્વતથી ઉત્તરે ૮૩૪ જોજનને
 એક જોજનના ૭ ભાગ કરીએ તેવા ૪ ભાગ જઘંએ ત્યાં સિતોદા
 નદીને પૂર્વ પશ્ચિમને કાંઠે છે ૨ યમક પર્વત ઉત્તર કુરુક્ષેત્રમાં છે
 નીલવત પર્વતથી દક્ષિણે ૪૩૪ જોજન ને એક જોજનના ૭ ભાગ
 કરીએ તેવા ૪ ભાગ જઘંએ ત્યાં સિતા નદીને પૂર્વ પશ્ચિમને કાંઠે
 છે ચિત્ર ૧, વિચિત્ત ૧ યમક ૨ એ ૪ પર્વત ૧ હજાર જોજનના
 ઊંચા છે અને અઢીસો જોજનના ધરતીમા ઊંડા છે એક હજાર
 જોજનના મૂળે લાંબા પહોળા છે સાડા સાતસો જોજનના વચમાં
 લાંબા પહોળા છે ઉપર પાંચસો જોજનના લાંબા પહોળા છે તેની
 ત્રિશુભી અગ્નિ પરિધી છે બસે કચનગિરિ પર્વત સિતા સિતોદા
 નદીની વચ્ચે પાંચ પાંચ દ્રહની બે બાજુએ છે તે એકેક દ્રહ પાસે
 કેકી કોરે દશ પર્વત છે એમ બીજી પાસે પણ દશ દશ પર્વત
 , એ ૧૦ દ્રહને બેઉ કાંઠે બસે કચનગિરિ પર્વત છે. તે સો
 જોજનના ઊંચા છે, પચીસ પચીસ જોજનના ધરતીમા ઊંડા છે
 મૂળે સો જોજનના લાંબા અને પહોળા છે, વચ્ચે પોણાસો જોજનના
 લાંબા ને પહોળા છે, ઉપર પચાસ જોજનના લાંબા ને પહોળા છે.

તેમની ત્રિજુલી અધિક પશ્ચી છે (૨૧૧) ૪ ગજહતા કહે છે, ત્ર્યં-
 માદન ૧ માલવત ૨, વિદ્યુતપ્રભ ૩, સૌમનસપ્રભ ૪ નિવધથી
 છે, નીલવતથી છે ગજહતા નીકળીને મેરુ પાસે વ્યારે આવીને અડધી
 રહ્યા છે તે ૩૦૨૦૬ જ્ઞેન ને ૬ કલાના લાંબા છે, નિવધ ને નીલ
 વતને અડતા ચારસો ચારસો જ્ઞેનના ઊંચા છે, અને સો સો જ્ઞેનના
 ધરતીમાં છે કા છે, અને પાંચસો પાંચસો જ્ઞેનના પહોળા છે. મેરુ
 પાસે જઈએ ત્યાં પાંચસો પાંચસો જ્ઞેનના છે ચા છે, અને સવાસો
 સવાસો જ્ઞેનના ધરતીમાં છે કા છે ઘટતા અગુલને અસખ્યાતમે લાવે
 પહોળા છે એ હસ્તીના ફાંતને આકાર છે (૨૧૫) સોલ વખારા પર્વતા
 ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૨, નહીન ૩, એકરૌલ ૪, ત્રિહુટ ૫, વૈશ્વમણ ૬,
 અજન ૭, માલજન ૮, અઠાવલી ૯, પદાવલી ૧૦, આશિવિવ ૧૧,
 સુખાવહ ૧૨, ચદ્ર ૧૩, સૂર્ય ૧૪, નાગ ૧૫, દેવ ૧૬, એ ૧૬ તે
 ૧૬૫૬૨ જ્ઞેન ને ૨ કલાના લાંબા છે, પાંચસો પાંચસો જ્ઞેનના
 પહોળા છે નિવધ નિલવતથી નીકળતા ચારસો ચારસો જ્ઞેનના ઊંચા
 છે, અને સો સો જ્ઞેનના ધરતીમાં છે કા છે સિતા સિતોદા નદીની
 પાસે પાંચસો પાંચસો જ્ઞેનના છે ચા છે અને સવાસો સવાસો જ્ઞેનના
 ધરતીમાં છે કા છે પાંચસો પાંચસો જ્ઞેનના પહોળા છે વખારા પર્વત
 યોદ્ધના ખાખને આકાર છે (૨૩૧) ચાત્રીય લાંબા વૈતાલ્ય તેમા ૧
 ભસ્તનો વૈતાલ્ય ૧ ધરવતનો વૈતાલ્ય અને ૩૨ વિજયના, એ ૩૪
 વૈતાલ્ય તે પશ્ચીમ પશ્ચીમ જ્ઞેનના છે ચા છે અને સવા છ જ્ઞેનના ધર-
 તીમાં છે કા છે પચાસ પચાસ જ્ઞેનના પહોળા છે તેમની જાંઠા
 ૪૮૮ જ્ઞેન ને ૧૬ કલા ઝાંઝેરી છે તેમની ઊંચા ૧૦૭૨૦ જ્ઞેનને
 ૧૨ કલાની તેમની ધનુષપીઠ ૧૦૭૪૭ જ્ઞેન ને ૫૫ કલા એકે
 વૈતાલ્યે છે એ સુકા છે તમિઝગુફા ૧ ખડમપાતગુફા ૨ એ ૨ ગુફાઓ
 પચાસ પચાસ જ્ઞેનની લાંબી છે અને ૧૨ જ્ઞેનની પહોળી છે,
 અને આઠ જ્ઞેનની છે ચી છે તેમા છે જે નદી છે, તેના નામ ઉમગ
 જલા ૧ નિમગજલા ૨ એકનીય જ્ઞેન જઈએ ત્યાં ઉમગજલા નદી
 આવે તે ત્રણ જ્ઞેન પટમાં છે તેમાં હાથી, ઘોડા, બળક, મનુષ્યન
 કહેવર, કચરો પટે તેને ત્રણવાર લમાડી ઉછાળી જહાર નાખે તે કારને
 ઉમગજલા કહેવાય છે ત્યાંથી ૨ જ્ઞેન આધા જઈએ ત્યાં નિમગજલા

નદી છે, તે ૩ જોજનના પટમાં છે. તેમાં હાથી, ઘોડા, મનુષ્ય, બળદનું કલેવર અને ૩૦ પુદ્ગલ પડે તેને ત્રણ વાર ભમાડીને હેઠું બેસાડે તે કારણે નિમગ્નલા કહીએ. શેષ ૩૨ દ્વીર્ધ ગૈતાઢ્ય મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છે, તે પશુ એ સરખા છે, પશુ બાંહા, જીવા, ધનુષપીઠ નથી. તે પલંગને આકારે છે. (૨૬૫) ૪ વર્તુલ ગૈતાઢ્ય શબ્દાપતિ ૧, વિકટાપતિ ૨, ગધાપતિ ૩, માલવત ૪. એ ૪ વર્તુલ ગૈતાઢ્ય : જુગલિયાના ક્ષેત્રમાં છે. તે ૧ હજાર જોજનના જિંચા છે ૨૫૦ જોજનના ધરતીમાં જિંડા છે. મૂળ ૧ હજાર જોજનના લાંબા ને પહોળા છે. ધાન્યના કોઠારને આકારે છે, તેની ૩૧૬૨ જોજન અધિક પરિધી છે. સ્વેત વર્ણ છે. એવાં સર્વ મળીને ૨૬૯ પર્વત થયા.

ઇતિ ૪ થો પર્વત દ્વાર સમાપ્ત ૪.

૫ મો કુંટદ્વાર : જંબૂદ્વીપમાં ૫૨૫ કુંટ છે. તેમાં ૪૬૭ કુંટ પર્વત ઉપર છે. તેનું વિવરણ કહે છે: ૩૪ દ્વીર્ધ ગૈતાઢ્ય. નિષધ ૧, નીલવંત ૨, મેરૂ ૩, એ પર્વત અને વિદ્યુતપ્રભ ૧, માલવંત ૨, એ ૨ વખાર ગજહંત એ ૩૯ પર્વત ઉપર નવ નવ કુંટ છે ૩૯ ને નવે શુણ્તાં ૩૫૧ કુંટ થાય. ચુલહિમવત ને શિખરી એ બે પર્વત ઉપર અગિયાર અગિયાર કુંટ છે એ ૨૨ થયા મહાહિમવંત ને રૂપી એ ૨ પર્વત ઉપર આઠ આઠ કુંટ છે એ ૧૬ કુંટ સોલ વખારા પર્વત ઉપર ચાર ચાર કુંટ છે, એ ૬૪ કુંટ સૌમનસ ૧, ગધમાહન ૨, એ ૨ વખાર ગજહંત ઉપર સાત સાત કુંટ છે, એ ૧૪ કુંટ, એ સર્વ મળીને ૪૬૭ કુંટ પર્વત ઉપરના થયા, અને શેષ ૫૮ કુંટ ભૂમિ ઉપરના છે, તે કહે છે, ૩૪ ઋષભકુંટ તે ૧ ભરતનો. ૧ ધરવતનો, અને ૩૨ વિજયના એ ૩૪, અને ભદ્રશાલ વનના ૮, દેવકુરુના ૮, ઉત્તરકુરુના ૮, એ સર્વ મળીને ૫૮ કુંટ ભૂમિ ઉપરના થયા, એ સર્વ મળીને ૫૨૫ કુંટ થયા.

ઇતિ ૫ મો કુંટદ્વાર સમાપ્ત ૫.

૬ ઠો તીર્થદ્વાર : જંબૂદ્વીપ મધ્યે ૧૦૨ તીર્થ છે, તે ૩૨ વિજય ૧ ભરત, ૧ ધરવત, એ ૩૪ તેમાં દરેકમા ત્રણ ત્રણ તીર્થ છે, માગધ ૧ વરહામ ૨, પ્રભાસ ૩ એ ૩ તે અગ્નિકોણે ૧, નૈરૂત્યકોણે

૨, વાયબકોલે ૩, કો ૩૪ ત્રિ, ૧૦૨ તીર્થ ધાય,

ઇતિ ૬ ઠે તીર્થદ્વાર સમાપ્ત ૬

૭ મો એણીદ્વાર : જ જૂદીપમા ૧૩૬ એણીઓ છે, તે બૈતાલ્ય પર્વત ઉપર હસ હસ એજન કિયા ચઢીએ ત્યાં ૧ હક્ષિલે ને ૧ ઉત્તરે કો બે વિદ્યાધરની એણીઓ છે, તેમજ ભરતના બૈતાલ્ય ઉપર, બસન વલ્લભાદિ ૫૦ નગર હક્ષિણની એણીએ છે, અને રથ ચક્રવાલ્લાદિ ૬૦ નગર ઉત્તરની એણીએ છે, એમજ ઇશ્વરના બૈતાલ્ય ઉપર ૬૦ નગર હક્ષિણની એણીએ છે, અને ૫૦ નગર ઉત્તરની એણીએ છે, મહાવિદેહના ૩૨ બૈતાલ્ય ઉપર હક્ષિણ ઉત્તરની એણીએ પચાવન પચાવન નગર છે, સર્વ મળીને ૩૭૪૦ નગર વિદ્યાધરની એણીએ છે, કો ૩૪ કુ ૬૮ વિદ્યાધરની એણી, વંણી વિદ્યાધરની એણીથી ૧૦ એજન કિયા ચઢીએ ત્યાં અભિયોગ દેવની બે એણી આવે, હક્ષિણ ૧ ને ૧ ઉત્તરે કો પ્રમાણે ૩૪ કુ ૬૮ એણી અભિયોગ દેવની છે, કો સર્વ મળીને ૬૮ વિદ્યાધરની ને ૬૮ દેવની કો ૧૩૬ એણીઓ છે

ઇતિ ૭ મો એણીદ્વાર સમાપ્ત ૭

૮ મો વિજયદ્વાર : વિજય કહેતા જ જૂદીપમા ૩૪ વિજયપ્થ સ્થાનક છે, તેના નામ કમ્પા ૧, સુકમ્પા ૨, મહાકમ્પા ૩, કમ્પાગાવતી ૪ આવર્ષ ૫, મગલા ૬ પુષ્કલા ૭, પુષ્કલાવતી ૮ કો વિજય, સીતા મહાનદીને ઉત્તર દિશે પૂર્વ મહાવિદેહને વિશે શ્રી મેરુપવતથી માંડીને સિતામુખવનસુધી પ્રથમ ખાડવું બાણવું (૧) વસા ૬ સુવસા ૧૦, મહાવસા ૧૧ વસાગાવતી ૧૨ રમ્પા ૧૩, રમ્પકા ૧૪ રમ્પલિકા ૧૫, મગલાવતી ૧૬ કો ૮ વિજય, સીતા નદીને હક્ષિણ પાસે સીતામુખવનથી માંડીને મેરુ સુધી માયજન વખારા પર્વતસુધી બીજી ખાડવું બાણવું (૨) પદા ૧૭, સુપદા ૧૮, મહા પદા ૧૯ પદાગાવતી ૨૦ ચખા ૨૧, કુમુદા ૨૨ નલીના ૨૩, નલીનાવતી ૨૪ કો ૮ વિજય, સીતાના તટીને હક્ષિણને, કાંઠે વિદ્યુત પ્રભ ગજહત પછી અઠાવતી વખારા પવતથી ને સીતામુખ વન સુધી ત્રીજી ખાડવું બાણવું (૩) વપ્રા ૨૫, સુવપ્રા ૨૬, મહાવપ્રા ૨૭,

વપ્રગાવતી ૨૮, વલ્ગુ ૨૯, સુવલ્ગુ ૩૦, ગંધિલા ૩૧, ગંધિલાવતી ૩૨, એ ૮ વિજય, તે સીતોદ્ધા મુખવનથીમાંડીને સીતોદ્ધા નદીને કાઠે દેવ વખારા પર્વત સુધી ચોથુ ખાંડવું જાણવું (૪). એ ૩૨ વિજય મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છે તે સઘળી વિજય ૧૬૫૯૨ જોજન ને ૨ કલાની ઉત્તર દક્ષિણે લાંબી છે અને ૨૨૧૩ જોજનમાં કાંઈક ન્યૂનની પૂર્વ પશ્ચિમે પહોળી છે ૧ ભરત, ૧ ઇરવત, એ ૩૪. ત્યાં ૩૨ વિજયની, ૧ ભરતની, ૧ ઇરવતની, એ ૩૪ રાજધાની છે તે, ને ૩૪ તમિસ્ત્રગુફા, ૩૪ ખ ઉપપાતગુફા, ૩૪ રૂપલકૂટ, એટલા શાશ્વત છે,

ઇતિ ૮ મો વિજયદ્વાર સમાપ્ત ૮.

૯ મો દ્રહદ્વાર • જંબૂદ્વીપમાં ૧૬ દ્રહ છે. તેનાં નામ :

પદ્મદ્રહ ૧, મહાપદ્મ દ્રહ ૨, પુડરિકદ્રહ ૩, મહાપુડરિકદ્રહ ૪, તિગિછદ્રહ ૫, કેશરીદ્રહ ૬ એ ૬ દ્રહ વર્ષધર પર્વતના ૫ દ્રહ દેવકુરુને વિષે છે, નિષધદ્રહ ૧, દેવકુરુદ્રહ ૨, સૂર્યદ્રહ ૩, સુલસદ્રહ ૪, વિદ્યુતપ્રલદ્રહ ૫, એ પાચ દ્રહ દેવકુરુક્ષેત્રમાં સીતોદ્ધા નદીની વચ્ચે છે એમજ ઉત્તર કુરુક્ષેત્રને વિષે સીતા નદીને મધ્ય ભાગે પાંચ દ્રહ છે, તેનાં નામ નીલવતદ્રહ ૧, ઉત્તરકુરુદ્રહ ૨, ચદ્રહ ૩, ચૈરાવતદ્રહ ૪, માલવતદ્રહ ૫, એ ૧૦ ને ૬ ઉપરના એ પ્રમાણે ૧૬ દ્રહ થયા ૧ પદ્મ દ્રહ અને ૨ પુડરિકદ્રહ એ ૨ દ્રહ ૧ હજાર જોજન લાંબા અને ૫૦૦ જોજનના પહોળા છે, ૧૦ જોજનના ધરતીમાં ઊડા છે. એ પ્રમાણે જ દેવકુરુ, ઉત્તરકુરુના ૧૦ દ્રહ જાણવા. એકેકા દ્રહમાં ૧૨૦૫૦૧૨૦ કમલ છે સઘળા રત્નમય છે પદ્મદ્રહ મધ્યે ૧ મોટું કમલ છે, તે શ્રીદેવીનું છે, અને ૧૦૮ કમલ શ્રીદેવીના લાડાં રીના છે ૪ કમલ મહત્તરિકાના છે ૭ કમલ અણિકાના અધિપતિનાં છે ૧૬ હજાર કમલ આત્મરક્ષક દેવના છે ૪ હજાર કમલ સામાનિક દેવના છે, ૫ હજાર કમલ માંહેલી પરિષદાનાં છે ૧૦ હજાર કમલ વચલી પરિષદાનાં છે ૧૨ હજાર કમલ બહારની પરિષદાનાં છે. તેને ફરતા ૩ કોટ કમલના છે, તેમાં ૩૨ લાખ કમલ પહેલા કોટનાં છે ૪૦ લાખ કમલ વચલા કોટના છે ૪૮ લાખ કમલ બહારના કોટના છે એ સર્વ મળીને ૧૨૦૫૦૧૨૦ કમલ થયા તેમાં મોટું કમલ ૧ જોજનનું લાંબુ ને

મહોદધી છે, અર્થ જોજનનું બહુ છે, ૧૦ જોજનનું પાણીમાં શુદ્ધ
 છે, ૧૨ કોશ પાણીથી શુદ્ધ છે, ૧૦ જોજન અધિક સર્વાંગે છે તે
 કમલનું વજ્ર સ્તંભમય મૂળ છે, સિંહ સ્તંભમય કંઠ છે, ત્રૈલોક્ય સ્તંભમય
 સ્ત્રીલવણી, બહારનાં પાંદડાં છે, જળુનદા રાતા સ્તંભ સુવર્ણમય મહિલા
 પાંદડાં છે, વપાળા સોનામય કેશરા છે, નાના પ્રકારની મણિમય જે
 ઉપર પાંખડિયો છે, સોનાની કણિકા લાંબી ને પહોળી છે, એક કોશનો
 બહુપણે ડુંડો છે, તે ઉપર વધુ રમણિક છે, વધુ જ મધ્યદેશ ભાગે
 શ્રીદેવીનું ધર છે, તે ૧ કોશનું લાણુ ને અર્ધ કોશનું પહોળુ છે,
 અને દેશે લક્ષ્મી કોશ શુદ્ધ છે અને સ્તંભા છે, ઘડાયેલું સુવર્ણ
 કરી તે બેવાયોજ્ય છે તે જીવનને ઠ બારણાં છે 'પૂર્વે' ૧ દક્ષિણે ૨,
 ઉત્તરે ૩ તે બારણાં ૫૦૦ મનુષ્યનાં છે ત્યાં છે, અહીંસે મનુષ્યનાં
 પહોળાં છે, તે જીવનમાં એક મણિપીઠિકા છે તે ૫૦૦ મનુષ્યની લાંબી
 ને પહોળી છે ૨૫૦ મનુષ્યની છે ત્યાં છે, તે મણિપીઠિકા ઉપર ૧
 દેવશક્તિ રહેવાનો પદમ છે મહાપદ્મમંદર ૧ મહાપુરુષરૂઢ
 ૧૨ ૦ ૧૨ રૂઢ કોટેકો ૨ હજાર જોજનનો લાંબા ને ૧ હજાર જોજ
 નનો પહોળો છે, અને ૧૦ જોજનનો ધરવીમાં શુદ્ધ છે મહાપદ્મ
 રૂઢમાં શ્રીદેવી રહે છે મહાપુરુષરૂઢમાં જીવિદેવી રહે છે એનાં
 કમલ શ્રીદેવીની પેઠે બાણવાં, પશુ કમલનું માન જમલુ બાણવું તેમાં
 મોટું કમલ ૨ જોજનનું લાણુ ને પહોળુ છે અને ૧ જોજનનું બહુ
 છે વિગિષ્ઠરૂઢ ૧, કેશરીરૂઢ ૨, એ બે રૂઢ કોટેકો ૪ હજાર જોજ
 નનો લાંબા ને ૨ હજાર જોજનનો પહોળો છે, ૧૦ જોજનનો ધર
 વીમાં શુદ્ધ છે વિગિષ્ઠરૂઢમાં કૃતિદેવી રહે છે, કેશરી રૂઢમાં કૃતિદેવી
 છે અને મોટું કમલ ૪ જોજનનું લાણુ ને પહોળુ છે અને ૨ જોજ
 નનું બહુ છે કમલ શ્રીદેવીની પેઠે બાણવાં. એમ સોલે રૂઢના
 ૧૨૦૫૦૧૨૦ કમલને ૧૬ જીણા કરતા શાન્તિતા ૧૬૨૬૦૧૬૨૦ કમલ
 શાન્તિ. ૫ રૂઢ દેવકુરુમાં, ૫, ઉત્તરકુરુમાં એ ૧૦ રૂઢ ધરવી ઉપર છે
 તેને નામે દેવનાં નામ છે એક પદ્મનું આયુષ્ય છે અને ત્રુલદિમવત
 પર્વત ઉપર પદ્મમંદર છે ત્યાં શ્રી દેવીનો વાસ છે શિખરીપર્વત
 ઉપર પુરુષરૂઢ છે, ત્યાં લક્ષ્મીદેવીનો વાસ છે મહાદિમવત
 પર્વત ઉપર મહાપદ્મરૂઢ છે ત્યાં શ્રીદેવીનો વાસ છે કૃષ્ણપર્વત ઉપર

શ્રી જાંબુદ્વીપ વિચાર

મહાપુરુષિકા દ્રહ છે, ત્યાં બુદ્ધિદેવીનો વાસ છે. નિષધ પર્વત ઉપર તિગિહદ્રહ છે. ત્યાં ધૃતિદેવીનો વાસ છે નીલવતપર્વત ઉપર કેશરીદ્રહ છે, ત્યાં ક્રીતિદેવીનો વાસ છે, એ છ દેવીઓ ભવનપતિની ભતિની ભણવી, તેનું આયુષ્ય ૧ પદ્યનું છે. ઇતિ ૯ મો દ્રહકાર સમાપ્ત.

૧૦ મો સલિલા કાર-જાંબુદ્વીપ મધ્યે ૧૪૫૬૦૯૦ નદીઓ છે. તેમાં પદ્મદ્રહને પૂર્વદિશિને તોરણથી ગંગા નીકળી ૫૦૦ જોજન પૂર્વ સામી ગઈ ત્યાં ગંગાવર્તન કુટ છે ત્યાં અક્ષણાણી, ત્યાંથી દક્ષિણ દિશે ચાલી, તે પર ૩ જોજન ને ૩ કલા દક્ષિણ દિશે પર્વત ઉપર ગઈ. ત્યાં મોટા ઘડાના મુખમાંથી પાણી પડે તેમ મોતીના હાર સંરખું મહામગરમચ્છના મુખને આકારે પરનાલી જલિકામાંથી કાંઈક અધિક ૧૦૦ જોજન ઉચ્ચથી પાણી પડે છે, તે જલિકા અર્ધ જોજન લાંબી છે અને સવા છ જોજનની પહોળી છે પ્રનાલી મગરમચ્છના મુખ વિકસ્યા તેને સ્થાને છે સર્વ વજ્રમય છે આછો તેજવત છે તેમાંથી પાણી પડે છે. ત્યાં મોટો ગંગાપ્રપાત નામે કુડ છે. તે કુડ ૬૦ જોજન લાંબો ને પહોળો છે ૧૦ જોજનનો ઊંડો છે તે કુડની રૂપામય ઉપકંઠ પાલી છે, વજ્ર પાષાણ તળું છે. સુખે માહે ઉતરીએ તેવું છે. નાના મણિરત્ને કરી તેનો કાંઠો બાંધ્યો છે. સુવર્ણ રજત ને મણિમય વેળું છે. ગલીર શીતલ જળ છે અને તે કમલને પાદે છાયું છે. ઘણા ઉત્પલ કમલ છે. કુમુદ, નલીન, પુરુષિક શતપત્ર કમલ ઘણાં છે, ગંગા કુડને બારણાં ૩ છે, ત્રણ દિશે પગથિયાનું વર્ણન છે, પૂર્વ દિશે ૧, દક્ષિણ દિશે ૨, પશ્ચિમ દિશે ૩, પગથિયાં છે જેમ પાષાણ તેનો ઉપરનો ભાગ રિષ્ટ રત્નમય છે, વૈરૂડયરત્નમય સ્તંભા છે, સોના રૂપાનાં પાટિયા છે, લોહિતાક્ષ રત્નમય ખીલા છે, વજ્રમય સાંધો જડી છે, મણિના આલબન પકડવાને પગથિયા આગળ પ્રત્યેક પ્રત્યેક તોરણ છે, તે મણિ સુવર્ણ મુકતાક્ષ હારે કરી શોભે છે, તે ગંગાપ્રપાત કુડની વચ્ચે ૧ ગંગાદ્વીપ નામે દ્વીપ છે, તે ૮ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે, ૨ કોશ પાણીથી ઉચો છે, સર્વ વજ્ર રત્નમય છે, ગંગાદ્વીપની ઉપર ઘણું રમણિક છે, તે ઉપર ૧ ગંગાદેવીનું ભવન છે તે ૧ કોશનું લાંબુ ને અર્ધ કોશનું પહોળું છે અને દેશે ઉણુ કોયું બાંધ્યું છે. અનેક

સ્તલા છે, તેનું વર્ણન શ્રીદેવીની પેઠે બાણવું ગગાનું ચાન્દત નામ છે, તે ગગામપાત કુડના કક્ષિણ દિગ્દના બારણાથી ગગા નદી નીકળીને ઉત્તર ભરતમધ્યે વહેતી વહેતી ૭ હજાર નદી સાથે ખડખડાત બ્રુદને વૈતાલ્ય પર્વતને છેડે યદને દક્ષિણાધ' ભરતમા વહેતી બીજી ૭ હજાર નદી, બળતી યદી સર્વ, ૧૪ હજાર, નદીને, પરિવાર જગતીને લેદીને, પૂર્વના, લવણસમુદ્રમા મળી, જોમજ સિંધુ પણ પશ્ચિમ દિશે બહુવી. જાણીપમા ૧૪૫૬૦૬૦ નદીઓ છે તેનું વિવરણ ગગા ૧, સિંધુ ૨, રકતા, ૩, રકતાવતી ૪, જો ૪ નદીઓ મૂળથી નીકળતાં સુધા છ જોમનની પહોળી અને અર્ધ ગાઉની જાડી છે, છેડે સમુદ્રમાં મળતાં સાડીબાસઠ જોમનની પહોળી અને સુધા જોમનની જાડી છે જોકેદીનો શોદ, શોદ હજાર નદીઓનો પરિવાર બહુવેલ સર્વ મળીને ૧૪ જોડુ ૫૬૦૦૦ નદીઓ યદી રાહિતા ૧, રાહિતાશા ૨, જો ૨, નદીઓ હેમવથ ક્ષેત્રમા છે, અને સુવર્ણકુલા ૧ ને રૂપકુલા ૨ જો ૨ નદીઓ હિરણ્યવથ ક્ષેત્રમા છે જો ૪ નદી, નીકળતા સાડીબાર જોમનની પહોળી અને ૧ ગાઉની જાડી છે, છેડે સમુદ્રમાં મળતા સુધાસો જોમનની પહોળી અને અડી જોમનની જાડી છે જોકેદીનો અઠ્ઠાવીશ અઠ્ઠાવીશ હજાર નદીઓનો પરિવાર બહુવેલ સર્વ મળીને એક લાખ ને ૧૨ હજાર નદીઓ શુધ, હરિતા ૧, હરિસલિલા ૨, જો ૨ નદીઓ હરિવાસ ક્ષેત્રમા છે અને નરકતા ૧, નારીકતા ૨ જો ૨ નદીઓ રમ્યકુલાસ ક્ષેત્રમાં છે, જો ૪ નદીઓ મૂળે નીકળતાં પચીસ પચીસ જોમનની પહોળી છે અને ૨ ગાઉની જાડી છે, છેડે સમુદ્રમાં મળતાં અડીસો અડીસો જોમનની પહોળી છે અને પાચ પાંચ જોમનની જાડી છે જોકેદી નદીનો પરિવાર ત્રેપન હજાર નદીઓનો બહુવેલ જો ૪ મળે ૨ લાખ ને ૨૪ હજાર નદીઓ યદી સીતા ૧, સીતાશા ૨, જો ૨ નદીઓ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા છે તે મૂળે ૫૦ જોમનની પહોળી છે ચાર ચાર ગાઉની જાડી છે છેડે સમુદ્રમાં મળતા પાચસો પાચસો જોમનની પહોળી છે ૬૪ ૬૪ જોમનની જાડી છે, જોકેદીનો પાચલાખ ને મત્રીશ હજારનો પરિવાર છે જો ૨ નો પરિવાર ૧૦ લાખ ને ૬૪ હજાર નદીઓનો બહુવેલ મહાવિદેહ ક્ષેત્રની ૧૬ વિજયમા ગગા ૧, સિંધુ ૨ છે તે ૧૬ હ ૩૨ ~ અને ૧૬ વિજયમા રકતા ૧, રકતાવતી

૨ છે તે પણ ૧૬ હુ ડર થઈ એમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ૬૪ નદીઓ છે ૬૪ નુ પહોળપણુ ભરતની ગગાની પેઠે જાણુવુ. તે એકેકીનો ચૌદ ચૌદ હજાર નદીઓનો પરિવાર જાણુવો ચોસઠ ને ૧૪ હજારે ગુણુતાં ૮ લાખ ને ૬૬ હજાર નદીઓ થાય, અને દેવકુરૂની ૮૪ હજાર અને ઉત્તરકુરૂની ૮૪ હજાર એ ૧ લાખ ને ૬૮ અને ૮ લાખ ને ૬૬ હજારમા મેળવીએ એટલે ૧૦ લાખ ને ૬૪ હજાર થાય એટલો પરિવાર સીતા, સીતોદ્ધાનો જાણુવો અને શેષ ૧૨ નદીઓનો પરિવાર ૩ લાખ ને ૬૨ હજાર, એ સર્વ મળીને ૧૪ લાખ ૫૬ હજાર નદીઓ થાય. અને ૬૦ મોટી નદીઓ જાણુવી. હવે ૧૨ અતર નદીઓ મહાવિદેહક્ષેત્રમા છે, તે ૮ વિજયનુ ૧ ખાડવું, તેમાં ૩ નદીઓ પૂર્વ મહાવિદેહને ઉત્તરને ખાડવે અને દક્ષિણને ખાડવે ૩, એ ૬, એમજ પશ્ચિમ મહાવિદેહને ઉત્તરને ખાડવે ૩ અને દક્ષિણને ખાડવે ૩, એમ ૧૨ અતર નદીઓ છે તે એકેકી સવાસો સવાસો યોજનની પહોળી છે, અને અઢી અઢી યોજનની ઊંડી છે. ૧૬૫૬૨ યોજન ને ૨ કલાની લાખી છે, તે ૧૨ અતર નદીના નામ કહે છે, આહવતી ૧, દ્રહાવતી ૨, પકાવતી ૩ તપ્તજલા ૪, મત્તજલા ૫, ઉવમત્તજલા ૬, ક્ષીરોદ્ધા ૭, સિંહશ્રોતા ૮, અતોવાહિણી ૯, ઉર્મેમાલની ૧૦ ફેણુમાલિની ૧૧, ગભીરમાલિની ૧૨, એ સર્વ થઈ મોટી નદીઓ થઈને ૧૪, ૬૪, ૧૨ થઈને ૯૦ નદીઓ થઈ. એનો પરિવાર સર્વ નદીઓ થઈને ૧૪૫૬૦૯૦ નદીઓ થાય

ઇતિ ૧૦ મો સલિલાદ્વાર સમાપ્ત. ૧૦

ઇતિ જ ખૂદ્ધીપ વિચાર સ પૂર્ણ.

ગર્ભ વિચાર.

ગુરુ-હે શિષ્ય ! પન્નવણા સૂત્રનો તથા ત્રયકારોનો અભિપ્રાય જોતા, સર્વ જન્મ - ને મરણના હુ ખનો મુખ્યતાએ કરીને, ચોથા મોહનીય કર્મના ઉદયમા સમાવેશ ધાય છે તે મોહનીયમા જ્ઞાનાવણીય, દર્શનાવણીય અને અતરાય કર્મ, એ ત્રણનો સમાવેશ થાય છે એ ચારે કર્મ એકાત પાપ ૭ તેનુ ફળ અસાતા અને હુ ખ છે આ ચારે કર્મના આકર્ષણથી યાહુ-૫ કર્મ બધાય છે તે

આયુષ્ય, શરીરમાં રહીને સોગવાય છે તે સોગવવાનું નામ વેદનીય કર્મ કહેવાય છે, તે વેદનીયમાં સાતા તથા અસાતા વેદનીયનો સમાવેશ થાય છે તેની સાથે જ નામ તથા જોત્ર કર્મ ભેદાયેલા હોય છે, અને તે આયુષ્ય કર્મ સાથે સંબંધ રાખે છે આ ચાર કર્મ શુભ તથા અશુભ, જોવા બે પરિણામથી જાણાય છે તેથી તે મિશ્ર કહેવાય છે. તેના ઉદય ઉપરથી પુણ્ય તથા પાપની ગણના કરી શકાય છે, આ પ્રમાણે આઠ કર્મ બંધાય છે અને તે જન્મ મરણરૂપ ક્રિયા કરી સોગવાય છે; તેમાં શોકનીય કર્મ રાખ છે તેનો હીવાન આયુષ્ય કર્મ છે મન તેઓનો હજુરી સેવક છે તે શોક રાખના આદેશ મુજબ, નિત્ય નવાં કર્મોનો સચચ કરી બંધ બાંધે છે તે સર્વ પન્નવણાણના કર્મપ્રકૃતિ પદથી સમજવું મન હમેશાં યચ્ચળ અને ચપળ છે અને તે કર્મસચચ કરવામાં અપ્રમાદી અને કર્મ ઉત્કર્ષમાં પ્રમાદી છે તેથી દોષમાં રહેલા જડ ચૈતન્યરૂપ પદાર્થો સાથે, રાજ દેવની મહાવડે, ભેદાય બાય છે તેથી તેને મનભોગ કહીને બાંધવાય છે, જોવા મનભોગથી નવા કર્મની આવક આવે છે તેનો પાંચ ઈન્દ્રિયદ્વારે સોજોપસોજ કરે છે, એમ એક પછી એક વિપ્રક્રમે ઉદય થાય છે, તે સર્વનું મૂળ શોક છે, તે પછી મન, તે પછી ઈન્દ્રિય વિષય, અને તેનાથી પ્રમાદ વધે છે, તેવા પ્રમાદને વશ પડેલો પ્રાણી ઈન્દ્રિયોનું પોષણ કરવાના રસ સિવાય, સ્તન ત્રયાત્મક અભેદાનકના આનંદની લહેરનો રસીલો થઈ શકતો નથી. તે બહલ બિચનીય કર્મના એવાણથી નરક વગેરે ચારે ગતિમાં ભ્રમણ કરે છે તેમાં વિશેષ કરીને દેવગતિ સિવાય ત્રણ ગતિનાં જન્મ અશુભિથી ભરેલા છે તેમાં પણ નરકક્રુદ્ધા દેવળ મળમૂત્ર અને માસ, રૂધિરનો ઠાકવ ભરેલો છે તેમાં છેદન લેદન થવાનું ભયકર દુખ છે તે દુખનો ચિતાર સૂચકર્તા સૂત્રથી બાણવો ત્યાંથી મનુષ્ય, તિર્થંકની ગતિમાં આવે છે ત્યાં જર્ણવાસ મળે છે, તે દેવળ અશુભ અને અશુભિનો ભંડાર છે પાપખાનાની અપેક્ષાએ જોતાં તે કાયમ અખૂટ દીવથી ભરેલો છે તે ગર્ભસ્થાન નરકસ્થાનનું જ્ઞાન કરાવે છે, તેમજ ઉપજનારા છવ નારકીના નસુનાનું જ્ઞાન કરાવે છે, ફેર માત્ર ખાટલો જ છે નરકમાં

છેદન; ભેદન, તાડન; તરજણા, ખાંડણ, પીસણ અને દહન સાથે દશ પ્રકારની ક્ષેત્ર વેદના છે તે ગર્ભમાં નથી, પણ ગતિના પ્રમાણમાં ભયંકર કષ્ટ ને દુઃખ છે.

ઉપજનારની સ્થિતિનું તથા ગર્ભસ્થાનનું વિવેચન.

શિષ્ય-હે ગુરુ ! ગર્ભસ્થાનમાં આવી ઉપજનારો જીવ, ત્યાં કેટલા દિવસ, કેટલી રાત્રિ, કેટલી મુદ્દૂર્ત રહે ? અને તેટલા વખતમાં કેટલા શ્વાસોચ્છવાસ લે છે ?

ગુરુ-હે શિષ્ય ! ઉપજનારો જીવ ખસે ને સાડી સતોતેર અહો-રાત્રિ રહે છે વાસ્તવિક રીતે જોતા એટલો જ ગર્ભનો કાળ છે. તે જીવ આઠ હજાર ત્રણસે ને પચાસ મુદ્દૂર્ત ગર્ભસ્થાનમાં રહે છે. ચૌદ લાખ દશ હજાર ખસેડ ને પચીસ શ્વાસોચ્છવાસ લે છે. તેમ છતાં વધઘટ થતી જણાય છે તે સર્વ કર્મવિપાકનો વ્યાધાત સમજવો. ગર્ભસ્થાનને માટે સમજવાનું કે માતાના નાભિમંડળ નીચે કૂલને આકારે બે નાડી છે તે બેની નીચે ઉંઘા કૂલને આકારે એક ત્રીજી નાડી છે તે ચોત્રિ નાડી કહેવાય છે. તે ચોત્રિ જીવને ઉપજવાનું ઠેકાણું છે. તે ઠેકાણામાં પિતા તથા માતાના પુદ્ગલનું મિશ્રણ થાય છે. ને ચોત્રિરૂપ કૂલની નીચે આંખાની માજરને આકારે, એક માસની પેશી હોય છે, તે પેશી દરેક મહિને પ્રવાહિત થવાથી સ્ત્રી ઋતુધર્મમાં આવે છે, તે રૂધિર ઉપરની ચોત્રિ નાડીમાં બળ આવ કરે છે, કેમકે તે નાડી ખુલેલી જ હોય છે, ચોથે દિવસે ઋતુસ્ત્રાવ બધ પડે છે, પણ અભ્યંતરમાં સૂક્ષ્મ સ્ત્રાવ રહે છે, ત્યારે સ્નાન કરી શુચિ થવાય છે, પાંચમે દિવસે ચોત્રિ નાડીમાં સૂક્ષ્મ રૂધિરનો જોગ હોય છે, તે જ વખતે વિર્યબિંદુની પ્રાપ્તિ થઈ હોય, તો તેટલા વખતને મિશ્ર ચોત્રિ કહેવાય છે, અને તે રૂઢ પ્રાપ્ત થવા ચોગ્ય ગણાય છે તેવું મિશ્રપાણું બાર મુદ્દૂર્ત પહોંચે છે, તેટલી હદસુધીમાં જીવ ઉપજી શકે છે, તેમાં એક બે અને ત્રણ વગેરે નવ લાખ સુધી ઉપજે છે, તેઓનું આઉપજન્ય અતમુદ્દૂર્ત, અને ઉત્કૃષ્ટ, ત્રણ પદ્યોપમ સુધીનું હોય છે, તે જીવનો પિતા એકજ હોય જ છે, પણ બીજી અપેક્ષાએ જોતા, જેવટ નવસે પિતા સુધી શાસ્ત્ર કહે છે, તે સંજોગથી નહિ પણ

નદીના પ્રવાહ સાથે ભેટી; સ્નાન કરવા વખતે, હિપસ્વાટેથી જે બાઈ આવતા પુરુષના બિંદુના સેકડો રજકણે, સ્ત્રીના શરીરમાં પિત્તકારીના આકર્ષણની રીતે આવી ભરાય છે કમંજોગે તેનો કવચિત્ ગભં બની જાય છે તેમાં જેટલાં રજકણે આવેલા હોય તે સર્વ તેના પિતા સ્વરૂપે ગણાય છે એકી સાથે દશ હજાર સુધી ગભં પાકે છે તે મમ્મી તથા સર્પની માતાનો ન્યાય છે મનુષ્યને ત્રણ સુધી પાકે છે બાકી મરણ પામે છે એક જ વખતે નવ લાખ ઉપજી મરણ પામ્યા હોય તો તે સ્ત્રી, જ મ વાઝણી રહે છે બીજી રીતે સ્ત્રી કામાધિક્ષકને અનિયમિત રીતે વિષય સેવે અથવા બલિયારિણી બનીને હલ ઉપરાત પરપુરુષ સેવે તે સ્ત્રી વાઝણી યાય ૬ તેના બીજકને નાશ થાય છે તેના શરીરમાં ઝેરી લવે હિપજે છે તેના કબજી વિકાર વધે છે તેથી તે સ્ત્રી દેવ, સુર, ધર્મ કૃણની મર્યાદા તથા શિયળ ભતને લાયક સ્ત્રી થકતી નથી તેવી બીજકજગ સ્ત્રીનો સ્વભાવ નિદમ અને અશત્વવાદી હોય, છે જે સ્ત્રી દયાળુ અને સત્યવાદી હોય તે સ્ત્રી પોતાના શરીરનું જતન કરે છે કામવાસનાને કબજે રાખે છે પોતાની પ્રજાનું રક્ષણ કરવા અર્થે, સસારી સુખના પ્યારની હલ મર્યાદા કરે છે તેથી તેની સ્ત્રીઓ પુત્રપુત્રીનું સારું કૃણ પામે છે એકલા રૂધિરથી કે એકલા બિંદુથી પ્રજા પ્રાપ્ત થતી નથી તેમજ જાતુના રૂધિર સિવાય બીજા રૂધિર પ્રજાપ્રાપ્તિને કામે આવતા નથી એક અથકાર કહે છે, કે સૂક્ષ્મ રીતે સોળ દિવસ સુધી રૂતુઆવ રહે છે તે શાગીને નહિ પણ નિશાચી શરીરવાળી સ્ત્રીને તેમ થાય છે અને તે પ્રજાપ્રાપ્તિને લાયક કહેવાય છે તે સોળમાથી પહેલા ત્રણ દિવસને અથકારો નિયેષ છે તેવો નીતિમાર્ગનો ન્યાય છે અને તે ન્યાય પુણ્યાત્માના લવે કબૂલ રાખે ૬ બીજે મતે ચાર દિવસનો નિયેષ છે કારણ કે યોગે દિવસે ઉપજેલા લગ્ન, માન જ વખતમાં મરે છે ત લવે તો શકિતહીન થાય, ને માળાપને બાલરૂપ નીવડે છે પાંચમાથી સોળમા સુધીના દિવસો નીતિશાસ્ત્રના ન્યાય મુજબ ગર્ભાધાન સંસ્કારના ગણાય છે તેમાંનું એક બાળ-બીજક બડવા જન્મ બળિયાવર રૂપમાં તેજમાં, બુદ્ધિમાં અને એ વગેરે સર્વ સંસ્કારોમાં મેષ્ટ તથા દીર્ઘાયુષ્યવાળું અને કુટુંબપાલક નીવડે છે પાંચથી સોળમી સુધીની અગિયાર રાત્રી છે, તેમાંથી છઠ્ઠી, આઠમી, દશમી, બારમી,

ને ચૌદમી એ પાંચ બેકીની રાત્રીનું બીજક બહુવચ્ચને પુત્રીરૂપ ફળ આપે છે. તેમાં વિશેષ એ છે કે પાંચમી રાત્રીમાં, ઉપજેલી પુત્રી જન્મવા પછી ઘણી પુત્રીઓની માતા થાય છે, પાંચમી, સાતમી, નવમી, અગિયારમી, તેરમી, અને, પદરમી એ એકીની રાત્રીનું બીજક પુત્રરૂપે જન્મી બહાર આવે છે અને તે ઉપર કહેલા ગુણવાળું નીવડે છે. દિવસનું બીજક શાસ્ત્રથી નિષેધ છે, તેમ છતાં થાય તો કુટુંબની અને વ્યવહારિક સુખની તથા ધર્મની હાનિ કરનાર નીવડે છે.

બીજકની રીત—બિંદુના રજકણો વધારે અને રૂધિરનાં થોડાં હોય તો પુત્રરૂપ ફળ નીપજે છે રૂધિર વધારે ને બિંદુ થોડું હોય તો પુત્રીરૂપ ફળ નીપજે છે એ સરખાં હોય તો નપુંસકરૂપ ફળ નીપજે છે. (હવે તેનું ઠેકાણું કહે છે) 'માતાની' જમણી કૂખે પુત્ર, ડાબી કૂખે પુત્રી અને એ કૂખની વચ્ચે નપુંસક પાકે છે, (હવે તે ગર્ભની સ્થિતિ કહે છે) મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટો ખાર વરસ ગર્ભમાં જીવતો રહી શકે છે, તે પછી મરે છે, પણ શરીર રહે છે, તે શરીર ચોવીસ વરસ સુધી રહી શકે છે. તે સૂક્ષ્મ શરીરમાં ચોવીસમે વરસે નવો જીવ ઉપજે તો મહા મુંશીબતે જન્મે ન જન્મે તો માતા મરે સગી તિર્યંક આઠ વરસ સુધી ગર્ભમાં જીવતો રહી શકે છે (હવે આહારની રીત કહે છે) યોનિકમળમાં આવી ઉપજનારો જીવ, પ્રથમ માતાપિતાનાં મળેલા મિશ્ર પુદ્ગલનો આહાર કરીને પછી ઉપજે છે તેનો અર્થ પ્રજાદ્વારથી નાણુવો વિશેષ એટલું જ કે અહીંના આહારમાં માતા-પિતાનાં પુદ્ગલ કહેવાય છે તે આહારથી સાત ધાતુ નીપજે છે તેમાં પહેલું રસી, બીજું લોહી, ત્રીજું માસ ચોથું હાડ, પાંચમું હાડની મજ્જા, છઠ્ઠું ચર્મ, સાતમું, વીર્ય ને નશા નાળ, એ સાતે મળીને બીજી શરીર પર્યાય અર્થાત્ સૂક્ષ્મ પૂતળું કહેવાય છે છ પર્યાય બધાય પછી તે બીજક સાત દિવસમાં ચોખાના ધોવણુ જેવો તોલદાર થાય છે ચૌદમા દિવસ સુધીમાં પાણીના પરપોટા જેવા આકારમાં આવે છે એકવીશમા દિવસ સુધીમાં નાકના શ્લેષ્મ જેવો અને અઠ્ઠાવીશમા દિવસ સુધીમાં અડતળીશ માસા જેટલો વજનદાર થાય છે, પૂરે મહિને ખોરના ઠળીઆ જેવડો, અગર છોટી

કેરીની ગોટલી જેવો ધાય છે તેનું વજન એક કરખણુ હોય એ
 પળનું ધાય છે તે પણ એને કહેવાય છે; કે સોગ માસનું એક કરખણુ
 સેવા ચાર કરખણુના તોલને પણ કહેવાય છે, બીજે માસે કાની કેરી
 જેવો, ને ત્રીજે માસે પાછી કેરી જેવો ધાય છે તે વખતથી ગર્ભ
 પ્રમાણે માતાને ઠંડોળા (શીહક-ભાવ) ધાય છે, અર્થાત્ સારે ગર્ભે જિંદગી
 ૨ નરસે ગર્ભે નીચા મનોરથ ધાય છે અને તે ગર્ભ પ્રમાણે કહે છે, તે
 ઉપરથી સારા નરસા ગર્ભની પરીક્ષા ધાય છે. ઘાથે માસે કણકના પીંડ
 જેવો ધાય, તેથી માતાનું શરીર પુષ્ટિ પામે છે. પાચમે માસે પાચ અકુચ
 ફૂટે છે તેમાં બે હાથ, બે પગ, પાંચમું મસ્તક, છઠે માસે શ્વિર તથા
 શામ, નખ ને કેશની વૃદ્ધિ ધાય છે, તેમાં સાઠાત્રણ કોઠ શામ છે.
 તેમાંથી બે કોઠ ને એકાવત્ લાખ ગળા ઉપર અને નવાણું લાખ ગળા
 નીચે છે, બીજે મતે તેટલી સપ્તમ્યાનાં શામ ગણકરનાં કહેવાય છે તે
 વિચારી, એવાં જાજળી લાગે છે, એકેકા શામને જિજવા, એટલી જગ્યામાં
 પોણાબેધી ઠોઠક વધારે શામ બરેલા છે તેનો સરવાળો ગણતા પોણા છ
 કોઠ ઉપરાંત શામ ધાય છે અને તે પુરુષના ઉદયથી હકાએલા રહે છે.
 અહીંથી શામ આહારની શરૂઆત થવાનો સંભવ છે તત્ત્વ તુ સર્વક
 ગમ્ય તે આહાર, માતાના શ્વિરનો સમે સમે દેવામાં આવે છે ને
 સમે સમે પ્રગમે છે, સાતમે માસે સાતસે શીરા એટલે રચકરણ
 નાદીઓ બંધાય છે તે દ્વારે શરીરનું પોષણ ધાય છે, તેથી ગર્ભને પુષ્ટિ
 મળે છે તેમાંથી સ્ત્રીને છશેને સિત્તેર નપુસકને છસે ને એ શી
 અને પુરુષને સાતસે પુરી હોય છે પાચમે માસની પેશીયો બંધાય છે
 તેમાંથી સ્ત્રીને ત્રીસ ને નપુસકને બીસ બોલી હોય છે, તે પેશીવડે હાક
 હકાએલા હોય છે તે હાડમા સર્વ મળીને ત્રણસે ને સાઠ સાંપો છે
 એકેકી સાથ ઉપર આઠ આઠ મર્મનાં ઠંકણાં છે, તે મર્મસ્થાન ઉપર
 એક ટકોર વાગતાં મરણ પામે છે બીજે મતે એકસોને સાઠ સાધિ
 અને એકસોને સિત્તેર મર્મનાં સ્થાનક કહેવાય છે, ઉપરાંત સર્વગમ્ય
 તે શરીરના છ ખગ હોય છે તેમાંથી માસ, લોહી અને મસ્તકની
 મજબૂત (બેજી) એ ત્રણ અગ માતાનાં છે, તેમજ હાડકા ની મજબૂત
 અને નખ, કેશ, શામ એ ત્રણ ખગ પિતાના છે આઠમે માસે સર્વ
 અગ ઉપાંગ પૂર્ણ નીપજી રહે છે, ગર્ભને લઘુ નીવ, વઘી નીવ,

શ્લેષ્મ, ઉધરસ, છીક બગાસુ, ચોડકાર, વગેરે કાંઈ હોતું નથી, તે જે જે આહાર ખેચે છે, તે આહારના રસવડે ઈન્દ્રિયોને પુષ્ટિ મળે છે. હાડ, હાડની મજ્જા, ચરબી, નખ, કેશની વૃદ્ધિ થાય છે. તે આહાર લેવાની બીજી રીત એ છે, કે માતાની તથા ગર્ભની નાભી ઉપરની રસહરણી નાડી એ જે પરસ્પરમા વાળાના આંટાની જેમ વી ટાઇ રહી છે. તેમાં ગર્ભની નાડીનું મોઢું માતાની નાભીમા જોડાયેલું છે. માતાના કોઠામાં આહારનો પેલો કવલ પડે છે, તે નાભી પાસે અટકે છે. તેનો રસ બને છે. તે રસ, ગર્ભ પોતાની જોડાયેલી રસરહરણી નાડીથી ખેચી પુષ્ટ થાય છે તે શરીરમાં ઘોંતેર કોઠા છે, તેનાં પાંચ કોઠા મોટા છે. તેમાથી શિયાળામાં બે કોઠા આહારના એક કોઠો પાણીનો, ઉનાળામાં બે કોઠા પાણીના, એક કોઠો આહારનો, ચોમાસામાં બે કોઠા આહારના અને બે કોઠા પાણીનાં કહેવાય છે એક કોઠો સ પાળ આહારના અને બે કોઠા પાણીનાં કહેવાય છે એક એક કોઠો સદ બાલી રહે છે સ્ત્રીને એક છઠ્ઠો કોઠો વધારે છે, તેમાં ગર્ભ રહે છે. પુરુષને બે કાન, બે ગણ્ઠ, બે નાસિકા, સુખ લગુ નીત અને વડી નીત એ નવ દ્વાર અપવિત્ર અને સદા કાળ વહેતા રહે છે સ્ત્રીને બે સ્તન અને ગર્ભદ્વાર એ ત્રણ મળીને બાર દ્વાર સદા કાળ વહેતા રહે છે. તે શરીરમાં અઢાર પૃષ્ઠકડક નામની પાસળીઓ છે તે વાંસાની કરોડ સાથે જોડાયેલી છે તે સિવાય બે પાસાની બાર કડક પાંમળીઓ છે, ને ઉપર સાત પડ ચામડીના મઠાયલાં છે છાતીના પડદામા બે કાળજા છે, તેમાં એક પડદા સાથે જડાયેલો ને બીજો કાંઈક લટકતો છે. પેટના પડદામા બે અંતસ (નળ) કહ્યા છે, તેમા પહેલો સ્થૂળ છે તે મળસ્થાન અને બીજો સુક્ષ્મ છે તે લગુનીત સ્થાન કહેવાય છે. વળી બે પ્રણુવસ્થાન એટલે લોજન, પાન ગમવાની જગા છે. દક્ષિણ (જમણે પાસે) પ્રગમે તો દુઃખ ઉપજે છે, વામ (ડાબે પાસે) પ્રગમે તો સુખ ઉપજે છે. સોળ આંતરા છે. ચાર આગળની ગ્રીવા (ડોક) છે ચાર પળની જીલ છે બે પળની આંખો છે ચાર પળનું મસ્તક છે નવ આગળની જીલ છે, બીજો મતે સાત સાત આંગળની કહેવાય છે આઠ પળનું હૃદય છે પચીસ પળનું કાળજું છે. (હવે સાત ધાતુના પ્રમાણ-માપ કહે છે.) તે શરીરમાં

એક આઠો રૂધિરનો અને અરધો આઠો માસનો હોય છે એક આઠો માસનો એકે એક આઠો લઘુનીત, એક પાંચો વડી નીતનો છે કઠ, પિત્ત, ને શ્લેષ્મ એ ત્રણનો એકેકો કલ્પ અને અઠધો કલ્પ ત્રીજનો હોય છે એ સર્વને મૂળ ધાતુ કહેવાય છે, એ ધાતુ ઉપર શરીરનો ટકાવ છે એ સાતે ધાતુ પોતાના વજન પ્રમાણે રહે ત્યાં સુધી શરીર નિરોગી અને પ્રકાશવાળું રહે છે, તેમા વધલટ ઘવાથી સરીકે રોગને, અધિન થાય છે

નાડીનું વિવેચન :- તે શરીરમા યોગશાસ્ત્રને ન્યાયે બેતેર હજાર નાડી છે તેમાથી નવસે નાડી મોટી છે, તેમાથી નવ નાડી ધમધી ને મોટી છે તેના ઘડકારા ઉપરથી રોગની તથા સ્થિત શરીરની પરીક્ષા થાય છે તે બે પત્રની કુટી નીચે બે, એક નાસીની એક હૃદયની, એક તાળવાની, બે લમણાની અને બે હાથની, બે નવ, એ સર્વ નાડીઓની મૂળ શબ્દધાની 'નાસી' છે તેની વિસ્તર છે કે નાસીની એકસો ને સાઠ નાડી, પેટ તથા હૃદય ઉપર પથરાઈને ઠેક બિંબે મસ્તક સુધી પહોંચી છે તેના બધનથી મસ્તક સ્થિર રહે છે તે નાડીઓ મસ્તકને નિયમ મુજબ રસ પહોંચાડે છે, તેથી મસ્તક સતેજ, આરોગ્ય ને તર રહે છે તે નાડીઓમા નુકસાન હોય ત્યારે આખ, નાક, કાન અને હૃદય એ સર્વ કમબેર થાય છે, રોગિષ્ટ બને છે, શૂળ, ઝામર વગેરે અધિઓનો પ્રકોપ થાય છે

નાસીથી બીજી એકસો ને સાઠ નાડી નીચી ચાલી છે, તે પત્રના તળીમા સુધી પહોંચી છે તેનાં આઠવંણથી ગમનાગમન કરવાનું બિંબુ સ્થેવાનું તથા બેસવાનું બને છે તે નાડીઓ ત્યાં સુધી રસ પહોંચાડી આરોગ્ય રાખે છે તે નાડીમા નુકસાન થવાથી સંધિયા, પક્ષવાત સાયલના ચસકા, કળતર, તોડ, ફાટ, માથાના શ્લેષ્મનો દુ ખાવો અને આધારીથી વગેરે રોગનો પ્રકોપ થાય છે

નાસીથી ત્રીજી એકસો ને સાઠ નાડી તીરછી ચાલીને બે હાથની આંગળીઓ સુધી પહોંચી છે તેઓ ભાગ તેનાથી મજબૂત

રહે છે. તેને નુકસાન થવાથી માસાશૂળ, પેટનાં અનેક દરદો, મુખપાકનાં, દાંતના દર્દો વગેરે અનેક રોગનો પ્રકોપ થાય છે.

નાલીથી ચોથી એકસો ને સાઠ નાડી નીચી મર્મસ્થાન ઉપર પથરાઈને, અપાન દ્વાર સુધી પહોંચી છે તેની શક્તિવડે બધે જ રહી શકે છે. તેને નુકસાન થવાથી લઘુનીત, વડીનીતની કબજાઆત અથવા અનિયમિત છૂટ થઈ પડે છે તેમજ વાયુ, કૃમિપ્રકોપ, ઉદરવિકાર, હરસ, ચાંદી, પ્રમેહ, પવનરોધ, માંડુરોગ, જળોદર, કઠોદર, ભગદર, સગહણી વગેરેનો પ્રકોપ થાય છે, નાલીથી પચીસ નાડી ઉપડીને છીંચી શ્લેષ્મ દ્વાર સુધી પહોંચી છે, તે શ્લેષ્મની ધાતુને પુષ્ટિ આપે છે, તેની નુકસાનીથી શ્લેષ્મ, મીનસનો રોગ થાય છે તેમજ બીજી પચીસ નાડી તે તરફ આવીને પિત્ત ધાતુને પુષ્ટિ આપે છે. તેની નુકસાનીથી પિત્તનો પ્રકોપ અને જવરાદિક રોગ થાય છે. તેમજ ત્રીજી દસ નાડી વીર્ય ધારણ કરનારી છે, તે વીર્યને પુષ્ટિ આપે છે તેમા નુકસાન થવાથી સ્વપ્નધાતુ, મુખલાળ, ખરાબ પેસાબ વગેરેથી નબળાઈમા વધારો થાય છે એ સર્વે મળીને સાતસે નાડી રસ ખેંચી પુષ્ટિ આપે છે અને તે શરીરને ટકાવી રાખનારી છે તે નિયમિત રીતે ચાલવાથી નિરોગ, અને નિયમભગ થવાથી રોગ થાય છે તે સિવાયની બસે નાડી ગુપ્ત ને બહોર રીતે શરીરનું પોષણ કરે છે, તેથી નવસે નાડી કહેવાય છે.

ઉપરની રીતે નવમા માસની હઠ સુધીમા, સર્વ અવયવ સાથે શરીર મજબૂત થઈ જાય છે જ્યારથી ગર્ભનું બીજક રોપાયની ખબર પડે, ત્યારથી જે સ્ત્રી બ્રહ્મચારિણી રહે છે તેનો ગર્ભ ઘણો ભાગ્યશાળી, મજબૂત બાધાનો, બળીંગાવર અને સ્વરૂપ ન થાય છે તથા ન્યાય નીતિવાળો અને ધર્મી નાવડે છે તે ઉભયના કુળનો ઉદ્ધાર કરી, માતા પિતાને યશ અપાવે છે, અને તે પાંચે ધર્મિયો ચોકળી પામે છે જે સ્ત્રી ગર્ભ રહ્યો બાળુ છે, તેમ છતાં જન્મવાના છેલ્લા દિવસ સુધી, નિર્દય બુદ્ધિ રાખી કુશીલ સેવ્યા કરે તેમા જો પુત્રી ગર્ભમા હોય તો, તેના માતા પિતા હુબ્તમા હુબ્ત, પાપીમા પાપી, રૌ રૌ નરકના અધિકારી થાય છે, તેમજ તેનો ગર્ભ

મરણ પામે છે, તેમ છતાં જીવતાં રહે તો કાણા, કુબજા, કૌલીયા, દુલા, પાંચળા, બોબડા, મૂગા, ઇન્દ્રિયહીણ, કુરૂપ, કુબળા, ચક્તિહીણ બાધાના તથા બાટ વગરના યષ્ઠ બાચ છે, કોપી, રીસાળ, કહેલી, પ્રપચી અને જોટી ચાલે ચાલનારાં નીવડે છે, એમ સમજી પોતાની પ્રબળ બહુ ઇચ્છનારી જે માતાઓ ગર્ભકાળથી શિયળવતી બને છે. તેઓને ધન્ય છે.

વિશેષમાં ઉપર બતાવેલા ગર્ભવાસના સ્થાનકમાં, મહા કષ્ટ ને પીડા ભોગવવી પડે છે તેનું દુર્ધર્ત એ છે, કે જેમ કોઈ પુરુષનું શરીર કોઈ તથા પત્નિ રોગથી નીગળતું હોય તેને સાડાત્રણ ક્રોડ સોય, અગ્નિમાં ધખાવીને તેનાં સાડાત્રણ ક્રોડ રૂવાડાંમાં પડાવે, તેના ઉપર ખાર ને સુનાનું પાણી છાંટે, તે પછી આજ્ઞા થામડાથી મઢીને તઠકે નાખે અને હડાની જેમ અથડાવે તે વખતની પીડાનું વજન કેટલું ભયંકર છે ? તે તે ભોગવનારો તથા સર્વજ્ઞ પરમાત્મા બંને દેખે છે એવી ગર્ભ વેદના પદ્ધતિ રહિતે ભોગવવી પડે છે તેથી બીજે મહિને બનણી, ત્રીજે મહિને ત્રનણી, એન ચઠતાં ચઠતા નવમે મહિને નવગણી પીડા થાય છે, અશાત્ કશેક રૂવાડે નવ નવ સૂઈ પડાવવા ન્યાયની પીડા સમજવી. ગર્ભવાસની જગા નાની છે, અને ગર્ભનું સ્થૂળ મોટું છે તેથી સજ્જડ બીસાઈને, ફેરીની માફક જોડે માથે લટકીને રહેવું પડે છે તે વખતે બે હીથણુ છાતીમાં ભરાવેલા, અને બે હાથની મુઠી આજો આડી હીથેલી હોય છે કર્મજીવે બીજાને ત્રીજાને ગર્ભ જોડે હોય તો તે વખતની સકડાશનું અને મુજબણનું તોલ કરી ચકાતું નથી. માતા જ જલ બાચ ત્યારે ગર્ભના નાકની દાણી ઉપર ઘર્ષ કાલ થાય છે ખરાબમાં ખરાબ માહજામાં પડેલો હાથ છે ગેઠેલી માતા ઊભી થાય, તે વખતે ગર્ભ બાજુ છે, કે હું આસમાનમાં ફાઈ ગયો છું હેઠે બેસતી વખતે બાજુ છે હું પાતાળમાં પડ્યો ગયો છું આલતી વખતે બાજુ છે કે હું મલકમાં ભરેલા દર્દીની માફક ડાંગેલા છું રસોઈ કરવા વખતે બાજુ છે કે હું ઇંટની બાંધીમાં ભરાઈ બળુકું થતીએ બેસતી વખતે બાજુ છે કે હું કુભારના બાકડે ઘડયો છું માતા ચત્તી સૂવે ત્યારે ગર્ભ બાજુ છે મારી છાતી ઉપર સવામણની શિલા પડી

ગર્ભ વિચાર

છે કુશીલ સમયમાં ગર્ભને ઉખળ મુશળનો ન્યાય મળે છે એવી રીતે માતા પિતાના કરેલા તથા ગર્ભસ્થાનથી મળેલા એવા બે જાતનાં હુ ખોથી પીડાયેલા, ફટાયેલા, ખડાયેલા અને અશુદ્ધિથી તરખોળ થયેલા હુ ખી પ્રાણીની દયા, શિયળવંતા ધર્તિમા માતા-પિતા વિના કોણ રાખી શકે ? અર્થાત્ પાપી સ્ત્રી-પુરુષોમાંથી કોઈ નહિ. ગર્ભનો જીવ-માતાને સુખે સુખી અને માતાને હુંખે હુ ખી હોય છે. જેવા સ્વભાવવાળી માતા હોય તેવા સ્વભાવની છાયા, ગર્ભમા પડે છે. ગર્ભમાંથી બહાર આવવા પછી, તે પુત્ર-પુત્રીના આચાર, વિચાર, આહાર, વ્યવહાર વગેરે સર્વ માતાના સ્વભાવ મુજબ નીવડે છે, તે ઉપરથી માતા-પિતાના ઉચ્ચ, નીચ બીજકની તથા જશ-અપજશ વગેરેની પરીક્ષા, પ્રભરૂપ ફેટોઆદ ઉપરથી વિવેકી સ્ત્રી-પુરુષો કરી શકે છે, કેમકે તે ચિત્ર માતા-પિતાની પ્રકૃતિને આધારે ચિત્રાયેલું છે. માતા ધર્મ ધ્યાનમાં, ઉપદેશ શ્રવણ કરવામા, તથા દાન પુણ્ય કરવામા અને ભલી ભાવના ભાવવામાં જોડાઈ હોય તો ગર્ભ પણ તેવા વિચારમા હોય છે તે વખતે ગર્ભનું મરણ થાય તો દેવલોકમા જઈ શકે છે, તેમજ માતા આર્ત ને રોદ્ર ધ્યાનમા હોય, તો ગર્ભ પણ આર્ત, રોદ્ર ધ્યાની હોય છે, તે વખતે તે ગર્ભનું મરણ થાય તો તે નરકમા જાય છે, માતા મહા કપટમા જોડાઈ હોય તે વખતે તે ગર્ભનું મરણ થાય તો તે તિર્યચમાં જાય છે. માતા મહા ભદ્રિક અને પ્રપચ વગરના વિચારમા જોડાઈ હોય, તે વખતે ગર્ભ મરે તો તે મનુષ્યમા જાય છે. એમ ગર્ભમાંથી ચારે ગતિમા જઈ શકે છે. ગર્ભકાળ પૂરો થાય, ત્યારે માતા તથા ગર્ભની નાભીની વિંટાયલી રસહરણી નાડી ઉખડી જાય છે, ત્યારે જન્મ થવાની તૈયારી થાય છે. તેમાં માતા તથા ગર્ભના પુણ્યનું તથા આયુષ્યનું બળ હોય, તો સીધે રસ્તે જન્મ થઈ શકે છે, તે વખતે કેટલાક માથા તરફથી, તો કેટલાક, પગ તરફથી જન્મે છે, પણ જો બન્ને ભારે કર્મી હોય તો ગર્ભ આડો પડી જાય છે તેથી જોઈ મરણ પામે છે, અથવા માતાના બચાવની ખાતર પાપી ગર્ભના જીવ પર ખેદ કરીને છરીના શસ્ત્રથી ખડોખડ કરી જિંદગી પારની શિક્ષાએ પહોચાડે છે તેનો કોઈને શોક સતાપ થતો નથી સીધે રસ્તે જન્મ લેનારાઓ

સોના-રૂપાના તાર જેવા છે માતાનું શરીર જતરઠે છે જેમ સોની તાર જેથી, તેમ ગર્ભ જેઆઈ કાઢી કાઢે બહાર આવે છે, અર્થાત્ નવમે મહિને કહેલી પીડાને કોડ ગળી કરતા જે દુખ થાય છે, તે દુખ જન્મ વખતે થાય છે અને મરતી વખતે તે દુખને કોડકોડ ગળું કરતા જે દુખ થાય છે, તે સર્વ દુખ બેઠક છે તે સર્વ પોતાના કરેલા પુણ્ય-પાપનાં ફળ છે અને તે ઉદય મળ્યાં લોગવાય છે, એ સર્વ મોહનીય કર્મના સુતાપ છે

ઉપર મુજબ ગર્ભકાળ, તથા ગર્ભસ્થાન, અને ગર્ભમાં ઉપજનામ જીવની સ્થિતિનું વિવેચન એ સર્વ 'તદુલ વિચારીઆ પચન્ના' તથા 'લગવતીજી' અને અન્ન પ્રધાતરના ન્યાય મુજબ મુરુએ શિશ્યને ઉપદેશમાં કહી બતાવ્યું છેવટમાં કહ્યું કે જન્મવા પછી લગીઆણીને દરજ્જે લઈ માતાએ ધણી સભાળથી ઉછેરી પુખ્ત ઉમરનો કીરો છે, તે પ્રજાની આશામાં માતાનું યોવન-હુટાયું છે, આવહારિક, સુખપર તિલાંજલિ કરી છે, તે સર્વને તથા ગર્ભવાસના અને જન્મવા વખતના દુખોને ભૂલી જઈ યોવન-મહામાં છહેલાં પુત્રપુત્રીઓ, મહા ઉપકારી માતાને તિરસ્કારની દૃષ્ટિવડે ધિક્કાર, આપી અનાદર કરે છે, વત્તાલકારથી શોભિતા બને છે તેલ, કુલેલ, ચુવા, પચાન, ચપા ચમેલી, અગર તગર, અમર અને અત્તર વગેરેમાં ગરકાવ બની કુલહાર ને મજા ખાવું કરે છે, તેની સુગંધના અભિમાનની આધીમાં એમ માનતા હશે, કે આ સર્વ શોભા અને સુગંધ મારા આમકાથી વિટાવલા શરીરમાંથી બહાર આવતી હશે. તેવી શોભા અને સુગંધ માતા-પિતા વગેરે કાંઈના આમડામાં નથી એવા મિશ્મ્યાલિમાની આધીમાં પડેલ બેભાન આજ્ઞાન પ્રાણીને માટે ગભવાસના તથા નરક-નિજોદના અનંત દુઃખ તૈયાર છે પણ એટલું તો સિદ્ધ છે કે સર્વ બગાડે પાપી માતાની ગેરસમજણનાં સ્વભાવનો અને કમભાગ્ય ઉપજનારા પાપી ગભના વડે કર્મના છે. હવે બીજા પક્ષમાં વિવેકી અને ધર્માત્મા તથા શિવજાત ખારણ કરનારી સમર્થ માતાઓનાં પુત્રપુત્રીઓ જન્મી ઉછરે છે તેઓની જન્મક્રિયા પણ તેવી જ છે પણ માત્ર સ્વભાવની છાયા પાડવાનો ફેર છે તેવી વતાઓના સ્વભાવનું સ્વતંત્ર્ય કરી, પુખ્ત ઉમરે પહેલેથી પુત્રપુત્રીઓ પણ પોતાપોતાના પુણ્યના ઉદય મુજબ સર્વ યેશવનો ઉપયોગ કરે છે.

તેમ છતાં પોતાનાં માતા-પિતા સાથે વિનયપૂર્વક વર્તી શકે છે, શુરુ જન્મોમાં ભક્તિપરાયણ નીવડે છે, લજ્જા, દયા, ક્ષમાદિ ગુણોમાં અને પ્રભુપ્રાર્થનામાં આગળ વધે છે, અભિમાનથી વિમુખ રહી મૈત્રીલાવની સન્મુખ થાય છે. જિન્દગીના સાર્થક યોગ્ય સત્સંગ કરી જ્ઞાન મેળવે છે અને શરીરસ પત્તિ વગેરેથી ઉદાસ રહી આત્મ-સ્મરણમાં જિન્દગી પૂર્ણ કરે છે. તેમજ મર્વ કોઈ વિવેકદષ્ટિવાળા સ્ત્રી-પુરુષોએ આ અશુચિથી પ્રાપ્ત થયેલા ગદા શરીરની નિપજ ઉપર ધ્યાન રાખી મમતા ઘટાડતી જોઈએ, મિથ્યાભિમાનથી પાછા હઠવું જોઈએ, મળેલી જિન્દગીનું સાર્થક કરવા માટે, શુભ કાર્યો કરવામાં ઉદ્યોગ કરવો જોઈએ, જેથી કરીને ઉપર કહેલાં ગર્ભવાસનાં દુઃખને અધીન થવું ન પડે.

ઇતિ ગર્ભવિચાર સંપૂર્ણ.

અથ શ્રી ખત્રીસ અસજ્જાયા,

(આ ખત્રીસ પ્રકારની અસજ્જાયા વખતે સૂત્ર સિદ્ધાંત વાંચવા નહીં)

૧ નજીકમાં હાડકાં પડ્યાં હોય.	૧૩ અકાળે ગાજવીજ થાય.
૨ માસ પડ્યું હોય.	૧૪ અકાળે વીજળી થાય.
૩ લોહી પડ્યું હોય.	૧૫ અકાળે કડાકા થાય.
૪ વિષ્ટા પડી હોય.	૧૬ બાળ ચદ્રમા વખતે.
૫ સ્મશાન હોય.	(ખીજના ચંદ્રને રોજ ચાર-ઘડી)
૬ ચદ્રમહુ હોય	૧૭ આકાશમાં નવીન ચિન્હ થાય.
૭ સૂર્યમહુ હોય	૧૮ ધુમસ પડતી હોય.
૮ મોટું (અખ્યાત) માણસ	૧૯ ઠાર તથા ઝાકળ પડતો હોય
ગુજરી ગયું હોય	૨૦ ઘણો તોફાની પવન વાતો હોય,
૯ રાજ્યમા વિઘ્ન હોય	૨૧ અશાઠ સુદ ૧૫ ને રોજ.
૧૦ નજીકમાં પાણેન્દ્રિયનું કલેવર હોય.	૨૨ અશાઠ વદ ૧
૧૧ તારા ખર્યાં હોય	૨૩ ભાદરા શુદ્ધ ૧૫
૧૨ દશે દિશા રાત્રી થઈ હોય	૨૪ ભાદરવા વદ ૧
(દિશાઓ પડી હોય)	૨૫ કાર્તિક શુદ્ધ ૧૫.

૨૬ કારતક વદ ૧

૨૭ ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૫

૨૮, ચૈત્ર વદ ૧

૨૯ પ્રભાતે ૨ ઘડી સુધી

(સૂર્ય ઉગ્યા પહેલાં)

૩૦ મધ્યાહ્ને બે ઘડી સુધી

૩૧ સાંજે બે ઘડી સુધી (સૂર્યાસ્ત થયા પછી).

૩૨ મધ્ય રાત્રે બે ઘડી સુધી.

સૂત્ર લલુનારાઓએ આ અસંખ્યાય અવશ્ય બાણી તે પ્રમાણે વર્તવું બોધ્યો, અર્થાત્ સૂત્રની મૂળ ગાથાઓ (પાઠ) નો સ્વાધ્યાય, અસંખ્યાય વખતે કરવો બોધ્યો નહીં

અધ્યયનો (અર્થ સાથે)

૧ શ્રી મહાવીર સ્તુતિ (પુષ્કિસ્તુ જુ)

પુષ્કિસ્તુ જુ સંમણા માહણાય,	આગારિણો થા પરિતિત્તિયા થ	
સે કંઈ લેખ વહિય મમ્મમાહુ,	અણેલિસ સાહુસમિકખમાએ	૧
કહે ચણણ કહે કસણ સે,	સીલ કહે નાયસુવસ્સ આસિ ?	
બણાસિ જુ મિકખુ જહાવહેણ,	અહાસુય બૂહિ જહા લિસવ	૨
એવન્નએ સે કુસલે-મહેચી,	અણુવનાણી થ અણુવહસી;	
જસ તિણો અકખુપહે કિમસ્સ,	બણાહિ મમ્મ થ મિઈ અ પેહિ.	૩
ઉટું બહે થતિસ્મિ વિસાસુ,	વસા થ જે થાવર જે થ પાણા;	
સે લિચ્છવિચ્છેહિ સમિકખ પન્ને,	હીવે વ મમ્મ સમિથ ઉદાહુ	૪
સે સંવહસિ અભિજૂયનાણી,	લિરામજયે મિઈમ કિમખપ;	
અણુતરે સંવજગસિ વિજજ,	જથા આપ્પએ અણયે અણાણિ.	૫
સે ભૂપપથયે અણિયે અચારી,	ઓહતરે ખીરે અણુવચકણ	
અણુતર તપ્પઈ સૂરિએ વા,	વમ્મશયણિ દે વ તમ પગાસે	૬
અણુતર મમ્મમિણ લિણાણ,	લેયા મુળી કાસવ આપુપન્ને;	
ઈદેવ દેવાણ મહાણુણાવે,	સહસ્સલેયા દિવિ જુ વિસિદ્ધે	૭
સે પન્નથા અરૂપયસાગરે વા,	મહોદ્દહી વા વિ અણુવપારે;	
અણાવિલે વા અકસાઈ મિદ્ધણ	સકકે વ દેવાહિવમ્મ જુઈમ	૮

- સે વીરિએણ પડિપુન્નવીરિએ, સુદંસણે વા ભુગસંવસેઠ્ઠે ;
સુરાદએ વા સિ મુદાગરે સે, વિરાયએ ભુગણુણાવવેએ. ૯
- સય સહસ્સાણ ઉ ભેયાણાણ, તિકંડગે પડગવેજયતે ;
સે ભેયણે ભુવણુવધસહસ્સે, ઉડડુરિસતો હેઠુ સહસ્સમેગં. ૧૦
- પુઠે ભુભે ચિદ્દંધ ભૂમિવાદુએ, જ સૂરિયા આણુપરિવદ્ધયતિ ;
સે હેમવન્ને બહુનદણે ચ, જંસી રતિ વેદયતી મહિદા. ૧૧
- સે પંવએ સદ્મહપગાસે, વિરાયતી કચણુદ્ધવન્ને ;
આણુતરે ગિરિસુ ચ પંવદુગે, ગિરીવરે સે જલિએવ ભોમે. ૧૨
- મહીએ મજ્ઝમિ કિએ ભુગિંદે, પન્નાયતે સૂરિએ સુદ્ધલેસે ;
એવં સિરીએ ઉ સ ભૂરિવન્ને મણારમે ભેયઈ અચ્ચિમાલી. ૧૩
- સુદંસણુસેવ જસો ગિરિસ્સ, પલુચ્ચઈ મહતો પંવચસ્સ ;
એતોવમે મમણે નાયપુતે, જતીજસોદ સણુનાણુમીલે. ૧૪
- ગિરીવરે વા નિસહાડડયયાણ, રૂયએ વ સેઠ્ઠ વલયાયતાણ ;
તઓવમે સે જગભૂઈપન્ને, મુણીણ મજ્ઝે તમુદાહુ પન્ને ૧૫
- આણુતર ધમ્મમુઈરતા, આણુતર આણુવરં ઝિયાઈ, ૧૬
સુસુક્કસુક્ક અપગ ડસુક્ક, સખિદુએગતવદાતસુક્કં.
- આણુતરગ્ગ પરમ મહેસી, અસેસકમ્મ સ વિસોહઈત્તાં, ૧૭
સિદ્ધિં ગએ સાઈમણુતપેત્ત, નાણેણુ સીલેણુ ચ દસણેણુ
- રૂકખેસુ ભાએ જહ સામલી વા, જસિ રઈ વેદ્યઈ સુવન્ના, ૧૮
બણેસુ વા ભુદણુમાહુ સેઠ્ઠ, નાણેણુ સીલેણુ ચ ભૂતિપન્ને.
- થણિય વ સદાણુ આણુતરે ઉ, ચ દો વ તારાણુ મહાણુભાવે, ૧૯
ગંધેસુ વા ચદણુમાહુ સેઠ્ઠ, એવ મુણીણુ અપડિન્નમાહુ.
- જહા સયભૂ ઉદ્ધહીણુ સેઠ્ઠ, નાગેસુ વા ધરણિદમાહુ સેઠ્ઠ, ૨૦
ખોઓદએ વા રસ વેજયતે, તવોવહાણે મુણિવેજયતે.
- હત્થીસુ એરાવણુમાહુ નાએ, સીહો મિગાણુ સલિલાણુ ગગા, ૨૧
પકખીસુ વા ગરુલે વેણુદેવો, નિંવાણુવાદીણિહ નાયપુતે.

બ્રહેમ્ નામે જહ વીસસેલે, પુષ્કેસુ વા જહ અરવિદમાહુ,
 ખત્તીલુ સેઈ જહ કવચકે, ઇત્તીલુ સેઈ તહ વદમાલે ૨૨
 દાણાલુ સેઈ અભયપથાલુ, સમ્મેસુ વા અણુવજ્જવમતિ,
 તવેસુ વા ઉત્તમ જભયેર, હોગુત્તમે સમલે નાયપુતે ૨૩
 ડિઈલુ સેઈ હવસત્તમા વા, સભા સુહમ્મા વ સભાલુ સેઈ,
 નિન્વાલુસેઈ જહ સંવધમ્મા, ન નાયપુત્તા પરમત્તિ નાણી ૨૪
 પુદાવમે મુલ્લપ્પ વિગલ્લે, ન સવિલ્લિ કુન્વપ્પ આસુપ્પને,
 તરિઈ સમુદ્ધ ચ મહાભવોદ, અભયકરે વીર અણુતથક્રૂ ૨૫
 કાહ ચ માણ ચ તહેવ માય, હોભ ચઉત્તમ અજ્જત્તેહોસા,
 એયાલિ વતા અરહા મહેસી, જુ કુન્વપ્પ પાલ યુ કારવેષ ૨૬
 કિરિયાકિરિય વેલુઈમાલુવાય, અવણાલિલાલુ પડિયથ્થ કાલ;
 સે સંવવાય ઇઈ વેયમત્તા, ઉવટ્ઠિએ સજ્જમહીકરાય ૨૭
 સે ચારિયા ઇત્તી સરાઈભત, ઉવહાણુવ કુદ્ધઅમયઈમાલે,
 હોમ વિહિત્તા આર પાર ચ, સંવ પભૂ ચારિય સંવવાર ૨૮
 સોમ્મા ચ મમ્મ અરહતભાસિય, સમાહિય અઈપદોવસુદ્ધ;
 વ સદ્ધાણા ચ જણા અણાણિ, ઇદા વ હેવાહિ વ આગમિસસંતિ ૨૯

અર્થ-૧ શ્રી સુધર્મા સ્વામી પ્રત્યે જ જૂસ્વામીએ પૂછ્યું કે
 ભગવાન ! મમલો, પ્રાણલો, ચૂદસ્થો અને પશ્વીર્થીઓ મને પૂછે
 છે કે, એકાત હિતકારી અને બેના બેવો બીએ કોઈ છે નહિ એવો
 ધર્મ વ્યાસ્થિત કોણે કહ્યો છે ? ૨ તે જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીર દેવનું
 જ્ઞાન કેવું હતું ? તેનો સીંઘાચાર કેવો હતો ? તે કે બિમ્બ ! તમે
 જાણો છો, તે જેમ તમે સામળ્યુ હોમ અને ખાણું હોય તેમ કહો !
 ૩ તે (ભગવાન) સસારી જીવોના દુઃખના બાણ, કર્મકાપવામાં કુસળ,
 અનત-જ્ઞાની, અનતદર્શી, મોટા મથસ્વી અને હોકના ચમુજૂત એવા
 શ્રી મહાવીર દેવના પ્રરૂપેલા ધર્મને તથા તેમની ખીરજને બાણ અને
 રૂખ ૪ બિમ્બી, નીમ્બી અને વીસડી એ ત્રણે દિશાઓને વિષે જે, ત્રણ
 અને સ્થાવર જીવા છે તેને, પ્રજાવત મહાવીરદેવે, નિત્યાનિત્ય બેઠે

સમ્યક્ પ્રકારે જાણીને સંસાર સમુદ્રમાં ખુડતા જીવોને રાખવા સારુ દીપ્યમાન અને સમભાવી એવો ધર્મ કહ્યો છે. ૫ તે ભગવાન લોકો-લોકને દેખનારા બાવીશ પરિવહ જીતીને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત છે એવા મૂળ તથા ઉત્તરગુણે સચમના પાળનારા ધૈર્યવાન, સર્વ કર્મ નાશ થવાથી સ્થિત આત્મવત સર્વ જગતને વિષે પ્રધાન જ્ઞાનવાન, બાહ્ય અને અભ્યંતર પરિવહ રહિત, સાત ભય રહિત અને ચાર ગતિના આયુષ્ય રહિત શ્રી મહાવીરદેવ હતા, ૬ એ ભગવત અનંત જ્ઞાનવાળા અપ્રતિબદ્ધ વિહારી, સંસાર-સમુદ્રને તારનાર, ધીરજવાન અનંતજ્ઞાન રૂપ ચક્ષુવાળા તથા સૂર્ય જેમ સર્વથી અધિક તપે છે તેમ જ્ઞાને કરી સર્વોત્તમ છે. વિરોચન અગ્નિ જેમ સળગવાથી ધ્વનિ પેઠે અધકારને દૂર કરી પ્રકાશ કરે છે તેમ શ્રી મહાવીરદેવ પણ અજ્ઞાન રૂપ અધકાર દૂર કરી પ્રકાશ કરે છે. ૭ દેવલોકને વિષે ઈદ્ર જેમ દેવોમાં મહાપ્રભાવાન, હજારો દેવોનો નાયક અને સર્વોત્તમ છે તેમ સર્વ તીર્થંકારોએ પ્રગટેલો આ જે સર્વોત્તમ ધર્મ તેને પ્રકાશ કરનાર કાશ્યપ ગોત્રી કેવળજ્ઞાની શ્રી મહાવીરદેવ સર્વથી ઉત્તમ છે, ૮ તે ભગવાન પ્રજાએ કરી અક્ષય તથા જેમ સ્વયંભૂરમણ નામે મોટો સમુદ્ર અનંત, અપાર અને નિર્મળ જળવાળો છે તેમ ભગવાનનું જ્ઞાન નિર્મળ છે. વળી તે ભગવત કષાયરહિત તથા ભિક્ષાએ આજીવિકા કરનાર અને દેવતાના અધિપતિ શકેન્દ્રની પેઠે તેજસ્વી છે, ૯ તે ભગવાન બળે કરી પ્રતિપૂર્ણ બળવાન છે. સર્વ પર્વતોમાં મેરુ પર્વત જેમ શ્રેષ્ઠ છે તેણે ભગવાન પણ વીર્યાદિક ગુણે કરી સર્વોત્તમ છે. મેરુ પર્વત જેમ સ્વર્ગવાસી દેવોને હર્ષ ઉત્પન્ન કરે છે. તથા અનેક ગુણોએ કરી શોભે છે તેમ ભગવંત પણ અનેક ગુણોએ કરી શોભે છે. ૧૦ તે મેરુ પર્વત એક લાખ જોજનનો છે તેના એક-ભૂમિમય, બીજો સુવર્ણમય અને ત્રીજો વૈદુર્ય રત્નમય એવા ત્રણ કાન્ડ છે, તથા તે મેરુ પર્વતની ટોચ ઉપર પડગવન ધ્વજની નાદક-શોભી રહ્યું છે તે મેરુ પર્વત નવાણું હજાર જોજન ઊંચો અને એક હજાર જોજન નીચે જમીનમાં છે. ૧૧ તે મેરુ પર્વત આકાશને સ્પર્શી રહ્યો છે ભૂમિને અવગાહી રહ્યો છે, એટલે ઊંચા, નીચા અને તીરછા લોકને સ્પર્શી રહ્યો છે જે મેરુ પર્વતની આસપાસ સૂર્ય

પ્રમુખ જ્યોતિષી દેવો પ્રશિક્ષણ કરી રહ્યા છે, ને મેરુ પર્વત સુવર્ણના જેવી કાંતિવાળો છે તેના ઉપર ઘણાં જોટલે ચાર નહનવન છે, જેને વિષે મોટા ઈંદ્રો પણ આવીને રતિમુખ સોજવે છે ૧૨ વળી તે મેરુ પર્વત-૧ મહિર, ૨ મેરુ, ૩ મનોરમા, ૪ સુકર્શન, ૫ સ્વયંપ્રભ, ૬ ગિરિરાજ, ૭ રત્નોપ્ચય, ૮ તિલકાપ્રભ, ૯ લોકમધ્ય ૧૦ લોકનાભિ, ૧૧ રત્ન, ૧૨ સૂર્યાવર્ત ૧૩ સૂર્યાવરણ, ૧૪ ઉત્તમ ૧૫ દિશાદિ અને ૧૬ અવતસરો સોળ નામે કરી મહા પ્રકાશવાન શેલે છે તથા સુવર્ણની પેઠે શુદ્ધ વર્ણવાળો, સર્વ પર્વતોમાં પ્રધાન, મેઘ લાગે કરી વિપ્રમ અને વળી તે ગિરિરાજ મલ્લિ અને ઔષધિઓને કરી દેહીધ્યમાન છે, તેથી જમીનની પેઠે બળદળાયમાન ધર્મ રહે છે ૧૩ પૃથ્વીના મધ્ય ભાગમાં રહેલો સર્વ પર્વતોનો ઈંદ્ર મેરુ પર્વત સૂર્યની પેઠે શુદ્ધ હેરમાવત પ્રકર્ષે કરીને જણાય છે ઉપર કહી જોવી શોભાએ કરી તથા અનેક પ્રકારના રત્નોના વર્ણોએ કરી મનને કંદે છે અને સૂર્યની પેઠે સર્વ દિશાઓને રીપાવે છે ૧૪ આ જથ મેરુ ગિરિરાજ પર્વતના કહેવાય છે એ પૂર્વેકિત ઉપમાએ પ્રમથ ભગવાન જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવ જાતિએ, યથે, હથ ને, જ્ઞાને એવ આચાર સર્વોત્તમ છે ૧૫ લાખા પર્વતોના નિષ્ક પવત મોટા છે, ગોળાકાર પવતોમાં રૂચક પર્વત શ્રેષ્ઠ છે, તે ઉપમાએ શ્રી મહાવીરદેવ જગતમાં પ્રજાએ કરી શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે તથા સર્વ મુનિઓને વિરે પ્રજાવત કહ્યા છે ૧૬ તે ભગવાન પ્રધાન ધર્મ પ્રકાશિત પ્રધાન, ઉજ્જવળમાં ઉજ્જવળ, દોષરહિત ઉજ્જવળ, શખ અને ચક્રમાની પેઠે જોઈત ઉજ્જવળ, સર્વ ધ્યાનનાં સર્વોત્તમ એવુ શુકલ ધ્યાન ધ્યાય છે, ૧૮ તે પ્રાદ્ય ઋષીશ્વર (મહાવીરદેવ) તમસ્ત ઠમં ખપાવીને જ્ઞાને કરી, ચારિત્રે કરી હથને કરી, સર્વોત્તમ લોકોને અમભાવે ઉત્કૃષ્ટી સાદિ અનત ભાત્રે સિદ્ધિગતિને પામ્યા, ૧૮ જેમ વૃક્ષોને વિષે શામલી વૃક્ષ પ્રસિદ્ધ છે, જે વૃક્ષને વિષે સુવણકુમાર દેવતાઓ રતિમુખ વેદે છે વનને વિષે જેમ નહનવન શ્રેષ્ઠ કહ્યું છે તેમ શ્રી મહાવીરદેવ જ્ઞાને અને ચારિત્રે કરી પ્રજાવત છે ૧૯ શબ્દોમાં જેમ મેઘની ગર્જનાનો શબ્દ, તારાઓને વિષે જેમ ચક્રમા અને સુમધીઓમાં જેમ ચક્રન શ્રેષ્ઠ છે તેમ મુનિઓમાં આકાંક્ષારહિત જોટલે આલોક પરલોકની વાછના રહિત શ્રી મહાવીરદેવ

શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે ૨૦ જેમ સર્વ સમુદ્રોમા સ્વયભૂરમણ સમુદ્ર, નાગકુમાર દેવતાઓમાં ધરણેદ્ર અને રસમાં શેરડીનો રસ શ્રેષ્ઠ છે તેમ તપોપધ્યાને કરી મુનિઓમા શ્રી મહાવીરદેવ શ્રેષ્ઠ છે ૨૧ હાથીઓને વિષે જેમ ઐરાવત હાથી, મૃગાદિક જનાવરોમાં સિંહ, પાણીમાં ગંગા નદીનું પાણી, પક્ષીઓને વિષે ગરૂડ પક્ષી (વેણુદેવ) પ્રધાન છે, તેમ નિર્વાણવાદીઓમાં જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવ પ્રધાન કહ્યા છે ૨૨ યોદ્ધાઓમાં જેમ વિશ્વસેન (ચક્રવર્તી,) કુલોમાં જેમ અરવિંદ કમળ, ૧ ક્ષત્રીયોમા જેમ દાતા-વાક્ય (વચન) પાળનારો એવો જે ચક્રવર્તી તે શ્રેષ્ઠ છે તેમ ઋષિઓને વિષે શ્રી વર્ધમાન સ્વામી શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે ૨૩ દાનમાં અભયદાન, સત્ય વચનમા અનવદ્ય વચન અને તપને વિષે બ્રહ્મચર્ય શ્રેષ્ઠ કહ્યું છે, તેમ સર્વ લોકમા ઉત્તમ શ્રમણ જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવ શ્રેષ્ઠ છે. ૨૪ સ્થિતિવાળા લોકોમાં જેમ લવ સપ્તમ દેવે (પાંચ અનુત્તર વિમાનવાસી દેવતા) સલાઓમાં સૌધર્મ સલા, અને સર્વ ધર્મોમાં જેમ મોક્ષધર્મ શ્રેષ્ઠ છે તેમ જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવથી કોઈ ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાની નથી એટલે શ્રી મહાવીરદેવ સર્વથી શ્રેષ્ઠ જ્ઞાની છે ૨૫ જેમ પૃથ્વી સર્વ વસ્તુને આધારભૂત છે તેમ શ્રી મહાવીરદેવ પણ પૃથ્વી સમાન તથા આઠ પ્રકારના કર્મ ખપાવીને અભિલાષારહિત, દ્રવ્યસનિધિ તે ધન, ધાન્ય, દુપદ અને ચતુષ્પદાદિ અને લાવસનિધિ તે ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ બે પ્રકારની સનિધિ ન કરનાર, એવા પ્રજ્ઞાવાન ચાર ગતિરૂપ મોટા સમુદ્રને તરીને મોક્ષ પામ્યા છે અભય કરનાર શૂરવીર તથા અનંત ચક્ષુવાળા છે ૨૬ ક્રોધ, માન, માયા તેમજ ચોથો લોભ એ ચાર અધ્યાત્મ દોષોને ત્યાગીને અરિહંત અને મોટા ઋષિ થયા તેથી પાપકર્મ કરે નહિ અને કરાવે પણ નહિ ૨૭ ક્રિયાવાદીના ૧૮૦, અક્રિયાવાદીના ૮૪, વિનયવાદીના ૩૨ તથા અજ્ઞાનવાદીના ૬૭ એ સર્વ ૩૬૩ પાપકર્મોના ભેદ જાણવા શ્રી મહાવીરદેવ તે સર્વ ભેદને (દુર્ગતિ જવાના કારણ) જાણીને તેનો ત્યાગ કરી ચારિત્રરૂપ ધર્મને વિષે જીવજીવ સુધી સાવધાનપણે રક્ષા ૨૮ તે ભગવાન રાત્રિ-ભોજનરહિત, સ્ત્રી-ભોગનું નિવારણ કરીને અષ્ટ કર્મરૂપ હું ખનો ક્ષય કરવાને

અર્થે ઉપધ્યાનવાન (તપસ્યાવટે દેહ સુકાવી નાખ્યો એવા) થયા. જાણી તે પ્રભુએ આ લોક અને પરલોકના સ્વરૂપ બાણીને સર્વ પ્રકારના પાપના સ્થાનકોને ઘણીવાર નિવારણ કર્યા ૨૯ હે જ બૂ ! સમ્યક્ પ્રકારે અર્થ અને પદ્મવટે શુદ્ધ એવા અરિહંત બાપિત ધર્મને સાંભળીને તથા સરફૂદીને ધણા લોકો અનામુષ સિદ્ધ થયા અને જે લોકોને કર્મ બાદી રહ્યા હતા તે લોકો દેવોના અધિપતિ તથા ઇદ્રાસિક ઘણા આગમિક કાલે સિદ્ધ થયે. (તિ ભેમિ)

પરશુરશ્મુ ગાથાઓ (મૂળ)

મય-મહાવ્ય-સુવ્ય-મૂલ,	સમણ-મણાઈલ સાધુ સુશીલ,	
વેશવિરામણપદ્મવસાણ	સવસમુદ્ધમહોદધી	તિલ ૧
તિલ કરદિ	સુદેસિયમગ્ગ	નરમ-તિલિય વિવલ્લિમગ્ગ :
સુવ પવિત્ર સુનિમિથસાર,	સિદ્ધિવિમાણ,	અવ સુય-દાર ૨
દેવ નરિંદ નમઃમિય-પૂંધ,	સવજગુત્તમ-મગલ-મગ્ગ,	
હુદરિય સુણ-નાયગમેક,	મોક્ષપદ્મસ-વડિસમગ્ગ	૩
ધમ્મારામે ઘરે	ભિક્ષુ ધિહમ	ધમ્મ-સારથી,
ધમ્મારામેરયા-હતે,	બલચેર-નમાદિએ	૪
દેવ-દાણવ-ગધ્યા,	જક્ષ-રક્ષપદ્મ-કિન્નર,	
બલયારિ નમસતિ,	હુક્કર જે કરતિ	૫
એસ ધમ્મે પુવે નિચ્ચે	નાસમે	વિજુદેસિએ;
નિહા સિદ્ધાંતિ યાએણ,	નિલિખસ નિ	વહાવ ૬
અરહંત ચિદ પવયણ	સુરે મેર બહુસ્મુએ	તવસ્સીયુ,
વચ્છવયા ય તેદિ,	અભિક્ષનાણોજજોએ	૭
હસણ વિજય આવસસએ ય,	ત્રીરુચ્યએ	નિરણવારે;
પણુવ તથ ચિયાઅ	વયાવચ્ચ	નમાદીએ ૮
નુવનાણુ : પુ	સુભાતી	પણયણે
અનદિ કા વુદિ,	નિયરત	વહાવ ૯

જિણુવયણેઅણુરત્તા,	જિણુવયણુ જે કરતિ ભાવેણું;	
અમલા અસંકિલિટ્ટા,	તે હુતિ ય પરિત્તમ સારિ.	૧૦
એવ ખખુ નાણીણે સાર,	જ' ન હિસઈ કિંચણું;	
અહિ સા-સમય એવ,	એતાવત વિચાણિયા.	૧૧
બઈય વુરિંદ ચ ઇન્ન-પાસં,	ભૂતેહિં બાણે પડિલેહ સાય,	
તમ્હાપિવિન્નજે-પરમંતિ ભુચ્યા	સમ્મત્તદ સીણુ કરેઈ પાવં.	૧૨
ઉમ્મુચ્ચપાસ ઇડમચ્ચિએહિ,	આર ભણવીઉન્નપયાણુપરસી,	
કામેસુ ગિદ્ધ ણિચય કરતિ,	સ સિચમાણુ પુણુરેતિગમં.	૧૩
સાવણેનાણેવિન્નાણે,	પચ્ચમેદ્ધખાણેયસ જઓ;	
અણુએહુએ તવે એવ,	વોદાણે અઙ્ગિરિયાસિદ્ધિ.	૧૪
સારં દ સણુ નાણુ,	સાર તવ નિયમ સંજમ સીલં,	
સારં જિણુવર ધમ્મં,	સારં સલેહણુ પંડિયમરણું.	૧૫
કલ્લાણુકેહીકારિણિ,	હુગઇહુહનિઠવણી,	
સંસારજલતારણી,	એગ તહોઈજીવદયા.	૧૬
આર લે નતિયા દયા,	મહિલએસંગનાસાંઈખલં,	
સ કાએનાસઈસમ્મત્તં,	એવ્વજ્ઞાઅત્યગ્ગહણું ચ.	૧૭
મજ્જ વિસયકસાયા,	નિંદાવિકહાયપ ચમીલણિયા;	
એએપચ્ચપમાયા,	જીવા પાઠતિસ સારે	૧૮
લખ્ખંતિ વિમલાલોએ	લખ્ખલ તિ સુરસાધેયા,	
લલ્લ તિ પુત્તમિત્ત ચ,	એગોધમ્મો ન લખ્ખલઈ	૧૯
એગોહ નતિય મે કેઈ,	નાહ મન્નસ્સ કલ્લસઈ,	
એવ અદ્દીણુમણુરસા,	અખ્ખાણુમણુ સાસઈ	૨૦
એગો મે સાસઓ અખ્ખા,	નાણુદ સણુસ જઓ,	
સેસા મે ખાહિરા ભાવા,	સવ્વ સ જોગ લખ્ખણા.	૨૧
નવિસુહીદેવતાદેવલોએ,	નવિસુહીપુઠવીપઈરાયા,	
નવિસુહીસેઠિસેણુવઈ ચ,	એગ તસુહીમુણીવીયરાગી	૨૨

નમરી સોહંતિ જલ વૃક્ષ મૂલા, રાજ સોહતા ચતુરત્રી સેના;
 નારી સોહંતિ સુશીલવતી, સાધુ સોહતા નિરવલ વાણી. ૨૩
 ચૌદ પુરવ ધર કહીએ, જ્ઞાન ચાર વખાણીએ,
 જિન નહિ પશુ જિન સરિખા, સુધર્મા સ્વામી બણીએ. ૨૪
 માત, પિતા, કુલ જાત નિર્માણ, રૂપ અનૂપ વખાણીએ;
 દેવતાને વસ્ત્રજા એવા, જ બૂસ્વામી બણીએ. ૨૫

દશવૈકલિકસૂત્રનું પહેલું અધ્યયન

ધર્મો મ ગલમુશ્લિઠ, અર્હિસા સ જમો તવો;
 દેવાવિ ત નમસતિ, જસ્ય ધર્મો સયા મલો. ૧
 જહા કુમસ્ય પુષ્પેસુ, જમશા આવિચ્છ રસ;
 જ ય પુષ્પે કિલામેષ, સો ય પીલેષ અપ્યય ૨
 એમેએ સમણા મુચ્ચા, જે લોએ સતિ સાહુલો;
 વિહગમા વ પુષ્પેસુ, જાણસત્તેસણા સ્યા ૩
 વય ચ વિત્તિ લખ્ખામો, જુ ય કોઈ ઉવહમ્મહ;
 અહામહેસુ રીમતે, પુષ્પેસુ જમરા જહા ૪
 મહુકારસમા જુહા, જે લવંતિ અલિસ્સિયા
 નાણાપિરયા દતા, તેજુ વુચ્ચતિ સાહુલો ૫ (તિ ભેમિ)

અર્થ :- ધર્મ-ઉત્કૃષ્ટ માંગલિક છે જીવનમાં, સત્તર લોકો
 સધમ અને બાર પ્રકારે તપ એ ધર્મનું લક્ષણ છે, એવા ધર્મને વિરે
 જેનું સદાય મન છે, તેને દેવતા અને ચક્રવર્તી આદિ મનુષ્યો નમસ્કાર
 કરે છે ૨ જેમ વૃક્ષના ફૂલને વિરે જાનશ નર્મદાએ રસ પીને પોતાના
 આત્મા તૃપ્ત કરે છે, પણ ફૂલને પી ૧ ઉપજવતો નથી ૩ તેમ લોકોને
 વિરે પરિવહથી મુકાએલા અને ધારિત્ર પાળનારા સાધુ જમરાની માફક
 ગવેશનુને વિરે વિચરે ૪ તેમ જુષ્પેસુ પોતાને અર્થ દીપેલા અને
 કોઈ પ્રાણી ન દબાવ તેવી નાચારની વૃત્તિને નમે પામણ ૫ જે
 જમરા સરખા, તરખા વળુ ઝાણુ, નેશા પ્રતિજાપસંગિત નાના પ્રકારના

આહારને વિષે અનુરકત અને ઇંદ્રિયોના દમણહાર છે તેને ચારિત્રીઆ સાધુ કહીએ, એમ હું માનુ છું.

દશવૈકલિક સૂત્રનું બીજું અધ્યયન

કહ તુ કુળજા સામણ્ય, જો કામે ન નિવારએ ;
 પએપએ વિસીયતો સ કમ્પસ્સ વસં ગએ. ૧

વત્યગંધમલકાર, ઇત્થીઓ સયણાણિ ય ;
 અચ્છદા જે ન ભુજતિ, ન સે ચાઇત્તિ વુચ્ચઇ. ૨

જે ચ કતે પિએ ભોએ, લધ્ધે વિપિટ્ઠિ કુવ્વઇ ;
 સાહીણે ચયઇ ભોએ, સેહુ 'ચાઇ'—ત્તિ વુચ્ચઇ. ૩

સમાએ પેહાએ પરિવ્વયતો, સિયા મણો નિસ્સરઇ અહિદ્ધા,
 ન સા મહ નોવિ અહ પિ તીસે, ઇચ્ચેવ તાઓ વિણુએજજ રાગ. ૪

આયાવયાહી ! ચય સોગમદલ, કામે કમાહી કમિય ખુ હુફખ,
 ઈદ્ધાહિ દોસ વિણુએજજ રાગ, એવ સુહી હોહિસિ સપરાએ. ૫

પફખ દે જલિય જોઇ, ધૂમકેઉ દુરાસય,
 નેચ્છન્તિ વતય ભોત્તુ કુલે જાયા અગ ધણે. ૬

ધિરત્થુ તેડજસોકામી, જો તં જીવિયકારણા,
 વત ઇચ્છસિ આવેઉ, સેય તે મરણુ ભવે. ૭

અહં ચ ભોગરાયસ્સ, ત ચડસિ અધગવણ્ણિણો ;
 મા કુલે ગધણા હોમો, સજમ નિહુઓ ચર. ૮

જઇ ત કાહિસિ ભાવ, જા જા દિચ્છસિ નારિઓ ;
 વાયાઇદ્ધો વ્વ હદો, અટ્ટિઅપ્પા ભવિસ્સસિ. ૯

તીસે સો વેયણુ સોચ્ચા, સજ્યાએ સુભાસિય ;
 અકુસેણુ જહા નાગો, ધર્મે સપડિવાઇઓ. ૧૦

એવ કુરેતિ સખુદ્ધા, પડિયા પવિયફખણા,
 વિપ્પિયકુતિ ભોગેસુ, જહા સે પુરિસુત્તમો. ૧૧

(તિ જેમિ.)

અર્થ-૧ કેવા વિચારથી લાધુ ચારિત્ર પાળે? જે કોઈ કામ સોજની બૂઝી વાચના નિવારે નહિ તે પગલે પડેલે વિખવાદ પામતો ઘેરો મામ અધ્યવસાયને વશ થાય. જેને વજ્ર, સુગંધી વસ્તુ, અલકાર, આહાર, સ્ત્રીઓની જ્વલિ, શમ્યા, આસન એટલાં વાનાં પોતાને નથી અને સોજવતો મુદ્દા નથી પણ સોમજવાનાં પચ્ચક્ષુખાણ કયાં નથી તેને ત્યાંથી કહીએ નહિ. ૩ જે કોઈ વહાલામાં વહાલા સોજ પામ્યા છે, એવા સોજ પોતાને વશ કર્યાં, છાંટે, વેગળા કરે અર્થાત્ પચ્ચક્ષુખાણ કરે તેને નિર્મે ત્યાંથી કહીએ. ૪ સમતા પરિણામના વિધારમાં વિચરતા લાધુ મન કદાચિત્ સમમથી બહાર (પ્રયત્ન સંસારસ્થાન સાંભળવાથી) નીકળે ત્યાં વિચારે કે, શ્રી મારી નથી તેમ તે સીને હુ નથી, જેમ વિચારીને મન વશ કરવા નિમિત્તે તે સ્ત્રી ઉપરથી સ્નેહ રાગ નિવારે ૫ તડકાની આવાપના લીએ, સુકોમળપણું છાંટે, નિર્મે સર્વ દુખને ઉલ્લંઘવાને અર્થે કામસોજને છાંટે, દેવને છેદે અને રાગને ટાલે; જેમ કરવાથી સંસારને વિષે સુખી થાય. ૬ રાજેમતી રહનેમિતુ દ્રવ્યંત કહે છે અજબન કુળમાં ઉપજેલા નાગ, અજબળતી, લીક્ષુ મુમાઠાવાળી અને સંકન ન થાય તેવી અભિનાં પેસી, બળી મશ્વું કબૂલ કરશે, પણ પોતાના વમેલા ઝેરને કહી પણ પાછું લેવા ઇચ્છા કરશે નહિ. ૭ પ્રિયાર છે તુજને કે અપજયના કામી! જે તું, અસમમ જીવિવચ્ચને કારણે વમેલા સોજને પાછા લેવાની ઇચ્છા કરે છે? તેથી તુજને મશ્વું લઈ છે ૮ હું સોજક રાજાની પૌત્રી અને ઉચ્ચેન રાજાની પુત્રી છું; અને તું જાણકમિતુનો પૌત્ર અને સમુદ્રનિજમ રાજાનો પુત્ર છે માટે રૂપે મુજબનકુળના સર્પ સરખો થા! અર્થાત્ વચ્ચ સોજને પાછા લેવાની ઇચ્છા કરીશ નહિ પણ સયમ નિશ્ચય મનથી પાળ. ૯ જે તું સ્ત્રીઓને રૂપીને મનને વિષે સોજાની ઇચ્છા કરીશ તે જેમ વાયરે કરી કડ નામે વૃક્ષનાં મૂળ અસ્થિર થાય છે તેમ સ્ત્રીઓને રૂપીને કામ સોજાની ઇચ્છાથી તારા આત્મા અસ્થિર થશે. ૧૦ જેમ અકુરે કરી હાથી ઠેકાણે જાવે તેમ સાધ્વી રાજેમતિનાં ફૂડાં વચન, સામળીને રહનેમિ મગને વિષે સમ્યક્ પ્રકારે સ્થિર થયા. ૧૧ જેમ પુરુષમહિ ઉત્તમ રહનેમિ સોજથી નિવર્ત્યા તેમ તત્ત્વના અણુ પડિત

અતિશય ડાહ્યા, તે પ્રમાણે કરે (લોગથી નિવર્તે) એમ હું કહું છું. ઇતિ.

દશવૈકલિક સૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન

સંજમે	સુકૃત્તપાણ,	વિષ્ણુમુક્ષાણ,	તાઈણું;	
તેસિમેયમણાઈણું,		નિગ્ગાંથાણ,	મહેસિણ.	૧
ઉદેસિય	ક્રીયગડ	નિયાગ	અભિહડાણિ	ય;
રાઈભત્તે	સિણાણે	ય,	ગ ધ	મદ્દલે ચવીયણે;
સન્નિહી	ગીહિમત્તે	ય,	રાયપિડ	કિમિચ્છએ;
સ વાહણા	દત્તપહોયણા	ય,	સ પુચ્છણા	દેહપલોયણાય.
અટ્ટાવચ્ચે	ય	નાલીએ,	છત્તરસ	ય ધારણટ્ટાએ,
તેગિચ્છ	પાણહા	પાએ,	સમારભ	ચ ભેઈણા
સિન્નળયરપિંડ		ચ,	આસ દીપલિય	કએ ;
ગિહ તરનિસેજ્જા		ય,	ગાયસ્સુન્વટ્ટણાણિ	ય
ગિહિણા	વેઆવડિય,	જા	ચ આજીવવત્તિયા,	
તત્તાનિન્વુડલોઈત્ત,			આઉરરસરણાણિ	ય.
મૂલએ	સિંગળેરે	ય,	ઉચ્છ્રખ ડે	અનિન્વુડે;
ક'હે	મૂલે	ય સચ્ચિત્તે,	ફલે ખીએ	ય આમએ
સોવચ્ચલે	સિંધવે	લોણે,	રામાલોણે	ય આમએ,
સામુદ્દે	પસુખારે	ય,	કાલાલોણે	ય આમએ.
ધૂવણેત્તિ	વમણે	ય,	વત્થીકમ્મવિરેયણે,	
અજણે	દત્તવણે	ય,	ગાયખલ ગવિબૂસણે.	
સન્વમેયમણાઈન્ન			નિગ્ગાંથાણ	મહેસિણ,
મંજમમ્મિ	અ	જુત્તાણ,	લહુભૂયવિહારિણું.	૧૦
પંચાસવપરિણુયાયા,			તિગુત્તા	છસુ સંજયા,
પંચનિગ્ગહણા	ધીરા,	નિગ્ગાંથા	ઉજ્જહકંસિણા.	૧૧

આચાર્યવિ	ગિરિદેવ,	હેમ તેમ	અવાઉમ,
વાસાસુ	પડિસ લીણા,	સજ્યા	સુસમાહિયા ૧૨
પરિસહરિલિહ તા		ધૂમ્મોહા	જિષ્ઠિયા;
સંવદ્ધપપદીવુદ્ધા,		પક્કમતિ	મહેસિલે ૧૩
કુકકરાઈ	કરિત્તાણ,	દુસસદાઈ	સહિજુ વ;
કેમડત્ય	દેવલોખેસુ,	કેમ સિદ્ધતિ	નીરયા ૧૪
ખવિત્તા	પુવ્વકમ્માઈ,	સજ્જમેલુ	તવેલુ મ;
સિદ્ધિમંત્ર મલ્લુપ્પત્તા,		તાઇલો	પરિવિવુકા ૧૫
			(તિ બેમિ)

અર્થ — સુચમને વિષે જેણે જાણી રીતે આત્માને સ્થાપ્યો છે, જે વિવિધ પ્રકારના પરિવ્રજ્યી મુકાણા છે અને છકાયના રખવાળ છે એવા, તથા ચાન્દ્રિના પાગનાશ નિર્મલ, મોગ સ્પીશરને આગળ કહેણ તે અનાચરણ આચરવા યોગ્ય નથી તે જાવન અનાચરણના નામ કહે છે ૧ આધાકમી આહાર લેવો તે, ૨ પૈસા આપી લાવેલી વસ્તુ લેવી તે, ૩ નિત્ય ચાર પ્રકારનો આહાર લે તે, ૪ સામી મજાવીને વસ્તુ લેવી તે, ૫ રાત્રિ ભોજન કરે તે, ૬ નાહવું તે, ૭ મુગધી, ચરીરે લગાવે તે, ૮ કુલ પ્રમુખની માગા પહેરે તે, ૯ પખાધી વાપરે લે તે ૧૦ શતવાત્સી આહાર રાખે તે, ૧૧ ગૃહસ્થના વાસણમાં જમે તે, ૧૨ રાધર્ષિક (રાત્રને વાસ્તે ઘણા વિગ્રયથી અને બલિષ્ઠ આહાર ખનાવેલો હોય તે) લોખને તે, ૧૩ દાન દેવાને વાસ્તે કાઢેલો આહાર લે તે, ૧૪ ચરીરે નહાન કરવું ત. ૧૫ દાન સાફ કરવા તે, ૧૬ ગૃહસ્થને પુલ ખખર પૂછવા તે, ૧૭ વપણુ આદિના મોડુ જોવું તે, ૧૮ નય ઉપાજનને કારણે પાપા ૧ છપા અને ચેતજ આદિ રનન રનવી તે તથા ૧૯ રમે તે ૧૯ છત્તખલ આદિ માથે રાખે, રખાવે ત, ૨૦ મેડુ કરવું કરવું તે, ૨૧ પાગ પગરખા પહેરવા તે, (કપાના બધવા ના ૧૧ના) ૨૨ ચાર ન કર તે, ૨૩ અન્નિના આશન કરે તે, ૨૪ સ્થાનકના ધત્તીના આહાર દિવસ ત, ૨૫ ડોલીના, પલ ૧ અને પુરતી ૫૨ બે ત ૨૬ ગૃહસ્થને પર ખેતે તે, ૨૭ ચરીરના ચારને નિવડન

કરવાં તે (પીઠી પ્રમુખનાં) ૨૮ ગૃહસ્થની નૈયાવચ્ચ કરે તે ૨૯ પોતાની
 જાતિ જણાવી આજીવિકા કરવી તે, ૩૦ મિશ્ર એટલે કાંઈક જીવના
 પ્રદેશ રહી ગયા હોય તેવાં કાચાં, પાકા આહાર પાણી-ભોગવવા તે, ૩૧
 ભૂખ તૃષાદિક અથવા રોગાદિક પીડા ઊપજવાથી ગૃહસ્થનુ શરણુ લે તે,
 ૩૨ કાચા મૂળા, ૩૩ કાચુ આહુ, ૩૪ શેરડીના કટકા ભોગવે તે, ૩૫
 સુરણુ આદિ કદ ભોગવે તે, ૩૬ વૃક્ષના મૂળ સચિત ભોગવે તે, ૩૭
 કાચાં ફળ, ૩૮ કાચાં ખીજ લેવા તે, ૩૯ સચળ, સિંધવ, ૪૦ મીઠું,
 ૪૧ અગરનુ કાચુ મીઠું ભોગવવું તે, ૪૨ સમુદ્રનુ મીઠું, ૪૩ ખારી
 ધૂળથી નીપજેલુ મીઠું ૪૪ કાળુ મીઠું કાચુ ભોગવવુ તે, ૪૫ વસ્ત્રા-
 દિકને ધુપ દેવો અથવા ધોવાં તે, ૪૬ ઔષધથી વમન કરવુ તે, ૪૭
 ગળાથી નીચેના વાળ સમારવા તે, ૪૮ જીલાબ લેવો તે, ૪૯ આંખમાં
 અજન કરવું તે, ૫૦ દાંતણુ કરવું તે, ૫૧ શરીરે તૈલાદિક વિલેપન
 કરવુ તે, ૫૨ શરીરની સુશ્રૂષા કરવી તે અનાચાર દોષ એ સર્વ અના-
 ચરણુ દોષ નિર્ગથ મોટા ઋષિવર, સચમને વિષે જોડાયેલા અપ્રતિ-
 બધપણે વિચરનારને આચરવા યોગ્ય નહિ ૧૧ પાચ આશ્રવ માઠા
 જાણી છોડનાર, ત્રણ ગુપ્તિ ગોપવનાર, છકાય જીવની સમ્યક્ પ્રકારે
 ચત્ના કરનાર, પાંચ ઇન્દ્રિયનો નિગ્રહ કરનાર, ધૈર્યવત, નિર્ગથ, સરલ
 દષ્ટિએ સચમ પાળનાર ૧૨ ઉનાળાની ઋતુને વિષે આતાપના લીએ,
 શિયાળાની ઋતુને વિષે વસ્ત્ર દૂર મૂકી ટાઢ સહન કરે વર્ષાકાળે અ ગો-
 પાગને સવરી એક ઠામ જેસે સમ્યક્ પ્રકારે ચત્નાના કરણહાર, લલી
 સમાધિવત, જ્ઞાનાદિકના ધરણહાર ૧૩ જેણે પરિષદરૂપ વેરીને દમ્યા,
 મોહને દૂર કર્યો, ઇન્દ્રિયને જીત્યા એવા મોટા ઋષીશ્વર, શારીરિક અને
 માનસિક દુ ખ ટાળવાને અર્થે ઉદ્યમ કરે છે ૧૪ દુષ્કર કર્તવ્ય કરીને
 દુષ્કર-સહી ન શકાય તેવા પરિષદ સહીને તે માહેલા કેટલાક મુનિ-
 રાજે દેવલોકને વિષે ઊપજે અને કેટલાક મિદ્ધ થાય ૧૫ પાછલા
 ભવનાં કર્મને, સચમે કરી, તપે કરી, ખપાવીને મોક્ષ માર્ગ પામ્યા
 થકા છકાય જીવને તારનાર અને અતિશય શીતળ થયા, એમ હુ
 કહું છું

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન મુનનું ત્રીજું અધ્યયન

અત્તારિ	પરમ ગાણિ	દુસ્લહાણીહ	જન્તુલો,	
માણસત	મુઠ	સદો	સ જમિ	ય વીરિય ૧
સમાવન્ના	જુ	સ સારે,	નાણાગોતાસુ	બાધિ,
કમ્મા	નાણાવિહા	કટુ,	પુઠો વિસ્સભયા	પચા ૨
એગયા	દેવલોએસુ,	નરએસુવિ	એગયા,	
એગયા	આસુર	કાય,	આહાકમ્મેહિ	મમ્મ ૩
એગયા	ખત્તિઓ	હોધ,	તઓ	ચવડાહબુક્કસો,
તઓ	કીઠપય યો	ય,	તઓ	કુન્નુપિપીલિયા ૪
એવમાવદ્દએણીસુ,			પાણિલો	કમ્મકિલ્લિસા,
ન	નિવિજ્જન્તિ	સ સારે,	સવ્વરૂંસુ	વ ખત્તિયા ૫
કમ્મસ જેહિ	સમ્મૂહા,	દુકિખયા	બહુવેયલુ;	
અમાણસાસુ	એણીસુ,	વિલિહ્મન્તિ	પાણિલો	૬
કમ્માણુ	હ	પહ્મણ્ણો,	આણુપુલ્લી	કયાઈ ઈ
હવા	સોલ્લિમણુપ્પત્તા,	આપયન્તિ	મણુસસ,	૭
માણુસસ	વિગ્ગહ	લધ્ધુ,	મુઠ	ખમ્મસસ દુસ્લહા;
જ્ઞ સોચ્ચા	પઠિવજ્જન્તિ,	તવ	ખન્તિમહિસસ	૮
આહચ્ચ	સવણુ	લધ્ધુ,	સદા	પરચ્ચદુસ્લહા,
સોચ્ચા	નેઆઉચ	મગ્ગ,	બહુવે	પરિભસસઈ ૯
મુઠ	મ	લધ્ધુ સદા ચ,	વીરવ	પુણુ દુસ્લહા,
બહુવે	સાયમાણાવિ,	નો ચ લુ	પઠિવજ્જન્ને	૧૦
માણુસત્તનિ	ખાયાઓ	એ	ખમ્મ સોચ્ચ સરહે;	
તવસ્સી	વીરિય	લધ્ધુ	સગુટે	નિમ્મુલ્લે ૧૧
સોહી	ઉચ્ચય	બૂચસસ,	ખમ્મો	મુદ્દસસ ચિદ્ધ;
નિબ્બાણુ	પરમ	બાઈ	ખચસિત	વ પાવજો ૧૨
વિજિય	કમ્મુલો	હેઉ	જસ	સ ધિલુ ખતિઓ,
સરીર	પાદવ	હિચ્ચા,	ઉદુ	પકકમઈ હિસ ૧૩

વિસાલિસેહિં, સીલેહિં, જકખા, ઉત્તરઉત્તરો,
 મહાસુકંકો વ દિપ્પન્તા, મન્નતા અપુણ્ણચયવં. ૧૪
 અપિપયાં દેવકામાણુ, કામરૂપવિઉવિણ્ણો,
 ઉદ્ધુ કપ્પેસુ ચિદ્ધન્તિ, પુન્ના વાસસયો બહુ ૧૫
 તત્થ ઠિચ્છા જહાઠાણુ, જકખા આઉકખચ્છે ચુયા;
 ઉવેન્તિ માણુસ ભેણિં, સે દસ ગેડલિભયથ ૧૬
 ખેત્ત વત્થુ હિરણ્ણં ચ, પસવો દાસપોરુસં;
 ચત્તારિ કામખન્ધાણિ, તત્થ સે ઉવવજ્જઈ. ૧૭
 મિત્તવ નયવ હોઈ, ઉચ્ચાગોગ્ગે ચ વણ્ણુવં,
 અપ્પાય કે મહાપન્ને, અલિભયે જસોબલે. ૧૮
 ભોચ્ચો માણુસસચ્છે ભોચ્છે, અપ્પડિરૂવે અહાઉય,
 પુવ્વિ વિસુદ્ધસદ્ધમ્મે, કેવલ ખોહિ ભુજ્જિયા. ૧૯
 ચઉરગ દુલ્લહ નચ્ચા, સજ્જમ પડિવન્નિજ્જયા,
 તવસા ધુયકમ્મસે, સિદ્ધે હવઈ સાસચ્છે. ૨૦
 (ત્તિ ભેમિ.)

અર્થ :—૧ મોક્ષ પામવાનાં ઉત્કૃષ્ટાં ચાર અગ તે, ૧ મનુષ્ય-
 પાણુ ૨ સૂત્રનુ સાંભળવુ, ૩ ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા અને, ૪ સધમને વિષે
 બળનુ ફેરવવુ એ ચાર મોટાં કારણુ આ સસારમાં જીવને મળવાં
 હર્લેલ છે ૨ સસારમાં રહેલા જીવોએ નાનાં (અનેક) પ્રકારનાં ગોત્ર-
 તથા જાતિને વિષે જ્ઞાનાવરણાદિક અનેક પ્રકારનાં કર્મો કરી જીતી જીતી
 એકે દ્રિયાદિક જાતિથી સર્વ લોક ભર્યો છે ૩ એકદા શુભ કર્મો કરી
 જીવ દેવલોકમાં જાય એકદા પાપકર્મો કરી નરકજાતિમાં જાય અને
 એકદા અસુરની જાતિમાં જાય, એ પ્રમાણે જોવાંકર્મ કરે તેથી જાતિએ
 જાય છે ૪ એકદા ક્ષત્રી (રાજા) થાય છે, ત્યારપછી ચંડાળ થાય,
 બુકકસ થાય, કીડા થાય, પતંગીઓ થાય અને કીડી થાય છે ૫ એ
 પ્રમાણે જીવા ચોરાશીલક્ષ જીવાયોનિમા પરિવ્રજમાણુ કરે છે કર્મરૂપ મેલથી
 મંલિન થયેલા જીવો સસાર સમુદ્રથી નિવર્તે નહિ જેમ સર્વ અર્થને

૧ મોતા બ્રાહ્મણી, પિતા ચંડાળ હોય તેને બુકકસ કહીએ.

વિષે રાજા પાછો હોઈ નહિ તેમ કમ કરવામાં લવ પાછો હોઈ નહિ.
 ૬ કમને થોડે લવ મૂલ થાય, દુઃખીઓ થાય, ધણી વેદના સોગવવા
 વાળો થાય અને મનુષ્યથી ઊતરતી થોનિમા વિશેષ હલુચ છે ૭ અનેક
 ભવ પરિબ્રમણ કરી કેટલેક કાળે લવ અશુભકમને હણી વિશુદ્ધકમને
 પામવાથી મનુષ્યપણુ જાગીકાર કરે છે ૮ મનુષ્યનુ શરીર પામીને
 ધર્મ સાંભળવાનુ મળવું દોષાલુ છે, જે ધર્મ સાંભળવાથી લવ બાર
 પ્રકારે તપ, ક્ષમા અને ક્ષમા જાગીકાર કરે છે ૯ કદાચ ધર્મનુ સાંભળવુ
 પામે તેા ધર્મમાં શુદ્ધ મદ્દા થવી જાતિ દુલભ છે, કેમકે આયમાર્જ
 (મોક્ષમાર્જ) સાંભળીને પણ જમાણી પ્રમુખ ઘણા લોકો બ્રહ્મ થાય છે.
 ૧૦ વળી ધર્મનુ સાંભળવુ, અને મદ્દા પામે પણ સંયમને વિષે જળ
 દોરવવુ દુલભ છે, કેમકે એલિકાદિ ઘણા લોકો ધર્મને આહવા ઘણા પણ
 આસ્ત્રિધર્મ જાગીકાર કરી શકતા નથી. ૧૧ મનુષ્ય ભવ પામીને જે
 કોઇ ધર્મ સાંભળીને સરદહે અને તપસ્વી થઈ સંયમને વિષે જળ
 દોરવે તે પુરુષ સામ્ય રૂપી કમરૂપ રજને ટાળે. ૧૨ વળી કયાઈપ
 મેલ ટાળીને નિર્મળ થાય, જિનભાવિત શુદ્ધધર્મને વિષે નિશ્ચળ ખ્યે
 રહે અને ઉત્કૃષ્ટી મોક્ષગતિને પામે બીજો સીંચેલ અગ્નિની પેઠે તપ
 તેજે કરી લીધે. ૧૩ મિષ્ણાત્વાદિ કમના હેતુને ટાળે. કશ પ્રકારે કમ
 આકરીને સંયમનો સંયમ કરે તે, માટીના કાચા ભાવન જેવુ (મૌદ્રિક)
 શરીર છંદીને મોક્ષ, દેવલોક આદિ ઉચ્ચ ગતિએ જાય. ૧૪ અનેક
 પ્રકારની આકરી ક્રિયાઓ કરીને સાધુ ક્રિયામા જીવા દેવતાઓ થાય છે.
 ચંદ્રમા, સૂર્યની મારફત જાતિ તેજે રીપવા ઘણા, મરુતુ નથી જોવું માની
 સુએ રહે છે ૧૫ દેવતાનાં કામલોગ જન્મા છે તેમાં આસકત ધર્મ,
 ચિત્તવે. તેવાં રૂપ વિદુર્વા ઘણા અસંખ્યાતા પૂર્વ સુધી ક્રિયા દેવલોકમાં
 રહે છે ૧૬ દેવતા પોતાના સ્થાનકને વિષે રહેતા ઘણા આકર્ષુ ક્ષ
 યેથી જવીને મનુષ્યની થોનિમત્તે કશ જાગે સંપૂર્ણ જન્મે છે ૧૭
 ઉવાડી જમીન તે જેતર, વાડી તથા ઢાંછી જમીન તે ધર પ્રમુખ,
 સોનુરૂપ મોહાલ્કથી દાસદાસી, પાચકળ જે ચાર પ્રકારના રૂઝે જન્મ
 હોય ત્યા તેઓ જીવે છે ૧૮ તેઓ મિત્રવત, સ્વજનવત, ઉચ્ચમોત્રના
 ધણી, રૂપવત, નિશાળી, મહા પ્રજાવત વિનયવત, અશવત, જળવત
 અને કાઈ કરવામાં સમર્થ હોય છે ૧૯ પૂર્વજન્મને વિષે નિર્મળ
 ધર્મને સેવવાથી તેઓ અનુપમ રૂપવાળા થઈ મનુષ્ય સંજોગે સોજ

ભોગવીને જીવતાં સુધી ચોક્ષુ સમ્યક્ત્વ પામે ૨૦ મનુષ્યાદિ ચાર અંગ
મળવાં દુર્લભ જાણીને સયમ અગીકાર કરી, તપે કરી કર્મરૂપ મેલને
ટાળીને શાશ્વતા સિદ્ધ થાય છે એમ હું કહું છું.

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સુત્રનું ચોથું અધ્યયન.

અસખ્યં જીવિય મા પમાયએ,	જરોવણીયસ્સ હું નતિય તાણુ;	
એવ વિચાણાહિ જણે પમત્તે	કિણ્ણુવિહિંસા અજ્યા ગહિન્તિ.	૧
જે પાવકમ્મેહિ ધણુ મણુસા,	સમાયયન્તી અમર્ઘં ગહાય,	
પહાય તે પાસપયદ્વિએ નરે,	વેરાણુબદ્ધા નરય ઉવેન્તિ	૨
તેણે જહા સન્ધિમુઢે ગહીએ.	સકમ્મણા કિચ્ચઈ પાવકારી;	
એવ પયા પેચ્ચ ઇહ ચ લોએ,	કડાણુ કમ્માણુ ન મુક્ખ અતિય	૩
સ સારમાવન્ન પરસ્સ અટ્ટા,	સાહારણુ જં ચ કરેઈ કમ્મ,	
કમ્મસ્સ તે તસ્સ ઉ વેયકાલે,	ન બન્ધવા બન્ધવયં ઉવેન્તિ	૪
વિત્તેણુ તાણું ન લલે પમત્તો,	ઇમમ્મિ લોએ અદુવા પરત્થા,	
દીવપ્પણકેવ અણુન્તમોઢે,	નેયાઉય દુર્મદ્દુર્મમેવ	૫
સુત્તેસુ ચાવી પરિણુદ્ધજીવી,	ન વીસસે પરિહરે આસુપન્ને,	
ઘોરા મુહુત્તા અબલ સરીર,	ભારડપક્કખી વ ચરેડપ્પમત્તો	૬
ચરે પયાઈ પરિસકમાણો,	જ કિચ્ચિ પાસે ઇહ મણુમાણો;	
લાલ તરે જીવિયા બૂહઈત્તા,	પચ્છા પરિન્નાય મલાવધ સ્ત્રી	૭
છન્દનિરોહેણુ ઉવેઈ મોક્કખં,	આસે જહા સિક્કિખયવમ્મધારી,	
પુન્વાઈ વાસાઈ ચરેપ્પમત્તો,	તમ્હા મુણી ખિપ્પમુવેઈ મોક્કખ	૮
સ પુન્વમેવ ન લલેજ્જ પચ્છા,	એસોડવમા સાસયવાઈયાણુ,	
વિસીયઈ સિઠિલે આઉયમ્મિ,	કાલોવણીએ સરીરસ્સ લેએ	૯
ખિપ્પ ન સકકેઈ વિવેગમેઉ,	તમ્હા સમુટ્ટાય પહાય કામે,	
સમિચ્ચ લોય મમયામહેસી,	અપ્પાણુરક્કખી ચરેડપ્પમત્તો	૧૦
મુહુ મુહુ મોહગુણે જયન્ત,	અણેગરૂવા સમણુ ચરન્ત,	
કાસા કુસન્તિ અસમંજસ ચ,	ન તેસિ ભિકખૂ મણુસા પઉસ્સે	૧૧
મન્ઢા ચ કાસા બહુલોહણિજ્જ,	તહપ્પગારેસુ મણું ન કુજ્જ,	
રકિખન્ન કોહ વિણુએજ્જ માણુ,	માય ન સેવેજ્જ પહેજ્જ લોહં	૧૨

જેડસ પ્રયા તુમ્હપરખવાઈ, તે પિલ્લડોસાણુમમા પરબ્બ;
 એએ જ્ઞાનમેતિ દુમછમાણો, ઠખે શુણે બવ સરીસેઠ. ૫૩
 (સિ બેનિ)

અર્થ—૧ આઉણુ સધાય તેમ નથી માટે હે જીવ ! ખમને વિરે
 પ્રમાદ ન કર જરાવત જીવને નિશ્ચં કોઈ ત્રણ શરણુ નથી માટે એવું
 જાણુ કે હિંસક, અજિતેદ્રિય અને પ્રમાદી જીવો કોને શરણુ જશે ? ૨
 જે મનુષ્ય પાપકર્મ કરીને ધન મેળવે છે અને એ ધન નાઈ દુઃખ
 ટાળશે એમ જાણી અમૃતની પેઠે મહી રાખે છે, તેઓ તે ધન છોડીને
 શ્રીપુત્રાક્રિના પાશમાં રહ્યા થકા વેર—જુધ બાધીને નરકે જાય છે ૩
 જેમ ખાતર પડતા ખાતરને મોઢે પકડાએલો પાપી ચાર પોતાના કર્મ કરી
 પીડા પામે છે તેમ જીવ જાણેક અને પરલોકમાં પીડા પામે છે કારણ કે
 કરેલા કર્મ લોભવ્યા સિવાય છૂટે નહિ ૪ દસારી જીવ પ્રતે તથા
 પોતાને માટે જે સાધારણ કર્મ કરે છે તે કર્મ લોભવવાને વખતે પ્રે
 પર જીવો બાધવપણે સહેતા નથી એટલે દુખમાં ભાગ લેતા નથી. ૫
 પ્રમાદી જીવ મને કરીને જાણેક અને પરલોકને વિરે ત્રણ—શરણુ પામે
 નહિ. સમકિત્તમ હીવો જુઝાણાથી મેળવેલ ઉદય ઘાય છે તેથી મોક્ષ
 માર્ગને કીઠો, અણુકીઠો કરે છે ૬ પરિત, શીઘ્ર પ્રજાવત પુરુષ, કબ્બ
 નિદ્રાએ સૂતો થકો પણ બાવથી બગતો થકો સયમ જિવિત રે જીવે
 અને પ્રમાદનો વિચાર ન કરે કારણ કે જલકર કાળ બચ છે અને
 શરીરબળશક્તિ વધુ બાળ છે, માટે બારઠ પૂર્ણની પેઠે પ્રમાદરક્તિ ચાલે
 છે ૭ જે કોઈ મૂળ શુદ્ધ તથા ઉપરશુદ્ધને વિરે દોષ ન લાગે તેમ શકાતો
 ચાલે અને સસારને પાપ સરખો માને તથા જ્ઞાન, કર્મ ન અને શા
 સ્તિવાદિક કોઈ બતનો, જાણ મળે ત્યાં સુધી સયમ જિવિતવ્યને માર્ગીને
 પછી મરણને અવસરે કર્મરૂપ મળ તથા શરીરને ટાળે ૮ શીખવેલા
 અને કવચ ખરનાર ઘોડાની પેઠે સાધુ પોતાની નરજી અટકવીને
 મોક્ષને પામે ઘણા પૂર્વ સુધી પ્રમાદરક્તિ વીતરાગને માર્ગે ચાલે તે
 સુનિ શીઘ્ર મોક્ષ બચ છે ૯ જે પુરુષ પ્રથમ ખમ ન કરે અને એમ
 માને કે અતઠાણે ખમ કરીશ, તે પુરુષ પછી પણ ખમ કરી શકતો
 નથી. એ ઉપમા કેવળીને છાજે પણ ખીજ પુરુષોને છાજે નહિ. ૧
 હે જીવ ! તુ શીઘ્ર વિવેકે (ખમ) પામી શકતો તજી માટે સાવધાન

થઇ કામભોગને છાંડીને મોટા ઋષીશ્વરની પેઠે સદ્ગુણાં પ્રાણીઓને
સમભાવે ખરાખર જાણીને આત્માની રક્ષા કરતો થકો અપ્રમાદી થકો
વિચર. ૧૧ મોહના ગુણોને જીતતાં સયમને વિષે વિચરતા સાધુને
અનેક પ્રકારના આકરા કે સુવાળા શબ્દાદિ વિષયો વારવાર હરકત
કરે છે પણ તે ઉપર સાધુ મને કરીને પણ દ્વેષ ન કરે. ૧૨ શબ્દાદિ
વિષયોનો ક્રમશઃ ઘણા જીવોને મદ પાડે છે અને લોભ ઉપજાવે છે.
માટે તેવા વિષયોમાં મન ન રાખવું તથા ક્રોધ ન રાખવો, માનને
ટાળવું માયા ન સેવવી અને લોભને છાંડવો. ૧૩ જો કોઇ તત્ત્વજ્ઞાન
વિના સસ્કૃત ભાષા બોલવાના કોણ ઘાલનાર અને પારકાં શાસ્ત્રના
પરપણુહાર, રાગદ્વેષસંહિત પરવશ પડ્યા છે તેને મિથ્યાત્વી ગણી તેમનાથી
દૂર રહી જીવજીવ સુધી જ્ઞાનાદિક ગુણની વાછના કરવી. ॥ ઈતિ ॥

શ્રી નમિઅવજ્ઞયાનું નવમું અધ્યયન (ઉત્તરાધ્યયન)

અઘગિણુ	દેવલોગાઓ,	ઉવવન્નો માણુસમિમ્મ લોગમિમ્મ;	૧
ઉવસન્તમોહણિજ્જને,		સરથ ખોરાણિય	૧
જઠ	સરિત્તુ	ભયવ,	સહસ્ર યુદ્ધ અણુત્તરે ધ્રુમ્મે;
પુત્ત	કવેત્તુ	રજ્જે,	અભિણિક્ખમમથ નમી રાયા. ૨
સો		દેવલોગસરિસે,	અન્તેઉવવરગઓ વરે લોએ;
ભુજિત્તુ	નસી	રાયા,	બુદ્ધો લોગે પરિચ્ચયથ. ૩
મિહિલ		સપુરજણુવય,	ખલમોરોહ અ પ્રરિયણુ સંવ;
ચિચ્ચા		અભિનિક્ખન્તો,	એગન્તમહિહૂઓ ભયવ ૪
કોલાહલગભૂય,			આસી મિહિલાએ પંવયન્તમિમ્મ,
તથયા		રાયરિસિમિમ્મ,	નમિમિમ્મ અભિણિક્ખમન્તમિમ્મ. ૫
અખ્ખુહિય		રાયરિસિં,	પંવજ્જનઠાણુસુત્તમ,
સક્કો		મહાણુરુવેણુ,	ઈમિ વયણુમખ્ખવી ૬
કિણુણુભો ! અજ્જ		મિહિલાએ,	કોલાહલગસકુલા
સુવન્તિ		દારણા	સદ્દા, પાસાએસુ ગિહેસુ ૭
એયમદ્ધ		નિસામિત્તા,	હેઊકારણુચોઘઓ;
તઓ		નમી રાયરિસી,	દેવિન્દ ઈણુમખ્ખવી ૮

મહિલાએ	થોડાં	વચ્ચે,	સીમચ્છાએ	મણોરમે;	
પત્ત-પુષ્પ-રસો-વેળે,			ઝડૂણુ	ઝડૂ-ઝુલે	સમા. ૬
વાએણુ	હીરમાણુમિ,		થોડાંયમિ	મણોરમે;	
ફહિયા	અસરણા	અત્તા,	એએ કહન્તિ	સો ખચા	૧૦
એથમફ	નિસામિત્તા,		હેછી-કારણુ-થોડાંએ;		
તઓ	નમી	રામરિસિ,	હેવિન્દો	હલુમખળવી	૧૧
એસ અચ્છી	ચ વાછી	ચ,	એથ કહ્વચ મન્દિર;		
ભયવ	અન્તેકર	તેણુ,	છીસ ણુ	નાવપેક્ષક.	૧૨
એથમફ	નિસામિત્તા,		હેછી-કારણુ-થોડાંએ;		
તઓ	નમી	રામરિસી,	હેવિન્દ	હલુમખળવી	૧૩
મુક	વસામો	જીવામો,	જેસિ મો	નત્તિ કિંવણ;	
મિહિલાએ	કહ્વચમાણીએ,		ન	ચે કહ્વચ કિંવણ	૧૪
અત્ત-પુત્ત-કલ્પત્ત,			નિન્વાવારક્ક	સિદ્ધપુલે;	
પિથ	ન વિન્નચ,	કિંચિ,	અપિયપિ	ન વિન્નચ	૧૫
ઝડૂ	ધુ	ઝુલિલો ભઈ,	અણુમારક્ક	સિદ્ધપુલે;	
સવ્વએ	વિપ્પસુકકક્ક,		એમન્તમણુપક્કએ.		૧૬
એથમફ	નિસામિત્તા,		હેછી-કારણુ-થોડાંએ;		
તઓ	નમી	રામરિસિ,	હેવિન્દો	હલુમખળવી	૧૭
ખાખાર	કારકંચાણુ,		ગોપુરકાલમાણિ ચ;		
ઉક્કુલરગસથંબીએ,			તઓ	અચ્છસિ	અત્તિયા. ૧૮
એથમફ	નિસામિત્તા,		હેછી-કારણુ-થોડાંએ;		
તઓ	નમી	રામરિસી,	હેવિન્દ	હલુમખળવી	૧૯
સંઘ	નગર	કિંચિ,	તવ-સ વર-મગ્ગલ;		
અન્તિ	નિઉણુ-ખાખાર		તિણુત્ત	ફૂપપસથ	૨૦
મણુ	પરક્રમ	કિંચિ,	જીવ	ચ	ધરિય સમા;
પિઈ ચ	કેમણુ	કિંચિ,	સચ્ચેણુ		પલિમન્નએ. ૨૧
તવ-નારાયણુતેણુ			સિદ્ધુણુ		કમ્મ-ક મુથ ;
મુળી	વિમય-સ ગામો,		ભવાઓ		પરિમુચ્છએ. ૨૨

એયમકું	નિસામિત્તા,	હેજી-કારણુ-ચોઈઓ,	
તઓ નમિં	રાયરિસિ,	દેવિન્દો	ઈણુમખખવી. ૨૩
પાસાઓ	કારઈત્તાણું,	વદ્ધ-માણુ-ગિહાણિ	ય;
વાલગગ-પોઈયાઓ	ય,	તઓ ગચ્છસિ	ખતિયા. ૨૪
એયમકું	નિસામિત્તા,	હેજી-કારણુ-ચોઈઓ;	
તઓ નમી	રાયરિસી,	દેવિન્દ	ઈણુમખખવી. ૨૫
સંસયં	ખલુ સો કુણુઈ,	જો મગ્ગે કુણુઈ	ધરં,
જત્યેવ	ગન્તુમિચ્છેજ્જા,	તત્થ કુવેજ્જ	સાસય. ૨૬
એયમકું	નિસામિત્તા,	હેજી-કારણુ-ચોઈઓ;	
તઓ નમિં	રાયરિસિં,	દેવિન્દો	ઈણુમખખવી. ૨૭
આમોસે	લોમહારે	ય ગ ઠિલેએ	ય તક્કરે ;
નગરસ્સ	ખેમ કાઊણુ,	તઓ ગચ્છસિ	ખતિયા. ૨૮
એયમકું	નિસામિત્તા,	હેજી-કારણુ-ચોઈઓ;	
તઓ નમી	રાયરિસી,	દેવિન્દ	ઈણુમખખવી. ૨૯
અસઈ	તુ માણુસેઈ,	મિચ્છા દ ડો	પણુજઈ;
અકારિણુડત્થ	ખજ્જન્તિ,	મુચ્ચઈ	કારઓ જણુ. ૩૦
એયમકું	નિસામિત્તા,	હેજી-કારણુ-ચોઈઓ;	
તઓ નમિં	રાયરિસિં,	દેવિન્દો	ઈણુમખખવી. ૩૧
જે કેઈ	પત્થિવા તુજ્જ,	નાનમન્તિ	નરાહિવા,
વસે	તે કાવઈત્તાણુ,	તઓ ગચ્છસિ	ખતિયા ૩૨
એયમકું	નિસામિત્તા,	હેજી-કારણુ-ચોઈઓ,	
તઓ નમી	રાયરિસી,	દેવિન્દ	ઈણુમખખવી ૩૩
જો સહસ્સ	સહસ્સાણુ,	સ ગામે દુજ્જએ	જિણુ,
એગ જિણુજ્જ	અપ્પાણુ,	એસ સે પરમે	જઓ. ૩૪
અપ્પણુમેવ	જુજ્જાહિ,	કિં તે જુજ્જેણુ	ખજ્જઓ,
અપ્પણુમેવમમખ્યાણુ,		જઈત્તા	સુહમેહએ ૩૫
પચિન્દિયાણિ	કોહ,	માણુ માયં તહેવ લોહ	ય,
દુજ્જય	એવ અપ્પાણુ,	સંવ અપ્પે	જિએ જિય. ૩૬

એયમઠું	નિસામિત્તા,	હેલિકારણ્યોપાધ્યો,	
તઓ નર્મિ	રાયરિસિ,	દેવિન્દો	૭૭ મુખ્યવી ૩૭
જઈતા	વિહિલે	જન્ને,	સોઈતા, સમણમાહસે
દુષ્યા સોધ્યા	ચ જિઠું	ચ,	તઓ, અપ્પસિ, ખતિયા ૩૮
એયમઠું	નિસામિત્તા,	હેલિકારણ્યોપાધ્યો,	
તઓ નર્મી	રાયરિસી,	દેવિન્દ	૭૭ મુખ્યવી ૩૯
જે સહસ્ત્ર	સહસ્ત્રાણ,	માસે માસે	ગવ, ૪૦
તસ્તવિ	સ જન્મે	સેઓ,	અદિન્તસ્તવિ કિંચલ ૪૦
એયમઠું	નિસામિત્તા,	હેલિકારણ્યોપાધ્યો,	
તઓ નર્મિ	રાયરિસિ,	દેવિન્દો	૭૭ મુખ્યવી ૪૧
ઘોરાસમ	અઈતાણ,	અન્ન પુષ્પેસિ	આસમં, ૪૨
ઈહિવ	પોસહરઓ,	ભવાહિ	મણુચાહિવા ૪૨
એયમઠું	નિસામિત્તા,	હેલિકારણ્યોપાધ્યો,	
તઓ નર્મી	રાયરિસી,	દેવિન્દ	૭૭ મુખ્યવી ૪૩
માસે માસે	તુ જો બાલે,	કુસંગેણ	તુ ભુજ્યે,
ન સો	સુમધુખાયધમ્મસ્ત,	કલ અગ્ધ	સોલસિ, ૪૪
એયમઠું	નિસામિત્તા,	હેલિકારણ્યોપાધ્યો,	
તઓ નર્મિ	રાયરિસિ,	દેવિન્દો	૭૭ મુખ્યવી ૪૫
હિરણ્ય	સુવણ્ય	મણિમુત્ત,	કલ કલ ચ વાહણ;
કોસ	વર્ણવાઈતાણ,	તઓ અપ્પસિ	ખતિયા ૪૬
એયમઠું	નિસામિત્તા,	હેલિકારણ્યોપાધ્યો,	
તઓ નર્મી	રાયરિસી,	દેવિન્દ	૭૭ મુખ્યવી ૪૭
સુવણ્યરુપ્પસ્ત	ઉ પચ્ચયાભાવે,	સિયા હુ	કેલાસસમા અસ ખયા;
નરસ્સહસ્રસ્ત	ન તેહિ કિંચિ	ઈપ્પા હુ	આગાસસમા આણુંતિવા ૪૮
પુઠવી	સાલી	જવા	થેવ હિરણ્ય પમુસિસ્સહ;
પડિપુણ્ય	નાલમેજસ્ત,	ઈઈ વિજ્ઞા	તવ નરે ૪૯
એયમઠું	નિસામિત્તા,	હેલિકારણ્યોપાધ્યો,	
તઓ નર્મિ	રાયરિસિ,	દેવિ દો	૭૭ મુખ્યવી ૫૦

અચ્છેરગમખુદ્યો,	લોચો	ચયસિ	પતિવા ;
અસન્તે કામે	પત્યેસિ,	સકપ્પેણ	વિહમ્મસિ ૫૧
એયમકુ	નિસામિત્તા,	હેઊકારણુચોઘચો,	
તચો નમી	રાયરિસી,	દેવિન્દં	ઇણમખ્ખવી ૫૨
સદ્દલં કામા	વિસં કામા,	કામા	આસીવિસોવમા;
કામે ચ	પત્યેમાણુ,	અકામા	જન્તિ દોગ્ગઇ. ૫૩
અહે વચન્તિ	કોહેણ,	માણેણ	અહમા ગઇ;
માયા	ગઇપડિગ્ધાચો,	લોભાચો	દુહચો લય. ૫૪
અવઉજ્જિઝણુ	માહણુરૂવ,	વિઉવ્વિઝણુ	ઇન્દતં,
વન્દઇ	અભિત્યુણુન્તો,	ઇમાહિ	મહુરાહિ વગ્ગૂહિં. ૫૫
અહો તે નિન્નિજ્જચો	કોહો,	અહો માણો	પરાજિચો,
અહો તે નિર	છિયા માયા,	અહો	લોભો વસીકચો. ૫૬
અહો તે અજ્જવં	સાહુ,	અહો તે	સાહુ મદવં ;
અહો તે	ઉત્તમા ખન્તી,	અહો તે	મુત્તિ ઉત્તમા ૫૭
ઇહં સિ	ઉત્તમો લન્તે,	પચ્છા	હોહિસિ ઉત્તમો,
લોશુત્તમુત્તમં	ઠાણુ,	સિદ્ધિ	ગચ્છસિ નીરચો ૫૮
એવ	અભિત્યુણુન્તો,	રાયરિસિં	ઉત્તમાચો સદ્દાચે,
પયાહિણુ	કરેન્તો,	પુણો	પુણો વન્દઇ સચ્છો ૫૯
તો વન્દિઝણુ	પાચે,	ચચ્છકુસલક્રખણે	મુણિવરસ્સ,
આગાસેણુપ્પઇચો,		લલિયચવલકુણ્ડલતિરીડી	૬૦
નમી નમેઇ	અપ્પાણુ,	સક્રખ	સકકેણુ ચોઇચો,
ચઇઝણુ	ગેહ ચ	વેદેહી,	સામણ્ણે પન્નુવટ્ટિચો ૬૧
એવ	કરેન્તિ	સબુદ્ધા,	પડિયા પવિયક્રખણુ ;
વિશ્ચિયદ્દન્તિ	લોગેસુ,	જહા	સે નમી રાયરિસિ. ૬૨

(ત્તિ એમિ)

અર્થ :-૧ નમી રાજર્ષિનો જીવ પાચ પ્રહ્લ દેવલોકથી ચવીને મનુષ્ય લોકને વિષે ઉત્પન્ન થયો, દર્શન મોહનીય કર્મ ઉપશમાવીને

પાછલા ભવની જાતિ સંભારવાથી અતિસ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું ૨
 અતિસ્મરણ જ્ઞાને કરી પાછલા ભવ સંભારીને ભુગવત જ્ઞાનવત
 પોતાની મેળે ઉત્કૃષ્ટ પ્રધાન ધર્મને પામીને તે નમી રાજ્ય પોતાના
 પુત્રને રાજ્ય સોંપીને ધરથી દીક્ષા લેવાને નીકળ્યા ૩ તે નમી રાજ્ય
 અતેઉરને વિષે શ્રદ્ધા દેવલોકના જેવા ઉત્તમ ભોગ ભોગવીને, તત્પત્ર
 ભણુ નમી રાજ્યને ભોગને છાંડ્યા ૪ તે નમી રાજ્ય મિથિલાનગરી,
 બીજા શહેરો, ચિત્તરંગીસેના, અતેઉર, સ્વલનાદિક સર્વ છોડીને
 એકાત રાજદેવરહિત, નિસ્પૃહીપણે મોટા સહિના અને મોટા કમળના
 ધણી નમી રાજ્ય ધરથી બહાર નીકળ્યા ૫ રાજ્યમાં નમી રાજ્ય દીક્ષા
 લેવાને ધરથી બહાર નીકળ્યા ત્યારે મિથિલાનગરીમાં લોકો વિદ્યાપ્રાપ્તિ
 ચુખ્દોથી કોલાહલ કરવા લાગ્યા ૬ તે નમી રાજ્ય દીક્ષા લેવાને ઉત્તમ
 સ્થાનકને વિષે સાવધાન થયા તે અવસરે શહેર બ્રાહ્મણરૂપે આવીને જ
 પ્રમાણે વચન કહેવા લાગ્યા ૭ અહો નમી રાજ્ય! આને મિથિલાનગરી
 રાજ્યગૃહમાં અને સામાન્ય ગૃહને વિષે કુદ્યને અને મનને ઉદ્દેશ કરે
 એવા ઘણું ચુખ્દોથી કોલાહલે કરી કેમ બ્રાહ્મણ થઈ? ૮ ધણી લોકોને
 હું ખનું કારણ તે તારી દીક્ષા છે અને ૫૨ જીવને જેથી હું ખંડિત થઈ
 પરિબ્રમણું કારણ છે એ અર્થ સાંભળીને તથા વિચારીને ત્યારપછી
 નમી રાજ્ય દેવેદ્ર પ્રત્યે આ (નીચે) પ્રમાણે વચન કહે છે ૯ મિથિલા
 નગરીને વિષે, ઉધાનમાં એક શીતળ છાયાવાળું, મનને રમણિક પત્ર,
 ફૂલે ફળે કરી સહિત પક્ષી આશ્રિત થણા છવોને સદા શ્રવણ કરનાર
 એવું એક વૃક્ષ છે ૧૦ અહો વિપ્ર! વનમાં છે તે મનોરમ વૃક્ષ
 વાયરે કરી હાલવાથી હું ખીખી, અને શરણરહિત થયેલાં પખીઓ
 હું ખંડી પીઠા પામીને આશ્રય કરે છે તેમાં જાડનો દોષ નથી ૧૧ એ
 અર્થ સાંભળીને, વિચારીને હેતુ પાર પાડવા નિમિત્તે નમી રાજ્ય પ્રત્યે
 દેવેદ્ર આ પ્રમાણે વચન કહે છે ૧૨ હે નમી રાજ્ય! તારાં ઘર અને
 અત પુર વગેરે અગ્નિ અને વાયરે કરી પ્રત્યક્ષ બળતાં દેખાવ છે તે
 તુ શા માટે નથી ભેતો? ૧૩ એ અર્થ સાંભળીને હેતુ પાર પાડવા
 નિમિત્તે નમી રાજ્ય દેવેદ્ર પ્રત્યે આ પ્રમાણે કહે છે ૧૪ વિપ્ર! મને
 જેમ મુખ જીપને છે તેમ હું વસ્ત્ર, છ અને છત્ર છે - તે બળતા ધરમાં
 કિંચિત્માત્ર પણ નાશ નથી, તેથી મિથિલાનગરી બળવાથી મારું કાર્ય

પણ ખંજન નથી. ૧૫ જેણે પુત્ર, સ્ત્રી આદિ તથા સર્વ જાતના વ્યાપાર
છાંડ્યા છે એવા સાધુને લોકમાં કોઈ પણ વસ્તુ પ્રિય કે અપ્રિય નથી.
૧૬ અણંગાર (સાધુ) જે સર્વથા પ્રકારે આરભ પરિબ્રહ્મી વિશેષે મુકાણા
છે અને હું એકલો છું એમ એકત્વપણાને વિચારે છે તે સાધુને નિશ્ચે
ઘણું કેટલાંય થાય છે ૧૭ એ અર્થ સાંભળીને હેતુ કારણ પ્રેર્યો થકો
નમી રાજર્ષિ પ્રત્યે દેવેદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે ૧૮ હે ક્ષત્રી ! તારા
ગામને ગઢ, કોટ, કનોડ ભોગળ, કોટ ઉપરનાં યુદ્ધ કરવાનાં સ્થાનક,
પ્રગટ ખાઈ, ગુપ્ત ખાઈ તથા સૌ મનુષ્યનો ઘાત કરે તેવા શતધન શસ્ત્ર
કરાવીને ત્યારે પછી ઘર મૂકીને જાને ૧૯ એ પ્રમાણે દેવતાનું કહેવું
સાંભળીને નમી રાજર્ષિ આ પ્રમાણે કહે છે ૨૦ હે બ્રાહ્મણ ! મેં શુદ્ધ
શ્રદ્ધારૂપ નગર કયું છે બાર પ્રકારે તપરૂપ કમાડ કર્યા છે, સવર રૂપ
ભોગળ કરી છે, ક્ષમારૂપ ગઢ કર્યો છે અને ત્રણ ગુપ્તિરૂપ ત્રણ કોટ
કર્યા છે, તે કોઈથી જીતી શકાય નહિ ૨૧ પરાકર્મરૂપ ધનુષ્ય કયું છે,
ધર્મી સંમિતિરૂપ તેની પાંચ, ધૈર્યરૂપ કમાન અને સંત્યરૂપ ગાપડે કરી
ધનુષ બાધ્ય છે અર્થાત્ મનાદિયોગ સત્યે કરી બાધ્યા છે ૨૨ તપરૂપ
લોહાનાં બાણે કરી સંહિત ધનુષ્ય છે તેણે કરીને સાધુ લોકિક સંબ્રામથી
નહીં પણ ભાવસંબ્રામથી કર્મરૂપ વેરીને વિદ્યારે (જીતે) અને સસાર
સમુદ્રથી મુકાય ૨૩ એ પ્રમાણે નમી રાજર્ષિનું કહેવું સાંભળીને ત્યાર
પછી દેવતા આ પ્રમાણે કહે છે ૨૪ હે ક્ષત્રી ! મોટા ઘર કરાવી,
તેમાં મોટા ગોખ મેલાવી તથા તળાવમાં કીડા કરવાના મહેલ કરાવીને
તે પછી તું જાને ૨૫ એ પ્રમાણે દેવતાનું કહેવું સાંભળીને નમી
રાજર્ષિ દેવેદ્ર પ્રત્યે આ પ્રમાણે કહે છે ૨૬ જેને પરભવનો સંશય
હોય તે જ નિશ્ચય ધર કરે, હું તો જ્યાં જવા ઇચ્છું ત્યાં જ શાશ્વતું
ઘર કરીશ ૨૭ એ પ્રમાણે નમી રાજાનું કહેવું સાંભળીને દેવેદ્ર
આ પ્રમાણે કહે છે ૨૮ હે ક્ષત્રી ! બાટપાંડુ, કાસીઆ, ગઢીછોડા
એવા ચાર છે તેને નિષેધીને, નગરને કુશળ કરી પછી જાને
૨૯ એ પ્રમાણે દેવતાનું કહેવું સાંભળીને નમીરાજા આ પ્રમાણે
કહે છે અનેક વાર મનુષ્યભવે અજ્ઞાન અને અહકારપણે અપરાધીને
અને નિરપરાધીને જોડી શિક્ષા થાય એટલે ઘણી વખતે ચોરી ન કરનાર
મનુષ્યને બાધે છે અને ચોરી કરનારને મૂકે છે પણ ઇદ્રિયના

વિકારરૂપી જે ધોર છે તેને કોઈ મોહવત બાધી શકતો નથી. ૩૧ જે પ્રમાણે નમી રાજપિનું કહેવું સાબળીને દેવેદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે. ૩૨ છે ક્ષત્રી ! જે કોઈ રાજા તને નમતા નથી તે સર્વને વશ કરીને પદ્મ બને ૩૩ જે પ્રમાણે દેવેદ્રનું કહેવું સાબળીને નમી રાજપિ આ પ્રમાણે કહે છે ૩૪ કે વિપ્ર ! દશલાખ યોદ્ધાઓ જીતવા દોડાલા છે, તેને કોઈ સલામતે વિષે જીતી શકશે. પણ પોતાના આત્માને જીતી શકે તે દશલાખ યોદ્ધાના જીતનાર કરતાં ઉત્કૃષ્ટો જીતનાર બલુચો. ૩૫ આપણે પોતાના આત્માથી જ મુક્ત કરવું, મનુષ્ય સાથે બાહ્યમુક્ત કરવાથી શું થાય ? અર્થાત્ કાંઈ નહિ પણ આપણે પોતાના આત્મા જીતવાથી મોક્ષનાં સુખ પામશું. ૩૬ પાંચઈદ્રિયો, ક્રોધ, માન, મમ્મા તેમજ દોષ એ સર્વ જીતવી બહુ દોડાલી છે પણ જેણે પોતાના આત્માને જીત્યો છે તેણે સર્વને જીત્યા છે ૩૭ જે પ્રમાણે નમી રાજાનું કહેવું સાબળી દેવેદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે ૩૮ કે ક્ષત્રી ! મોટા યજ્ઞ કરી, બ્રાહ્મણોને જમાડી, ગાય, સુવર્ણદિવાન હાથ મનોહર લોચનીને, યજ્ઞ સ્તંભ સ્થાપીને પછી તું બને ૩૯ જે પ્રમાણે દેવેદ્રનું કહેવું સાબળીને નમી રાજપિ આ પ્રમાણે કહે છે ૪૦ જે કોઈ મહિને ૨ હિને દશલાખ ગાયોનું હાન કોઈને આપે, તેને જે લાભ થાય તેના કરતા સયન (ચારિત્ર) લેનારને બધો જ વધારે લાભ થાય છે માટે આયોનાં હાન દેવાની શક્તિ ન હોય તેણે પણ સયમ લેવો જે વધારે કલ્યાણનું કારણ છે ૪૧ જે પ્રમાણે નમી રાજાનું કહેવું સાબળીને દેવેદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે ૪૨ કે મનુષ્યના અધિપતિ ! ધોર આશ્રમ છાંડીને બીજે આશ્રમ શા સારૂ ઇચ્છે છે ? આગૃહસ્થાશ્રમમાં જ રહીને પોષધાક્રિયે વિષે અનુરક્ત થાઓ. ૪૩ જે પ્રમાણે દેવેદ્રનું કહેવું સાબળીને નમી રાજપિ આ પ્રમાણે કહે છે ૪૪ કે બ્રાહ્મણ ! કોઈ અજ્ઞાની મૂખ પ્રાણી માસ માસ ખમણને પારણે કાલની અણી ઉપર રહી એટલો આહાર કરે ખજ તે પુરુષ નિરવધ ચારિત્રરૂપ થમને સોળમે ભાગે પણ પહેલો નહિ અર્થાત્ અઘાનપણામાં ગમે તેવી આકરી કપેલી ક્રિયા ખરા ચારિત્ર થમને કાંઈ જશે આવી શકે નહિ, માટે મને ગૃહસ્થાશ્રમ છાંડી ચારિત્ર આચરવું શ્રેય છે ૪૫ જે પ્રમાણે નમી રાજપિનું કહેવું સાબળીને દેવેદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે ૪૬ કે ક્ષત્રી ! સોનારૂપાના વગર ઘડેલા

અને ઘડેલા અલકારો મણિ, મોતી, કાંસાનાં વાસણ, વસ્ત્રો, અશ્વાદિક વાહનો અને કોઠાર વધારીને પછી જાળે, ૪૭ એ પ્રમાણે દેવતાનું કહેવું સાંભળીને નમી રાજર્ષિ આ પ્રમાણે કહે છે. ૪૮ હે બ્રાહ્મણ ! કદાચિત્ સોના રૂપના મૈરૂ પર્વત જેવડા અસખ્યત પર્વતો હોય તો લોભી મનુષ્યને કદાચિત્ માત્ર સતોષ થાય નહિ કારણ કે તૃષ્ણા અનંત આકાશસરખી છે. ૪૯ સઘળી પૃથ્વી સાળ-જવ આદિ ૪૨ જાતના ધાન્યથી, સોના-રૂપાથી તથા પશુ આદિથી ભરી આપે તો પણ એક લોભી મનુષ્યની ઇચ્છા પૂર્ણ થાય નહિ પણ હું એવું જાણીને લોભીથી નિવર્તી, સતોષની વૃત્તિરૂપ તપ આચરીશ ૫૦ એ પ્રમાણે નમી રાજર્ષિનું કહેવું સાંભળીને દેવેન્દ્ર આ પ્રમાણે કહે છે. ૫૧ હે રાજર્ષિ ! મને ઘણું આશ્ચર્ય ઉપજે છે કે પોતાને, મળેલા કામલોગને છાડીને હવે પછીથી (અછત) મળવાના લોગની ઇચ્છા રાખે છે ! પણ ઇચ્છા રાખેલા લોગ મળશે કે નહિ એવા સંકલ્પે-વિકલ્પે કરી હણાઇશ, માટે છતાં લોગને છાડીશ નહિ પર એ પ્રમાણે દેવતાનું કહેવું સાંભળીને નમી રાજર્ષિ આ પ્રમાણે કહે છે. ૫૩ હે બ્રાહ્મણ ! એ કામ કામલોગ શલ્યસરખા છે, ઝેરસરખા છે, દષ્ટિવિષવાળા સર્પની ઉપમા સરખા છે જો કે તે કામલોગ મળી શકે તેમ નથી, લોગવી શકે તેમ નથી, તો પણ આકરી અભિલાષા રાખે છે, એવા જીવ તદુલ મચ્છની માફક નરકને વિષે માઠી ગતિએ ઉપજે છે, ૫૪ ક્રોધે કરી નરકાદિક અધોગતિએ જાય છે, અહકારે કરી માઠી ગતિએ જાય છે, માયાકપટે કરી સદ્ગતિનો વિનાશ થાય છે અને લોભે કરીને આ લોક તથા પરલોકનો ભય થાય છે. ૫૫ દેવેન્દ્ર બ્રાહ્મણનું રૂપ છોડી દેવતાનું રૂપ ધારણ કરી નમી રાજર્ષિને વાંદી, નમસ્કાર કરી નીચે પ્રમાણે મધુરે વચને સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. ૫૬ હે રાજર્ષિ ! ઇતિ આશ્ચર્ય ! ભલું તમારું સરલપણ, ઇતિ આશ્ચર્ય ! ભલું તમારું નિરહકારપણ ઇતિ આશ્ચર્ય ! તમારી ઉત્તમ ક્ષમા, ઇતિ આશ્ચર્ય ! તમારી ઉત્તમ નિર્લોભતા ૫૮ હે પૂજ્ય ! તમે આ ભવને વિષે ઉત્તમ છો, પરભવને વિષે ઉત્તમ થશો અને કર્મરૂપ રજરહિત થઈ લોકમા અતિ પ્રધાન, ઉત્તમ સ્થાનક ને મુક્તિપદ પામશો. ૫૯ દેવતાઓનો ઇંદ્ર તે શકેન્દ્ર એ પ્રમાણે સ્તુતિ કરતો રાજર્ષિ પાંચે ઉત્તમ શ્રદ્ધા મહિત ભક્તિ

કરે છે તથા પ્રશિક્ષણ કરીને વારવાર વહણા નમસ્કાર કરે છે
 ૬૦ ત્યાર પછી કોઈ ચક્ર અકુશ આદિ લંઘણો સહિત ઈશ્ર, નમી
 રાજ્યવિના પગને બાંહીને મનોહર વ્યથળ કુશળ તથા મુગટ આદિ
 ઐશ્વર્યશી સહિત એવા ચક્ર આકાશને વિષે એટલે દેવલોકમાં
 પોતાને ઠેકાણે ગયા, સાક્ષાત્ શકેદ્ર નમી રાજ્યવિના આશ્રિત ને દેવ
 સર્વથી વાદવિવાદ કરી યજ્ઞાવર્ષી માંડયા તો પશું તે સ્વચ્છ નહિ
 જ્ઞેન ઘર, દેશ, વિદેશ, સ્વં છાડીને નમી રાજ્યએ પોતાના આત્માને
 નમીડી એટલે ગૌરાખમાં લીન કરીને આશ્રિતને વિષે ઉચ્ચમવર્ત
 યયા ૬૨ જેમ નમી રાજ્યે સસારના ભોગથી નિવર્ત્યા તેમ તત્ત્વના
 ભણે પંડિત, અતિ વિચક્ષણ હોય તે ક્રિયામાં પ્રવીણ થાય જ્ઞે
 નિરીક્ષા ભોગથી નિવર્તે એમ કું કું હું

શ્રી મુખાપુત્રવર્ણ ૧૬ સુ અધ્યયન (ઉત્તરાધ્યયન)

મુખીવે	નથરે	૨૨મે,	કાલુલુલ્લાલસેદિહો,			
રાયા		બલભરિત્તિ,	મિયા	તસ્સંગમાહિસી ૧		
તેસિ	પુત્તે	બલસિરી,	મિયાપુત્તેતિ	વિસ્તુલે,		
અન્નમાપિષ્ઠ		હાંએ,	ભુવરાયા	હમીસેરે. ૨		
નન્દણે	સો	૭	પાસાએ,	કીલએ	સહ	પત્તિવિહિં
દેવે	દોહુન્દણે	બેવ,	નિન્દવ	મુકવ-માલુસો	૩	
મલિ-૨યલુ-કેદિમવલે,			પાસાવ-લોચકુદિહો,			
આલોએમ		નમસ્સ,	અઉક્તિચયચ્ચરે		૪	
અહ	તરં	અહમ્મન્ત,	પાસઈ	સમલુસજવ,		
તવ-નિશમ-સજમથર,			સીલકુ	ભુલુઆચર	૫	
ત	દેહઈ	મિયાપુત્તે,	દિટ્ટીએ	અલિનિસાએ	૭	
ઠહિં	મન્નેરિસ	રૂવ	દિટ્ટપુન્વ	મજે	પુશ	૬
સાહુસ્સ	હરિસણે	તસ્સ,	અજ્ઞવસાલુગિમ	સોહણે,		
માહ	ગથસ્સ	સન્તસ્સ,	બાઈસરણે	સમુપ્પન્ન	૮	
દેવલોચ		ચળોસતો,	માલુસજવમાગઓ,			
સાન્નનાણે		સમુપ્પન્ને,	બાઈસરણે	પુશવણ	૯	

જાઈસરણે	સમુપ્પન્ને,	મિયાપુત્તે	મહિદ્ધિએ;
સરઈ	પોરાણિયં	જાઈ,	સામણું ચ પુરા કયં. ૯
વિરુએહિ	અરજજન્તો,	રજજન્તો	સંજમ્મિ ય;
અમ્મા-પિયર-મુવાગમ્મ,	ઈમ		વયણુમખ્ખવી. ૧૦
સુયાણિ મે	પચ્ચમહવયાણિ,	નરએસુ હુક્ખ ચ	તિરિદ્ધખલેણિસુ,
નિવિણ્ણકામોમિ	મહણ્ણવાઓ	આણ્ણાણુહ પવઈસ્સામિ	અમ્મો. ૧૧
અમ્મ તાય મએ	લોગા,	ભુત્તા	વિસદ્ધોવમા;
પદ્ધા	કડુય-વિવાગા,	આણ્ણખન્ધદ્ધાવહા	૧૨
ઈમ સરીર	અણિચ્ચ,	અસુઈસ લવ,	
અસાસયા-વાસમિણ,		હુક્ખ કેસાણુ	લાયણુ. ૧૩
અસાસુએ	સરીરમ્મિ	રઈ નો	વલ્લભામહ,
પદ્ધા પુરા વ	ચઈયવે,	દેણુબુખ્ખુયસન્નિલે.	૧૪
માણુસત્તે	અસારમ્મિ,	વાહીરોગાણુ	આલએ;
જરામરણુઘંતયમ્મિ,		ખણુપિ ન	રમામહં ૧૫
જમ્મં હુક્ખ જરા હુક્ખ,		રોગાણિ મરણાણિ	ય;
અહો હુક્ખો હુ સસારો,		જત્ય કીસન્તિ	જન્તવો. ૧૬
ખેત્ત વત્ય હિરણુ ચ,		પુત્તદાર ચ	ખન્ધવા,
ચઈત્તાણુ ઈમ દેહ,		ગન્તવ્વ-મવસસ્સ	મે. ૧૭
જહા	કિમ્પાગ-ફલાણુ,	પરિણામો ન	સુન્દરો;
એવ	ભુત્તાણુ લોગાણુ,	પરિણામો ન	સુન્દરો. ૧૮
અદ્ધાણુ	જે મહન્ત તુ,	અધ્યાહિઓ	પવજજઈ,
ગરુજન્તો	સો હહી હોઈ,	છુહા-તણ્ણાએ	પીડિઓ. ૧૯
એવ ધમ્મ	અકાગિણુ,	જે ગચ્છઈ	પચ લવ,
ગરુજન્તો	સો હહી હોઈ,	વાહીરોગેહિં	પીડિઓ. ૨૦
અદ્ધાણુ	સો મહન્ત તુ,	સપાહેઓ	પવજજઈ;
ગરુજન્તો	સો સુહી હોઈ,	છુહા-તણ્ણા-ત્રિવન્નિઓ	૨૧
એવ ધમ્મ	ડપિ કાગિણુ,	જે ગચ્છઈ	પર શવ;
ગરુજન્તો	સો સુહી હોઈ,	અપ્પકમ્મે	અવેયણે ૨૨

જહા જેહે પલિતમ્મિ,	તસ્સ એહસ્સ એ પહ્,	
સારભણાણિ નીણેય	અસાર અવર્ણ્ય ૨૩	
એવં દોએ પલિતમ્મિ,	જરાએ મરણેય મ્,	
ઈપ્પાણુ તારમ્મિસામિ,	દુપ્પેહિ અણુમન્નિએ ૨૪	
ત બિન્તમ્માપિયરો,	સામણુ પુત્ત દુચ્ચર,	
સુણાણુ તુ સહસ્સાઈ,	ધારેયવાઈ ભિક્ખુણે, ૨૫	
સમયા સવભૂએસુ	સન્ન-મિત્તેસુ વા જમે,	
પાણામ-વાય-વિરથ	અવજ્જવાએ દુક્કર ૨૬	
નિચ્ચકાલપ-મત્તેણુ,	સુસા-વાય-વિવજ્જણુ,	
ભાસિયન્વ હિય સચ્ચ,	નિચ્ચાઈત્તેણુ દુક્કર ૨૭	
ઈન્તસોહણુ-માધસ્સ,	અહત્તસ્સ વિવજ્જણુ,	
અણુવજ્જણુ-પિણ્ણસ્સ,	િવહણુ અવિ દુક્કર ૨૮	
વિરથ અખમ્મજેરસ્સ,	કામ-લોમ-રસ-પુણા;	
ઉમ્મ મહંવચ ભમ્મ,	ધારેયન્વ સુદુક્કર ૨૯	
ધણુ-મત્ત-પેસવએસુ,	પરિમ્મહ-વિવજ્જણુ,	
સન્વારમ્મ-પરિચ્ચાએ,	નિમ્મમત્ત સુદુક્કર ૩૦	
અણ્ણિવહેડવિ આહારે,	રાઈલોયણુ-વજ્જણુ;	
તન્નિહી-સચ્ચો એવ,	વજ્જેયન્વો સુદુક્કર ૩૧	
પુહાતણ્ણા ય સીઈવહ,	હસમ સમવેયણુ,	
અહોસા દુક્ખસેવ્વ ય,	તણુ-કાસા જજ્જમેવ ૩૨	
વાલણુ તમ્મણુ એવ,	વહજન્મ-પરીસહા;	
દુક્ખ ભિક્ખુઆમરિયા,	અયણુ ય અલાભયા ૩૩	
કાવેયા જા ઇમા વિત્તી,	કેમલોએ ય દારુણો;	
દુક્ખ ભમ્મજ્વય ધોર,	ધારેઈ ય મહંપણે ૩૪	
સુહોઈએ તમ પુત્તા,	સુકુમાલો સુમન્નિએ;	
ન દુ સી પમૂ તમ પુત્તા	સાનણુ-મણુપાલિયા ૩૫	
વાવજ્જણુ-મવિચ્ચામો,	પુણાણુ ત મહંપણે;	
સુરુએ લાહલારૂ વ્વ,	એ પુત્તા હોહ દુન્વહો ૩૬	

આગાસે	ગ ગાસોઉ	વ,	પડિસોઉ	વ	હત્તરો;
ખાહાહિં	સાગરો	ચેવ,	તરિયવો	ગુણોદ્દહી	૩૭
વાલુયાકવલો		ચેવ,	નિરસાએ	ઉ	સ જ મે;
અસિધારા-ગમણ		ચેવ,	હકકર	ચરિઉ	તવો. ૩૮
અહી	વેગન્ત-દિટ્ટીએ,	ચરિત્તે	પુત્ત	હકકરે;	
જવા	લોહમયા	ચેવ,	ચાવેયવ્વા	-	સુહકકર. ૩૯
જહા	અગ્ગિસિહા	દિત્તા,	પાઉ	હોઇ	સહકકરા,
તહા	હકકરં	કરેઉ	જે,	તાડણ્ણે	સમત્તણ ૪૦
જહા	હક્રખ	લરેઉ	જે,	હોઇ	વાયસ્સ કોત્થલો;
તહા	હક્રખ	કરેઉ	જે,	કીળેણ	સમણત્તણ. ૪૧
જહા	તુલાએ	તોલેઉ,	હકકરો	મન્દરો	ગિરી,
તહા	નિહુયં	નીસક,	હકકરં		સમણત્તણ ૪૨
જહા	ભૂયાહિં	તરિઉ,	હકકર		ચણ્ણાયરો,
તહા	આણ્ણવસન્તેણ,	હકકર			દમસાગરો. ૪૩
બુજ	માણ્ણસએ	લોગે,	પચલક્રખ્ણએ		તુમ,
બુત્તભોગી	તએ	જાયા,	પચ્છા	ધમ્મ	ચરિસસિ, ૪૪
સો	ખિંતડમ્માપિયરો,	એવમેય	જહા	કુંડ,	
ઇહ	લોએ	નિખિવાસસ્સ,	નત્થિ	કિંચિવિ	હકકર ૪૫
સારીરમાણસા		ચેવ,	વેયણ્ણાએ		અનન્તસો,
મએ	સોઠાએ	લીમાએ,	અસઈ	હક્રખલયાણિ	ય ૪૬
જરામરણ-કાન્તારે,			ચાઉરન્તે		લયાગરે,
મએ	સોઠાણિ	લીમાણિ,	જમ્માણિ	મરણાણિ	ય ૪૭
જહા	ઇહં	અગાણી	ઉણ્ણો,	એત્તોડણ્ણન્તણ્ણો	તહિં,
નરએસુ	વેયણ્ણા	ઉણ્ણા,	અસ્માયા	વેઇયા	મએ ૪૮
જહા	ઇમ	ઇહ	સીય,	એત્તોડણ્ણન્તણ્ણો	તહિં,
નરએસુ	વેયણ્ણા	સયા,	અસ્માયા	વેઇયા	મએ ૪૯
કન્દન્તો	કન્દકુમ્ભીસુ,	ઉદ્દુપાઓ			અહોસિરો;
હુયાસણે	જલન્તમ્મિ,	પડકપુવો			આણ્ણન્તસો ૫૦

મહાદેવગિસ કાચે,	મરુગિમ	વપસ્વાણમે;
કલમ્ભવાણુયાએ	ય, - હકુપુન્વે	અણુન્તસે, ૫૧
રસન્તા	કન્દુકમ્બીસુ,	ઉદુ બહો
કરવન્ત-કરકયાઈદિ,	છિન્નપુન્વે	અણુન્તસે ૫૨
અર્ધ-તિશ્ન-ક ટગા-ઈવણે,	તુગે	સિમ્ભલિપાવવે;
એવિય	પાસબદ્દણ,	કકુકકુપાઈ
મહાજન્તેસુ	ઉચ્ચ વા,	આરસન્તો
પીડિઓડમિ	સકમ્બેદિ	પાવકમ્બો
કૂવન્તો	કાલસુણુએઈ,	સામેઈ સખલેઈ
પાડિઓ કાલિઓ છિન્નો,	વિષ્ણુન્તો	અણુન્તસે ૫૫
અસીદિ	અચ્ચિવવણાઈ,	બકલેઈ પદિસેઈ
છિન્નો બિન્નો વિબિન્નો	બોધવણો	પાવ-કમ્બુણ ૫૬
અવસો	લોકરહે	જલન્તે
બોધવે	તોતજુતેઈ,	જાન્તો વા જલ જાલિઓ ૫૭
હુયાસણે	જલન્તગિમ,	બિલામ્બ મહિસો
હકુ પામે	અવસો,	પાવ-કમ્બેદિ
બલા-સ ધસ-તુવડેઈ,	લોકતુવડેઈ	પકિખઈ;
વિશ્વતો	વિલવન્તો	કકમિદેઈડણુન્તસે ૫૮
તવહાકિલન્તો	ધાવન્તો,	પતો વેચરિણિ
જલ પાઈતિ	ચિન્તન્તો,	જુરધાશાઈ
ઉવહાભિતતો	સ પતો,	અચ્ચિપત
અચ્ચિપત્તઈ	પકન્તેઈ,	છિન્નપુન્વો
મુગ્ધરેઈ	મુસ હીઈ,	સુલેઈ
ગયા	સ જગગજેઈ,	પત કુદ્ધ
જુરેઈ	તિશ્નખાણેઈ,	ધુરિયાઈ
કપિઓ	કાલિઓ છિન્નો,	ઉકિકતો

પાસેહિં,	કૂડળલેહિં,	મિચ્છો વા અવસો અહ,
વાહિઓ	ખદ્ધરુદ્ધો વા,	ખડ્ધુ ચેવ વિવાહ્યો. ૬૪
ગલેહિં,	મગરળલેહિં,	મચ્છો વા અવસો અહ,
ઉદિલઓ	કાલિઓ ગહિઓ,	મારિઓ ય અણુન્તસો. ૬૫
વીઠંસએહિં	નલેહિં,	લેખપાહિં સઉણો વિવ,
ગાહિઓ	લગ્ગો ખદ્ધો ય,	મારિઓ ય અણુન્તસો. ૬૬
કુહાડ-કરસુ	માઈ હિં,	ખડ્ધુવેહિં હુમો વિવ;
કુટ્ઠિઓ	કાલિઓ છિન્નો,	તચ્છિઓ ય અણુન્તસો. ૬૭
ચવેડ-મુઠ્ઠિ-માઈ હિં,		કુમારેહિં અય પિવ,
તાડિઓ	કુટ્ઠિઓ ભિન્નો,	ચુણિણુઓ ય અણુન્તસો. ૬૮
તત્તાઈ	તમ્મ-લોહાઈ,	તઉયાઈ સીસણાણિ ય,
પાઈઓ	કલકલન્તાઈ,	આરસન્તો સુભેરવં. ૬૯
તુહં	પિયાઈ મ સાઈ,	ખણ્ડાઈ સોલલગાણિ ય,
પાઈઓમિ	સ-મ સાઈ,	અગિગવણ્ણાઈડણ્ણેગસો. ૭૦
તુહં	વિયા સુરા સીહૂ,	મેરઓ ય મહૂણિ ય,
પાઈઓમિ	જલન્તીઓ,	વસાઓ રુહિરાણિ ય. ૭૧
નિચ્ચં	ભીએણુ તથેણુ,	હુહિએણુ વહિએણુ ય;
પરમા	હુહસંખદ્ધા,	વેચણુ વેદિતા મએ. ૭૨
તિંબચણ્ણપ્પગાઠઓ,		દોરાઓ અઈદુસ્સહા;
મહુખલયાઓ	ભીમાઓ,	નરએસુ વેદિતા મએ. ૭૩
બારિસા	માણુસે લોએ,	તાયા દીસન્તિ વેચણુ,
એત્તો	અણુન્તણુણિયા,	નરએસુ હુહખવેચણુ ૭૪
સંબલવેસુ	અસ્સાયા,	વેચણુ વેદિતા મએ,
નિમેસન્તરમિત્ત ડપિ,		જ સાતા નત્થિ વેચણુ ૭૫
ત	ખિન્તમ્માપ્પિયરો,	છન્દેણું પુત્ત ખંબયા,
નવરં	પુણુ સામણ્ણે,	હુહખ નિપ્પડિકમ્મયા. ૭૬

સો બેઠ અમ્માપિયરો,	એવમેવ જહા કુહા,
પડિકમ્મ ' ' કેા કુલુઈ,	અરવણે મિયપકિમણુ ૭૭
એમખૂએ અરવણે ' વ,	જહાં ઉ ચરઈ મિજે,
એવ ' ધમ્મ ચરિસામિ,	સજમેણુ તવેણુ ૫ ૭૮
જહા મિત્તસ આય કેા	મહારણુમિમ્મ ' લયઈ,
અચ્ચન્ત રૂપખૂલમિમ્મ,	કેાણુ તાહે તિગમ્મિઈ ૭૯
કેા વા સે એસહ દેઈ,	કેા વા સે પુચ્છઈ સુહા,
કેા સે ભત્ત થ પાણુ વા,	આહરિત્તુ પલ્લામએ ૮૦
જહા સે સુહી દોઈ,	તથા ગમ્મઈ જોયર,
ભત્તપાણુસસ અટ્ટાએ,	વલ્લરાણિ સરાણિ ૫ ૮૧
ખાઈતા પાણિય ખાઈ,	વલ્લરેઈ સરેઈ ૫,
મિત્તચારિય ચરિતાણુ,	ગમ્મઈ મિગચારિય ૮૨
એવ સમુદ્ધિએ શિક્ષુ	એવમેવ અલ્લેમએ;
મિત્તચારિય ચરિતાણુ,	ઉટ્ટુ પક્કમઈ દિસ ૮૩
જહા મિએ એગ અજેગમારી,	અલ્લેમવાસે ધુવજોયરે ૫,
એવ મુખ્ખીએચરિય પવિટ્ટુ	નોહીવએનોવિય મિસએલ્લ ૮૪
મિગચારિય ચરિસામિ,	એવ પુત્તા જહાં સુહાં
અમ્માપિણિઈડલુન્નાઓ,	જહાઈ ઉવઈ તહા ૮૫
મિત્તચારિય ચરિસામિ,	સબ્બદુદ્ધપવિમોદ્ધપણિ,
પુખ્લેઈ એખુલુન્નાઓ,	જહા પુત્તા જહાં સુહાં ૮૬
એવ સો અમ્માપિયરો,	અલ્લમાણિતાણુ મદુવિષા ૮૭
મમત્તા પિન્ડઈ તાહે,	મહાનાઓ જ્ઞ કયુવ ૮૮
પટ્ટી વિત્તા તા મિત્તે ૫,	પુત્તદાર ૫ નાયએ,
રેણુ ૫ પટે લગા	નિપુણિતાણુ નિગાએ ૮૯
પવ્વમહાવણુનો,	પવ્વમિ સમિમોતિશુત્તિત્તો ૫,
વમ્મિનારખાદિકચ્ચો	તવોકમ્મસિ ઉલ્લુઓ. ૯૦

નિમ્મમો		નિરહંકારો,	નિરસંગો	ચત્તગારવો,	
સમો	ય	સવભૂએસુ,	તસેસુ	ધાવરેસુ	ય. ૯૦
લાલાલાભે	મુકે	હુકળે,	હુવિળે	મરણે	તહા;
સમો		નિન્દાપત્ર સાસુ,	તહા	માણાવમાણુઓ.	૯૧
ગારવેસુ		કસાએસુ,	દણ્ડસદ્ગલએસુ		ય;
નિયત્તો		હાસ-સોગાઓ,	અનિયાણો	અળન્ધણો	૯૨
અણિરિસઓ	ઇક	લોએ,	પરલોએ	અણિરિમઓ,	
વાસીચન્દણકપ્પો		ય,	અસણે	અણસણે	તહા. ૯૩
અપસતથેહિ		દારેહિ,	સન્વઓ	પિહિયાસવે,	
અન્નઅપ્પન્નઆણુઓગેહિ,			પસતથ-દમસાસણે		૯૪
એવં નાણેણુ		ચરણેણુ,	દંસણેણુ	તવેણુ	ય.
ભાવણાહિ	ય	મુદ્દાહિ,	સમ્મ	ભાવેત્તુ અપ્પયં.	૯૫
બહુયાણિ	ઉ	વાસાણિ,	સામણુણુ-માણુપાલિયા,		
માસિએણુ	ઉ	ભત્તેણુ,	મિદ્ધિ પત્તો	આણુત્તર	૯૬
એવ કરન્તિ		સ બુદ્ધા,	પણ્ણિયા	પવિદ્ધખાણુ,	
વિણ્ણિઅટ્ઠન્તિ		લોગેસુ,	મિયપુત્તે	જહારિમ્મી	૯૭
મહાપભાવસ્સ		મહાન્નસસ્સ	મિયાઇ પુત્તસ્સ	નિસમ્મ ભાસિય,	
તવપ્પહાણુ ચરિય	ચ	ઉત્તમ,	ગઇપ્પહાણુ ચ	તિલોગવિસ્સુત.	૯૮
વિયાણિયા		હુદ્ધખવિવદ્ધણુ ધણુ,	મમત્તબન્ધ ચ	મહાભયાવહં;	
સુહાવહ		ધમ્મધુર	આણુત્તર,	ધારેન્ન નિન્વાણુ ગુણુવહ મહ	૯૯

(ત્તિ યેમિ)

અર્થ—મહોટા વૃક્ષોવાળાં શૌભનિક વનથી રમણિક સુગ્રીવ નગરને વિષે બળભદ્ર નામે રાજા હતો તેને મૃગાવતી નામે પટ્ટરાણી હતી ૨ તે બળભદ્ર રાજાની મૃગાવતી રાણીને એક પુત્ર હતો તે બળશ્રી નામે તથા અપર નામે મૃગાપુત્ર લોકપ્રસિદ્ધ હતો, માતા-પિતાને ઘણો જ વહાલો હતો. પાટવી કુવર (સુવરાજ) હતો અને સસારમા રહ્યા છતાં ઇદ્રિયોને દમનાર એટલે વશ રાખનાર હતો.

૩ તે મૃગાપુત્ર આનંદકારી ધરને વિષે ત્રાશત્રિશક દેવતાની જે નિરતર પ્રમોદવત રહેતો થકો ભોગને વિષે પોતાની સ્ત્રીઓ સહે હવે સ્થિત મુખ ભોગવે છે ૪ મણિ-સ્નેહ જડિત ભ્રમરે ભોતલી આવાળા મ્હોટા મ્હોલના જોખને વિષે જ્યાં ચાર રસ્તા ભેગા થાય છે તેવા થોક અને ત્રણ રસ્તા ભેગા થાય છે તેવા ત્રિકોને રસ્તા ઉપરના મ્હોલમાં બેઠાં નગરની ચર્ચા ભેંચા કરે છે ૫ તે જોખને વિષે બેઠા થકો જોખના બાર પ્રકારે તપ કરનાર અભિષેકધારી, સત્તર ભેડે સમમ પાળનાર, અઢાર હંબર શીર્ષાગરથના ધરનાર તથા જ્ઞાનાદિ અતિ શુભોવાળા સાધુને ભેંચા ૬ તે ઝુનિને કેળી મૃગાપુત્ર જોકે નજરે ભેંધ વિચાર કરવા લાગ્યા કે પૂર્વે મેં ક્યાંય આવું સ્વરૂપ દીકું છે જોઈએ આવા સાધુને મેં પૂર્વે ભેંચેલા છે ૭ તે સાધુના કથાન યવાળી મૃગાપુત્રને શુભધ્યાને, શુભ-અધ્યવસાયે મોઠ ઉપશમ્યો અને તેથી કરી પૂર્વે ભવોને જણાવનારૂં અતિસ્મરણજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું છે ૮ અતિસ્મરણજ્ઞાન ઉત્પન્ન થવાથી એવું દીકું કે હું દેવલોકથી ચલીને આ મનુષ્ય ભવમાં આવ્યો છું, સહી પચેદ્રિશ માથી આવે તેને અતિસ્મરણજ્ઞાન છિપ્યે, પૂર્વે ભવોની વાતો સાંભરી આવે તેને અતિસ્મરણજ્ઞાન કહેવાય છે ૯ મોટી સ્થિતિવાળા મૃગાપુત્રને અતિસ્મરણજ્ઞાન છિપજવાથી પોતાની પાછલી અતિ સભારતાં કેળાવું કે મેં પૂર્વે ભવે યાસ્ત્રિ પાળ્યું છે ૧૦ વિષયોને વિષે અપ્રીતિ ધરતા અને સયમને વિષે પ્રીતિ ધરતા મૃગાપુત્ર માતા-પિતા પાસે આવી આ પ્રમાણે કહે છે ૧૧ હે માતાપિતા ! મેં પૂર્વે ભવમાં પાંચ મહાવ્રત પાળ્યા હતા તે સાંભરી આવ્યાં છે તથા તિર્થની યોગિને વિષે જે દુષ્કાર ભોગ્યા છે તે પણ સાંભરી આવ્યાં છે, તેથી કામ ભોગ ઉપરથી મારી ઈચ્છા કિહી ગઈ છે અને મારું મન વૈરાગ્યવાન થયું છે, નાટે મને દીક્રા દેવાની રજા આપો. ૧૨ હે માતાપિતા ! જો ભોગ ભોગવતા થકાં વિષદ્ધ (કિંપાદ્ધ) સરખાં છે જેમ કિંપાદ્ધ ખાધાથી મીઠા લાગે પણ પ્રગમ્યાથી જીવ અને કાયા જુદાં કરે છે તેમ ભોગ ક્રૂપા વિષાદવાળા અને નિરતર દુઃખના દેનાર ૧૩ આ ચરીર અનિત્ય, અપવિત્ર, અશાશ્વત અને અશુભિમાથી

ઉત્પન્ન થયેલું છે તેમજ આ શરીરમાં જીવનો વાસ પણ અશાશ્વતો છે એટલે થોડે વખત રહેવાનો છે અને આ શરીર દુઃખ, કલેશ અને વ્યાધિ વગેરેનું ભાજન છે ૧૪ આ અશાશ્વતુ શરીર વૃદ્ધપણે અથવા બાળપણે અવશ્ય ત્યાગ કરવા યોગ્ય અને પાણીના પરપોટાની માફક ક્ષણભગુર છે તેથી હું એવા શરીરને વિષે જરાપણ આનંદ પામતો નથી.

૧૫ મનુષ્યપણુ વ્યાધિ-રોગનું ઘર છે અને જરા તથા મરણથી અસ્ત છે એવા અસાર મનુષ્યપણામાં હું ક્ષણ માત્ર સુખ પામતો નથી. ૧૬ અહો ! ઇતિ આશ્ચર્ય ! આ સ સારમા રહેલા જીવો કેવાં કેવાં હું ખ જોગવે છો જન્મનું દુઃખ, જરાનું દુઃખ, રોગનું દુઃખ, મરણનું દુઃખ તેમજ અનેક દુઃખોથી જીવ ઘણો કલેશ પામે છે. ૧૭ મારે ગામ, નગર, વાડી, રહેવાના મહેલ, સોનું રૂપ તથા પુત્ર, સ્ત્રી, ભાઈ ઇત્યાદિ સગાંવહાલાં તેમજ આ ઔદારિક શરીર છોડીને અવશ્ય જવું પડશે, જેમ કે પાક વૃક્ષનાં ફળ ખાતા મીઠાં લાગે પણ પરિણામે પ્રાણ લેનાર એટલે સારાં નથી, તેમ જોગ જોગવતાં મીઠા લાગે પણ તેનું પરિણામ સાડું નથી ૧૮ જે પુરુષ મોટા પથને વિષે ભાતું લીધા વગર જાય છે તે ક્ષુધા-તૃષ્ણાએ થકો હું ખી થાય છે

૨૦ એ પ્રમાણે ધર્મરૂપી ભાતુ લીધા વગર (સત્કર્મ કર્યા વગર) જે જીવ પરભવને વિષે જાય છે તે વ્યાધિ અને રોગથી પીડાણો થકો હું ખી થાય છે

૨૧ જે પુરુષ ભાતુ લઈને મોટા પથને વિષે જાય છે તે ક્ષુધા-તૃષ્ણા રહિત થઈને સુખી થાય છે ૨૨ એ પ્રમાણે જે જીવ ધર્મ કરીને પરભવે જાય છે, તે જીવ અદ્વૈતકર્મી અને વેદનારહિત થઈ સુખી થાય છે ૨૩ જેમ ઘરમા અગ્નિ લાગવાથી તે ઘરનો માલિક સારસાર વસ્તુ એટલે ઘણી કિમતી અને તોલમા હલકી વસ્તુ હોય તે કાઢી લીએ છે અને અસાર એટલે થોડી કિમતવાળી અને તોલદાર વસ્તુ છોડી દીએ છે તેમ ૨૪ એ પ્રકારે જન્મ, જરા અને મરણથી બળતા આ લોકમાથી તમારી આજ્ઞા લઈ હું મારા આત્માને બહાર કાઢીશ (તારીશ), મારે તમે મને દીક્ષા લેવાની રજા આપો

૨૫ મુખાપુત્રના આવા વચન સાંભળીને માતાપિતા કહે છે કે, હું પુત્ર !
 ચારિત્ર પાળવું અતિ દુષ્કર છે, કારણ કે સાધુને મૂળશુદ્ધ અને ઉત્તર શુદ્ધ
 હૃદયર શુદ્ધો ધારણ કરવા પડે છે ૨૬ વળી સાધુને અવલુપ સુધી જગતમાં
 સર્વ જીવો ઉપર એટલે શત્રુ મિત્ર ઉપર સમભાવ રાખવો પડે છે,
 તેમજ માણાવિપાતની એટલે જીવ હિંસાની વિરતિ કરવી પડે છે, માટે
 ચારિત્ર પાળવું દુષ્કર છે ૨૭ હમેશાં અપ્રમાદપણે મુખવાદને છાડવો
 પડશે. હિતકારક ચત્ત્ર વચન બોલવું પડશે માટે આ મત પાળવું પણ
 દુષ્કર છે ૨૮ ઘાત ખોતરવાની સળી પણ તેના માલિકની રબ્બ સિવાય
 કોવાય નહિ નિરવધ અને એષણિક એટલે દોષ વિનાનો આહાર લેવો
 પડશે તે પણ દુષ્કર છે ૨૯ બ્રહ્મચર્યની વિરતિ કરવી અને પામેલા
 કામસોગના સ્વાદથી નિવર્તીને ધણા આકરા બ્રહ્મચર્ય પ્રત્યે ધારણ કરવું
 એ સર્વ, ધણુ દુષ્કર છે

૩૦ ધન, ધાન્ય, હાસહાસી તથા પશુ વગેરે ઉપરથી મોહ ઉત્પન્ન
 રવો, સર્વ આરભ છાડવો અને નિર્મમત્વપણે વિચરવું તે અતિ દુષ્કર
 છે ૩૧, અન્ન, પાણી, મેવો અને મુખવાસ વગેરે ચાર પ્રકારનો આહાર
 રાત્રિએ ન કરવો એટલે રાત્રિસોજનનો ત્યાગ કરવો તથા ઘી, ગ્રેણી,
 સુખઠી વગેરેને ઠાળ ઉપરાત રાખવા તે સ્નિગ્ધ સચ્ચ કહેવાય, તે ન
 કરવો, એ સર્વ ધણુ દુષ્કર છે ૩૨ સુધા, તૃપા, ટાક, તાપ તથા ઝસ
 મચ્છરથી ધતી વેદના સહન કરવી, આકોશ વચન સહન કરવા, દુઃખ
 મય ઉપાશ્રમમાં રહેવું, તૃષ્ણાનો સ્પર્શ તથા મેલનો પરિપક્વ સહન
 કરવો એ ધણુ દુષ્કર છે ૩૩ ચપેટાદિકનો પ્રહાર, આંત્રજી દેખાડી
 તિરસ્કાર કરી ભવ ઉપશ્રવવો 'લાક'ીનો માર, દોરડાનું બધન તથા
 શૂદ્ધસ્થને ઘેર ભિદ્યા માટે ફરવું અને ફરતા છતાં પણ આહારની અપ્રાપ્તિ
 વગેરે પરિપક્વ સહન કરવા તે ધણુ દુષ્કર છે ૩૪ કળૂતર વગેરે પક્ષીઓ
 જેમ પોતાનો આહાર ખંડણ કરવા ચક્રા સહિત વસે છે અને ખાધા
 પછી કાંઈ પાસે રાખતા નથી તેમ સાધુઓ પણ આહાર લેવામાં દોષ
 લાગવાનો જ પ્રવર્ત છે અને આહાર કર્યા પછી પાસે કાંઈ રાખ્યા
 નથી વળી સાધુઓએ કેવળો લેવો કરવો પડે છે તે ધણુ ભયંકર
 છે અને મહાદેવ પુરુષો જે બ્રહ્મચર્યમત ધાર કરે છે તે અધૈર્વવાન
 પુરુષો પાળવું અતિ દુષ્કર છે

૧ ઉપ હે પુત્ર ! તું સુખ ભોગવવા યોગ્ય અને શરીરે સુકોમળ છે તેથી ચારિત્ર પાળવાને નિશ્ચે સમર્થ નથી ૩૬ ચારિત્રરૂપી મોટો ભાર લોઢાના ભારની પેઠે અત્યંત ભાર છે અને સદાકાળ વિશ્રામ લીધા વગર ઉપાડવો પડે છે, એટલે ચારિત્ર જવજીવ સુધી પાળવું પડે છે ૩૬ આકાશગંગાના પ્રવાહ સામુ જવુ ઘણુ દુષ્કર છે એટલે ચુલહિમવત પર્વત ઉપરથી પડતા ગંગા નદીના પ્રવાહ સામું જવું, તેમજ બે હાથે સમુદ્ર તરવો જેમ દુષ્કર છે, તેમ ગુણોનો સમુદ્ર જે ચારિત્ર તે તરવો ઘણો દુષ્કર છે. ૩૮ જેમ વેળુના કોળીઆ નીરસ હોવાથી ખાવા દુષ્કર છે તથા તરવારની ધાર ઉપર ચાલવું દુષ્કર છે તેમ ચારિત્ર, તપ આચરવું ઘણું દુષ્કર છે. ૩૯ સર્પ જેમ આડુ અવળું જોયા વગર એકાત દષ્ટિએ ચાલે છે તેમ સંધુઓ ચારિત્રને વિષે જ દષ્ટિ રાખી ધર્યા સમિતિ શોધના વિચરે છે તથા જેમ લોઢાના જવ ચાવવા મુશ્કેલ છે, તેમ ચારિત્ર પાળવું મુશ્કેલ છે.

૪૦ જેમ ધગધગાયમાન અગ્નિ પીવો દુષ્કર છે તેમ યૌવનવયને વિષે ચારિત્ર પાળવું અતિ દુષ્કર છે ૪૧ જેમ લુગડાનો કોથળો વાયરાથી ભરવો દુષ્કર છે તેમ કાયર પુરુષને સયમ પાળવો દુષ્કર છે ૪૨ જેમ મેરુ પર્વત ત્રાજવે કરી તોળવો દુષ્કર તેમ નિશ્ચે ને નિ શકપણે સંયમ પાળવો અતિ દુષ્કર છે ૪૩ જેમ ભુજાએ કરી સમુદ્ર તરવો દુષ્કર છે, તેમ જે પુરુષનુ મન વિષયથી ઉપશાંત થયુ નથી તેને ઇદ્રિયોનો દમ વાડપ સમુદ્ર તરવો દુષ્કર છે ૪૪ હે પુત્ર ! મનુષ્ય સખધી પાત્ર પ્રકારનાં પચે દ્રિયના વિષયસુખ ભોગવ અને પછી ભુક્ત ભોગ વૃદ્ધપણે ચારિત્ર અંગીકાર કરજે, આ માતાપિતાનાં વચન સાલળી મૃગાપુત્ર નીચે પ્રમાણે કહે છે. ૪૫ હે માતાપિતા ! તમે જે કહ્યુ તે સત્ય છે પણ આ લોકને વિષે જે પુરુષ નિરુપૃહી છે તેને ચારિત્ર પાળવુ મુશ્કેલ નથી ૪૬ મે શારીરિક, માનસિક અને અતિ દુખ ઉપજાવે એવી મહાભયકર વેદના અનતવાર ભોગવી છે ૪૭ દેવતા, મનુષ્ય, તિર્યંચ અને નરકરૂપ ચાર ગતિવાળા તથા જરા અને મરણરૂપ અટવી જેવા સસારને વિષે મે જન્મ તથા મરણની રૌદ્ર વેદના ભોગવી છે ૪૮ આ મનુષ્ય લોકમાં જેવી ઉણુવેદના છે તેથી અનતગણી ઉણુ અશાતા વેદના નરકને

વિષે એ લોગવી છે ૪૬ આ મુજબ લોકમાં જેવી રીત (તાલ) વેદના
 છે તેથી નરકમાં એ અચાતારૂપ અનતગણી રીત વેદના સહન કરી છે.
 ૫૦ નરકને વિષે કુણીમા પગ જાયા અને માથુ નીચુ એટલે જો
 માથે રહી દેવતાએ વિદુવેલી ધગધગતી અગ્નિને વિષે હુ આક્રંદ કર્યો
 પૂર્વે અતતવાર ચોકાચો છુ ૫૧ મોટો દાવાતુજ ઘણી મારવાડ દેવની
 વજ્રમય રેતી જેવી ધગધગે છે તેથી અનત ગણી ધગધગતી નરકમાં
 રહેલી કલમ વાલુકા નદીની રેતીમા પૂર્વે મને અનતવાર બાળ્યો કે
 પર જુએ પાડતો બાધવ રહિત, આઠની શાખાએ જોયે માથે બાંધી
 કુણીમાં લટકતો રાખી મને કરવતે કરીને અનતવાર છેજો ૫૩ જલિ
 તીક્ષ્ણ કાટાવાળા, શાકમલી વૃક્ષે સખ્ત બાધીને પરમાધામીએ મને સામુદ્રમાં
 ધસીને ધણું હુ ખુ દીધું ૫૪ જેમ કાલમા ચોરડી પીલે તેમ મોટા જુનને
 વિષે આક્રંદ કરતો, કાચ કરપણે મને પરમાધામીએ અતતવાર પીચ્યો
 અને હુ મારાં પોતાના પાપકર્મે કરી અતતવાર હુ ખ પામ્યો ૫૫
 સુવરના મુખ જેવા શામ નામે અને કૂતરાનાં મુખ જેવા સબળ નામે
 પરમાધામી એ બન્નેએ મળી મને ભૂમપર પછાડીને છુર્ વચની
 પેઠે ફાંચો અને વૃક્ષની પેઠે છેલો. જેવી પીઠાએ તરફડતાં અને વેર
 શખ્ત કરતાં એ નરકમાં અનતવાર હુ ખ લોગ્યાં ૫૬ મ્હારાં પાપ
 કર્મે કરી નરકને વિષે હુ જિપજ્યો ત્યાં અળશીનાં કૂલ વણ જેવા
 તલવાર લાલ્યા તથા ખીચા નીપા શસ્ત્રે કરી છેકાલો, લેકાલો અને ગીલાનીક
 કટકા થયા ૫૭ હે માતા-પિતા ! પરવશપણે મને લોકાના રથને વિષે
 ધગધગતા ધોત્રશ અને સામેલથી ભેતર્યો અને લાકડી આદિ પ્રકાંડે કરી
 જેમ રાજને હેઠો પાઠે તેમ મને માર મારી હેઠો પાડ્યો ૫૮ જેમ પાપી
 લોકો પાજને અગ્નિમા હોમે છે તેમ પરમાધામીએ વેડિય કીપેલ
 બાળવચ્ચમાન અગ્નિમાં મને બાળ્યો, પકાવ્યો, શેક્યો અને ભડગુ કડું
 જેવી રીતે હુ પરવશપણે પાપ-કર્મ કરીને ધણુ હુ ખ પામ્યો ૫૯
 ઝસના જેવી તીક્ષ્ણ અને લોકાના જેવી સખ્ત વાંચવાળા કાંક અને નીચ
 પખીઓએ મને અનતવાર બગાડકારે માર્યો, તેથી હુ વારવાર ધણો વિલાપ
 કર્યા લાગ્યો ૬૦ નરકને વિરે તુષાએ પીગાવાથી ઢોડતો ઢોડતો વેતરણ
 નરીને વિરે પહોંચ્યો ત્યાં જઈ પાણી પીવા મા યુ તો ધરીની ધાર
 સરખા પાણીથી માફુ નજુ ઉઠાઈ ગયુ ૬૧ તાપની પી ! થમાથી ડાઘાની

આશાએ, ઝાડના મોટા વનમાં ગયો ત્યાં ખડ્ગ જેવાં પાંદડાંથી હું
અનેકવાર છેદાણો. ૬૨ હે માતા ! નરકને વિષે લોહાના મુગદળ, મુંસળ,
સાંબેલા, ત્રિશૂળ અને ગદાએ કરી મહારા શરીરના ચૂરેચૂરા કરી નાખ્યા
એવાં અનંતવાર દુઃખ પામ્યો. ૬૩ તીક્ષ્ણ ધોરવાળાં અસ્ત્રો, છરી અને
કાતરોથી જેમ વસ્ત્ર કતરાય તેમ હું કતરાણો અને ફડાયો. એવી રીતે
શરીરની ચામડી ઉતારી નાખી એવી વેદના મેં અનેકવાર સંહન કરી.
૬૪ મને પરવશપણે કપટની જાળમાં મૃગની માફક પાશમાં બાંધ્યો,
રુધિરો અને ઘણી વાર પરમાધામીએ માર્યો. ૬૫ માછલાંની જાળમાં મને
પકડ્યો, તેમાં કાંટાવડે મારું ગળું વીંધાયું અને મંગરના રૂપવાળા
પરમાધામીએ મને બળાત્કારે પકડીને ઉછાળ્યો, ચીર્યો, ફાંડ્યો,
પકડ્યો અને અનંતવાર માર્યો ૬૬ સીંચાણુ પક્ષીની
મીઠુંકે બંધનથી, જાળથી, લેપથી અને સરેશથી કરીને હું અનંતવાર
પકડાયો, ફાંડ્યો, બંધાયો અને મને અનંતવાર માર્યો ૬૭ કુહાડા
તથા ફરસી પ્રમુખે કરી સુતાર જેમ વૃક્ષને વાઢી નાના નાના કટકા
કરે છે તેમ મને ફાંડ્યો, ફૂડ્યો, છેદ્યો અને એ પ્રમાણે અનંતવાર
પરમાધામીએ ત્રાસ પમાડ્યો ૬૮ જેમ લુહાર લોહાને ટીપે છે તેમ મને
પરમાધામીએ અનંતવાર ચપેટા તથા મુઘિટ આદિ પ્રહારે કરી તાડ્યો
ફૂટ્યો, છેદ્યો અને ઝીણા ઝીણા કટકા કર્યા ૬૯ પરમાધામીએ મને
તેપેલાં તથા કકળતા તાંબા, લોહાં, કથીર અને સીસા પાયાં તેથી હું
ભયંકર રીતે વિલાંપ કરવા લાગ્યો ૭૦ હે માતા-પિતા ! પરમાધામી મને
કે કે, તને માંસ બહુ પ્રિય હતું અને માંસના કટકા કરી તેને પકાઈ,
તળાઈ, ખાવાને બહુ ગમતા હતા માટે તું આ તારું જ માંસ ખી,
એમ કહી મારાં જ શરીરનાં માંસના કટકા કરી, પકાવી, અગ્નિવૈર્ણી
લાલચાળ કરી શેકીને મને અનંતવાર ખવડાવ્યા. ૭૧ વળી પરમાધામી
કહે કે, તને આગલે ભવે મદિરા, તાડી તથા જવ વગેરેનો દારૂ તથા
મધ ઘણું પ્રિય હતું એમ કહી મને મારાં હાડકાનો રસ તથા માગ
શરીરનું લોહી તેપાવી જાળવવ્યમાન કરી પાયું ૭૨ હે માતા ! નિત્યે
ભયે કરી, ત્રાસે કરી, દુખે કરી, પીડાએ કરી, પરમ ઉત્કૃષ્ટ દુઃખે
કરી કપાયમાન શરીરે મેં વેદના લોગવી ૭૩ તીવ્ર ઉત્કૃષ્ટ, અતિ
આકરી, ઘોર, સહેતાં અતિ દુષ્કર, મોટા ભયને ઉપજાવનાર, સાલળતા

પણ જય જીવજો એવી વેદના નરકને વિષે મેં લોગવી છે જા
મનુષ્ય-લોકમાં જેવી ટાક, તાપની વેદના વતે છે, તેથી અનતઝખી
અશાતા, વેદના નરકને વિષે છે

૭૫ ૫૪^૧ જીવને વિષે મેં અશાતા વેદના લોગવી છે આપ
મીચીને ઉઘાડીએ જોટલો સૂક્ષ્મ વખત પણ શાતા લોગવી નથી હવે
મુખાપુત્ર પ્રત્યે માતા-પિતા કહે છે ૭૬ હે પુત્ર ! ત્હારી કમ્પાદીક્ષા
બહુ કરવાની છે તો ખુશીથી હીક્ષા બહુ કર પરંતુ આટલું વિશેષ
કે ચારિત્રને વિષે દુઃખ યવાથી હવા કરાવી શકાતી નથી જોટલો સાવજ
વેદ કરાવી શકાતું નથી ૭૭ મુખાપુત્ર માતા-પિતા પ્રત્યે કહે છે કે
આપનું કહેવું સત્ય છે પણ અરણ્યને વિષે રહેલાં મુજ વચેરે જનવરો
જને પક્ષીઓને રાજ આબ્યાથી કોણ મટાડી શકે છે ? અર્થાત્ વેરો
આવી તેની હવા કરતા નથી. ૭૮ જેમ જોટલો મુજ અટવીને વિષે
જામ્યાં કરે છે તેમ હું પણ સત્તર લોકે સયમ જને વાર
પ્રકારે તપે કરી ધર્મને આચરીશ ૭૯ જેમ મોટા અરણ્યને વિષે મોઠ
મુજને રાગ ઉત્પન્ન થાય ત્યારે તે મુજ ઝાડ નીચે બેસે છે ત્યાં તે
મુજનું વેદ કોણ કરે છે ?

૮૦ તે રાજથી પીડાજોલા મુજને ક્યો વેદ આવીને જોવજ
આપે છે ? કોણ તેને સુખશાતા પૂછે છે ? અને ખાવાને વાસ્તે આહાર
પાણી (ખોરાક), કોણ લાવી આપે છે ? ૮૧ અર્થાત્ તે મુજ કુખી હોય
ત્યારે તે પોતાની મેળે ખાવા પીવાને માટે ઘરવાની જમ્યા-વનમાં
જેનરમ્યા તથા સરોવર તરફ જાય છે ૮૨ તે મુજ મુગચર્મા કરીને જોટલો
જેતરમ્યાથી પોતાનો ખોરાક ખાઈ અને સરોવરમાંથી પાણી પીને પોતાની
મરજી સુજળ વનમાં ફરે છે ૮૩ જેમ સયમને વિષે ઉચમવત સાધુ
મુગની પેઠે અનિયત ઠેકાણે રહે અને અનેકવાર નિશીઝી અવસ્થાએ
અનિયત સ્થાનકને વિષે ગોચરીએ વિચરે તે ઉધ્વ દિશીએ જોટલો દેવલોક
મોકલે વિષે જાય ૮૪ જેમ મુગ એક ઠેકાણે રહેતો નથી અને અનેક
ઠેકાણે વસે છે તથા અનેક ઠેકાણે યાશે ધરે છે તેમ સાધુ ગોચરીએ ફરતા
મોકા નીરસ આહાર મળે તોપણ ગૃહસ્થને કે પોતાના આત્માને હીલે
કે નિંદે નહિ ૮૫ અર્થાત્ મુખાપુત્રે માતા-પિતા પાસે કહ્યું કે જાત્રવ
કલા સુજળ મુગચર્માની માફક સયમ આચરીશ ત્યારે માતા-પિતા

કહે છે કે પુત્ર ! જેમ સુખ ભોજન તેમ કરો, એટલે ખુશીથી દીક્ષા ગ્રહણ કરો. માતા-પિતાએ આજ્ઞા દીધા પછી મૃગાપુત્રે પરિગ્રહનો ત્યાગ કર્યો ૮૬ હે માતા-પિતા ! હું તમારી આજ્ઞાએ કરી સર્વ દુઃખથી મુકાવનારી મૃગચર્યા રૂપ દીક્ષા અગીકાર કરીશ ત્યારે માતા-પિતાએ કહ્યું કે હે પુત્ર ! જાઓ અને જેમ સુખ ભોજન તેમ કરો. ૮૭ એમ મૃગાપુત્રે માતાપિતાની આજ્ઞા લઈને જેમ મોટો નાગ કાંચળી છોડીને નાશે તેમ ઘણે પ્રકારે મમત્વ લાવને છાંડ્યો. ૮૮ જેમ લુગડે વળગેલી રજ ઝાટકી નાખે તેમ મૃગાપુત્ર રાજ્ય ઋદ્ધિ, સુવર્ણાદિ ધન મિત્ર, પુત્ર, સ્ત્રી અને સગાવહાલાં સર્વ છાંડીને નીકળ્યા ૮૯ મૃગાપુત્ર પચમહાવ્રત, પાંચ સમિતિ, ત્રણ શુષ્પિત, છ પ્રકારે અભ્યતર^x અને છ પ્રકારે બાહ્ય⁺ એમ બાર પ્રકારે તપ એ સર્વને વિષે ઉદ્યમવત થયા ૯૦ તે મૃગાપુત્ર મમતારહિત અહકારરહિત, સ્ત્રી આદિના સગરહિત, ઋદ્ધિ વગેરે ત્રણ ગારવ રહિત અને ત્રસ તથા સ્થાવર જીવો ઉપર સરખો લાવ રાખનાર થયા. ૯૧ તે મૃગાપુત્ર આહાર પાણી મળે અથવા ન મળે સુખ અથવા દુઃખને વિષે, જીવિતવ્ય અને મરણને વિષે, નિંદા તથા પ્રશસાને વિષે અને માન તથા અપમાનને વિષે, એ સર્વ ઉપર સમલાવ રાખનાર એટલે રાગદ્વેષ રહિત થયા. ૯૨ તે મૃગાપુત્ર ત્રણ ગારવથી ચાર કષાયથી ત્રણ દુઃકથી, ત્રણ શલ્યથી, સાત ભયથી, હાસ્યથી, શોકથી, અને રાગદ્વેષથી બધન રહિત થયા એટલે તેનાથી નિવર્ત્યા. ૯૩ તે મૃગાપુત્ર આ લોક તથા પરલોકના સુખની ઇચ્છા નહિ રાખનાર, પોતાના શરીરને ચઢન લગાવનાર અથવા છેદનાર ઉપર અને આહાર કરવામાં અથવા અણુસણુ કરવામાં સરખો લાવ

x ૧ પ્રાયશ્ચિત્ત, ૨ વિનય, ૩ યાવચ્ચ, ૪ સજ્જાય, ૫ ધ્યાન
૬ કોઉસ્સગ, એ છ આભ્યતર તપ કહેવાય છે.

+ ૧ અણુસણુ, ૨ ઉણોદરિ, ૩ વૃત્તિસંક્ષેપ, ૪ રસપરિત્યાગ,
૫ કાંચકલેશ, ૬ ઇન્દ્રિય પ્રતિસંલિનતા, એ છ બાહ્ય તપ.

† ૧ મનોદંડ, ૨ વચનદંડ, ૩ કાયદંડ, એ ત્રણ દંડ.

‡ ૧ માયા, ૨ નિદાન, ૩ મિથ્યાદર્શન, એ ત્રણ શલ્ય.

રાખનાર જોઈલે સમાન દષ્ટિવાળા થયા હજ તે મુગાપુત્ર અમ્રમસ્ત
 જોઈલે હિ સ્ત્રીહિ પાપના દ્વારની નિવૃત્ત થયા, તેથી સર્વ પ્રકારે
 આશ્રવના બારણા બંધ થયા અને અધ્યાત્મ જ્ઞાનના મેળે કરી
 ધરિયોને દમનારા અને સર્વશમણીત સિદ્ધાંતમાં શુભધ્યાનના મોખથી
 ઉપયોગવત અંથવા શુભઉપશમવાળા થયા ૬૫-૬૬ જે પ્રમાણે જ્ઞાને
 કરી, ચારિત્રે કરી સમ્યક્ત્વે કરી, તરે કરી, પચીશ ભાવનાએ કરી,
 બંધબંધ અનિત્ય આદિ બાર ભાવનાએ કરી, નિર્મળ પરિણામે કરી
 પોષાના આત્માને સમ્યક્ પ્રકારે ભાવતાં ઘણા વર્ષ કુધી સ્ત્રીમાત્ર
 ઘાસિત્ર પાળીને એક માસનું અણુસણુ કરીને સર્વોત્તમ-પ્રધાન શીશ
 ગણિને પાંચા. હજ જે પ્રકારે જે તત્ત્વના બાણ, પડિત વિચિત્ર
 ક્રિયા તે મુગાપુત્ર જાણે, લોગથી નિવર્ત્યા તેમ નિવર્તે ૬૮ મોટા
 પ્રભાવવાળા અને મોટા મથવાળા મુગાપુત્રનું સંસારની અસરિયા
 રૂપાંતર ઉપદેશરૂપ ભાવણુ તથા તેમનું બાર પ્રકારની તપશ્ચી પ્રધાન
 અને ગતિપ્રધાન જોઈલે શીશ જવાને નાટે મેળ્યે આ ચારિત્ર સંસારીને
 જે આચરે તે ત્રણ લોકમાં પ્રસિદ્ધ જોવી શીશગણિને પાંચ.
 ૬૯ ખરેખરે દુષ્ટનું વધારનાર બાણીને તથા મમત્વને સંસારનું બંધન
 બાણીને તેમ જ બન અને મમત્વ, યૌરાહિકના મોટા બંધ ઉપજવનાર
 બાણીને સુખની પ્રાપ્તિ કરનારુ તથા શીશ શુભને લાવનારુ અને
 અનંતવીર વગેરે શુભોને લાવનારુ જેવું ખર્મશનું ધોસરુ ધોરણ
 કરે. એમ કું કું કું

ઈતિ અધ્યયનો સમાપ્ત

પંદ

મુગાપુત્ર અનિરાજ, ધન્ય ધન્ય મુગાપુત્ર, ૭૭૦
 વિષયરૂપ વિષયરને છાંડયા, ત્યાગ કર્યું નિજ રાજ-ધન્ય
 માતા-પિતાને શુભ સગવળી, ધન્ય તત્ત્વમય તાજ-ધન્ય
 મુગજળ સમ આ ભવમ્ર ૧ બપયો, નિષ્કળ તનમુખ કાજ-ધન્ય
 શુભ ચરિત્ર આ ભવિ હવેને, ભવસમુદ્રની પાજ-ધન્ય

અથ શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર.

[વસંતતિલકા વૃત્તમ્]

ભક્તામરપ્રણુતમૌલિમણિપ્રભાણા—

સુધોતક દલિતપાપતમોવિતાનમ્ ।

સમ્યક્ પ્રણુસ્ય જિનપાદયુગં યુગાદા—

વાલમ્બનં લવજલે પતતા જનાનામ્ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ :— ભકિત કરનારા દેવો પગે લાગે છે, તે વખતે તેમના નમેલા મુગટની અદર રહેલા મણિઓની કાન્તિને પણ પ્રકાશ આપનાર, પાપરૂપી અધકારના સમૂહનો નાશ કરનાર, અને યુગાદિથી સસારરૂપી સમુદ્રમાં પડેલા માણસોને આશ્રયરૂપ, એવા શ્રી જિનેન્દ્રસ્વામીના બંને ચરણને રૂપાપ્રકારે નમસ્કાર કરીને—૧

યં સસ્તુતઃ સકલવાડ્મયતત્ત્વબોધા—

હૃદ્બૂતબુદ્ધિપટુભિ સુરલોકનાથૈઃ ।

સ્તોત્રેજ્જગત્ત્રિયચિત્તહરૈરુદ્ધરૈઃ

સ્તોત્ર્યે કિલાહમપિત પ્રથમં જિતેન્દ્રમ્ (યુગ્મમ્) ॥૨॥

ભાવાર્થ :—તમામ શાસ્ત્રોનું તત્ત્વ જાણવાથી ઉત્પન્ન થયેલી ત્રિયુગ્મ બુદ્ધિવડે, ત્રણે લોકનું ચિત્ત હરણ કરે એવા ઉદાર સ્તોત્રથી ઇંદ્ર દેવે પણ જેમની સ્તુતિ કરી છે, એવા પ્રથમ જિનેન્દ્ર શ્રી આદિનાથ સ્વામીની હું પણ સ્તુતિ કરીશ ૨ (પ્રથમના આ શ્લોકનું યુગલ છે)

બુદ્ધયા વિનાડપિ વિબુધાર્થિતપાદપીઠં ।

સ્તોતું સમુદતમતિર્વિગત્રયોડહમ્ ।

બાલ વિહાય જલસ સ્થિતમિદ્ધુભિસ્મ—

મન્ય ક ઇચ્છતિ જન સહસા શ્રીહીતુમ્ ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ :—જેના પગ મૂકવાના આસનની પણ દેવતાઓએ પૂજા કરેલી છે, એવા હે જિનેન્દ્ર ! જેમ કોઈ પણ સમજી માણસ જુદાની અદર પડેલા અંદરના પ્રતિબિંબને એકદમ અહણુ કરવાને ઇચ્છતો નથી, પણ માત્ર બાળક જ ઇચ્છે છે, તેમ મે પણ બુદ્ધિ વિના લજ્જા રહિત થઈને તમારી સ્તુતિ કરવામા પ્રવૃત્તિ કરી છે ૩ (તે ખરેખર બાળચેષ્ટા જેવું જ ગણાય એમ છે.)

વકતું શુભાનુભુસમુદ્ર ! ચચાકકાન્તાન્,
કસ્તે ક્ષમ મુરચુરપ્રતિભોડપિ બુદ્ધવા ! !

કસ્પાન્તકાલપવનોદ્ધતનકચક,

કે વા તરીતમલમમ્બુનિર્ધિ ભુબ્ધવામ્ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ—હે શુભસમુદ્ર ! ચકારકાળના પવનવડે જેની અહર
મજર આદિ પ્રાણીઓ ઉછળી રહ્યાં છે એવા સમુદ્રને હાથવડે વરવાને
કેવુ સમર્થ થાય છે ? (અર્થાત્ કેઈ નહિ) તેમ ચક્રના જેવા મનોહર
તમારા શુદ્ધોને કહેવાને બૃહસ્પતિ જેવા બુદ્ધિમાન પણ ક્યાંથી સમર્થ
થાય ? (ભાવાર્થ કે એવા પણ સમર્થ ન થાય તો પછી મારી શક્તિ
તો તેમાં ક્યાંથી જ આવે ?) ૪

સોડક તથાપિ તવ ભક્તિવચ્ચાન્મુનીય, !

કર્તુ સ્તવ વિગતશક્તિવરપિ પ્રવૃત્ત ।

પ્રીત્યામવીર્યમવિચાર્ય મુજો મુખેદ્રમ્,

નાભ્યેતિ કિં નિજશિયો પરિપાલનાયમ્ ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ—હે મુનિશ્વર ! એ પ્રમાણે હું તમારી સ્તુતિ કરવામાં
અશક્ત છું, છતાં પણ તમારી ભક્તિને આધિન થઈને જેમ મુચ્છા
પોતાના બાળકની પ્રીતિની આધિન થઈને તેનું રક્ષણ કરવાને પોતાના
બળનો વિચાર છોડી દઈને પણ (પોતે તેના સામું થવાને અશક્ત છતાં
પણ) સિંહની સામે થાય છે, તેમ હું પણ (મારી શક્તિનો વિચાર ત્ય
દઈને) તમારી સ્તુતિ કરવાને પ્રવૃત્ત થયો છું ૫

અભ્યમુત મુતવર્તા પરિહાસધામ,

ત્વદ્ભક્તિરેવ મુખરીકુરુતે બલાન્મામ્ ।

ચક્રોકિલ કિલ મધૌ મધુર વિરૌતિ

તમ્ચારુચારુચાત્રલિકાનિકરૈકેતુ ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ : જેમ ચૈત્ર માસને વિષે આબાના મોરના પ્રભાવથી
કેમલ મધુર ચળે છે, તેમ મને પણ, હું થોડું બલુનાર [મૂખ]
અને શાસ્ત્રોના (વિદ્વાનોના) હાથનું પાત્ર છતાં તમારી ભક્તિ
(ના પ્રભાવથી) જ બળાત્કારથી બોલાવે છે ૬ (આ સ્તુતિ કરવામાં
પ્રવૃત્ત કરે છે)

ત્વત્સંતવેન ભવસ તતિસન્નિગદ્ધં
પાપ ક્ષણાત્ક્ષણમુપૈતિ શરીરભાજમ્ ।
આકાંતલોકમલિનીલમશેષમાશુ
સૂર્યાશુભિન્નમિવ શાર્વરમ ધકારમ્ ॥ ૭ ॥

ભાવાર્થ :- જેમ સૂર્યના પ્રકાશથી, રાત્રિને વિષે વ્યાપેલું બ્રમરના જેવું કાળુ અધારું તત્કાળ નાશ પામે છે, તેમ જ તમારી સ્તુતિ કરવાથી, દેહધારીઓનાં, જન્મપરપરાનાં બાંધેલા તમામ પાપો ક્ષણમાત્રમાં નાશ પામે છે. ૭

મત્વેતિ નાથ તવ સંસ્તવન મયેદ-
મારાબ્યતે તનુધિયાપિ તવ પ્રભાવાત્ ।
ચેતો હરિષ્યતિ સતાં નલિનીદલેષુ
મુક્તાફલદ્યુતિમુપૈતિનનૂર્ણિદુઃ ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થ :- અને એ પ્રમાણે સમજીને, જો કે હું અદ્ય બુદ્ધિવાળો છું, તોપણ તમારી આ સ્તુતિ કરવાનો આરભ કરું છું, તે જેમ કમળ-પત્રની અદર પડેલું પાણીનું ટીપું, કમળપત્રના પ્રભાવથી મોતીના જેવી શોભા પામે છે, તેમ જ આ સ્તોત્ર પણ તમારા પ્રભાવથી સજ્જનોના મનનું હરણ કરશે ૮ (એવા શોભાયમાન-પ્રીતિ ઉપજાવનાર-થશે)

આસ્તાં તવ સ્તવનમસ્તસમસ્તદોષં,
ત્વત્સ કથાડપિ જગતાં દુરિતાનિહન્તિ ।
હરે સહસ્રકિરણ કુરુતે પ્રભૈવ,
પદ્માકરેષુ જલમ્બનિ વિકાશભાજિ ॥ ૯ ॥

ભાવાર્થ :- જેમ સૂર્યઘણે છેટે રહ્યો છે, તોપણ તેનાં કિરણો પડે જ સરોવરને વિષે રહેલા કમળો પ્રકુલિત થાય છે, તેમ જ સર્વ પાપોનો નાશ કરનારુ તમારુ સ્તવન ભલે દૂર હો, પણ તમારી કથા માત્ર લોકનાં પાપોનો નાશ કરે છે । ૯

નાત્યદ્ભૂત ભુવનભૂષણભૂત ભૂતનાથ ।
ભૂતૈર્ગુણૈર્ભૂતિ ભવન્તમભિષ્ટુવન્ત ।

તુલ્યા ભવન્તિ ભેવતો નનુ તેન કિં વા,
ભૂત્યાશ્રિત ય ઇહ નાત્મસમ કશેતિ ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ :- હે ભુવનભૂતણ ! 'હે ભૂતનાથ ! તમારા અને
સત્ય શુભો વડે કરીને' તમારી સ્તુતિ કરનાર, 'આ દોષમાં જ
તમારા સંરખો થાયે, એમા વિશેષ માશ્વર્ય ગુ છે ! કેમકે દોષમાં
પણ જેનો આશ્રય કરીને રહે છે, તે તેને સપત્તિવડે પોતાના સમાન
નથી કસ્તો શુ ?' કરે છે જ ૧૦

હૃદવા ભવન્તમનિભેવવિદ્ધોઠનીય
નાન્યત્ર તોષમુપયાતિ જનસ્ય યશુ ।
પીત્વા ગય શશિકશ્ચુતિદુઘસિન્ધીઃ ।
શાર જલ જલનિષેરશિતું ક ઇચ્છેત ? ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થ :- હે સગવાન ! એકી તજરે એઈ રહેવા થોમ
આપનું રૂપ (એકવાર) જોયા પછી, માણસના નેત્ર બીજે ઠેકાણે સતોષ
પામતા-કરતા-નથી, કેમકે નદ્રના કિણ્ણુ જેવું ઉજ્જવળ સિરસાગરનું
રૂપ પીધા પછી જળના સમુદ્રના ખારા પાણીને પીવાને ઠાણુ ઇચ્છે છે ?
કોઈ નહિ ૧૧

યૈ શાન્તરામકુચિભિ પરમાલુભિસ્ત્વ
નિર્માપિતસ્તિભુવૌકલલામભૂત ।
તાવન્ત એવ ખલુ તેડમ્યલુવ પૃથિવ્યા
યતે સમાનમપર નહિરૂપમસ્તિ ॥ ૧૨ ॥

ભાવાર્થ - હે ત્રણ ભુવનને વિષે એક જ માત્ર આભૂવણરૂપ ! જે
શાવરજિની ઊમાના પર પાણુ જોવડે આ નિર્માણેલા છે, તે પરમાણુ જો
પૃથ્વીને વિષે તે/લાં જ હાવાથી તમારા નમાન બીજાનું રૂપ જ નથી ૧૨

વકત્ર કવ તે સુરગરોગનેત્રહારિ,
નિ શેષનિર્જિત / ત્ત્રિગયો રમાનન
જિમ્બ કલકનલિન કવ નિશાકરસ્થ
યદ્રાત્રે ભવનિ યાદ્ય લાશકરપમ્ ॥ ૨૩ ॥

ભાવાર્થ - દેવતાઓ, મનુષ્યો અને નાગ પ્રમુખના નેત્રોનું હરણ કરનાર એવું; અને ત્રણે જગતને વિષે રહેલા ચંદ્ર કમળ આદિક ઉપમાનને જીતનાર એવું તમારું મુખ કયાં? અને દિવસને વિષે ખાખરાના પાનના જેવું શીકું પડી જનારું એવું; તેમ જ વળી કલ કવાળું, એવું ચંદ્રમાનું બિંબ, તે કયાં? ૧૩

સમ્પૂર્ણમણ્ડલશશાકકલાકલાપ-

શુભ્રા શુભ્રાસ્ત્રિભુવન તવ લઘયન્તિ ।

યે સશ્રિતાસ્ત્રિજગદ્દીપ્તર । નાથમેક,

કસ્તાન્નિવારયતિ સચરતો યથેષ્ટમ્ ॥ ૧૪ ॥

ભાવાર્થ - સ પૂર્ણ ચંદ્રની કાન્તિ જેવા તમારા ઉજ્જવળ શુભ્રા, ત્રણે જગતને ઉલ્લઘન કરીને વ્યાપી રહ્યા છે, કેમકે ત્રણે જગતના આપ એકલા જ સ્વામી છો, તેથી તમારો આશ્રય કરીને રહેલા તે શુભ્રાને, ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તતાં કોણ અટકાવી શકે એમ છે? ૧૪

ચિત્ર કિમત્ર યદિ તે ત્રિદશાગનાભિ-

ર્નીતં મનાગપિ મનો ન વિકારમાર્ગમ્ ।

કલ્પાન્તકાલમરુતા ચલિતાચલેન,

કિં મન્દરાદ્રિશિખર ચલિત કદાચિત્ ? ॥ ૧૫ ॥

ભાવાર્થ - હે પ્રભુ ! દેવાગનાઓ તમારા મનમા કિંચિત્ માત્ર પણ વિકાર (કામવિકાર) લાવી શકી નહિ, તેમા શુ આશ્ચર્ય છે? કેમકે સહારકાળના પવનથી તમામ પર્વતો ડાલે છે, તોપણ મેઘ પર્વતનું શિખર કદાપિ ડાલે છે, શુ ? (નહીં જ) ૧૫

નિધૂમવર્તિરપવન્નિર્જતૈલપૂર

કૃત્સન જગત્ત્રયમિદં પ્રકટીકરોષિ ।

ગમ્યો ન જ્ઞતુ મરુતા ચલિતાચલાના

દીપોઽપરસ્તવમસિ નાથ ! જગત્પ્રકાશ ॥ ૧૬ ॥

ભાવાર્થ - હે નાથ ! જેની અદરથી ધુમાડો નીકળતો નથી, જેને દીવેટની જરૂર નથી, અને તેલની પણ જરૂર નથી, જે આ સમગ્ર ત્રણે જગતને પ્રકાશિત કરે છે અને પર્વતોને પણ ડાલાવી

નાખે એવો પવન પણ જેની પાસે જઈ શકતો નથી, એવા વિલક્ષણ
દીપ રૂપે આ જગતને વિશે તું પ્રકાશે છે ૧૬

નાસ્ત ઠદાચિદ્વપયાતિ ન રાહુઝમ્મ.
સ્પષ્ટીકશયિ સદૃશા યુગપન્નજન્તિ ।
નામ્બોધરોદરનિદુદ્ધમહાપ્રભાવ
સૂર્યાડિશાયિમહિમાડસિ સુનીન્દ્ર । હોઠે ॥ ૧૭ ॥

સાવાર્થ:- હે સુનીન્દ્ર ! જગતને વિશે તમે સૂર્યના કરતાં પણ
વધારે મહિમાવાન છો । (સૂર્યની પેઠે) રાહુ તમને ઘેરી શકતો નથી,
તમે કદી પાંચ અસ્ત પામતા નથી, એમ તમારા પ્રભાવનો અવશ્યક જ
શકતો નથી, અને એકે કાળે તમે ત્રણે જગતને પ્રકાશિત કરો છો,
(તેથી સૂર્યના કરતાં પણ તમે અધિક મહિમાવાન છો, એ સ્પષ્ટ જ છે ૧૭

નિત્યોદય દલિતમોહમહાન્ધકાર
ઝમ્મ ન રાહુવદનસ્ય ન વારિહાનામ્ ।
વિભ્રાજતે તવ મુખાપ્પમનરૂપકાન્તિ ।
વિદ્યોતયન્નજગદ્ધર્મશ્યાકભિન્નમ્ ॥ ૧૮ ॥

સાવાર્થ:- જોનો ઉદય હમેશાં છે, જેણે મોહરૂપી અંધકારનો
વાશ કરેલો છે જોનો રાહુથી ખાસ ઘણું શકતો નથી, જોને એમ પણ
ઘેરી શકતો નથી, તેમ જ જેની કાંતિ કદી પણ ઝોલી ઘટી નથી, એનું
તમારું મુખકમળ જગતને વિશે અમૂર્ત ચદ્રભિન્નની પેઠે ચોભી રહે છે ૧૮

કિં શર્વરીષુ શશિનાડન્દિ વિવસ્વતા વા ।
સુખમ્-સુખે દુઃખિતેષુ તમસ્સુ નામ્ ॥
નિષ્પન્નશાલિવનશાલિનિ ભવલોકે
કાર્ય કિયન્નલધરેન્નલભાસન્મૈ । ॥ ૧૯ ॥

સાવાર્થ:- હે નાય ! તમારા મુખરૂપી ચદ્રમાથી જ્યારે અંધકારનો
નાશ થાય છે ત્યાર પછી રાત્રિને વિશે જીગતા ચંદ્રમાનું શું કામ છે ?
તેમ જ દિવસે ઉદય પામતા સૂર્યનું પણ શું કામ છે ? કેમકે શોભાપ્રમાણ
કુબરતું ખાન્ય પાત્રી રૂઝ્યા પછી, આકાશમાં પડી આવેલા વરસાદનું શું

પ્રયોજન રહે છે ? (ભાવાર્થ કે તે જેમ નિરર્થક છે તેમ જ સૂર્ય, ચંદ્ર
પણ તમારા મુખના પ્રકાશ આગળ નિરર્થક જ છે !) ૧૯

જ્ઞાનં યથા ત્વયિ વિભાતિ કૃતાવકાશં,

નૈવં તથા હરિહરાદિષુ નાયકેષુ ।

તેજઃ સ્ફુરન્મણિષુ યાતિ યથા મહત્ત્વ,

તૈવ તુ કાચશકલે કિરણાકુલેડપિ ॥ ૨૦ ॥

ભાવાર્થ - હે પ્રભુ ! તમારા વિષે જ્ઞાન જેવી રીતે વ્યથાવકાશથી
શોભી રહે છે, તેવું હરિ, હર ઇત્યાદિક દેવોને વિષે શોભતું નથી જ.
કેમકે પ્રકાશમાન રત્નોના સમૂહને વિષે જેવું તેજનું પ્રાપ્ત્ય ભાસે છે,
તેવું કાચના ચળકતા કટકાને વિષે પણ જણાતું નથી જ. ૨૦

મન્યે વર હરિહરાદ્ય એવ દષ્ટા,

દષ્ટેષુ યેષુ હૃદય ત્વયિ તોષમેતિ ।

કિં વીક્ષિતેન ભવતા ભુવિ યેન નાન્યઃ

કશ્ચિન્મનો હરતિ નાય ! ભવાન્તરેડપિ ॥ ૨૧ ॥

ભાવાર્થ - હે સ્વામી ! હરિ, હર ઇત્યાદિક દેવો (મારી) દષ્ટિએ
પડ્યા તે સારુ જ થયું છે કેમકે તેમને દીઠાથી મારું હૃદય તમારે
વિષે જ (તે સર્વેને દીઠાથી અને તે સર્વેથી તમે શ્રેષ્ઠ છો-એમ જાણ્યાથી)
સંતોષ પામે છે આ લોકમાં તમને જોવાથી શું થયું છે ? (તો એટલું જ
કહેવાનું છે કે) ભવાન્તરને વિષે પણ અન્ય કોઈ દેવ મારું મન હરણ
કરી શકનાર નથી. ૨૧

સ્ત્રીણાં શતાનિ શતશેઃ જનયન્તિ પુત્રાન્

નાન્યાં સુત ત્વદુપમ જનની પ્રસૂતે ।

સર્વાં દિશેઃ દધતિ ભાનિ સહસ્રરશ્મિં

પ્રાચ્યેવ દિગ્જનયતિ સ્ફુરદશુભલમ્ ॥ ૨૨ ॥

ભાવાર્થ - જેમ તારાઓના સમૂહોને સર્વે દિશાઓ ધારણ કરે છે,
પણ તેજસ્વી સૂર્યને તો માત્ર પૂર્વદિશા જ જન્મ આપે છે, તેમ જ
સેકડો સ્ત્રીઓ ઘણાએ પુત્રોને જન્મ આપે છે, છતાં તમારા સમાન
પુત્રને તો બીજી કોઈ જન્મેતા (સ્ત્રી) ઉત્પન્ન કરતી જ નથી ! ૨૨

ત્વામનન્તિ મુનય પરમ પુમાસ-
 માહિત્યવજ્ઞમમલ તમસઃ પુરસ્તાત્ ।
 ત્વામેવ સમ્યગુપલભ્ય જયન્તિ મૃત્યુ
 નાન્ય. શિવ શિવપદસ્ય મુનીન્દ્ર ! પન્થા ॥ ૨૩ ॥

ભાવાર્થ:- હે મુનીન્દ્ર ! તમને મુનિઓ પરમ પુરુષ માને છે, અને તમે અધકાર આગળ નિર્માણ સૂર્ય જેવા છો, વળી તમને રૂઢ પ્રકારે પામવાથી (જાણવાથી) મૃત્યુને પણ છતી ચક્રાય છે અને (જે કારણથી) તમારા સિવાય બીજો (કાઇપણ) મોક્ષ (મુક્તિ) પામવાનો કલ્યાણકારક માર્ગ નથી જ ! ૨૩

ત્વામવ્યય વિશુભચિન્ત્યમસ ખ્યમાલ
 પ્રજ્ઞાણુમીશ્વરમનન્તમન ગકેતુમ્ ।
 યોગીશ્વર વિહિતયોગમનેકમેક
 જ્ઞાનસ્વરૂપમમલ પ્રવદન્તિ સન્ત ॥ ૨૪ ॥

ભાવાર્થ:- હે પ્રભુ ! તમને અવ્યય, વિશુ, અનિત્ય, અસખ્ય, આદ્ય, પ્રજ્ઞા, ઇશ્વર, અનંત અનગ-કેતુ યોગીશ્વર, યોગને જાણનાર અનેક, અને એક, એવી રીતે સત્પુરુષો અનેક વિશેષજ્ઞાથી જ્ઞાનના સાક્ષાત્ સ્વરૂપ રૂપે અને વળી નિર્માણ પણ કહે છે ! ૨૪

ગુહસ્ત્વમેવ વિશુધાર્થિતગુહિઓષાત્
 ત્વ ચ કરોડસિ જીવનત્રયશ કરત્વાત્ ।
 ધાતાડસિધીર ! શિવમાર્ગવિધિવિધાનાત્
 વ્યકત ત્વમેવ ભગવન્ પુરુષોત્તમોડસિ ॥ ૨૫ ॥

ભાવાર્થ:- હે વિશુધાર્થિત ! તમે ગુહિનો જોષ કરો છો તેથી ગુહ જ છે. તમે ત્રણે જગતનું કલ્યાણ કરનાર છો તેથી ચ કર રૂપે જ છે અને કલ્યાણકારક માર્ગના વિધિને ધારણ કરનારા-જાણનારા છો તેથી તેમ જ ધાતા છો અને હે ભગવન્ તમે સ્પષ્ટ પુરુષોત્તમ એટલે નારાયણ રૂપ છો. ૨૫

તુભ્ય નમસ્તિજીવનાત્તિંકરાય નામ,
 તુભ્ય નમઃ ક્ષિતતલામલભૂયણાય ।

તુલ્ય નમસ્ત્રિજગતઃ પરમેશ્વરાય,
તુલ્ય નમો જિન ! ભવોદ્ધિશોષણાય ॥ ૨૬ ॥

ભાવાર્થ :- હે નાથ ! ત્રણે જગત્ની પીડાને હરણુ કરનાર આપને મારા નમસ્કાર હો ! પૃથ્વીના તળ ઉપર અમલ-નિર્મળ-ભૂપણુ રૂપ આપને મારા નમસ્કાર હો ! વળી ત્રૈલોકના પરમેશ્વર એવા આપને મારા નમસ્કાર હો ! હે જિન ! આ સંસાર રૂપ સાગરનુ શોષણુ કરનાર-નહીં સરખો કરી દેનાર-આપને મારા નમસ્કાર હો ! ૨૬

કો વિસ્મયોડત્ર યદિ નામ ગુણૈરશેષૈ-
સ્ત્વ સશ્રિતો નિરવકાશતયા મુનીશ ! ।
દ્વૈગૈરુપાત્તવિવિધાશ્રયન્તતગૈ',
સ્વપ્નાન્તરેડપિ ન કદાચિદ્દીપીક્ષિતોડસિ ॥ ૨૭ ॥

ભાવાર્થ :- હે મુનીંદ્ર તમામ ગુણો જ તમારામાં પરિપૂર્ણ રીતે આશ્રય કરીને રહેલા છે, તેમા શુ આશ્ચર્ય છે ! કેમકે અનેક સ્થળે આશ્રય મળવાથી જેમને ગર્વ ઉત્પન્ન થએલો છે, એવા દોષોએ તો તમને સ્વપ્નાતરે-સ્વપ્નમા-પણુ જોયેલા જ નથી ! (ભાવાર્થ કે તમારામાં ગુણુ સિવાય દોષ બિલકુલ છે જ નહી) ૨૭

ઉચ્ચૈરશોકતરુસશ્રિતમુન્મયૂખ-
માભાતિ રૂપમમલ ભવતો નિતાન્તમ ।
સ્પષ્ટોદ્ભસત્કિરણુમસ્તતમોવિતાન
ખિન્ન રવેરિવ પયોધરપાર્શ્વવર્તિ ॥ ૨૮ ॥

ભાવાર્થ - હે જિનેશ્વર ! જેમ મેઘના સમીપમા રહીને, અધકારનો નાશ કરીને, અને સ્પષ્ટ બિયા કિરણો પ્રસારીને, સૂર્ય શોભી રહે છે, તેમ જ અશોકવૃક્ષની નીચે રહેલુ આપનુ સ્વરૂપ (પાપરૂપી અધકારનો નાશ કરીને અને) બિયા કિરણુ પ્રસારીને, અત્યંત નિર્મળ શોભી રહે છે ૨૮

સિંહાસને મણિમયૂખશિખાવિચિત્રે

વિભ્રાજતે તવ વયુ કનકાવદાતમ્ ।

બિમ્બ વિચલ્લિલસદ્ગુણતાવિતાન

તુલ્યગોઢ્યાદિચિરસીવ સહસ્રશ્રમેઃ ॥ ૨૯ ॥

ભાવાર્થ - જેવી રીતે જિ આ ઉદ્યાયળ પર્વતના ઉપર, આકાશને વિષે પ્રકાશમાન કિરણો રૂપી લતાઓના સમૂહવડે, સૂર્યનું વિંબ થોણે છે, તેવી જ રીતે હે જિનેદ્ર ! મણિઓના કિરણોની પ કિતઓવડે કરીને વિચિત્ર દેખાતા સિંહાસનને વિષે, સુવર્ણ જેવું મનોહર આપનું શરીર અત્યંત થોણે છે ૨૯

કુન્દાવહાતચલયામરચારુચોભ,

વિભ્રાજ્યતે તવ વપુઃ કલધૌતકાન્તમ્ ।

ઉદ્યમ્બશાંકશુચિનિર્ભરવારિધાર-

મુખ્યૈસ્તટ મુરગિરૈરિવ શાતકૌમ્ભમ્ ॥ ૩૦ ॥

ભાવાર્થ - જેમ ઉદય પામેલા ચંદ્રમાના જેવી નિર્મળ પાણીના કર્ણવૃન્દા ધારાઓ વડે મેરુપર્વતનું સુવર્ણમય જિ મુ ચિખર ચોભી રહે છે, તેમ મોગરાના પુષ્પ જેવા ધોળા વીજતા (ફરતા) ચામર વડે, સોનાના જેવું મનોહર આપનું શરીર ચોભી રહે છે ૩૦

છત્રત્રય તવ વિભાતિ શશાકકાન્ત-

મુખ્યૈ સ્થિત સ્થગિતભાનુકર પ્રતાપમ્ ।

મુકતાફલપ્રકરબલ્લવિવૃદ્ધચોભમ્

પ્રખ્યાપયત્ત્રિજગત. પરમેશ્વરમ્ ॥ ૩૧ ॥

ભાવાર્થ - હે ભગવન્ ! (તારા સહિત) ચંદ્રના જેવા મનોહર, સૂર્યનાં કિરણના તાપનું નિવારણ કરનાર, અને મોતીઓના સમૂહની રચનાથી ચોભામનાન, એવા તમારા ઉપર રહેલાં તમારાં ત્રણ છત્રો ચોભી રહ્યાં છે, તે બાજે તમારુ ત્રણે જગતનું અધિપતિપણુ જ બહેર કર્યાં તેમ થોણે છે નહીં શુ ? ૩૧

ગમ્ભીરતારત્વપૂર્ણિતદિગ્વિભાગ-

જોલોઢ્યલોઢ્યશુભસ જમભૂતિદક્ષ ।

સદ્ભર્ષાજજયલોપલુષીપકઃ સન્ ।

જે કુકુભિષ્વંનતિ તે યશસ પ્રવાહી ॥ ૩૨ ॥

ભાવાર્થ:- ઊંચા અને ગંભીર શબ્દવડે જેણે દિશાઓના વિભાગો પૂરી લીધા છે ત્રણે જગતના લોકોને શુભ સમાગમની સ પત્તિ આપવામાં જે કુશળ છે અને સત્યધર્મના રાજના જયના શબ્દને જે જાહેર કરે છે, એવો તમારો જે દુહુલિ તે આકાશને વિષે ગજના કરી રહ્યો છે ! ૩૨

મંદારચુંદરનમેરુસુપારિજાત-

સન્તાનકાદિકુસુમોત્કરવૃષ્ટિરદ્ધા ।

ગન્ધોદ્ધણિ દુશુભમન્દમરુતપ્રપાતા

દિવ્યા દિવ પતતિ તે વચસાં તતિર્વા ॥ ૩૩ ॥

ભાવાર્થ:- મંદાર, સુદર નમેરુ, પારિજાત, અને સ તાનક ઇત્યાદિ વૃક્ષોનાં ફૂલોની જે દિવ્ય વૃષ્ટિ, સુગંધીદાર પાણીનાં ખિંદુઓ વડે શીતળ અને મદવાયુએ પ્રેરાયેલી, સ્વર્ગમાંથી ઘણી જ પડે છે, તે જાણે તમારા ભાવણની દિવ્યમાળા જ પડતી હોય, નહીં શુ ! ૩૩

શુભ્રત્રભાવદાયભૂરિવિભા વિભોસ્તે,

લોકત્રયધૃતિમતાં દ્યુતિમાક્ષિપન્તી ।

પ્રોદ્ધદ્દિવાકરનિરન્તરભૂરિસખ્યા

હીત્યા જ્યત્યપિ નિશામપિ સોમસૌમ્યામ્ ॥ ૩૪ ॥

ભાવાર્થ :- હે વિભુ ! શોભાયમાન છે પ્રભામકળ જેનું, એવી ઘણી જ તેજસ્વી તમારી કાન્તિ ! ત્રણે જગતના તેજસ્વી પદાર્થોનું તેજ આખું પાડે છે-જીતે છે-આકેષ કરે છે તે તમારી કાન્તિ, અસખ્ય સૂર્યના સરખી તેજસ્વી હોવા છતાં, ચંદ્રના જેવી શીતળ પ્રભાથી રાત્રીને પણ જીતે છે ! ૩૪

સ્વર્ગાપવર્ગગંભમાર્ગવિમાર્ગણેષ્ટ

સદ્ધર્મતત્ત્વકથનૈકપટુસ્ત્રિલોકયાં ।

દિવ્યધ્વનિર્ભવતિ તે વિશદ્ધર્થ સર્વ-

ભાષાસ્વભાવપરિણામગુણૌપ્રયોજ્ય ॥ ૩૫ ॥

ભાવાર્થ :- સ્વર્ગ અને મોક્ષનો માર્ગ બતાવવામાં ઇષ્ટ, તેમ જ ત્રણે લોકને વિષે સત્યધર્મનું તત્ત્વ કહેવામાં જે એક જ માત્ર

નિપુણ છે, એવો તમારો જે દિવ્યશ્વનિ તે નિર્મળ અર્થવાચો હોવાથી
સર્વ ભાવાના સ્વભાવના ગુણને પામીને (સર્વત્ર) યાચ છે ૩૫ ,

ઉન્નિદ્રદેહનવપદ્મપુષ્પાન્તી-

પદ્મસ્થસન્નપ્રમખપ્રશિખાભિરામૌ ।

પદ્મો પદ્માનિ તવ ચત્ર જિનેન્દ્ર ! ખત

પદ્માનિ તવ વિભુધા પરિકલ્પયન્તિ ॥ ૩૬ ॥

ભાવાર્થ :- હે જિનેન્દ્ર ! સુવર્ણના નવાં ખીલેલા કમળોના
સમૂહની કાંતિ જેવા પ્રસરી રહેલા નખોનાં કિરણોની પકિત વડે જે
સુંદર દેખાય છે, એવા તમારા પગો, પૃથ્વી ઉપર જ્યાં જ્યાં ડગલાં
ભરે છે, (તમે જ્યાં જ્યાં વિચરો છો) તે ઠેકાણે દેવતાઓ કમળની
રૂપના-રચના-કરે છે ૩૬

૧૪૪૮ ઇત્ય યથા તવ વિભૂતિરમૂલ્લિખ્યનેન્દ્ર !

૮ ખર્મોપદેશનવિધૌ ન તથા પરસ્મ્ય ।

આદ્ય પ્રભા દિનકૃત પ્રકૃતાન્ધકારા

લાદ્યકૃતો શ્રદ્ધાભુક્ત્ય વિકાશિનોઽપિ ॥ ૩૭ ॥

ભાવાર્થ :- હે જિનેન્દ્ર ! જો પ્રકાશની (પાછળ જણાવેલા
અષ્ટ પ્રાતિકાર્યની) તમને જે જે સુખતિઓ ખર્મોના ઉપદેશ કરવી
વખતે (સમવસરણમા) થઈ, તે પ્રભાણે અન્ધને (હરિહરાર્થે પર
ખર્મોના દેવાને કહી પણ) થઈ, નથી (તે ચોખ્ખો જ છે) કેમકે
અધકારનો સમૂળ નાશ કરનાર સૂર્યની જેવી પ્રભા છે તેવી પ્રકાશ
પ્રમેલા શ્રદ્ધાની પણ ક્યાંથી જ હોય ? ૩૭

શ્ચોત્તમહાનિભવિદોલકપોલમૂલ-

મત્તમમદ્ભમરનાદવિવૃદ્ધોપમ્ ।

ઐશવતાભગિભાસુદતમાપતન્ત

દ્વદ્વા ભવ ભવતિ નો ભવદ્દામિતાનામ્ ॥ ૩૮ ॥

ભાવાર્થ :- જેનું અઠક્ષણ હરતા મહવડે કરીને ખરડાએલું
છે, વળી જે માથુ ખુલાખા કરે છે અને તેની ખાલુખાલુ ભમતા
ઈ મત્ત ભમરાઓના ગુજારવ વડે, જેનો કોપ વૃદ્ધિને પામેલો છે,

વળી જે ઉદ્ધત ઐરાવત જેવો છે, એવો હાથી પણ જો (કદાચ) સામો આવે, તોપણ તેને દેખીને તમારો જે આશ્રિત હોય છે તેને ભય ઊપજતો નથી. ૩૮

ભિન્નેભક્તુર્ભગલદુર્જનવલશોણિતાકત-

મુકતાશ્વપ્રકરભૂષિતભૂમિભાગ ।

અદ્ધક્રમઃ ક્રમગતં હરિણાધિપોડયિ

નાકામતિ ક્રમયુગાયલસશ્રિત તે ॥ ૩૯ ॥

ભાવાર્થ :- જેણે હાથીઓના કુલસ્થળ છેદીને, તેમાંથી ગળતાં ઉર્જવળ અને લોહીથી ખરડાએલા મોતી વડે પૃથ્વી શોભાવી છે, એવા બળવાન દોડતા સિંહની દોડમા જે માણસ આવી પડ્યો હોય, તે પણ જો તમારા ચરણ રૂપી પર્વતનો આશ્રય લે, તો તેને તેવો સિંહ પણ (મારી શકતો નથી) આક્રમણ કરી શકતો નથી-પંજમા લઈ શકતો નથી. ૩૯

કલ્પાન્તકાલપવનોદ્ધતવલ્લિકલ્પ

દાવાનલ જવલિતમુર્જવલમુસ્કુલિગમ્ ।

વિશ્વ નિઘત્સુમિવ સમ્મુખમાપતન્ત

ત્વન્નામકીર્ત્તનજલ શમયત્યશેષમ્ ॥ ૪૦ ॥

ભાવાર્થ :- જો પ્રલયકાળના પવનથી ઉદ્ધત થયેલા અગ્નિ જેવો, જેની અદરથી ઘણા ઓઠા (તણખા) ઊડે છે એવો, અને ઘણા જ પ્રકાશવાળો એવો દાવાનળ-વનનો અગ્નિ, જાણે જગતને બાળી નાખવાની જ ઇચ્છા કરતો હોય નહિ ! તેમ જોરમા સળગતો સળગતો સન્મુખ આવે, તો તેને પણ તમારા નામનું કીર્તન રૂપી-તમારું સ્તવન રૂપી-જળ અશેષ સમાવી દે છે, સમગ્ર યુગાવી નાખે છે.

રકતેક્ષણું સમદકોઠિલકણ્ઠનીલ

કોપોદ્ધત દ્રષ્ટિનમુર્દુભાપતન્તમ્ ।

આકામતિ ક્રમયુગેન નિરસ્તશક-

સ્વન્નામનાગદમની હૃદિ યસ્ય પુંસ ॥ ૪૧ ॥

ભાવાર્થ - લાલચોળ આજોવાળો, મદોન્મત્ત કોણના કંઠ (મળ) જેવો કાળો, અને કોપી કરીને ઉદ્ધત, (છેડાયેલો) એવો સર્વ જીવી ફેણ કરીને સામો ધસી 'આવતો હોય તેને પણ જે માણસની પાસે તમારા નામરૂપી નાગદમની (સર્પનું દમન કરનાર ઔપધી) હોય છે, તે માણસ નિશ્કપણે જોળગી જાય છે । (ભાવાર્થ કે એવો સાચ પણ તમારા ભક્તને કરદી શકતો નથી.) ૪૧

વસ્તુતુરંગમજગજિતભીમનાદ-

માજો બલ બલવતામપિ ભૂપતીનામ્ ।

ઉદ્દિવાકરમધૂખશિખાપવિદ્

ત્વઠીર્ચનાત્તમ ધ્વાશુ સિદ્ધાસુપૈતિ ॥ ૪૨ ॥

ભાવાર્થ - જેની અદર યોડાઓ ફૂટી રહ્યા છે અને હાથીઓની ગજનાના ભયાનક ચબ્દો ઘડ રહ્યા છે, એવા રણને વિષે રહેલા બળવાન ભૂપતિના સૈન્યને પણ, જેમ ઉદય પામેલા સૂર્યનાં કિરણોની શિખાઓ વહે, જાધકારનો નાશ કરી શકાય છે, તેમ જ તમારા ક્ષિર્ત નથી લેદી શકાય છે । (ભાવાર્થ કે તમારી ભક્તિથી એવું સૈન્ય પણ છટી શકાય છે) ૪૨

ક્રુતાશ્વભિન્નગજ્યોલિતવારિવાહ-

વેગાવતારતરણાતુરયોધભીમે ।

ક્રુદ્ધે જય વિજિતદુર્જયજેયપદ્મા-

સ્વરૂપાદ્યકલ્પનાશ્ચિલ્લો લલન્તે ॥ ૪૩ ॥

ભાવાર્થ - જાલાઓની અગ્નીઓ વહે છેદાઈ ગયેલા હાથીઓના રૂધિરનો પ્રવાહ જ્યાં આગળ વહે છે અને જ્યાં તે પ્રવાહની અદર યોદ્ધાઓ તરવામાં આતુર થઈ ગયેલા છે એવા ભયાનક ક્રુદ્ધને વિષે, જેને તમારા અરણ્યકમળરૂપી વનનો આશ્રય હોય છે, તેઓ અજીત યત્રુઓને પણ છટી શકે ॥ ૪૩

અમ્બોનિધૌ સુસિતભીષણનકથક-

પાઠી ન પીઠભયદોરવણવાઠવાગ્નો ।

રંગત્તર ગશિખરસ્થિતયાનપાત્રા—

આસ વિહાય ભવતઃ સ્મરણુદ્ગ્રજ તિ ॥ ૪૪ ॥

ભાવાર્થ — ભય કર મગરમંછ આદિ નકચક જળચર જંતુઓ જેની અંદર ઊછળી રહ્યા છે અને ભયાનક વાડવાગિન જેની અંદર અતિ-શય પ્રજ્વલિત થઈ રહ્યો છે, તથા મોટાં મોટાં મોજાઓ જેની અંદર ઊછળી રહ્યાં છે, એવા તોફાની સમુદ્રની અંદર જે વહાણો (વહાણુની અંદરના મનુષ્યો) આવી પડેલા હોય છે, તે પણ તમારા સ્મરણુથી નિર્ભય-પણે જઈ શકે છે । (સમુદ્રમા જોખમાયા સિવાય રહી શકે છે.) ૪૪

ઉદ્ભૂતભીષણુજલોદરભારભુગ્ના,

શોચ્યા દશામુપગતાશ્ચ્યુતજીવિતાશા ।

ત્વત્પાદપકજરજોડમૃતદ્વિગ્ધદેહા

મર્ત્યા ભવન્તિ મકરધ્વજતુલ્યરૂપા ॥ ૪૫ ॥

ભાવાર્થ :— ભય કર જળોદર રોગના ભારથી નમી ગયેલા અને તેથી કરીને જેમણે જીવતરની આશા છોડી દીધી છે, એવી મહા દુઃખદ્ધ અવસ્થાને જેઓ પામેલા હોય છે, તેઓ પણ તમારા ચરણકમળની રજરૂપી અમૃતતુ જો પોતાના શરીરને લેપન કરે તો [રોગથી રહિત થઈને] કામદેવ જેવા સુંદર શરીરવાળા થાય છે । ૪૫

આપાદક ઠમુરુશૃખલવેષ્ટિતાંગાં,

ગાઢ બૃહન્નિગડકોટિનિવૃષ્ટજઘા ।

ત્વન્નામમન્ત્રમનિશ મનુજા સ્મરન્ત,

સઘ સ્વય વિગતખન્ધભયા ભવન્તિ ॥ ૪૬ ॥

ભાવાર્થ — પગથી તે ગળાસુધી જડેલી બેડીઓવડે જેના અંગ નિંટાઈ ગયા છે, અને—તે મોટી બેડીઓના ગાઢ બંધનથી તેની કોટીઓની ઝીણી અણીઓતળે જેમની જાઘો ઘસાયા કરે છે, તે માણસો પણ જો તમારા નામતુ નિરતર સ્મરણુ કરે છે, તો ઉતાવળા પોતાની મેળે જ બંધનના ભયથી મુક્ત થઈ જાય છે (કેદમાથી છૂટે છે) ૪૬

મત્તદિપેન્દ્રમૃગરાજહવાનલાહિ—
 સમામવારિધિમહોદરણન્ધનોત્તમ ।
 તસ્માન્ન નાશયુપમાતિ ભય ભિયેવ
 ચસ્તાવક સ્તવમિમ મતિમાનમીતે ॥ ૪૭ ॥

સાવાર્થ :- જે પુદ્ધિમાન માણસ તમારુ આ સ્તવન [આ ભક્ત્યામાર સ્તોત્ર] બણે છે :- પાક કરે છે, -તેના, મહોન્મત હાથીથી સિંહથી, / શવાનજ અગ્નિથી, સુદ્રથી, સમુદ્રથી અને જ્યોત્સ્ના તથા પ્રધેનથી (પાછલાં કાળેમાં જણાવેલાં) એ સર્વેથી ઉત્પન્ન થએલા ભવ ભયથી જ જેમ નાશ પામતો હોય તેમ (આ સ્તોત્રના પાઠથી) બંટ નાશ પામે છે । ૪૭

સ્તોત્રશ્ચ તવ જિનેન્દ્ર । ગુરૌર્નિષ્ઠાં
 ભક્ત્યા મયા કુચિરવણ્વિચિત્રપુષ્પામ્ ।
 ધર્મે જનો ય ઇદં કલ્પગતામજ્જ
 ત માનતુર્જીમવશા સમુપૈતિ લક્ષ્મીઃ ॥ ૪૮ ॥

સાવાર્થ :- હે જિનેન્દ્ર । આ સ્તોત્રરૂપી માળા મે તમારા ગુણરૂપી દોરાવડે, વિચિત્ર અક્ષરરૂપી રત્નવાળાં પુષ્પોદક્ષી લક્ષિતવડે સુચેલી છે, તેને જે માણસ હમેશાં પોતાના કંઠને વિષે ધારણ કરશે, તે (સન્માન થશે જી આ થયેલા જોવા હોઈને) સ્વતઃ 'લક્ષ્મીને' પામશે. ૪૮

પ્રી કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર (પદ્યાનુચ્છેદ)

[હરિગીત છંદ]

કલ્યાણનુ મંદિર અને ઊદાર ઈચ્છિત આપવે,
દ્વાતા અલય લયલીતને સમર્થ દુરિત કાપવે;
સંસાર દરિયે ડૂબતાને નાવરૂપે જે વળી,
નિર્દોષ પ્રભુના પદકમળને પ્રથમ હું પ્રેમે નમી. ૧

સાગર સમા જેના મહિમાની સ્તુતિ કરવા વિષે,
વિશાળ બુદ્ધિ સુરગુરુ તે છેક શક્તિ હીણ દીસે,
વળી કમઠ કેરા ગર્વને જે બાળવે અગ્નિ અરે,
તીર્થેશની સ્તુતિ કરીશ જ તેમની હું તો ખરે. ૨

સામાન્ય રીતે પણ તમારા રૂપને વિસ્તારવા,
જિનરાજ ! શક્તિમાન હલંભ મૂઠ મુજ સમ છે થવા,
દિન અધ ધીરજવાન બચ્યુ ઘૂડતુ જે તેહથી,
નહિ સૂર્ય કેરા રૂપને વર્ણી શકશે સ્નેહથી. ૩

અનુલવ કરે તુજ ગુણતણા જન મોહના ટળવા થકી,
નહિ પાર પામે નાથ ! તે પણ આપ ગુણ ગણતાં કહી,
જયમ પ્રલયકાળવડે ખસેલા જળથકી જ સમુદ્રના,
ખુદલા થયેલા રત્ન ઢગલા કો'થી માપી શકાય ના ૪

દેહીપ્યમાન અસખ્ય ગુણની ખાણ નાથ તમારી હું,
આરભ તો કરવા સ્તુતિ પણ મદ બુદ્ધિમાન છું;
શું બાળ પણ કે'તું નથી ? લંબાવી બેઝ હાથને,
નિજ બુદ્ધિના અનુસારથી જ સમુદ્રના વિસ્તારને. ૫

હૈ ઈશ યોગી પણ તમારા ગુણ જે ન કહી શકે;
સામર્થ્ય મારુ ક્યાથી વર્ણુન મુજથી તેનું થઈ શકે.
વિચાર વિણતુ કાર્ય આ ગણાય મારું તેહથી,
પણ પક્ષી શુ પોતાતણી ભાષા કહે! વદતાં નથી ! ૬

અર્થિત્ય માહમાવાન સ્તુતિ આપની હો જિનરે,
 તુજ નામ પણ સસારથી ત્રેલોકનું રક્ષણ કરે
 જ્યમ શ્રીખંડેરા સખત તાપવડે મુસાફર ને દુઃખી,
 તે ધ્યાય કરમળ તળાવ કેરા શીતળ વામુથી મુખી. ૭
 હો સ્વામી આપ હૃદય વિરે આવો તદા પ્રાણીતણ,
 ક્ષણમાત્રમાં દહ કર્મજાલન જ્ય તુટી જગતણ,
 વનમા મયૂરો મધ્યમાં જેવી રીતે આવ્યા ઘડી,
 ચંદનતણાં તરુથી જ સર્પો સદા છૂટે છે નહીં. ૮
 દર્શન બહો જિનેશ્વ માત્ર મનુષ્યને બે થાય છે,
 તે સેકડો દુખ ભય ભરેલાં સહેજમાં ટળી બંધ છે
 ઘોવાળ કિંવા સૂચ તેજસ્વી તણા દીકાં ઘડી,
 પશુઓ મુકામે સધ જેવા નાસતા ચારો ઘડી. ૯
 તારક તમે જિનરાજ કેવી રીતથી સસારીનાં ?
 તમને હૃદયમા ખારી ઉલટા તારતા સસારીઆ,
 આશ્ચર્ય છે પણ અમંકેરી મસકથી સાચુ કરે,
 અહર ભરેલા વામુના આધારથી જળને તરે. ૧૦
 હરિ,હર અને પ્રાણાદિના જ પ્રભાવને જેણે હૃદયે
 ક્ષણમાત્રમા તે રતિપતિને સહેજમાં આપે હૃદયે,
 ને પાણી અગ્નિ જન્યને છુડાવતુ પણ વારમા,
 તે પાણીને વજવાનળે પીધુ ન શુ ક્ષણવારમા ? ૧૧
 હો સ્વામી ! અતિશય ભારવાળા આપને પામ્યા પછી,
 કેવી રીતે પ્રાણી બહો ? નિજ હૃદયમાં પાર્શ્વ ઘડી
 અતિ લઘુપણે ભવરૂપ દરિયો સહેજમાં તરી ભાય છે,
 અથવા મહાન જનોતણા મહિમા અર્થિત્ય ગણાય છે ? ૧૨
 હો પ્રભુ ! જગારે પ્રથમથી આપે હૃદયે તો કોખને,
 આશ્ચર્ય ત્યારે કેમ બાળ્યા કર્મરૂપી ચારને ?
 અથવા નહીં આ અવનિમા શુ રેખવામા આવતુ ?
 શીતળ પડે ને હિમ તે લીલા વનોને બાળતુ ॥ ૧૧

હે જિન યોગી આપને પરમાત્મ રૂપેથી સદા,
નિજ હૃદય કમળે જ્ઞાનરૂપી ચક્ષુથી અવલોકતા;
પુનિત નિર્મળ કાંતિવાળા કમળનું ખી સંભવે,
શું કમળકેરી કણ્ઠિકાને મધ્ય વિભુ બીજે સ્થળે. ૧૪

ક્ષણમાત્રમાં જિનરાજ ભવિજન આપકેરા ધ્યાનથી,
પામે દશા પરમાત્મની તજ દેહને પ્રભુ જ્ઞાનથી;
જ્યમ તિવ્ર અગ્નિ તાપથી મિશ્રિત ધાતુ હોય તે,
પથરપણાને ત્યાગીને તત્કાળ સોનુ થાય છે. ૧૫

હે જિન હમેશાં ભવ્ય જન જે દેહના અંતર વિષે,
ધરતાં તમારું ધ્યાન તેનો નાશ કરતા કેમ તે;
અથવા સ્વભાવ મહાન્ જન મધ્યસ્થનો એવો સદા,
વિઅહતણો કરી નાશ ને શાંતિ પ્રસારે ઉભયથા. ૧૬

નહીં ભેદ હે પ્રભુ આપને આત્મા વિષે આ બુદ્ધિથી,
ચિંતન કરે પડિત અહીં તે આપ સમ થાયે નકી;
જે જળ વિષે શ્રદ્ધાથી અમૃતતણુ ચિંતન કરે,
તે જળ ખરેખર વિષના વિકારને શું ના હરે ? ૧૭

તમને જ અજ્ઞાને રહિત પરધમી પણ નામાંતરે,
વિભુ હરિહરાર્દિક બુદ્ધિથી નિશ્ચય કરી પામે ખરે;
કમળાતણા રાગેથી જેનાં નેત્ર પ્રભુ પીળાં રહે,
તે સાફ ઘોળા શખને શું પીતવણી નહીં કહે ? ૧૮

ધર્મોપદેશતણા સમયમા આપના સહવાસથી,
તરૂ પણ અશોક જ થાય તો શું મનુજનું કે'વું પછી ?
જ્યમ સૂર્યના ઉગ્યા થકી ના માત્ર માનવ જાગતાં,
પણુ વૃક્ષ પદ્મલવ પુષ્પ સાથે સહેજમા પ્રકુલિત થતાં. ૧૯

ચારે દશિએ દેવ જે પુષ્પોતણી વૃષ્ટિ કરે,
આશ્ચર્ય નીચા મુખવાળા ડીટથી તે કયમ પડે;
હે મુનીશ અથવા આપનું સામીપ્ય જળ પમાય છે,
પડિત અને પુષ્પોતણા બધન અધોમુખ થાય છે. ૨૦

જે આપના ગણીર હૃદય સમુદ્રમાંથી ઊપજે,
તે વાણીમાં અમૃતપણુ લોકો કહે તે સત્ય છે;
કઠિ કરીને પાન પરમાનંદને ભજતા થકા,
ભવિજન બહો એથી કરીને શીઘ્ર અજરામર યતા ૨૧
દેવો વીરો જે પવિત્ર ધામર, સ્વામી આપ સમીપ તે,
હું ધારુ છું નીચા નમી જિજ્ઞાસુ જતા એમ જ કહે;
મુનિશ્રેષ્ઠ એવા પાશ્વર્ણી જે નમન કરશે સ્નેહથી,
તે શુદ્ધ ભાવી જિજ્ઞાસુ ગતિને પામશે નિઃશયથી ૨૨

સુવર્ણ રત્નોથી બનેલા જિજ્ઞાસુ સિદ્ધાસને,
ગણીર વાણીવાન રૂપે સ્થામ સ્વામી આપને;
ઉત્સુક થઈને ભગ્ન જનરૂપી મધુશૈલી નીરજે,
મેઠશિરે અતિ ગાજતા નવ મેઘ સમ પ્રીતિવદે ૨૩

જિજ્ઞાસુ જાતી તુમ સ્થામ ભામહતલ્લી કાંતિવદે,
લોપાય રજ અશોક કેરા પાનનો સ્વામી ખરો
પ્રાણી સંજેતન તે પછી વીતરાગ આપ સમાગમે,
રે કોણ આ સસારમા પામે નહિ વૈરાગ્યને ૨૪

રે રે પ્રમાદ તબો અને આવી ભલો આ નાથને,
જે મોક્ષપુરીમા જતા બ્યાપારી પાશ્વર્ણનાથને;
સુર કુલુક્કીનો શબ્દ જે આકાશમાં બ્યાપી રહે,
હું મારું છું કે દેવ તે ત્રૈલોક્યને એમ જ કહે ૨૫

કે નાથ ત્રૈલોક્યમા પ્રકાશ જળ આપે કર્ણો;
તારા સહિત આ યદમા તવ હીણા અધિકારી કર્ણો;
મોટી સમૂહો ચોભતાં ત્રણ છત્રના મીસે કરી,
તે આબો પ્રભુની પાસ તે, નહીં રૂપ ત્રણ બાજે ધરી. ૨૬

કીર્તિ પ્રતાપ જ કાંતિકેરા સમૂહથી ત્રૈલોક્ય આ,
ચોળારૂપે જગવાન જયમ આપે પૂરેલા હોય ના;
રૂપ સુવર્ણ અને વળી માણેકયથી નિમિત્ત ખરે,
લોપાયથી ચોલી રહ્યાં ત્વમ આપ ત્રણ કિલ્લાવડે ૨૭

પડતી પ્રભુ તુમ પાદમાં દેવેદ્ર નમતા તેમની,
રત્ને રચિત મુગટો તજીને દિવ્યમાળા યુષ્પની;
હું માનું છું મનમાં ખરે એ યોગ્ય થાય સર્વથી;
વિભુ ! આપનો સગમ થતાં સુમનસો ખીજે રમતાં નથી. ૨૮

હે નાથ ! આ સસારસાગરથી તમે વિમુખ છો,
નિજ આશ્રિતોને તારતા વિશ્વેશ તે તો યોગ્ય છે;
લોકો તરે માટીતણા ઘટ કર્મ પાક સહિતથી,
આશ્રય વિભુ ! પણ આપ છો રહિત કર્મ વિપાકથી.

વિશ્વેશ, જનપાલક ! છતાં પણ આપ દુર્ગત દીસતા,
હોઝશ અક્ષર છો, તથાપિ રહિત લિપિ સર્વથા,
વળી દેવ છે અજ્ઞાનીને પણ તારનાર સદૈવ જે,
વિચિત્ર તે ત્રેલોક બોધકજ્ઞાન આપ વિષે સ્ફુરે. ૨૯

સાંકાશ આચ્છાદિત કરે એવી અતિશય ધૂળ જે,
શઠં કર્મઠં દૈત્યે ક્રોધથી ઉડાડી સ્વામી આપને,
છાયા પરતુ નાથ તેથી આપની ઠકાઈ નથી !
ઉલટો છવાયો દુષ્ટ પોતે કૃત્ય પોતાના થકી ! ૩૦

વિજળી સહિત ઘનઘોર મુશળધારથી વળી વર્ષતો,
વર્ષાદ હુસ્તર કર્મઠં દૈત્યે છેડિયો પ્રભુ ! ગાજતો,
તેણે અહો જિનરાજ ! ઉલટું રૂપ ત્યા સહેજે ધર્યું,
તીક્ષ્ણ ભુરી તલવારકેરુ કામ તે સામુ ક્યું !! ૩૧

વિક્રાળ ઊંચા કેશ લટકે માળ શબના શિરની,
ભયકારી અગ્નિ મુખ વિષેથી નીકળે જેના વળી;
એવો સમૂહ પિશાચનો જે આપ પ્રત્યે ગ્રેરિયો,
હે દેવ ! પ્રતિભવ દુ ખકારી તેહને તે તો થયો. ! ૩૨

હે ત્રણ ભુવનના નાથ ? જેઓ અન્ય કાર્યો છોડીને,
ત્રિકાળ વિધિવત પૂજતા તુજ ચરણને ચિત્ત બેડીને,
વળી લહિતના ઉલ્લાસથી રોમાચવાળો દેહ છે,
આ પૃથ્વીમા તે ભવ્યજનને હે પ્રભુ ! ધન્ય છે. ૩૩

હે મુનીશ ! આ સસાર રૂપ અપાર સાગરને વિષે,
હું માનું છું તુમ નામ નહીં મુજ શવણમાં આબ્ધ હશે;
મુરચા છતામ પવિત્ર મત્રરૂપી તમારા નામને,
આપત્તિ રૂપી સર્પિણી શુ સમીપમાં આવી શકે ! ૩૫

હે દેવ ! જન્માંતર વિષે પણ આપના બે ઘરણ બે,
બળવાન ધમ્મિત આપવે તે, મેં નહીં પૂજ્યા હશે;
હે મુનીશ તેથી કરી હું, જરૂર આ ભવને વિષે,
સ્થળ હૃદય વેધક પરાભવનું તે થયો બતે દીસે. ૩૬

નિઃશ્વઃ અરે ! મોહાધિકારે ન્યાપ્ત એવાં નેત્રથી
પૂર્વે કદી મેં એક વેળા પણ પ્રભુ એવા નથી;
કેવી રીતે મધં હૃદયલેહક અન્યથા પીઠે મને,
બળવાન બધનની ગતિ વાળા અનર્થો શરીરને ૩૭

કદી સાંભળ્યા પૂજ્યા ખરેખર આપને નિરખ્યા હશે;
પણ પ્રીતિથી ભક્તિવડે નહિ હૃદયમાં ખાઈ હશે;
જનમધુ ! તેથી હું ખપાત્ર થયેલ છું ભવને વિષે,
કાંકે ક્રિયા ભાવે રહિત નહીં આપતી ફળ કાંઈએ. ૩૮

મુખકારી શરણાગત પ્રભુ હિતકારી જન દુઃખિયાતણુ,
હે યોગીઓમાં મેષ ! સ્થળ કરુણા અને પુણ્ય જ તણુ;
ભક્તિવધકી નમતો હું તે મહેશ ચોરા ઉપર,
તરપર થયો હું ખ અકુશને ટાળવા કરુણાવડે. ૩૯

અસુખ બળનું શરણુ ! ને વળી શરણુ કરવા ચોખ્ખ બે,
અસ્તિશયી મધં કીર્તિ એવા આપના પગ કમળને;
શરણે છતાં પણ ભુવનપાવન ! પ્યાનથી કદી હીણ તો,
હું પ્રમગથી જ હણાયલો હણવા જ માટે ચોખ્ખ બે. ૪૦

હે અખિલ વસ્તુ બાણનારા ! વધ હે દેવેશ'ને,
સંસારના તારક ! અને ભુવનાધિનાથ ! પ્રભુ ! તમે;
ભયકારી હું ખ દરિયાવધી આજે પવિત્ર કરે અને,
કરુણાતણુ હે ત્રિધુ ! તારો દેવ ! હું ખિયાને - મને. ૪૧

હે નાથ ! આપ ચરણ કમળની નિત્ય સંચિત જે કરી,
તે ભક્તિ કરી સંતતિનું હોય ફળ કદી જો જરી;
તો શરણ કરવા યોગ્ય માત્ર જ આપને શરણે રહ્યો,
તે અહીં અને ભવ અન્યમાં પોતે જ મુજ સ્વામી થજો. ૪૨

એ રીતથી રૂઢે પ્રકારે સ્થિર બુદ્ધિવાન ને,
અતિ હૃષીકા રોમાંચી જેનો શરીર કેરા અંગ તે;
તુજ મુખકમળ નિર્મળ વિષે જિનેન્દ્ર ! બાંધી દૃષ્ટિને,
જે ભવ્યજન હે પ્રભુ ! રચે છે આપ કેરી સ્તુતિને.

[પુષ્પિતાગ્રા છંદ]

જન નયન કુમુદચંદ્ર સ્વામી,
ચળકતી સપદ સ્વર્ગની જ પામી,
નિર્મળમય મનના થવા થકી એ,
તુરત જશે જન મોક્ષને વિષે તે.

૪૪

શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર

(શાદ્રલ્લ છંદ)

*કિં કર્પૂરમય સુધારસમય કિ ચિન્દ્રરોચિમંથ ।
કિં લાવણ્યમય મહામણિમયં કારુણ્યકેલિમય ॥
વિશ્વાનદમય મહોદયમયં શોભામય ચિન્મયમ્ ।
શુકલધ્યાનમયં વપુર્જિનપતેભૂંયાદભવાલમ્બનમ્ ॥ ૧ ॥

*કિં શબ્દ આશ્ચર્ય સૂચવે છે. એનો અર્થ અહા ! જેવો
થાય છે, તો-દરેક વિશેષણની શરૂઆતમા વાપરી લેવો

ભાવાર્થ:- શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાનનું શરીર, બહા ! કપૂર જેવું
શ્વેત, અમૃત જેવું મિષ્ટ, ચંદ્રની ઠાન્તિ જેવું શીતળ અને પ્રકાશિત,
સુહર, મોટા મણિ જેવું પ્રકાશિત, કરુણતાનું ભૂમિકારૂપ, સમગ્ર વિશ્વને
જ્ઞાનદમય, મહા ઉદયવાણ, શોભાવાણ સચિત્ત સ્વરૂપ, શુભલ જ્ઞાનમાં
નિમગ્ન, એવા શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાન જ સારના આધાર રૂપે હો ॥ ૧ ॥

પાતાલ કલયન્ ધર્મ ધવલયન્નાકાશ મા પૂરયન્ ।
દિશ્યક કમયન્ સુરાસુરનરભેષિ ચ વિસ્માયયન્ ॥
બ્રહ્માંડ સુખયન્ જલ્લાનિ જલધે. દેનચ્છલાલોલયન્ ।
શ્રી ચિતામણિપાર્શ્વસમવયશોહસચ્ચિર રાજતે ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ - પાતાળમાં પદ્મ પ્રવેશ કરી રહેલો પૃથ્વીને ઉજ્જવલ
કરતો, આકાશમાં સર્વ ક્ષેત્રે વ્યાપ્ત થતો, દિશ્યબોના ચક્રને પદ્મ
ઉલ્લસી જતો, દેવ દાનવોને વિસ્મય આપતો, ત્રણે જગતને સુખ
પમાહતો, સમુદ્રમાં શ્વેત શીલુથી શોભાયમાન જળને ડહોળી નાંખતો,
એવો શ્રી પાર્શ્વનાથ ચિતામણિનો યશરૂપી હંસ ચિરકાળ શોભે છે ॥૨॥

પુરયાના વિપણિસ્તભોદિનમણિ. કામેભકુલે સુણિ- ।
મોક્ષે નિસરણિ સુરેન્દ્રકરિણી જ્યોતિઃ પ્રકાશારણિ ॥
દાને દેવમણિર્નતોત્તમજનભેષિ કૃપાસારિણી ।
વિશ્વાનંદસુધાવૃણિભંવભિદે શ્રી પાર્શ્વચિતામણિઃ ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ - પુરયાના હાટ (ભાડાર) રૂપ, પાપરૂપી અંધકારમાં
સૂર્યરૂપ, વિપયરૂપી હાથી વશ કરવામાં અકુશરૂપ, મોક્ષમાં ગમન
કરવા માટે નિસરણીરૂપ, જ્ઞાતમજ્ઞાનરૂપ, જ્યોતિને પ્રકાશ આપવામાં
અરણીના વૃક્ષ સમાન, દાન દેવામાં ઈદ્ર સમાન, એમની (શ્રી
પાર્શ્વનાથની) આગળ નમન કરી રહેલી સજ્જન પુરુષોની પંકિતને
કૃપાની નદી સમાન, વિશ્વમાં જ્ઞાનદરૂપી અમૃતના તરંગ સમાન
શ્રી પાર્શ્વચિતામણી (ભગવાન) સસારસમુદ્રનું ઉચ્છેદન કરનાર
આપ જ છો. ॥૩॥

શ્રીચિતામણિપાર્શ્વવિશ્વજનતાસજીવનસ્ત્વ મથા ।

હૃદસ્તાત ! તત. જિજ્ઞ. સમભવન્નાશકમાયકિણ્મ ॥

મુકિત. કીડતિ હસ્તયોર્ગહુવિધ સિદ્ધ મનોવાંચિત ।

દુર્દૈવં દુરિત ચ દુર્દિનલય કષ્ટ પ્રણુષ્ટં મમ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ - હે તાત ! (હે શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ !)
આખા વિશ્વના જીવનરૂપ, સચ્ચિદાનંદ શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ !
ન્યાયથી મને આપના દર્શન થયા છે, ત્યારથી જ ઈન્દ્ર દેવ તથા
ચક્રવર્તી પર્યંતની સમૃદ્ધિ મને પ્રાપ્ત થઇ છે મારા હસ્તમાં જ
મુકિત રૂપી દેવી કીડા કરી રહી છે, મારી વિવિધ પ્રકારની મનની
અંશિલાષાઓ સિદ્ધ થઇ છે અને મારુ દુર્દૈવ, મારું પાપ અને મારું
દુઃખ તથા દરિદ્રતાનો મારો લય સમૂળ નાશ પામ્યો છે ॥ ૪ ॥

યસ્ય પ્રૌઢતમપ્રતાપતપનં પ્રોદામધામા જગ-

જજ ઘાલં કલિકાલકેલિહલનો મોહાન્ધવિધ્વસકં ॥

નિત્યોદ્યોતપદ સમસ્તકમલાકેલિગૃહં રાજતે ।

સ શ્રીપાર્શ્વજિનો જને હિતકરશ્ચિતામણિ પાતુ મામ્ ॥૫॥

ભાવાર્થ :- હે અતિશય પ્રતાપવાન સૂર્યરૂપ, અતિ ઉત્કટ
જગતરૂપી ધામને તથા કળીકાળના મહિમાને દહન કરનારા, મોહરૂપી
અંધકારનો નાશ કરનારા અને જેનું સમસ્ત પ્રકારની સમૃદ્ધિ ધારણ
કરનાર પદ હમેશા શોભી રહ્યું છે એવા શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન,
જગતના જીવોનું હિત કરનાર ચિંતામણિ મારું રક્ષણ કરો. ॥ ૫ ॥

વિશ્વવ્યાપિતમો હિનસ્તિ તરણિર્બાલોડપિ કલ્પાકુરો ।

હારિદ્રાણિ ગજવલી હરિશિશુ કષ્ટાનિ વન્હે કણુ ॥

પીયુષસ્ય લવોડપિ રોગનિવહ યદ્વત્તથા તે વિલો ।

મૂર્તિં સ્કુર્તિમતીસતી ત્રિજગતીકષ્ટાનિ હર્તુ ક્ષમા ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ - સૂર્ય બાહ્યાવસ્થામાં હોવા છતાં પણ વિશ્વમાં વ્યાપી
રહેલા અંધકારનો નાશ કરે છે, કલ્પવૃક્ષનો એક જ અકુર (ફળુગો)
દરિદ્રતાનો નાશ કરવામાં સમર્થ છે સિ હવે એક નાનું બાળક જ
હાથીઓના સમૂહનો નાશ કરે છે, અગ્નિનો એક સૂક્ષ્મ કણ કાષ્ટના જથ્થાને
સસ્મવત્ કરી નાખે છે, અમૃતનું એક જ ઊંદુ રોગને નિર્વાશ કરે છે, તે

જ પ્રમાણે છે વિશે ! મનુષ્યની મતિમાં સ્ફુરણ કરનાર શરીર ત્રણે જગતનાં દુઃખો હણવાને માટે સમર્થ છે ॥ ૬ ॥

શ્રી ચિતામણિમત્રમોકૃતિયુત હ્રીંકારસાશ્રિત ।
 શ્રી મહાનનિભિષ્ણપાચકસિત ત્રેલોક્યવશ્યાવહમ્ ॥
 દેધાભૂતવિષાપહ વિપદર એયપ્રભાવાશ્રય ।
 સોસ્થાસ વસહાકિત જિનકુસ્થિગાનદન હેહિનામ્ ॥ ૭ ॥

ભાવાર્થ - ઠી શબ્દની આકૃતિવાળો હ્રીંકારથી મુક્ત શ્રી મહાનનિભિષ્ણના મત્રથી પુદ્ધ થયેલો ત્રણે લોકને વશ વર્તાવનાર, વિપદથી એરનો નાશ કરનાર, કલ્યાણકારક, પ્રભાવવાળો, વા સ હ, ઈત્યાદિ અક્ષરોથી મુક્ત એવા મનુષ્ય માત્રને જ્ઞાનરૂપ શ્રી ચિતામણી નામનો મત્ર છે ॥ ૭ ॥

હ્રીં શ્રી કારવર નમોક્ષરપર ધ્યાયન્તિ ચે ચોગિને ।
 હૃત્વદમે વિનિવેશ્ય પાન્ધ્યમધિપ ચિતામણિસત્કમ્ ॥
 ભાલે વામજુને ચ નાભિકર્મૂયે જુને હૃક્ષિણે ।
 પદ્માદ્યષ્ટદલેષુ તે શિવપદ્મ દ્વિત્રયવૈર્ભાત્યકે ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થ - હ્રીં શ્રી, ઇત્યાદિ આકારથી મુક્ત મત્રનું જે ચોગીએ હૃદયકમળમાં અધિષ્ઠાતા ભગવાનના ચિતામણિની સજ્જાવાળો જેની પૂર્વમાં નમો મૂકેલા છે એવો હ્રીં શ્રીકારાદિ ઉત્તમ વજ્રમુક્ત મત્રને હૃદયકમળમાં ધારણ કરીને કપાળને વિષે, ઠાળા હાથને વિષે, નાભિમાં અને બધે ભાજે જમણા હાથમાં અને ત્યાર પછી આઠે હોતે વિષે ધ્યાન કરે છે તે જ ત્રણ ભવ પછી મોક્ષ પ્રાપ્તિમાં સિધાવે છે, એ યુ આદ્યર્ચનક નથી । ॥ ૮ ॥

(અગ્રપરા ૭૬)

નો રાગા નૈવ શોકા ન કલહકલ્પના નારિમારિપ્રચારા ॥
 નૈવાધિર્નાસમાધિનય હરદુસ્તિ દુષ્ટહારિત્રતા નો ॥
 નો શાકિન્યો શ્રદ્ધાનો ન હરિકરિગણા બ્યાલનૈતાલબ્ધતા ॥
 બાયન્તે પાન્ધ્યચિતામણિનતિવશત પ્રાણિર્ના ભક્તિસાધ્યમ્ ॥ ૯ ॥

ભાવાર્થ:— જે લક્ષિતવાન પ્રાણીઓ શ્રી ચિતામણિ પાર્શ્વનાથમાં પોતાની વૃત્તિ ભેડે છે, તેઓને રોગ, શોક, કલેશ, અશાન્તિ, ભય, પાપ, દુષ્ટ, દારિદ્રપણું, શત્રુદારા ઊપજતી વ્યાધિ તથા શાકિની, ભૂત પ્રશાય વગેરે હાથી તથા સિંહના સમૂહો દુ.ખરૂપ થઈ શકતા નથી ॥ ૯ ॥

(શાર્દૂલ છંદ)

ગીર્વાણદ્રુમધેનુકુલમણ્યસ્તસ્થાગણે રંગિણો ॥

દેવાદાનવમ્માનવા. સવિનય તસ્મૈ હિતધ્યાયિન ॥

લક્ષ્મીસ્તસ્ય વશાડવશેવ ગુણિનાં પ્રદ્વાંડસસ્થાયિનીઃ ।

શ્રી ચિંતામણિપાર્શ્વનાથમનિશ સસ્તૌતિ યોધ્યાયતિ ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ:— જે પ્રાણી શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથની હમેશ સ્તુતિ કરે છે તથા ધ્યાન ધરે છે તેના આંગણમાં રાગાદિ આનંદ થયા જ કરે છે. તેને કંઠપવૃક્ષ, કામદુગ્ધા ધેનું, પારસમણિ ઇત્યાદિ અલૌકિક પદાર્થ પ્રાપ્ત થાય છે, દેવ, દાનવ અને મનુષ્ય સુદ્ધાં વિનયથી તેના હિતનું જ ચિંતવન કર્યા કરે છે, ગુણવાન પુરુષોને આ પ્રદ્વાંડમાં પ્રાપ્ત થતી સમસ્ત લક્ષ્મી તેને વશ વર્તે છે. ॥ ૧૦ ॥

‘ઘતિ’ જિનપતિપાર્શ્વ પાર્શ્વપાર્શ્વખયયક્ષ ।

પ્રદક્ષિતે દુરિતૌઘ. પ્રીણિતપ્રાણિસાર્થઃ ॥

ત્રિભુવનજનવાન્મ્છાદાનચિંતામણિક્ ।

શિવપદતરુભીજ યોધિનીજ દદાતુ ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થ:— આ પ્રમાણે જિનપતિ પાર્શ્વનાથ ભગવાનની પાસે રહેનારો પાર્શ્વ નામનો યક્ષ, જેના પાપકર્મો નષ્ટ થઈ ગયા છે, અને તે ભગવાને જનસમુદાયને સતુષ્ટ કર્યા છે, અને જે ત્રણે ભુવનની વાન્છા પૂર્વમાં ચિંતામણિ સંમાન છે, તે મોક્ષપદરૂપી વૃક્ષનું ખીજરૂપ સમકિત મને અર્પણ કરો ॥ ૧૧ ॥

શ્રી ધર્મસિંહ મુનિ વિરચિત
શ્રીખામણના આઠાવીસ બોલ

૧ પહેલે બોલે, જેની શુદ્ધ મદ્દા હોય તેનો ઉપદેશ સાંભળવો

૨ બીજે બોલે, જે જે મત-પચ્ચક્ષુખાણ કરીએ તેનો નિર્બંધ કરવો એટલે બરાબર શુદ્ધ રીતે પાળનાં, પણ હોય હત્રાકવો નહિ

૩ ત્રીજે બોલે, દુર્જન મિત્રથી કામ એકને પાડવું, નહિ તે પાછળથી અવશ્ય પડવાનું પડે.

૪ ચોથે બોલે, જે માણસ હટપટ કરતો આવે તેની સાથે એકદમ વગર વિચારું બળી જવું નહિ. અર્થાત્ તે માણસની ખરીકા કરીને જ મિત્રાઈ કરવી.

૫ પાંચમે બોલે, જે ધરમાં એકલી સ્ત્રી અથવા એકલો પુરુષ હોય તે ધરમાં એકદમ ધાધને પેસવું નહિ. કદાપિ અભ્યે પેઠા તો લેવા રહેવું નહીં, અથવા તથા પાછા વળવું, કારણ કે સામાને સંદેહ પડે માટે.

૬ છઠ્ઠે બોલે, કોઈ રૂઠો અથવા વાલેશરી મિત્ર એ શીખામણ દે, તો પ્રમાણ કરી માનવી.

૭ સાતમે બોલે, જેના બોલવામાં હગ-ધટો ન હોય તેની સાથે મળી જવું નહિ, અર્થાત્ જે પુરુષો બોલ્યું પાળતા હોય તેમનો જ પરિચય કરવો.

૮ આઠમે બોલે એક સમકિત અને બીજું શિષ્યજ-તેને દહ કરી રાખીએ. અર્થાત્ સમકિત અને શિષ્યજમાં હોય નહિ હત્રાકવું શુદ્ધ રીતે પાળવું.

૯ નવમે બોલે, વિકલ માણસથી પ્રીતિ ન કરીએ. અર્થાત્ દુશિલીઆની સગત કરીએ નહિ. તેમ છતાં કરે તો અવશ્ય ખાતરી લાગે, એટલું જ નહિ, પણ આળસ-ઈજગત પણ પડે.

૧૦ દસમે બોલે આપણા વાલેશરીને તથા રૂઠા મિત્રને દમો ન દઈએ પરંતુ પ્રેમ વધારીએ.

૧૧ અગિયારમે બોલે, કુસંગીની સગત ન કરીએ, જે કરીએ તો આપણી પ્રતીત ઘટે

૧૨ બારમે બોલે, પોતાના વડેરામાં ભૂલચૂક પડી હોય તો વારંવાર સંભારીએ નહિ, કારણ કે આપણાથી મોટા છે માટે

૧૩ ત્રેરમે બોલે, અણુવિવેકી, અણુસમજુને ધર્મની શીખામણ દેતા રહીએ, જે અક્ષલ આવે અથવા ન આવે, પણ ઉપદેશ દેતા રહીએ.

૧૪ ચૌદમે બોલે, પોતાના વડેરાનો વિનય કરીએ, કદાપિ વડેરા ઘણું કરી માને અર્થાત્ વડેરા ના કહે તોપણ વિનય ન મૂકીએ

૧૫ પંદરમે બોલે, દોલ (દુખ), સોલ (સુખ) ખમીએ તથા રૂડા કુળની અને ખરા ધર્મની મર્યાદા ન મૂકીએ

૧૬ સોળમે બોલે, પોતાના ગુણ પોતાના મોઢથી પ્રકાશીએ નહિ, તેમ છતાં પ્રકાશીએ તો અવશ્ય હલકાપણુ દેખાય

૧૭ સત્તરમે બોલે, કોઈને મોઢે દુલીએ નહિ અર્થાત્ કોઈને મોઢે ખોટું મનાવીએ નહીં, પરંતુ કામ તો જોઈને જ પાડીએ

૧૮ અઠારમે બોલે, કોઈપણ માણસની પૂઠે અવર્ણવાદ ન બોલીએ કારણ કે તેમાથી અવગુણ નીપજે માટે.

૧૯ એગણીશમે બોલે, મૂર્ખ માણસને ઉદ્દેશીને શીખામણ હઈએ નહિ કારણ કે જે કદી અવળી પ્રગમે તો ઉલટી આપણી જ ખોડ કાઢે

૨૦ વીશમે બોલે, એક શિયળ અને બીજું સમકિત, એ બેને સારી રીતે યતન કરી રાખીએ, કારણ કે તેના ચળાવનાર ઘણા મળે, તોપણ ચળીએ નહીં, કોની પેઠે, તો કે રાજેમતી તથા દ્રૌપદી સતીની પેઠે

૨૧ એકવીશમે બોલે, ખલ (મૂર્ખ) માણસને છેડીએ નહિ, જે છેડીએ તો જરૂર પૂઠે અવર્ણવાદ બોલે

૨૨ બાવીશમે બોલે, ન્યા બે જણુ છાની વાત કરતા હોય

ત્યાં લેલા રહીએ નહિ, કારણ કે તે વાત જ્યારે બહાર પડે ત્યારે ખરી-ન ખરી કરવી પડે એટલે સાહેલી પૂરવી પડે.

૨૩ ત્રેવીશમે બોલે, પોતાના મનની માત કોઈ જેવા તેવા માણસને મોટે કરીએ નહિ, એ કરીએ તો જરૂર પાછળ પૂછાતાપ માત,

૨૪ ચોવીશમે બોલે કોઈ ચઠ્ઠો-ઢોય તો જેમ તેમ બોલીએ નહિ અર્થાત્ કમ જેથીને રહીએ, નહિ તો પછી ખસવાનું પડે.

૨૫ પચીશમે બોલે, અવહાર સાચવવો અને નિશ્ચય કષ્ટ-ભાવ રાખવો. જે નિશ્ચય છે તે સોનાની મહોર છે, અને જે અવહાર છે તે કલમ છે.

૨૬ છવીશમે બોલે, પોતાના વડેરાથી સામી ન બાંધીએ એ કદાપિ તેઓ તાણી આવે તો આપણે હીલુ મૂકવું, પરંતુ સામા થવું નહિ.

૨૭ સત્તાવીશમે બોલે, સસારનાં કામ કોઈ દિવસ પૂર્ણ થઈ નથી, થવાનાં નથી અને થશે પણ નહિ માટે પોતાના ખર્ચાત્કની બે બહી અવશ્ય કાઢી લેવી અર્થાત્ છેવટે દિવસની સાંઠ બહીમાં બે બહી પણ ખર્ચાત્ક કરવું.

૨૮ અઠ્ઠાવીશમે બોલે, આગળ પાછળ પરીક્ષા કરીને જે કમ કરીએ તો તે કમ શીઘ્ર પાર પડે અને ચાર લોકમાં ચતુર કહેવાઈએ અને પચમ પૂછાઈએ.

આખ્યાન-આરભે બોલાતી મહાવીર મણુની સ્તુતિ.

હવે ઈંદા કણે કોણ જે બલુવા, શ્રી શ્રી કમલુ ભગવત, શ્રી શ્રી મહાવીર દેવ, દેવાધિદેવ, પરમતાત્, પરમવાત્, દયાનિધિ, કરુણાગરસાગર, ભાનુભાસ્કર, હવદયાપ્રતિપાલ, કર્મશત્રુના કાળ, મહામાહલુ, મહાગોવાલ પરમનિર્યાનિક, પરમવૈદ્ય, પરમગ્રાહી, પરમસનાતન, અનાથના નાથ, અસરણના શત્રુ, અજધવના બધવ, ભાગ્યાના લેક, સતર્કદારણ, શિવમુખકારણ, સમસાજીવરુપ, હસપુરુષ, સુપાત્રપુરુષ, નિર્મલપુરુષ

નિઃકલકી, પુરુષ, નિર્મોહીપુરુષ, નિર્વિકારીપુરુષ, ઇચ્છાનિરોધ, તપસ્વી,
 ચોત્રીશઅતિશયે કરી બિરાજમાન, પાંત્રીસ પ્રકારની સત્ય વચનવાણી-
 ગુણેકરી સહિત, એકહજાર અષ્ટ ઉત્તમ લક્ષણના ધરણુહાર, શ્રી શ્રી
 સિદ્ધાર્થનંદન, ત્રિહુજગવદન, શીતળચંદન, દીનદયાળ, પરમમાયાલ,
 પરમકૃપાળ, પરમપવિત્ર, પરમસજ્જન, પરમમિત્ર, પરમવાલેશ્વરી,
 પરમહિતવચ્છક, પરમઆધાર, સર્કરીજહાજસમાન, જગતત્રાતા,
 જગતમાતા, જગતબ્રાતા જગતજીવન, જગતમોહન, જગત-
 સોહન, જગતપાવન, જગતભાવન, જગતઈશ્વર, જગતવીર, જગતધીર,
 જગતગંભીર, જગતઈષ્ટ, જગતમિષ્ટ જગતશ્રેષ્ઠ, જગતમિત્ર, જગતવિભુ,
 જગતપ્રભુ, જગતમુગટ, જગતપ્રગટ, જગતનંદન, જગતવદન, ચૌદ
 રાજલોકને વિષે ચુડામણી મુકુટસમાન, ભવ્યજીવના હૃદયના નવેસરહોર,
 શિયલપુજ, જગતશિરોમણિ, ત્રિભૂવનતિલક, સમવસરણુના સાહેબ,
 સરસ્વતીના તુરંગ, ગણધરના ગુરુરાજ, છકાયના છત્ર, ગરીબના
 નિવાજણુહાર, મોહના ધરદ, વાણીના પદ્મસરોવર, સાધુના સેહરા,
 લોકના અગ્રેસર, અલોકના સાધણુહાર, ત્રાસિતના શરણાગત, મોક્ષના
 દાનેશ્વરી, ભવ્યજીવનાં લોચન, સતોષના મેરુ, સુજશના કમલ, સુખના
 સમુદ્ર, ગુણના હસ, શખના કેસરી, જમના જિતણુહાર, કાલના
 ભક્ષણુહાર, મનના અકુશ, મનુજના કલ્પવૃક્ષ, સમદષ્ટિના માત-પિતા,
 ચતુર્વિધ સઘના ગોવાલ, ધરતીના ધર્મધ્વજ, આકાશના સ્થભ,
 મુકિતના વરરાજ, કેવળના દેવણુહાર, ચોસઠ ઇંદ્રના વદનિક, પૂજનિક,
 અર્ચનિક, સ્મરણુનિક, એવા દીનોદ્ધાર, દીનબધુ, દીન આધાર, સખદેવકા-
 દેવ, સર્વ મુનિના નાથ, યોગીના ઠાકુરપુરુષ, તરણુતારણુ, હ.બનિવારણુ,
 અધમ ઉદ્ધારણુ ભવદુખભજન, સમતાના સિંધુ, દયાના સાગર, ગુણના
 આગરરત્નસમાન, પાર્શ્વમણિસમાન કામહુઘાષેનુસમાન, ચિત્રાવેલસમાન
 મોહનવેલસમાન, અમૃતરસકુલસમાન, સુખના કરણુહાર, હ.બના
 હરણુહાર, પાપહલતિમિરના ટાલણુહાર, ચંદ્રમાની પેરે શીતળદશાના
 ધણી, સૂર્યની પેરે ઉદ્યોતના કરણુહાર, સમુદ્રની પેરે ગભીર, મેરુની
 પેરે અડોલ, વાયુની પેરે અપ્રતિબધવિકારી, ગગનની પેરે

નિરાલબી, મારવાડી વૃષભધારીસમાન, પચ્ચાનનકેશરીસિંહસમાન, એવા
 લોકોત્તર પુરુષ, અભયદાતા, અશ્વદાતા, માર્ગદાતા,

એકવાં યશ્વત્ત વિનેશ્વર, જગદ્ધર્મી,
 જિન શાસન શબ્દગાર,
 ભાવ ધરીને સમસ્તાં,
 પામી જે ભવપાર.

એવા તત્વાનદી, તત્ત્વવિશ્વામી, અનતાશુભના ધર્મી, અલક્ષ
 શુભના ધર્મી, અનતબળના ધર્મી, અનતરૂપના ધર્મી, અનત તેજના
 ધર્મી, અનત અભ્યાખાષ આત્મિક સુખના ધરણુદાર, સદ્ગુણમ ને
 સદ્ગુણોત્તમના ધરણુદાર, 'મ હલો મ હલો' શબ્દના પ્રકાશણુદાર,
 અહો ભવ્યલવો એ કોઈ લવને હલુયો તો હલુવવાં પડ્યો, ઉઘ્યો,
 તો ઉઘવવાં પડ્યો લેઘ્યો તો લેઘવવા પડ્યો, કર્મ ભાધ્યો તો
 ભોગવવા પડ્યો, એકવાં 'મ હલો મ હલો' શબ્દના પ્રકાશના
 કરણુદાર, સમસ્ત ભગવતમહાવીર, ઉપન્નનાણુદસણુધરે, ખડાંબિલુ
 કેવલી, અપરિભવી કહેતાં—અનામવિ પુરુષ, તે પશુલના શુભ કદામાં
 નાવે, મવ્યામા નાવે, વણ્યામા નાવે, એવા અકલત્વરૂપી, જિનેશ્વર-
 દેવ, તે પ્રભુએ સાઠાબાર વર્ષને પદર દિવસ સુધી મહા મહેનત
 કરી કર્મને ટાળી, કર્મને ગાળી કર્મપ્રભાળી, કર્મને દૂર છડી,
 કર્મનાં દેણાં દઈ કરી, કર્મથી નિઃકરણ થઈ કરી, કેવળશ્રી વરી,
 આત્મકથા પ્રકટ કરી, જિનેશ્વરદેવ, વીતરાજ દેવ, મોક્ષનગરે પધાર્યા

પણ જગતવાસી જાણીને ઉપકાર નિમિત્તે, શાતા નિમિત્તે
 કદમાણુ કરવા નિમિત્તે, ભવ્યલવના દુષ્ટ મટાડવા વાસ્તે, આરતિ,
 ચોવીસ દહક, ચોરાચીલક લવાયોનિને વિષે, એક કોડ આડી
 સત્તાણુલાખ કોડ કુલને વિષે, લવ અટન—પરિભ્રમણુ કરે છે, સયોમી
 ચારીરિક, માનસિક વેદનાઓ સહન કરે છે, તે મટાડવા માટે
 પરમેશ્વરદેવે સિદ્ધાંતરૂપ વાણી ભાવલેહવૃત્તાત, વિસ્તારપણે વણ્યા

પાંચ જ્ઞાન

૧ જ્ઞેય. ૨ જ્ઞાન, ૩ જ્ઞાની, તેના અર્થ.

૧ જ્ઞેય, જાણવા યોગ્ય તે સામો પદાર્થ, ૨ જ્ઞાન તે જીવનો ઉપયોગ જીવનું લક્ષણ, જાણપણું તે ૩ જ્ઞાની તે જાણે તે-જાણવાવાળો જીવ-અસંખ્યાત પ્રદેશી આત્મા.

જ્ઞાન શબ્દોનો વિશેષ અર્થ

૧ જેણે કરી વસ્તુને જાણીએ તે જ્ઞાન,

૨ જે થકી વસ્તુને જાણીએ તે જ્ઞાન.

૩ જેને વિષે વસ્તુને જાણીએ તે જ્ઞાન,

૪ જાણવું તે જ્ઞાન, એ ચાર અર્થ કહ્યા

જ્ઞાનના ભેદ

જ્ઞાનના પાંચ ભેદ છે ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન, ૩ અવધિ-જ્ઞાન, ૪ મન પર્યાવજ્ઞાન, ૫ કેવળજ્ઞાન

મતિજ્ઞાનના બે ભેદ

૧ સામાન્ય ૨ વિશેષ.

૨ સામાન્ય પ્રકારે તે મતિ કહીએ,

૩ વિશેષ પ્રકારે તે મતિજ્ઞાન તથા મતિઅજ્ઞાન કહીએ.

સમ્યગ્દષ્ટિ મતિ તે મતિજ્ઞાન

મિથ્યાદષ્ટિની મતિ તે મતિઅજ્ઞાન.

શ્રુતજ્ઞાનના બે ભેદ

૧ સામાન્ય, ૨ વિશેષ

૧ સામાન્ય પ્રકારે શ્રુત કહીએ

૨ વિશેષ પ્રકારે તે શ્રુત અજ્ઞાન તથા શ્રુત જ્ઞાન કહીએ.

સમ્યગ્દષ્ટિ શ્રુત તે શ્રુત જ્ઞાન.

મિથ્યાદષ્ટિનું શ્રુત તે શ્રુત અજ્ઞાન.

૧ મતિ જ્ઞાન. ૨ સુત જ્ઞાન એ બે જ્ઞાન અન્યોઅન્ય પરસ્પર માંહોમાંહે કીરનીરની પેરે મળી રહે છે, છવ ને અવ્યતર શરીરની પેરે છે બ્યારે બે જ્ઞાન સાથે હોય ત્યારે પણ પહેલા મતિ, સુત હોય છે અહીં બે જ્ઞાનને વિષે આચાર્ય વિશેષે કરી સમબલે છે

છવ મતિએ કરી બલે તે મતિજ્ઞાન, સુતે કરી બલે તે સુતજ્ઞાન.

મતિજ્ઞાનનું વર્ણન,
મતિજ્ઞાનના બે લેહ

૧ સુત નિમિત્ત—તે સામળ્યા વચનને અનુસારે મતિ વિસ્તરે

૨ સુત નિમિત્ત—તે નહિ સામળ્યુ, નહિ બેસુ તોપણ તેમાં મતિ વિસ્તરે.

અસુત નિમિત્તના ચાર લેહ.

૧ ઔત્પાતિકા ૨ વૈનચિકા, ૩ કાર્મિક ૪ પારિણામિકા.

૧ ઔત્પાતિકા શુદ્ધિ—તે પૂર્વે નહિ બેસુ નહિ સામળ્યુ તેમાં એકદમ વિશુદ્ધ અર્થમાંથી શુદ્ધિ ઊપજે, ને તે શુદ્ધિ, ફળને ઉત્પન્ન કરે તેને ઔત્પાતિકા શુદ્ધિ કહીએ.

૨ વૈનચિકા શુદ્ધિ—તે ગુરુ-વડાનો વિનય ભક્તિ કરવાથી શુદ્ધિની ઉત્પત્તિ થાય, શાશ્વતા અર્થ—સ્થૂલ સમજે તેને વૈનચિકા શુદ્ધિ કહીએ.

૩ કાર્મિકા—(કામીયા) શુદ્ધિ—તે બેતાં, લખતાં, ચિતરતાં, ભણતા, સાંભળતા, દેખતા, વણતાં, વાવતાં, શીવતાં એ આદિ અનેક શિષ્ટાચાર્ય વગેરેનો અભ્યાસ કરતા તેમાં કુશળ થાય તે કાર્મિકા (કામીયા) શુદ્ધિ કહીએ.

૪ પારિણામિકા શુદ્ધિ—તે જેમ જેમ વય પરિવર્તે તેમ તેમ શુદ્ધિ પરિવર્તે તથા બહુસૂત્રી સ્થવિર; પ્રત્યેકબુદ્ધાદિ પ્રમુખને આલોચન કરતાં શુદ્ધિમાં વૃદ્ધિ થઈ; અતિસ્મરણાદિ જ્ઞાન થાય તેને પારિણામિકા શુદ્ધિ કહીએ.

શ્રુત નિશ્ચિત જ્ઞાનના ચાર ભેદ.

૧ અવગ્રહ, ૨ ઇહા, ૩ અવાય ૪ ધારણા.

અવગ્રહના બે ભેદ.

૧ અર્થાવગ્રહ, ૨ વ્યંજનાવગ્રહ

વ્યંજનાવગ્રહના ચાર ભેદ.

૧ શ્રોત્રે દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ, ૨ ઘ્રાણે દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ, ૩ રસે દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ, ૪ સ્પર્શે દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ.

વ્યંજનાવગ્રહ—તે જે પુદ્ગલોને ઇદ્રિયોને વિષે સામાં આવી પડે (પુદ્ગલો ઇદ્રિયોને સ્પર્શે) ને ઇદ્રિયો તે પુદ્ગલોને ગ્રહે, સરાવલાને દષ્ટાતે, તેને વ્યંજનાવગ્રહ કહિયે

ચક્ષુર્ઇદ્રિય ને મન તે રૂપાદિ પુદ્ગલની પ્રત્યક્ષ થઇ સ્પર્શ કર્યા વગર તેમને ગ્રહે છે, માટે ચક્ષુર્ઇન્દ્રિય ને મન એ બેને વ્યંજનાવગ્રહ નથી ને શેષ ચાર ઇદ્રિયોને વ્યંજનાવગ્રહ છે

શ્રોત્રે દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ તે—કાને કરી શબ્દના પુદ્ગલને ગ્રહે ઘ્રાણે દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ તે—નાસિકાથી ગંધના પુદ્ગલને ગ્રહે રસે દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ તે જીહવાએ કરી રસના પુદ્ગલને ગ્રહે સ્પર્શેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ તે—શરીરે કરી સ્પર્શના પુદ્ગલને ગ્રહે, વ્યંજનાવગ્રહને સમજવાને—

૧ પડિબોહગ દિઠ્ઠતેણુ, ૨ મલ્લગ દિઠ્ઠતેણુ, આ બે દષ્ટાત આપે છે.

પડિબોહગ દિઠ્ઠતેણુ—પ્રતિબોધક (જગાડવાનું) દષ્ટાત; જેમ કોઇ પુરુષ સૂતો છે, તેને બીજા કોઇ પુરુષે બોલાવ્યો, ‘હે દેવદત્ત’ ત્યારે તેણે સાલળીને જાગીને ‘હું’ ઉત્તર આપ્યો ત્યારે શિષ્ય સમજવાને શકાથી પૂછે છે, હે સ્વામિન્! તે પુરુષે હુંકારો આપ્યો તે શું તેણે એક સમયના, કે બે સમયના, કે ત્રણ સમયના, કે ચાર સમયના, કે યાવત્ સખ્યાત સમયના, કે અસખ્યાત સમયના પ્રવેશ્યા શબ્દપુદ્ગલને ગ્રહ્યા ?

ગુરુ કહે છે—એક સમયનાં નહિ, બે—ત્રણ—ચાર થાવત્ સખ્યાત સમયના નહિ પણ અસખ્યાત સમયના પ્રવેશ્યા શબ્દપુદ્ગલને પ્રશ્ન. એમ ગુરુના કહેવાથી પણ શિષ્યને સમજણ પડી નહિ ત્યારે બીજી મણક (સરાવાણા) નું દૃષ્ટાત કહે છે —

જેમ, કુભારના નીલાકામાથી તરતનું લાવેલું ઠાડુ સરાવણું હોય ને તેમા એક જળર્નિદુ મૂકે, પણ જે જળર્નિદુ જણાય નહિ, એમ બે, ત્રણ, ચાર, ઘણા જળર્નિદુ મૂકે પણ તે સરાવણું ભરાવર થી બચ નહિ, પણ ઘણાં જળર્નિદુથી થી બચા પછી જળર્નિદુ એક કરે ને એમ કરતાં વધતા વધતા પા સરાવણું ઘાય પછી કદી ને ઘણી વખતે પૂછું ભરાય પછી તે સરાવણું ઊભરાય, તેમ જ્ઞાનનાં એક સમયનાં પ્રવેશ્યા (પિકા) પુદ્ગલને પ્રશ્ન શકે નહિ જેમ એક જળર્નિદુ સરાવણામાં જણાય નહિ, એમ બે, ત્રણ, ચાર, સખ્યાત સમયના પણ પુદ્ગલને પ્રશ્ન શકે નહિ પણ બ્યજન બ્યજનમાં અસખ્યાત સમય એઈએ ને તે અસખ્યાત સમયનાં પ્રવેશ્યા પુદ્ગલ બ્યારે જ્ઞાનમા ભરાય અને ઊભરાઈ બચ ત્યારે હું એમ કહી શકે પણ સમજે નહિ એ કોનો શબ્દ, એ બ્યજનાવગ્રહ.

અર્થાવગ્રહના છ ભેદ.

૧ ઓત્રેદ્રિય અર્થાવગ્રહ ૨ ચક્ષુષ્ટ્રિય અર્થાવગ્રહ, પ્રાણેદ્રિય અર્થાવગ્રહ, ૪ રસેદ્રિય અર્થાવગ્રહ ૫ સ્પર્શેદ્રિય અર્થાવગ્રહ, ૬ નોઈદ્રિય (મન) અર્થાવગ્રહ.

એ બ્યવગ્રહનાં નામ માત્ર છ તેના અર્થ સમજાવે છે
ઓત્રેદ્રિય અર્થાવગ્રહ—તે કણે કરી શબ્દના અર્થને પ્રકે.
ચક્ષુષ્ટ્રિય અર્થાવગ્રહ—તે ચક્ષુએ કરી રૂપના અર્થને પ્રકે.
પ્રાણેદ્રિય અર્થાવગ્રહ—તે નાસિકાએ કરી ગંધના અર્થને પ્રકે.
રસેદ્રિય અર્થાવગ્રહ—તે જીભાએ કરી રચના અર્થને પ્રકે.
સ્પર્શેદ્રિય અર્થાવગ્રહ—તે શરીરે કરી સ્પર્શના અર્થને પ્રકે.
નોઈદ્રિય અર્થાવગ્રહ—તે મનોદ્વાર દરેક પદ્ધતિના અર્થને પ્રકે.

વ્યજનાવગ્રહના ચાર લેહ અને અર્થાવગ્રહના છ લેહ મળી અવગ્રહના એ દશ લેહ છે અવગ્રહે કરી સામાન્ય પ્રકારે અર્થને ગ્રહે, પણ જાણે નહીં, જે એ કોના શબ્દ વા ગદ્ય પ્રમુખ છે ? પછી ત્યાંથી ઇહા મતિજ્ઞાનમાં પ્રવેશ કરે. ઇહા તે વિચારે, જે અમુકનો શબ્દ વા ગદ્ય પ્રમુખ છે, પણ નિશ્ચય થાય નહીં. પછી અવાય મતિજ્ઞાનમાં પ્રવેશ કરે અવાય તે નિશ્ચય કરવો, જે એ અમુકનો જ શબ્દ વા ગદ્ય પ્રમુખ છે પછી ધારણા મતિજ્ઞાનમાં પ્રવેશ કરે. ધારણા તે ધારી રાખે, જે અમુક શબ્દ વા ગદ્ય પ્રમુખ આ પ્રકારે હોતો.

એમ ઇહાના છલેહ શ્રોતેદ્રિય ઇહા, યાવત્ નોઈદ્રિય ઇહા. એમ અવાયના છ લેહ શ્રોતેદ્રિય અવાય, યાવત્ નોઈદ્રિય અવાય. એમ ધારણાના છ લેહ શ્રોતેદ્રિય ધારણા, યાવત્ નોઈદ્રિય ધારણા.

તેમનો કાલ કહે છે અર્થાવગ્રહનો કાલ, એક સમય અસખ્યાત સમયથી પ્રવેશ્યા પુદ્ગલને છેલ્લા સમયે જાણે, જે મને કોઈક બોલાવે છે

ઇહાનો કાલ, અતર્મુહૂર્ત, તે વિચાર ચાલ્યા કરે કે જે મને બોલાવે છે તે આ હશે કે એ ?

અવાયનો કાલ, અતર્મુહૂર્ત-નિશ્ચય કરવાનો, જે મને અમુકે જ બોલાવ્યો છે શબ્દ નિશ્ચય કરે

ધારણાનો કાલ, સખ્યાતા વર્ષ અથવા અસખ્યાતા વર્ષ સુધી ધારી રાખે, જે અમુક વેળાએ અમુકનો શબ્દ સાભળ્યો હતો તે આ પ્રકારે હોતો એ અવગ્રહના દશ લેહ, ઇહાના છ લેહ, અવાયના છ લેહ, ધારણાના છ લેહ, સર્વ મળી શ્રુતનિશ્ચિત મતિ જ્ઞાનના ૨૮ લેહ

મતિજ્ઞાન સમુચ્ચય ચાર પ્રકારે - ૧ દ્રવ્યથી ૨ ક્ષેત્રથી ૩ કાલથી ૪ ભાવથી, ૧ દ્રવ્યથી મતિજ્ઞાની સામાન્યથી આદેશેX કરી સર્વ દ્રવ્ય જાણે પણ દેખે નહિ, ૨ ક્ષેત્રથી મતિજ્ઞાની સામાન્યથી

આદેશે કરી સર્વજ્ઞેત્રની વાત બાણે પણ દેખે નહિ. કાલથી મતિજ્ઞાની સામાન્યથી આદેશે કરી સર્વ કાલની વાત બાણે પણ ન દેખે, ય ભાવથી સામાન્યથી આદેશે કરી સર્વ ભાવની વાત બાણે પણ દેખે નહિ, નહીં દેખવાનું કારણ મતિજ્ઞાનને ઇશન નથી.

ભગવતી સુત્રમા પાસર્ધ પાઠ છે તે પણ જદા વિષે છે, પણ એવું તેમ નથી, ઇતિ મતિજ્ઞાન સ પુણ્ય

સુત (સુત) જ્ઞાનનું વર્ણન

સુત જ્ઞાનના ૧૪ ભેદ ૧ અક્ષર સુત ૨ અનક્ષર સુત ૩ સહીસુત ૪ અસહી સુત ૫ સમ્યક્ સુત ૬ મિથ્યા સુત ૭ સાદ્ધિ સુત ૮ અનાદ્ધિ સુત ૯ સપર્થવસિત સુત ૧૦ અપર્થવસિત સુત ૧૧ અમિથ સુત ૧૨ આગમિક સુત ૧૩ અગમપ્રવિષ્ટ સુત ૧૪ અનગમપ્રવિષ્ટ સુત (અગમ્યાહિર)

૧ અક્ષરસુત તેના ત્રણ ભેદ ૧ સજ્ઞા અક્ષર ૨ વ્યજનઅક્ષર ૩ લઙ્ગિષ અક્ષર

સજ્ઞા અક્ષર સુત તે અક્ષરના આકારનું જ્ઞાન, જેમકે ક, ખ ૧, પ્રમુખ સર્વ અક્ષરની સજ્ઞાનું જ્ઞાન. ક અક્ષરનો વાટ દેખી કહે જે એ ખ નહિ, જ, નહિ. એમ સર્વ અક્ષરની ના કહીને કહે કે જે તો ક જ છે એમ સસ્કૃત, પ્રાકૃત, બોધી, ક્ષરસી, કાવિયી, હિંદી એ આદિ અનેક પ્રકારની લિપિમા અનેક નકારના અક્ષરના પ્રાટ છે તેવું જે જ્ઞાન તે સજ્ઞા અક્ષર સુત જ્ઞાન.

૨ વ્યજન અક્ષર સુત તે હ્રસ્વ, દીર્ઘ, કાનો, માત્રા, જનુસ્વાર પ્રમુખની સંયોજનાએ કરી બોલવું તે વ્યજનાક્ષર સુત.

૩ લઙ્ગિષ અક્ષર સુત તે ઇદ્રિયાર્થના બાણપણની લઙ્ગિષથી અક્ષરનું જ્ઞાન થાય તે તેના ■ ભેદ

૧ ઓતેદ્રિય લઙ્ગિષ અક્ષરસુત ત કાને ભેરી પ્રમુખનો શબ્દ સાબળી કહે જે એ ભેરી પ્રમુખનો શબ્દ છે તો ભેરી પ્રમુખ અક્ષરનું જ્ઞાન ઓતેદ્રિય લઙ્ગિષથી થયું તેમા ઓતેદ્રિય લઙ્ગિષ અક્ષરસુત કહીએ.

૨ ચક્ષુ ઇન્દ્રિય લઙ્કિધ અક્ષર શ્રુત તે આંખે આખા પ્રમુખનુ રૂપ દેખીને કહે જે એ આંખા પ્રમુખનુ રૂપ છે, તા આખા પ્રમુખ અક્ષરનુ જ્ઞાન ચક્ષુઇન્દ્રિય લઙ્કિધથી થયુ, તે માટે ચક્ષુઇન્દ્રિય લઙ્કિધ અક્ષરશ્રુત કહીએ.

૩ ઘ્રાણેન્દ્રિય લઙ્કિધ અક્ષર શ્રુત તે નાસિકાએ કેતકી પ્રમુખની ગંધ લઇને જાણે જે એ કેતકી પ્રમુખની ગંધ છે, તે ઘ્રાણેન્દ્રિય લઙ્કિધથી કેતકી પ્રમુખ અક્ષરનુ જ્ઞાન થયુ, માટે ઘ્રાણેન્દ્રિય લઙ્કિધ અક્ષરશ્રુત કહીએ.

૪ રસેન્દ્રિય લઙ્કિધ અક્ષર શ્રુત તે જીહવાયે કરી સાકર પ્રમુખનો જાણીને એ સાકર પ્રમુખનો સ્વાદ છે એ અક્ષરનુ જ્ઞાન રસેન્દ્રિયથી થયુ, માટે રસેન્દ્રિય લઙ્કિધ અક્ષર શ્રુત કહીએ.

૫ સ્પર્શેન્દ્રિય લઙ્કિધ અક્ષર શ્રુત તે શીત, ઉષ્ણ, આદિ સ્પર્શ થવાથી જાણે જે એ શીત વા ઉષ્ણ છે, માટે તે અક્ષરનુ જ્ઞાન સ્પર્શેન્દ્રિયથી થયુ, માટે સ્પર્શેન્દ્રિય લઙ્કિધ શ્રુત કહીએ.

૭ નોઃદ્રિય લઙ્કિધ અક્ષર શ્રુત તે મને કરી ચિંતવતા, વિચારતા સ્મરણ થયુ જે એ અમુક ચિંતવ્યુ વા વિચાર્યુ તો તે સ્મરણના અક્ષરનુ જ્ઞાન મનથી-નોઃદ્રિયથી થયુ, માટે નોઃદ્રિય લઙ્કિધ અક્ષરશ્રુત કહીએ, એ લઙ્કિધ અક્ષરશ્રુતના છ ભેદ સંપૂર્ણ. ઇતિ અક્ષરશ્રુતના ભેદ.

૨ અનક્ષર શ્રુત-તે અનેક પ્રકારે છે તે અક્ષરના ઉચ્ચાર કર્યા વિના શબ્દ, છીંક ઉધરસ, ઉછ્વાસ, નિ શ્વાસ, ખગાસા, નાક નિષીકવું તથા નગારા પ્રમુખનો શબ્દ, અનક્ષરી વાણી માટે, એને અનક્ષર શ્રુત કહીએ.

૩ સંજ્ઞી શ્રુત-તેના ત્રણ ભેદ, ૧ સંજ્ઞી કાલિકોપદેશ ૨ સંજ્ઞી ઉત્પદેશ ૩ સંજ્ઞી દષ્ટિવાદોપદેશ

૧ સંજ્ઞી કાલિકોપદેશ-તે શ્રુત સાલજીને વિચારે તે ૧ વિચારવુ ૨ નિશ્ચય કરવુ, ૩ સમુચ્ચય અર્થનુ ગવેષવુ, ૪ વિશેષ અર્થનુ ગવેષવુ, ૫ ચિંતવવુ, ૬ નિશ્ચય કરી વળી વિચારવુ એ છ ખોલ સંજ્ઞી જીવને હોય તે સંજ્ઞી કાલિકોપદેશ શ્રુત

૨ સજી હેતુપદેશ-તે સજી ખારી રાખે.

૩ સજી દષ્ટિવાદોપદેશ તે ક્ષયોપશમ ભાવે સાંભળે એટલે કે સજી શ્રુત તે શાસ્ત્રને હેતુ સહિત; દ્રવ્ય અર્થ સહિત, કારણ મુક્તિ સહિત ઉપયોગ સહિત, પૂર્વાપર વિચાર સહિત; બધે, બધાવે; સાંભળે તે માટે સજી શ્રુત કહીએ.

૪ અસજી શ્રુતના ત્રણ લેહ. ૧ અસજી કાલિકોપદેશ ૨ અસજી હેતુપદેશ. ૩ અસજી દષ્ટિવાદોપદેશ.

૧ અસજી કાલિકોપદેશ શ્રુત-તે સાંભળી પણ વિચારે નહિ સજીને છ બોલ છે; તે અસજીને નથી.

૨ અસજી હેતુપદેશ શ્રુત-તે સાંભળી ખારી રાખે નહિ.

૩ અસજી દષ્ટિવાદોપદેશ શ્રુત તે ક્ષયોપશમ ભાવે ન સાંભળે તે ત્રણ બોલ અસજી આશી કહ્યા એટલે કે અસજી શ્રુત, તે ભાવાર્થ સહિત; વિચાર તથા ઉપયોગ શૂન્ય, પૂર્વાપર આવેશ સહિત; નિષ્કર્ષ સહિત ઓશ ન રાખે બધે તથા બધાવે, વા સાંભળે તે માટે અસજી શ્રુત કહીએ.

સમ્યક્ શ્રુત તે અરિહંત, વીર્ય કર, કેવળજ્ઞાની, કેવળકથાની, દાદશ ગુણે કરી સહિત અહાર દોષ સહિત, ચોત્રીસ અતિશય પ્રમુખ અનંત ગુણના ખારક, તેમના પ્રરૂપેલાં બાર અ. ૧ અર્થરૂપ આગમ, તથા ગણધર પુરુષોએ-કુતરૂપ (મૂલરૂપ) બાર આગમ જૂઠ્યા તે, તથા ચૌદ પૂર્વીએ તેર પૂર્વીએ, બાર પૂર્વીએ, અગિયાર પૂર્વીએ, તથા દશ પૂર્વીએ જે શ્રુત તથા અર્થરૂપ વાળી પ્રકાશી તે સમ્યક્ શ્રુત. દશ પૂર્વમા ન્યૂન જેને જ્ઞાન હોય, તેમના પ્રકાશેલાં સમશ્રુત હોય વા મિથ્યાશ્રુત હોય.

૬ મિથ્યાશ્રુત-તે જે પૂર્વોક્ત ગુણસહિત, રામરૂપસહિત પુરુષોએ પોતાનાં મતિ કંપનાએ કરી, મિથ્યાત્વ દષ્ટિએ કરી જે શાસ્ત્ર રચ્યા જેવા ભારત, રામાયણ ગૌદિક જ્યોતિષ તથા રહ જ્ઞાનના પાપશાસ્ત્ર પ્રમુખ અથ તે મિથ્યાશ્રુત તે મિથ્યાશ્રુત, તે મિથ્યાત્વ દષ્ટિને મિથ્યાશ્રુતપણે પરિણમે (સાચા કરી બધે માટે.) પણ જે સમ્યક્ તેની સાથે મેળવતા જુઠાં બાળી ત્યજે તે સમ્યક્.

શ્રુતપણે પરિણમે. તે જ મિથ્યાશ્રુત સમ્યક્ત્વવાન્ પુરુષને સમ્યક્ બુદ્ધિએ કરી વાંચતા સમ્યક્ત્વના રસે કરી પરિણમે, તે બુદ્ધિનો પ્રભાવ જાણવો. વળી આચારાગાદિક સમ્યક્ શાસ્ત્ર તે પણ સમ્યક્ત્વના પુરુષને સમ્યક્ થઈ પરિણમે ને મિથ્યાત્વ દષ્ટિવાન્ પુરુષને તે જ શાસ્ત્ર મિથ્યાત્વપણે પરિણમે એ રહસ્ય છે

૭ સાદિ શ્રુત, ૮ અનાદિ શ્રુત, સપર્યવસિત શ્રુત, ૧૦ અપર્યવસિત શ્રુત, એ ચાર પ્રકારના શ્રુતનો ભાવાર્થ સાથે છે. બાર અગ વ્યવચ્છેદ થયાં આશ્રી આદિ અતસહિત અને વ્યવચ્છેદ ન થયા આશ્રી આદિ અત રહિત તે સમુચ્ચય ચાર પ્રકારે છે તે દ્રવ્યથી એક પુરુષે લાણવા માડ્યું તેને સાદિ સપર્યવસિત કહીએ, ને ઘણા પુરુષ પરપરા આશ્રી અનાદિ અપર્યવસિત કહીએ ક્ષેત્રથી ૫ ભરત, ૫ ઇરવત, દશ ક્ષેત્ર આશ્રી સાદિ સપર્યવસિત. ૫ મહાવિદેહ આશ્રી અનાદિ અપર્યવસિત, કાલથી ઉત્સર્પિણી આશ્રી સાદિ સપર્યવસિત નોઉત્સર્પિણિ નોઅવસર્પિણિ આશ્રી અનાદિ અપર્યવસિત. ભાવથી તીર્થ કરોએ ભાવ પ્રકાશ્યા તે આશ્રી સાદિ સપર્યવસિત. ક્ષયોપશમભાવ આશ્રી અનાદિ અપર્યવસિત અથવા ભવ્યનું શ્રુત તે આદિ અતસહિત અભેવ્યનુ શ્રુત તે આદિ અતરહિત તે ઉપર દષ્ટાત છે, સર્વ આકાશના અનત પ્રદેશ છે તે એકેક આકાશ પ્રદેશમા અનત પર્યાય છે તે સર્વપર્યાયથી અનત ગુણ અધિક એક અગુરુલઘુ પર્યાય અક્ષર થાય અક્ષર તે ક્ષરે નહીં, અપ્રતિહત, પ્રધાન, જ્ઞાન, દર્શન જાણવું તે અક્ષર કેવલ સંપૂર્ણ જ્ઞાન જાણવું તેમાથી સર્વ જીવને સર્વ પ્રદેશે અક્ષરના અનતમા ભાગે જાણપણ સદાકાળ ઉઘાડું રહે છે શિષ્ય પછે છે, હે સ્વામિન્ ! જો તેટલું જાણપણ ઢકાય તો શું થાય ? ત્યારે ગુરુ કહે છે—કે, જો તેટલું જાણપણ ઢકાય તો જીવપણ મટીને અજીવ થાય, અને ચૈતન્ય મટીને જડપણ થાય, માટે હે શિષ્ય ! જીવના સર્વ પ્રદેશે અક્ષરના અનતમા ભાગે જ્ઞાન સદા ઉઘાડું છે જેમ વર્ષાકાળે કરી ચંદ્ર તથા સૂર્ય ઢાકયા થયા પણ સર્વથા ચંદ્ર તથા સૂર્યની પ્રભા ઢાકી 'જાતી નથી તેમ અનત જ્ઞાનાવરણીય

કર્મના આવરણનો ઉદય થયા છતાં પણ ચૈતન્યપણુ સર્વથા અવરણ (હઠાતું) નથી નિગોદના છવને પણ અક્ષરના અનતમા ભાગે સદા જ્ઞાન ઉધાડુ રહે છે.

૧૧ ગમિકે મુત તે બારમુ બાગ દષ્ટિવાદ ધણીવાર સરખા પાઠ આવે તે માટે

૧૨ આગમિકે મુત તે કાલિકે મત ૧૧ અગ બાધારંગ પ્રમુખ

૧૩X અગપ્રવિષ્ટ—બાર અગ (આચારાગાદિથી દષ્ટિવાદ સુધી) સૂત્રમા તેનો વિસ્તાર ધણો છે, ત્યાંથી જોવું

૧૪ અનગપ્રવિષ્ટ—સમુખ્ય બે પ્રકારે ૧ આવરયકે ૨ આવરયકે બ્યાતારકે ૧ આવરયકેના છ અધ્યયન, સામાયિક પ્રમુખ ૨ આવરયકે બ્યાતારકેતના બે લેહ—૧ કાલિકે મુત, ૨ ઉત્કલિકે મુત

૧ કાલિકે મુત—તેના અનેક પ્રકાર છે તે ઉત્તરાધ્યયન, દશાસતસ્કંધ, બૃહત્કંધ, બ્યવહાર પ્રમુખ જ્યેષ્ઠીય સૂત્ર કાલિકાનાં નામ નહીસૂત્ર મધ્યે આખ્યા પધંન્ના સિદ્ધાંત બલુવાંજેમ અવલોકેવના ૮૪૦૦૦ પધંન્ના તથા મધ્ય ૨૨ તીર્થંકરના સખ્યાતા હબર પધંન્ના તથા મહાવીર સ્વામીના ૧૪ હબર પધંન્ના તથા સર્વ ગણધરના કયાં તથા પ્રત્યેક બુદ્ધના કયાં પધંન્ના તે સર્વ કાલિકે બલુવા, એ કાલિકે મુત

૨ ઉત્કલિકે મત—તે અનેક પ્રકારના છે, તે દશવકાલિક પ્રમુખ ૨૬ પ્રકારના શાસ્ત્રના નામ નહીસૂત્રમા આખ્યા છે તે આદિ

Xઅથવા સમુખ્ય બે પ્રકારે મત કહ્યા છે તે અગપ્રવિષ્ટ (અગ પ્રવિષ્ટ તથા અગબાહિર (અનગ પ્રવિષ્ટ) ગમિક તથા આગમિકના લેહનાં સમાવેશ સૂત્રકારે કયો છે મૂળમા જૂઠાં પણ નામ આખ્યા છે અપહેલે પહેાર તથા યોયે પહેાર સ્વાધ્યાય યામ તેને કાલિકે મુત કહીમે નઅસ્વાધ્યાયનો વખત વળી ચારે પહેાર સ્વાધ્યાય યામ માટે ઉત્કલિકે કહીએ.

કઈને અનેક પ્રકારનાં શાસ્ત્ર છે પણ વર્તમાનમાં ઘણું વ્યવસ્થિત છે.

દ્વાદશાંગ સિદ્ધાંત આચાર્યની પેટી સમાન, અતીત કાલે અનંત જીવો આજ્ઞાએ આરાધીને સ સાર હુ ખથી મુક્ત થયા, વર્તમાનમાં સખ્યાતા જીવો હુ ખથી મુક્ત થાય છે, અનાગત કાલે આજ્ઞાએ આરાધી અનંત જીવો હુ ખથી મુક્ત થશે એમ સૂત્ર વિરોધીને ત્રણે કાળ આશ્રી સ સારમા રખડવા વિષે જાણવું શ્રુતજ્ઞાન (દ્વાદશાંગ૩૫) સદાકાળ લોક આશ્રી છે

શ્રુતજ્ઞાન—સમુચ્ચય ચાર પ્રકારે છે દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી.

દ્રવ્યથી—શ્રુતજ્ઞાની ઉપયોગે કરી સર્વ વ્ય જાણે દેખે, તે શ્રદ્ધાએ કરી, તથા સ્વરૂપ આલેખવે કરી

ક્ષેત્રથી—શ્રુતજ્ઞાની ઉપયોગે કરી સર્વ ક્ષેત્રની વાત જાણે દેખે, પૂર્વવત્

કાલથી—શ્રુતજ્ઞાની ઉપયોગે કરી સર્વ કાલની વાત જાણે, દેખે

ભાવથી—શ્રુતજ્ઞાની ઉપયોગે કરી સર્વ ભાવ જાણે, દેખે, ઇતિ શ્રુતજ્ઞાનનું વર્ણન

અવધિ જ્ઞાનનું વર્ણન

૧ અવધિજ્ઞાનના મુખ્ય બે ભેદ ભવપ્રત્યયિક, ક્ષયોપશમિક.

૧ ભવપ્રત્યયિકના બે ભેદ તે, ૧ નારકીને, ૨ દેવ (ચાર પ્રકારના) ને હોય, તે ભવ સખધી જ્યારથી ઉત્પન્ન થાય, તે ભવના અંત સુધી હોય

૨ ક્ષયોપશમિકના બે ભેદ તે ૧ સહી મનુષ્યને, ૨ સહી તિર્થંચ પચેન્દ્રિયને; ક્ષયોપશમ ભાવથી ઉત્પન્ન થાય તે, અથવા ક્ષમા દિકે ગુણે સહિત અણુગારને ઉત્પન્ન થાય

અવધિજ્ઞાનના છ પ્રકાર સક્ષેપથી કહ્યા તે તેના નામ. ૧ અનુગામિક ૨ અનાનુગામિક ૩ વર્ધમાન, ૪ હાયમાન ૫ પ્રતિપાતિ, ૬ અપ્રતિપાતિ

અનુગામિકે જ્યાં જાય ત્યાં તે સાથે આવે. તે બે પ્રકાર છે ૧ અતગત, ૨ મધ્યગત

૧ અતગત અવધિજ્ઞાનના ત્રણ પ્રકાર.

૧ પુરત અતગત—(પુરણો અતગત) તે શરીરના આગળ ભાગના ક્ષેત્રમાં જાય છે.

૨ માર્ગત. અતગત—(મગ્ગાઓ અતગત) તે શરીરના પૃષ્ઠ ભાગના ક્ષેત્રમાં જાય છે.

૩ પાર્શ્વત અતગત—(પાર્શ્વો અતગત) તે શરીરના બે પાર્શ્વભાગના ક્ષેત્રમાં જાય છે.

અતગત અવધિ ઉપર દર્શાવેલ છે, જેમ કોઈ પુરુષ હરકોઈ દીપ પ્રમુખ અગ્નિનું ભાજન તથા મહિપ્રમુખ હાથમાં લઈને આજ્ઞા કરી આવેલો જાય તો આજ્ઞા છે. જો પૂઠે શણે તો પૂઠે છે, તેમ જ પડે શણે તો જ પડે છે, જો પાસે શણે તે તરફ છે, બીજા બાજુ ન છે જો રહેલો છે વળી જે બાજુ તરફ જાય છે તે બાજુ તરફ સંખ્યાતા, અસંખ્યા યોજન લગી જાય છે.

૨ મધ્યગત—તે સર્વ દિશી તથા વિદિશી તરફ (ઔતર) સંખ્યાતા યોજન લગી જાય છે, પૂર્વેકિત દીપ પ્રમુખ ભાજન માથે મૂકીને આવે તો તે ઔતર છે તેમ.

૨ અનાનુગામિકે અવધિજ્ઞાન તે જે સ્થાનમાં અવધિજ્ઞાન જીવજંતુ હોય તે સ્થાને રહીને જાય છે, અન્યત્ર તે પુરુષ જાય તો ન જાય છે. તે ચારે દિશાએ સંખ્યાતા અસંખ્યાતા યોજન સહજ તથા અસહજ જાય છે. જેમ કોઈ પુરુષે દીપ પ્રમુખ અગ્નિનું ભાજન તથા મહિપ્રમુખ કોઈ પણ સ્થાન પ્રતિ મૂક્યું હોય તે, તે સ્થાન પ્રતિ ઔતર છે તે પણ અન્યત્ર ન છે તેમ અનાનુગામિકે અવધિજ્ઞાન જાય છે.

૩ વર્ધમાન અવધિજ્ઞાન—તે પ્રગટ દેશના અધ્યવસાયે કરી, તથા વિશુદ્ધ ચારિત્રનાં પરિણામે કરી, સર્વ પ્રકારે અવધિ જ્ઞાનની વૃદ્ધિ થાય તેને વર્ધમાન અવધિજ્ઞાન કહીએ. જે જ્યન્યથી સૂક્ષ્મ નિર્ગોદીઆ છે તે ત્રણ

સમય ઉત્પન્ન થયામાં શરીરની જે અવગાહના ખાંધી હોય એટલું ક્ષેત્ર જાણે, ઉત્કૃષ્ટથી 'સર્વ' અગ્નિના જીવ, સૂક્ષ્મ, ખાદ્ય, પર્યાપ્ત, અપર્યાપ્ત એ ચાર જાતિના તે પણ જે સમયે ઉત્કૃષ્ટ હોય તે અગ્નિના જીવ, એકેક આકાશ પ્રદેશે અતર રહિત મૂકતાં જેટલાં અલોકમાં લોક જેવડાં અસંખ્યાતા ખંડ (ભાગ વિકલ્પ) ભરાય તેટલું ક્ષેત્ર સર્વ દિશી વિદિશીએ દેખે, અવધિજ્ઞાન રૂપી પદાર્થ દેખે એ રહસ્ય છે મધ્યમ અનેક ભેદે છે તે કહે છે, વૃદ્ધિ ચાર પ્રકારે થાય. ૧ દ્રવ્યથી ૨ ક્ષેત્રથી. ૩ કાલથી ૪ ભાવથી, તે આ પ્રમાણે.

૧ કાલથી જાણપણુ વધે ત્યારે શેષ ત્રણ ખોલનું જાણપણુ વધે.

૨ ક્ષેત્રથી જાણપણુ વધે ત્યારે, કાલની ભજના તથા દ્રવ્ય, ભાવના જાણપણુની વૃદ્ધિ થાય.

૩ દ્રવ્યથી જાણપણુ વધે ત્યારે, કાલની તથા ક્ષેત્રની ભજના ભાવના વૃદ્ધિ

૪ ભાવથી જાણપણુ વધે શેષ ત્રણ ખોલની ભજના

તે વિસ્તારથી સમજાવે છે - સર્વ વસ્તુમાં કાલનું જાણપણુ સૂક્ષ્મ છે. જે કોઈ ચોથા આરાનો જન્મ્યો, નીરોગી બલિષ્ઠ શરીર, ને વજ્રઋષભનારાય સહનનવાળો ઓગણપચાસ પાનની ખીડી લઈને તે ઉપર સારા લોહની સુઈ હોય તેણે કરીને વિંધે, એ વિંધતા એક પાનથી ખીજ પાનમા સુઈ પહોંચતા અસંખ્યાતા સમય થઈ જાય છે, એવો કાલ સૂક્ષ્મ છે. ૧. તેથી ક્ષેત્ર અસંખ્યાત ગુણો સૂક્ષ્મ છે જેમ એક આગુલ પ્રમાણે ક્ષેત્રમાં અસંખ્યાતી શ્રેણી છે અકેકી શ્રેણીમા અસંખ્યાતા આકાશ પ્રદેશ છે. સમય સમય પ્રતિ અકેક આકાશ પ્રદેશ જો અપહરાય તો તેટલામા અસંખ્યાતા કાલચક્ર વહી જાય, તો એક શ્રેણી પૂરી થાય નહીં એવું ક્ષેત્ર સૂક્ષ્મ છે. ૨. તેથી દ્રવ્ય અનતગણું સૂક્ષ્મ છે. એક આગુલ પ્રમાણે ક્ષેત્રમા અસંખ્યાત શ્રેણી લઈએ. આગુલ પ્રમાણે લાખી ને એક પ્રદેશ પ્રમાણે પહોળી તેમા અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશ છે અકેક આકાશ પ્રદેશ ઉપર અનંત પરમાણુઓ તથા દ્વિપ્રદેશી, ત્રિપ્રદેશી, અનંત

પ્રદેશી, યાવત્ સ્કંધ પ્રમુખ દ્રવ્યો છે દ્રવ્યમાંથી સમય સમય પ્રતિ
 અંકેક દ્રવ્ય અપહરતા અનંત કાલચક્ર ઘાય, તોપણ ખૂટે નહીં,
 એવું દ્રવ્ય, ક્ષેત્રથી સૂક્ષ્મ છે ૩ દ્રવ્યથી ભાવ અનંતગણ સૂક્ષ્મ છે.
 પૂર્વેકિત એવીમા જે દ્રવ્યો કહ્યા છે તે દ્રવ્યોમા અંકેક દ્રવ્યમા અનંત
 પથવ (ભાવ) છે તે જેમ એક પરમાણુમાં એક વર્ણ, એક ગંધ
 એક રસ, બે સ્પર્શ છે તેમા એક વર્ણમાં અનંત પથવ છે તે
 એકગુણ કાળો, દ્વિગુણ કાળો, ત્રિગુણ કાળો યાવત્ અનંતગુણ કાળો
 છે એમ પાંચે બોલમા અનંત પથવ છે, એમ પાંચે વર્ણમાં બે
 ગંધમા, પાંચ રસમા ને આઠ સ્પર્શમા અનંત પથવ છે દ્વિપ્રદેશી
 સ્કંધમા ૨ વર્ણ ૨ ગંધ, ૨ રસ ૪ સ્પર્શ છે એ ૬થ લેહમાં
 પણ પૂર્વેકિત રીતિએ અનંત પથવ છે એમ સર્વ દ્રવ્યમા પથવની
 ભાવના કરવી એમ સર્વ દ્રવ્યના પથવ એકઠા કરીએ. પછી સમજ
 સમય પ્રતિ અંકેકપથવને અપહરતા અનંત કાલચક્ર (ઉત્સર્પિણી,
 અવસર્પિણી) ઘાય ત્યારે પરમાણુ દ્રવ્યના પથવ પૂરા થાય એમ
 દ્વિપ્રદેશી સ્કંધોના પથવ ત્રિપ્રદેશી સ્કંધોના પથવ, યાવત્ અનંત
 પ્રદેશી સ્કંધોના પથવ અપહરતા અનંત અનંત કાલચક્ર વ્યય, તોપણ
 પૂર્ણ ઘાય નહીં (ખુટે નહીં) એવો દ્રવ્યથી ભાવ સૂક્ષ્મ છે ૪, ૧
 કાલને અણુની ઉપમા ૨ મેત્રને ભરની ઉપમા ૩ દ્રવ્યને તલની
 ઉપમા ૪ ભાવને ખસખસની ઉપમા સમજવાને આપી છે

પૂર્વ ચાર પ્રકારની વૃદ્ધિની રીત કહી તેમા ક્ષેત્રથી અને
 કાલથી કેવી રીતે વર્ધમાન જ્ઞાન ઘાય તે કહે છે.

૧ ક્ષેત્રથી આગુલનો અસખ્યાતમે ભાગ બાણે, દેખે, તે કાલથી
 અવલિકાના અસખ્યાતમા ભાગની વાત અતીત, અનાગત બાણે, દેખે.

૨ ક્ષેત્રથી આગુલનો સખ્યાતમે ભાગ બાણે, દેખે, તે કાલથી
 અવલિકાના અસખ્યાતમા ભાગની વાત અતીત અનાગત બાણે, દેખે.

૩ ક્ષેત્રથી આગુલ માત્ર ક્ષેત્ર બાણે, દેખે, તે કાલથી આવ
 વલિકામા કંઈક ન્યુન બાણે, દેખે.

૪ ક્ષેત્રથી પૃથક્ (બેથી નવ સુધી) આગુલની વાત બાણે,
 દેખે તે કાલથી અવલિકા સપૂજ કાલની વાત અતીત અનાગત
 બાણે, દેખે.

૫ ક્ષેત્રથી એક હાથ પ્રમાણે ક્ષેત્ર જાણે, દેખે, તે કાલથી અંતર્મુહૂર્ત (મુહૂર્તમાં ન્યૂન) કાલની વાત અતીત અનાગત જાણે, દેખે.

૬ ક્ષેત્રથી ધનુષ્ય પ્રમાણ ક્ષેત્ર જાણે, દેખે, તે કાલથી પ્રત્યેક મુહૂર્તની જાણે દેખે

૭ ક્ષેત્રથી ગાઉ પ્રમાણ ક્ષેત્ર જાણે, દેખે, તે કાલથી એક દિવસમાં કાંઈક ન્યૂન વાત જાણે, દેખે.

૮ ક્ષેત્રથી એક ચોજન પ્રમાણ ક્ષેત્ર જાણે દેખે, તે કાલથી પ્રત્યેક દિવસની વાત જાણે, દેખે.

૯ ક્ષેત્રથી પચીશ ચોજન ક્ષેત્રના ભાવ જાણે, દેખે, તે કાલથી પક્ષમાં ન્યૂનની વાત જાણે, દેખે

૧૦ ક્ષેત્રથી ભરત ક્ષેત્ર પ્રમાણે ક્ષેત્રના ભાવ જાણે, દેખે, તે કાલથી પક્ષ (અર્ધ માસ) પૂર્ણની વાત જાણે, દેખે

૧૧ ક્ષેત્રથી જળુદ્રીપ પ્રમાણ ક્ષેત્રની વાત જાણે, દેખે તે કાલથી માસ એક ઝાઝેરાની વાત જાણે, દેખે

૧૨ ક્ષેત્રથી અઢી દ્વીપની વાત જાણે દેખે, તે કાલથી એક વર્ષની વાત જાણે, દેખે.

૧૩ ક્ષેત્રથી પદરમા રૂચક દ્વીપ સુધી જાણે, દેખે, તે કાલથી પૃથક્ક વર્ષની વાત જાણે દેખે.

૧૪ ક્ષેત્રથી સખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્રની વાત જાણે, દેખે તે કાલથી સખ્યાતા કાલની વાત જાણે દેખે

૧૫ ક્ષેત્રથી સખ્યાતા તથા અસખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્રની વાત જાણે, દેખે. તે કાલથી અસખ્યાતા કાલની વાત જાણે, દેખે. એ પ્રમાણે ઊર્ધ્વલોક, અધ લોક, તિર્યંકલોક એ ત્રણે લોકમાં વધતા વર્ધમાન પરિણામે અલોકમાં અસખ્યાતા લોક પ્રમાણે ખડા જાણવાની શક્તિ પ્રકટ થાય એ વર્ધમાન અવધિ જ્ઞાન.

૪ હાથમાન અવધિજ્ઞાન. અપ્રથસ્ત લેશ્યાના પરિણામે કરી અશુભ ધ્યાનો કરી અવિશુદ્ધ ચારિત્રના પરિણામથી (ચારિત્રના મલિન પણાથી) વર્ષમાન અવધિજ્ઞાનની હાનિ થાય, ઘોટે ઘોટે ઘટતું બનતેને હાથમાન અવધિ જ્ઞાન ઠહીએ હાથમાન અવધિ જ્ઞાન

૫ પ્રતિપાતી અવધિજ્ઞાન—જે અવધિજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું તે એક વખતે જ નાશ પામે તે જયન્ય, ૧ આગુલનો અસખ્યાતમો ભાગ. ૨ આગુલનો સખ્યાત ભાગ. ૩ વાલાશ્ર. ૪ પૃથક્ વાલાશ્ર. ૫ સિંખ, ૬ પૃથક્ સિંખ, ૭ મૂકા (જૂ), ૮ પૃથક્ જૂ, ૯ જવ ૧૦ પૃથક્ જવ, ૧૧ આગુલ ૧૨ પૃથક્ આગુલ, ૧૩ પમ, ૧૪ પૃથક્ પમ, ૧૫ વહેત, ૧૬ પૃથક્ વહેત, ૧૭ હાથ, ૧૮ પૃથક્ હાથ, ૧૯ કુક્ષિ (બિ હાથ) ૨૦ પૃથક્ કુક્ષિ, ૨૧ ધનુષ્ય, ૨૨ પૃથક્ ધનુષ્ય, ૨૩ ગાઉ, ૨૪ પૃથક્ ગાઉ, ૨૫ ચોજન, ૨૬ પૃથક્ ચોજન, ૨૭ સો ચોજન, ૨૮ પૃથક્ સો ચોજન, ૨૯ સહસ્ર ચોજન, ૩૦ પૃથક્ સહસ્ર ચોજન, ૩૧ લક્ષ ચોજન, ૩૨ પૃથક્ લક્ષ ચોજન, ૩૩ કોડ ચોજન, ૩૪ પૃથક્ કોડ ચોજન, ૩૫ કોડાકોડ ચોજન, ૩૬ પૃથક્ કોડાકોડ ચોજન એ પ્રમાણે ક્ષેત્ર, અવધિજ્ઞાનથી જુએ, પછી નાશ પામે. ઉત્કૃષ્ટ લોક પ્રમાણ ક્ષેત્ર જુએ, પછી નાશ પામે. હિવે જેમ પવનને ચોમે કરી હોલવાઈ બચ તેમ એ પ્રતિપાતી અવધિ જ્ઞાન

૬ અપ્રતિપાતી (અપરિવાહ) અવધિ જ્ઞાન—તે આબુ બચ નહિ તે સ પૂર્વ સૌદ રાજલોક બાણે, રેખે, ને અલોકમાં એક આકાશ પ્રદેશ માત્ર ક્ષેત્રની વાત બાણે, રેખે, તોપણ પઠે નહિ. જેમ જે પ્રદેશ તથા ત્રણ પ્રદેશ, થાવત લોક પ્રમાણ અસખ્યાત બહુ બલવાની શક્તિ થાય; તેને અપ્રતિપાતી અવધિ જ્ઞાન ઠહીએ. અલોકમા રૂપી પદાર્થ નથી. એ ત્યાં રૂપી પદાર્થ હોત તો રેખત; જોતલે એટલી શક્તિ છે એ જ્ઞાન વીર્ય કર પ્રમુખને બાળપણેથી જ હોય, કેવળજ્ઞાન પામ્યા પછી એ ઉપયોગ ન હોય એ છ બેઠ અવધિ જ્ઞાનના કલા.

સમુચ્ચય અવધિજ્ઞાનના ચાર પ્રકાર છે ૧ દ્રવ્યથી અવધિ જ્ઞાની જયન્ય અનત રૂપી દ્રવ્ય બાણે, રેખે, ઉત્કૃષ્ટ સર્વરૂપી દ્રવ્ય બાણે રેખે ૨ ક્ષેત્રથી અવધિજ્ઞાની જયન્ય આગુલનો અસખ્યાતમો ભાગ ક્ષેત્ર

જાણે, દેખે ઉત્કૃષ્ટ લોક જેવડા અસંખ્યાત ખડો અલોકમાં દેખે. ૩ કાળથી અવધિ જ્ઞાની જઘન્ય આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગની વાત જાણે, દેખે, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી, અતીત, અનાગત કાળની વાત જાણે, દેખે, ૪ ભવથી જઘન્ય અનંત ભાવને જાણે, ઉત્કૃષ્ટ સર્વ ભાવના અનંતમા ભાગને જાણે, દેખે, (વર્ણાદિક પર્યાયને)

સંસ્થાન અવધિજ્ઞાનનો દેખવાનો આકાર, ૧ નારકીને અવધિ, ત્રામાને આકારે છે ૨ ભવનપતિને પાલાને આકારે છે, ૩ તિર્યંચ તથા મનુષ્યને અનેક પ્રકારે છે ૪ વ્યતરને પટહ-વાજ્ર આકારે છે. ૫ જ્યોતિષીને આલરને આકારે છે, ૬ બાર દેવલોકના દેવને ઉર્ધ્વ મૃદ ગને આકારે છે ૭ નવ ઐવેયકને કુલની ચગેરીને આકારે છે ૮ પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવને અવધિ, કચુકીને આકારે છે

નારકી, દેવને-અવધિજ્ઞાન-૧ અનુગામિક ૨ અપ્રતિપાતી, ૩ અવસ્થિત, એ ત્રણ પ્રકારનું છે

મનુષ્ય ને તિર્યંચને અવધિજ્ઞાન-૧ અનુગામિક, ૨ અનનુગામિક, ૩ વર્ધમાન, ૪ હાયમાન, ૫ પ્રતિપાતી, ૬ અપ્રતિપાતી, ૭ અવસ્થિત, ૮ અનવસ્થિત છે

એ વિષયદ્વાર પ્રમુખ પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના ૩૩ મા પદથી લખ્યો છે. નદીસૂત્ર મધ્યે સક્ષેપમા છે

ઈતિ અવધિ જ્ઞાનનું વર્ણન સંપૂર્ણ

અવધિ જ્ઞાનનો વિષય (દેખવાની શક્તિ)

૩૪૪

શુન જ્ઞાન જ્ઞાનર

વિષય	૧	૨.	૩	૪	૫.	૬	૭
વિષય	સ્વપ્રકાશ	શક રૂપમા	વાસ્તવમા.	પદ્મમા.	ધુમ્ર પ્રમા.	તમ પ્રમા	તમતમ.પ્રમા.
દેખે તે	૩૫ ગાઉ.	૫ ગાઉ	૨૫ ગાઉ.	૨ ગાઉ	૧૫ ગાઉ.	૧ ગાઉ.	૦૫ ગાઉ.
ઉપર દેખે તે	૪ ગાઉ	૩૫ ગાઉ.	૩ ગાઉ.	૨૫ ગાઉ.	૨ ગાઉ	૧૫ ગાઉ.	૧ ગાઉ.

વિષય	અનુરુપમા.	૬ નિગ્રામ	વિષય પદ્મ	સગી	બ્યેતિથો	દેવલોક	દેવલોક
વિષય	અનુરુપમા.	૬ નિગ્રામ	વિષય પદ્મ	સગી	બ્યેતિથો	દેવલોક	દેવલોક
દેખે	૨૫ ધોળન	૨૫ ધોળન.	અનુરુપમા	અસખ્યાત	સખ્યાત	અસખ્યાત	અસખ્યાત
ઉપર દેખે	અસખ્યાત	સખ્યાત	અસખ્યાત	અસખ્યાત	અસખ્યાત	અસખ્યાત	અસખ્યાત

વિષય.	દેવલોક ૫-૬	દેવલોક ૭-૮	દેવલોક ૯-૧૩-૧૧-૧૨	પદ્ધતિઓ છઠી ક્રમિક	૭-૮-૯ ક્રમિક	૫ અનુત્તર વિમાન
જઘન્ય દેવે	આગુલનો અસ ખ્યાત ભાગ	આગુલનો અસ ખ્યાત ભાગ	આગુલનો અસ ખ્યાત ભાગ	આગુલનો અસ ખ્યાત ભાગ	આગુલનો અસ ખ્યાત ભાગ	ચોદ રાજ-લોકમાં કોંકક ઝોણુ દેવે
ઉત્કૃષ્ટ દેવે	ત્રીજી નર-કનો હેઠલો ચરમાંત	ચોથી નર-કનો હેઠલો ચરમાંત	પાંચમી નર-કનો હેઠલો ચરમાંત	છઠી નર-કનો હેઠલો ચરમાંત	સાતમી નર-કનો હેઠલો ચરમાંત.	"

વૈમાનિક ઊંચો પોતપોતાના વિમાનની ધ્વજ સુધી દેવે. ત્રિજા લોકમાં અસ ખ્યાત

દ્વીપ સમુદ્ર દેવે યત્રમાં અધિલોક આવી કહ્યું છે

મતિ વિષયકાર સંપૂર્ણ

૧ અવધિગ્માન	આભ્ય તર.	ભાસ	૨ અવધિગ્માન	દેશથી	સર્વથી.
નારકી-	લાલે	○	નારકીદેવતા, તિર્યંચ	લાલે	○
દેવતાને,	○	લાલે.	મનુષ્ય.	લાલે	લાલે.
તિર્મયમ					
મનુષ્યમાં-	લાલે	લાલે			

૧. અવધિગ્માન આભ્ય તર ભાદ્ય યંત્રથી જાણવો.

૨. અવધિગ્માન દેશથી સર્વથી યંત્રથી જાણવો

મન પર્યાવ જ્ઞાનનો વિસ્તાર

આ મનના ચાર પ્રકાર બાણવા.

- ૧ લઙ્ગિમન તે અનુત્તરવાસી દેવોને હોય
- ૨ સજ્ઞામન તે સચ્ચી મનુષ્ય ને સચ્ચી તિર્થંકરને હોય.
- ૩ વર્ગજ્ઞામન તે નારકી ને અનુત્તર વિમાનવાસી વિના પીચ દેવોને હોય.
- ૪ પર્યાયમન તે મનપર્યાવ જ્ઞાનીને હોય.

મનપર્યાવ જ્ઞાન કોને ઉત્પન્ન થાય તે

- ૧ મનુષ્યને ઉત્પન્ન થાય, અમનુષ્યને ન થાય.
- ૨ સચ્ચી મનુષ્યને ઉત્પન્ન થાય, અસચ્ચી મનુષ્યને ન થાય.
- ૩ કર્મભૂમિ સચ્ચી મનુષ્યને ઉત્પન્ન થાય, અકર્મભૂમિ સચ્ચી મનુષ્યને ન થાય.
- ૪ કર્મભૂમિ સજ્ઞાતા વર્ધના આયુષ્યવાળાને ઉત્પન્ન થાય, પણ અસજ્ઞાતા વર્ધના આયુષ્યવાળાને ઉત્પન્ન ન થાય.
- ૫ સજ્ઞાતા વર્ધના આયુષ્યમાં પર્યાસને ઉત્પન્ન થાય, અપર્યાસને ન થાય.
- ૬ પર્યાસમાં પણ સમદષ્ટિને ઉત્પન્ન થાય, મિશ્રાદષ્ટિ ને સમમિશ્રાદષ્ટિને ન થાય.
- ૭ સમદષ્ટિમાં પણ સચ્ચતિને ઉત્પન્ન થાય, પણ અચ્ચતી સમદષ્ટિ ને દેશચ્ચતીવાળાને ન ઉત્પન્ન થાય.
- ૮ સચ્ચતિમાં પણ અપ્રમત્ત સચ્ચતિને ઉત્પન્ન થાય, પ્રમત્ત સચ્ચતિને ન થાય.
- ૯ અપ્રમત્ત સચ્ચતિમાં પણ લઙ્ગિધવાનને ઉત્પન્ન થાય, અલઙ્ગિધવાનને ન થાય.

મનપર્યાવ જ્ઞાન બે પ્રકારે છે:-૧ ઋતુમતિ મનપર્યાવ

જ્ઞાન, ૨ વિપુલમતિ મન:પર્યાવ જ્ઞાન, ઋજુમતિ તે સામાન્યપણે જાણે, વિપુલમતિ તે વિશેષપણે જાણે.

મન:પર્યાવ જ્ઞાનના સમુચ્ચય ચાર પ્રકાર છે:—૧ દ્રવ્યથી, ૨ ક્ષેત્રથી, ૩ કાળથી ૪ ભાવથી

૧ દ્રવ્યથી, ઋજુમતિ અનંત અનંત પ્રદેશી રૂક ધ જાણે, દેખે તે. સામાન્યથી વિપુલમતિ તેથી અધિક સ્પષ્ટપણે નિર્ણય સહિત જાણે, દેખે

૨ ક્ષેત્રથી, ઋજુમતિ જઘન્ય અગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ નીચે રત્નપ્રભાના પ્રથમ કાંડનો ઉપરનો નાનો પ્રતર તેના હેઠલા તલ સુધી, એટલે સમભૂતળ પૃથ્વીથી ૧૦૦૦ યોજન નીચે દેખે. ઉધ્વ-જ્યોતિષીના ઉપરના તળ સુધી દેખે, એટલે સમભૂતળથી ૬૦૦ યોજન ઊંચું દેખે. ત્રિષ્ટુ દેખે તો મનુષ્ય ક્ષેત્રમા અઢી દ્વીપ તથા બે સમુદ્રને વિષે સરી પચે દ્રિય પર્યાપ્તના મનોગત ભાવ જાણે, દેખે વિપુલમતિ તે (ઋજુમતિ) થી અઢી અગુલ અધિક વિશેષ સ્પષ્ટ નિર્ણય સહિત જાણે, દેખે.

૩ કાલથી ઋજુમતિ જઘન્ય પદ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની વાત જાણે, દેખે; ઉત્કૃષ્ટ પદ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની અતીત, અનાગત કાળની વાત જાણે, દેખે વિપુલમતિ તે (ઋજુમતિ) થી વિશેષ સ્પષ્ટ નિર્ણય સહિત નિર્મળ જાણે, દેખે

૪ ભાવથી ઋજુમતિ તે જઘન્ય અનંત દ્રવ્યના ભાવ (વર્ણાદિ પર્યાય)ને જાણે દેખે, ઉત્કૃષ્ટ સર્વ ભાવોના અનંતમે ભાગે જાણે, દેખે. વિપુલમતિ તેથી સ્પષ્ટ નિર્ણય સહિત વિશેષ અધિક જાણે, દેખે

મનપર્યાવ જ્ઞાની અઢી દ્વીપમા રહેલા સરી પચે દ્રિયના મનોગત ભાવને જાણે છે. અનુમાનથી જેમ ધૂમાડો દેખી અગ્નિનો નિશ્ચય થાય તેમ મનોગત ભાવથી દેખે છે.

ઇતિ મન:પર્યાવ જ્ઞાન સંપૂર્ણ.

કેવળ જ્ઞાનનું વર્ણન.

કેવળ જ્ઞાનના બે ભેદ. ૧ ભવસ્થ કેવળ જ્ઞાન, ૨ સિદ્ધ કેવળ

જ્ઞાન. ભવસ્થ કેવળ જ્ઞાનના બે ભેદ. ૧ સયોગી ભવસ્થ કેવળ જ્ઞાન. ૨. અયોગી ભવસ્થ કેવળ જ્ઞાન વગેરે. તેનો વિસ્તાર સૂત્રથી બાજુવે. સિદ્ધ કેવળ જ્ઞાનના બે ભેદ, ૧ અનંતર સિદ્ધ કેવળ જ્ઞાન ૨ પરપર સિદ્ધ કેવળ જ્ઞાન, તેનો વિસ્તાર સૂત્રથી બાજુવે. તે કેવળ જ્ઞાન સમુચ્ચયનાર પ્રકાર છે ૧ દ્રવ્યથી ૨ ક્ષેત્રથી, ૩ કાળથી, ૪ ભાવથી.

૧ દ્રવ્યથી કેવળજ્ઞાનની સર્વ રૂપી, અરૂપી દ્રવ્ય બાજુ, કેજે.

૨ ક્ષેત્રથી કેવળજ્ઞાનની સર્વ ક્ષેત્ર (લોકાલોક)ની વાત બાજુ, કેજે.

૩ કાળથી કેવળજ્ઞાનની સર્વ કાળની ભૂત, ભવિષ્ય, વર્તમાન, બે ત્રણ કાળની વાત બાજુ, કેજે.

ભાવથી કેવળજ્ઞાનની સર્વ રૂપી, અરૂપી દ્રવ્યના ભાવને અનંત ભાવે સર્વ પ્રકારે બાજુ, કેજે.

કેવળ જ્ઞાન આવરણરહિત વિશુદ્ધ લોકાલોક પ્રકાશક એક જ પ્રકારે સર્વ કેવળીને હોય.

ઇતિ કેવળ જ્ઞાન સંપૂર્ણ

ઇતિ પાંચ જ્ઞાનનું વિવેચન સંપૂર્ણ

વ્યવહાર સમક્ષિતના ૬૭ બોલ.

આ સડસઠ બોલોના પ્રથમ બાર દ્વાર કહે છે. (૧) સદ્દેહા ચાર. (૨) લિંગ ત્રણ. (૩) વિનયના દસ પ્રકાર, (૪) શુદ્ધતાના ૩ લેદ. (૫) લક્ષણ પાંચ. (૬) ભૂષણ પાંચ (૭) દ્વષણના પાંચ લેદ. (૮) પ્રભાવના ૮ (૯) આગાર છ. (૧૦) જયણા છ (૧૧) સ્થાનક છ. (૧૨) ભાવના છ. હવે તે દ્વાર વિસ્તારથી કહે છે.

(૧) સદ્દેહા ચાર પ્રકારની—(૧) પરમત્થ સ્થયો—નવ તત્ત્વ જાણીને જ્ઞાન, દર્શન, સુખ, વીર્ય સ્વરૂપ આત્માનો અનુભવ કરવો (૨) પરમાર્થના જાણવાવાળા સવિગ્ન ગીતાર્થની ઉપાસના કરવાથી શુદ્ધ શ્રદ્ધાને ધારણ કરે (૩) પોતાના મતના પાસત્થા ઉસન્ના અને કુલિંગી આદિકની સોખત ન કરે એ ત્રણેનો પરિચય કરવાથી શુદ્ધ તત્ત્વની પ્રાપ્તિ થઈ શકે નહિ. (૪) પરતીર્થનો અધિક પરિચય ન કરે. અધર્મ પાપ ડીઝોની પ્રશસા ન કરે.

(૨) લિંગના ત્રણ લેદ—(૧) ધર્મરાગ —જેમ જીવાન પુરુષ રગરાગ ઉપર રાચે તેમ લવ્યાત્મા શ્રી જૈનશાસન પર રાચે. (૨) સુશ્રુષા— જેમ ક્ષુધાવાન પુરુષ ખીર—ખાડના ભોજનને પ્રેમસહિત આદર કરે તેમ વીતરાગની વાણીનો આદર કરે જેમ વ્યવહારિક જ્ઞાન શીખવાની તીવ્ર ઇચ્છા હોય, ને શીખવાડનાર મળે ત્યારે શીખીને આ લોકમાં સુખી થાય તેમ વીતરાગનાં કહેલાં સૂત્રોનું હમેશાં સૂક્ષ્માર્થ ન્યાયવાળું જ્ઞાન શીખીને આ લોક ને પરલોકમાં મનોવાછિત સુખને પ્રાપ્ત કરે. (૩) દેવ ગુરુની વૈયાવચ્ચ પચપરમેષ્ઠીની યથા-યોગ્ય ભક્તિ સુપાત્રદાન.

(૩) વિનયના દશ લેદ—(અરિહંતનો વિનય કરે. (૨) સિદ્ધનો વિનય કરે, (આચાર્યનો વિનય કરે. (૪) ઉપાધ્યાયનો વિનય કરે. (૫) સ્થવિરનો વિનય કરે (૬) ગણ (ઘણા આચાર્યોનો સમૂહ)નો વિનય કરે. (૭) કુલ (એક આચાર્યોના શિષ્યનો સમૂહ) નો વિનય

કરે. (૮) સ્વધર્મીનો વિનય કરે (૯) સધનો વિનય કરે (૧૦) સંલોચીનો વિનય કરે એ દશનો માનપૂર્વક વિનય કરે જૈનશાસનમાં વિનય મૂલ્ય ધર્મ કહેવાય છે વિનય કરવાથી અનેક સદ્ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય છે

(૪) શુદ્ધતાના ત્રણ ભેદ—(૧) મનશુદ્ધતા—મનથી અસ્થિત દેવ કે જે ઠઠ અતિશય, ૩૫ વાણી, ૮ મહા પ્રાતિકાવં સહિત ૧૮ દ્વષણ સહિત, ૧૨ શુભ સહિત, એવા જે દેવ તે જ અમર દેવ છે, તે જ સાચા દેવ છે એના સિવાય બીજા કબજે ૪૫ પટે તોપણ સરાગી દેવોને મનથી પણ સ્મરણ ન કરે. (૨) વચનશુદ્ધતા—વચનથી શુભકર્તિત એવા અસ્થિતતા કરે, જે સિવાય બીજા સરાગી દેવોનાં ન કરે. (૩) કાયા શુદ્ધતા—કાયાથી અસ્થિત સિવાય બીજા સરાગી દેવોને નમસ્કાર ન કરે.

(૪) લક્ષણના પાંચ ભેદ—(૧) સમ—શત્રુ મિત્ર ઉપર સમ ભાવ રાખવો. (૨) સવેગ—વૈરાગ્ય ભાવ અને મોક્ષનું ધ્યેય અને સંસાર અસાર છે; વિષમ અને કષાયથી અનતોક્કાલ ભવજન્મણ કરે છે, તો આ ભવમાં સારી સામગ્રી મળી છે, તો ધર્મને આરાધવો, ઈત્યાદિ વિચાર કરવો. (૩) નિવેદ—શરીર અથવા સંસારના અનિત્યપણાનું ચિંતવન કરવું અને ત્યાંસુખી આ મોક્ષમય જગતથી અલગ રહેવું અથવા જગત્કારક જિનરાજની હિંસા લઈ કર્મ શત્રુઓને છૂટીને સિદ્ધ પાને પ્રાપ્ત કરવાની હિંસા અસિદ્ધાવા (ભાવના) રાખવી. (૪) અનુકંપા પોતાની તથા પરના આત્માની અનુકંપા કરવી અથવા કુખી છૂટીને સુખી કરવા. (૫) આસ્થા—ત્રિભૌત પૂજનિક શ્રી વીતરાગ દેવતા વચનો ઉપર મહા રાખવી ને હિતાહિતનો વિચાર કરવો અથવા અસ્તિત્વ ભાવમાં રમણતા કરવી એજ અવધાર સમકિતનું લક્ષણ છે તો જે વાતની અધૂરાશ હોય તેને પૂરી કરવી, અવધારથી ત્રણ તત્ત્વ—કેવ, શુર અને ધર્મની મહા, નિઃસ્વયથી નિઃસ્વરૂપ કેવળજ્ઞાન, દશન અને સુખમય છે એવી મહા.

(૬) ભૂપણના પાંચ ભેદ-(૧) જૈનશાસનમાં કુશળપણું, ધૈર્યવંત હોય ને શાસનમાં દરેક કાર્યો ધૈર્યતાથી કરે. (૨) દેવગુરુની ભક્તિ (૩) શાસનમાં ક્રિયામાં સ્થિરતા. (૪) શાસનમાં ચતુર હોય. શાસનનાં દરેક કાર્ય એવી ચતુરાઈથી (બુદ્ધિબળથી) કરે કે જેથી નિર્વિઘ્નતાથી પાર પડી જાય. (૫) તીર્થસેવા, શાસનમાં ચતુર્વિધ સંઘની ભક્તિ તથા બહુમાન કરવાવાળો હોય આ પાંચ ભૂપણોથી શાસનની શોભા રહે છે.

(૭) દૂષણના પાંચ ભેદ-(૧) શકા-જનવચનમાં શકા કરે (૨) કંખા-ખીજ મતોના આડબર દેખી તેની વાંચછા કરે (૩) વિતિગિચ્છા-ધર્મ કરણીના ફળમાં સદેહ કરે કે આનુ ફલ હશે કે નહિ ? અત્યારે વર્તમાન તો કાઈ દેખાતુ નથી એવો સદેહ કરે (૪) પરપાખડીનો હમેશાં પરિચય કરે. (૫) પરપાખડીઓની પ્રશંસા કરવી. એ પાંચ સમક્રિતાનાં દૂષણ કહેવાય તે જરૂર ટાળવાં જોઈએ

(૮)-પ્રભાવનાના આઠ પ્રકાર-(૧) જે કાળમાં જેટલાં સૂત્રાદિ હોય તેને ગુરુગમથી જાણે એ શાસનનો પ્રભાવક બને છે. (૨) ધર્મ કથા, વ્યાખ્યાન, કરીને શાસનના જ્ઞાનની પ્રભાવના કરે. (૨) મહાન વિકટ તપશ્ચર્યા કરીને શાસનથી પ્રભાવના કરે (૪) ત્રણ કાળ અથવા ત્રણ મતનો જાણનાર હોય. (૫) તર્ક, વિતર્ક, હેતુ, વાદ, યુક્તિ ન્યાય તથા વિદ્યાદિ બળથી વાદીઓના શાસ્ત્રાર્થથી પરાજય કરીને શાસનની પ્રભાવના કરે. (૬) પુરુષાર્થવાળો પુરુષ દીક્ષા લઈને શાસનની પ્રભાવના કરે (૭) કવિના કરવાની શક્તિ હોય તો કવિતા કરીને શાસન પ્રભાવના કરે (૮) બ્રહ્મચર્ય આદિ કોઈ મોટા વ્રત લે તો પ્રગટ રીતે ઘણા માણસોની વચમાં લે કારણકે એથી લોકોને શાસન પર શ્રદ્ધા અથવા વ્રતાદિ લેવાની રુચિ વધે છે. અથવા દુર્બળ, સ્વધર્મી લાઈઓને સહાયતા કરવી એ પણ પ્રભાવના છે, પરંતુ આજકાલ ચોમાસામાં અભક્ષ્ય વસ્તુની તથા લાડવા આદિની પ્રભાવના કરે છે, તો દીર્ઘદષ્ટિથી વિચાર કરવો જોઈએ કે એ પ્રભાવનાથી શાસનની કઈ પ્રભાવના થઈ કહેવાય ? અથવા એથી કેટલો લાભ ? એનો બુદ્ધિવાન પોતાથી વિચાર કરી શકે છે અને

પ્રભાવવાનો આપણો સાચો પ્રેમ હોય તો નાની નાની તત્ત્વજ્ઞાનમય જોપડીઓની પ્રભાવના કરે કે જેથી આપણા ભાઈઓને આત્મજ્ઞાનપ્રી પ્રાપ્તિ થાય.

આમારના છ લેદ-સમકિતની અદર છ પ્રકારના આમાર છે (૧) રાજનો આમાર (૨) દેવતાનો (૩) ન્યાતનો (૪) માતાપિતાનો ને સુરનો (૫) બળદકારનો (૬) દુષ્કાળમા મુખથી આજીવિકા ન લાભે તો એ છ આઠાઠા કારણથી લા-વારીથી સમકિતમાં કેઈ દોષ લાગી જાય તો વિદ્ય પસાર થયે દોષ માટે પશ્ચાત્તાપ કરી શુદ્ધ થવું

(૧૦) જયજ્ઞાના છ પ્રકાર-(૧) આજીવ-સ્વધર્મી ભાઈઓની સાથે એકવાર ભાલે. (૫) સલાપ-સ્વધર્મી ભાઈઓની સાથે વારવાર ભાલે. (૩) સુનિને જ્ઞાન દેવું અથવા સ્વધર્મી ભાઈઓની વાત્સલ્યવા કરવી. (૪) એવું વારવાર પ્રતિદિન કરે. (૫) સુલીલનોનાં સુલુ પ્રગટ કરે. (૬) તથા વદન નમસ્કાર બહુમાન કરે તથા

(૧) મિશ્ચાત્વી સાથે વગર ભેલાબે ભાલવું નહિ.

(૨) " " વારવાર ભાલવું નહિ.

(૩) " ને જર્મ નિમિત્તે નહિ પણ અનુકંપા ચોખ્ખ હોય તો જ્ઞાન દેવું

(૪) , ની પ્રથસા કરવી નહિ.

(૫) " સ્તુતિ કરવી નહિ.

(૬) " ને વદના, નમસ્કાર કરવાં નહિ.

(૧૧) સ્થાનના છ પ્રકાર-(૧) જર્મરૂપી નગર તથા સમકિતરૂપી કરવાબા (૨) જર્મરૂપી વૃક્ષ તથા સમ્બલત્વરૂપી ઘડ (૩) જર્મરૂપી પ્રાસાદ તથા સમકિતરૂપી નીવ (પાપો) (૪) જર્મરૂપી લોજન તથા સમકિતરૂપી ઘાલ (૫) જર્મરૂપી માલ તથા સમકિતરૂપી દુકાન (૬) જર્મરૂપી રત્ન તથા સમકિતરૂપી તિબેરી, એ-છ લેદ.

(૧૨) ભાવનાના છ પ્રકાર-જીવ મૈત્ર્ય લક્ષણ મુકલ અસખ્યાત પ્રદેશી નિષ્કલક અમૂર્તિ છે (૨) અનાદિ કાલથી જીવ અને કર્મોના સયોગ છે જેમ દુષ્કાળ મૃત તથા તલમાં તેલ, પૂજમાં

ધાતુ, ફૂલમાં સુગંધ, ચંદ્રની કાંતિમાં અમૃત એ પ્રમાણે અનાદિ સંયોગ છે (૩) જીવ સુખદુઃખનો કર્તા છે અને ભોક્તા છે નિશ્ચય નયથી કર્મનો કર્તા કર્મ છે અને વ્યવહારનયથી જીવ છે (૪) જીવ, નિત્ય દ્રવ્ય છે, ગુણ પર્યાય, પ્રાણ અને ગુણસ્થાનક સહિત છે (૫) ભવ્ય જીવનો મોક્ષ થાય છે. (૬) જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર એ મોક્ષનો ઉપાય છે, એ છ ભેદ

આ થોકડાને કઠસ્થ મોઢે કરીને વિચાર કરો કે આ ૬૭ બોલ વ્યવહાર સમકિતના છે એમાંથી મારામાં કેટલા છે અને પછી અધૂરા હોય તેમા આગળ વધારવાની કોશીશ કરો અને પુરુષાર્થ દ્વારા એને પ્રાપ્ત કરો

ઈતિ વ્યવહાર સમકિતના ૬૭ બોલ સંપૂર્ણ.

પટ્ટદ્રવ્ય પર ૩૧ દ્વાર.

૧ નામદ્વાર, ૨ આદિ, ૩ સંઠાણ, ૪ દ્રવ્ય, ૫ ક્ષેત્ર, ૬ કાળ. ૭ ભાવ. ૮ સામાન્ય વિશેષ, ૯ નિશ્ચય. ૧૦ નય, ૧૧ નિક્ષેપ, ૧૨ ગુણ, ૧૩ પર્યાય, ૧૪ સાધારણ, ૧૫ સાધર્મી, ૧૬ પરિણામિક, ૧૭ જીવ, ૧૮ મૂર્તિ, ૧૯ પ્રદેશ, ૨૦ એક, ૨૧ ક્ષેત્ર-ક્ષેત્રી, ૨૨ ક્રિયા, ૨૩ કર્તા ૨૪ નિત્ય, ૨૫ કારણ, ૨૬ ગતિ, ૨૭ પ્રવેશ, ૨૮ પૃચ્છા, ૨૯ સ્પર્શના, ૩૦ પ્રદેશસ્પર્શના અને ૩૧ અદ્યદ્વાર

નામદ્વાર - ૧ ધર્મ, ૨ અધર્મ, ૩ આકાશ, ૪ જીવ, ૫ પુદ્ગલાસ્તિકાય, ૬ કાળદ્રવ્ય

૨ આદિદ્વાર-દ્રવ્યાપેક્ષા જ્યાં દ્રવ્ય અનાદિ છે ક્ષેત્રાપેક્ષા લોકાભ્યાપક છે તેમાં જીવ તથા પુદ્ગલ તે સાદિ છે પણ ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય અને આકાશ અનાદિ છે કાળાપેક્ષા ૫૬ દ્રવ્ય અનાદિ છે સાવાપેક્ષા ૫૬ દ્રવ્યમા ઉત્પાદ, વ્યય અપેક્ષાએ સાદિસાન્ત છે.

૩ સઠાણુદ્વાર-ધર્માસ્તિકાયનું સઠાણુ આકાશના ઓધણુ જેવું
 આ રીતે જમતા લોકાન્ત સુધી અસખ્ય પ્રદેશી છે જેવું જ
 અધર્માસ્તિકાયનું સઠાણુ, આકાશાસ્તિકાયનું સઠાણુ
 લોકમાં ડાકના હાગીના જેવું, અલોકમાં ઓધણુકાર, જીવ તથા
 પુદ્ગલનાં સંખ્યા અનેક પ્રકારનાં અને કાળને આકાર નહિ. પ્રદેશ નથી
 મા?

દ્રવ્યદ્વાર-પુણ્યપર્મામના સમૂહ સુકત હોય તેને દ્રવ્ય કહે છે
 હરેક દ્રવ્યના મૂળ છ સ્વભાવ સામાન્ય છે અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ, દ્રવ્યત્વ,
 પ્રમેયત્વ, સત્તાત્વ, અનુરોધધુત્વ ઉત્તર-સ્વભાવ અનંત છે વશ-
 નાસ્તિત્વ, નિત્ય, અનિત્ય, કોઈ, અનેક, લેહ, અલેહ, ભવ્ય, અભવ્ય,
 વકતવ્ય, પરમ ઈત્યાદિ, ધર્મ, અધર્મ આકાશ કોઈ કોઈ દ્રવ્ય છે
 જીવ, પુદ્ગલ, કાળ અનંત છે વિશેષ સ્વભાવ પોતપોતાના કુણ છે
 કે જેમ છ દ્રવ્યો અરસપરસ ભિન્નતા ધરાવે છે

૫ ક્ષેત્રદ્વાર-ધર્મ, અધર્મ, જીવ અને પુદ્ગલ લોકાભ્યાપક
 છે આકાશ લોકાલોક વ્યાપક છે અને કાળ રાત્રીપ્રમા પ્રવર્તનરૂપ
 છે અને ઉત્પાદ, વ્યય રૂપે લોકાલોક વ્યાપક છે

૬ કાળદ્વાર-ધર્મ, અધર્મ, આકાશ. દ્રવ્યાપેક્ષા અનાદિ
 અનંત છે ઉત્પાદ, વ્યય અપેક્ષાથી સાદિસાત છે પુદ્ગલ, દ્રવ્યપેક્ષા
 અનાદિ અનંત સ્કંધમાં મળવું વિખરાવીને અપેક્ષાથી સાદિસાત છે.
 કાળદ્રવ્ય દ્રવ્યાપેક્ષા અનાદિ અનંત, સમયાપેક્ષા સાદિસાત છે

૭ સાવ દ્વાર-પુદ્ગલ રૂપી છે એમ ૫ દ્રવ્યો અરૂપી છે

૮ સામાન્ય વિશેષ દ્વાર સામાન્યથી વિશેષ બગવાન છે
 જેમ સામાન્યન દ્રવ્ય ૧ છે વિશેષત છ છે ધર્માસ્તિકાયનો ખાસ

શુભ ચલન સહાય છે. અધર્માં નો સ્થિર સહાય, આકાશાસ્તિન્નો અવગાહનદાન, કાળનો વર્તના, જીવાસ્તિન્નો ગૈતન્ય, પુદ્ગલાસ્તિન્નો પુરણ, ગલન, વિધ્વસન શુભ અને ખીલ શુભો છયે દ્રવ્યોનાં અનત છે.

૯ નિશ્ચય વ્યવહાર દ્વાર-નિશ્ચયથી બધા દ્રવ્ય પોતપોતાના શુભોમાં પ્રવર્તે છે, વ્યવહારમાં અન્ય દ્રવ્યોને પોતાના શુભથી સહાયતા આપે છે. જેમ લોકાકાશમાં બધા દ્રવ્યો રહે છે તો તેને આકાશ અવગાહનમાં સહાયક થાય છે, પણ અલોકમાં અન્ય દ્રવ્યો નથી તો અવગાહનમાં સહાયતા નથી દેતી. છતાં અવગાહન શુભમાં અશુભશુભથી ધરુશુભ હાનિ વૃદ્ધિ સદા થયા કરે છે એવી જ રીતે દ્રવ્યો માટે જાણવું

૧૦ નય દ્વાર-અશ જ્ઞાનને નય કહે છે નય ૭ છે તેનાં નામ-૧ નૈગમ ૨ સમ્રહ ૩ વ્યવહાર, ૪ ઋજુસૂત્ર, ૫ શબ્દ, ૬ સમભિરૂઢ અને ૭ એવભૂત નય. એ સાતે નયવાળાની માન્યતા કેવી છે ? એ જાણવા માટે જીવ દ્રવ્ય ઉપર ૭ નય ઉતારે છે

૧ નૈગમ નયવાળો-જીવ નામના બધાને દ્રવ્યપ્રાણ અને બાહ્યક્રિયાથી

ગ્રહણ કરે

૧ સમ્રહ	,,	જીવ કહેવાથી જીવના અસખ્ય પ્રદેશો ગ્રહણ કરે
૩ વ્યવહાર	,,	,, ત્રણ સ્થાવર જીવોને શુભસ્થાનવર્તી વ્યવહારિક ક્રિયા ગ્રહણ કરે
૪ ઋજુસૂત્ર	,,	,, સુખદ બ લોગવતા જીવના ઉપયોગને ગ્રહણ કરે છે
૫ શબ્દ	,,	,, જીવના ભાવપ્રાણોને ગ્રહણ કરે છે.
૬ સમભિરૂઢ નયવાળો	-જીવ કહેવાથી કેવળજ્ઞાની, ક્ષાયક, સમકિત વગેરે શુદ્ધ શુભો બતાવે છે	

૭ એવભૂત " " " સિદ્ધ અવસ્થા (સંપૂર્ણ શુદ્ધ અવસ્થા)
જતાવે છે

જે રીતે સાતેય નય બધા દ્રવ્યો પર ઉતારી શકાય.

૧૧ નિર્દોષ દ્વાર-નિર્દોષ ૪ છે, ૧ નામ, ૨ સ્થાપના, ૩ કામ અને ૪ સાવનિર્દોષ.

૧ કૃષ્ણના નામ માત્રને નામનિષેષ કહેવો.

૨ દ્રવ્યની સદૃશ કે અસદૃશ સ્થાપના (આકૃતિ) ને સ્થાપના નિબંધ કહેવો.

૩ દ્રવ્યની ભૂત કે અવિધ્ય પર્યાયને વર્તમાનમાં ઠહેલી તે દ્રવ્ય નિમ્ને.

૪ જ્યોત્સ્ના મૂળ ગુણગુહ્ય વ્યાને ભાવ નિસ્કર્ષ કહે છે

પદ દ્રવ્ય પર એ ચારે નિષ્કેપ ઉતારીને પણ ભાષ કરી શકાય.

૧૨ ગુણ ઠાર-પ્રત્યેક દ્રવ્યમાં ચાર ચાર શુભો છે

૧ ધર્માસ્તિકાયના ૪ ગુણ-અર્પી, અણિતન, અક્રિય અને ચલન સહાય.

२ अथर्भां , ४ " , " " " " स्थिर "

३ आकाशान्ति , ४ , , , , अथवाअन्य

૪ અવાસ્તિ ૬ ,, અરૂપી ચૈતન્ય, સક્રિય અને ઉપયોગ થા
જ્ઞાન, વર્ણન વાસ્તિ અને વીર

૫ કાળ દ્રવ્યના , ૪ ,, અરૂપી અચેતન, અક્રિય, અને વર્તનાશુલ્ક

૬ પુદ્ગલાસ્તિ ૦ , ૪ , રૂપી, અણિતન, સક્રિય, અને પૂરણ, જલન.

૧૩ પર્યાય દ્વાર-મત્તેઃ દ્રવ્યની ચાર ચાર પર્યાયો છે

૧ અધર્માસ્તિ ૦ ની ૪ પર્યાય-સ્થાપ, દેશ પ્રદેશ અને અચરુદ્ધ

२ अधर्मास्ति० , " , , ,

३	आकाशस्ति०	१	१	१
---	-----------	---	---	---

- ૪ જીવાસ્તિ ૪ અવ્યાબાધ, અનાવગાહ, અમૂર્ત, ,,
 ૫ પુદ્ગલાસ્તિ ૫ વર્ણ ગન્ધ, રસ, સ્પર્શ.
 ૬ કાળદ્રવ્ય ૬ ભૂત, લવિષ્ય, વર્તમાન, અગુરુલઘુ.

૧૪ સાધારણ દ્વાર-સાધારણ ધર્મ જે અન્ય દ્રવ્યમાં પણ લાભે, જેમ ધર્માસ્તિમાં અગુરુલઘુ અસાધારણ ધર્મ જે અન્ય દ્રવ્યમાં ન લાભે જેમ ધર્માસ્તિકાયમાં ચલનસહાય ઇત્યાદિ.

૧૫ સાધર્મી દ્વાર-ષટ્ દ્રવ્યોમાં પ્રતિસમય ઉત્પાદ-વ્યયપણુ છે, કેમકે અગુરુલઘુ પર્યાયમાં ષટ્ ગુણ હાનિ વૃદ્ધિ થાય છે તે છયે દ્રવ્યોમાં પ્રવર્તે છે

૧૬ પરિણામી દ્વાર-નિશ્ચય નયથી છયે દ્રવ્યો પોતપોતાના ગુણોમાં પરિણમે છે, વ્યવહારથી જીવ અને પુદ્ગલ અન્યાન્ય સ્વભાવમાં પરિણમે છે જેમ જીવ મનુષ્યાદિરૂપે અને પુદ્ગલ બે પ્રદેશી યાવત અનંત પ્રદેશી સ્કંધ રૂપે પરિણમે છે.

૧૭ જીવ દ્વાર-જીવાસ્તિકાય જીવ છે, શેષ ૫ દ્રવ્ય અજીવ છે.

૧૮ મૂર્તિ દ્વાર-પુદ્ગલ રૂપી છે શેષ અરૂપી છે કર્મ સ ગે જીવ પણ રૂપી છે

૧૯ પ્રદેશ દ્વાર-૫ દ્રવ્ય સપ્રદેશી છે કાળ દ્રવ્ય અપ્રદેશી છે, ધર્મ-અધર્મ અસંખ્ય પ્રદેશી છે આકાશ (લોકાલોક અપેક્ષા) અનંત પ્રદેશી છે એકેક જીવ અસંખ્ય પ્રદેશી છે અનંત જીવોના અનંત પ્રદેશ છે. પુદ્ગલ પરમાણુ અપ્રદેશી છે પરંતુ પુદ્ગલ સ્કંધ સ્વીયાવત અનંત પ્રદેશી છે સ્કંધમાં રહેલ એક પરમાણુ પુદ્ગલ પ્રદેશ ગણાય છે.

૨૦ એક દ્વાર-ધર્મ, અધર્મ, આકાશ એકેક દ્રવ્ય છે, શેષ ૩ અનંત છે

૨૧ ક્ષેત્રક્ષેત્રી દ્વાર-આકાશ ક્ષેત્ર છે બાકીના ક્ષેત્રી છે એટલે કે પ્રત્યેક લોકાકાશ પ્રદેશ પર પાંચેય દ્રવ્ય પોતપોતાની ક્રિયા કરવા છતાં એક બીજામાં મળી જતા નથી

૨૨ ક્રિયા દ્વાર-નિશ્ચયથી બધા દ્રવ્યો પોતપોતાની અગુરુલઘુ-ગુણથી સક્રિય ઉત્પાદ, વ્યયરૂપે ક્રિયા કરે છે. વ્યવહારથી જીવ અને પુદ્ગલ ક્રિયા કરે છે શેષ અક્રિય છે

૨૩ નિત્ય દ્વાર-દ્રવ્યાસ્તિક નયથી બધા દ્રવ્ય નિત્ય છે પર્યાય અપેક્ષાથી બધા અનિત્ય છે, વ્યવહાર નયથી ગતિ આદિ પર્યાય આશ્રી હવ, પુદ્ગલ અનિત્ય છે શેષ ૪ દ્રવ્ય નિત્ય છે

૨૪ કારણ દ્વાર-પાશિય દ્રવ્ય હવને કારણ છે, પણ હવ કાઠને કારણ નથી. જેમ હવ કર્તા અને ધર્મા કારણ મળવાથી હવને ચલન કાર્યની પ્રાપ્તિ થઈ જોમ જ બીજા દ્રવ્યો સમજવાં

૨૫ કર્તા દ્વાર-નિશ્ચયથી બધા દ્રવ્ય પોતપોતાના સ્વભાવ કાર્યના કર્તા છે વ્યવહારથી હવ અને પુદ્ગલ કર્તા છે શેષ અકર્તા છે

૨૬ આપેક્ષતા-આકાશની વ્યાપકતા લોકાલોકમા છે શેષની લોકમાં છે

૨૭ પ્રવેશ દ્વાર-એક એક આકાશ પ્રદેશ પર પાશિય દ્રવ્યોના પ્રવેશ છે તેઓ પોતપોતાની ક્રિયા કરે' જાય છે છતાં એક બીજા સળી જતાં નથી જેમ એક નગરમા ૫ માણસ પોત પોતાના કાર્ય કરતા રહે પણ એકરૂપ ન થાય

૨૮ પુનઃક્રા દ્વાર-શ્રી ગૌતમસ્વામી શ્રી વીરપ્રભુને સવિનયે નીચેના પ્રશ્ન કરે છે

૧ ધર્માના ૧ પ્રદેશને ધર્માં કહેવાય છે શુ ? ઉત્તર-નહિ (જેવજૂત નયપેક્ષા) ધર્માના ૧-૨-૩ જવ સખાત, અસખાત પ્રદેશ જેમા ધર્માંનો ૧ પણ પ્રદેશ બાકી હોય ત્યાંસુધી ધર્માં ન કહેવાય, સપૂર્ણ પ્રદેશ યુક્તને જ ધર્માં કહે છે

૨ કેવી રીતે ? જેવજૂત નયવાળો મોઠા પણ દુટેલા અપૂર્ણ પદાર્થને પદાર્થ ન માને, અખાદિત દ્રવ્યને જ દ્રવ્ય કહે. તેમ બધા દ્રવ્યો માટે સમજવુ

૩ લોકનો મધ્ય પ્રદેશ ક્યાં છે ?

ઉ૦ રત્નપ્રશ્ના ૧૮૦૦૦૦ યોજનની છે તેની નીચે ૨૦૦૦૦ યોજન ધનોહિ છે તેની નીચે અસખ્ય યોજન ધનવાયુ, અસ૦ મો૦ તન વાયુ અને અસ૦ મો૦ આકાશ છે તે આકાશના અસખ્યાતમા ભાગમા લોકનો મધ્ય ભાગ છે

૪ અધોલોકનો મધ્યપ્રદેશ કયાં છે ? ઉ પકપ્રભા નીચેના
આકાશ પ્રદેશની સાંધિકમાં.

૫ ભિર્વ , , , ? ઉ બ દેવલોકના ત્રીજા રિષ્ટ પ્રતરમાં.

૬ તીર્થ , , , ? ઉ મેરુપર્વતના ૮ રુચક પ્રદેશોમાં છે.

એજ રીતે ધર્માં, અધર્માં, આકાશા, કાળ (દ્રવ્ય)ના
પ્રશ્નોત્તર સમજવા. જીવનો મધ્ય પ્રદેશ ૮ રુચક પ્રદેશોમાં છે,
કાળનો મધ્ય પ્રાં વર્તમાન સમય છે

૨૯ સ્પર્શના દ્વાર-ધર્માસ્તિકાય, અધર્માં લોકાકાશ, જીવ
અને પુદ્ગલ દ્રવ્યને સ્પર્શી રહી છે કાળને કયાય સ્પર્શે, કયાંય ન
સ્પર્શે, એવી જ રીતે શેષ ૪ અસ્તિકાય સ્પર્શે, કાળ દ્રવ્ય ૨૥
દ્વીપમાં બધાં દ્રવ્યો ને સ્પર્શે. અન્ય ક્ષેત્રમાં નહિ

૩૦ પ્રદેશ, સ્પર્શના દ્વાર

ધર્માંનો ૧ પ્રદેશ ધર્માંના કેટલા પ્રદેશને સ્પર્શે ? જ. ૩ પ્રાં ઉ ૬ પ્રાંને
સ્પર્શે.

” ” અધર્માં ” , ” ? જ ૪,, ઉ. ૭ ” ”
” ” આકાશાં ” ” ” ? જ ૭, ઉ ૭ ” ”
” ” જીવ-પુદ્ગલ, ” ” ? જ અનંત પ્રદેશોને સ્પર્શે.
” ” કાળ દ્રવ્યના કેટલા સમયને,, ? સ્યાત્ અનંત સ્પર્શે.
સ્યાત્ નહિ

એવ અધર્માસ્તિકાયની પ્રદેશ સ્પર્શના જાણવી.

આકાશાંનો ૧ પ્રદેશ ધર્માંના જાં ૧-૨-૩ પ્રદેશ, ઉં
૭ પ્રદેશને પણ સ્પર્શે શેષ પ્રદેશ સ્પર્શના ધર્માસ્તિકાયવત્ જાણવી
જીવનો ૧ પ્રદેશ ધર્માં જ ૪ ઉં ૭ પ્રદેશને સ્પર્શે } શેષ પ્ર સ્પ-
પુદ્ગલાં ” ” જ ૪ ઉ ૭ ” ” } ર્શના ધર્મા-
કાળ દ્રવ્યનો ૧ સમય, પ્રદેશને સ્યાત્ સ્પર્શે. સ્યાત્ નહિ } સ્તિકાયવત્
પુદ્ગલાંના ૨ પ્રદેશ, જ બમણાથી ૨ અધિક (૬) પ્રદેશને સ્પર્શે અને
ઉ પાચગણાથી ૨ અધિક ૫×૨=૧૦+૨=૧૨
પ્રદેશ સ્પર્શે.

એવી જ રીતે ૩-૪-૫ બાવ અનંત પ્રદેશ જાનં મમજ્ઞાથી ૨ અધિક ૭૦ પાચમજ્ઞાથી ૨ અધિક પ્રદેશને સ્પર્શે

૩૧ અસ્પર્શકૃત્વ દ્વાર- દ્રવ્ય અપેક્ષા-ધર્મ અધર્મ આકાશ પરસ્પર સુલ્ભ છે તેથી ૯૫ દ્રવ્ય અનંતગણના, તેથી પુદ્ગલ અનંત ગણના તેથી કાળ અનંતો.

પ્રદેશ અપેક્ષા-સવધી થોડા ધર્મ, અધર્મના પ્રદેશ તેથી જીવના પ્રદેશ અનંતગણના તેથી પુદ્ગલના પ્રાં અનંત, તેથી કાળદ્રવ્યના પ્રાં અનંત, તેથી આકાશ પ્રદેશ અનંતગણના

દ્રવ્ય અને પ્રદેશનો લેગો અસ્પર્શકૃત્વ -સૌથી થોડા ધર્મ, અધર્મ આકાશના દ્રવ્ય, તેથી ધર્મ અધર્મના, પ્રદેશ અસંખ્ય તેથી જીવ દ્રવ્ય અનંત તેથી જીવના પ્રદેશ અસંખ્ય તેથી પુદ્ગલ દ્રવ્ય અનંત તેથી પુનઃ પ્રદેશ અસંખ્ય, તેથી કાળના દ્રવ્ય પ્રદેશ અનંત, તેથી આકાશ પ્રદેશ અનંતગણના.

ધર્મિ પદ્ધતિ પર ૩૧ દ્વાર સંપૂર્ણ

(૫૭) ચાર ધ્યાન

ધ્યાન ૪ લેક-આર્ત, રૌદ્ર, ધર્મ અને શુકલધ્યાન

(૧) આર્તધ્યાનના ૪ પાયા-૧ મનોરથ વસ્તુની અભિલાષા કરે, ૨ અમનોરથ વસ્તુનો વિયોગ ચિંતવે, ૩ રાગાદિ અનિષ્ટોનો વિયોગ ચિંતવે અને ૪ પરભવના સુખ માટે નિચાણ કરે.

આર્તધ્યાનના ૪ લક્ષણ-૧ ચિંતા-ચોક્કસ કરવે, ૨ અસુખાવ કરવે, ૩ આકન્ઠ (વિલાપ) શબ્દ કરીને શત્રુ અને ૪ છાતી, માથું આદિ દુઝીને શત્રુ

(૨) રૌદ્રધ્યાનના ૪ પાયા-હિંસામાં જુઠાના જે રીતમાં, કારા ગૃહમાં ફસાવવામાં જાનક માનવો (જો પાન કરીને કે કરવામાં જુશી થવું)

રૌદ્રધ્યાનના ૪ લક્ષણ-૧ થોડા અપરાધ પર દણે ગુસ્સો, દેવ કરે, ૨ વધુ અપરાધ પર અત્યંત ગુસ્સો દેવ કરે ■ અજ્ઞાન તાથી દેવ રાજે અને બલજીવ સુખી દેવ રાજે

(૩) ધર્મધ્યાનનાં ૪ પાયા - વીતરાગની આજ્ઞાનું ચિંતવન કરે
૨ કર્મ આવવાનાં સ્થાન (કારણ)ને વિચારે, ૩ શુભાશુભ કર્મ વિપાકને
વિચારે અને ૪ લોક સસ્થાનનો વિચાર કરે.

ધર્મધ્યાનનાં ૪ લક્ષણ-૧ વીતરાગ-આજ્ઞાની રૂચિ, ૨
નિસર્ગ (જ્ઞાનાદિ ઉપજવાથી થયેલી) રૂચિ, ૩ ઉપદેશ રૂચિ અને
સૂત્ર (સિદ્ધાંતઆગમ) રૂચિ

ધર્મધ્યાનનાં ૪ અવલબન-વાંચના, પૃછના, પરાવર્તના
અને ધર્મકથા.

ધર્મધ્યાનની ૪ અનુપ્રેક્ષા-૧ એગચ્છાણુપેહા=જીવ એકલો
આબે, એકલો જશે, એવા જીવના એકલાપણાનો વિચાર, ૨ અષ્ટિ-
ચ્છાણુપેહા=સ સારની અનિત્યતાનો વિચાર, ૩ અસરણુણુપેહા=સ સા-
રમાં કોઈ કોઈનું શરણુ નથી ઇં વિચાર, અને ૪ સ સારાણુપેહા=
સ સારની સ્થિતિ (દશા)નો વિચાર કરવો.

૪ શુકલધ્યાનના ૪ પાયા-૧ એક એક દ્રવ્યમાં લિન્ન
લિન્ન અનેક પર્યાય-ઉપપન્ને વા, વિગમે વા, ધ્રુવે વા-ભાવોનો વિચાર
કરવો, ૨ અનેક દ્રવ્યોમાં એક ભાવ (અગુરુલઘુ આદિ)નો વિચાર
કરવો. ૩ અચળાવસ્થામાં ત્રણેય યોગોનું નિરૂદ્ધપણું વિચારે, ૪
ચૌદમાં શુણુસ્થાનની સૂક્ષ્ણ ક્રિયાથી પણ નિવર્તવાનું ચિંતવે.

શુકલધ્યાનનાં ૪ લક્ષણ-૧ દેવાદિના ઉપસર્ગથી ચલિત
ન થાય, ૨ સૂક્ષ્મભાવ (ધર્મની ઝીણવટ) સાલળીને ગ્લાનિ ન લાવે,
૩ શરીર-આત્માને લિન્ન ચિંતવે અને ૪ શરીરને અનિત્ય સમજી
પુદ્ગલને પરવસ્તુ જાણીને તેમનો ત્યાગ કરે

શુકલધ્યાનનાં ૪ અવલબન-૧ ક્ષમા, ૨ નિર્લોભતા,
૩ નિષ્કપટતા, ૪ મદરહિતતા

શુકલધ્યાનની ૪ અનુપ્રેક્ષા-૧ આ જીવે અનતવાર
સ સાર ભ્રમણુ કર્યું છે, એમ વિચારે, ૨ સ સારની બધી પૌદ્ગલિક
વસ્તુ અનિત્ય છે, શુભ પુદ્ગલ અશુભ રૂપે અને અશુભ, શુભ રૂપે
પરિણમે છે માટે શુભાશુભ પુદ્ગલોમાં આસક્ત થાનીને રાગદ્વેષ ન

કરવો. ૪ સસાર પરિભ્રમણનું મૂળ કારણ શુભા શુભ કર્મ છે, કર્મ બધના મૂળ કારણ ૪ હેતુ છે એમ વિચારે અને ૪ યુ-કર્મહેતુઓને છોડીને સ્વસત્તામા રમણતા કરવાનો વિચાર. આવા વિચારોમાં તન્મય (એક રૂપ) થઈ જવાય તે શુદ્ધ ધ્યાન

ધૃતિ ચાર ધ્યાન સપૂર્ણ,

રૂપી અરૂપીના બોલ

જાવા -કર્મકૃ પાવકાણા ય, મણુ વચભોગા ય કમ્મદેહે :

સુહુમખએસી ખધે, એ સંવે ચઉ ફાસા ૧

અર્થ:-કર્મ ૮ (જ્ઞાનાવરણીયાદિ બાક કર્મ) પાપસ્થાનક (પ્રાણાતિપાતાદિ બહાર પાપસ્થાનક) ૧૮ કુલ ૨૬ ૨૭ મનયોગ, ૨૮ વચનયોગ, ૨૯ કાર્મણુ શરીર અને ૩૦ સૂક્ષ્મપ્રદેશી સ્કંધ, એ સર્વે ત્રીણ બોલ રૂપી અરૂપીયી છે તેમા સોળ બોલ લાભે-૫ વચ, ૨ ગમ ૫ રસ અને ૪ રૂપય (ચીત, ઉચ્ચ, રૂક્ષ અને સ્નિગ્ધ)

ધણુ તણુવાય ઘણોદહિ, પુદવિ સરો વ સત્તનિરીયાણુ ;
અસખેજ હીવ સમુદા, કર્પા ગેવિભા અણુત્તરા સિદ્ધિ. ૨

અર્થ -૧ ધનવાત. ૨ તનવાત. ૩ ધનોદહિ, પૃથ્વી સાત ૧૦ ૧૧ અસખ્યાતા દ્રીપ ૧૨ અસખ્યાતા સમુદ્ર બાર દેવલોક ૨૪, નવ પ્રવેશક-૪૪ પાન અનુત્તર વિગ્ધાન ૩૮, સિદ્ધશિલા ૩૬

ઉરાસિયા ચઉદેહા પુગ્ગલકામ છ દબ્બ લેસ્સા ૪;

તહેવ કાયભોગેણુ, એ સંવેણુ અકુ ફાસા ૩

અર્થ ૧:-૪૦ ઔદારિક શરીર, ૪૧ પૈકિય શરીર, ૪૨ આહારક શરીર ૪૩ તૈજસ શરીર (એ ચાર દેહ), ૪૪ પુદ્ગલ સ્તિકાયનો બાહર સ્કંધ, ૪૫ દ્રવ્ય લેસ્સા (કૃષ્ણાદિક) ૧૦ ૫૧ કાયયોગ

એ સર્વ મળી એકાવન બોલરૂપી આઠ સ્પર્શી, છે. તેમાં વીશ બોલ લાભે (૫ વર્ણ ૨ ગદ્ય, ૫ રસ અને ૮ સ્પર્શી).

પાવઠાણા વિરધ, ચઉ ચઉ બુદ્ધિ ઉગાહે ;
સન્ના ધર્મમતિય પ ચ ઉઠાણુ . ભાવલેસસા તિદિક્ષિય. ૪)

અર્થ :-અઢારે પાપસ્થાનકની નિવૃત્તિ ૧૮, ચાર બુદ્ધિ તે ૧૬ ઔત્પાતિકા, ૨૦ વૈનયિકા, ૨૧ કાર્મિકા અને ૨૨ પરિણામિકા, ચાર મતિ તે ૨૩ અવગ્રહ, ૨૪ ઇંહા, ૨૫ અવાય અને ૨૬ ધારણા, ચાર સજ્ઞા તે ૨૭ આહાર, ૨૮ ભય, ૨૯ મૈથુન અને ૩૦ પરિગ્રહ સજ્ઞા, પાંચ અસ્તિકાય તે ૩૧ ધર્માસ્તિકાય, ૩૨ અધર્માસ્તિકાય, ૩૩ આકાશાસ્તિકાય, ૩૪ કાળ, અને ૩૫ જીવાસ્તિકાય, પાંચ ઉઠાણુ તે ૩૬-ઉત્થાન ૩૭ કર્મ ૩૮ વીર્ય, ૩૯ જળ અને ૪૦ પુરુષાકાર પરાક્રમ, છ ભાવ લેશ્યા ૪૬ અને ત્રણ દષ્ટિ તે-૪૭ સમકિત દષ્ટિ, ૪૮ મિથ્યાદષ્ટિ અને ૪૯ મિશ્રદષ્ટિ

દસાણુ નાણુ સાગરા, અણાગરા ચઉત્રીસે દડગા જીવ;
એ સર્વે અવન્ના, અરૂપી અફાસગા એવ. ૫

અર્થ :-દર્શન ચાર તે-૫૦ ચક્ષુદર્શન, ૫૧ અચક્ષુદર્શન, ૫૨ અવધિદર્શન, અને ૫૩ કેવળદર્શન, જ્ઞાન પાંચ તે ૫૪ મતિજ્ઞાન, ૫૫ શ્રુતજ્ઞાન, ૫૬ અવધિજ્ઞાન, ૫૭ મન પર્યાવ જ્ઞાન અને ૫૮ કેવળ જ્ઞાન, ૫૯ સાકારોપયોગ તે જ્ઞાનનો ઉપયોગ. ૬૦ અનાકારોપયોગ તે દર્શનનો ઉપયોગ, ૬૧ ચોવીસે દડકના જીવો.

એ સઘળા ૬૧ બોલમા વર્ણ, ગદ્ય, રસ, સ્પર્શ ન લાભે કારણ કે એ સર્વ બોલ અરૂપીના છે.

ઇતિ રૂપી અરૂપીના બોલ સ પૂર્ણ.

પ્રમાણુ નય

શ્રી અનુયોગદ્વાર સૂત્ર અને અન્ય ગ્રન્થોને આધારે ૨૪ દ્વાર કહેવાય છે (૧) સાત નય (૨) ચાર નિક્ષેપ, (૩) દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય, (૪) દ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ, (૫) દ્રવ્ય-ભાવ, (૬) કાર્ય-કારણ.

(૭) નિશ્ચય-વ્યવહાર, (૮) ઉપાદાન-નિમિત્ત, (૯) ચાર પ્રમાણ, (૧૦) સામાન્ય-વિશેષ (૧૧) ગુણ-ગુણી, (૧૨) જ્ઞેય, જ્ઞાન, જ્ઞાની, (૧૩) ઉપને વા, ધુવે વા, (૧૪) આધેય-આધાર, (૧૫) આવિર્ભાવ, તિરોબાવ, (૧૬) ઔણત્ય-અુખત્ય, (૧૭) ઉત્સર્ગ-અપવાહ, (૧૮) ત્રણ આત્મ, (૧૯) ચાર જ્ઞાન, (૨૦) ચાર અનુયોગ, (૨૧) ત્રણ ભ્રમૂતિ, (૨૨) નવ બ્રાહ્મ, (૨૩) આઠ પક્ષ, (૨૪) સપ્તભગી.

૧ નય-(પદાર્થના અશને બ્રહ્મ કરે તે) પ્રત્યેક પદાર્થના અનેક અનેક ધર્મ છે અને એ દરેકને બ્રહ્મ કરનાર એકેક નય જવાબ એ રીતે અનંત નય થઈ શકે, પણ અને સંસ્કૃતિથી ૬ નય વર્ણવાયે.

નયના ગુણ ૨ લેઈ છે-દ્રવ્યસ્તિક [દ્રવ્યને બ્રહ્મનારી] અને પર્યાયાસ્તિક [જે પર્યાયોને બ્રહ્મ કરે તે] દ્રવ્યસ્તિક નયના ૧૦ લેઈ, ૧ નિત્ય, ૨ એક, ૩ સત્, ૪ વકતવ્ય, ૫ અશુદ્ધ, ૬ અન્વય, ૭ પરમ, ૮ શુદ્ધ, ૯ સત્તા, ૧૦ પરમ ભાવ-દ્રવ્યસ્તિક નય પર્યાયાસ્તિક નયના ૬ લેઈ-દ્રવ્ય, દ્રવ્ય બજન, ગુણ, ગુણવ્ય જન, સ્વભાવ અને વિભાવ-પર્યાયાસ્તિક નય આ બન્ને નયોના ૭૦૦ ભાગ થઈ શકે છે.

નય સાત-૧ નૈમ, ૨ સમ્રહ, ૩ વ્યવહાર, ૪ સ્વચ્છ, ૫ શબ્દ ૬ સમભિરૂદ, ૭ એવભૂત નય, એમાંથી પહેલી ૪ નયોને દ્રવ્યસ્તિક, અર્થ કે ક્રિયાનય કહે છે અને પાછલી ત્રણને પર્યાયાસ્તિક, શબ્દ કે જ્ઞાન-નય કહે છે હવે તેના વિસ્તાર કહે છે.

(૧) નૈમ-નય જેનો એક (ગમ) સ્વભાવ નથી, અનેક માન, ઉન્માન, પ્રમાણથી વસ્તુ અને ત્રણે કાળ, ૪ નિષ્ક્રિયા, સામાન્ય-વિશેષ આદિ માને તેના ૩ લેઈ-

[૧] અશ-વસ્તુના અશને બ્રહ્મીને વસ્તુ માને, જેમ નિષેઠને સિદ્ધ સમાન માને.

[૨] આરોપ-ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન, ત્રણે કાળનો વર્તમાનમાં આરોપ કરે.

[૩] વિકલ્પ-અધ્યવસાય ઉત્પન્ન થાય તે, એવા ૭૦૦ વિકલ્પ થઈ શકે તે.

શુદ્ધ નૈગમ નય અને અશુદ્ધ નૈગમ નય એમ બે ભેદ પણ છે.

[૧] સંગ્રહ નય-વસ્તુની મૂળ સત્તાને ગ્રહણ કરે. જેમ સર્વ જીવોને સિદ્ધ સમ જાણે. જેમ એગે આચા આત્મા એક છે. (એક સરખા સ્વભાવ અપેક્ષા.) ૩ કાળ, ૪ નિર્લેખા અને સામાન્ય માને, વિશેષ ન માને.

[૩] વ્યવહાર નય-અંતઃકરણ [આત્મિક દશા]ની દરકાર ન કરતાં બાહ્ય વ્યવહાર માને, જેમ જીવને મનુષ્ય તિર્યચ, નારક, દેવ માનવા જન્મ્યો, મર્યો વગેરે. પ્રત્યેક રૂપી પદાર્થોમા વર્ણ, ગંધ આદિ ૨૦ બોલ સત્તામાં છે પણ બાહ્ય દેખાય તે જ માને, જેમ હસને ઘોળો, ગુલાબને સુગંધી, સાકરને મીઠી માને, તેના પણ શુદ્ધ, અશુદ્ધ ૨ ભેદ, સામાન્ય સાથે વિશેષ માને, ૪ નિર્લેખા, ત્રણે કાળની વાતને માને.

[૪] ઋજુસૂત્ર-ભૂત, લવિષ્યની પર્યાયોને છોડી માત્ર વર્તમાન-સરળ-પર્યાયને માને વર્તમાન કાળ, ભાવનિર્લેખ અને વિશેષને જ માને, જેમ સાધુ છતાં લોગમાં ચિત્ત ગયું તેને લોગી અને ગૃહસ્થ છતાં ત્યાગમાં ચિત્ત ગયું તેને સાધુ માને

એ ચાર દ્રવ્યાસ્તિક નય છે. એ ચાર નય સમક્રિત, દેશવ્રત, સર્વવ્રત, ભવ્ય, અભવ્ય બન્નેમાં હોય પણ શુદ્ધોપયોગ રહિત હોવાથી જીવનું કલ્યાણ નથી થતું.

[૫] શબ્દ નય-સરખા શબ્દોનો એક જ અર્થ કરે, વિશેષ, વર્તમાનકાળ અને ભાવનિર્લેખને જ માને લિંગભેદ ન માને. શુદ્ધ ઉપયોગને જ માને જેમકે-શકેન્દ્ર, દેવેન્દ્ર, પુરેન્દ્ર, સૂચિપતિ એ બધાને એક માને.

[૬] સમભિરૂઢ નય-શબ્દના ભિન્ન ભિન્ન અર્થને માને, જેમ શકસિંહાસન પર બેઠેલાને જ શકેન્દ્ર માને. એક અશ ન્યૂન હોય તેને પણ વસ્તુ માની લે, વિશેષ ભાવનિર્લેખ અને વર્તમાન કાળને જ માને.

(૭) નિશ્ચય-અવહાર, (૮) ઉપાદાન-નિમિત્ત, (૯) ચાર પ્રમાણ, (૧૦) સામાન્ય-વિશેષ (૧૧) ગુણ-ગુણી, (૧૨) જ્ઞેય, જ્ઞાન, જ્ઞાની, (૧૩) ઉપને વા, ધ્રુવે વા, (૧૪) આધેય-આધાર, (૧૫) આવિર્ભાવ, વિરોધાવ, (૧૬) મૌલુતા-મુખ્યતા, (૧૭) ઉત્સર્ગ-અપવાહ, (૧૮) ત્રણ આત્મ, (૧૯) ચાર ધ્યાન, (૨૦) ચાર અનુભોગ, (૨૧) ત્રણ અનુભૂતિ, (૨૨) નવ આત્મા, (૨૩) આઠ પક્ષ, (૨૪) સપ્તભગી.

૧ નય-(પદાર્થના અશને શ્રદ્ધા કરે તે) પ્રત્યેક પદાર્થના અનેક અનેક ભ્રમ છે અને એ કારણેને શ્રદ્ધા કરનાર જોઈકે નય અણક એ રીતે અનંત નય થઈ શકે, પણ અત્રે સંક્ષેપથી ૬ નય વર્ણવાયે.

નયના ગુણ ૨ લેઈ છે-દ્રવ્યાસ્તિક [દ્રવ્યને શ્રદ્ધાથી] અને પર્યાયાસ્તિક [જે પર્યાયને શ્રદ્ધા કરે તે] દ્રવ્યાસ્તિક નયના ૧૦ લેઈ, ૧ નિત્ય, ૨ જોઈ, ૩ સત્, ૪ વકતવ્ય, ૫ અશુદ્ધ, ૬ અન્યથ, ૭ પરમ, ૮ શુદ્ધ ૬ સત્તા, ૧૦ પરમ ભાવ-દ્રવ્યાસ્તિક નય પર્યાયાસ્તિક નયના ૬ લેઈ-દ્રવ્ય, દ્રવ્ય અવજન ગુણ, ગુણવ્યવજન સ્વભાવ અને વિભાવ-પર્યાયાસ્તિક નય આ બન્ને નયોના ૭૦૦ ભાગા થઈ શકે છે.

નય સ્થાત-૧ નૈગમ ૨ સમ્યક્, ૩ અવહાર, ૪ અનુભૂત, ૫ શબ્દ ૬ સમભિદ્ધ, ૭ જોવભૂત નય, જોભાથી પહેલી ૪ નયોને દ્રવ્યાસ્તિક, અર્થ કે ક્રિયાનય કહે છે અને પાછલી ત્રણને પર્યાયાસ્તિક, શબ્દ કે જ્ઞાન-નય કહે છે હવે તેના વિસ્તાર કહે છે.

(૧) નૈગમ-નય જોના જોઈ (અમ) સ્વભાવ નથી, અનેક માન, ઉન્માન, પ્રમાણથી વસ્તુ માને, ત્રણે કાળ, ૪ નિરોધ, સામાન્ય-વિશેષ આદિ માને, તેના ૩ લેઈ-

[૧] અશ-વસ્તુના અશને શ્રદ્ધાને વસ્તુ માને, જેમ નિર્મોહને સિદ્ધ સમાન માને.

[૨] આરોપ-ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન, ત્રણે કાળનો વર્તમાનમાં આરોપ કરે.

[૩] વિઠ્ઠપ-અધ્યવસાય ઉત્પન્ન થાય તે, જોવા ૭૦૦ વિઠ્ઠપ થઈ શકે તે.

શુદ્ધ નૈગમ નય અને અશુદ્ધ નૈગમ નય એમ બે ભેદ પણ છે.

[૧] સત્રાહ નય-વસ્તુની મૂળ સત્તાને અહણુ કરે. જેમ સર્વ જીવોને સિદ્ધ સમ બાણે. જેમ એગે આચા આત્મા એક છે. (એક સરખા સ્વભાવ અપેક્ષા.) ૩ કાળ, ૪ નિક્ષેપા અને સામાન્ય માને, વિશેષ ન માને.

[૩] વ્યવહાર નય-આંતઃકરણ [આંતરિક દશા]ની દરકાર ન કરતાં બાહ્ય વ્યવહાર માને, જેમ જીવને મનુષ્ય તિર્યચ, નારક, દેવ માનવા જન્મ્યો, મર્યો વગેરે. પ્રત્યેક રૂપી પદાર્થોમા વર્ણુ, ગદ્ય આદિ ૨૦ બોલ સત્તામાં છે પણ બાહ્ય દેખાય તે જ માને, જેમ હંસનો ઘોળો, શુલાખને સુગધી, સાકરને મીઠી માને, તેના પણ શુદ્ધ, અશુદ્ધ ૨ ભેદ, સામાન્ય સાથે વિશેષ માને, ૪ નિક્ષેપા, ત્રણે કાળની વાતને માને.

[૪] ઋગ્વેદ-ભૂત, લવિધ્યની પર્યાયોને છોડી માત્ર વર્તમાન-સરળ-પર્યાયને માને. વર્તમાન કાળ, ભાવનિક્ષેપ અને વિશેષને જ માને, જેમ સાધુ છતાં ભોગમાં ચિત્ત ગયું તેને ભોગી અને ગૃહસ્થ છતાં ત્યાગમાં ચિત્ત ગયું તેને સાધુ માને

એ ચાર દ્રવ્યાસ્તિક નય છે. એ ચાર નય સમકિત, દેશવ્રત, સર્વવ્રત, લબ્ય, અલબ્ય બન્નેમાં હોય પણ શુદ્ધોપયોગ રહિત હોવાથી જીવનું કલ્યાણ નથી થતું.

[૫] શબ્દ નય-સરખા શબ્દોનો એક જ અર્થ કરે, વિશેષ, વર્તમાનકાળ અને ભાવનિક્ષેપને જ માને. લિંગભેદ ન માને. શુદ્ધ ઉપયોગને જ માને. જેમકે-શકેન્દ્ર, દેવેન્દ્ર, પુરેન્દ્ર, સૂચિપતિ એ બધાને એક માને.

[૬] સમભિરૂઢ નય-શબ્દના લિન્ન લિન્ન અર્થને માને, જેમ શકસિંહાસન પર બેઠેલાને જ શકેન્દ્ર માને. એક અશ ન્યૂન હોય તેને પણ વસ્તુ માની લે, વિશેષ ભાવનિક્ષેપ અને વર્તમાન કાળને જ માને.

(૭) એવંશુત નય—એક અથ પણુ કમ ન હોય એને વસ્તુ માને શેષને અવસ્તુ માને વિશેષ, વર્તમાનકાળ અને ભાવનિક્ષેપાને જ માને

જે નયથી જ એકાત પક્ષ ગ્રહણ કરે તે નયાભાસ (મિશ્રાત્વી) કહેવાય છે જેમ સાત આંધળાએ ૧ હાથીના અનુક્રમે હતુચળ, સૂઠ, કાન, પેદ, પગ, પૂછડું અને કુભસ્થળ પકડીને કહેવા લાગ્યા કે હાથી સાંધિલા જેવો, હડુમાન જેવો, સુપડા જેવો, ઠોઠો જેવો, ચાબલા જેવો, ચામર જેવો કે ઘડા જેવો છે તો સમદષ્ટિ તો બધાને એકાતવાદી સમજા મિશ્રા માનશે, પણ બધી નયો મેળવવાથી સત્ય સ્વરૂપ ઘાસ છે અને તે જ સમદષ્ટિ કહેવાય.

૨ નિક્ષેપ ચાર—એકેક વસ્તુના જેમ અનત નય હોઈ શકે તેમ નિક્ષેપ પણ અનત હોઈ શકે પણ અહીં મુખ્ય ચાર નિક્ષેપા વર્ણવ્યા છે નિક્ષેપા=સામાન્ય રૂપ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાત છે વસ્તુ તત્ત્વગ્રહણમા અતિ આવશ્યક છે તેના ચાર ભેદ—

- (૧) નામનિક્ષેપ—જીવ કે અજીવનુ અર્થ શૂન્ય, યથાર્થ કે અયથાર્થ નામ રાખવું તે
- (૨) સ્થાપના નિક્ષેપ—જીવ કે અજીવની સદૃશ (સદ્ભાવ) કે અસદૃશ (અસદ્ભાવ સ્થાપના (આકૃતિ, કે ઓડું) કરવી તે સ્થાપના નિક્ષેપ.
- (૩) દ્રવ્ય નિક્ષેપ—ભૂત અને ભવિષ્યકાળની દૃશાને વર્તમાનમાં ભાવ શૂન્ય છતાં કહેવી—માનવી, જેમ યુવરાજને કે પદ્મજીવ રાજાને શબ્દ માનવો, ઠોઈના કહેવર (મજા)ને એના નામે બાણુ
- (૪) ભાવ નિક્ષેપ—તપ્ત પૂર્ણ શુભશુભત વસ્તુને જ વસ્તુરૂપે માનવી. દષ્ટાંત—મહાવીર નામ તે નામ નિક્ષેપ, તે ગમે તેનું નામ રાખ્યું હોય, મહાવીર લખ્યું હોય, ચિત્ર કર્યું હોય, મૂર્તિ હોય કે ઠોઈ ઘીંચ મૂકીને એને ઠાઠીર તરીકે કહીએ, તે મહાવીરનો સ્થાપના નિક્ષેપ, કેવળજ્ઞાન ધયા પહેલાના સચારી જીવનને કે નિર્વાણ પામ્યાના બાદ

શરીરને મહાવીર માનવા તે મહાવીરનો દ્રવ્ય નિક્ષેપ. અને મહાવીર પોતે કેવળજ્ઞાન, દર્શન મહિત ગિરાજતા હોય તેમને જ મહાવીર કહેવા તે ભાવ નિક્ષેપ માનવો. એ રીતે જીવ, અજીવ આદિ સર્વ પદાર્થોનું ચાર નિક્ષેપા ઉતારી જ્ઞાન થઈ શકે.

૩ દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય દ્વાર-ધર્માસ્તિકાય આદિ જેમ છ દ્રવ્ય છે, ચલન સહાય આદિ સ્વભાવ તે દરેકના જુદા ગુણ છે; અને દ્રવ્યોમાં ઉત્પાદ, વ્યય, આદિ પરિવર્તન થવું તે પર્યાયો છે મૂળ ગુણ અને દ્રવ્ય ધ્રુવ છે.

દૃષ્ટાંત-જીવ તે દ્રવ્ય, જ્ઞાન-દર્શન આદિ ગુણ, મનુષ્ય, તિર્થ ચ, દેવ, સાધુ આદિ દશા તે વ્યયન પર્યાય સમજવી અને ગુણોમા ઉપયોગ આશ્રી પરિવર્તન દશાને અર્થ પર્યાય.

૪ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, દ્વાર-દ્રવ્ય તે જીવ, અજીવ આદિ; ક્ષેત્ર તે આકાશ પ્રદેશ, કાળ તે સમય, ઘડી, જાવ કાળચક્ર, ભાવ વર્ણુ ગંધ, રસ, સ્પર્શ આદિ જીવ, અજીવ બધા ઉપર દ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ ઉતારી શકાય

૫ દ્રવ્ય-ભાવ-દ્વાર-ભાવને પ્રકટ કરવામા તે સહાયક દ્રવ્ય છે જેમ દ્રવ્યથી જીવ અમર, શાશ્વત છે, ભાવથી અશાશ્વત છે દ્રવ્યથી લોક શાશ્વત છે, ભાવથી અશાશ્વતો છે એટલે કે દ્રવ્ય તે મૂળ વસ્તુ છે, સદૈવશાશ્વતી છે, ભાવ તે વસ્તુની પર્યાય છે, -અશાશ્વતી છે

જેમ ભમરો લોકડું કોતરે છે તેમા 'ક' જેવો આકારબની ગયો દ્રવ્ય 'ક' અને કોઈ પડિતે સમજીને 'ક' લખ્યો તે ભાવ 'ક' જાણવો

૬ કારણ-કાર્ય દ્વાર-કાર્ય (સાધ્ય)ને પ્રગટ કરનાર પહોંચા-ડનાર તે કારણ છે કારણ વિના કાર્ય ન થાય જેમ ઘડો બનાવવો તે કાર્ય છે, તો માટી, કુભાર, ચાકડો આદિ કારણ અવશ્ય જોઈએ. માટે કારણ મુખ્ય છે

૭ નિશ્ચય વ્યવહાર-નિશ્ચયને પ્રકટ કરનાર તે વ્યવહાર છે. વ્યવહાર બળવાન છે. વ્યવહારથી જ નિશ્ચયને પહોંચી શકાય છે

જેમ નિશ્ચયમાં કર્મના કર્તા કર્મ છે, વ્યવહારથી જીવ કર્મેનિ કર્તા મનાય છે જેમ નિશ્ચયથી આપણે યાદીએ છીએ અને વ્યવહારથી ઠહીએ કે ગામ આગળ પાણી ચુવે તેને ઠહીએ કે નાગ ચુવે છે ઇત્યાદિ.

૮ ઉપાદાન-નિમિત્ત-ઉપાદાન તે મૂળ કારણ જે ક્વચ્ચ કાર્યરૂપ પરિણામે જેમ થકાતું ઉપાદાન કારણ માટી અને નિમિત્ત તે સહકારી કારણો જેમાં થડો બનાવવામાં કુશાર, પાવડો ચાકડો, વગેરે, શુદ્ધ નિમિત્ત કારણ હોય તો ઉપાદાનને સાધક માય અને અશુદ્ધ નિમિત્ત હોય તો ઉપાદાનને બાધક પણ માય.

૯ ચાર પ્રમાણુ-પ્રત્યક્ષ, આગમ, અનુમાન અને ઉપમા પ્રમાણુ-પ્રત્યક્ષના ૨ લેહ- ૧ ઇન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ (પાંચ ઇન્દ્રિયોથી થતું પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન) અને ૨ નોહન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ (ઇન્દ્રિયોની સહાય વિના માત્ર આત્મશુદ્ધતાથી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન માય તે) તેના ૨ લેહ-૧ દેશથી તે અવધિ મનપર્જવ જ્ઞાન અને ૨ સર્વથી તે કેવળજ્ઞાન.

આગમ પ્રમાણુ-શાસ્ત્રવચન, આગમોની હકીકતોને પ્રમાણ માનવી અનુમાન પ્રમાણુ-જે વસ્તુ અનુમાનથી જણાય તે. તેના ૫ લેહ- ૧ કારણથી-જેમ થકાતું કારણ, માટીનું કારણ થડો નથી. ૨ શુભથી-જેમ પુષ્પમાં સુગંધ, સુવર્ણમાં કોમળતા, જીવમાં જ્ઞાન. ૩ આસરણ જેમ ધુના ાથી અગ્નિ, વિજળીથી નાહળાં આદિ ભણવું તે. ૪ આવચવેણુ-જેણે દત્તજળથી હાથી, સુડીઓથી ખેરી, શાકન રૂચિથી સમકિલ્લી જણાય.

૫ દિક્ષિસામન્ત-સામાન્યથી વિશેષને બાણે જેમ ૧ રૂપીઆને બેઈ થણાને બાણે ૬ માણસને બેવાથી આખા દેશના માણસોને બાણે- ભણા ખૂરા ચિન્હ બેઈને ત્રણેય કાળના જ્ઞાનની કમ્પના અનુમાનથી થઈ શકે છે

ઉપમા પ્રમાણુ-ઉપમા આવી, સરખામણીથી જ્ઞાન કર્યું તેના ૪ લેહ [૧] યથાર્થ વસ્તુને યથાર્થ ઉપમા [૨] યથાર્થ વસ્તુને

અયથાર્થ ઉપમા, [૩] અયથાર્થ વસ્તુને યથાર્થ ઉપમા અને [૪] અયથાર્થ વસ્તુને અયથાર્થ ઉપમા.

૧૦ સામાન્ય-વિશેષ-સામાન્યથી વિશેષ બળવાન છે સમુદાય રૂપ જાણવું તે સામાન્ય. વિવિધ ભેદાનુભવથી જાણવું તે વિશેષ જેમ દ્રવ્ય સામાન્ય, જીવ અજીવ વિશેષ.

જીવ દ્રવ્ય સામાન્ય, સંસારી, સિદ્ધ વિશેષ ઇત્યાદિ.

૧૧ ગુણ-ગુણી-પદાર્થમાં ખાસ વસ્તુ (સ્વભાવ) છે તે ગુણ છે. અને એ ગુણ જેમાં છે તે વસ્તુ [ગુણધારક] ને ગુણી કહે છે. જેમ જ્ઞાન તે ગુણ અને જીવ ગુણી સુગંધ ગુણ, પુષ્પ ગુણી; ગુણ અને ગુણી અભેદ [અભિન્ન] રૂપે રહે છે.

૧૨. જ્ઞેય-જ્ઞાન-જ્ઞાની જાણવા યોગ્ય [જ્ઞાનતા વિષયભૂત] સર્વ દ્રવ્યો જ્ઞેય છે, દ્રવ્યોનું જાણવાપણું તે જ્ઞાન છે, અને પદાર્થોને જાણનાર તે જ્ઞાની છે જેમ દ્યેય, ધ્યાન, ધ્યાની વગેરે.

૧૩ ઉપપન્ને વા, વિહન્ને વા, ધ્રુવે વા-જીપજવું, નાશ થવું અને નિશ્ચય રૂપે રહેવું, જેમ જન્મવું, મરવું અને જીવપણે કાયમ [અમર] રહેવું

૧૪. આધેય-આધાર-ધારી રાખે તે આધાર, તેને આધારે રહે તે આધેય, જેમ-પૃથ્વી આધાર, ઘટાદિ પદાર્થો આધેય જીવ આધાર, જ્ઞાનાદિ આધેય.

૧૫. આવિર્ભાવ-તિરોભાવ-તિરોભાવ જે પદાર્થ દૂર છે, અને જે પદાર્થ-ગુણ નજીકમાં છે તે આવિર્ભાવ જેમ દૂધમાં ધીનો તિરોભાવ છે અને માખણમાં ધીનો આવિર્ભાવ છે

૧૬ ગૌણતા-મુખ્યતા-અન્ય વિષયો છોડીને આવશ્યક વસ્તુનું વ્યાખ્યાન કરાય તે મુખ્યતા, અને જે વસ્તુ મુખ્યતા-અપ્રધાન પણે રહી હોય તે ગૌણતા છે જેમ-જ્ઞાનથી મોક્ષ થાય છે, એમ કહેવામાં જ્ઞાનની મુખ્યતા રહી અને દર્શન, ચારિત્ર તપાદિની ગૌણતા રહી

૧૭ ઉત્સર્ગ-અપવાદ-ઉત્સર્ગ તે ઉત્કૃષ્ટ માર્ગ છે, અને અપવાદ તેનો રક્ષક છે, ઉત્સર્ગ માર્ગથી પતિત અપવાદનું અવલન લઈને ફરીથી ઉત્સર્ગ (ઉત્કૃષ્ટ) માર્ગે પહોંચી શકે છે જેમ સદા ૩, ગુપ્તિથી રહેવું તે ઉત્સર્ગ માર્ગ; અને ૫ સમિતિ તે ગુપ્તિના રક્ષક-સકામક-અપવાદ માર્ગ છે ઇત્યાદિ વદ્વ્યર્થમાં પણ બળવા.

૧૮ મધ્ય આત્મા-બહિરાત્મા, અતરાત્મા અને પરમાત્મા. બહિરાત્મા-શરીર, મન, માન્યાદિ સમૃદ્ધિ, કુટુંબપરિવાર આદિમાં તસ્લીન થવું તે મિથ્યાત્વી.

અતરાત્મા-આજીવન વસ્તુને પર સમજી તેને ત્યાગવા વાહે-ત્યાગે તે ૪
શ્રી ૧૨ ગુણસ્થાનવાળા

પરમાત્મા-સર્વ કામ સિદ્ધ થયા, કર્મમુક્ત થઈ સ્વ-સ્વરૂપમાં હીન
છે તે સિદ્ધ પરમાત્મા તથા અરિહત.

૧૯ ચાર ધ્યાન-૧ પદસ્થ-૫મ પરમેષ્ઠિના ગુણોનું
અષ્ટોર્થી મનમાં યોજીને ધ્યાન કરવું તે.

૨ પિંડસ્થ-શરીરમાં રહેલ અનંત ગુણમુક્ત ચૈતન્યનું
અધ્યાત્મ-ધ્યાન કરવું

૩ રૂપસ્થ-અરૂપી છતાં કર્મયોગે આત્મા સ સારમાં અને રૂપ
મારણ કરે છે એ વિચિત્ર સ સાર અવસ્થાનો
વિચાર અને સ સારથી છૂટવાના ઉપાય ચિંતવવા તથા
અરિહતના સ્વરૂપનો વિચાર.

૪ રૂપાતીત-સમિચ્છાનંદ, અગમ્ય નિરાકાર નિરજન, સિદ્ધ
પ્રભુનું ધ્યાન કરવું શુદ્ધ આત્મગુણોનો અનુભવ
કરવો.

૨૦ ચાર અનુયોગ-૧ દ્રવ્યાનુયોગ-જલ-અજલ, ચૈતન્ય
જલ (કર્મ) આદિ તત્ત્વોનાં સ્વરૂપનું જેમા વળુન હોય. ૨ અણિતા
નુયોગ-જેમા કોઈ પદ્ધતિ, નદી દેવસોઠ નાશી, જ્યોતિષી આદિના

ગણિત-માપનુ વર્ણન હોય. ૩ ચરણકરણાનુયોગ જેમાં સાધુ-
શ્રાવકનો આચાર, ક્રિયાનુ વર્ણન હોય ૪ ધર્મકથાનુયોગ જેમાં
શ્રાવક, રાજા, રક આદિના વૈરાગ્યમય બોધદાયક જીવન-પ્રસંગોનું
વર્ણન હોય.

૨૧ જાગરણા ત્રણ-(૨) બુદ્ધ જાગરિકા-તીર્થંકર અને
કેવળીઓની દશા. (૨) અબુદ્ધ જાગરિકા-છદ્મસ્થ મુનિઓની, અને
(૩) સુદ્ધ જાગરિકા-શ્રાવકોની

૨૨ વ્યાખ્યા નવ-એકેક વસ્તુની ઉપચાર નયથી ૯-૯
રીતે વ્યાખ્યા કરાય.

(૧) દ્રવ્યમાં દ્રવ્યનો ઉપચાર-જેમ કાષ્ટમા વશલોચન.

(૨) દ્રવ્યમા શુણ્ણનો „ - „ જીવ જ્ઞાનવત છે

(૩) „ પર્યાયનો „ - „ આ જીવ સ્વરૂપવાન છે

(૪) શુણ્ણમા દ્રવ્યનો „ - „ અજ્ઞાની જીવ છે

(૫) „ શુણ્ણનો „ - „ જ્ઞાની છતાં બહુ લક્ષમાવત છે

(૬) „ પર્યાયનો „ - „ આ તપસ્વી ઘણા રૂપાળા છે

(૭) પર્યાયમાં દ્રવ્યનો „ - „ આ પ્રાણી દેવતાનો જીવ છે

(૮) „ શુણ્ણનો „ - „ આ મનુષ્ય બહુ જ્ઞાની છે

(૯) „ પર્યાયનો „ - „ આ મનુષ્ય સ્થામ વર્ણનો છે. ઇં

૨૩ પક્ષ આઠ-એક વસ્તુનો અપેક્ષાએ અનેક વ્યાખ્યા થઈ
શકે છે એમા મુખ્યતયાય આઠ પક્ષ લઈ શકાય - નિત્ય, અનિત્ય,
એક અનેક, સત, અસત વકતવ્ય, અવ્યકતવ્ય. આ આઠ પક્ષ નિશ્ચય
અવહારથી જીવ પર ઉતારે છે.

પક્ષ	વ્યવહાર નય અપેક્ષા	નિઃશય નય અપેક્ષા
નિત્ય	એક ગતિમાં ફરતા નિત્ય છે	જ્ઞાન, દર્શન અપેક્ષા નિત્ય
અનિત્ય	સમય સમય આધુષ્ય ક્ષય થતાં અનિત્ય છે	છે અનુસુલ્લુ આદિ પદ્ય સમી અનિત્ય છે
એક	ગતિમાં વર્તવાએ દશાએ	ચેતન્ય અપેક્ષા છવ એક છે
અનેક	એક છે પુત્ર ભાઈ, આદિ સગપણે અનેક છે	અસત્ય પ્રદેશાપેક્ષા અનેક છે
સત	સ્વગતિ સ્વક્ષેત્રાપેક્ષા સત છે	જ્ઞાનાદિ શુદ્ધાપેક્ષા સત છે
અસત	પરગતિ, પરક્ષેત્રાપેક્ષા અસત છે	પરશુલ્લ અપેક્ષા અસત છે
વકતવ્ય	શુદ્ધસ્થાન આદિની વ્યાખ્યા થઈ શકે તે	સિદ્ધતા શુદ્ધોને જે વ્યાખ્યા થઈ શકે
અવકતવ્ય	જે વ્યાખ્યા કેવળી પણ ન કરી શકે તે અનુકેમ વગર વ્યાખ્યા થઈ શકે	સિદ્ધતા સર્વ શુદ્ધોની વ્યાખ્યા ન થઈ શકે તે તેમજ કેઈપણ એક શુદ્ધ જેમકે કેવળ જ્ઞાન તેની સર્વ વ્યાખ્યા કરી શકાય નહિ

૨૫ સપ્તભાગી-૧ સ્થાત્ અસ્તિ, ૩ સ્થાત્ નાસ્તિ ૩ સ્થાત્ અસ્તિ નાસ્તિ, ૪ સ્થાત્ અવકતવ્ય, ૫ સ્થાત્ અસ્તિ અવકતવ્ય, ૬ સ્થાત્ નાસ્તિ અવકતવ્ય, ૭ સ્થાત્ અસ્તિ-નાસ્તિ અવકતવ્ય.

આ સપ્તભાગી હરેક પદાર્થ (દ્રવ્ય) પર ઉતારી શકાય છે. તેમાં જ સ્થાપ્તોક્તિનું સ્વસ્થ રહેલું છે એટલેક પદાર્થને અનેક અપેક્ષાએ જોનાર સદા સમભાવી હોય.

દર્શાવ માટે સિદ્ધ પર તત્ત્વા પર સપ્તભાગી ઉતારે છે:-

૧ સ્થાત્ અસ્તિ-સિદ્ધો સ્વશુદ્ધ અપેક્ષા એ સિદ્ધ છે સિદ્ધમાં સિદ્ધતા શુદ્ધો છે.

૨ સ્થાત્ નાસ્તિ-સિદ્ધો પર શુદ્ધ અપેક્ષા નથી (પરશુદ્ધોનો અભાવ છે)

૩ સ્થાત્ અસ્તિ નાસ્તિ-સિદ્ધોમાં સ્વશુદ્ધોની અસ્તિ અને પરશુદ્ધોની નાસ્તિ છે.

૪. સ્યાદવકતવ્ય-અસ્તિ-નાસ્તિ યુગપત્ છે છતાં એક સમયમાં કહી શકાતી નથી.
૫. સ્યાદસ્તિ અવકતવ્ય-સ્વગુણો અસ્તિ છે છતાં ૧ સમયમાં કહી નથી શકાતા.
૬. સ્યાન્નાસ્ત્યવકતવ્ય-પરગુણોની નાસ્તિ છે અને એક સમયમાં કહી નથી શકાતા.
૭. સ્યાદસ્તિનાસ્ત્યવકતવ્ય-અસ્તિ-નાસ્તિ બંને છે પણ એક-સમયમાં કહી નથી શકાતા.

એ સ્યાદ્વાદ સ્વરૂપ સમજીને સદા સમભાવી બનીને રહેવું, જેથી આત્મકલ્યાણ થાય.

ઇતિ નવ પ્રમાણુ વિસ્તાર સમ્પૂર્ણ.

*

(૧) મંગલમય મહાવીર

મંગલમય મહાવીર, અમારા મંગલમય મહાવીર.
શાસનનાયક, વીર જિનેશ્વર, ઉતારો ભવ તીર...અમારાં ૧
ચઢનબાળા સતી શીલવતી, લાંબ્યા બાકળા પ્રતિવીર....અમારાં ૨
ચરણે ડસ્યો ચડ નાગ કોશીઓ, દૂધનુ વહ્યુ રૂઢિર...અમારાં ૧

(૨) શ્રી ચોવીશ જિનની આરતી

જય મુકિતદાતા, પ્રભુ જય મુકિતદાતા
તુજને વદન કરીએ (૨), ગુણ તારા ગાતાં, જયદેવ, જયદેવ. એ ટેક.
આદિનાથ અજીત, સભવ સુખકારી, પ્રભુ સભવ સુખકારી,
કષ્ટ અમારાં કાપો (૨) હે ભવ ભયહારી. જયં ૧
અભિનદન સુમતિ, પદ્મ તું મુજ ખ્યારો, પ્રભુ પદ્મ તું મુજ ખ્યારો,
સુપાદ્મ ચંદ્ર સુવિધિ (૨), શીતળ ભવતારો જયં ૨
ત્રેયાંસ વાસુ વિમળ, અનંત ગુણ ભરીઆ, પ્રભુ અનંત ગુણ ભરીઆ;
કષ્ટ ભવોનાં કાપી (૨), શીવ રમણી વરીઆ જયં ૩

ધર્મ' દુરધર નાથ, આપ વરયા મુકિત, પ્રભુ આપ વરયા મુકિત
શાન્તિનાથ સુણે મવણે (૨) હાસતણી મુકિત. જશ્ન ૪

પ્રધુનાથ કોરે, કાઠમ પ્રવનખામી, પ્રભુ કાઠમ પ્રવનખામી
અર મસ્તિને પ્રભુમુ (૨), તારે કર સામી. જશ્ન ૫

મુનિસુમત મહારાજ, અમણિત મુજ ખામી. પ્રભુ અમણિત મુજ ખામી,
વડુ શીર હું નામી (૨), તારે અતરખામી. જશ્ન ૬

નમિ નાથ ભગવાન, ભાવ ધરી ભાળે, પ્રભુ ભાવ ધરી ભાળે.
નિર્મળ નેમ નખીના (૨), હુ ખ સવે ટાળે. જશ્ન ૭

પાશ્વ' પરમ કૃપાળ, જન પાલનકારો. પ્રભુ જન પાલનકારો,
વજ્ર'માન જિન વડુ (૨), ભવજળથી તારો. જશ્ન ૮

જોવીસ જિન ભકિત, ભાવ ધરી કરશે પ્રભુ ભાવ ધરી કરશે,
જન્મ મરણ હુ ખ ટાળી (૨), મુકિતને વરશે. જશ્ન ૯

નમી તુજને કહે નેન, નાથ તું છે નારો. પ્રભુ નાથ તું છે મારો,
જ્ઞેન પ્રવર્તક મહા (૨) શાસન સહુ તારો. જશ્ન ૧૦

(૩) પાશ્વ'નાથ ભગવાનના ગુણ

તારો, તારો પાશ્વ'નાથ તારો, તમારા શુભ નહિ ભૂક;
તમે બળતો ઉભાર્યો કાળે નામ દે, તમારી વાત શુ જાણુ । ટેક
સાખી:- કમઠ પાંચ અક્ષિ તપે, જાળ તપસ્વી રાજ;
નાગ બળે છે કાષ્ટર્મા, જુવે અવધિરાને જિનરાજ દે, તમારી ૧
કાષ્ટ ચિરાવી કાઢીઓ, સબળાઓ નવકાર; ૨
પરણ મન્દ્રપદ પામીઓ જોવો મોટો પ્રભુનો ઉપકાર દે, તમારી ૩
જ્ઞેન લોગની વાતઠી સમજાવે શુભ, પેર;
પણ શિખામણથી વસ્યુ કમઠળાવાની આખર્મા ડેર દે, તમારી ૪
કમઠ મેલવાળી થયો, પ્રભુ કાઉસઅર્મા ખીર;
જળ વરસાવે જોરર્મા, આવી નાકે અઠર્મા છે નીર દે, તમારી ૫

ધરણુ ઈંદ્ર આસન ચળ્યુ, આઠ્યો પ્રભુની પાસ;
નાગ રૂપ કરીને ઉચકીયા, શિરછત્ર ફણા આકાશ રે, તમારી. ૫
થાક્યો કમઠાસુર હવે, નમ્યો પ્રભુને પાય;
ચંદ્ર કહે ગુણ પાર્શ્વના, જૈન શાળાની બહેનો ગાય રે, તમારી. ૬

(૪) શ્રી મહાવીરને વદન.

સ્નેહ સ્નેહે સભારુ શ્રી ભગવાન, વીરને વદન કરીએ,
વહાલું વહાલું મહાવીર તારુ નામ, વીરને વદન કરીએ ૧
ચૈત્ર શુદ્ધિ તેરશનો દહાડો, ત્રિશલાની ફૂળે તુ જાઓ,
ત્રણે ભુવનમાં વર્ત્યો જય જય કાર, વીરને વદન કરીએ ૨
દેવ દેવી સૌએ હુલારાવ્યા, મેરુ ઉપર પ્રેમે નવરાવ્યા;
જેની ભક્તિનુ થાય નહિ ધ્યાન, વીરને વદન કરીએ. ૩
માત-પિતાની ભક્તિ કરવા, બ્રાતૃપ્રેમને નહિ વિસરવા,
ત્રીશે વરસે હકાર્યું દીક્ષા વહાણુ, વીરને વદન કરીએ. ૪
તપ જપ સયમને બહુ પાળી, કષ્ટ ઘણાને નહિ ગણકારી,
અગમગ જ્યોતિસમ પામ્યા કેવળજ્ઞાન, વીરને વદન કરીએ ૫
અધમઉદ્ધારણુ ભવિજનતારક, ગુણ અનતાના જે ધારક,
એવા વીરને છે વદન વારવાર, વીરને વદન કરીએ. ૬
વદન કરીએ ભાવે સ્મરીએ, ત્રિકાળ તારુ ધ્યાન જ ધરીએ,
તારા નામે સદાય સુખ થાય, વીરને વદન કરીએ. ૭

(૫) ચેત ! ચેત ! નર ! ચેત !

પરલોકે સુખ પામવા, કર સારો સંકેત,
હજી બાજી છે હાથમા ચેત ચેત નર ચેત ૧
ભેર કરીને જીતવું, ખરેખર રણ ખેત,
દુશ્મન છે તુજ દેહમા, ચેત ચેત નર ચેત.

આપ્રીલ રહીશ અમાર તું,	ફાગટ ઘઈશ ફળેડ,			
હવે જરૂર હોશિયાર ઘઈ,	ચેત ચેત નર ચેત.			૩
તન ખન તે તારાં નથી	નથી પ્રિયા પરચેત,			
પાછળ સૌ રહેશે પડયા;	ચેત ચેત નર ચેત.			૪
પ્રાણ જશે જ્યાં પિંડથી,	પિંડ ગણાશે પ્રિય,			
માટીમાં માટી ઘશે,	ચેત ચેત નર ચેત.			૫
રણા ન રાણા રાણા,	સુર નર સુનિ સમેત,			
હુ તો વરણુ તુલ્ય છે,	ચેત ચેત નર ચેત.			૬
રણકણ તારાં રખડશે,	જેમ રખડવી રેત,			
પછી નર-તન પામીશ ક્યાં	ચેત ચેત નર ચેત.			૭
કાળા કેશ મટી ગયા,	સર્જો બન્યા શ્વેત,			
બેળન ભેર જુ રજુ,	ચેત ચેત નર ચેત.			૮
માટે મનમા સમજીને,	વિચારીને કર વેત,			
ક્યાંથી આવ્યો ક્યાં જવું	ચેત ચેત નર ચેત.			૯
શુભ શિખામણ સમજ તો,	પ્રભુ સાથે કર હેત,			
અતે અવિચળ બેજ છે,	ચેત ચેત નર ચેત.			૧૦

(૬) મોક્ષાર્થીને વદના.

જુઓરે જુઓરે જૈનો, !	કેવા મતધારી ?	
કેવા મતધારી આવે,	યથા નરનારી-જુઓરે	૦ બે-ટેક
જુઓ જુઓ જૂઝવામી,	બાળ વચે બોધ પામી	
તણ શબ્દશિલ્પિ જેણે,	તણ આઠ નારી;	
તણ આઠ નારી,	તેને વદના અમારી.	જુઓરે. ૧
જુજસુકમારમુનિ,	ધણે શિવપર ધૂનિ,	
અડગ રણા તે ધ્યાને,	હબ્યા ન લગારી;	
હબ્યા ન લગારી,	તેને વદના અમારી.	જુઓરે. ૨

- કેશ્યાનાં સંહિર મધ્યે, રહ્યા મુનિ સ્થૂલીભદ્ર,
વેશ્યા સંગ વાસો તોયે, થાય ન વિકારી;
થયા ન વિકારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે. ૩
- સતી તો રાબુલ જેવી, જગમાં ન બેડી એવી,
પતિમત માટે કન્યા, રહી એ કુવારી;
રહી એ કુવારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે. ૪
- જનકસુતા જે સીતા, વરસ તો ખાર વીત્યાં,
ઘણું હંખ વેઠ્યુ તોયે, ડગ્યાં ન લગારી;
ડગ્યાં ન લગારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે. ૫
- સતી કળાવંતી નામે, થયા શખપુર ગામે,
કર નિજ કાખ્યા તોયે, રહ્યા ટેકધારી,
રહ્યા ટેકધારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે. ૬
- હંખડાં તો દીધાં દેવે, સદ્દાં એ તો કામદેવે,
ઘણું હંખ વેઠ્યુ તોયે, ડગ્યા ન લગારી,
ડગ્યા ન લગારી, તેને વંદના અમારી જુઓરે. ૭
- ધન્ય ધન્ય નરનારી, એવી દઢ ટેકધારી,
જીવિત સુધાયું જેણે, પામ્યા ભવ પારી;
પામ્યા ભવ પારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે. ૮

(૭) આત્મોપદેશ (હરિગીત)

રે આત્મ ! તારો વખત સારો વેગે વીતી જાય છે,
તે ધ્યાનમાં ઉતાર તુ પરતત્રતા તેમ થાય છે;
નથી ભાર રહેવો એ ઘડી એવી દશા તુજને થશે
તેવા સમે પ્રભુ ભક્તિમાં સદ્બુદ્ધિ થું તુજ આવશે ! ૧

કેવાં કરુ કાર્યો અને કેવો બનું આ વિશ્વમાં,
કઈ રીતિથી વળણાઈ ને કેમ, મથ પામું સર્વમાં
આવી અહોનિશ પારણા, તુજ અતરે લાગી રહી
હા ! હા ! જનું પલુ રીપ્રથી, જો કેમ સમજ્યો તુ નહિ ! ૨

વિદ્યાસિનીના વિદ્યાસલા વિદ્યાસમા બહુ હર્ષથી,
તાતા અને માતા વળી ભોજન કરે અતિ હર્ષથી
સમુદ્ર પર્વત આણુને વર્તાવી જેઓ શબ્દતા
ભોને સૂતા ત્રણ હાથથી ભૂમિ વિષે હા ! હા ! ચર્તા ૩

બહુ અને ભોલુ અને રોલુ અરે આ' માહડુ,
માતા અને પિતા વળી પુત્રો વધુ ને સાસર
આવી ક્ષિતિ સહુ લોકમાં આરે દિશે, આપી રહી,
પલુ કોઈએ પ્રભુ પાદમાં, આ જિગરને સોત્તુ નહિ ૪

મિથુપણુ રમત કરી અજ્ઞાનમા વિદ્યારિતું,
તારુણ્ય તે તરુણીતણા પ્રવાહમા હા ગાળીયુ;
પુકાપણુ આવી રહુ મિત્તાતણા જ્ઞાનમાં,
હા ! હા ! જનું પુણ્ય માત્ર તહાડુ-મનુષ્યપણું જ્ઞાનમાં ૫

પાંડુ ઘમા સહુ કેશ સુદર, જાન્ય કઈ હતાવળી,
બહુ તણી કીણતા બની, અન્ધેન્દ્રિયો પલુ ગઈ ગળી;
સહુ હાલ કયે અજના રે લાકડી લેવાઈ ગઈ,
તોયે અરે પ્રમદા તણા જ્ઞાનન વિષે દષ્ટિ રહી ૬

તુ જે ત્વજ છળ કપટ સવળા મોહ માયાથી જર્વા,
સહુ તાપ ટળશે તાહરા જે પાપથી છવે કર્વા;
આનંદ થશે બહુ અતરે, ને સુખ લહેશે હશે,
સપૂર્ણ તહારી સત્ત્વ સીમા હર્ષથી આવી જશે ૭

(૧) શ્રી ઋષભનાથજીનું સ્તવન.

ઋષભ જિનેશ્વર પ્રીતમ (૧) માહરો રે, ઝોર (૨) ન ચાહું રે કંથ, (૩)
 રીઝયો સાહિબ સંગ ન પરિહરે રે, ભાંગે (૪) સાદિ અનંત. ઋં ૧
 પ્રીત સગાઈ રે જગમાં સહુ કરે રે, પ્રીત સગાઈ ન કોય,
 પ્રીત સગાઈ રે નિરુપાધિક (૫) કહી રે, સોપાધિક (૬) ધન ખોય ઋં ૨
 કોઈ કંથ કારણ કાળ લક્ષણ (૭) કરે રે, મળશુ કથને ધાય; (૮)
 એ મેળો નવિ કઈએ સભવે રે, મેળો ઠામ ન ઠાય. ઋં ૩
 કોઈ પતિરજન (૯) અતિઘણો (૧૦) તપ કરે રે, પતિરજન ત નતાપ (૧૧)
 એ પતિરજન મેં નવિ ચિત્ત ધર્યું રે, રજન ધાતુમેળાપ (૧૨) ઋં ૪
 કોઈ કહેલીલા રે અલખ અલખ (૧૩) તણી રે, લખ (૧૪) પૂરે મન આશ,
 દોષ રહિતને લીલા નવિ ઘટે રે, લીલા દોષ વિલાસ (૧૫) ઋં ૫
 ચિત્ત પ્રસન્ને રે પૂજન ફળ કહ્યું રે, પૂજા અખડિત (૧૬) એહ,
 કપટ રહિત થઈ આતમ અરપણા રે, આન દધન પદ રેહ (૧૭) ઋં ૬

*

(૨) શ્રી અજિતનાથજીનું સ્તવન

પથડો (૧) નિહાળુ (૨) બીજા જિનતણો રે, અજિત (૩) અજિત ગુણધામ,
 જે તેં છૂટ્યા રે તેણે હું છૂટીયો રે, પુરુષ કિરુચુ મુજ નામ પં ૧
 ચરમ (૪) નયણ કરી મારગ જોવતા રે, ભૂલ્યો સયલ (૫) સસાર,
 જેણે નયને કરી મારગ જોઈએ રે, નયણ તે દિવ્ય (૬) વિચાર પં ૨
 પુરુષ પરપર (૭) અનુભવ જોવતા રે, અધોઅધ પુલાય,
 વસ્તુ વિચારે જો આગમે કરી રે, ચરણધરણ (૮) નહિ ઠાય પં ૩

(૧) ગુણોથી વહાલો (૨) બીજો, અન્ય (૩) ભવસમુદ્રમાંથી દોરનાર
 (૪) સાદિ અનંત ભાગો-એ જૈન સિદ્ધાંતનું વચન છે કે જેની
 આદિ છે પણ અંત નથી એવા ભાગે કરીને (૫) ઉપાધિ વગરની.

તકે વિચારે ફે વાદ પરપરા રે, પાર ન પહેચિ કોય,
અભિમત(૬) વસ્તુ રે વસ્તુગતે કહે રે, તે વિરલા(૧૦) જગ કોય ૫૦ ૪
વસ્તુ વિચારે રે દિવ્ય નયણ તણે રે, નિશઠ (૧૧) પઠયો નિશ્ચાર(૧૨)
તસ્તમ ભેજે રે તસ્તમ વાસના રે, વાસિત બ્રાહ્મ આધાર ૫૦ ૫
કાળલગ્નિ(૧૩) લહી પથ નિહાળશું રે, એ આશા અવલન (૧૪),
એ જન છવે રે જિનજી બલુએ રે, આનંદ હઘન મત બળ (૧૫) ૫૦ ૬

(૧) ઉપધિવાળી. (૭) સતી યાચ છે અર્થાત બળી મરે છે (૮) દોષીને
(૬) પતિને રાજ કરવાં. (૧૦) જહુજ (૧૧) શરીરને તપાવવું (૧૨)
પ્રકૃતિના મળવાળી, (૧૩) ન લખી શકાય તેવી (૧૪) લાભો. (૧૫)
દોષની લહેર. (૧૬) શુદ્ધ પૂજા, સાચી પૂજા. (૧૭) રેખ.

(૧) માગે (૨) ભેજે (૩) કોઈથી ન છૂટાય એવા કુલોના
ઘર. (૪) જ્ઞાનથી અતર દષ્ટિ વગરનું ભોવું તે ધરમ-આમકાની કે
બ્રાહ્મ ધમ્મ વડે ભોવું કહેવાય (૫) સફળ, બધો (૬) જ્ઞાનદષ્ટિ,
મહાન વિચારવાળી નજર (૭) પરપરા-આલવી આવેલી કૃતિ (૮)
પર મૂકવાની જગ્યા નથી (૬) મળવા લાયક (૧૦) કોઈક જ (૧૧)
વિયોગ-અતર (૧૨) આધાર વગરનો (૧૩) ભવસ્થિતિ પાક્યે
ત્યારે (૧૪) આધાર (૧૫) આબો.

આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર.

*

- જે સ્વરૂપ સમજ્યા વિના, પામ્યો દુઃખ અનંત,
સમજાવ્યુ તે પદ નમુ, શ્રી સદ્ગુરુ ભગવંત. ૧
- વર્તમાન આ કાળમાં, મોક્ષ માર્ગ ખડુ લોપ,
વિચારવા આત્માથીને, ભાખ્યો અત્ર અગોપ્ય. ૨
- કોઈ ક્રિયા-જડ થઈ રહ્યા, શુષ્કજ્ઞાનમાં કોઈ,
માને મારગ મોક્ષને, કરુણા ઉપજે જોઈ. ૩
- બાહ્ય ક્રિયામાં રાચતા, અંતર ભેદ ન કાંઈ,
જ્ઞાનમાર્ગ નિષેધતા, તેહ ક્રિયાજડ આંહિ. ૪
- બંધ મોક્ષ છે કલ્પના, ભાળે વાણીમાંહિ,
વર્તે મોહાવેશમાં, શુષ્કજ્ઞાની તે આંહિ. ૫
- ગૌરાગ્યાદિ સફળ તો, જો સહ આત્મજ્ઞાન,
તેમજ આત્મજ્ઞાનની, પ્રાપ્તિતણા નિદાન ૬
- ત્યાગ વિરાગ ન ચિત્તમાં, થાય ન તેને જ્ઞાન,
અટકે ત્યાગ વિરાગમાં, તો ભૂલે નિજ ભાન. ૭
- ન્યાં ન્યાં જે જે યોગ્ય છે, તહાં સમજવું તેહ,
ત્યાં ત્યાં તે તે આચરે, આત્માથી જન એહ ૮
- સૈવે સદ્ગુરુ ચરણને, ત્યાગી દઈ નિજપક્ષ,
પામે તે પરમાર્થને, નિજપદનો લે પક્ષ. ૯
- આત્મજ્ઞાન સમદર્શિતા, વિચરે ઉદયપ્રયોગ,
અપૂર્વ વાણી પરમશ્રુત, સદ્ગુરુ લક્ષણુ યોગ્ય. ૧૦
- પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ સમ નહી, પરોક્ષ જિત ઉપકાર,
એવો લક્ષ થયા વિના, ભિગે ન આત્મવિચાર. ૧૧
- સદ્ગુરુના ઉપદેશ વણુ, સમજાય ન જિનરૂપ,
સમજ્યાવણુ ઉપકાર શો, સમજ્યે જિન સ્વરૂપ. ૧૨

આત્માદિ અસ્તિત્વનાં, જેહ નિરૂપક શાસ્ત્ર,
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગ નહિ, ત્યાં આધાર સુધાત્ર. ૧૩
 અથવા સદ્ગુરુએ કહ્યાં, જે અવગાહન કાળ,
 તે તે નિત્ય વિચારવા કરી મર્તાવર ત્યાજ ૧૪
 શકે હવ સ્વચ્છ હ તે, પામે અવસ્ય મોક્ષ,
 પામ્યા એમ અનત છે, સામ્યુ જિન નિર્દોષ. ૧૫
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગથી, સ્વચ્છ હ તે શ્રદ્ધાથી,
 અન્ય ઉપાય ક્યાં ધક્કી પ્રાપ્તે જમણેા શાસ્ત્ર. ૧૬
 સ્વચ્છ હ મત આશ્રય તલ વતે' સદ્ગુરુ લક્ષ,
 સમકિત તેને ભાગિયુ, કારણ ગણી પ્રત્યક્ષ. ૧૭
 માનાદિક શત્રુ મહા, નિજ છડે ન મરણ,
 ભર્તા સદ્ગુરુ શરણમાં, અપ્ય પ્રમાણે ભય. ૧૮
 જે સદ્ગુરુ ઉપદેશથી, પામ્યેા કેવળજ્ઞાન,
 ગુરુ રહ્યા છાશ્વ પલ્લ, વિનય કરે ભગવાન. ૧૯
 એવેા માર્ગ વિનયવલ્લેા, ભાખ્યો શ્રી વીતશમ.
 મૂળ હેતુ એ માર્ગનેા, સમજે કોઈ સુભાગ્ય. ૨૦
 અસદ્ગુરુ એ વિનયનેા, લાભ લહે એ કાઈ,
 મહામોહની કમંથી, ખૂટે ભવજળ માંદિ. ૨૧
 હોય સુમુક્ષુ હવ તે, સમજે, એહ વિચાર,
 હોય મતાર્થી હવ તે, અવગેા છે નિર્ધાર. ૨૨
 હોય મતાર્થી તેહને, શાય ન આતમલક્ષ,
 તેહ મતાર્થી લક્ષણેા, અહીં કહ્યાં નિર્પેક્ષ. ૨૩

મતાર્થી લક્ષણ

બાહ્યત્માગ પણ જ્ઞાન નહિ, ને માને શુરુ સત્ત્વ,
 અથવા નિજકુળધર્મના, તે શુરુમાં જ મમત્વ. ૨૪
 જે જિનદેહ પ્રમાણ ને, સમવચરણાદિ સિદ્ધ,
 વર્ણન સમજે જિનનું, શક્તિ રહે નિજ શુદ્ધિ. ૨૫

પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુયોગમાં, વર્તે દષ્ટિ વિમુખ;
 સદ્ગુરુને દઢ કરે, નિજમાનાર્થે મુખ્ય. ૨૬
 દેવાદિ ગતિ ભગમાં, જે સમજે શ્રુતજ્ઞાન;
 માને નિજમત વેષનો, આગ્રહ મુક્તિ નિદાન. ૨૭
 લહ્યું સ્વરૂપ ન વૃત્તિનુ, અહ્યુ વ્રત અભિમાન;
 અહે નહીં પરમાર્થને, લેવા લૌકિક માન. ૨૮
 અથવા નિશ્ચય નય અહે, માત્ર શબ્દની માંય;
 લોપે સદ્વ્યવહારને, સાધન રહિત થાય. ૨૯
 જ્ઞાનદશા પામે નહીં, સાધન દશા ન કાંઈ;
 પામે તેનો સંગ જે, તે ખૂડે ભવમાંહિ. ૩૦
 એ પશુ જીવ મતાર્થમાં, નિજ માનાદિ કાજ;
 પામે નહિ પરમાર્થને, અન - અધિકારીમાંજ. ૩૧
 નહિ કષાય ઉપશાંતતા, નહિ અતર ગૈરાગ્ય,
 સરણપશુ ન મધ્યસ્થતા, એ મતાર્થે દુર્ભાગ્ય. ૩૨
 લક્ષણ કહ્યા મતાર્થીના, મતાર્થે જાવા કાજ;
 હવે કહું આત્માર્થીના, આત્મ અર્થે સુખસાજ. ૩૩

આત્માર્થીલક્ષણ

આત્મજ્ઞાન ત્યા મુનિપણુ, તે સાચા ગુરુ હોય,
 બાકી - કુળગુરુ કલ્પના, આત્માર્થી નહિ જોય. ૩૪
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુપ્રાપ્તિનો, ગણે પરમ ઉપકાર,
 ત્રણે યોગ એકત્વથી, વર્તે આશાધાર. ૩૫
 એક હોય ત્રણ કાળમાં, પરમાર્થનો પથ,
 પ્રેરે તે પરમાર્થને, તે વ્યવહાર સમત. ૩૬
 એમ વિચારી અતરે, શોધે સદ્ગુરુ યોગ,
 કામ એક આત્માર્થનુ, ખીજે નહિ મનરોગ ૩૭
 કષાયની ઉપશાંતતા, માત્ર મોક્ષ અભિલાષ,
 ભવે ખેદ પ્રાણીદયા, માત્ર આત્માર્થ નિવાસ. ૩૮

આત્માદિ અસ્તિત્વનાં, જેહ નિરૂપક શાસ્ત્ર,
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગ નહિ, ત્યાં આધાર મુખ્ય. ૧૩
 અથવા સદ્ગુરુએ કહ્યાં, જે અવગાહન કાળ,
 તે તે નિત્ય વિચારવાં, કરી મતાંતર ત્યાજ ૧૪
 શકે હવ સ્વમ્ચ હ તે, પામે અવસ્ય મોક્ષ,
 પામ્યા એમ અનત છે, ભાખ્યું જિન નિર્દોષ. ૧૫
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગથી, સ્વમ્ચ હ તે શકાય,
 અન્ય ઉપાય ક્યાં થયે, પ્રાપ્તે જમણે થાય. ૧૬
 સ્વમ્ચ હ મત આમક તણ વર્તે સદ્ગુરુ લક્ષ,
 સમક્ષિત તેને ભાખિયું, કારણ જણી પ્રત્યક્ષ. ૧૭
 માનાદિક ચતુ મહા, નિજ છડે ન મરણ,
 જ્યાં સદ્ગુરુ ચરણમા, અરૂપ પ્રયાસે જાય. ૧૮
 જે સદ્ગુરુ ઉપદેશથી, પામ્યો કેવળજ્ઞાન,
 ગુરુ શ્યાા હમસ્ય પણ, વિનશ કરે ભગવાન. ૧૯
 એવો માગે વિનયતણે, ભાખ્યો શ્રી વીતરાગ,
 મૂળ હેતુ એ માર્ગના, સમજે કેહ્યું મુખાખ્ય. ૨૦
 અસદ્ગુરુ એ વિનયનો. લાભ લહે એ કાઈ,
 મહામોહની કમંથી, જૂઠે ભવજળ માંદિ. ૨૧
 હોય મુમુક્ષુ હવ તે, સમજે, એક વિચાર,
 હોય મતાર્થી હવ તે, અવળો છે નિર્ધાર. ૨૨
 હોય મતાર્થી તેકને, થાય ન આત્મલક્ષ,
 તેક મતાર્થી લક્ષણે, બહારી કહ્યાં નિર્પેદ્ય. ૨૩

મતાર્થી લક્ષણ.

બાહ્યત્વાગ પણ જ્ઞાન નહિ, ને માને ગુરુ સત્ય,
 અથવા નિજકુળધર્મના, તે ગુરુમાં જ મમત્વ. ૨૪
 જે જિનદેહ પ્રમાણ ને, સમવસરણાદિ સિદ્ધ,
 વણુંન સમજે જિનનું, શક્તિ રહે નિજ જુદિ. ૨૫

દયા ન એવી જ્યાં મુખી,	છવ લહે નહિ જોખ;	
મોક્ષમાર્ગ પામે નહિ,	મટે ન અતર શબ.	૩૬
આવે જ્યાં એવી દયા,	સદ્ગુરુબોધ મુહાવ;	
તે / બોધે મુવિચારણા,	ત્યાં પ્રગટે મુખદાવ.	૪૦
જ્યાં પ્રગટે મુવિચારણા,	ત્યાં પ્રગટે નિજજ્ઞાન;	
જે જ્ઞાને ક્ષય મોહ ઘઈ,	પામે મદ નિર્વાણ.	૪૧
શ્રીપદે તે મુવિચારણા,	મોક્ષમાર્ગ સમજાવ;	
ગુરુ શિષ્ય સવાદથી,	ભાષુ વદપદ આદિ.	૪૨
આત્મા છે તે નિત્ય છે,	છે કર્તા નિજકર્મ;	
છે લોકતા વળી મોક્ષ છે,	મોક્ષ ઉપાય મુખર્મ.	૪૩
વદે સ્વાનક સંસેપર્મા,	વદે દર્શન પલુ તેહ;	
સમજવા પરમાર્થને,	ઠકા સ્ત્રીએ એક.	૪૪

શકા-શિષ્ય ઉવાચ.

નથી દ્રષ્ટિમા આવતો,	નથી જણાવુ રૂપ;	
બીજે પલુ અનુભવ નહિ,	તેથી ન છવસ્વરૂપ.	૪૫
અથવા જેહ જ આવતમા,	અથવા ઇદ્રિય માણ;	
મિથ્યા છુટો માનવો,	નહિ છુટુ જોધાણ.	૪૬
વળી જો આત્મા હોય તો,	જણાય તે નહિ જેમ;	
જણાય જો તે હોય તો,	વદ પદ આદિ જેમ.	૪૭
મંદ છે નહિ આત્મા,	મિથ્યા મોક્ષ ઉપાય;	
જો અતર શકા તણો,	સમજવો સદુપાય.	૪૮

સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ.

હાસ્યો જેહાધ્યાસથી,	આત્મા જેહસમાન;	
પલુ તે જન્નેભિન્ન છે	પ્રગટ લક્ષણે જાન.	૪૯
હાસ્યો જેહાધ્યાસથી	આત્મા જેહસમાન;	
પલુ તે જન્નેભિન્ન છે,	જેમ અસિ ને મ્યાન.	૫૦

જે દ્રષ્ટા છે દષ્ટિનો,	જે જાણે છે રૂપ,	
અબાધ્ય અનુભવ જે રહે,	તે છે જીવસ્વરૂપ.	૫૧
છે ઇન્દ્રિય પ્રત્યેકને,	નિજ નિજ વિષયનું જ્ઞાન,	
પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયનું,	પણ આત્માને જ્ઞાન.	૫૨
દેહ ન જાણે તેહને,	જાણે ન ઇન્દ્રિય પ્રાણ,	
આત્માની સત્તા વડે,	તેહ પ્રવર્તે જાણ.	૫૩
સર્વ અવસ્થાને વિષે,	ન્યારો સદા જાણાય,	
પ્રગટરૂપ ચૈતન્યમય,	એ એ ધાણુ સદાય.	૫૪
ઘટ, પટ, આદિ બાણુ તુ,	તેથી તેને જ્ઞાન,	
જાણનાર તે જ્ઞાન નહિ,	કહિયે કેવું જ્ઞાન,	૫૫
પરમ બુદ્ધિ કૃષ દેહમા,	સ્થૂળ દેહ મતિ અલ્પ,	
દેહ હોય જો આત્મા,	ઘટે ન આમ વિકલ્પ.	૫૬
જડ ચેતન તો લિન્ન છે,	કેવળ પ્રગટ સ્વભાવ,	
એકપણુ પામે નહિ,	ત્રણે કાળ દ્રવ્યભાવ.	૫૭
આત્માની શકા કરે,	આત્મા પોતે અમ,	
શકાનો કરતાર તે,	અચરજ એહ અમાપ.	૫૮

શકા-શિષ્ય ઉવાચ.

આત્માનાં અસ્તિત્વના,	આપે કહ્યા પ્રકાર,	
સભવ તેનો થાય છે,	અંતર કયે વિચાર	૫૯
ખીજી શકા થાય ત્યા,	આત્મા નહીં અવિનાશ,	
દેહયોગથી જાપજે,	દેહવિયોગે નાશ.	૬૦
અથવા વસ્તુ ક્ષણિક છે,	ક્ષણે ક્ષણે પલટાય,	
એ અનુભવથી પણ નહી,	આત્મા નિત્ય જાણાય.	૬૧

સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ.

દેહ માત્ર સયોગ છે, વળિ જડ રૂપી દ્રશ્ય,
ચેતનનાં ઉત્પત્તિ લય, કોના અનુભવ વશ ? ૬૨

- જેના અનુભવવશ્ય જો, ઉત્પન્ન હવતું જ્ઞાન,
 ૨૪ તે તેથી જુદા વિના, ધાય ન કેમે, જ્ઞાન ૬૩
- જે સંયોગો રૂઝિયે, તે તે અનુભવ રૂઝ,
 ૨ ક્ષિપ્રજે નહિ સંયોગથી, આત્મા નિત્ય પ્રત્યક્ષ ૬૪
- જરૂરી ઘેતન ક્ષિપ્રજે, ઘેતનથી જરૂર ધાય,
 જોવે અનુભવ કાંઈને, ક્યારે કરી ન ધાય ૬૫
- કાંઈ સંયોગોથી નહી, જેની ઉત્પત્તિ ધાય,
 ૨ નાશ ન તેનો, કાંઈમાં, તેથી નિત્ય સદાય ૬૬
- પ્રેમાદિ તરતમ્યતા, સર્પાદિકની માંસ,
 પૂર્વજન્મ સરકાર તે, હવ નિદ્રમતા ત્યાંસ ૬૭
- આત્મા રૂબે નિત્ય છે, પચાચે પેલટાય
 ૧ બાળાદિ વય તરમતું, જ્ઞાન જોકને, ધાય ૬૮
- અથવા જ્ઞાન ક્ષણિકનું, જે બાણી વહનાર,
 વહનારો તે ક્ષણિક નહિ, કર અનુભવ નિર્ધાર ૬૯
- ક્યારે કાંઈ વસ્તુનો, કેવળ હોય ન નાશ,
 ઘેતન પામે નાશ તો, કેમાં ભજે તપાસ ૭૦

ચક્રા શિષ્ય ઉવાચ

- કર્તા હવ ન કર્મનો કર્મ જ કર્તા કર્મ
 અથવા સદૈવ સ્વભાવ કાં, કર્મ હવનો કર્મ ૭૧
- આત્મા સદા અલગ ને, કરે પ્રકૃતિ જાણ,
 ૦૩ અથવા ઇશ્વરપ્રેરણા, તેથી હવ અજાણ ૭૨
- માટે શાસ્ત્ર ઉપામનો, કાંઈ ન હેતુ જણાય,
 કર્મતણુ કર્તાપણુ, શા નહિ, શા નહિ બલ ૭૩

સમાધાન સદ્ગુરુ ઉવાચ

- હોય ન ઘેતનપ્રેરણા, કાણુ શકે તો કર્મ
 ૦૪ જય સ્વભાવ નહિ પ્રેરણા જુઓ વિચારી કર્મ, ૭૪

જો ચેતન કરતુ નથી, નથી થતાં તો કર્મ,
 તેથી સહેજ સ્વભાવ નહિ, તેમજ નહિ જીવધર્મ. ૭૫
 કેવળ હોત અસગ જો, ભાસત તને ન કેમ ?
 અસગ છે પરમાર્થથી, પણ નિજ ભાને તેમ ૭૬
 કર્તા ઇશ્વર કોઈ નહિ, ઇશ્વર બુદ્ધ સ્વભાવ,
 અથવા પ્રેરક તે ગણ્યે, ઇશ્વર દોષ પ્રભાવ. ૭૭
 ચેતન જો નિજ ભાનમાં કર્તા આપ સ્વભાવ,
 વર્તે નહિ નિજ ભાનમાં, કર્તા કર્મ પ્રભાવ. ૭૮

શકા-શિષ્ય ઉવાચ

'જીવ કર્મ કર્તા કહો, પણ ભોકતા નહિ સોય;
 શું સમજે જડ કર્મ કે, ફળપરિણામી હોય ૭૯
 ફળદાતા ઇશ્વર ગણ્યે, ભોકતાપણું સધાય,
 એમ કહ્યે ઇશ્વરતાણું ઇશ્વરપણું જ જાય, ૮૦
 ઇશ્વરસિદ્ધ થયા વિના, જગત્ નિયમ નહિ હોય.
 પ્રાણી શુભાશુભ કર્મનાં, ભોગ્યસ્થાન નહિ કોય. ૮૧

સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ.

ભાવકર્મ નિજકલ્પના, માટે ચેતનરૂપ,
 જીવવીર્યની સ્ફૂરણા, મહણ કર જડરૂપ ૮૨
 ઝેર સુધા સમજે નહીં, જીવ ખાય ફળ ધાય,
 એમ શુભાશુભ કર્મનું, ભોકતાપણું જ જાય. ૮૩
 એક રાકને એક નૃપ, એ આદિ જે ભેદ,
 કારણ વિના ન કાર્ય તે, તે જ શુભાશુભ વેદ ૮૪
 ફળદાતા ઇશ્વરતણી, એમાં નથી જરૂર,
 કર્મ સ્વભાવે પરિણમે, થાય ભોગથી દૂર ૮૫
 તે તે ભોગ્ય વિશેષના, સ્થાનક દ્રવ્ય સ્વભાવ,
 ગહન વાત છે શિષ્ય આ, કહી સક્ષેપે સાવ. ૮૬

- જેના અનુભવવશ્ય જો, ઉત્પન્ન થયનું જ્ઞાન,
 ૧૨ તે તેથી જુદા વિના, યાય ન કેમે જ્ઞાન- ૧૩
 જે સયોગો રૂઝિયે, તે તે અનુભવ રૂઝ,
 જિપજે નહિ સયોગથી, આત્મા નિત્ય પ્રત્યક્ષે ૧૪
 જડથી ચેતન જિપજે, ચેતનથી જડ યાય,
 જેવો અનુભવ કોઈને, ક્યારે કહી ન યાય ૧૫
 કોઈ સયોગોથી નહી, જેની ઉત્પત્તિ યાય,
 ૧૬ નાશ ન તેનો કોઈમાં, તેથી નિત્ય સદાય ૧૬
 પ્રાપ્તિ તસ્તમ્યતા સર્પાદિકની માં, ૧૭
 પૂર્વજન્મ સસ્કાર તે, જીવ નિત્યતા ત્યાં ૧૭
 આત્મા રૂબે નિત્ય છે, પચાસે પેલટાય ૧૮
 બાળાદિ વય ત્રણનું, જ્ઞાન એકને, યાય ૧૮
 અથવા જ્ઞાન ક્ષણિકનું, જે બાણી વહનાર,
 વહનારે તે ક્ષણિક નહિ. કર અનુભવ નિર્ધાર ૧૯
 ક્યારે કોઈ, વસ્તુનો, કેવળ હોય ના નાશ,
 ચેતન પામે નાશ તો કેમા જો તપાસ ૭૦

શ્લોક : શિષ્ય ઉવાચ.

- કર્તા જીવ ન કર્મનો, કર્મ જ કર્તા : કર્મ
 અથવા સહજ સ્વભાવ કાં, કર્મ જીવનો કર્મ ૭૧
 આત્મા સદા અસંગ ને, કરે પ્રકૃતિ જાય,
 ૭૨ અથવા ઇન્દ્રિયેશ્વર, તેથી જીવ અજાય ૭૨
 માટે બ્રહ્મ ઉપાધનો કોઈ ન હેતુ જણાય,
 કર્મવશ કર્તાખલુ, કા નહિ કા નહિ બાય ૭૩

સમાધાન : સદ્ગુરુ ઉવાચ

- હોય ન ચેતનપ્રેરણા, કોણ મહે તો, કર્મ,
 ૭૪ જય સ્વભાવ નહિ પ્રેરણા, જુઓ વિચારી મર્મ, ૭૪

જો ચેતન કરતુ નથી, નથી થતાં તો કર્મ,
 તેથી સંહજ સ્વભાવ નહિ, તેમજ નહિ જીવધર્મ. ૭૫
 કેવળ હોત અસંગ જો, ભાસત તને ન કેમ ?
 અસંગ છે પરમાર્થથી, પણ નિજ ભાને તેમ. ૭૬
 કર્તા-ધર્મ કોઈ નહિ, ધર્મર બુદ્ધ સ્વભાવ,
 અથવા પ્રેરક તે ગણ્યે, ધર્મર દોષ પ્રભાવ. ૭૭
 ચેતન જો નિજ ભાનમાં કર્તા આપ સ્વભાવ,
 વર્તે નહિ નિજ ભાનમાં, કર્તા કર્મ પ્રભાવ. ૭૮

શકા-શિષ્ય ઉવાચ

જીવ કર્મ કર્તા કહો, પણ ભોકતા નહિ સોય;
 શું સમજે જડ કર્મ કે, ફળપરિણામી હોય. ૭૯
 ફળદાતા ધર્મર ગણ્યે, ભોકતાપણુ સધાય,
 એમ કહ્યો ધર્મરતણુ. ધર્મરપણુ જ જાય, ૮૦
 ધર્મર સિદ્ધ થયા વિના, જગત્ નિયમ નહિ હોય;
 પ્રાણી શુભાશુભ કર્મના, ભોગ્યસ્થાન નહિ કોય. ૮૧

સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ.

ભાવકર્મ નિજકલ્પના, માટે ચેતનરૂપ,
 જીવવીર્યની સ્ફૂરણા, પ્રકલ્પ કર જડધૂપ ૮૨
 ઝેર સુધા સમજે નહીં, જીવ ખાય ફળ થાય,
 એમ શુભાશુભ કર્મનુ, ભોકતાપણુ જણાય. ૮૩
 એક રાકને એક નૃપ, એ આદિ જે ભેદ,
 કારણ વિના ન કાર્ય તે, તે જ શુભાશુભ વેદ ૮૪
 ફળદાતા ધર્મરતણી, એમા નથી જરૂર,
 કર્મ સ્વભાવે પરિણમે, થાય - ભોગથી દૂર ૮૫
 તે તે ભોગ્ય વિશેષના, સ્થાનક દ્રવ્ય સ્વભાવ,
 ગહન વાત છે શિષ્ય આ, કહી સક્ષેપે સાવ. ૮૬

શકા-શિષ્ય ઉવાચ

કર્તા જોડતા હવ હો, પણ તેનો નહિ મોક્ષ
 વીત્યો કાળ અનત પણ, વર્તમાન છે દોષ ૮૭
 શુભ કરે ફળ જોગવે, દેવાદિ ગતિ માંથ,
 અશુભ કરે નકારિ ફળ, કર્મ રહિત ન કર્માથ. ૮૮

સમાધાન - સદ્ગુરુ ઉવાચ.

જેમ શુભાશુભ કર્મપદ, બધ્યાં સફળ પ્રમાણ;
 તેમ નિવૃત્તિ સફળતા, માટે મોક્ષ મુબલ. ૮૯
 વીત્યો કાળ અનત તે, કર્મ શુભાશુભ ભાવ;
 તેહ શુભાશુભ છેદ્યાં, છિપજે મોક્ષ સ્વભાવ. ૯૦
 દેહાદિક સંયોગનો, આત્મતિક વિયોગ;
 સિદ્ધ મોક્ષ શાશ્વત પદે, નિજ અનત મુખ સોગ. ૯૧

શકા-શિષ્ય ઉવાચ.

હોય કદાપિ મોક્ષપદ, નહિ અપશિષ્ય ઉપાય;
 કર્મો કાળ અનતનાં, શાશ્વી છેવં બધાં ? ૯૨
 અથવા મત દર્શન ધણુ, કહે ઉપાય બનેકા
 તેમાં મત સાધો કર્મો, બને ન એક વિવેક. ૯૩
 કઇ જાતિમાં મોક્ષ છે, કયા વેપમાં મોક્ષ;
 જોનો નિશ્ચય ના બને, ધણા ભેદ જો દોષ. ૯૪
 તેથી જોમ જણાય છે, મને ન મોક્ષ ઉપાય
 દેવાદિ બધ્યા તણા, તે ઉપકાર જ માથ ? ૯૫
 પાતે ઉત્તરથી મધુ, આધાન સર્વાંગ
 સમજુ મોક્ષ ઉપાય તો ઉદય ઉદય સદ્ભાગ્ય. ૯૬

સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ.

પાથે ઉત્તરની ધર્મ, આત્મ વિશે પ્રતીત;
 ધારે મોક્ષોપાયની, સદૃજ પ્રતીત જો રીત. ૯૭

ધર્મ-લાવ અજ્ઞાન છે,	મોક્ષલાવ	નિજવાસ;	
અધિકાર અજ્ઞાનસમ,	નાશે	જ્ઞાનપ્રકાશ	૯૮
જે જે કારણ બધનાં,	તેહ બાંધનો	પાંથ;	
તે કારણ છેદક દશા,	મોક્ષ-પાંથ	લવ અત.	૯૯
રાગ દ્વેષ અજ્ઞાન એ,	મુખ્ય કર્મની	પ્રથ;	
થાય નિવૃત્તિ જેહથી,	તે જ મોક્ષનો	પથ.	૧૦૦
આત્મા સત્ ચૈતન્યમય,	સર્વાભાસ	રહિત,	
જેથી કેવળ પામિયે,	મોક્ષપથ	એ રીત.	૧૦૧
કર્મ અનત પ્રકારના,	તેમા મુખ્યે	આઠ,	
તેમાં મુખ્યે મોહનીય,	હણાય તે	કહુ પાઠ.	૧૦૨
કર્મ મોહનીય ભેદ બે,	દર્શન ચારિત્ર	નામ,	
હણે બોધ વીતરાગતા,	અચૂક ઉપાય	આમ.	૧૦૩
કર્મબધ ક્રોધાદિથી,	હણે ક્ષમાદિક	તેહ,	
પ્રત્યક્ષ અનુભવ સર્વને,	એમાં શ્રો	સ દેહ ?	૧૦૪
છેહી સત દર્શનતણે,	આગ્રહ તેમ	વિકલ્પ,	
કહ્યો માર્ગ આ સાધશે,	જન્મ તેહના	અલ્પ.	૧૦૫
પદ પદના પદ તે,	પૂછ્યા કરી	વિચાર,	
તે પદની સર્વાંગતા,	મોક્ષ માર્ગ	નિર્ધાર.	૧૦૬
જાતિ વેષનો ભેદ નહિ,	કહ્યો માર્ગ બે	હોય,	
સાધે તે મુક્તિ લહે,	એમાં ભેદ ન	ક્રોધ.	૧૦૭
કવાયની ઉપશાંતતા,	માત્ર મોક્ષ	અભિલાષ,	
ભવે ખેદ અતર દયા,	તે કહિયે	જિજ્ઞાસ	૧૦૮
તે જિજ્ઞાસુ જીવને,	થાય સદ્ગુરુ	બોધ,	
તો પામે સમકિતને,	વર્તે અતર	શોધ	૧૦૯
મત-દર્શન આગ્રહ તણ,	વર્તે સદ્ગુરુ	લક્ષ,	
લહે શુદ્ધ સમકિત તે,	જેમા ભેદ ન	પક્ષ.	૧૧૦

શકા-શિષ્ય ઉવાચ.

કર્તા ચોક્તા હવ હો, પણ તેનો નહિ ચોક્ષ;
 વીત્યો કાળ અનંત પણ, વર્તમાન છે જોવ ૮૭
 શુભ કરે ફળ યોગવે, દેવાદિ ગતિ માંથી
 અશુભ કરે નકાદિ ફળ, કર્મ રહિત ન ,કર્તાંચ ૮૮

સમાધાન—સદ્ગુરુ ઉવાચ.

જેમ શુભાશુભ કર્મજન, બધામાં સફળ પ્રભાવ;
 તેમ નિવૃત્તિ સફળતા, માટે મોક્ષ મુખ્ય ૮૯
 વીત્યો કાળ અનંત તે, કર્મ , શુભાશુભ ભાવ;
 તેહ શુભાશુભ ઉદર્તા, જીવજે મોક્ષ સ્વભાવ ૯૦
 દેહાદિક સંયોગને આત્મવિક નિયોગ
 સિદ્ધ મોક્ષ શાશ્વત પદે, નિજ અનંત મુખ્ય લોગ ૯૧

શકા-શિષ્ય ઉવાચ.

હોય કદાપિ મોક્ષપદ, નહિ અવશ્ય ઉપાય;
 કર્મો કાળ અનંતના, શામી ઉઘા બધા ? ૯૨
 અથવા મત કયોન ધણ, કહે ઉપાય અનેક;
 તેમાં મત સાચો કયો, બને ન જોઈ વિવેક ૯૩
 કઈ બલિમા મોક્ષ છે કયા વેવમાં મોક્ષ;
 જોનો નિશ્ચય ના બને, ધણા લોક જો દોષ ૯૪
 તેથી જોમ જણાય છે, મળે ન મોક્ષ ઉપાય;
 દવાદિ બધા તથા, રો ઉપકાર જ કામ ? ૯૫
 પાતે ઉત્તરથી ધણ, સમાધાન સર્વાંગ;
 સમજ મોક્ષ ઉપાય તો, દેવ ઉદય સદ્ભામ્ય ૯૬

સમાધાન—સદ્ગુરુ ઉવાચ.

પાયે ઉત્તરની ધઈ, આત્મ વિશે પ્રતીત;
 ધાયે મોગોપાયની, સહજ પ્રતીત જો રીત. ૯૭

ધર્મ-ભાવ અજ્ઞાન છે,	મોક્ષભાવ	નિજવાસ,	
અંધકાર અજ્ઞાનસમ,	નાશે	જ્ઞાનપ્રકાશ	૯૮
જે જે કારણ બધનાં,	તેહ બધનો	પંથ;	
તે કારણ છેદક દશા,	મોક્ષ-પંથ ભવ	અ ત.	૯૯
રાગ દ્વેષ અજ્ઞાન એ;	મુખ્ય કર્મની	અથ;	
થાય નિવૃત્તિ જેહથી,	તે જ મોક્ષનો	પથ.	૧૦૦
આત્મા સત્ ચૈતન્યમય,	સર્વાભાસ	રહિત;	
જેથી કેવળ પામિયે,	મોક્ષપથ એ	રીત.	૧૦૧
કર્મ અનત પ્રકારનાં,	તેમા મુખ્યે	આઠ,	
તેમાં મુખ્યે મોહનીય,	હણાય તે કહું	પાઠ.	૧૦૨
કર્મ મોહનીય ભેદ બે,	દર્શન ચારિત્ર	નામ,	
હણે બોધ વીતરાગતા,	અચૂક ઉપાય	આમ.	૧૦૩
કર્મબધ ક્રોધાદિથી,	હણે ક્ષમાદિક	તેહ,	
પ્રત્યક્ષ અનુભવ સર્વને,	એમા શ્રો	સ દેહ ?	૧૦૪
છોડી મત દર્શનતણે,	આગ્રહ તેમ	વિકલ્પ,	
કહ્યો માર્ગ આ સાધશે,	જન્મ તેહના	અલ્પ.	૧૦૫
ષટ્ પદના ષટ્ તે,	પૂછ્યાં કરી	વિચાર,	
તે પદની સર્વાંગતા,	મોક્ષ માર્ગ	નિર્ધાર.	૧૦૬
જાતિ વેષનો ભેદ નહિ,	કહ્યો માર્ગ જે	હોય,	
સાધે તે મુક્તિ લાહે,	એમા ભેદ ન	કેય.	૧૦૭
કષાયની ઉપશાંતતા,	માત્ર મોક્ષ	અભિલાષ,	
ભવે ખેદ અતર દયા,	તે કહિયે	જિજ્ઞાસ	૧૦૮
તે જિજ્ઞાસુ જીવને,	થાય સદ્ગુરુ	બોધ,	
તો પામે સમકિતને,	વર્તે અતર	શોધ	૧૦૯
મતઃદર્શન આગ્રહ તણ,	વર્તે સદ્ગુરુ	લક્ષ,	
લહે શુદ્ધ સમકિત તે,	જેમાં ભેદ ન	પક્ષ.	૧૧૦

વર્તે નિજ સ્વભાવનો,	અનુભવ હજી પ્રતીત,	
વૃત્તિ વહે નિજ ભાવમાં,	પરમાર્થે સમક્રિત.	૧૧૧
વર્ધમાન સમક્રિત યઈ,	ટાળે મિથ્યાભાસ,	
કિંચ માય ચારિત્રનો,	વીતરાગપદ વાસ.	૧૧૨
કેવળ નિજ સ્વભાવનું,	અખડ વર્તે જ્ઞાન	
કહિયે કેવળ, જ્ઞાન તે,	દેહ છતાં નિર્વાણ.	૧૧૩
કોટિ વર્ધનું સ્વપ્ન પણ,	ભગુત યતાં શમાય,	
તેમ વિભાગ અનાદિનો,	જ્ઞાન યતાં દૂર થાય.	૧૧૪
છુટે દેહાધ્યાસ તો,	નહિ કર્તા તું કર્મ,	
નહિ ભોક્તા તું તેહનો	એ જ કર્મનો મર્મ.	૧૧૫
એ જ કર્મથી મોક્ષ છે,	તું છે મોક્ષસ્વરૂપ,	
અનત હયન જ્ઞાન તું,	અધ્યાત્મ સ્વરૂપ.	૧૧૬
શુદ્ધ શુદ્ધ ચૈતન્યધન,	સ્વયંભોતિ સુખધામ,	
બીજી કહિયે કેટલું	કર વિચાર તો પામ.	૧૧૭
નિશ્ચય સર્વ જ્ઞાનીઓ,	આવી અત્ર શમાય,	
ધરી મૌનતા એમ કહી,	સહજ સમાધિમાય.	૧૧૮

શિષ્યોપદેશબ્રાહ્મિ

સદ્ગુણના ઉપદેશથી,	આબુ અપૂર્વ જ્ઞાન,	
નિજપદ નિજમાહી હજી,	દૂર થયું અજ્ઞાન.	૧૧૯
જાણ્યું નિજ સ્વરૂપ તે,	શુદ્ધ ચૈતના રૂપ,	
અજરઅમર અવિનાશી ને,	દેહાતીત સ્વરૂપ.	૧૨૦
કર્તા ભોક્તા કર્મનો,	વિભાગ વર્તે બ્રમાય,	
વૃત્તિ વહી નિજભાવમાં,	થયો અકર્તા ત્યાય.	૧૨૧
અથવા નિજ પરિચામ જે	શુદ્ધ ચૈતનારૂપ,	
કર્તા ભોક્તા તેહના,	નિર્વિકરૂપ સ્વરૂપ.	૧૨૨
મોક્ષ કહ્યો નિજ શુદ્ધતા,	તે પામે તે પદ	
સમબંધો સંગેપમા,	સકળ માત્ર નિર્ધન.	૧૨૩

અહો ! અહો ! શ્રી સદ્ગુરુ, કરુણાસિંધુ અપાર,
 આ પામર પ્રભુ કર્યો, અહો ! અહો ! ઉપકાર. ૧૨૪
 શુ પ્રભુ ચરણ કને ધરુ, આત્માથી સૌ હીન,
 તો તે પ્રભુએ આપિયો, વર્તુ ચરણાધીન. ૧૨૫
 આ દેહાદિ આજથી, વર્તે પ્રભુ આધીન,
 દાસ દાસ હું દાસ છું, તેહ પ્રભુનો દીન ૧૨૬
 પદ સ્થાનક સમન્તવીને, શિન્ન બતાવ્યો આપ,
 સ્થાનથી તરવારવત્, એ ઉપકાર અમાપ ૧૨૭
 ઉપસ હાર

દર્શન પટે સમાય છે, આ પદ સ્થાન માંહિ,
 વિચારતાં વિસ્તારથી, સશય રહે ન કાંઈ ૧૨૮
 આત્મબ્રાંતિ સમ રોગ નહિ, સદ્ગુરુ ગૈધ સુખણુ;
 ગુરુઆજ્ઞા સમ પથ્ય નહિ, ઔપધ વિચાર ધ્યાન
 નો ધન્યો પરમાર્થ તો, કરો સત્ય પુરુષાર્થ;
 ભવરિથિતિ આદિ નામ લઈ, છેદો નહિ આત્માર્થ. ૧૩૦
 નિશ્ચય વાણી સાલણી, સાધન તજવા નોય,
 નિશ્ચય રાખી લક્ષમા, સાધન કરવા સોય. ૧૩૧
 નય નિશ્ચય એકાતથી, આમાં નથી કહેલ,
 એકાતે વ્યવહાર નહિ, બન્ને માથ રહેલ. ૧૩૨
 ગચ્છ મતની જે કલ્પના, તે નહિ સદ્વ્યવહાર;
 ભાન નહીં નિજરૂપનુ, તે નિશ્ચય નહીં સાર. ૧૩૩
 આગળ જ્ઞાની થઈ ગયા, વર્તમાનમા હોય,
 યાશે કાળ ભવિષ્યમા, માર્ગભેદ નહિ સાર ૧૩૪
 સર્વ જીવ છે સિદ્ધ સમ, જે સમજે તે થાય,
 સદ્ગુરુ આજ્ઞા નિજદશા, નિમિત્ત કારણ માંય ૧૩૫
 ઉપાદાનનુ નામ લઈ, એ જે તજે નિમિત્ત,
 પામે નહિ સિદ્ધત્વને, રહે બ્રાતિમા સ્થિત ૧૩૬

મુખથી જ્ઞાન કષે અને અતર છૂટયો ન મોઢા
 તે પામર પ્રાણી કરે, માત્ર જ્ઞાનીનો ક્રોધ. ૧૩૭
 દયા, શાંતિ, સમતા, ક્રમા, સત્ય, ત્યાગ, ભૈરાવ્ય;
 હોય મુમુક્ષુ મટ વિષે, એક સદાય મુખ્ય. ૧૩૮
 મોહભાવ હાય હોય જ્યાં, અથવા હોય પ્રયાત,
 તે કહિયે જ્ઞાની દયા, બાકી કહિયે જ્ઞાત. ૧૩૯
 સકળ જગત્ તે એકવત્ અથવા સ્વપ્નસમાપ્ત,
 તે કહિયે જ્ઞાનીદયા, બાકી વાચા જ્ઞાન. ૧૪૦
 સ્થાનક પાંચ વિચારીને, છોકું વર્તે લેહ,
 પામે સ્થાનક પાંચમું, એમાં નહિ સંદેહ. ૧૪૧
 દેહ છતાં જેની દયા, વર્તે દેહાવીત,
 તે જ્ઞાનીના ધરણમાં, હો ! વદન અમણિત. ૧૪૨

નીચેનાં કાવ્યો “શ્રીમદ્ રાજવદ્ર” એ પુસ્તકમાંથી લીધેલાં છે

[અતર્જત ગુણ એણી સ્વરૂપ]

ૐ

અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?
 ક્યારે યષ્ઠી બાહ્યતર નિર્મય એ ?
 સર્વ સંબધનું બધન લીલુ છેડીને.
 વિચરશું કવ મહત્પુરુષને પથ એ ?... અપૂર્વ ૧
 સર્વ જાણથી ઓઢાડીન્ય વૃત્તિ કરી,
 માત્ર દેહ તે સયમ હેતુ હાય એ;
 અન્ય કારણે અન્ય કશું કસે નહીં,
 દેહ પણ કિંચિત્ મૂર્છા નવ ભેગ એ અપૂર્વ ૨
 દર્શન મોહ બ્યતીન યષ્ઠ જિપ્ત્યો ભોધ લે,
 દેહ ભિન્ન કેવલ ચૈતન્યનું જ્ઞાન એ;
 તપી પ્રહીણ નાસ્ત્રિ મોહ વિગ્રોધિયે,
 વર્તે નવું શુદ્ધ સ્વરૂપનું પ્થાન એ. અપૂર્વ ૩

આત્મસ્થિરતા ત્રણ સંક્ષિપ્ત યોગની,
મુખ્યપણે તો વતે દેહ પર્યાત જો;
ઘોર પરિષદ કે ઉપસર્ગ લયે કરી,
આવી શકે નહીં તે સ્થિરતાનો અંત જો. અપૂર્વ ૪

સયમના હેતુથી યોગ પવર્તના,
સ્વરૂપ લક્ષે જિન આસા આધીન જો;
તે પણ ક્ષણ ક્ષણ ઘટતી જાતી સ્થિતિમાં,
અંતે થાયે નિજ સ્વરૂપમાં લીન જો. અપૂર્વ ૫

પંચ વિષયમાં રાગદ્વેષ વિરહિતતા,
પંચ પ્રમાદે ન મળે મનનો ક્ષોભ જો;
દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર ને કાળ, ભાવ પ્રતિબધવિણુ,
વિચરવું ઉદયાધીન પણ વિત લોભ જો. અપૂર્વ ૬

ક્રોધ પ્રત્યે તો વતે ક્રોધ સ્વભાવતા,
માન પ્રત્યે તો દીનપણાનું માન જો;
માયા પ્રત્યે માયા સાક્ષી ભાવની,
લોભ પ્રત્યે નહીં લોભ સમાન જો અપૂર્વ ૭

બહુ ઉપસર્ગ કર્તા પ્રત્યે પણ ક્રોધ નહીં,
વદે ચક્રી તથાપિ ન મળે માન જો;
દેહ જાય પણ માયા થાય ન રોમમાં,
લોભ નહીં છો પ્રબળ સિદ્ધિ નિદાન જો. અપૂર્વ ૮

નમ્મભાવ મુડભાવ સહ અસ્નાનતા,
અદંત ધોવન આદિ પરમ પ્રસિદ્ધ જો;
કેશ, રોમ, નખ કે અંગે શુભાર નહીં,
દ્રવ્યભાવ સયમમય નિર્ઞય સિદ્ધ જો. અપૂર્વ ૯

શત્રુ મિત્ર પ્રત્યે વતે સમદર્શિતા,
માન અમાને વતે તે જ સ્વભાવ જો,

વર્તે નિજ સ્વભાવનો, અનુભવ લક્ષ પ્રતીત,
 વૃત્તિ વહે નિજ ભાવમાં, પરમાર્થે, સમક્રિત. ૧૧૧
 વર્ધમાન સમક્રિત યદ્ય, ટાળે, મિશ્યાભાસ,
 ઉદય યાય ચારિત્રનો, વીતરાગપદ વાસ. ૧૧૨
 કેવળ નિજ સ્વભાવનું, અખ ઠ વર્તે, જ્ઞાન,
 કહિયે કેવળ જ્ઞાન તે, દેહ છતાં નિર્વાણ. ૧૧૩
 કોટિ વર્ષનું સ્વપ્ન પશુ, બગૃત થતા સમાધ,
 તેમ વિભાગ અનાદિનો, જ્ઞાન થતા દૂર ભાવ. ૧૧૪
 છુટે દેહાભ્યાસ તો, નહિ કર્તા તુ કર્મ,
 નહિ લોકતા તુ નેહનો એ જ ધર્મનો મર્મ. ૧૧૫
 એ જ ધર્મથી મોક્ષ છે, તુ છો મોક્ષસ્વરૂપ,
 અનંત હશે જ્ઞાન તુ, અભ્યાસ સ્વરૂપ. ૧૧૬
 શુદ્ધ શુદ્ધ ચૈતન્યમન, સ્વયંભોતિ સુખધામ,
 બીજુ કહિયે કેવલુ કર વિચાર તો પામ. ૧૧૭
 નિશ્ચય સર્વ જ્ઞાનીઓ આવી અત્ર સમાધ,
 ધરી મૌનતા એમ કહી, સકલ સમાધિમાં. ૧૧૮

શિષ્યભાષણીજાતિ

સદ્ગુણના ઉપદેશથી, આબુ અપૂર્વ જ્ઞાન,
 નિજપદ નિજમાંથી લક્ષ, દૂર થયુ અજ્ઞાન. ૧૧૯
 ભાસ્તુ નિજ સ્વરૂપ તે, શુદ્ધ ચૈતના રૂપ,
 અવરઅમર અવિનાશી ને, દેહાતીત સ્વરૂપ. ૧૨૦
 કર્તા લોકતા કર્મનો, વિભાગ વર્તે જ્ઞાન,
 વૃત્તિ વહે નિજભાવમાં, થયો અકર્તા ત્યાં. ૧૨૧
 અથવા નિજ પરિણામ જે, શુદ્ધ ચૈતનારૂપ,
 કર્તા લોકતા તેહના, નિષિ કથ્ય સ્વરૂપ. ૧૨૨
 મોક્ષ કહ્યો નિજ શુદ્ધતા, તે પામે તે પદ
 સમબંધો સંસેપમા, સકળ માર્ગ નિર્ધાર. ૧૨૩

અહો! અહો! શ્રી સદ્ગુરુ, કરુણાસિંધુ અપાર,
 આ પામર પ્રભુ કર્યો, અહો! અહો! ઉપકાર. ૧૨૪
 શું પ્રભુ ચરણ કને ધરુ, આત્માથી સૌ હીન,
 તો તે પ્રભુએ આપિયો, વર્તુ ચરણાધીન. ૧૨૫
 આ દેહાદિ આજથી, વર્તે પ્રભુ આધીન,
 દાસ દાસ હું દાસ છું, તેહ પ્રભુનો દીન. ૧૨૬
 પદ્ સ્થાનક સમજાવીને, સિન્ન બતાવ્યો આપ,
 મ્યાનથકી તરવારવત્, એ ઉપકાર અમાપ ૧૨૭

ઉપસહાર

દર્શન પટે સમાય છે, આ પદ સ્થાન માંહિ,
 વિચારતા વિસ્તારથી, સશય રહે ન કાંઈ ૧૨૮
 આત્મબ્રાંતિ સમ રોગ નહિ, સદ્ગુરુ ગૌઘ સુજાણુ;
 શુદ્ધઆજ્ઞા સમ પથ્ય નહિ, ઔષધ વિચાર ધ્યાન
 જોઈ ઇચ્છો પરમાર્થ તો, કરો સત્ય પુરુષાર્થ,
 ભવસ્થિતિ આદિ નામ લઈ, છેદો નહિ આત્માર્થ. ૧૩૦
 નિશ્ચય વાણી સાલણી, સાધન તજવા નોય,
 નિશ્ચય રાખી લક્ષમા, સાધન કરવાં સોય ૧૩૧
 નય નિશ્ચય એકાતથી, આમા નથી કહેલ,
 એકાતે વ્યવહાર નહિ, બન્ને માથ રહેલ. ૧૩૨
 ગમ્મ મતની જે કલ્પના, તે નહિ સદ્વ્યવહાર;
 જ્ઞાન નહીં નિજરૂપનુ, તે નિશ્ચય નહીં સાર ૧૩૩
 આગળ જ્ઞાની થઈ ગયા, વર્તમાનમા હોય,
 થાશે કાળ ભવિષ્યમા, માર્ગભેદ નહિ સાર ૧૩૪
 સર્વ જીવ છે સિદ્ધ સમ, જે સમજે તે થાય,
 સદ્ગુરુ આજ્ઞા નિજદશા, નિમિત્ત કારણ માય ૧૩૫
 ઉપાદાનનું નામ લઈ, એ જે તજે નિમિત્ત,
 પામે નહિ સિદ્ધત્વને, રહે બ્રાતિમા સ્થિત. ૧૩૬

સુખથી જ્ઞાન કરે અને અતર છૂટયો ન મોકા
 તે પામર પ્રાણી કરે, માત્ર જ્ઞાનીનો દોક ૧૩૭
 દયા, શાંતિ, સમતા, ક્રમા, સત્ય, ત્યાગ, વૈરાગ્ય
 હોય મુમુક્ષુ ઘટ વિરે, એક સદાય મુખ્ય ૧૩૮
 મોહભાવ કય હોય જ્યાં, અથવા હોય પ્રયાત
 તે કહિયે જ્ઞાની દયા, બાકી કહિયે બ્રાત્ર ૧૩૯
 સકળ જગત્ તે એકવત્ અથવા સ્વપ્નસમાન
 તે કહિયે જ્ઞાનીદયા બાકી વાયા ૧૪૦
 સ્થાનક પાયા વિચારીને, છૂં વર્તે લેહ
 પામે સ્થાનક પાયામુ, એમા નહિ સદેહ ૧૪૧
 દેહ છતાં જેની દયા, વર્તે દેહાવીર
 તે જ્ઞાનીનાં અરણ્યમા, હો ! વહન અમણિત ૧૪૨

નીચેનાં કાવ્યો “શ્રીમદ્ રાજયદ્ર” એ પુસ્તકમાંથી લીધેલાં છે

[અતર્કિત ગુણ મેળી સ્વરૂપ]

અપૂર્વ આવસર એવો ક્યારે આવશે ?
 ક્યારે યદ્યપિ બાહ્યાતર નિર્ભય બે ?
 સર્વ સમધનું બધન તીક્ષ્ણ છેદીને.
 વિચરશુ કવ મહત્પુરુષને પથ બે ?... અપૂર્વ ૦ ૧
 સર્વ ભાવથી બૌદ્ધાસીન્ય વૃત્તિ કરી,
 માત્ર દેહ તે સયમ હેતુ હાય બે;
 અન્ય કારણે અન્ય કશું કર્યે નહીં,
 દેહ પશુ કિંચિત્ મૂર્છા નવ ભેસ બે અપૂર્વ ૦ ૨
 દર્શન મોહ ભ્રમીત યદ્યપિ જીવજ્યો બોધ જે,
 દેહ ભિન્ન કેવલ ચૈતન્યનું નાન બે,
 તેથી પ્રક્ષીણ ચારિત્ર મોહ વિદોડિયે,
 વર્તે એવું શુદ્ધ સ્વરૂપનું જ્ઞાન બે. અપૂર્વ ૦ ૩

આત્મસ્થિરતા ત્રણ સંક્ષિપ્ત યોગની,
મુખ્યપણે તો વતે^૧ દેહ પર્યાંત જો;
ઘોર પરિવહ કે ઉપસર્ગ લયે કરી,
આવી શકે નહીં તે સ્થિરતાનો અંત જો. અપૂર્વ^૦ ૪

સયમના હેતુથી યોગ પવર્તના,
સ્વરૂપ લક્ષે જિન આજ્ઞા આધીન જો;
તે પણ ક્ષણ ક્ષણ ઘટતી જાતી સ્થિતિમાં,
અંતે થાયે નિજ સ્વરૂપમાં લીન જો. અપૂર્વ^૦ ૫

પંચ વિષયમા રાગદ્વેષ વિરહિતતા,
પચ પ્રમાદે ન મળે મનનો ક્ષોભ જો;
દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર ને કાળ, લાવ પ્રતિબંધવિણ,
વિચરું ઉદયાધીન પણ વિત લોભ જો. અપૂર્વ^૦ ૬

ક્રોધ પ્રત્યે તો વતે^૧ ક્રોધ સ્વભાવતા,
માન પ્રત્યે તો દીનપણાનુ માન જો;
માયા પ્રત્યે માયા સાક્ષી ભાવની,
લોભ પ્રત્યે નહીં લોભ સમાન જો. અપૂર્વ^૦ ૭

બહુ ઉપસર્ગ કર્તા પ્રત્યે પણ ક્રોધ નહીં,
વહે ચક્રી તથાપિ ન મળે માન જો;
દેહ જાય પણ માયા થાય ન રોમમાં,
લોભ નહીં છો પ્રબળ સિદ્ધિ નિદાન જો. અપૂર્વ^૦ ૮

નમ્રભાવ મુડભાવ સહ અસ્થિરતા,
અદ્વૈત ધોવન આદિ પરમ પ્રસિદ્ધ જો;
કેશ, રોમ, નખ કે અંગે શુભાર નહીં,
દ્રવ્યભાવ સયમમય નિર્મથ સિદ્ધ જો. અપૂર્વ^૦ ૯

શત્રુ મિત્ર પ્રત્યે વતે સમદર્શિતા,
માન અમાને વતે^૧ તે જ સ્વભાવ જો,

છવિત કે મરણે નહીં ન્યૂનાધિકતા,
ભવ મોક્ષે પણ શુદ્ધ વતે' સમભાવ ભે. અપૂર્વ' ૧૦

એકાકી વિથરતો વળી સમશાનમાં,
વળી પર્વતમાં વાઘ સિંહ સંયોગ ભે;
અટોણ બાસન, ને મનમાં નહીં છોશતા,
પરમ મિત્રનો બાણે પામ્યા યોગ ભે. અપૂર્વ' ૧૧

૪
ઘોર તપશ્ચર્યામાં પણ મનને તાપ નહીં,
સરસ અન્ને નહીં મનને પ્રસન્ન ભાવ ભે;
રજઃકશ્ણ કે રિદિ ગૈમાનિક દેવની,
સવે' માન્યા પુદ્ગલ એક સ્વભાવ ભે. અપૂર્વ' ૧૨

એમ પરાભ્ય કરીને આરિત્ર મોહને,
આવું ત્યાં જ્યાં કરણ અપૂર્વ ભાવ ભે;
એણી કૃપાકૃતણી કરીને આશુકતા,
અનન્ય ચિંતન અતિશય શુદ્ધ સ્વભાવ ભે. અપૂર્વ' ૧૩

૧
મોહ સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર તરી કરી,
સ્થિતિ ત્યાં જ્યાં છીણ મોહ ગુણસ્થાન ભે
અવ સમય ત્યાં પૂર્ણ સ્વરૂપ વીતરાગ ઘઈ,
પ્રગટાવું નિજ કેવળજ્ઞાન નિધાન ભે. અપૂર્વ' ૧૪

૧
આર' કર્મ' ધનધાતી તે બ્યવચ્છેદ જ્યાં,
ભવના બીજતણે આત્મતિક નાશ ભે;
સર્વે ભાવ જ્ઞાતા દષ્ટા સદે શુદ્ધતા.
કૃતકૃત્ય પ્રભુ વીધ અનત પ્રકાશ ભે. અપૂર્વ' ૧૫

વેદનીયાદિ આર કર્મ' વતે' જ્યાં,
ભળી સીંહરીવત આકૃતિ માત્ર ભે;
તે દેહાયુષ આધીન જેની સ્થિતિ છે,
અણુધ્મ પૂણે, મટિયે દેહિકપાત્ર ભે. અપૂર્વ' ૧૬

મન, વચન, કાયા ને કર્મની વર્ગણા,
છૂટે જહાં સકળ પુદ્ગલ સખધ જો;
એવું અયોગી ગુણસ્થાનક ત્યાં વર્તીતું,
મહા ભાગ્ય સખદાયક પૂર્ણ અખધ જો. અપૂર્વ ૦ ૧૭

એક પરમાણુ માત્રની મળે ન સ્પર્શતા,
પૂર્ણ કલક રહિત અડોલ સ્વરૂપ જો;
શુદ્ધ નિરંજન ચૈતન્યમૂર્તિ અનન્યમય,
અગુરુલઘુ, અમૂર્ત સહજ પદ રૂપ જો. અપૂર્વ ૦ ૧૮

પૂર્વે પ્રયોગાદિ કારણના યોગથી,
ભિર્વર્ગમન સિદ્ધાલય પ્રાપ્ત સુસ્થિત જો,
સાદિ અનંત અનંત સમાધિ સુખમા,
અનંત દર્શન, જ્ઞાન અનંત સહિત જો. અપૂર્વ ૦ ૧૯

જે પદ શ્રી સર્વજ્ઞે ફીકું જ્ઞાનમા,
કહી શકયા નહીં પણ તે શ્રી ભગવાન જો,
તેહ સ્વરૂપને અન્ય વાણી તે શું કહે?
અનુભવગોચર માત્ર રહ્યું તે જ્ઞાન જો. અપૂર્વ ૦ ૨૦

એહ પરમપદ પ્રાપ્તિનું કયું ધ્યાન મે,
ગળવગર ને હાલ મનોરથ રૂપ જો,
તોપણ નિશ્ચય રાજચક્ર મનને રહ્યો,
પ્રભુ આજ્ઞાએ થાશું તેજ સ્વરૂપ જો. અપૂર્વ ૦ ૨૧

ઠાળ કોઇને નહિ મૂકે

હરિજીત

મોતી તણી માળા બળામાં મૂલ્યવતી મલકતી,
હીરા તણા શુભ હારથી બહુ કઠ કાંતિ ઝળકતી,
આબૂખ્યોથી ખોપતા ભાગ્યા મરણને ભેળને,
જન જાણીએ મન માનીએ નવ ઠાળ મૂકે કોઇને. ૧

મધુમય સુગંધ માથે પરીને કહ્યું કુલ નાખતા,
કાંચન કઠાં કરમાં પરી કરીએ કવાચ ન રાખતા,
પળમા પડયા પૃથ્વીપતિ એ જ્ઞાન ભૂતળ ખોળને,
જન જાણીએ મન માનીએ નવ ઠાળ મૂકે કોઇને. ૨

દયા આંખીમાં આંગણિક સુદા જલિત માલિકમથી,
જે પરમ પ્રેમ પ્રેરતા પોથી કળ જારીકૃષ્ણી,
એ વેદ વીટી સર્વ ઉદી વાલિયા મુખ મોળને,
જન જાણીએ મન માનીએ નવ ઠાળ મૂકે કોઇને. ૩

મૂઝ વાંકડી કરી શંકકા મધ લીંબુ ખરતા તે પરે,
કાચેલ ચખી કાતરી હરકોઈનાં હેયાં હરે;
એ સાંકડીમાં આવિયા છટકયા તણ સહુ સોઇને,
જન જાણીએ મન માનીએ નવ ઠાળ મૂકે કોઇને. ૪

છ ખડના અધિરાજ જે ઘડે કરીને નીપજ્યા,
સહસ્રાઠમા બળવાન મળે શૂંપ ભારે હિપજ્યા,
એ ચતુર ચક્રી ચાલિયા હોતા નહોતા કોઇને,
જન જાણીએ મન માનીએ નવ ઠાળ મૂકે કોઇને. ૫

જે રાજનીતિ નિપુણતામાં ન્યાયવતા નીવડયા,
અવળા ક્યેં જેના બધા સવળા સદા પાસા પડયા,
એ ભાગ્યશાળી ભાગિયા તે ખટપટો સો ખોળને,
જન જાણીએ મન માનીએ નવ ઠાળ મૂકે કોઇને. ૬

તરવાર બહાદુર ટેક ધારી પૂર્ણતામાં પેખિયા,
હાથી હણે હાથે કરી એ કેશરી સમ દેખિયા,
એવા લલા લડવીર તે અંતે રહેલા કોઇને.
જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઇને ૭

*

બિના નયન પાવે નહી,	બિના નયનકી ખાત,	૧
સેવે સદ્ગુરુકે ચરન,	સો પાવે સાક્ષાત્.	
બૂઝી મહત્ જો પ્યાસકો,	હૈ બૂઝનકી રીત;	
પાવે નહિ શુરુગમ બિના,	એહી અનાદિ સ્થિત.	૨
અહિ નહિ હે કલ્પના,	એહિ નહિ વિલગ;	
કાય નર પંચમ કાળમેં,	દેખી વસ્તુ અલગ.	૩
નહિ દે તુ ઉપદેશકુ,	પ્રથમ લેહિ ઉપદેશ,	
સખસેં ન્યારા અગમ હૈ,	વો જ્ઞાનીકા આદેશ.	૪
જપ, તપ, ઔર વ્રતાદિ સખ,	તહાં લગી ભ્રમ રૂપ,	
જહાં લગી નહિ સતકી,	પાઈ કૃપા અનૂપ.	૫
પાયાકી એ ખાત હૈ,	નિજ છદ્દનકો છોડ,	
પિછે લાગ સત્પુરુષકે,	તો સખ બધન તોડ.	૬

❀

‘ત્યાગ ઔરાગ્ય ન ચિત્તમા,	થાય ન તેને જ્ઞાન,
અટકે ત્યાગ ઔરાગ્યમાં,	તો બૂલે નિજ જ્ઞાન.
જહાં કલ્પના જલ્પના,	તહાં માનુ હું ખ છાંઈ,
મિટે કલ્પના જલ્પના,	તો વસ્તુ તિન પાઈ,
પઢે પાર કહાં પામવો,	મિટે ન મનકી આશ,
જ્યૌ કોણકો બેલકુ,	ધરહિ કોશ હજાર.

*

અવિત કે મરણે નહીં ન્યૂનાધિકતા,
ભવ મોમે પણ શુદ્ધ વતે સમભાવ જો. અપૂર્વ ૧૦

એકાકી વિચરતો પ્રણી સ્મશાનમાં,
વળી પવંતમાં વાધ સિંહ સંયોગ જો;
અટોલ આસન, ને મનમાં નહીં છોળતા,
પરમ મિત્રનો ભણે પામ્યા યોગ જો. અપૂર્વ ૧૧

દોષ તપશ્ચર્યામાં પણ મનને તાપ નહીં,
સરસ અન્ને નહીં મનને પ્રસન્ન ભાવ જો;
રજસગ્ન કે રિક્તિ વૈમાનિક દેવની,
સર્વે માન્યા પુદ્ગલ એક સ્વભાવ જો. અપૂર્વ ૧૨

એમ પરાજ્ય કરીને આરિત્ર મોહનો,
આવું ત્યાં જ્યાં કરજી અપૂર્વ ભાવ જો;
મેટી છાપકલણી કરીને આદરતા,
અનન્ન ભિતન અતિશય શુદ્ધ સ્વભાવ જો. અપૂર્વ ૧૩

મોહ રવચમૂરમણ સમુદ્ર તરી કરી,
સ્થિતિ ત્યાં જ્યાં થીજી મોહ ગુણસ્થાન જો
અવ સમય ત્યાં પૂર્ણ સ્વરૂપ વીતરાગ થઈ
મગ્નતાવું નિજ દેવળક્ષ્મીન નિધાન જો. અપૂર્વ ૧૪

આઈ કમં મનધાતી તે અવચ્છેદ જ્યાં,
ભવનાં બીજતણે આત્મતિક નાશ જો;
સર્વ ભાવ જ્ઞાતા દષ્ટા સહ શુદ્ધતા.
કૃતકૃત્ય પ્રજા વીચ અનત પ્રકાશ જો. અપૂર્વ ૧૫

વેદનીયાદિ ધાર કમં વતે જ્યાં,
બળી સીંદરીવત આકૃતિ માત્ર જો;
તે દેહાગ્રુપ આધીન જેની સ્થિતિ છે,
આયુષ્ય પૂર્ણ, મટિયે દેહિકપાત્ર જો. અપૂર્વ ૧૬

મન, વચન, કાયા ને કર્મની વર્ગણા,
ધૂટે જહાં સકળ પુદ્ગલ સંગઘ ને;
એવુ અયોગી ગુણુસ્થાનક ત્યા વર્તતું,
મહા ભાગ્ય સખદાયક પૂર્ણ અઘ ણે. અપૂર્વ ૦ ૧૭

એક પરમાણુ માત્રની મળે ન સ્પર્શતા,
પૂર્ણ કલંક રહિત અડોલ સ્વરૂપ ને;
શુદ્ધ નિરંજન ચૈતન્યમૂર્તિ અનન્યમય,
અશુરલઘુ, અમૂર્ત સહજ પદ રૂપ ને. અપૂર્વ ૦ ૧૮

પૂર્વે પ્રયોગાદિ કારણના યોગથી,
ઊર્ધ્વગમન સિદ્ધાલય પ્રાપ્ત સુસ્થિત ને,
સાદિ અનંત અનંત સમાધિ સુખમાં,
અનંત દર્શન, જ્ઞાન અનંત સહિત ને. અપૂર્વ ૦ ૧૯

જે પદ શ્રી સર્વજ્ઞે નીકું જ્ઞાનમા,
કહી શક્યા નહી પણ તે શ્રી ભગવાન ને,
તેહ સ્વરૂપને અન્ય વાણી તે શુ કહે?
અનુભવગોચર માત્ર રહ્યુ તે જ્ઞાન ને. અપૂર્વ ૦ ૨૦

એહ પરમપદ પ્રાપ્તિનુ કર્યું ધ્યાન મે,
ગજવગર ને હાલ મનોરથ રૂપ ને,
તૌપણ નિશ્ચય રાજચક્ર મનને રહ્યો,
પ્રભુ આજ્ઞાએ થાશુ તેજ સ્વરૂપ ને. અપૂર્વ ૦ ૨૧

કાળ કોઈને નહિ મૂકે હરિગીત

મોટી 'તણી' માળા ગળામાં મૂક્યવતી મલકતી,
હીરા તણા શુભ હારથી બહુ કંઠ કાંતિ ઝળકતી;
આબૂષણોથી ઓપતા ભાગ્યા મરણને ભેળને,
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૧

૦ મણિમય મુગટ માથે ધરીને ઠણું કુળના નાખતા,
કાંચન કદા કરમાં ધરી કરીએ ક્યાશ ન રાખતા;
ખજમાં પડયા પૃથ્વીપતિ એ ભાન ભૂતળ જોઈને
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૨

હા આંગળીમાં માંજલિક મુદ્રા જડિત માણિક્યથી,
જે પરમ પ્રેમ પ્રેરતા પોતી કળ બારીકથી
એ વેદ વીટી સર્વ ભેદી ચાલિયા મુખ પોઈને,
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૩

મૂછ વાંકી કરી કાંકડા થઈ લીધુ ધરતા તે પર,
કાપેલ રાખી કાતરી હરકોઈના હેમાં હરે;
એ સંકીર્ણમાં આવિયા છટકયા તણ સહુ સોઈને,
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૪

છ ખડના અધિરાજ જે ચઢે કરીને નીવળ્યા,
પ્રહ્લાંડમાં બળવાન થઈને ભૂપ ભારે ભિખ્યા;
એ ચતુર ચક્રી ચાલિયા હોવા નહોતા હોઈને
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૫

જે રાજનીતિ નિપુણતામાં ન્યાયવતા નીવડ્યા,
અવળા કથે જેના બધા સવળા સદા પાસા પડ્યા;
એ ભાગ્યશાળી ભાગિયા તે ખટપટો સૌ જોઈને,
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૬

તરવાર બહાદુર ટેક ધારી પૂર્ણતામાં ચેબિયા,
હાથી હણે હાથે કરી એ કેશરી સમ દેબિયા;
એવા લલા લડવીર તે અતે રહેલા કોઇને.
જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઇને ૭

*

બિના નયન પાવે નહી,	બિના નયનકી ખાત,	
સેવે સદ્ગુરુકે ચરન,	સો પાવે સાક્ષાત્.	૧
ખૂઝી મહત્ત જો ખ્યાસકો,	હૈ ખૂઝનકી રીત;	
પાવે નહિ શુરુગમ બિના,	એહી અનાદિ રિથત.	૨
અહિ નહિ હે કલ્પના,	એહિ નહિ વિલગ;	
કાય નર પચમ કાળમેં,	દેખી વસ્તુ અલંગ.	૩
નહિ દે તું ઉપદેશકુ,	પ્રથમ લેહિ ઉપદેશ,	
સખસેં ન્યારા અગમ હૈ,	વો જ્ઞાનીકા આદેશ.	૪
જપ, તપ, ઔર વ્રતાદિ સખ,	તહાં લગી બ્રમ રૂપ,	
જહાં લગી નહિ સંતકી,	પાઈ કૃપા અનૂપ.	૫
પાયાકી એ ખાત હૈ,	નિજ છદનકો છોડ,	
પિછે લાગ સત્પુરુષકે,	તો સખ બધન તોડ.	૬

❀

‘ત્યાગ ગૈરાગ્ય ન ચિત્તમાં,	થાય ન તેને જ્ઞાન,
અટકે ત્યાગ ગૈરાગ્યમાં,	તો બૂલે નિજ જ્ઞાન.
જહાં કલ્પના જલ્પના,	તહા માનુંં હુ ખ છાંઈ,
મિટે કલ્પના જલ્પના,	તો વસ્તુ તિન પાઈ,
પટે પાર કહા પામવો,	મિટે ન મનકી આશ,
જ્યૌ કોણકો બેલકું,	ધરહિ કોશ હજાર.

*

હોત આસવા પરિસવા, નહિ ઇનમે સરેહ,
 માત્ર દષ્ટિથી ભૂલ છે, ભૂલ ગમે ગત, એહિ
 સ્થના જિન ઉપદેશી, પુરયોત્તમ તિનું કાલ,
 ઇનમે સખ મત રહત છે, કરતે નિજ સભાલ
 જિન ચોહી છે આતમા, અન્ય હોઈ સો કર્મ;
 કર્મ' કટે નિજ બચન સો, તત્ત્વજ્ઞાનિકો મર્મ
 જળ બન્યો નિજ રૂપકો, સખ બન્યો સખ લોક
 નહિ બન્યો નિજ રૂપ તો, સખ બન્યો સો દોષ
 એહિ દિશાથી મૂંઝતા, છે નહિ જિનપે ભાવ,
 જિનસે ભાવ બિન કળૂ નહિ છૂટત દુખદાવ
 વ્યવહારસે દેવ જિન, નિકૃચ્છસે હૈ આપ,
 એહિ બચનસે સમજ લે, જિન પ્રવચનથી છાપ
 એહિ નહી છે કલ્પના, એહી નહી (વલજ,
 જળ બગેજે આતમા, તળ લાગેજે રંગ

૪ સર્વ

જમ નિયમ સજમ આપ કિયો, પુનિ ત્યાગ બિરાગ બધાગ લલો,
 વનવાસ લલો મુખ મૌન ર્યો, હક આસન પણ લગાવ દિયો,
 મન પૌન નિરોધ સ્વ બોધ કિયો, હક ભોગ પ્રયોગ સુ નાર ભયો,
 જપ લેહ જપે તપ ત્યોહિ તપે, ઉરસેહિ ઉદાસી, લલી સખપે
 સખ શાસ્ત્ર બકે નમ ખારિ કિયે, મત મહન ખદન લેહ લિયે,
 વહ સાધન બાર અનત કિયો, તદ્દપિ કહુ હાથ હજુ ન પર્યો,
 અખ ક્યો ન બિચારતહે મનસે, કહુ ઓર રહા ઉન સાધનસે ?
 બિન સદ્ગુરુ કોથ ન લેહ લહે, મુખ આબાલ છે કહુ બાત કહે ?
 કરુના હમ પાવત છે તુમથી, વહ બાત રહી સુગુરુ ગમકી,
 પણમે પ્રગટે મુખ આગલસે, જળ સદ્ગુરુ ચર્ન મુ પ્રેમ બસે,
 તનસે, મનસે, ધનસે, સખસે, ગુરુદેવથી જ્ઞાન સ્વ આતમ બસે.

તથા કારજ સિદ્ધ બને અપનો, રસ અમૃત પાવહિ પ્રમ ધનો.
 વહ સત્ય સુધા હરસાવહિંગે, ચતુરાંગુલ હે દ્રગસે મિલ હે;
 રસ દેવ નિરંજનકો પિવહી, અહી જોગ જુગોજુગ સો જિવહી.
 પર પ્રેમ પ્રવાહ બહે પ્રભુ સે, સખ આગમ લેલ સઉર બસે,
 વહ કેવલકો બિજ ગ્યાનિ કહે, નિજકો અનુભો બતલાઈ દિયે

*

હે પ્રભુ હે પ્રભુ શુ કહું,	દીનાનાથ દયાળ;	
હું નો દોષ અનતનુ,	સાજન છુ કરુણાળ.	૧
શુદ્ધ ભાવ મુજમાં નથી,	નથી સર્વ તુજ રૂપ;	
નથી લઘુતા કે દીનતા,	શુ કહું પરમ સ્વરૂપ.	૨
નથી આજ્ઞા ગુરુ દેવની,	અચળ કરી ઉરમાંહિ;	
આપ તણો વિશ્વાસ દહ,	ને પરમાદર નાંહિ	૩
જોગ નથી સત્સંગનો,	નથી સત્ સેવા જોગ;	
કેવલ અર્પણતા નથી,	નથી આશ્રય અનુયોગ.	૪
‘હું પામર શુ કરી શકું’ ?	એવો નથી વિવેક;	
ચરણ શરણ ધીરજ નથી,	મરણ સુધીની છેક	૫
અગ્નિ ત્ય તુજ માહાત્મ્યનો,	નથી પ્રકુલિત ભાવ;	
અશ ન એકકે સ્નેહનો,	ન મળે પરમ પ્રભાવ.	૬
અચળ રૂપ આસક્ત નહિ,	નહી વિરહનો તાપ;	
કથા અલભ તુજ પ્રેમની,	નહિ તેનો પરિતાપ.	૭
લકિત માર્ગ પ્રવેશ નહિ,	નહિ ભજન દહ ભાન;	
સમજ નહીં નિજ ધર્મની,	નહિ શુભ દેશે સ્થાન.	૮
કાળ દોષ કળિથી થયો,	નહિ મર્યાદા ધર્મ,	
તોય નહિ વ્યાકુળતા,	જુઓ પ્રભુ મુજ કર્મ.	૯
સેવાને પ્રતિકૂળ જે,	તે બધન નથી ત્યાગ;	
દેહદ્રિય માને નહિ,	કરે બાહ્ય પર રાગ.	૧૦

તુજ વિયોગ સ્કુસ્તો નથી,	વચન નયન યમ નાહિ,	
નહિ ઉદાસ અનભકતથી,	તેમ ગૃહાદિક માહિ.	૧૧
અહ ભાવથી રહિત નહિ,	સ્વ ધર્મ સચચ નાહિ,	
નથી નિવૃત્તિ નિર્મળપણે,	અન્ય ધર્મની કાંઈ	૧૨
એમ અનત પ્રકારથી,	સાધન રહિત હું,	
નહી એક સદ્ગુણ પણ,	મુખ બતાવું શું ?	૧૩
કેવલ કરુણા મૂર્તિ છે,	દીનબધુ દીનનાથ,	
પાપી પરમ અનાથ છઉં,	બ્રહ્મા પ્રભુજી હાથ.	૧૪
અનત કાળથી આચડખે,	વિના જ્ઞાન ભગવાન,	
સેવ્યા નહિ શુર સતને,	મૂકજી નહિ અભિમાન.	૧૫
સત ચરણ આશ્રય વિના,	સાધન ક્યાં અનેક,	
પાર ન તેથી પામિયો,	જીવ્યો ન અશ વિવેક	૧૬
સજી સાધન બધન યથા,	શ્લો ન કોઈ ઉપાય,	
સત સાધન સમજ્યો નહી,	ત્યાં બધન શું જામ ?	૧૭
પ્રભુ પ્રભુ હથ લાગી નહી,	પગ્યો ન સદ્ગુરુ પાથ,	
દીકા નહિ નિજ દોષ તો,	તરિયે કોણ ઉપાય ?	૧૮
અધમાધમ અધિકો પતિત,	સદૃશ જગતમા હું ય,	
એ નિશ્ચય આબ્યા વિના,	સાધન કર્યો શું ?	૧૯
પડી પડી તુજ પદ પકલે,	ફરી ફરી માંજુ એ જ,	
સદ્ગુરુ સત સ્વરૂપ તુજ,	એ દલતા કરી દેજ	૨૦

ઉવસગ્ગહરં મહાપ્રભાવિક સ્તોત્રમ્

ઉવસગ્ગહરં પાસં, પાસં વંદામિ કમ્મઘણમુક્કં;
વિસહર-વિસ-નિન્નાસં, મંગલકલ્લાણુ - આવાસ ૧

વિસહર-કુલિંગ - મંત, ક ઠે ધારેઘ ને સયા માણુઓ;
તસ ગહ - રોગ-મારી, દુઠ - જરા જ તિ ઉવસામં ૨

ચિઠ્ઠિ દ્વરે મંતો, તુજ્જ પણામો વિ બહુફ્લો હોઈ;
નરતિરિએસુ વિ જીવા, પાવતિ ન દુખખ-દોગચ્ચં ૩

ઐ અમરતરૂ - કામધેણુ, ચિંતામણિ-કામ-કુલ-માધયા;
સિરિપાસ નાહ સેવા, ગહાણુ સવ્વે વિ દાસત્તમ્ ૪

ઐ હ્રીં શ્રીં ઐ તુહ દસણેણુ સામિય,
પણાસેઘ રોગ - સોગ - દુખખ - દોહગ્ગં;
કમ્પતરૂમિવ જાચઘ, ઐ તુહ દસણેણુ સવ્વફલહેઉ સ્વાહા ૫

ઐ હ્રીં નમિઉણુ વિઘ્ઘનાસય, માયાળીએણુ ધરણુ-નાર્ગિદં;
સિરિકામરાજ કલ્હી, પાસ જીણું દ નમ સામિ ૬

ઐ હ્રીં સિરિપાસવિસહર-વિજ્જમ તેણુ આણુ-આએજા;
ધરણુ - પરમાવધ દેવી, ઐ હ્રીં કમ્મદ્વ્ય સ્વાહા ૭

ઐ જયઉ ધરણિંદ - પઉમ - વધ મ નાગિણી વિજ્જા,
વિમલ આણુ અહિયો, ઐ હ્રીં કમ્મદ્વ્ય સ્વાહા ૮

ઐ થુણામિ પાસનાહ, ઐ હ્રીં પણુમામિ પરમલક્ષ્મીએ,
અઠ્ઠફખર - ધરણેન્દો, પઉમાવધ પયડિયા કિત્તી ૯

હોત આસવા પરિસવા, નહિ ધનમે સદેહા
 માત્ર દષ્ટિથી ભૂલ છે, ભૂલ ગમે ગત એહિ
 રથના જિન ઉપદેશથી, પુરષોત્તમ તિનું કાલ
 ધનમે સખ મત રહત છે, કરતે નિજ સલાહ
 જિન સોહી છે આતમા, અન્ય હોઈ સો કર્મ;
 કર્મ કટે નિજ બચન સો, તત્ત્વજ્ઞાનિકો મર્મ
 જળ બન્ધો નિજ રૂપકો, સખ બન્ધો સખ હોઈ,
 નહિ બન્ધો નિજ રૂપ તે, સખ બન્ધો સો ફોઈ
 એહિ વિશાકી મૂઢતા, છે નહિ જિનપે ભાવ
 જિનસે ભાવ બિન કબૂ નહિ છૂટવ કુખદાવ
 બ્યવહારસે રેવ જિન, નિહલેસે હૈ આપ
 એહિ બધનસે સમજ છે, જિન પ્રવચનથી છાપ
 એહિ નહી છે કથના, એહી નહીં (વશ જ,
 જળ બાંધે ગે આતમા, તળ લાગે એ રજ

૩૭ સવ

યમ નિયમ સજમ આપ કિયો, પુનિ ત્યાગ બિરાગ અધાગ લક્ષો,
 વનવાસ લક્ષો યુખ મૌન રયો, હક આસન પદ લગાવ વિધો,
 મન પૌન નિરોધ સ્વ બોધ કિયો, હક એજ પ્રયોગ સુ નાર ભયો
 જપ સેવ જપે તપ ત્યોહિ તપે, ઉરસેહિ ઉદાસી લક્ષી સખપે
 સખ શાસ્ત્ર બહે નય મારિ દિયે, મત મદન બદન સેહ લિયે;
 વહ સાધન બાર અનત કિયો, તદ્દપિ કહુ હાથ હજૂ ન પયો.
 અખ કયો ન બિચારતહે મનસે, કહુ જોર રહા ઉન સાધનસે ?
 બિન સદ્ગુરુ કોય ન સેહ લહે, સુખ આબાલ છે કહ બાત કહે ?
 કરુના હમ પાવત છે તુમહી, વહ બાત રહી સુગુરુ જમહી;
 પલમે પ્રગટે સુખ આગલસે, જળ સદ્ગુરુ યનું સુ પ્રેમ બસે,
 તનસે, મનસે, ધનસે, સખસે, ગુરુદેવથી જ્ઞાન સ્વ આત્મ બસે.

તબ કારજ સિદ્ધ બને અપનો, રસ અમૃત પાવહિ પ્રમ ઘનો.
 વહ સત્ય સુધા હરસાવહિંગે, ચતુરાંગુલ હે દ્રગસે મિલ હે;
 રસ દેવ નિરંજનકો પિવહી, ઘડી ભેગ ભુગોભુગ સો જિવહી.
 પર પ્રેમ પ્રવાહ બઢે પ્રભુ સે, સખ આગમ લેલ સઉર બસે,
 વહ કેવલકો ગિજ ગ્યાનિ કહે, નિજકો અનુભો બતલાઈ દિયે

*

હે પ્રભુ હે પ્રભુ શુ કહું,	દીનાનાથ દયાળ;	
હું નો દોષ અનતનુ,	ભાજન છુ કરુણાળ.	૧
શુદ્ધ ભાવ મુજમાં નથી,	નથી સર્વ તુજ રૂપ;	
નથી લઘુતા કે દીનતા,	શુ કહું પરમ સ્વરૂપ.	૨
નથી આજ્ઞા ગુરુ દેવની,	અચળ કરી ઉરમાંહિ;	
આપ તણો વિશ્વાસ દઢ,	ને પરમાદર નાંહિ	૩
ભેગ નથી સત્સગનો,	નથી સત્ સેવા ભેગ;	
કેવલ અર્પણતા નથી,	નથી આશ્રય અનુયોગ.	૪
‘હું પામર શુ કરી શકું’ ?	એવો નથી વિવેક,	
ચરણ શરણ ધીરજ નથી,	મરણ સુધીની છેક	૫
અગ્નિ તુજ માહાત્મ્યનો,	નથી પ્રકુલિત ભાવ;	
અશ ન એકકે સ્નેહનો,	ન મળે પરમ પ્રભાષ.	૬
અચળ રૂપ આસક્ત નહિ,	નહી વિરહનો તાપ;	
કથા અલલ તુજ પ્રેમની,	નહિ તેનો પરિતાપ.	૭
ભકિત માર્ગ પ્રવેશ નહિ,	નહિ ભજન દઢ ભાન;	
સમજ નહીં નિજ ધર્મની,	નહિ શુભ દેશે સ્થાન.	૮
કાળ દોષ કળિથી થયો,	નહિ મર્યાદા ધર્મ,	
તોય નહિ વ્યાકુળતા,	બુઝ્યો પ્રભુ મુજ કર્મ.	૯
સેવાને પ્રતિકૂળ જે,	તે બધન નથી ત્યાગ;	
દેહેદ્રિય માને નહિ,	કરે બાહ્ય પર રાગ.	૧૦

- ગુણ વિયોગ સ્ફુરતો નથી, વથન નયન યમ નાહિ,
 નહિ ઊઠાસ અનભકતથી તેમ ગૃહાદિકે માહિ. ૧૧
 અહભાવથી રહિત નહિ, સ્વ ધર્મ સથલ નાહિ,
 નથી નિવૃત્તિ નિર્મળપણે, અન્ય ધર્મની કાંઈ ૧૨
 એમ અનત પ્રકારથી, સાધન રહિત હુંય,
 નહીં એક સદ્ગુણ પણ, સુખ બતાવું શું ય ? ૧૩
 દેવલ કુણા મૂર્તિ ઉપ, દીનબધુ દીનનાથ,
 પાપી પરમ અનાથ છઈ, શ્રદ્ધા પ્રભૂજી હાથ. ૧૪
 અનત કાળથી આશકચો, વિના જ્ઞાન ભગવાન,
 સેવ્યા નહિ શુર સતને, મૂક્યું નહિ અભિમાન. ૧૫
 સત ચરણ આશ્રય વિના, સાધન કયાં અનેક;
 પાર ન તેથી પામિયો, જીએ ન અશ વિવેક ૧૬
 સહુ સાધન બંધન યથા, રહ્યો ન કોઈ ઉપાય,
 સત સાધન સમજ્યો નહી, ત્યાં બધન શું બાધ ? ૧૭
 પ્રભુ પ્રભુ લય લાગી નહી, પડ્યો ન સદ્ગુરુ પાશ;
 દીકા નહિ નિજ હોય તો, તરિયે કોણ ઉપાય ? ૧૮
 અધમાધમ અધિકો પતિત સદૃવ જગતમા હું ય;
 એ નિશ્ચય જાણ્યા વિના, સાધન કર્યો શું ય ? ૧૯
 પડી પડી ગુણ પદ પકળે, ફરી ફરી માગુ એ જ;
 જિંદગી સત સ્વરૂપ ગુણ, એ દલવા ફરી દેજ ૨૦

ઉવસગ્ગહરં મહાપ્રભાવિક સ્તોત્રમ્

ઉવસગ્ગહરં પાસં, પાસં વંદામિ કર્મઘણુમુક્તં;
વિસહર-વિસ-નિત્રાસં, મંગલકલ્લાણુ - આવાસં ૧

વિસહર-કુલિંગ - મ તં, કંઠે ધારેઈ જો સયા મણુઓ;
તસ ગહ-રોગ-મારી, દુઃખ-જરા જતિ ઉવસામં ૨

ચિહ્ન ઉ દ્વેરે મ તો, તુજ પણામો વિ બહુફલો હોઈ;
નરતિરિએસુ વિ જીવા, પાવતિ ન દુઃખ-દોગચ્ચં ૩

ૐ અમરતરૂ - કામધેણુ, ચિંતામણિ-કામ-કુંભ-માધયા;
સિરિ પા સ ના હ સેવા, ગહાણુ સવ્વે વિ દાસત્તમ્ ૪

ૐ હ્રીં શ્રીં ઐં તુહ દસણેણુ સામિય,
પણાસેઈ રોગ - સોગ - દુઃખ - દોહગ્ગં;
કમ્પતરૂમિવ જાયઈ, ઐં તુહ દસણેણુ સવ્વફલહેઉ સ્વાહા ૫

ૐ હ્રીં નમિઉણુ વિગ્ધનાસય, માયાબીએણુ ધરણુ-નાર્ગિદ;
સિરિકામરાજ કલ્હી, પાસ જીણુ દ નમ સામિ ૬

ૐ હ્રીં સિરિપાસવિસહર-વિજ્જમ તેણુ ઝાણુ-ઝાએજ્જા;
ધરણુ - પરમાવઈ દેવી, ૐ હ્રીં હ્રસ્વચ્ચૈ સ્વાહા ૭

ૐ જયઉ ધરણિદ - પઉમ - વઈ મ નાગિણી વિજ્જા,
વિ મ લ ઝાણુ અ હિ ચો, ૐ હ્રીં હ્રસ્વચ્ચૈ સ્વાહા ૮

ૐ થુણામિ પાસનાહ, ૐ હ્રીં પણુમામિ પરસલત્તીએ,
અઠ્ઠકંખર - ધરણેન્દો, પઉમાવઈ પયડિયા કિત્તી ૯

જસ્સ પયકમલમજ્જે, સયા વસેધ પહિમાવધ ય ધરણિ દો
તસ્સ નામધ સમલ, વિસહર - વિસ નાસેધ

તુલ સમુત્તે લહે ચિતામણિકપાપામ વળ્લહિમે
પાવ તિ અવિગ્ધેણ, જીવા અમરામર ઠાણ

ૐ નહેઠ - મયઠાણે, પલ્લુઠ - ઠમઠ - નહે - સુસારે
પરમઠ - નિદિ - અહે, અ ઠું ગુણાધિસર વહે

ૐ ગરુડો વનિતાપુત્રો, નાગલક્ષ્મી મહાજલ
તેણુ સુખ્યત સુસા, તેણુ સુખ્યતિ પત્તમા

સ તુલ નામ સુદમત, સમ્મ લે જવેધ સુદમાવેણ
સો અમરામર ઠાણ, પાવધ ન મ દોઝાધ દુખખ વા

ૐ પદુ-ભગદર-દાહ, કાસ સાસ ચ સૂલમાધિ
પાસ પદુ પમાવેણ, નાસતિ સમલરોગાઈ હી સ્વાહા

ૐ વિસહર-દાવાનલ-સાધ હિ-વેમાલ-મારિ-આમઠ,
સિરિનિલકઠ પાસસ્સ, સરણુમિતેણ નાસતિ

પમાસ ગોપીઠા કુરમલ, તુલ હસણુ ભય કાયે
આવિ ન હુતિ એ તલ વિ, તિ સ જ્ઞ ગુણિજ્ઞસો

પીઠ જત ભગદર ખાસ, સાસ શૂળ તલ નિવાહ
સિરિસામલપાસ મહત, નામ પશિર પશિલેણ

ૐ હી હી પાસધરણુ સજ્જુત, વિસહરવિજ્ઞ જવેધ સુદમલે
પાવધ ધમિય સુલ ૐ હી હી કમ્ભ્યૂ સ્વાહા

ગેગ-જલ-જલણુ-વિસહર-ચીરારિ-મદદ-ગમ-રણુ-મમાધ
પાસજણુ નામ સકિત્તણેણ, પસમતિ સન્વાઈ-હી સ્વાહા

ૐ જયતિ ધરણિદ નમસિમ પહિમાવધ પમુલ નિસેવિય પામા
ૐ ઠલ હી મહાસિદ્ધિ, કરેધ પાસ જગનાહો

ॐ હીં શ્રીં ત નમઃ પાસનાહં,
 ॐ હીં શ્રીં ધરણેન્દ્ર નમસિય દુહ વિણાસ;
 ॐ હીં શ્રીં જરસ પભાવેણ સયા,
 ॐ હીં શ્રીં નાસતિ ઉવદ્ધવા બહવો રર
 ॐ હીં શ્રીં પઠ સમરતાણ મણે,
 ॐ હીં શ્રીં ન હોઈ વાહિ ન ત મહાદુખખ,
 ॐ હીં શ્રીં નામે પિ હિ મતસમં,
 ॐ હીં શ્રીં પયડ નત્થીત્થ સદેહો ર૩
 ॐ હીં શ્રીં જલ-જલણ ભય તહ સપ્પ સિહ,
 ॐ હીં શ્રીં ચૌરારિ સભવે ખિપ્પ;
 ॐ હીં શ્રીં - સમરેઘ પાસપહુ,
 ॐ હીં શ્રીં કલ્હીં પુહવિ કયા વિ કિં તરસ ર૪
 ॐ હીં શ્રીં કલ્હીં હી ઇહ લોગઠી પરલોગઠી,
 ॐ હીં શ્રીં ને સમરેઘ પાસનાહં,
 ॐ હીં શ્રીં હું હું ગાં ગીં શું ગં,
 ત તહ સિજ્ઞઅં ખિ પ્પ રપ
 ઇહ નાહ સમરહ ભગવત, ॐ હીં શ્રીં કલ્હીં ગાં શ્રી,
 શું-અ કલ્હીં કલ્હીં શ્રીકલિકુહસ્વામિને નમ ર૬
 ઇઅ સથુઓ મહાયશ !, ભત્તિબ્બર-નિબ્બરેણ હિયઓણુ;
 તા દેવ દિજ્ઞા બોહિં ભવે ભવે પાસ જ્ઞણચદ ર૭
 ॥ ॐ શાન્તિ ! ॐ શાન્તિ !! ॐ શાન્તિ: !!!

ક્ર. સ્થાન	સુચોદિય ક. મી.	સુચોદિય ક. મી.	નોંધાવસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.	બે પોરસી ક. મી.	૩ પોરસી ક. મી.
૧	૬ ૧૬	૭ ૧૨	૭	૮ ૩૦	૧૨ ૪૪	૧૫ ૫૮
૫	૬ ૧૪	૭ ૧૪	૭	૮ ૨૯	૧૨ ૪૪	૧૫ ૫૮
૧૦	૬ ૧૧	૭ ૧૬	૬ ૫૯	૮ ૨૭	૧૨ ૪૪	૧૬ ૧
૧૫	૬ ૯	૭ ૧૭	૬ ૫૭	૮ ૨૬	૧૨ ૪૩	૧૬ ૧
૨૦	૬ ૭	૭ ૧૯	૬ ૫૫	૮ ૨૫	૧૨ ૪૩	૧૬ ૧
૨૫	૬ ૬	૭ ૨૧	૬ ૫૪	૮ ૨૫	૧૨ ૪૪	૧૬ ૩
૩૦	૬ ૪	૭ ૨૫	૬ ૫૨	૮ ૨૪	૧૨ ૪૫	૧૬ ૫

ક્ર. સ્થાન	સુચોદિય ક. મી.	સુચોદિય ક. મી.	નોંધાવસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.	૨ પોરસી ક. મી.	૩ પોરસી ક. મી.
૧	૪ ૬	૭ ૨૫	૬ ૫૨	૮ ૨૪	૧૨ ૪૫	૧૬ ૬
૫	૪ ૬	૭ ૨૭	૬ ૫૨	૮ ૨૫	૧૨ ૪૬	૧૬ ૭
૧૦	૪ ૬	૭ ૨૮	૬ ૫૨	૮ ૨૫	૧૨ ૪૬	૧૬ ૭
૧૫	૪ ૬	૭ ૩૦	૬ ૫૨	૮ ૨૬	૧૨ ૪૭	૧૬ ૮
૨૦	૪ ૬	૭ ૩૧	૬ ૫૩	૮ ૨૭	૧૨ ૪૮	૧૬ ૯
૨૫	૪ ૬	૭ ૩૨	૬ ૫૪	૮ ૨૮	૧૨ ૪૯	૧૬ ૧૦
૩૦	૪ ૭	૭ ૩૩	૬ ૫૫	૮ ૨૯	૧૨ ૫૦	૧૬ ૧૧

ક્ર. સ્થાન	સુચોદિય ક. મી.	સુચોદિય ક. મી.	નોંધાવસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.	૨ પોરસી ક. મી.	૩ પોરસી ક. મી.
૧	૬ ૮	૭ ૩૩	૬ ૫૬	૮ ૨૯	૧૨ ૫૧	૧૬ ૧૩
૫	૬ ૬	૭ ૩૩	૬ ૫૭	૮ ૩૦	૧૨ ૫૧	૧૬ ૧૨
૧૦	૬ ૧૧	૭ ૩૩	૬ ૫૯	૮ ૩૨	૧૨ ૫૨	૧૬ ૧૨
૧૫	૬ ૧૩	૭ ૩૩	૭ ૧	૮ ૩૩	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૩
૨૦	૬ ૧૪	૭ ૩૩	૭ ૨	૮ ૩૪	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૨
૨૫	૬ ૧૭	૭ ૨૯	૭ ૫	૮ ૩૫	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૧
૩૦	૬ ૧૯	૭ ૨૭	૭ ૭	૮ ૩૬	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૦

જસ પયકમલમજ્જે, સમા વસેઈ પડમાવઈ મ ધરણિદો;
તસ નામઈ સયલ, વિસહર - વિસ નાસેઈ ૧૦

તુહ સમુત્તે લજ્જે ચિતામણિકપ્પાપાય વન્સહિમે;
પાવતિ અવિગ્ધેણુ, છવા અમરામર ઠાણુ ૧૧

ૐ નહક - મમઠાણે, પણુક - ઠમક - નક - સસારે;
પરમક - નિદિ - અઠે, અઠુ ગુણા ધિસર વઠે ૧૨

ૐ મરડો વનિતાપુત્રો, નાગલકર્મા મહાબલ;
તેણુ સુમ્યત સુસા, તેણુ સુમ્યતિ પત્રાપ ૧૩

સ તુહ નામ સુજમત, સમ્મ જો જવેઈ સુજભાવેણુ;
સો અમરામર ઠાણુ, પાવઈ નમ દોગાઈ દુખખ વા ૧૪

ૐ પહુ-ભગદર-દાહ, ઠાસ સાસ ચ સુલભાઈણિ,
પાસ પહુ પભાવેણુ, નાસતિ સયલરોઆઈ હૌ સ્વાહા ૧૫

ૐ વિસહર-દાવાનલ-સાઈ ણિ-વેમાલ-મારિ-આમઠા,
સિરિનિલકઠ પાસસ, સરણુભિરોણુ નાસતિ ૧૬

પત્તાસ ગોપીકા કુરમલ, તુહ દસણુ ભમ ઠાયે;
આવિ નહુતિ જો તહ વિ, તિસ જ્જ ગુણિજ્જસો ૧૭

પીઠ જત ભગદર ખાસ, સાસ શૂળ તહ નિબ્બાહ,
સિરિસામલપાસ મહત, નામ પછર પછિલેણુ ૧૮

ૐ હૌ મૌ પાસધરણુ સજ્જુત, વિસહરવિજ્જ જવેઈ સુજમણેણુ,
પાવઈ ધણિય સુહ ૐ હૌ મૌ સ્મૃત્ સ્વાહા ૧૯

ગેગ-જલ-જલણુ-વિગહર-ચીરારિ-મદદ-ગય-રણુ-સમાઈ,
પાસજ્જુ નામ સકિત્તણેણુ પસમતિ સન્વાઈ-હૌ સ્વાહા ૨૦

ૐ જયક ધરણિદ નમસિય પડમાવઈ પસુહ નિસેવિય પાયા;
ૐ ઠલ હૌ મહાસિર્જિ કરેઈ પાસ જજનાદો ૨૧

ॐ હ્રીં શ્રીં તં નમઃ પાસનાહ,
 ॐ હ્રીં શ્રીં ધરણેન્દ્ર નમસિયં દુહ વિણાસ;
 ॐ હ્રીં શ્રીં જસ્સ પભાવેણુ સયા,
 ॐ હ્રીં શ્રીં નાસતિ ઉવદ્વા બહવો રર
 ॐ હ્રીં શ્રીં પંથ સમરતાણુ મણે,
 ॐ હ્રીં શ્રીં ન હોઈ વાહિ ન ત મહાદુખખ,
 ॐ હ્રીં શ્રીં નામે પિ હિ મતસમં,
 ॐ હ્રીં શ્રીં પયડ નત્થીત્ય સદેહો ર૩
 ॐ હ્રીં શ્રીં જલ-જલણુ ભય તહ સખ્ય સિંહ,
 ॐ હ્રીં શ્રીં ચૌરાંરિ સભવે ખિખ્ય;
 ॐ હ્રીં શ્રીં - સમરેઈ પાસપહુ,
 ॐ હ્રીં શ્રીં કલોં પુહવિ કયા વિ કિં તસ્સ ર૪
 ॐ હ્રીં શ્રીં કલોં હ્રીં ઇહ લોગઠી પરલોગઠી,
 ॐ હ્રીં શ્રીં જો સમરેઈ પાસનાહ,
 ॐ હ્રીં હ્રીં હ્રું હ્રું ગાં ગીં ગું ગાં,
 તં તહ સિજ્ઞઝઈ ખિખ્ય રપ
 ઇહ નાહ સ્મરહ ભગવત, ॐ હ્રીં શ્રીં કલોં ગાં શ્રીં,
 હ્રું-થ કલોં કલોં શ્રીકલિકુહસ્વામિને નમઃ ર૬
 ઇચ્છ સથુચ્છો મહાયશ !, ભત્તિખલર-નિખલરેણુ હિયચ્છેણુ;
 તા દેવ દિજ્ઞઝ બોહિં ભવે ભવે પાસ જણુચ્છદ ર૭
 ॥ ॐ શાન્તિ ! ॐ શાન્તિ !! ॐ શાન્તિ: !!!

ક્ર.સં.	કુલ	સુચોદય	સુચોદય	નોંધ	પોરમી	૨ પોરમી	૩ પોરમી
ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.
૧	૭ ૨૭	૬ ૧૪	૮ ૧૫	૧	૬ ૧૨ ૫૧	૧૧ ૩૩	
૨	૭ ૨૮	૬ ૧૬	૮ ૧૬	૧	૬ ૧૨ ૫૨	૧૫ ૩૪	
૩	૭ ૨૯	૬ ૨૦	૮ ૧૭	૧૦	૬ ૧૨ ૫૫	૧૫ ૩૮	
૪	૭ ૩૦	૬ ૨૩	૮ ૧૮	૧	૬ ૧૨ ૫૭	૧૫ ૪૧	
૫	૭ ૩૧	૬ ૨૬	૮ ૧૯	૧૦	૬ ૧૨ ૫૮	૧૫ ૪૨	
૬	૭ ૩૨	૬ ૨૯	૮ ૨૦	૧૦	૬ ૧૨ ૫૯	૧૫ ૪૬	
૭	૭ ૩૩	૬ ૩૩	૮ ૨૪	૧૦	૬ ૧૨ ૫૯	૧૫ ૪૬	

ફેબ્રુઆરી

ક્ર.સં.	કુલ	સુચોદય	સુચોદય	નોંધ	પોરમી	૨ પોરમી	૩ પોરમી
ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.
૧	૭ ૨૭	૬ ૩૫	૮ ૧૫	૧	૬ ૧૨ ૫૧	૧૧ ૩૩	
૨	૭ ૨૮	૬ ૩૭	૮ ૧૬	૧૦	૬ ૧૨ ૫૨	૧૫ ૩૪	
૩	૭ ૨૯	૬ ૩૯	૮ ૧૭	૧	૬ ૧૨ ૫૫	૧૫ ૩૮	
૪	૭ ૩૦	૬ ૪૩	૮ ૨૦	૧૦	૬ ૧૨ ૫૭	૧૫ ૪૧	
૫	૭ ૩૧	૬ ૪૫	૮ ૨૩	૧૦	૬ ૧૨ ૫૮	૧૫ ૪૨	
૬	૭ ૩૨	૬ ૪૮	૮ ૨૬	૧૦	૬ ૧૨ ૫૯	૧૫ ૪૬	
૭	૭ ૩૩	૬ ૫૨	૮ ૩૦	૧૦	૬ ૧૨ ૫૯	૧૫ ૪૬	

એપ્રિલ

ક્ર.સં.	કુલ	સુચોદય	સુચોદય	નોંધ	પોરમી	૨ પોરમી	૩ પોરમી
ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.	ક્ર.મી.
૧	૭ ૨૭	૬ ૪૨	૮ ૨૦	૧૦	૬ ૧૨ ૫૧	૧૧ ૩૩	
૨	૭ ૨૮	૬ ૪૪	૮ ૨૨	૧૦	૬ ૧૨ ૫૨	૧૫ ૩૪	
૩	૭ ૨૯	૬ ૪૬	૮ ૨૪	૧૦	૬ ૧૨ ૫૫	૧૫ ૩૮	
૪	૭ ૩૦	૬ ૪૮	૮ ૨૬	૧૦	૬ ૧૨ ૫૭	૧૫ ૪૧	
૫	૭ ૩૧	૬ ૫૦	૮ ૨૮	૧૦	૬ ૧૨ ૫૮	૧૫ ૪૨	
૬	૭ ૩૨	૬ ૫૨	૮ ૩૦	૧૦	૬ ૧૨ ૫૯	૧૫ ૪૬	
૭	૭ ૩૩	૬ ૫૪	૮ ૩૨	૧૦	૬ ૧૨ ૫૯	૧૫ ૪૬	

ક્ર. સ્થાન	સુરોધિય ક. મી.	સુર્યાસ્ત ક. મી.	નોંધારસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.	બો પોરસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.
૧	૬ ૧૬	૭ ૧૨	૭	૪	૧૨ ૪૪	૧૫ ૫૮
૫	૬ ૧૪	૭ ૧૪	૭	૨	૧૨ ૪૪	૧૫ ૫૮
૧૦	૬ ૧૧	૭ ૧૬	૬ ૫૮	૧	૧૨ ૪૪	૧૬ ૧
૧૫	૬ ૯	૭ ૧૭	૬ ૫૭	૧	૧૨ ૪૩	૧૬ ૧
૨૦	૬ ૭	૭ ૧૮	૬ ૫૫	૧	૧૨ ૪૩	૧૬ ૧
૨૫	૬ ૬	૭ ૨૧	૬ ૫૪	૧	૧૨ ૪૪	૧૬ ૩
૩૦	૬ ૪	૭ ૨૫	૬ ૫૨	૧	૧૨ ૪૫	૧૬ ૫

બીજા

ક્ર. સ્થાન	સુરોધિય ક. મી.	સુર્યાસ્ત ક. મી.	નોંધારસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.	૨ પોરસી ક. મી.	૩ પોરસી ક. મી.
૧	૪	૭ ૨૫	૬ ૫૨	૮ ૪૪	૧૨ ૪૫	૧૬ ૭
૫	૪	૭ ૨૭	૬ ૫૨	૮ ૪૫	૧૨ ૪૬	૧૬ ૭
૧૦	૪	૭ ૨૮	૬ ૫૨	૮ ૪૬	૧૨ ૪૬	૧૬ ૭
૧૫	૪	૭ ૩૦	૬ ૫૨	૮ ૪૬	૧૨ ૪૭	૧૬ ૮
૨૦	૪	૭ ૩૧	૬ ૫૩	૮ ૪૭	૧૨ ૪૮	૧૬ ૮
૨૫	૪	૭ ૩૨	૬ ૫૪	૮ ૪૮	૧૨ ૪૮	૧૬ ૧૦
૩૦	૪	૭ ૩૩	૬ ૫૫	૮ ૪૮	૧૨ ૫૦	૧૬ ૧૧

ક્ર. સ્થાન	સુરોધિય ક. મી.	સુર્યાસ્ત ક. મી.	નોંધારસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.	૨ પોરસી ક. મી.	૩ પોરસી ક. મી.
૧	૬ ૮	૭ ૩૩	૬ ૫૬	૮ ૨૮	૧૨ ૫૧	૧૬ ૧૩
૫	૬ ૮	૭ ૩૩	૬ ૫૭	૮ ૩૦	૧૨ ૫૧	૧૬ ૧૨
૧૦	૬ ૧૧	૭ ૩૩	૬ ૫૮	૮ ૩૨	૧૨ ૫૨	૧૬ ૧૨
૧૫	૬ ૧૩	૭ ૩૩	૭ ૧	૮ ૩૩	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૩
૨૦	૬ ૧૪	૭ ૩૩	૭ ૨	૮ ૩૪	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૨
૨૫	૬ ૧૭	૭ ૨૮	૭ ૫	૮ ૩૫	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૧
૩૦	૬ ૧૮	૭ ૨૭	૭ ૭	૮ ૩૬	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૦

ચોથા

ક્ર. સ્થાન	સુરોધિય ક. મી.	સુર્યાસ્ત ક. મી.	નોંધારસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.	૨ પોરસી ક. મી.	૩ પોરસી ક. મી.
૧	૬ ૧૮	૭ ૨૭	૭	૮ ૩૬	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૦
૫	૬ ૨૧	૭ ૨૪	૭	૮ ૩૭	૧૨ ૫૩	૧૬ ૯
૧૦	૬ ૨૩	૭ ૨૧	૭ ૧૧	૮ ૩૮	૧૨ ૫૨	૧૬ ૬
૧૫	૬ ૨૫	૭ ૧૮	૭ ૧૩	૮ ૩૮	૧૨ ૫૨	૧૬ ૬
૨૦	૬ ૨૭	૭ ૧૪	૭ ૧૫	૮ ૩૯	૧૨ ૫૧	૧૬ ૪
૨૫	૬ ૨૮	૭ ૧૦	૭ ૧૬	૮ ૩૯	૧૨ ૪૮	૧૫ ૫૮
૩૦	૬ ૩૧	૭ ૫	૭ ૧૮	૮ ૪૦	૧૨ ૪૮	૧૫ ૫૬

ક્ર.સં.	સુચોદય ક. મી.	મુખ્યસ્ત ક. મી.	નોંધારણી ક. મી.	પોરણી ક. મી.	ર પોરણી ૩ પોરણી ક. મી. ક. મી.
૧	૩૧	૭	૭ ૧૬	૬ ૩૬	૧૨ ૪૭ ૧૫ ૫૫
૫	૬ ૩૨	૬ ૫૮	૭ ૨૦	૬ ૩૬	૧૨ ૪૫ ૧૫ ૫૧
૧૦	૬ ૩૨	૬ ૫૬	૭ ૨૦	૬ ૩૮	૧૨ ૪૪ ૧૫ ૫૦
૧૫	૬ ૩૫	૬ ૫૬	૭ ૨૩	૬ ૩૮	૧૨ ૪૨ ૧૫ ૪૬
૨૦	૬ ૩૬	૬ ૫૫	૭ ૨૪	૬ ૩૮	૧૨ ૪૧ ૧૫ ૪૪
૨૫	૬ ૩૭	૬ ૫૦	૭ ૨૫	૬ ૩૮	૧૨ ૩૬ ૧૫ ૪૦
૩૦	૬ ૩૮	૬ ૩૬	૭ ૨૬	૬ ૩૮	૧૨ ૩૭ ૧૫ ૩૬

સાપેચનાર

ક્ર.સં.	સુચોદય ક. મી.	મુખ્યસ્ત ક. મી.	નોંધારણી ક. મી.	પોરણી ક. મી.	ર પોરણી ૩ પોરણી ક. મી. ક. મી.
૧	૪૦	૬ ૩૪	૭ ૨૮	૬ ૩૮	૧૨ ૩૭ ૧૫ ૩૬
૫	૬ ૪૦	૬ ૩૧	૭ ૨૮	૬ ૩૮	૧૨ ૩૬ ૧૫ ૩૪
૧૦	૬ ૪૨	૬ ૨૫	૭ ૩	૬ ૩૮	૧૨ ૩૪ ૧૫ ૩૦
૧૫	૬ ૪૩	૬ ૨૨	૭ ૩૧	૬ ૩૮	૧૨ ૩૩ ૧૫ ૨૮
૨૦	૬ ૪૫	૬ ૧૯	૭ ૩૩	૬ ૩૬	૧૨ ૩૨ ૧૫ ૨૫
૨૫	૬ ૪૮	૬ ૧૪	૭ ૩૬	૬ ૪૦	૧૨ ૩૧ ૧૫ ૨૨
૩૦	૬ ૫૧	૬ ૧૧	૭ ૩૬	૬ ૪૧	૧૨ ૩૧ ૧૫ ૨૧

ડીસેચનાર

ક્ર.સં.	સુચોદય ક. મી.	મુખ્યસ્ત ક. મી.	નોંધારણી ક. મી.	પોરણી ક. મી.	ર પોરણી ૩ પોરણી ક. મી. ક. મી.
૧	૬ ૫૧	૬ ૧૦	૭ ૩૬	૬ ૪૧	૧૨ ૩૧ ૧૫ ૨૧
૫	૬ ૫૪	૬ ૭	૭ ૪૨	૬ ૪૨	૧૨ ૩૧ ૧૫ ૨૦
૧૦	૬ ૫૭	૬ ૫	૭ ૪૫	૬ ૪૪	૧૨ ૩૧ ૧૫ ૧૮
૧૫	૭ ૦	૬ ૩	૭ ૪૮	૬ ૪૬	૧૨ ૩૨ ૧૫ ૧૮
૨૦	૭ ૩	૬ ૨	૭ ૫૧	૬ ૪૮	૧૨ ૩૩ ૧૫ ૧૮
૨૫	૭ ૬	૬ ૨	૭ ૫૪	૬ ૫૦	૧૨ ૩૪ ૧૫ ૧૮
૩	૭ ૧૦	૬ ૧	૭ ૫૮	૬ ૫૩	૧૨ ૩૬ ૧૫ ૧૬

ક્ર.સં.	સુચોદય ક. મી.	મુખ્યસ્ત ક. મી.	નોંધારણી ક. મી.	પોરણી ક. મી.	ર પોરણી ૩ પોરણી ક. મી. ક. મી.
૧	૭ ૧૦	૬ ૧	૭ ૫૮	૬ ૫૩	૧૨ ૩૬ ૧૫ ૧૬
૫	૭ ૧૩	૬ ૨	૮ ૧	૬ ૫૫	૧૨ ૩૮ ૧૫ ૨૩
૧૦	૭ ૧૬	૬ ૩	૮ ૭	૬ ૫૮	૧૨ ૪૦ ૧૫ ૨૩
૧૫	૭ ૧૬	૬ ૫	૮ ૪	૬ ૧૦	૧૨ ૪૨ ૧૫ ૨૩
૨૦	૭ ૨૨	૬ ૭	૮ ૧૦	૬ ૩	૧૨ ૪૫ ૧૫ ૨૭
૨૫	૭ ૨૪	૬ ૧૦	૮ ૧૨	૬ ૬	૧૨ ૪૫ ૧૫ ૨૮
૩૦	૭ ૨૬	૬ ૧૨	૮ ૧૪	૬ ૮	૧૨ ૪૬ ૧૫ ૩૦

સુર્ય ઉદય, અસ્ત, નોકારસી, પોરસી, બેપોરસી ત્રણપોરસીમાં નીચે લખેલા ગામ માટે નીચે મુજબ મીનીટ ઉમેરવી તથા ઘટાડવી.

ગામ	મીનીટ ઉમેરવી	ગામ	મીનીટ ઘટાડવી
પોરબંદર	૪	વાંકાનેર	૧
ગોંડલ	૦	વઢવાણ	૩
બુનાગઢ	૧	ધાંગધા	૩
જામનગર	૨	લીંબડી	૪
મોરબી	૦	ચુડા	૩
જેતપુર	૦	પાલીતાણા	૪
દારકા	૯	ખેટાદ	૫
		ભાવનગર	
		માંગરોળ	
		વેરાવળ	
		પ્રભાસપાટણ	૫

દાખલા તરીકે :- તારીખ ૧ લી ફેબ્રુઆરીના રોજ નીચે પ્રમાણે છે

સુર્ય ઉદય અસ્ત નોકારસી પોરસી બેપોરસી ત્રણપોરસી
ક મી ક. મી ક મી. ક. મી. ક. મી ક. મી

રાજકોટ ૭-૨૭ ૬-૩૫ ૮-૧૫ ૧૦-૧૪ ૧-૧ ૧૫-૪૭

જામનગર ૭-૨૯ ૬-૩૭ ૮-૧૭ ૧૦-૧૬ ૧-૩ ૧૫-૪૯
(૨ મીનીટ વધતાં)

લીંબડી ૭-૨૩ ૬-૩૧ ૮-૧૧ ૧૦-૧૦ ૧૨-૫૭ ૧૫-૪૩
(ચાર મીનીટ ઘટાડતા)

એ મુજબ દરેક ગામ માટે ગણી લેવું,

જ્ઞાન ભણવાના નક્ષત્રો=મૃગશીર્ષ, આદ્રા, ત્રણ પૂર્વા, મૂળ હસ્ત, અશ્વિનેષા ચિત્રા, પુષ્ય,

દિશાના નક્ષત્રો=ત્રણઉતરા, રાહીણી, હસ્ત, અનુરાધા સતભીષા, પૂર્વાભાદ્રપદ, પુષ્ય, પુનર્વસુ, રેવતી, અશ્વીની, મૂળ શ્રવણ, સ્વાતી એ શુભ છે,

૧. શ્રીકૃષ્ણ-જેકમને ચાનીવાર બીજને શુક્રવાર, ત્રીજને ગુરુવાર, ચોથને બુધવાર, પાંચમને મંગળવાર છકે સોમવાર સાતમને રવીવાર આ ચોમ વિદ્યાર તથા પ્રવેશમાં ત્યાજનો ૭.

स्थीर नक्षत्रे-शुक्रिणी, मयु ठिवा

“સ્વીયેજ સુખ”-નક્ષત્રથી અણુતા હિન નક્ષત્ર સુધી

४, ६, ८, १०, १३, २०, ३५ नक्षत्र ईश्वरीय गण्य, ते इति शुभ
काम एव प्रमाद्य वीजैरेषा उत्तम.

દેવતા નક્ષત્રો-પૂનવસુ, પુષ્ય, અવધી નક્ષત્રો એ શુભ છે. દેવતા વિશ્વાખા મહા, ભરણી એ વર્ચ્ય છે. બાકીના નક્ષત્રો અર્ચ્ય છે. શનીવાર મંગળવાર વર્ચ્ય છે. રીકતા (૪-૬-૧૪) ૭૬, ૮, ૦)) વિધિ વર્ચ્ય છે.

નગર પ્રવેશ—હસ્ત, જામીની ચિત્રા, અનુસંધા, ઉત્તરા ત્રણ રાહીથી,
પુષ્પ, મુળ મુખથીજ, રેવતી નક્ષત્ર સોમ, છુપ સરુ, શુક્ર, સ્ત્રીવાર શુભ છે.

સ્થાનકવાસી કૌન સમ્રાટ હશે તિથિ સાંજના સમયે જે
પ્રગટિમાન હોય તે જ ખર્ચ કાર્યમાં હાજર હશે છે

—समाप्त—

